[redacted]

Van: [redacted] <[redacted]@hotmail.com>
Verzonden: donderdag 18 januari 2024 14:53
Aan: Oostpolder
Onderwerp: Zienswijze Provinciale inpassingsplan (pip) project MER Oostpolder

Geachte lezer,
Hierbij wil ik graag mijn zienswijze pip Ooostpolder indienen,
Gisteravond (17-01) naar de inloopavond in de ekamper geweest, de schrik sloeg mij om het hart bij het zien van wat de provincie en gemeente hier met de
Oostpolder willen beginnen.
Wat denkt U nou zelf , dat ik hier op zit te wachten, een bouwput van vele jaren, hoge gebouwen achter de dijk, te gek voor woorden, dat jullie het uberhaupt
nog durven laten zien, ik heb er geen goed woord voor over.
Ten eerste de bouwput, van s morgens vroeg tot s avonds laat , een grote klere herrie van allles wat er heen er weer rijdt , geluid , licht, onveilige situaties, hoe denkt U dat voor omwonenden in toom te houden, tijdens de bouw van de windmolens in de Oostpolder is er ook van alles mis gegaan, de hele dag het verkeer voor de deur langs
en achter de dijk het nodige lawaai , licht en geluid overlast , dit wil ik niet nog een keer mee maken, je wordt gillend gek.
De hoogte van de te bouwen gebouwen, ik heb met verbazing naar de impressie beelden gekeken in een woord , absurd.
We gaan gewoon tot 35 meter hoog, weet je wel hoe hoog dat is als het achter je huis komt te staan, ja maar die komen achteraan, maar als je aan de dijk woont staan ze gewoon in je voortuin, dat komt heel dichtbij, als je boven uit het raam kijkt staan ze tegen je huis aan, dat doen die windmolens ook.
Dan nog al het licht wat gebruikt gaat worden en de kant van de dijk op schijnt, we hoeven geen lamp meer aan te doen, er komt zoveel bouwlicht te staan, dat je erdoor verblind wordt en als het klaar is dan is het ook een grote licht show van gebouwen, staat nu nog niet eens een lantaarnpaal voor mijn deur en dat wil ik graag zou houden, gewoon genieten van het donkere van de nacht.
Onveilige situaties, het geluid, verkeer, wat denkt U wat er op Oudeschip afkomt, als daar ik weet niet hoeveel man aan het werk is, ik voel mij dan niet meer veilig in mijn huis, alles moet dan op slot, er zal veel meer gestolen worden, want zulk soort projecten trekt ook verkeerd volk aan, politie hebben we hier haast niet, dus hoe denken
jullie dat in hand te houden, dag en nacht.
Hogere waarden geluid, 60db op je gevel van je huis, oud dijkhuisje van 1901, als ze gaan heiden dan nog meer scheuren erin, krijgen we dat allemaal vergoed, jullie moeten gewoon bij 56db ophouden om het nog enigzins leefbaar te houden voor de bewoners van Oudeschip, zeker aan de dijk.

[redacted]

t: 088 888 6666
e: info@ltonoord.nl
w: www.ltonoord.nl

Postadres
Postbus 240
8000 AE Zwolle

Regiokantoor Noord
Bezoekadres
Lavendelheide 9
9202 PD Drachten

Provincie Groningen
College van Gedeputeerde Staten
T.a.v. [redacted]
Postbus 610
9700 AP GRONINGEN

Per email: [redacted]@provinciegroningen.nl

Datum: 22-01-2024 Referentie: 00824/gr/gk-db

Betreft: **Zienswijze op Provinciaal Inpassingsplan Oostpolder**

Geacht College,

Hierbij dient LTO Noord met het oog op de belangen van haar leden in de provincie Groningen en specifiek in de omgeving Oostpolder, een zienswijze in op het Provinciaal Inpassingsplan (PIP) Oostpolder en het ProjectMER gebiedsontwikkeling Oostpolder met bijbehorende bijlagerapporten.

Landbouweffectrapportage (LER)
In de LER is uitgebreid gerapporteerd wat het voor boeren in het gebied betekent dit, op basis van verschillende aspecten, indien 600 hectare grond wordt onttrokken uit de landbouw en dit te bestemmen voor een andere functie. Voor de aanwezige boeren in de Oostpolder en de regio, is ook duidelijk aangegeven dat de twee andere zoekgebieden, namelijk; Eemshaven West en Delfzijl Zuid, de 'pijn' iets minder zal zijn, indien daar de uitbreiding voor de industrie zou gaan plaatsvinden. Echter, kijkend naar de conclusies die worden gerapporteerd in zowel de Structuurvisie Oostpolder als het PIP, bekruipt ons het gevoel dat weinig met deze informatie is gedaan. De voorkeur voor de Oostpolder was en is overduidelijk, in verband met economische criteria. Dat de landbouw met de voorkeurslocatie Oostpolder nog slechter af, is blijkbaar minder relevant. Alles ten volle glorie voor de ontwikkeling van de Eemshaven met bijbehorende 'groene industrie'. In de onderbouwing van de keuze op blz 12 van het PIP wordt wel aangegeven dat aan de slag wordt gegaan met de aanbevelingen die staan genoemd in de LER, maar in het PIP wordt verder nergens gesproken over hoe de provincie en de gemeente dit willen gaan doen.

- LTO Noord vraagt de colleges om de LER serieus te nemen en ook de aanbevelingen duidelijk te vertalen in concrete acties. Graag zien wij dit duidelijker benoemd in het PIP en ook wat dat gaat betekenen voor de boeren aldaar.

Natuurinclusieve (extensieve) landbouw als natuurcompensatie

In de structuurvisie Oostpolder wordt ingegaan op de Landbouweffectrapportage (LER). Door het wegvallen van 600 hectare uitstekende landbouwgrond, valt ook een groot gedeelte van de akkerbouwproductie weg. De provincie concludeert dat dit grotendeels elders in Nederland kan worden opgevangen, door bijvoorbeeld dan geen tarwe te verbouwen. Deze conclusie wordt door LTO Noord niet gedeeld. Het gevolg is namelijk verdringing van gewassen, waardoor er altijd een bepaalde teelt ondergeschikt zal blijven en er dus te weinig perceelsruimte beschikbaar is om dit goed op te vangen. In de structuurvisie wordt aangegeven dat het areaal pootaardappelen niet te vervangen is door teelt elders. Met deze conclusie kunnen we instemmen. Door de aanleg van het bedrijventerrein gaat ruwweg 600 hectare landbouwgrond verloren. Mitigatie is in die zin niet mogelijk, want elders zijn er binnendijks geen gronden beschikbaar. De enige oplossing hiervoor is om buitendijks nieuwe landerijen in te polderen en deze in te zetten voor de landbouwsector. In de LER wordt ook gesproken over compensatie. Zowel in de visie als in het PIP wordt geen aandacht besteed aan dit aspect. Indien natuur ruimtelijk wordt beperkt, dan wordt in de praktijk relatief eenvoudig compensatie geregeld. Nu er 600 hectare landbouwgrond wordt opgeofferd voor de aanleg van een bedrijventerrein, dan is dat blijkbaar niet nodig. Voedselzekerheid is blijkbaar minder belangrijk dat waterstof- en /of batterijproductie. Daar komt bij dat de landbouw al jaren natuur- en landschapsgericht werkt. Sinds enige jaren wordt hiervoor het begrip natuurinclusief gebruikt. Dit kan worden vertaald naar een vorm van integratie tussen landbouw en natuur, waarbij steeds meer oog is voor biodiversiteit en natuurbeheer. Wij stellen voor om van de 600 hectare grond de 200 hectare ten behoeve van natuurcompensatie in te zetten voor natuurinclusieve landbouw. De provincie heeft overigens zelf tijdens het LER proces een aantal malen voorgesteld dat het mogelijk is om deze 200 hectare ook specifiek in te zetten voor natuurinclusieve (extensieve) landbouw. Dit wordt dan ook gezien als een vorm van (natuur)compensatie. Echter, in het PIP wordt nergens gesproken over deze mogelijkheid. Op de kaartjes wordt consequent alleen het begrip 'groene bufferzone' aangegeven. Dit levert een standaard inrichtingsplan op die eigenlijk voor elk nieuw aan te leggen bedrijventerrein overal wordt toegepast. Waarom wordt in het PIP niks gezegd over deze vorm van natuurcompensatie, waarbij 200 hectare kan worden aangewend voor natuurinclusieve (extensieve) landbouw? Hiermee wordt de pijn voor de landbouw tenminste een beetje verzacht.

- LTO Noord roept het college op werk te maken voor een gedragen vorm van landbouwcompensatie. Daarnaast, anders te kijken naar natuurcompensatie en de landbouw een nadrukkelijkere rol hierin te geven door de invulling van de te compenseren hectares in te zetten in de vorm van natuurinclusieve (extensieve) landbouw.

Milieuaspecten Oostpolder

Gezondheid

In het PIP worden verschillende aspecten zoals geluid, gezondheid, natuur, bodem en water besproken. Bij een aantal van deze aspecten wordt in het PIP iets te kort door de bocht gegaan. Bij gezondheid wordt bijvoorbeeld alleen ingegaan op de toekomstige situatie. Vergeten is te vermelden dat bijvoorbeeld de sociale impact op boeren en bewoners in het gebied groot is door deze gebiedstransformatie. Een dergelijke grote verandering veroorzaakt emotionele en sociale schade voor de bewoners, met alle gevolgen van dien. Deze criteria worden niet meegenomen bij de beoordeling van het milieueffect 'gezondheid'.

- Een verzoek van LTO Noord om bij gezondheid ook te kijken naar emotionele en sociale schade bij betrokkenen.

Water

Bij het aspect 'Water' wordt vermeld dat grote hoeveelheden zoetwater nodig zijn voor bepaalde type industrieën ten behoeve van de koeling en/of proces. In de winterperiode is er vaak genoeg zoetwater beschikbaar. Echter, in de zomerperiode en dan met name ook tijdens de drogere perioden, is er steeds vaker een tekort aan oppervlaktewater. Volgens de klimaatmodellen wordt dit effect alleen maar groter.

Met dit gegeven, dus een groter tekort aan zoetwater in de teeltperiode, is de vraag waar de grote benodigde hoeveelheden zoetwater voor de nieuw te vestigen industrie vandaan moeten worden gehaald? In de toekomst zal het IJsselmeer deze functie steeds moeilijker kunnen vervullen. Afgelopen jaren hebben boeren hiermee al te maken gehad. Het gevolg was dat men in beperkte mate kon beregenen. Voor sommige gebieden werd zelfs een beregeningverbod afgeroepen door het Waterschap. Een nadelige bijkomstigheid hierbij is, dat dan ook het chloridegehalte in het oppervlaktewater gaat toenemen. Dit levert niet alleen schade op voor de landbouw, maar ook voor de natuur. Deze vorm van verzilting, door de afname van doorstroming, zal in de toekomst ook vaker voorkomen. Indien er nog meer industrieën en overige bedrijven veel zoetwater in de toekomst nodig zullen hebben, zal dat ten koste gaan van de landbouw en natuur. Daarnaast zal de verzilting in het gebied toenemen. In de MER wordt dit aspect beoordeeld en meegenomen in het criterium oppervlaktewaterkwantiteit. Hierbij is een beoordeling van neutraal tot beperkt negatief gegeven. Dit verbaasd ons enigszins. In het MER-Deelrapport Water is namelijk te lezen dat de genoemde industrietakken (waterstofproductie, batterijproductie, datacenters en overige) circa 15.000 m^3 zoetwater per dag nodig hebben voor koeling. Kijkend naar wat er bij Gaarkeuken gemiddeld genomen binnenkomt via het oppervlaktewater vanuit het IJsselmeer (via provincie Friesland) is 6 m^3/sec, waarvan 1 m^3/sec voor beheersgebied Noorderzijlvest is. Dit is omgerekend 84.600 m^3/dag. Dit betekent dat de industrie standaard bijna 20% van deze hoeveelheid per dag nodig heeft! Bij droge perioden wordt er (soms) meer water binnengelaten bij Gaarkeuken. Echter, het overgrote deel gaat naar het beheersgebied van Waterschap Hunze en Aa's. Slechts 1 m^3/sec blijft dan beschikbaar voor beheersgebied Noorderzijlvest. Bij een grotere toestroom aan oppervlaktewater uit het IJsselmeer krijgt het beheersgebied Noorderzijlvest geen extra water toebedeeld. Dit betekent dat de landbouwsector in de droge perioden ook geen extra water krijgt voor beregenen en ook niet om de watergangen door te spoelen. Dit ondanks de hogere verdamping die dan optreedt. Bij een watertekort in het IJsselmeer wordt dit effect alleen maar groter en zal er minder water worden binnengelaten via Friesland. Dit zal grote gevolgen hebben voor de verdeelsleutel tussen landbouw versus industrie. Door meer industrie toe te laten die afhankelijk is van zoetwater voor koeling cq. proces, kan voedselproductie bij droge warme perioden in het gedrang komen! De kans is namelijk zeer groot dat dit ook daadwerkelijk gebeurt indien het IJsselmeer zijn functie niet kan waarmaken en ook als er meerdere water vragende industrieën in de Oostpolder worden gevestigd.

De getallen die in het deelrapport Water zijn vermeld, gaan uit van een Waterstofproductie van 200 MW. Echter, er komt in ieder geval 4,7 GW aan elektriciteit aan land binnen bij de Oostpolder. Indien maar een kwart hiervan wordt gebruikt voor waterstofproductie (dit is omgerekend 1175 MW), dan is er al weer een stijging van 5% op het verbruik van zoetwater, dus dan is 25% van al het zoetwater dat wordt binnengelaten nodig voor deze nieuwe industrietak. Indien het 50-50 wordt dan is minimaal 30% van al het oppervlaktewater nodig voor de industrieën. Hierbij moet worden opgemerkt dat indien er meer batterijfabrieken en datacenters worden gevestigd, de benodigde hoeveelheid koel- en proceswater nog groter is dan gecalculeerd in het deelrapport Water. Een kritische kanttekening die moet worden geplaatst bij het deelrapport Water is, dat men wel inzicht geeft in de hoeveelheid proces cq. koelwater die per bedrijfstak nodig is, maar niet kan aangeven hoeveel van die bedrijven daadwerkelijk gaan komen en ook niet inzichtelijk wordt gemaakt wat dit betekent voor zoetwatervraag, en daaraan gekoppeld de beschikbaarheid van zoetwater vanuit het IJsselmeer. Middels een eenvoudige conclusie wordt in het MER-rapport dit afgedaan als iets dat tijdens de vergunningprocedure moet worden opgelost. Men concludeert op basis van deze beperkte analyse dat het effect hiervan neutraal dan wel beperkt negatief is. De gevolgen van de waterkwantiteit zijn volgens LTO Noord dan ook onvoldoende in beeld gebracht.

- LTO Noord roept het college op zoetwaterbeschikbaarheid beter mee te nemen in de MER beoordeling. Dit betekent het oppervlaktewaterprobleem beter in beeld te brengen dan nu wordt gerapporteerd in het MER-rapport en daarbij meer oog te hebben voor zowel de natuur en als de landbouw in de regio. Daarnaast roepen we op om de nieuw te vestigen bedrijven niet afhankelijk te laten zijn voor proces en koeling met zoetwater. Investeer bijvoorbeeld in koeling met zoutwater. Onze conclusie is dat zoetwaterbeschikbaarheid een zeer groot probleem gaat worden en dat daarmee geen industrie moet worden gevestigd in de Oostpolder die een grote watervraag hebben en dit niet via zoutwater kunnen gaan invullen!

Een ander specifiek aspect dat verzilting kan doen toenemen is de aanlanding van netten vanuit zee. In het MER-rapport wordt dit onvoldoende meegenomen. Verzilting kan namelijk blijvende schade veroorzaken aan de kleigronden, waardoor deze ongeschikt worden voor voedselproductie.

- LTO Noord vraagt het college om ook dit probleem goed in beeld te brengen en te komen met duurzame mitigerende (technische) oplossingen. Gevraagd wordt om dit probleem ook in het PIP mee te nemen.

In onderhavige zienswijze zijn een groot aantal aspecten benoemd die voor de landbouwsector zeer belangrijk zijn. We gaan er vanuit dat het College de verschillende opmerkingen ter harte neemt en deze ook opneemt in het PIP en de MER.

Hoogachtend,
Namens LTO Noord

[redacted]

[redacted]
Secretaris Regio Bestuur Noord

Contactpersoon: [redacted]

24 JAN. 2024

a/z: [redacted]

Oudeschip, 23-1 2024

Onderwerp:
Thiens wijze ontwerpbesluit PIP bedr. terr. Oostpolder
en ontwerp Exploitatieplan Oostpolder.

H. L.

Hierbij een aantal zienswijzes betreffende de inrichting van de Oostpolder als industrie gebied.

Het betreft:

A. De Verlichting:

De Verlichting tijdens de bouw en ook niet nadien niet landinwaarts laten schijnen. Ik doel vooral op schijnwerpers. 's Nachts zo weinig mogelijk gedempt licht voeren. Zonder de Oostpolder zijn de nachten nu door de Eemshaven al niet meer donker. Deze zienswijze opnemen in de Verordeningen.

B De Groenstrook evenwijdig aan de Middendijk (langs de Dijkweg):

De beplanting van de groenstrook niet boven de top van de dijk laten groeien. Dus laag struikgewas en geen bomen. Het zicht op het havengebied moet blijven. Het wijdse landschap moet niet verstoord worden. Ook trekken bomen te veel vogels aan, denk in dit verband aan de windmolens.

C De Klaas Wiersumweg:

In de plannen wordt de K.W weg in de Oostpolder verwijderd.
Dit mag niet gebeuren.
De weg is de rechtstreekse verbinding van Oudeschip en Roodeschool. Alle langzame verkeer gaat via deze weg naar de Eemshaven, naar de veerhaven van de Borkumlijn. De geldt vooral voor fietsers. Ook voor de mogelijkheid om per fiets, brommer enz. naar het werk te gaan worden afgenomen.

Op de inloopmiddag van 17 januari is mij duidelijk geworden, dat het mogelijk wordt gemaakt de „van Veen's tocht" (een watergang van waterschap Noorderzijlvest) te verleggen, naar en even wijdig aan de K.W. weg.
Versmal de K.W. weg tot 3 of 4 m en laat dan dienen als onderhoudsweg van de „Van Veen's tocht".
Richt de weg in voor langzaam verkeer, de dijkdoorgangen en de brug over het Bermkanaal ligt er al.
Hiermee vangt men twee vliegen in een klap.
Ik vraag met klem dit op te nemen in het inrichtingsplan.

D De Geluidzone:

De verhoging van de geluidsbelasting moet met moderne technieken te vermijden zijn. Isolatie maatregelen moeten bevorderd worden.

Ik ben bereid nader uitleg te geven,
met vriendelijke groet.

[redacted]

GGD Groningen

Hanzeplein 120
9713 GW Groningen
Postbus 584
9700 AN Groningen
050 367 4000
ggd.groningen.nl

Groningen, 25 januari 2024

Betreft: Zienswijze GGD Groningen op ontwerp Provinciaal Inpassingsplan (PIP) Bedrijventerrein Oostpolder en bijbehorend Project-MER

Geachte Gedeputeerde Staten van Groningen, [redacted]

Zoals in de reactienota van het vooroverleg PIP Oostpolder is aangegeven maakt de GGD graag van de gelegenheid gebruik om te reageren op het ontwerp PIP van bedrijventerrein Oostpolder en bijbehorend Project-MER. Daarnaast heeft de GGD in juli en maart 2023 ook gereageerd op stukken van de planvorming van de Oostpolder. In het PIP en Project-MER zijn de volgende zaken opgevallen;

Gezondheid

In de Project-MER is er gekeken naar de milieugezondheidskwaliteit door de effecten van geluid, lucht, geur, externe veiligheid en elektromagnetische straling, maar ook naar andere gezondheidsaspecten zoals de gevolgen voor uitzicht, bewegen, sociale cohesie en sociale veiligheid. De GGD vindt het belangrijk dat met een brede blik naar gezondheid wordt gekeken. Niet alleen bewegen, sociale cohesie en veiligheid. Zie ook onze visie op gezondheid in de bijlage.

Geluid

Het is duidelijk dat met name geluidhinder hier een sterk negatief effect op de gezondheid van omwonenden.

In het PIP en project-MER wordt beschreven dat er geluidsverkaveling toegepast gaat worden door bedrijven met de meeste geluidsproductie in de noord en noordoostelijke percelen te positioneren. De GGD adviseert een indeling van het bedrijventerrein die een zo'n laag mogelijke milieuhinder bij omwonenden geeft. Het concentreren van de geluidsproductie is daar een manier voor. Er is wel een vaststelling voor hogere geluidswaarden nodig bij 120 woonadressen. De gecumuleerde geluidsbelasting die dan is toegestaan is 65 dB(A) omdat de structuurvisie Eemsmond-Delfzijl in dit gebied van toepassing is.

De gezondheidskundige advieswaarde voor de cumulatieve geluidbelasting op de gevel van een gevoelige bestemming is maximaal 50 dB Lden en 40 dB Lnight met een maximale binnenwaarde van 33 dB Lden. De GGD gaat bij haar advisering uit van de werkelijke geluidsniveaus van alle aanwezige geluidsbronnen, en niet van (juridisch) gecorrigeerde niveaus. Wanneer deze advieswaarden niet kunnen worden gehaald, adviseert de GGD om bron- en overdrachtsmaatregelen toe te passen. Indien die niet voldoende effectief zijn adviseert de GGD om isolerende maatregelen toe te passen zodat een binnenwaarde van 33 dB behaald

GGD Groningen

Hanzeplein 120
9713 GW Groningen
Postbus 584
9700 AN Groningen
050 367 4000
ggd.groningen.nl

wordt.[1] Vanwege de norm uit de structuurvisie Eemsmond-Delfzijl zijn bij geluidsblootstellingen boven 65 dB(A) maatregelen nodig. De GGD adviseert om dit ook bij lagere waarden dan 65 dB(A) te doen.

Het is aan de gemeente het Hogeland om deze hogere geluidswaarden wel of niet toe te staan. GGD Groningen zal hierover ook zienswijze sturen naar de gemeente het Hogeland. Indien de provincie Groningen ook deze zienswijze naar de gemeente graag ontvangt dan horen wij dit graag. Verder vragen wij van de provincie om zich zoveel als mogelijk in te spannen voor een zo'n laag mogelijke geluidsproductie, resulterend in een beter woon – en leefklimaat.

Externe veiligheid en veiligheidscontour

Voor de beoordeling van het aspect externe veiligheid verwijst de GGD naar de Veiligheidsregio Groningen. Dit geldt ook voor het ontwerp Besluit Veiligheidscontour Oostpolder. Clustering van risicovolle bedrijven op afstand van woonomgeving is in principe een goed voornemen, mits dit volgens de juiste regelgeving wordt getoetst en vormgegeven.

Gezondheidsbevordering

Voor gezondheidsbevordering in dit gebied verwijzen we u ook naar de opmerkingen die we naar aanleiding van eerdere plannen hebben gemaakt.

U legt veel nadruk op gezondheidsbescherming wat natuurlijk goed is, maar de aandacht voor gezondheidsbevordering blijft erg summier.

U kunt gezondheid breder meenemen. Het industrieterrein zou bijvoorbeeld ook een gezonde uitstraling kunnen krijgen. Niet alleen asfalt en beton, maar een groene en blauwe klimaat adaptieve omgeving waar het ook fijn vertoeven is. Een omgeving waarin aandacht is voor biodiversiteit die bewegen en ontmoeten stimuleert met plekken die rust en ruimte uitstralen. Dit zijn belangrijke kenmerken van het gebied die bewaard moeten blijven.

Afhankelijk van de doelgroep en in overleg met de bewoners kan gekeken worden of bepaalde delen van het gebied ook aangenamer gemaakt kunnen worden en of er op een andere wijze nog enig profijt te halen is uit de (toekomstige) invulling van het gebied.

Er zijn diverse voorbeelden van groene industrieterreinen2

Wij denken dat gezondheid en leefbaarheid breed moet worden meegenomen in de plannen. Uiteraard moeten de bewoners hierin worden meegenomen en positief worden gecompenseerd. Zorg dat bewoners ook voordelen zien in plaats van overlast. Neem gezondheid mee als brede welvaart.

---

[1] GGD richtlijn Omgevingsgeluid en Gezondheid. Via https://www.rivm.nl/publicaties/ggd-richtlijn-medische-milieukunde-omgevingsgeluid-en-gezondheid

[2] Groene Bedrijventerreinen - IVN Natuureducatie

Hanzeplein 120
9713 GW Groningen
Postbus 584
9700 AN Groningen
050 367 4000
ggd.groningen.nl

Tot slot

We hopen dat onze adviezen duidelijk en werkbaar zijn. Mocht u nog vragen hebben dan kunt u contact opnemen met [redacted] [redacted] (ma-wo) of via de mail: [redacted]@ggd.groningen.nl. Zij zal u eventueel in contact brengen met de juiste expert bij de GGD.

Met vriendelijke groet,

Namens GGD Groningen

[redacted]

[redacted]

Hoofd afdeling Beleid en Advies Publieke Gezondheid

✉Postbus 584, 9700 AN, Groningen

Adres: Hanzeplein 120, 9713GW, Groningen

Website: ggd.groningen.nl

GGD Groningen

Hanzeplein 120
9713 GW Groningen
Postbus 584
9700 AN Groningen
050 367 4000
ggd.groningen.nl

Bijlage

Wat is gezondheid, en wat is een gezonde leefomgeving?

Gezondheid wordt door ons niet gezien als de afwezigheid van ziekte, maar als het vermogen om zich aan te passen en een eigen regie te voeren, in het licht van de fysieke, emotionele en sociale uitdagingen van het leven (Huber 2012). Deze benadering wordt positieve gezondheid genoemd. Dit betekent dat we graag een leefomgeving zien die de gezondheid beschermt én bevordert, en die bewoners de gelegenheid biedt eigen regie te voeren.

Zoals bekend heeft gezondheid een prominente plaats gekregen in de Omgevingswet. Dat is meteen te zien in het tweeledig doel van de Omgevingswet: een veilige en gezonde fysieke leefomgeving en een goede omgevingskwaliteit bereiken en in stand houden.

De leefomgeving is gezonder als de invloed van belastende milieuaspecten (lucht, geluid, geur, straling) op de gezondheid zo klein mogelijk is. Een omgeving die voldoet aan de normen is het startpunt. Maar juist onder de wettelijke normen is nog veel gezondheidswinst te behalen. Ongeveer 4% van de ziektelast is toe te schrijven aan de milieubelasting in de leefomgeving van mensen, met luchtverontreiniging als belangrijkste oorzaak gevolgd door omgevingsgeluid.[1]

Een omgeving die uitnodigt tot gezond gedrag, die bewoners als veilig en prettig ervaren, en stimuleert tot sociaal contact is een gezonde omgeving. De leefomgeving kan verder verbeterd worden door op integrale en intersectorale wijze hieraan te werken. Hiervoor heeft GGD GHOR NL kernwaarden voor gezonde leefomgeving opgesteld. [2]

Deze kernwaarden zijn;

Woonomgeving:

- Kinderen groeien op in een rookvrije omgeving
- De leefomgeving draagt bij aan een gezond gewicht
- Voor iedereen zijn er – dichtbij en toegankelijk – aantrekkelijke plekken
- Wonen en druk verkeer zijn gescheiden
- Functies (wonen, werken, voorzieningen) zijn goed gemengd. Overlast gevende bedrijven staan op afstand.

Hanzeplein 120
9713 GW Groningen
Postbus 584
9700 AN Groningen
050 367 4000
ggd.groningen.nl

Mobiliteit:

- Actief vervoer (lopen en fietsen) is in beleid, ontwerp en gebruik de standaard
- Tussen kernen zijn goede (e-)fiets- en OV-verbindingen

Gebouwen

- Het binnenklimaat is prettig en gezond
- Prettig wonen
- Er zijn voldoende betaalbare levensloopgeschikte woningen

[1] Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu, Volksgezondheid Toekomst Verkenning, 2024. Via https://www.volksgezondheidtoekomstverkenning.nl/

[2] Kernwaarden gezonde leefomgeving GGD GHOR via: https://ggdghor.nl/onderwerp/gezondeleefomgeving-kernwaarden/

Zienswijze over het ontwerp Provinciaal Inpassingsplan Bedrijventerrein Oostpolder en bijbehorend Project-MER (milieueffectrapportage).

1. **De keuze om van het landbouwgebied Oostpolder een bedrijventerrein te maken is op grond van de uitkomsten van de project MER (milieueffectrapportage) en op grond van door de provincie en gemeente uitgedragen (maatschappelijke) standpunten / principes een onjuiste keuze en dient heroverwogen te worden.**

   Voor de heroverweging gelden de volgende argumenten.

a. Het onttrekken van hoogwaardige landbouwgronden voor een industrieterrein gaat volledig voorbij aan de uitvoering van de motie van het lid Boswijk c.s. (Kamerstuk 33 037 nr. 402) om te onderzoeken hoe hoogwaardige landbouwgrond beschermd kan worden.
   In de beantwoording van daarna gestelde vragen door de leden Boswijk en Geurts (beiden CDA) aan de Ministers voor Natuur en Stikstof, van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit en voor Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening naar aanleiding van de door de 2e kamer aangenomen motie van Boswijk heeft Minister Van der Wal-Zeggelink (Natuur en Stikstof), mede namens de Ministers van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit en voor Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening is onder meer aangegeven dat wordt geborgd dat er bij functiewijziging niet enkel wordt geredeneerd vanuit de inpasbaarheid van de nieuwe functie, maar wordt de meerwaarde van de grond voor de landbouw expliciet bij deze afweging betrokken. Dit afwegingskader dient daarmee als extra waarborg dat bruikbare landbouwgronden zo veel mogelijk worden ontzien van functiewijzigingen.

   Het enige dat hierover in de stukken staat is dat provincie en gemeente in hun afweging meenemen dat hun keuze voor de locatie Oostpolder ertoe leidt dat een areaal waardevolle Groningse landbouwgrond een andere functie krijgt. Dit is een zwaarwegend effect dat niet te mitigeren valt.

   Tegen het licht van voornoemde motie en beantwoording kan hier moeilijk van een afwegingskader gesproken worden zoals genoemd in de beantwoording van door minister Van der Wal-Zeggelink. Bovendien gaat het hier niet om bruikbare landbouwgronden maar om de meest vruchtbare / hoogwaardige landbouwgronden in Nederland.
   Er zal alsnog een duidelijk afwegingskader uitgewerkt en vermeld moeten worden in het licht van voornoemde beantwoording..

b. De provincie Groningen en de gemeente Het Hogeland hebben zich steeds zwaar verzet tegen het laten prevaleren van de economische belangen door de Staat der Nederlanden bij de aardgaswinning boven het welzijn van haar inwoners.
   Het feit dat nu, bij de keuze om van de Oostpolder een bedrijventerrein te maken, door dezelfde provincie en gemeente het economische belang bepalend is en de (soms zwaar) negatieve gevolgen voor het welzijn van de inwoners, waar het gaat om gezondheid, leefbaarheid, veiligheid, hemelhelderheid, landschap, etc., volledig aan het economisch belang ondergeschikt worden gemaakt , staat haaks op de door beide overheden uitgedragen principes en is daarom ook onbegrijpelijk.
   Op grond hiervan zullen gemeente en provincie op basis van hun uitgedragen principes de uitvoering van dit plan moeten heroverwegen in het kader van beter ten halve gekeerd dan ten hele gedwaald.

Zienswijze over het ontwerp Provinciaal Inpassingsplan Bedrijventerrein Oostpolder en bijbehorend Project-MER (milieueffectrapportage).

c. De provincie Groningen en de gemeente Het Hogeland hebben zich achter de duurzame ontwikkelingsdoelen (SDG's -Sustainable Development Goals-) van de Verenigde Naties geschaard.
Doel 2 is geen honger en doel 3 is goede gezondheid en welzijn. Met het inleveren van 600 hectare van de meest vruchtbare landbouwgrond van Nederland wordt een aanzienlijke opbrengst aan graan, aardappels etc. ingeleverd die nodig zijn in de strijd tegen de toenemende honger in de wereld. Het inleveren van landbouwgrond op zo grote schaal staat haaks op het doel om honger te bestrijden
Wat betreft doel 3 komt uit de MER duidelijk naar voren dat de plannen voor een bedrijventerrein in de Oostpolder negatief zijn voor goede gezondheid en welzijn van inwoners en dat dit doel ondergeschikt wordt gemaakt aan economische belangen.

2. **Als gekeken wordt naar gezondheid en welzijn van de inwoners dan is de keuze voor de Oostpolder afgezet tegen de andere twee opties onbegrijpelijk**.

   Bij de negatieve leefbaarheidsaspecten, zoals gezondheid, gaat het bij de Oostpolder om bijna drie keer zoveel woningen die getroffen worden als bij de twee andere opties (Eemshaven-West en Delfzijl Zuid). Dit is duidelijk terug te vinden in de tekst van de afwegingen en in tabel 7.5–MER.
   Tekst : Voor gezondheid is gekeken naar het aantal verblijfsobjecten (zoals woningen) waarbij een toename van milieugezondheidsrisico's kan ontstaan. Deze milieugezondheidsrisico's kunnen ontstaan door een toename van geluid en een afname van luchtkwaliteit in een gebied. Bij Oostpolder is het aantal verblijfsobjecten dat een toename van milieugezondheidsrisico's door lucht en geluid kan ondervinden het grootst.

   Vanwege de fors negatieve uitkomst voor het welzijn van bijna drie keer zoveel inwoners als bij de andere twee opties, is een heroverweging noodzakelijk.

3. **Het Railverkeergeluid buiten het studiegebied zal met name in de nacht aanzienlijk toenemen en de geluidsruimte die er nog is zal fors worden overschreden. Deze forse toename is een direct gevolg van de aanleg van dit nieuwe industrieterrein en wordt ook onderkend.**
   Aangegeven wordt dat bij toename van het geluid c.q. overschrijding van de geluidsruimte Prorail maatregelen moet treffen om de geluidsbelasting terug te brengen. Het wordt echter niet geborgd in het PIP.

   Dit betekent dat er pas maatregelen overwogen worden als er sprake is van overschrijding. De overschrijding is voorzienbaar gezien de omvang van het plan en de toekomstige bedrijven. De MER is daar ook duidelijk in.

   Dan ligt het voor de hand dat , gezien het grote aantal inwoners buiten het plangebied dat met deze extra geluidsbelasting te maken krijgt, reeds aangegeven wordt aan welke maatregelen gedacht wordt en dat hier nu reeds met Prorail over gesproken gaat worden. Zeker gezien de enorm lange doorlooptijden bij Prorail. Maar ook om de vele inwoners buiten het plangebied die met een forse toename van geluidsbelasting te maken krijgen in een vroeg stadium duidelijk te maken aan welke oplossingen gewerkt gaat worden.

Zienswijze over het ontwerp Provinciaal Inpassingsplan Bedrijventerrein Oostpolder en bijbehorend Project-MER (milieueffectrapportage).

4. **De verwachte verkeerstoename op de N363 door dorpen (onder andere Roodeschool en Oosteinde) leidt tot verslechtering van de leefbaarheid**.

   De MER is hier duidelijk over.
   Er wordt niet vermeld wat deze toename betekent voor gezondheidsaspecten waar het gaat om verslechtering van luchtkwaliteit door toename van o.a. fijnstof, stikstof en CO2 en de geluidstoename.

   Deze onderdelen vragen nadere aandacht en onderbouwing.

5. **Wat betreft de communicatie over de gevolgen van het plan voor de inwoners moet geconstateerd worden dat het zeer beperkt is als het gaat om informatie aan inwoners die in een ruimere cirkel rond het gebied wonen.**

   Met name de negatieve gevolgen met betrekking tot het geluid, het toenemende verkeer op de N 363 en het sterk intensiverende goederenvervoer per spoor (met name in de nacht) , de hemelhelderheid en de enorme aantasting van het landschap krijgen in de communicatie naar de inwoners toe nauwelijks aandacht.

   Met name aan deze inwoners zal bij de communicatie / informatieverstrekking aanzienlijk meer aandacht besteed moeten worden.

<>

Naam: [redacted]

Adres: [redacted]

[redacted]

Datum: 27 januari 2024

Handtekening: [redacted]

V[redacted]

Van: Info | Hoteldijkzicht <info@hoteldijkzicht.nl>
Verzonden: zondag 28 januari 2024 14:59
Aan: Oostpolder
CC: [redacted]@[redacted]
Onderwerp: Oostpolder-Klaas van Wiersemweg

Beste meneer of mevrouw,

Mijn naam is [redacted], wij hebben een hotel staan op de Dijkweg 109 en we hebben naast het hotel de boerderij op de Klaas van Wiersemweg 10. We hebben de nieuwe plannen bestudeerd en hebben gezien dat de Klaas van Wiersemweg wordt gesloten bij de Dijkingang.
Aangezien alle hotelgasten gebruik maken van de Klaas van Wiersemweg willen wij met deze mail zeggen dat wij daar niet mee akkoord gaan. Wij zijn er op tegen dat de Klaas van Wiersemweg wordt gesloten want dat gaat het hotel veel klanten kosten en ook een vermindering van de omzet.
Dus bij deze willen wij ertegen ingaan om de Klaas van Wiersemweg te sluiten.

Met vriendelijke groet

[redacted]

DIJKZICHT HOTEL

Office +31 (0) 595 72 1023
Email info@hoteldijkzicht.nl
Web www.hoteldijkzicht.nl

Dijkweg 109 | 9984 NX | Oudeschip | The Netherlands

please consider the environment before printing this email

[redacted]

Van: [redacted]@kpnmail.nl
Verzonden: maandag 29 januari 2024 12:20
Aan: Oostpolder
Onderwerp: Zienswijze ontwerpbesluit PIP Bedrijventerrein Oostpolder
Bijlagen: kamerbrief-met-reactie-faq-rapport-biodiversiteit-en-voedselzekerheid.pdf

Geachte medewerker van de provincie Groningen,

Ik heb nergens kunnen lezen in de stukken wat voor gevolgen dit heeft voor de voedselproductie in Nederland en de Wereld. De Oostpolder is een van de meest vruchtbare gronden op Aarde. Met name de pootaardappelteelt zorgt voor voedsel aan miljoenen mensen op deze aarde. We moeten de voedselzekerheid veiligstellen. Voedselzekerheid houdt in dat we altijd fysieke, sociale en economische toegang hebt tot voldoende, veilig en gezond voedsel. De rijksoverheid bemoeid zich ook met voedselzekerheid. https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/ontwikkelingssamenwerking/nederlands-beleid-ontwikkelingssamenwerking/voedselzekerheid-wereldwijd Ik verzoek u ook om de kamerbrief in de bijlage mee te nemen in het ontwerpbesluit.

Waarom zullen we kostbare landbouwgrond opofferen aan de industrie terwijl er een uitstekend alternatief is, namelijk het inpolderen van een stuk Waddenzee in de Westlob van de Eemshaven. Mijn inziens is dit niet of onvoldoende onderzocht. Ik verzoek u met klem om dit alsnog te onderzoeken.

Tevens ben ik van mening dat de Eemshaven in de huidige vorm genoeg is, het hoeft niet nog groter. De overheid gedraagt zich als rupsje nooit genoeg in de Eemshaven. Graag wil ik dit gedrag van de overheid onderzocht hebben.

Graag ontvang ik een bevestiging als deze zienswijze in goede orde is ontvangen.

Met vriendelijke groet,

[redacted]

Ministerie van Landbouw,
Natuur en Voedselkwaliteit

> Retouradres Postbus 20401 2500 EK Den Haag

De Voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal
Binnenhof 4
2513 AA DEN HAAG

Directoraat-generaal Natuur,
Visserij en Landelijk gebied

Bezoekadres
Bezuidenhoutseweg 73
2594 AC Den Haag

Postadres
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Overheidsidentificatienr
00000001858272854000

T 070 379 8911 (algemeen)
F 070 378 6100 (algemeen)
www.rijksoverheid.nl/lnv

Ons kenmerk
DGNVLG / 19067648

Uw kenmerk
2019Z04153

Datum 2 april 2019
Betreft Reactie FAO-rapport biodiversiteit en voedselzekerheid

Geachte Voorzitter,

Uw Kamer heeft in de Regeling van werkzaamheden van 5 maart 2019 (2019Z04153) gevraagd om een brief over de inzet op biodiversiteit en voedselzekerheid. Hierbij ontvangt u deze brief.

Het wordt steeds duidelijker dat het wereldwijde verlies aan biodiversiteit problemen voor de mensheid oplevert, zoals ook vermeld in diverse rapporten van de Verenigde Naties. Recent publiceerde de Food and Agriculture Organisation (FAO) van de Verenigde Naties een rapport over de staat van de biodiversiteit voor voedsel en landbouw in de wereld. Het kabinet heeft tot doel substantieel bij te dragen aan het uitbannen van honger en ondervoeding in 2030. Zo kan Nederland helpen om in één generatie de honger in de wereld uitbannen en een gezonde basis leggen om in 2050 negen miljard mensen op duurzame wijze te voeden.

Met deze brief geven wij aan wat de belangrijkste conclusies van het FAO-rapport zijn en informeren wij u over de Nederlandse bijdragen aan het tegengaan van het wereldwijde verlies aan biodiversiteit in samenhang met het behoud van voedselzekerheid.

De belangrijkste conclusies van het FAO-rapport zijn:
- Biodiversiteit is onmisbaar voor voedselzekerheid, duurzame economische ontwikkeling en de voorziening van vele essentiële ecosysteemdiensten. Biodiversiteit maakt systemen weerbaarder tegen plotselinge veranderingen.
- Bestaande kaders voor duurzaam gebruik en behoud van biodiversiteit zijn onvoldoende en er is wereldwijd een gebrek aan bewustzijn over deze problematiek.
- Biodiversiteit voor voedsel en landbouw neemt af, op niveau van genetica, soorten en ecosystemen. Lokale voedselgewassen sterven uit. Een derde van de zeeën is overbevist en een derde van de zoetwatervissen is bedreigd. Vitale ecosysteemdiensten verdwijnen. Voorbeelden daarvan zijn bestuiving van voedselgewassen, natuurlijke vijanden voor pesten en plagen, organismen die de bodem vruchtbaar houden en wilde voedselbronnen.

- Belangrijke ecosystemen voor voedselvoorziening verdwijnen in hoog tempo. Denk bijvoorbeeld aan systemen die ons zoetwater leveren en systemen die ons beschermen tegen de invloeden van orkanen.

Nederland erkent dat biodiversiteit en voedselzekerheid een samenhangend geheel vormen. Wij zijn een groot voorstander van het nauwer en slimmer verbinden van voedsel(productie) en natuur. Dat komt tot uiting in de visie 'Landbouw, Natuur en Voedsel, waardevol en verbonden' die het kabinet ook internationaal uitdraagt.

In 2020 moet een nieuw strategisch plan voor het Biodiversiteitsverdrag (CBD) worden overeengekomen, ook wel de 'new deal for nature' genoemd. Nederland zet in op een sterke samenhang van landbouw en natuur in dat nieuwe strategisch plan. Bovendien zetten wij ons actief in voor een versteviging van het verdrag met de nadruk op betere implementatie. Op die manier hopen we bij te dragen aan een beter raamwerk voor wereldwijd duurzaam gebruik -en behoud van biodiversiteit. U bent over deze inzet geïnformeerd in twee brieven over het Biodiversiteitsverdrag (Kamerstuk 26407, nrs. 112 en 113).

Nederland verleent daarnaast financiële ondersteuning aan de ontwikkeling van biodiversiteitsgerelateerde programma's en initiatieven van de FAO, zoals de Biodiversiteitsstrategie en het Bestuivers initiatief voor het behoud van bestuivers voor voedselproductie.

Het realiseren van ecologisch duurzame voedselproductiesystemen is één van de drie hoofddoelstellingen van onze internationale voedselzekerheidsinzet. Dit is in lijn met de duurzame ontwikkelingsdoelen 2.4 over duurzame voedselproductie en 2.5 over het behoud van genetische diversiteit in de landbouw. In dit kader wordt duurzame ontwikkeling van de landbouw door kleinschalige boeren en boerinnen ondersteund met als inzet het verhogen van hun productiviteit. Hierdoor vermindert ook de noodzaak tot ontginning van bos. Bovendien gaan we met deze inzet landdegradatie en milieuvervuiling tegen. Deze interventies dragen bij aan het behoud van biodiversiteit.

Nederland maakt zich sterk voor het behoud van genetische diversiteit, het beschikbaar stellen van genetische bronnen aan (kleine) boeren en het eerlijk delen van de baten van genetische bronnen. In het bijzonder doen we dat via ondersteuning van het wereldwijde onderzoeks-partnership, the Consultative Group for International Agricultural Research (CGIAR).

Via de Internationale Waterstrategie werkt Nederland aan de samenhang tussen biodiversiteit en water. Die inzet is gericht op 'building with nature' in delta's wereldwijd. Op die manier wordt op natuurlijke wijze vruchtbaar sediment opgebouwd, erosie in de kuststreken verminderd en verzakking van delta's ten gevolge van het oppompen van zoet water voorkomen.

De belangrijkste voorbeelden van Nederlandse projecten en programma's op het gebied van biodiversiteit en voedselzekerheid zijn:

- Het Drylands development Programma werkt in de Sahel en de Hoorn van Afrika aan geïntegreerd land- en waterbeheer ten behoeve van de

regenafhankelijke landbouw, kleinschalige irrigatie voor groenteverbouw, veehouderij en energievoorziening. Zorgvuldig beheer van landbouw-, bos- en weidegronden moet landdegradatie tegengaan en zorgvuldig gebruik van landbouwhulpmiddelen moet de bodemvruchtbaarheid op peil houden en vervuiling door pesticiden tegengaan.

- Nederland financiert mede het Centre for Agriculture and Bioscience International (CABI) Plant Wise programma, dat zorgt voor advisering van boeren door middel van Plant Clinics. Zo helpen we de boeren om de landbouwopbrengst te verhogen en tegelijkertijd de negatieve effecten van pesticiden te verminderen.
- Nederland steunt het Organic Markets for Development programma van IFOAM (Organics International Action Group). In vier Afrikaanse landen wordt gewerkt aan verbeterde markttoegang voor biologische landbouwproducenten, zowel nationaal als internationaal. IFOAM streeft naar multifunctionele agro-ecosystemen die geen (industriële) agro-chemicaliën gebruiken.
- We stimuleren bedrijven om ontbossingsvrij te produceren en in te kopen, bijvoorbeeld via het Sustainable Trade Initiative (IDH) en Solidaridad. Als huidige voorzitter van het "Amsterdam Verklaringen Partnerschap" werkt Nederland, samen met zeven andere Europese landen, aan EU-beleid tegen ontbossing.
- Het Landschapsprogramma van IDH ontwikkelt in zes landen een aanpak om vanuit internationale waardeketens (zoals cacao, koffie, specerijen, palmolie) te komen tot ecologisch en sociaal duurzaam beheer van productiegebieden. Door steun aan dit programma dragen we bij aan beter waterbeheer, bosbehoud en het voorkomen van landdegradatie en milieuvervuiling.
- Nederland ondersteunt de Crop Trust. Dat is een internationaal samenwerkingsverband van landen, kennisinstellingen en instituten dat streeft naar het behoud van genetische bronnen voor landbouw.
- Nederland is initiator van de internationale 'Coalition of the Willing on Pollinators', die samenwerking en kennisdeling tussen de twintig lid-landen bevordert over het behoud van bestuivers voor voedselproductie.

Zoals blijkt uit dit overzicht heeft het kabinet oog voor de nauwe relatie tussen biodiversiteit en de wereldwijde voedselzekerheid. Het bevorderen van voedselzekerheid zullen wij daarom altijd doen met zorg voor het behoud van de natuurlijke hulpbronnen waarvan de mensheid afhankelijk is. Onze inzet voor het behoud van natuur plegen we omdat we daarmee niet alleen voor planten, dieren en ecosystemen zorgen, maar ook omdat de aarde daardoor beter leefbaar blijft voor mensen.

Carola Schouten
Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

Sigrid A.M. Kaag
Minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking

Wetterauw, [redacted]

Van: [redacted]@kpnmail.nl
Verzonden: maandag 29 januari 2024 12:40
Aan: Oostpolder
Onderwerp: FW: Zienswijze (2) ontwerpbesluit PIP Bedrijventerrein Oostpolder
Bijlagen: Handreiking Sociale effecten in milieueffectrappor.pdf

Voor de duidelijkheid, dit is zienswijze nummer 2.

Met vriendelijke groet,

[redacted]

Van: [redacted]@kpnmail.nl <[redacted]@kpnmail.nl>
Verzonden: maandag 29 januari 2024 12:28
Aan: [redacted]@provinciegroningen.nl' <[redacted]@provinciegroningen.nl>
Onderwerp: Zienswijze (2) ontwerpbesluit PIP Bedrijventerrein Oostpolder

Geachte medewerker van de provincie Groningen,

Ik heb nergens in de stukken iets kunnen lezen over het sociaal aspect.
De commissie MER heeft een handreiking geschreven (zie bijlage).
Ik verzoek u alsnog om het sociaal aspect in de MER te beschrijven.
Mede gelet op het feit dat wij als inwoners van de gemeente Het Hogeland te maken hebben met:

- Krimp in de bevolkingsgroei
- Aardbevingsproblematiek
- Armoede in de regio
- Oprukkende industrie vanuit de Eemshaven

Graag ontvang ik een bevestiging als deze zienswijze in goede orde is ontvangen.

Met vriendelijke groet,

[redacted]

Commissie voor de
milieueffectrapportage

Sociale effecten in milieueffectrapportage

Handreiking

Deze handreiking 'Sociale effecten in milieueffectrapportage' is het resultaat van een gezamenlijk project van de Commissie voor de milieueffectrapportage, Witteveen+Bos, RoyalHaskoningDHV, Arcadis, Macquarie University Australië, Universiteit Groningen en Social Side Up.

Samenstelling en redactie

Heleen Boerman (Commissie voor de milieueffectrapportage)
Geert Draaijers (Commissie voor de milieueffectrapportage)
Gijs Hoevenaars (Commissie voor de milieueffectrapportage)
Abel Knipping (Witteveen+Bos)
Lara Mottee (Macquarie University, Australië en Universiteit Groningen)
Jacobiene Ritsema (Witteveen+Bos)
Nynke Schaap (Arcadis)
Sanne Vermeulen (Social Side Up)
Hugo Woesthuis (RoyalHaskoningDHV)

Eindredactie

Heleen Boerman
Geert Draaijers

www.commissiemer.nl

Commissie voor de milieueffectrapportage, maart 2021

Inhoud

Inleiding 4
1. Wat zijn sociale effecten? 5
2. Waarom sociale effecten in beeld brengen? 8
3. Wanneer sociale effecten onderzoeken? 8
4. Hoe krijg je zicht op sociale effecten? 10
5. Welke stappen moet ik doorlopen? 14
Meer informatie 18
Bijlage 1: Beoordelingskader sociale effecten bij stedelijke ontwikkeling 19
Bijlage 2: Beoordelingskader sociale effecten bij windturbineparken 23

Inleiding

Milieueffectrapportage gaat in veel landen over meer dan alleen milieu. Als de milieueffecten in beeld worden gebracht, wordt meestal ook direct naar de sociale effecten gekeken. Een gecombineerd sociaal en milieueffectrapport is daar heel gebruikelijk.[1] Bij sociale effecten gaat het dan bijvoorbeeld om de gevolgen voor de sociale cohesie, de sociale veiligheid, de toegankelijkheid, gevarieerdheid, betaalbaarheid van publieke ruimten en voorzieningen, en de gevolgen voor kwetsbare bevolkingsgroepen zoals kinderen, ouderen en zieken.[2]

Bij milieueffectrapportage in Nederland wordt slechts in beperkte mate naar sociale effecten gekeken. Het gaat dan meestal om sociale effecten die gerelateerd zijn aan de volksgezondheid en de beleving van de woon- en leefomgeving. Dit is het geval bij milieueffectrapportage voor binnenstedelijke transformaties en nieuwe woonwijken. Toch kan het voordelen hebben breder en ook bij andere plannen en projecten naar sociale effecten te kijken. Door de sociale effecten in beeld te brengen krijgen bestuurders en belanghebbenden een meer omvattend en daardoor ook completer beeld van alle gevolgen van plannen en projecten. Inzicht in sociale effecten levert bovendien kennis op om het plan of project beter te maken en kan ook zorgen voor een breder gedragen besluit.

Een toenemend aantal gemeenten en provincies is bezig om beleid te ontwikkelen op het sociale domein en willen ook sociale effecten meenemen in (milieueffectrapportages voor) de plan- en besluitvorming. De Commissie voor de milieueffectrapportage krijgt ook steeds vaker het verzoek om sociale effecten mee te nemen in haar advisering. Deze trend past in de geest van de Omgevingswet waarbij gemeenten en provincies breed en integraal naar de omgeving kijken. Het milieueffectrapport (MER) dat gemaakt wordt voor omgevingsvisies en -plannen wordt daarbij vaak een omgevingseffectrapport (OER) genoemd.

Deze handreiking is bedoeld als inspiratiebron voor bevoegd gezagen en adviesbureaus die sociale effecten willen meenemen in milieueffectrapportage.

De handreiking gaat in op de volgende vragen:

1. Wat zijn sociale effecten? (hoofdstuk 1)
2. Waarom sociale effecten in beeld brengen? (hoofdstuk 2)
3. Wanneer sociale effecten onderzoeken? (hoofdstuk 3)
4. Hoe krijg je zicht op sociale effecten? (hoofdstuk 4)
5. Welke stappen moet je doorlopen? (hoofdstuk 5)

---

[1] De veel gebruikte standaard voor effectrapportage, de *IFC Performance Standards*, gaat uit van een geïntegreerde sociale- en milieueffectrapportage.

[2] Waar in de handreiking wordt gesproken over plannen, wordt elk type ingreep met ruimtelijke gevolgen bedoeld, dus ook omgevingsvisies en -plannen, programma's en concrete projecten. Zowel burgers, bedrijven en maatschappelijke organisaties krijgen te maken met de sociale- en milieueffecten van een plan of project. In de handreiking gebruiken we voor de duidelijkheid en het gemak 'belanghebbenden' als overkoepelende term.

1. Wat zijn sociale effecten?

Er bestaan verschillende soorten sociale effecten van plannen en projecten. Hieronder staan de sociale effecten, zoals deze thematisch zijn gerubriceerd door *Vanclay et al. (2015)*.[3] De acht thema's kunnen niet altijd los van elkaar worden gezien en overlappen elkaar deels.[4] Genoemde sociale effecten kunnen zowel positief als negatief zijn. Wat voor de één positief is, kan voor een ander als een negatieve ontwikkeling worden ervaren.[5] In de bijlagen 1 en 2 staan voor onderstaande acht thema's voorbeelden van criteria die gebruikt kunnen worden bij een stedelijke ontwikkelingsproject en bij een windturbinepark. Ook zijn methoden en informatiebronnen vermeld waarmee de criteria kunnen worden ingevuld.

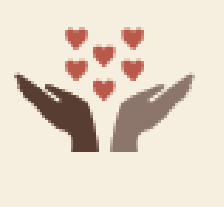
Manier van leven

Heeft het plan gevolgen voor het dagelijks leven, zoals voor werk, sport, spel, gewoonten of interactie in een omgeving?

Voorbeelden Door de aanleg van nieuwe infrastructuur wordt een wijk, stad of regio beter bereikbaar. Of mensen worden werkloos of kunnen minder makkelijk recreëren doordat natuurgebieden minder toegankelijk worden.

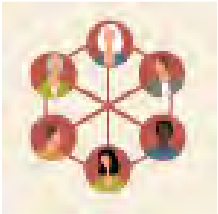
Cultuur, normen en waarden

Heeft het plan gevolgen voor de cultuur die een groep individuen deelt, zoals tradities, gewoontes, dialecten, of voor gedeelde normen en waarden?

Voorbeelden Door het plan wordt de bestaande cultuur versterkt of worden bijvoorbeeld lokale tradities bedreigd. Of het plan beïnvloedt de beleefbaarheid van cultureel erfgoed.

Gemeenschap

Welk effect heeft het plan op diensten en faciliteiten, zoals vrijwilligerswerk, het op elkaar letten, sociale cohesie en stabiliteit? Wat zijn de gevolgen voor kwetsbare groepen?

Voorbeelden Het plan splijt een gemeenschap fysiek in tweeën of beïnvloedt de kwaliteit van de openbare ruimte waardoor de sociale cohesie vermindert. Of door verschillende belangen raakt de gemeenschap verdeeld.

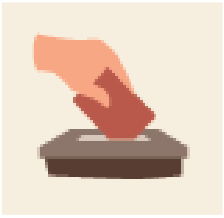
---

3 Ook andere indelingen zijn mogelijk. Bijvoorbeeld sociale effecten gerelateerd aan verandering in demografie, werkgelegenheid, cultuur, landgebruik, recreatie, gezondheid en welzijn, etc.

4 Bijvoorbeeld een effect op werk en inkomen kan nauw samenhangen met een effect op angsten en ambities. Veranderingen in leefomstandigheden en leefstijlen kunnen de gezondheid beïnvloeden: een omgeving die bijvoorbeeld uitnodigt tot meer bewegen draagt bij aan het verminderen van obesitas en hart- en vaatziekten.

5 Zo kan een stadsvernieuwingsproject effect hebben op de manier van leven voor direct omwonenden. Ze ervaren bijvoorbeeld meer woongenot. Dat is een positieve ontwikkeling. Voor anderen kan dit plan leiden tot minder betaalbare woningen, wat gezien wordt als een negatieve ontwikkeling.

Politieke systemen

Hoe groot is het vertrouwen in politici en overheid? Op welke manier worden belangrijke keuzes gemaakt die het leven van iedereen beïnvloeden? Kunnen mensen deelnemen aan een debat?

Voorbeelden Door actieve participatie van belanghebbenden, bijvoorbeeld via joint fact finding, heeft iedereen voldoende vertrouwen in goede plan- en besluitvorming. Of de mate van transparantie en toegankelijkheid van de autoriteiten is slecht.

Omgeving

De omgeving bestaat uit fysieke objecten, zoals lucht, water, voedsel, geluid, klimaat en bodem. Maar ook uit niet-fysieke zaken, zoals sociale veiligheid en welbevinden. Welk effect heeft het plan op de omgeving? Dit thema overlapt deels met de thema's die ook nu al in milieueffectrapportages voorkomen.

Voorbeelden Door de aanleg van een geluidswal wordt de geluidshinder minder. Of het plan leidt tot meer fijnstof in de directe omgeving, met negatieve effecten voor de (lokale) volksgezondheid.

Mentaal en sociaal welzijn

Het gaat hier om gezondheid en afwezigheid van ziekten, maar ook om het mentale en sociale welzijn van de gemeenschap of individu. Welke effect heeft het plan op de mentale gezondheid?

Voorbeelden Door de aanleg van groen en recreatieve voorzieningen wordt de volksgezondheid en het welzijn verbeterd. Of alleen al het idee van het plan beïnvloedt, door de stress die er het gevolg van is, de volksgezondheid. Denk aan elektromagnetische straling bij hoogspanningsverbindingen.

Persoonlijke bezittingen en eigendomsrecht

Het persoonlijk bezit en het persoonlijk recht op eigendom. Is er angst voor economisch negatieve gevolgen van de ontwikkeling?

Voorbeelden Iemands land of woning wordt meer of juist minder waard door het plan. Of iemand wordt gedwongen te verhuizen.

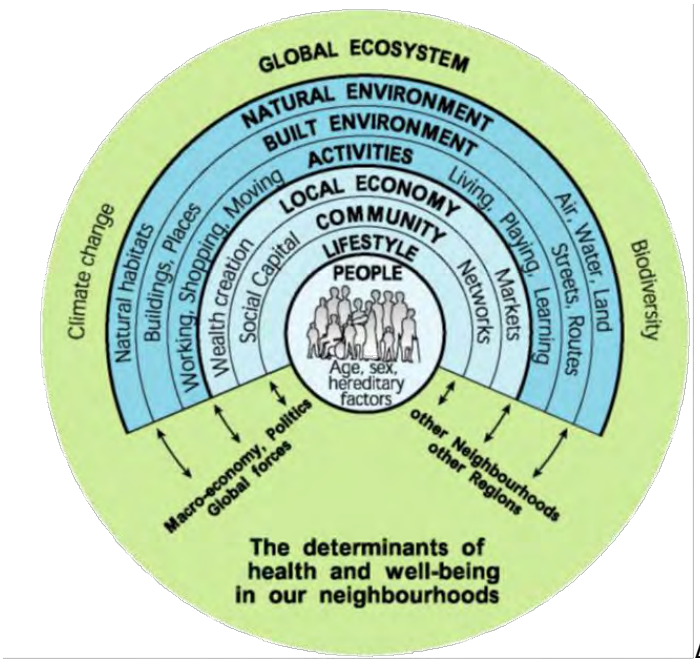
Angsten en ambities

Dit is vaak toekomstgericht, met een bepaald beeld en perceptie. Het gaat om het veilig kunnen voelen, dromen van een toekomst voor jezelf, je kinderen en je gemeenschap. Wat voor toekomst zie je voor jezelf en je dierbaren in dit gebied?

Voorbeelden De veranderde maatschappelijke perceptie over een bepaalde bedrijfstak, bijvoorbeeld intensieve veehouderij, verandert het toekomstperspectief van de familie van de veehouder c.q. lokale gemeenschap.

De thematische indeling van *Vanclay et al (2015)* wordt internationaal vaak als leidraad gebruikt bij het afbakenen en bepalen van sociale effecten van plannen en projecten, bijvoorbeeld in een sociale effectrapportage (social impact assessment) of een gecombineerde sociale en milieueffectrapportage (social and environmental impact assessment). Het ligt voor de hand in milieueffectrapportage in ieder geval in te gaan op de sociale effecten die direct gerelateerd zijn aan een gezonde leefomgeving.[6] Gezondheid is immers specifiek in de Nederlandse m.e.r.-wetgeving als thema genoemd en is dus een verplicht onderdeel van milieueffectrapportage. Daarnaast is het bevorderen van de volksgezondheid één van de hoofddoelen in de Omgevingswet.

Barton & Grant (2006)

Het RIVM definieert een gezonde leefomgeving als een leefomgeving die als prettig wordt ervaren, die uitnodigt tot gezond gedrag en waar de druk op de gezondheid zo laag mogelijk is. Gezondheid heeft daarbij zowel betrekking op zowel de fysieke als de sociale omgeving. Meer concreet is volgens het RIVM een gezonde leefomgeving een leefomgeving die:

- schoon en veilig is;
- uitnodigt tot bewegen, spelen en sporten;
- fietsen, wandelen en openbaar vervoer stimuleert en zorgt voor goede bereikbaarheid;
- er voor zorgt dat mensen elkaar kunnen ontmoeten;
- rekening houdt met de behoeften van de (toekomstige) bewoners en specifieke bevolkingsgroepen (kinderen, ouderen, chronisch zieken, gehandicapten, lagere inkomensgroepen);
- een goede milieukwaliteit (geluid, lucht, bodem, externe veiligheid) heeft;
- voldoende groen, natuur en water en aandacht voor klimaatadaptatie heeft;
- gezonde en duurzame woningen heeft;
- een aantrekkelijke en gevarieerde openbare ruimte heeft;
- een gevarieerd aanbod aan voorzieningen heeft, zoals scholen, winkels, cultuur, bedrijven, openbaar vervoer en sport.

[6] Hierbij past de kanttekening dat daarmee bepaalde sociale effecten van plannen niet in beeld komen. Denk aan effecten voor de werkgelegenheid.

2. Waarom sociale effecten in beeld brengen?

Plannen en projecten met (potentieel) aanzienlijke milieugevolgen brengen meestal ook sociale effecten met zich mee. Door deze sociale effecten in beeld te brengen en objectief te beschrijven krijgen bestuurders en belanghebbenden een meer omvattend en daardoor completer beeld van alle effecten. Zicht dus op kwesties die anders misschien niet in beeld zouden zijn gekomen of waarvan niet bekend is hoe sterk die leven onder belanghebbenden. Negatieve sociale effecten kunnen mogelijk met aanvullende maatregelen worden voorkomen, verminderd of gecompenseerd, en positieve sociale effecten worden versterkt, waardoor het maatschappelijk draagvlak voor het plan of project mogelijk wordt vergroot. Het rekenschap geven van sociale effecten vergroot hierdoor niet alleen de efficiëntie van het planproces maar kan ook helpen om de vaak genoemde kloof tussen bestuur en burger te verkleinen.[7] Het betrekken van belanghebbenden bij het in beeld brengen van sociale effecten levert bovendien (lokale) kennis op die het betreffende plan of project beter kan maken.

CO_2-opslag in ondergrond Barendrecht

Rond 2007 gaven de ministeries van VROM en Economische Zaken aan Shell de opdracht om onderzoek te doen naar het ondergronds opslaan van CO_2 in Barendrecht. Omdat de bewoners van Barendrecht eerder geen problemen hadden met de exploitatie van een gasveld onder een woonwijk, werd gedacht dat ze met de opslag ook geen probleem zouden hebben. Vanuit de samenleving en vanuit de academische wereld werd verschillend gedacht over bijvoorbeeld nut en noodzaak en de veiligheid. Tijdens het hele project was er aanhoudend maatschappelijke consternatie en verschillende partijen keerden zich fel tegen het project. In december 2010 werd door gebrek aan draagvlak de stekker uit het project getrokken. Door een sociaal en milieueffectrapport te maken waren waarschijnlijk eerder de sociale effecten van het plan aan het licht gekomen, en had hier proactief op geacteerd kunnen worden.

3. Wanneer sociale effecten onderzoeken?

Sociale effecten meenemen in een effectrapportage heeft vooral grote meerwaarde bij sociaal complexe contexten met veel actoren en als belangen ver uit elkaar liggen. Dit kan het geval zijn als:

- de leefomgeving van belanghebbenden ingrijpend wijzigt;
- de bevolking sterk varieert qua leeftijd, sociaaleconomische achtergrond of culturele achtergrond;
- er grote weerstand is tegen het plan;
- er onduidelijkheid is over de sociale effecten van het plan;
- er uiteenlopende alternatieven of goede mogelijkheden voor mitigatie of optimalisatie zijn.

[7] Denk bijvoorbeeld aan onbegrip als geconstateerd wordt dat wel een bepaalde dier- of plantensoort wettelijk wordt beschermd, maar onvoldoende rekenschap wordt gegeven van de sociale effecten van plannen en projecten voor burgers.

Bovenstaande punten zijn geen harde richtlijnen. Per situatie kan worden afgewogen of het onderzoeken en beoordelen van sociale effecten toegevoegde waarde heeft en om welke sociale effecten het daarbij specifiek moet gaan. Het ligt voor hand om een dergelijke afweging te maken bij plannen en projecten genoemd in kolom 3 en 4 van onderdeel C en D van de bijlage bij het Besluit m.e.r.

Verlenging A15 tussen Arnhem en Nijmegen

Sociale effecten kunnen ontstaan zodra geruchten over een plan of project op gang komen. Door zo vroeg mogelijk in het proces rekening te houden met mogelijke sociale effecten en open te staan voor de inbreng van belanghebbenden, ontstaan kansen om het project of de besluitvorming daarover te verbeteren.

Een voorbeeld van hoe sociale effecten al kunnen optreden nog voordat formeel over een plan is besloten, is de doortrekking van de A15 van Ressen naar de A12. Dit plan werd decennialang steeds op de agenda gezet en er weer afgehaald. In de laatste planstudie werden meerdere alternatieve tracés onderzocht. Totdat de definitieve keuze over het tracé werd gemaakt bleef een groot deel van de omgeving in onzekerheid over de mogelijke komst van de weg. Die onzekerheid leidde tot onrust, gevolgen voor de toekomstperspectieven van bewoners en bijvoorbeeld de verkoopbaarheid van woningen in het gebied waar de weg zou kunnen komen. Deze effecten zijn niet altijd te voorkomen, maar door dergelijke gevolgen van meet af aan in beeld te hebben, kan hier wel zo veel mogelijk rekening mee worden gehouden.

Ontwikkeling Hamerkwartier Amsterdam-Noord

De gemeente Amsterdam wil het Hamerkwartier in Amsterdam-Noord geleidelijk transformeren tot een gemengd hoogstedelijk woonwerkgebied. De gemeente wil dat het Hamerkwartier een ‘ongedeelde wijk’ wordt. Dit betekent dat oude én nieuwe bewoners zich thuis voelen in de buurt en dat het gebied goed aansluit bij omliggende buurten. De gemeente vroeg de Commissie voor de milieueffectrapportage in haar advies over de reikwijdte en detailniveau ook de sociale aspecten van het plan te betrekken. De Commissie adviseerde om de criteria voor de te onderzoeken thema’s zo concreet mogelijk te maken, bijvoorbeeld het criterium ‘woningtypen’ te wijzigen in ‘diversiteit in woningtypen en bewoners’, en het criterium ‘vitale economie’ in ‘versterking van de buurteconomie’.

4. Hoe krijg je zicht op sociale effecten?

Voor het bepalen van sociale effecten is altijd eerst een goed beeld van de huidige situatie en autonome ontwikkelingen nodig. Met een scan van openbaar beschikbare data wordt het studiegebied snel sociaaleconomisch in kaart gebracht. Denk bijvoorbeeld aan data van het Centraal Bureau voor de Statistiek, de Gemeentelijke Gezondheidsdienst, de Kamer van Koophandel, het Kadaster, de Leefbaarometer en de Nationale monitor duurzame gemeenten. Deze geven zicht op de sociaaleconomische karakteristieken en trends in een gebied, zoals vergrijzing, krimp en teruggang in faciliteiten. Deze informatie helpt bij het bepalen wat relevante sociale effecten zijn en wie de belanghebbenden. Ook kan een vergelijking worden gemaakt met de sociaaleconomische situatie in andere gebieden (benchmarking).

Wat is de Leefbaarometer?
De Leefbaarometer van het ministerie van BZK geeft informatie over de leefbaarheid in buurten en wijken, waarbij leefbaarheid is gedefinieerd als de mate waarin de leefomgeving aansluit bij de voorwaarden en behoeften die er door de mens aan worden gesteld. De leefbaarheid wordt iedere twee jaar in beeld gebracht via 100 indicatoren (kenmerken van de woonomgeving).

Wat is de Nationale monitor duurzame gemeenten?
De Nationale monitor duurzame gemeenten van Telos geeft voor alle gemeenten in Nederland een overzicht van de staat van de duurzaamheid. Met behulp van in totaal 140 indicatoren wordt elke twee jaar een beeld gegeven van de ecologische, sociale en economische staat van de gemeente.

Inzicht in sociale effecten van een plan krijg je niet alleen via modelmatige of op deskundigenoordelen (expert judgement) gebaseerde effectbepaling, maar ook door met belanghebbenden 'in gesprek' te gaan. Dit kan bijvoorbeeld via enquêtes, interviews, het opzetten van focusgroepen, met een gezamenlijk feitenonderzoek (joint fact finding) of met burgerwetenschap (citizen science). Ook een formele inspraakprocedure kan zicht geven op sociale effecten. Hieronder zijn deze methoden kort toegelicht. Een compleet overzicht van beschikbare methoden en wanneer je deze toepast is beschikbaar in *Vanclay et al. (2015)*.

Enquêtes en interviews

Een voor de hand liggende en bekende manier om informatie op te halen is via enquêtes en interviews. Bedenk daarbij van tevoren goed wat voor soort informatie je wilt ophalen en stem de vragen daarop af. Enquêtes en interviews kunnen zowel 'op afstand' worden uitgevoerd, bijvoorbeeld door deze rond te sturen, of 'fysiek'. Zo kunnen straatinterviews en keukentafelgesprekken een goed inzicht geven in wie de gebruikers zijn van een bepaald gebied en welke wensen ze hebben. Enquêtes en interviews geven niet alleen inzicht in de huidige situatie en wie de belanghebbenden zijn, maar ook welke sociale effecten verwacht kunnen worden of optreden.

Sociaaleconomische basisscan: Omgevingsvisie voor Oostzaan en Wormerland
Een sociaaleconomische basisscan is bijvoorbeeld uitgevoerd voor de besluitvorming over de omgevingsvisie voor de gemeenten Oostzaan en Wormerland. Daaruit kwam naar voren dat er in het gebied bovengemiddeld veel ouderen en jongeren aanwezig zijn. Hierop is besloten de twee groepen met elkaar in contact te brengen via 'generatiegesprekken', waarin de jongeren de ouderen interviewden over de gemeenten. De gesprekken tussen jongeren en ouderen leverden zicht op welke sociale aspecten zij belangrijk vonden voor de toekomst van beide gemeenten.

Straatinterviews voor visievorming Lombok, Utrecht
Voor de vorming van een toekomstvisie voor de Kanaalstraat en Damstraat in de wijk Lombok van Utrecht zijn straatinterviews afgenomen om inzicht te krijgen in de behoeften van de gebruikers over de toekomst van de straten. Eén van de vragen was wat er met het verkeer moest gebeuren, bijvoorbeeld autovrij of éénrichtingsverkeer. Uit de straatinterviews bleek een groot aantal bezoekers van buiten de stad te komen, met de auto. Dat gaf zowel inzicht in wie de gebruikers zijn van de straat, als de mogelijke sociale impact van een plan waarbij auto's in de wijk geweerd worden. Het belang van deze bezoekers voor de lokale economie van de vele multiculturele buurtwinkels (en daarmee het sociaaleconomisch welzijn van de eigenaren) is meegenomen in de verdere visievorming. Als niet naar voren was gekomen dat zo'n groot aantal bezoekers van buiten de stad met de auto naar de wijk komt, was deze sociale impact mogelijk niet (voldoende) onderkend.

Focusgroep

Om een focusgroep (of klankbordgroep) op te zetten wordt een brede oproep gedaan voor deelnemers, bijvoorbeeld via de media. De deelnemers worden geselecteerd aan de hand van een sociaaleconomische basisscan om een representatieve afspiegeling van de omgeving te hebben. Een focusgroep kan niet worden gezien als een vertegenwoordiging van iedereen. Daarom is de inbreng van belanghebbenden via formele inspraak een belangrijke aanvulling.

Focusgroep voor planstudie Guisweg Zaandijk
De kruising van de Guisweg in Zaandijk met de spoorlijn Amsterdam – Alkmaar is al jaren een knelpunt. Wegen, treinsporen, fiets- en voetgangerspaden komen hier samen, met lange wachttijden, hinder en veiligheidsrisico's tot gevolg. Herinrichting van het gebied moet hier iets aan doen. Bovendien biedt het direct kansen voor gebiedsontwikkeling rond het station, met woningen en recreatieve functies. Tijdens de planstudie werkt de gemeente intensief met een focusgroep: mensen uit de directe omgeving van het gebied. In de groep praten zij over verschillende onderwerpen die voor de oplossing belangrijk zijn. Het gaat daarbij niet alleen om meedenken over het ontwerp, maar ook over mogelijke risico's en effecten.

Joint fact finding

Een andere manier om de omgeving te betrekken bij een plan of project is via joint fact finding. Bij joint fact finding bepalen alle belanghebbenden samen welke informatie nodig is om te verzamelen, hoe die moet worden verzameld en door wie. Belanghebbenden en deskundigen zetten vervolgens ook samen de feiten op een rij. Zo ontstaat een gezamenlijk beeld van de werkelijkheid, wat helpt om samen tot oplossingen en afspraken te komen. Deze methode is vooral nuttig als er bij de start geen consensus is over de waarde van beschikbare informatie. Denk hierbij bijvoorbeeld aan informatie over de geluidhinder van vliegtuigen, de gezondheidseffecten van windturbineparken en de effecten van elektromagnetische straling bij hoogspanningsverbindingen.

Joint fact finding voor beleidsintensivering spoortrillingen
Het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat wil het beleid rond spoortrillingen intensiveren. Zij betrekt in een 'joint fact finding'-proces omwonenden en andere partijen zoals GGD, Prorail, Rover, vervoerders en gemeenten, om tot gemeenschappelijke feitenbasis te komen over het door RIVM ontwikkelde rekenmodel voor spoortrillingen. Het rekenmodel kijkt naar hinder, gezondheidseffecten, schade door spoortrillingen en ontwikkelingen op en langs het spoor (denk aan intensivering spoorgebruik en nieuwbouw). Op basis van de gemeenschappelijke feitenbasis worden mogelijke oplossingen en maatregelen aangedragen en besproken. Voordeel van deze aanpak is dat de deelnemers verder kijken dan het eigen perspectief, elkaars taal leren spreken en samen bouwen aan vertrouwen en oplossingen.

Burgerwetenschap

Burgerwetenschap is onderzoek dat helemaal of deels door burgers of niet-professionele wetenschappers wordt uitgevoerd. Voorbeelden daarvan zijn het meten van luchtkwaliteit, geluidhinder en waterkwaliteit in het Programma Samen Meten van het RIVM, en het melden van waarnemingen van

dieren via www.waarneming.nl. De lokale situatie kan er nauwkeurig(er) mee in kaart worden gebracht en burgers voelen zich meer betrokken bij besluiten die gevolgen kunnen hebben voor hun directe leefomgeving. Burgers doen bovendien kennis op en kunnen daardoor ook beter geïnformeerd participeren. Belangrijk is dat er discussie gevoerd wordt over de kwaliteit van de metingen, bijvoorbeeld door de metingen en interpretatie van de resultaten samen met een kennisinstituut uit te voeren. Burgerwetenschap kan zo ook helpen om het vertrouwen in officiële (meet)instanties te vergroten bij partijen die bestaande metingen niet vertrouwen. In ieder geval kan het een dialoog daarover tot stand brengen.

Burgerwetenschap: 'Telraam'-experiment van de provincie Utrecht
'Telraam' is een experiment van de provincie Utrecht, met ondersteuning van de Natuur- en Milieufederatie Utrecht en het Milieucentrum Utrecht. De provincie stelt sensoren beschikbaar die bewoners aan een raam op één van de verdiepingen van hun huis ophangen. De sensor meet hoeveel auto's, vrachtwagens, fietsers en voetgangers voorbijkomen. Dit gebeurt in woonstraten en kleinere verkeersassen waar precieze en gedetailleerde vaak ontbreken. De verkeersgegevens worden gecombineerd met luchtkwaliteitsdata die via een 'snuffelfiets' worden verzameld. Hierdoor ontstaat informatie over de correlatie tussen luchtkwaliteit en verkeersintensiteit. De verzamelde informatie wordt gebruikt bij het vaststellen van nieuw mobiliteitsbeleid.

Formele inspraakprocedure

Bij een formele inspraakprocedure kunnen belanghebbenden, via het indienen van een zienswijze, hun ideeën, mening en zorgen inbrengen bij het bevoegd gezag.

In de uitgebreide m.e.r.-procedure is er gelegenheid om zienswijzen in te dienen voordat het milieueffectrapport is geschreven. Belanghebbenden kunnen dan aangeven wat er volgens hen in het milieueffectrapport onderzocht moet worden. Het bevoegd gezag neemt de zienswijzen mee bij de afbakening van het onderzoek en bij het bepalen van de wijze waarop het onderzoek wordt uitgevoerd. Ook als het milieueffectrapport is geschreven, is er gelegenheid om zienswijzen in te dienen, zowel in de uitgebreide als in de beperkte m.e.r.-procedure. Belanghebbenden kunnen dan aangeven of relevante informatie ontbreekt in het milieueffectrapport. De termijnen hiervoor zijn vastgelegd in de Algemene wet bestuursrecht. Het milieueffectrapport moet minimaal 6 weken ter inzage liggen.

5. Welke stappen moet ik doorlopen?

De Handreiking milieueffectrapportage beschrijft de verschillende stappen die in Nederland doorlopen worden tijdens het proces van milieueffectrapportage. Dit zijn vergelijkbare stappen die internationaal doorlopen worden in het proces van sociale en milieueffectrapportage. Belangrijke stappen zijn:

- Stap 1: Verkennend onderzoek
- Stap 2: Opstellen participatieplan
- Stap 3: Vaststellen reikwijdte en het detailniveau, inclusief inspraakprocedure
- Stap 4: Uitvoeren sociaaleconomische basisscan
- Stap 5: Opstellen sociaal en milieueffectrapport
- Stap 6: Monitoring en evaluatie.

Stap 1: Verkennend onderzoek

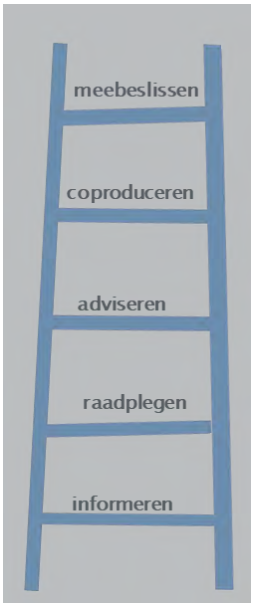
Aan de hand van de kenmerken en de plaats van het plan en de acht thema's uit hoofdstuk 1 kan een eerste inschatting gemaakt worden van de sociale effecten. De ambtelijke en politieke belanghebbenden, de GGD, de bewoners met een goed beeld van de lokale situatie (uit bijvoorbeeld wijkraden of welzijnswerk), de belangenorganisaties en bedrijven worden geïnterviewd om een globaal beeld te krijgen van de haalbaarheid van het plan en de mogelijke effecten. Een globale sociaaleconomische basisscan kan helpen bij het in beeld brengen van de belangrijkste sociale knelpunten en kansen van het plan en wie de belanghebbenden zijn.

Stap 2: Opstellen participatieplan

Hoofdstuk 4 beschrijft verschillende methoden om belanghebbenden te betrekken in de plan- en besluitvorming. Welke methode(n) van participatie wordt gekozen en voor welk moment, wordt vastgelegd in een participatieplan. Het participatieplan kan besproken worden met de belanghebbenden en op basis van hun inbreng, of op basis van nieuwe tussentijdse inzichten, worden bijgesteld. Bijvoorbeeld als blijkt dat bepaalde belanghebbenden nog missen.

Het plan beschrijft in ieder geval wie de belanghebbenden zijn (met speciale aandacht voor kwetsbare groepen zoals ouderen, chronisch zieken en mensen met een migrantenachtergrond), hoe en wanneer informatie wordt gedeeld, en wanneer belanghebbenden in staat worden gesteld hun zienswijzen in te dienen en/of anderszins worden betrokken in het planvormingsproces.

Bij de keuze voor de participatievorm wordt regelmatig gekeken naar de 'participatieladder'. Deze heeft vijf niveaus: bij *informeren* worden belanghebbenden alleen geïnformeerd, terwijl bij *coproduceren* en *(mee)beslissen* ze echt worden betrokken bij de plan- en besluitvorming. Bij interactieve planvorming onstaat bijna altijd een beter proces en een beter plan. Draagvlak wordt gecreëerd en de kans op conflicten verminderd.

Overheden zijn zich steeds meer bewust van de meerwaarde van een goed participatietraject. Bij projecten uit het Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport (MIRT) wordt bijvoorbeeld gebruik gemaakt van de Code Maatschappelijke Participatie. Het ministerie voor Infrastructuur en Waterstaat heeft in 2020 ook een Handreiking joint fact finding uitgebracht.

Participatie in de Omgevingswet
Bij de vaststelling van een omgevingsvisie, omgevingsplan, verordening, programma of projectbesluit moet het bevoegd gezag aangegeven hoe burgers, bedrijven, maatschappelijke organisaties en andere bestuursorganen zijn betrokken bij de voorbereiding. Bij het omgevingsplan en het projectbesluit moet het bevoegd gezag al bij de start aangeven hoe burgers, bedrijven, maatschappelijke organisaties en bestuursorganen worden betrokken. De Omgevingswet zegt overigens niet wanneer sprake is van een goed participatietraject. Hoe overheden omgaan met participatie is hun eigen keuze. Het bevoegd gezag moet wel motiveren wat er aan participatie is gedaan.

Stap 3: Vaststellen reikwijdte en detailniveau, inclusief inspraakprocedure

Na het verkennend onderzoek en het opstellen van het participatieplan, is het van belang de scope goed vast te stellen, oftewel de reikwijdte en het detailniveau van het onderzoek is nodig om een goed onderbouwd besluit te kunnen nemen. Het bevoegd gezag raadpleegt hiervoor ook overheidsorganen en adviseurs.

Het is van belang om beslisinformatie goed af te bakenen, zodat het makkelijker is om te bepalen welke sociale thema's en effecten worden meegenomen in de plan- en besluitvorming en welke niet. De acht thema's uit hoofdstuk 1 kunnen, samen met de resultaten van het verkennend onderzoek, als leidraad gebruikt worden voor de afbakening. Joint fact finding kan toegepast worden om te bepalen welke informatie nodig is om te verzamelen, hoe en door wie. Ook kan het nuttig zijn hiervoor een focusgroep in het leven te roepen; zowel bestuurders, specialisten van de uitvoerende partij, betrokken adviesbureaus en belanghebbenden kunnen sociale effecten benoemen die meegenomen moeten of kunnen worden.

Openbare kennisgeving

Het bevoegd gezag zorgt voor openbare kennisgeving van het plan. In de kennisgeving staat het doel, aard en omvang van het plan, de risico's en mogelijke effecten, en de data van voorbereiding, besluitvorming en realisatie. Ook geeft de kennisgeving informatie over de (formele) inspraakprocedures bij de notitie over reikwijdte en detailniveau (NRD) en bij het sociaal en milieueffectrapport.

Stap 4: Uitvoeren sociaaleconomische basisscan

De sociaaleconomische scan vormt de basis voor de identificatie en analyse van sociale effecten. Mogelijk is er, als onderdeel van het verkennend onderzoek (stap 1), al een begin mee gemaakt. De scan bestaat uit een beschrijving van de sociaaleconomische situatie in het studiegebied, bijvoorbeeld de bevolkingsgroei (of -krimp), de leeftijdsopbouw, het opleidingsniveau en de gezondheidssituatie van de bevolking, en informatie over economische activiteiten, de werkloosheid, de WOZ-waarde van woningen en de aan- of afwezigheid van faciliteiten in het gebied. In hoofdstuk 4 is beschreven bij welke organisaties deze en ook nog andere informatie te vinden is of op te vragen. Soms kan het nuttig zijn aanvullend gebiedsinformatie te verzamelen via bijvoorbeeld enquêtes.

Stap 5: Opstellen sociaal en milieueffectrapport

Deze stap betreft het identificeren en evalueren van effecten, het formuleren van mitigerende maatregelen en het opstellen van het sociaal en milieueffectrapport. Het effectrapport laat zien welke sociale en milieueffecten het plan heeft en welke bijdrage het levert aan het oplossen van knelpunten en het benutten van kansen. Naast de modelmatige en op deskundigenoordeel gebaseerde effectbepaling kunnen de resultaten uit enquêtes en interviews, focusgroepen, joint fact finding en burgerwetenschap gebruikt worden.

In de bijlagen 1 en 2 staan voor stedelijke ontwikkeling en windturbineparken per sociaal thema voorbeelden van criteria en methoden die gebruikt kunnen worden voor de effectbepaling. De beoordeling van de effecten wordt in milieueffectrapportage meestal gepresenteerd via 'plussen en minnen'. Belangrijk is de beoordeling altijd goed te onderbouwen, bijvoorbeeld op basis van de mate waarin doelen en ambities worden gerealiseerd.

Als de effecten eenmaal zijn bepaald en beoordeeld, kan gekeken worden hoe de positieve sociale effecten van het plan verder kunnen worden versterkt. Negatieve effecten kunnen mogelijk met aanvullende maatregelen worden voorkomen, verminderd of gecompenseerd. Meestal wordt in een sociaal en milieueffectrapport een apart hoofdstuk opgesteld, met daarin per aspect en per effect een plan van aanpak hoe de effecten te beheersen.

Zo kunnen negatieve effecten van een windpark bijvoorbeeld worden verzacht door omwonenden korting te geven op de energierekening. Een focusgroep kan eventueel input geven voor mogelijke of

gewenste mitigerende en compenserende maatregelen. Zij zijn (of representeren) immers de belanghebbenden die de effecten ondervinden en kunnen dus het beste hierover geraadpleegd worden. Ook bevat het rapport een beschrijving van de stakeholderparticipatie: waarover, met wie en wanneer heeft participatie plaatsgevonden en wat heeft het opgeleverd. Van belang is aan te geven hoe resultaten van de participatie hebben doorgewerkt in bijvoorbeeld de alternatievenuitwerking, de effectbeschrijving en -beoordeling, en in de uitwerking van mitigerende en/of compenserende maatregelen.[8]

Stap 6: Monitoring en evaluatie

Monitoring en evaluatie van daadwerkelijk optredende sociale effecten is belangrijk bij onzekerheden over de effecten. Door de monitoringresultaten periodiek te evalueren kan het bevoegd gezag beoordelen of het plan verloopt zoals gedacht, de ambities gerealiseerd worden en of de sociale effecten zijn zoals voorspeld. Met maatregelen 'achter de hand' kan bijgestuurd worden als de effecten negatiever zijn dan in het sociaal en milieueffectrapport waren voorzien. Het is belangrijk om belanghebbenden te betrekken bij de monitoring, evaluatie en bijsturing. Naast kwantitatieve gegevens over sociale effecten, kan zo namelijk ook de beleving van belanghebbenden, bijvoorbeeld via enquêtes of interviews, gemonitord en geëvalueerd worden. Ook kan, als bijsturing nodig is, door belanghebbenden worden aangeven waar hun wensen en voorkeuren liggen wat betreft mitigerende of compenserende maatregelen.

[8] In een nota van zienswijzen geeft het bevoegd gezag een uitgebreide reactie op de ingediende zienswijzen. De nota licht ook toe tot welke wijzigingen van het plan de zienswijzen geleid hebben.

Meer informatie

Deze handreiking geeft informatie over het meenemen van sociale effecten in milieueffectrapportage in Nederland. Degenen die voor het eerst een sociale en milieueffectrapportage willen maken, hebben wellicht behoefte aan meer uitleg. We verwijzen hiervoor graag naar de volgende publicaties en sites:

- IFC Performance Standards
- Social Impact Assessment: Guidance for assessing and managing the social impacts of projects. Vanclay, F., Esteves, A. M., Aucamp, I., & Franks, D. M. (2015) Fargo (ND): International Association for Impact Assessment
- Social Impact Assessment (SIA)
- Equator Principles
- Code maatschappelijke participatie
- Handreiking milieueffectrapportage.
- Leefbaarometer.
- Nationale monitor duurzame gemeenten
- Programma Samen Meten
- Handreiking Joint Fact Finding

Met vragen kunt u ook bellen of mailen met de Commissie voor de milieueffectrapportage.
Geert Draaijers, 030 234 7606, gdraaijers@eia.nl
Roel Sillevis Smitt, 030 234 748, rsillevissmitt@eia.nl

Op de website van de Commissie vindt u ook informatie:

- Factsheet Sociale effecten in milieueffectrapportage
- Factsheet Participatie en milieueffectrapportage
- Infographic Participatie en milieueffectrapportage
- Factsheet Milieueffectrapportage in een notendop

Bijlage 1: Beoordelingskader sociale effecten bij stedelijke ontwikkeling

De genoemde thema's, criteria en methoden zijn suggesties. Ze moeten gezien worden als 'er kan gedacht worden aan…'

Thema's	Criteria	Mogelijke methoden/informatie
Manier van leven Dagelijkse gang van zaken	**Wonen** • mate van voldoen aan woningbouwopgave (gewenst type, prijsklasse, aantal, plek) • verandering woonvormen/ gedwongen verhuizing voor bestaande bewoners • woongenot • verandering duurzame woonvormen voor nieuwe bewoners • financieel verschil met bestaande bewoners (en tussen bestaande niet-woonfuncties en nieuwbouw niet-woonfuncties) • mate van tempo in de woningbouwproductie/sociale samenhang/toegankelijkheid openbare ruimte	**Wonen** • inventarisatie woningbouwopgave/ marktonderzoek versus woningbouwprogramma (aantal, type etc.) • inventarisatie bestaande woningbestand versus sloop en nieuwbouw, met onderscheid naar type, aantal etc. • gedwongen verhuizing: aantal sloop min de mogelijkheden voor hervestiging • woongenot (belevingsonderzoek door bewoners. Wat verandert er aan zaken die juist wel of niet worden gewaardeerd). Rekening houden met wensen toekomstige bewoners • sturing geven aan tempo van bouwproductie
	Werkgelegenheid en ondernemingen • mogelijke bijdrage aan gewenste werkgelegenheid/ bedrijvigheid • gedwongen verplaatsing ondernemingen/ werkgelegenheid • mate van functiemix wonen-werken	**Werkgelegenheid en ondernemingen** • inschatting te verwachten arbeidsplaatsen • type bedrijvigheid dat mogelijk gemaakt wordt • aantallen noodzakelijke bedrijfsverplaatsingen of marktverstoring
	Voorzieningen en openbare ruimte • verandering in gebruik voorzieningen (scholen, sportclubs, winkels, gezondheidscentra, geloofsplekken etc.) • verandering in gebruik openbare ruimte	**Voorzieningen en openbare ruimte** • m² openbare ruimte per persoon • 'sunspots' • speelvoorzieningen • m² ruimte voor parkeren • afvalinzamelingvoorziening • openbare toiletgelegenheden

		• maatschappelijke voorzieningen (aantal + oppervlakte) en doelgroepen • toegankelijkheid en kwaliteit in relatie tot het project
	Mobiliteit • verplaatsing belangrijke functies/ bestemmingen • verandering beschikbare infra voor gewenste modaliteiten	**Mobiliteit** • bereikbaarheid voor dagelijkse behoefte • toegankelijkheid buurt voor kwetsbare groepen (ouderen, mensen met een beperking, etc.) • barrières voor langzaam verkeer/ specifieke doelgroepen • beschikbaarheid OV en OV-bereikbaarheid en parkeerplekken • verbindingen met het gebied • betrekken van bewoners, bedrijven, sportverenigingen bij een simulatiemodel (verkeer) • wonen, werken, voorzieningen, openbare ruimte en mobiliteit: inventarisatie van parallelle of komende gebiedsontwikkelingsplannen/ projecten
Cultuur, normen en waarden, identiteit	• versterking/verzwakking van (culturele) identiteitsvorming/ gemeenschapsvorming • mate van culturele diversiteit/ uniformiteit en tolerantie • beleefbaarheid religie • beleefbaarheid cultureel erfgoed	• doorbreken/ versterken dominantie bevolkingsgroepen in wijk • mate waarin verschillende bevolkingsgroepen van dezelfde voorzieningen gebruik maken • aanwezigheid en ruimte voor/bereikbaarheid van gebedshuizen • herkenbaarheid cultureel erfgoed

Gemeenschaps-vorming	• mate van participatie in werk, scholing en vrijwilligerswerk
	• opleidingsniveau en onderwijsvoorzieningen
	• toegankelijkheid en beschikbaarheid van ontmoetingsplekken in openbare ruimte en bebouwing
	• toegankelijkheid, beschikbaarheid en veelzijdigheid van
		• kwantitatieve cijfers over participatie
		• gemiddeld opleidingsniveau en aantallen/typen onderwijs in buurt
		• ontmoetingsplekken (aantal + toegankelijkheid):
		  o voorzieningen voor recreatie
		  o voorzieningen voor sport en cultuur
		  o sociale werkplaatsen

	voorzieningen aansluitend bij de verschillende behoeften • betrokkenheid lokale ondernemers en bewoners, incl. omliggende wijken bij stedelijke ontwikkeling • mate van diversiteit in woningtypen en bewoners • mate van variatie in functiemix wonen – werken • in het geval van een stedelijk gebied dat veel bezocht wordt (en waar de lokale economie deels afhankelijk is van bezoekers) is ook de beleving van de bezoekers (gebruikers) een criteria	o vrijwilligerswerkplekken o moestuinen o club/buurthuizen o laagdrempeligheid van voorzieningen • sturingspercentages voor nieuwe werk, woonfuncties en voorzieningen
Politieke systemen	• contact/toegankelijkheid van autoriteiten • mate van participatie burgers en invloed bij ontwikkeling	• beschrijving en waardering van hoe contact met autoriteiten en ontwikkelende partijen is georganiseerd • participatievorm voor het project (niveau op participatieladder, of beschikbaarheid gebiedsfondsen)
Omgeving	ondergebracht in thema's in NRD, zoals luchtkwaliteit, geluidhinder, externe veiligheid, landschap, water en bodem	
Gezondheid en welzijn – mentaal, en sociaal welzijn	• gezondheidswinst (mate waarin de gebiedsinrichting aanzet tot gezond gedrag) • ziektelast als gevolg van milieueffecten • beschikbaarheid plekken voor stilte, ontspanning, spel, ontmoeting en inspiratie • belevingsaspect omgeving	• bereikbaarheid dagelijkse voorzieningen voor langzaam verkeer en aantrekkelijkheid van langzaam verkeer netwerk • bereikbaarheid en beschikbaarheid sportfaciliteiten en openbare ruimte voor ontspanning, en verstilling • aanwezigheid fast food ketens etc. • aantrekkelijkheidsaspecten omgeving (groen, natuurbeleving, stedenbouw, lichthinder, sociale veiligheid etc.)
Persoonlijke bezittingen, eigendoms-rechten en welvaart	• inkomen • WOZ-waarde • planschade	• waarde ontwikkeling vastgoed (€/jaar) • inkomensontwikkeling • gedwongen verhuizingen

Angsten en ambities	• kansen en belemmeringen om aspiraties/dromen waar te maken op lange termijn (kans voor scholing, beroep) • bedreigingen en risico's voor lange termijn (sociale spanningen en onveiligheid, eenzaamheid, waardedaling van eigendommen) • sociale veiligheid	• overkoepelende beschouwing voor de lange termijn van veel van de punten uit de andere aspecten • aanwezigheid van verlichting en balans tussen woon en niet-woonfuncties
Overig	zijn alle mogelijke effecten in beeld?	

Bijlage 2: Beoordelingskader sociale effecten bij windturbineparken

De genoemde thema's, criteria en methoden zijn suggesties. Ze moeten gezien worden als 'er kan gedacht worden aan…'

Thema's	Criteria	Mogelijke methoden/informatie
Manier van leven Dagelijkse gang van zaken	• demografische ontwikkeling (bijv. leegloop) • tweespalt tussen bevolkingsgroepen	• afname van zorginstellingen • afname van voorzieningen als winkels, apotheken, etc. • afname van toegankelijkheid
Cultuur, normen en waarden, identiteit	• beleefbaarheid cultureel erfgoed	• beleving cultureel erfgoed

Gemeenschaps-vorming	• arbeidsomstandigheden
	• toegankelijkheid van ontmoetingsplekken in openbare ruimte
	• kwaliteit van openbare ruimte
	• sociale cohesie
		• kwantitatieve cijfers over participatie
		• gemiddeld opleidingsniveau en aantallen/typen onderwijs in buurt
		• ontmoetingsplekken (aantal + toegankelijkheid):
		  o voorzieningen voor recreatie
		  o voorzieningen voor sport en cultuur
		  o sociale werkplaatsen
		  o vrijwilligerswerkplekken
		  o moestuinen
		  o club/buurthuizen
		  o laagdrempeligheid van voorzieningen
		• laagdrempeligheid van voorzieningen

Politieke systemen	• mate van transparantie • contact/toegankelijkheid van autoriteiten • continuïteit van initiatieven	• beschrijving en waardering van hoe contact met autoriteiten en ontwikkelende partijen is georganiseerd

	• mate van participatie	• participatievorm voor het project (niveau op participatieladder) • beoordeling in hoeverre in het plan deze criteria goed zijn ingebouwd
Omgeving	• laagfrequent geluid • elektromagnetische straling	
Gezondheid en welzijn – mentaal, en sociaal welzijn	• gezondheidswinst/stress • belevingsaspect omgeving	• ervaring van stress/rust door leefomgeving • visuele hinder en horizonvervuiling
Persoonlijke bezittingen, eigendoms-rechten en welvaart	• inkomen • WOZ-waarde • gedwongen verhuizing	• waarde ontwikkeling vastgoed (€/jaar) • werkgelegenheidseffecten • gedwongen verhuizingen
Angsten en ambities	• sociale veiligheid • toekomstbeeld • ondernemingskansen	• ervaring van veiligheid • angst voor krimp • angst voor waardevermindering woning • ondernemingsambities
Overig	zijn alle mogelijke effecten in beeld?	

Commissie voor de milieueffectrapportage
Arthur van Schendelstraat 760
3511 MK Utrecht
030 2347666
info@commissiemer.nl
www.commissiemer.nl

V[redacted]

Van: [redacted]@kpnmail.nl
Verzonden: maandag 29 januari 2024 12:39
Aan: Oostpolder
Onderwerp: Zienswijze (3) ontwerpbesluit PIP Bedrijventerrein Oostpolder
Bijlagen: Basisrapport voor de Rode Lijst Vogels 2016 volgens Nederlandse en IUCN-criteria.pdf

Geachte medewerker van de provincie Groningen,

Ik heb nergens gelezen over de grauwe kiekendief, deze roofvogel staat op de Rode Lijst van Nederlandse broedvogels als 'ernstig bedreigd'. Broedt vrijwel uitsluitend in het noorden van Nederland, vooral Groningen. https://www.vogelbescherming.nl/ontdek-vogels/kennis-over-vogels/vogelgids/vogel/grauwe-kiekendief en het rapport in de bijlage.
Ik ben van mening dat de ontwikkeling van de Oostpolder als bedrijventerrein een bedreiging vormen voor de grauwe kiekendief. Dit i.c.m. met het ontwikkelen van het windpark Eemshaven-West. Deze beide grote projecten versterken de bedreiging van de grauwe kiekendief.

De Oostpolder grenst aan de Waddenzee, wat Natura 2000 gebied is, hier geld Europese wetgeving om vogels en leefgebieden te beschermen.

Ik verzoek u om te onderzoeken van het effect is op de grauwe kiekendief en zijn leefomgeving.

Met vriendelijke groet,

[redacted]

Basisrapport voor de Rode Lijst Vogels 2016 volgens Nederlandse en IUCN-criteria

André van Kleunen,
Ruud Foppen &
Chris van Turnhout

Sovon-rapport 2017/34

Sovon

Basisrapport voor de Rode Lijst Vogels 2016 volgens Nederlandse en IUCN-criteria

André van Kleunen, Ruud Foppen & Chris van Turnhout

Dit rapport is samengesteld in opdracht van het Ministerie van Economische Zaken

Sovon

Ministerie van Economische Zaken

Colofon

© Sovon Vogelonderzoek Nederland 2017

Dit rapport is samengesteld in opdracht van het Ministerie van Economische Zaken

Wijze van citeren: van Kleunen A., Foppen R. & van Turnhout C. 2017. Basisrapport voor de Rode Lijst Vogels 2016 volgens Nederlandse en IUCN-criteria. Sovon-rapport 2017/34. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Illustratie omslag: Harvey van Diek

Opmaak: John van Betteray

ISSN-nummer: 2212 5027

Sovon Vogelonderzoek Nederland
Toernooiveld 1
6525 ED Nijmegen
e-mail: info@Sovon.nl
website: www.Sovon.nl

Niets uit dit rapport mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar worden gemaakt d.m.v. druk, fotokopie, microfilm, of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Sovon en/of opdrachtgever.

Inhoud

Samenvatting 3

Summary 5

1. Inleiding 7
   1.1. Achtergrond Rode Lijst 7
   1.2. Verantwoording 7
   1.3. Leeswijzer 8

2. Methode 9
   2.1. Categorieën en selectiecriteria voor de Rode Lijst 9
   2.2. Nederlandse criteria: indeling op basis van trend en zeldzaamheid 9
   2.3. IUCN-criteria 12
      2.3.1. IUCN-categorieën voor regionale Rode Lijsten 12
      2.3.2. Indeling in IUCN-categorieën 14
   2.4. Basisgegevens 15
      2.4.1. Taxonomie en te beschouwen en niet te beschouwen (onder)soorten 15
      2.4.2. Nederlandse criteria 20
      2.4.3. IUCN-criteria 22

3. Rode Lijst volgens Nederlandse criteria 25
   3.1. Voorstel Rode Lijst 2016 25
   3.2. Vergelijking met Rode Lijst 2004 27
      3.2.1. Reconstructie van de Rode Lijst 2004 27
      3.2.2. Vergelijking (gereconstrueerde) Rode Lijst 2004 en Rode Lijst 2016 27
   3.3. Soortbesprekingen 30
      3.3.1. Verdwenen soorten 31
      3.3.2. Ernstig bedreigde soorten 36
      3.3.3. Bedreigde soorten 43
      3.3.4. Kwetsbare soorten 53
      3.3.5. Gevoelige soorten 67
      3.3.6. Soorten die niet meer op de Rode Lijst staan 90

4. Vergelijkingen 93
   4.1. Vergelijking met IUCN Rode Lijst 93
   4.2. Vergelijking met internationale Rode Lijsten 96

5. Knelpunten en maatregelen 99

6. Monitoring en evaluatie 101

Referenties 102

Bijlagen 104
   Bijlage 1. Totale soortenlijst en uitkomsten toepassing Nederlandse criteria 104
   Bijlage 2. Uitkomsten toepassing IUCN-criteria 109

Samenvatting

In dit rapport is een voorstel voor een herziene Rode Lijst Vogels opgenomen en onderbouwd. Wanneer het Ministerie van Economische Zaken deze lijst publiceert in de Staatscourant, zal daarmee de Rode Lijst van 2004 zijn vervangen.

In dit rapport wordt tevens een regionale Rode Lijst volgens de internationaal gebruikte criteria van de IUCN gepresenteerd, zodat de situatie in Nederland kan worden vergeleken met die in andere landen.

Van de 196 vogeltaxa (soorten/ondersoorten) die regelmatig in Nederland broeden of broedden sinds 1900, is bepaald of ze volgens de Nederlandse criteria op de Rode Lijst moeten worden opgenomen. De Rode Lijst 2016 omvat 87 taxa. Deze zijn als volgt verdeeld over de Rode Lijst categorieën:

- 9 Verdwenen uit Nederland
- 10 Ernstig bedreigd
- 12 Bedreigd
- 19 Kwetsbaar
- 37 Gevoelig

De overige 109 taxa zijn Thans niet bedreigd.

Om de nieuwe Rode Lijst op een zuivere manier te vergelijken met de Rode Lijst 2004 is deze laatste gereconstrueerd op grond van kennisverbeteringen sindsdien. De gereconstrueerde Rode Lijst 2004 bestaat uit 81 taxa, 6 soorten minder dus dan de Rode Lijst 2016. Relatief gezien is het aantal Rode Lijsttaxa echter gelijk gebleven; voor de Rode Lijst 2016 zijn namelijk meer taxa beschouwd.

De Rode Lijst volgens de Regionale IUCN-criteria omvat 89 taxa, 2 meer dus dan de Rode Lijst volgens Nederlandse criteria. Deze zijn als volgt over de categorieën verdeeld.

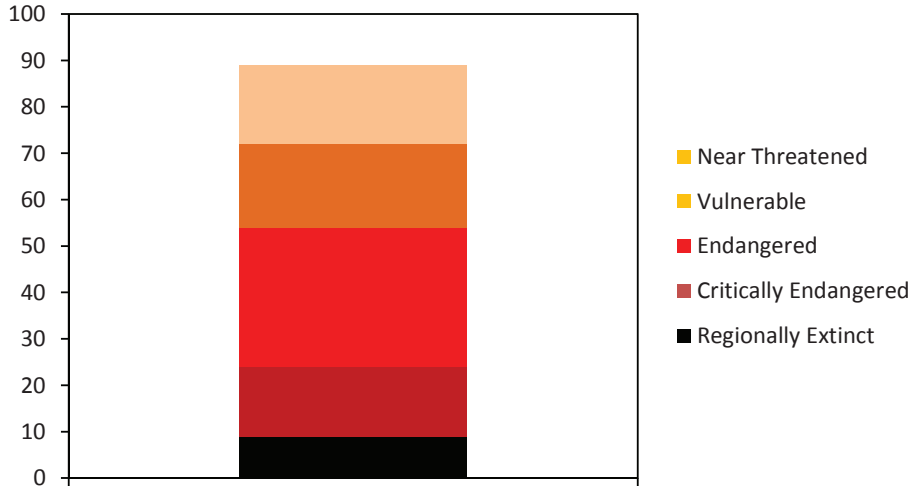
- 9 Regionally Extinct
- 15 Critically Endangered
- 30 Endangered
- 18 Vulnerable
- 17 Near Threatened

De overige 107 taxa zijn volgens de IUCN-criteria niet bedreigd en komen in de categorie Least Concern.

De knelpuntenanalyse van de soorten van de Rode

Aantal soorten per Rode-Lijstcategorie in 2016 en 2004 (na herziening, zie tekst).

Aantal soorten per categorie op de Rode Lijst volgens IUCN-criteria.

Lijst volgens Nederlandse criteria laat zien dat de belangrijkste knelpunten betrekking hebben op de allerlei aspecten die gerelateerd zijn aan intensivering van de landbouw, en daarnaast aan sterke regulering door de mens van (half)natuurlijke systemen. Tenslotte speelt een breed spectrum aan andere typen knelpunten speelt een rol, zoals de omstandigheden in de doortrek- en overwinteringsgebieden en de gevolgen van klimaatverandering. De meeste Rode Lijstsoorten staan aan meerdere drukfactoren tegelijk bloot.

Voor het actualiseren van Rode Lijst is de informatie uit het landelijke broedvogelmeetnet cruciaal. Dit is stevig verankerd in het Netwerk Ecologisch Monitoring. Dit geldt niet voor het verspreidingsonderzoek, waarvoor periodiek atlasonderzoek, belangrijk is. Tenslotte is systematische monitoring gewenst van drukfactoren en de demografie van vogelsoorten. Dit om beter te leren begrijpen welke drukfactoren van belang zijn, hoe deze een vogelpopulatie beïnvloeden en welke maatregelen het meest effectief zullen zijn om de situatie te verbeteren.

Summary

In this report we present a proposal for a revised Red List for breeding birds. If the Dutch Ministry of Economic Affairs (EZ) publishes this list in the government gazette, the Red List of 2004 will be replaced.

In addition, this report presents a regional Red List following the internationally used criteria of the IUCN, so that the situation in the Netherlands can be compared with that in other countries.

All 196 taxa (species/subspecies) regularly reproducing (or did so in the past, but after 1900) in the Netherlands were assessed in order to decide whether they should be red-listed according to the criteria of the Dutch government. The Red List contains 87 taxa, subdivided in categories as follows:

- 9 Extinct in The Netherlands
- 10 Critically endangered
- 12 Endangered
- 19 Vulnerable
- 37 Susceptible

The other 109 taxa are Not threatened at present.

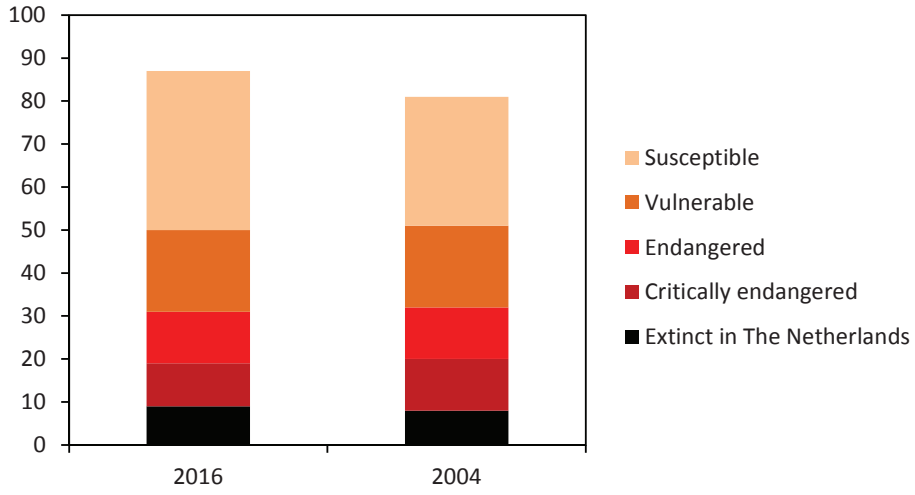
In order to make a clean comparison between the new Red List and the 2004 Red List, the latter has been reconstructed using improved knowledge. The reconstructed 2004 Red List comprises 81 taxa The relative number of Red listed taxa did not change however, because the number of evaluated increased.

According to the IUCN criteria, 89 taxa feature on the Red List. These are categorized as follows:

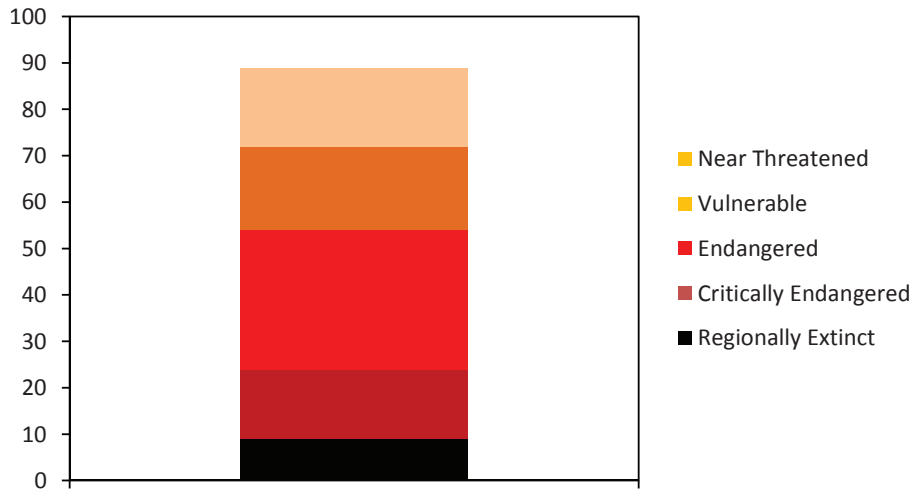
- 9 Regionally Extinct
- 15 Critically Endangered
- 30 Endangered
- 18 Vulnerable
- 17 Near Threatened

The other 107 taxa were assessed as not threatened and belong to Least Concern.

Most environmental pressures that are affecting red listed taxa are related to modern farming practices and the strong regulation of (half)natural systems in the Netherlands. Besides, a wide spectrum of other pressures is relevant, such as adverse circumstances for migrants during migration and in wintering

Number of species per Red List category in 2016 and 2004. For both Red Lists the current Dutch criteria were applied.

Number of species per Red List category, according to the IUCN criteria.

areas. Furthermore there are indications for negative consequences of climate change to Dutch bird populations. Most Red-listed taxa are facing several types of pressures simultaneously.

With respect to future Red List updates information from national bird monitoring schemes remains crucial. The Dutch breeding bird scheme is part of the “Netwerk Ecologische Monitoring” of the Dutch government. However, this is not the case for monitoring of species’ distribution, which is also important for applying Red List criteria. Last but not least systematic monitoring of pressures and demography is desired to evaluate the relative importance of pressures, the way they affect bird populations and the formulation of best management options to counteract the declines.

1. Inleiding

Het ministerie van Economische Zaken (EZ) heeft eind 2015 opdracht verleend aan Sovon Vogelonderzoek Nederland om een voorstel te doen voor een nieuwe Rode Lijst Vogels. Aan de hand van dit voorstel zal het ministerie van Economische Zaken de officiële Rode Lijst vaststellen en publiceren in de Staatscourant. Deze nieuwe Rode Lijst zal de in 2004 door de toenmalige Staatssecretaris van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij vastgestelde Rode Lijst (Staatscourant 2004, nr. 218) vervangen.

De opdracht was tweeledig: ten eerste het toepassen van de bestaande, nationale criteria van het ministerie van Economische Zaken voor het opstellen van Rode Lijsten en ten tweede het toepassen van de internationale criteria van de International Union for the Conservation of Nature (IUCN). Deze laatste maken het mogelijk om internationaal de toestand van soortengroepen te vergelijken. Ook in 2004 is volgens dezelfde werkwijze zowel een Rode Lijst volgens de nationale criteria als volgens die van de IUCN gemaakt (Hustings *et al.* 2004).

Dit rapport is het resultaat van de uitvoering van deze opdracht en bevat dus een voorstel voor een herziene Rode Lijst Vogels (2016) volgens de nationale criteria en volgens de IUCN criteria.

De Rode Lijst Vogels 2016 heeft net als de voorgaande Rode Lijsten van 1994 en 2004 alleen betrekking op broedvogels.

1.1. Achtergrond Rode Lijst

Rode Lijsten (*Red Lists*) zijn een internationaal toegepast middel om de status van soorten (aantallen, populatietrends, verspreiding) te bepalen, en in het bijzonder de aandacht te vestigen op soorten of ondersoorten die bedreigd worden of kwetsbaar zijn. Het opstellen van lijsten met bedreigde dieren en planten is begonnen met de publicatie van wereldomvattende Rode Lijsten, waarvan de eerste voor vogels bijna 40 jaar geleden door de IUCN werd gepubliceerd. De IUCN heeft BirdLife International aangewezen als de organisatie die de wereld Rode Lijst voor vogels opstelt. De laatste actualisatie verscheen in 2016 (BirdLife International 2016. Handbook of the Birds of the World and BirdLife International digital checklist of the birds of the world. Version 9). Het ministerie van EZ beschouwt het opstellen van Rode Lijsten als een invulling van de Conventie van Bern (artikel 1 en 3), het Verdrag inzake het behoud van wilde dieren en planten en hun natuurlijk leefmilieu in Europa. Het is specifiek voor vogels ook een verplichting die voortvloeit uit de Vogelrichtlijn (EG-Richtlijn 79/409 van 2 april 1979, artikel 10 en Bijlage V).

Daarnaast zijn opeenvolgende Rode Lijsten een graadmeter voor de effectiviteit van het natuurbeleid, zoals onder andere vormgegeven in de jaarlijks geactualiseerde 'Rode Lijst indicator' van het ministerie van EZ, een graadmeter voor voortgang in het halen van de 2020 CBD Aichi-doelen, en een communicatiemiddel richting publiek. Ook geven ze richting aan het terreinbeheer, onder meer in de vorm van potentiële 'doelsoorten'. De Rode Lijsten van de IUCN zijn een graadmeter op wereldschaal voor het risico op uitsterven van de soorten. Hoewel de IUCN rode lijst expliciet alleen uitstervingsrisico weergeeft zijn de wereldwijde IUCN rode lijsten een belangrijk hulpmiddel bij de selectie van soorten waarvoor maatregelen ter behoud noodzakelijk zijn. Meer dan de Nederlandse Rode Lijsten zijn de IUCN Rode Lijsten uitsluitend gericht op het bepalen van het risico van uitsterven.

De eerste Nederlandse Rode Lijst Vogels werd in 1985 vastgesteld (Staatscourant 10 december 1985, nr. 240). Deze lijst werd zo'n 10 jaar later herzien met de publicatie van de tweede Nederlandse Rode Lijst Vogels in 1994 (Staatscourant 28 januari 1994, nr. 20), en met de derde Rode Lijst in 2004 (Staatscourant 2004, nr. 218). Dat is inmiddels meer dan 12 jaar geleden, tijd dus voor een vierde Rode Lijst Vogels.

De eerdere Rode Lijsten zijn voorzien van een apart gepubliceerde toelichting. Voor die van 1994 is dit *Bedreigde en kwetsbare vogels in Nederland. Toelichting op de Rode Lijst* (Lina & van Ommering 1996). Voor die Rode Lijst is ook een basisrapport gepubliceerd *Rode lijst van bedreigde en kwetsbare vogelsoorten in Nederland* (Osieck & Hustings 1994) en twee publieksuitgaven: *Vogels van de Rode Lijst* (Vergeer 1995) en Bedreigde en kwetsbare vogels in Nederland. *De Rode Lijst* (van Ewijk 1996). Ook voor de Rode Lijst 2004 is een basisrapport uitgebracht (Hustings *et al.* 2004) en een publieksuitgave (van Beusekom *et al.* 2005).

1.2. Verantwoording

De voorliggende rapportage alsmede de Rode Lijstbepaling zijn uitgevoerd door Sovon. Directe uitvoerders waren André van Kleunen, Ruud Foppen en Chris van Turnhout. Fred Hustings verzorgde de inhoudelijke redactie. De Rode Lijst 2016 werd

begeleid door een commissie bestaande uit: Wilmar Remmelts (voorzitter; ministerie EZ), Dick Bal (ministerie van EZ), Ruud van Dongen (vogelexpert, tevens werkzaam bij Provincie Limburg, maar op persoonlijke titel in de commissie), Hans de Iongh (IUCN-Nederland en Universiteit Leiden), Henk Simons (IUCN-Nederland), Tom van der Meij (Centraal Bureau voor de Statistiek) en Robert Kwak (Vogelbescherming Nederland). Daarnaast leverde ook Ruud van Beusekom (Vogelbescherming) commentaar op een concept van dit rapport.

1.3. Leeswijzer

Het voorliggende rapport is als volgt opgebouwd. In hoofdstuk 2 wordt de methodiek voor beide typen Rode Lijsten beschreven. Hierbij wordt ingegaan op de selectiecriteria voor de te beschouwen vogeltaxa (soorten en ondersoorten), de criteria voor de Rode Lijsten en de toepassing ervan. In hoofdstuk 3 wordt het voorstel voor de Rode Lijst 2016 volgens Nederlandse criteria gepresenteerd en toegelicht en wordt deze vergeleken met de herbeoordeelde Rode Lijst 2004. Hierna volgen gedetailleerde besprekingen van de (onder)soorten van de Rode Lijst 2016 volgens Nederlandse criteria. In hoofdstuk 4 wordt de Rode Lijst volgens Nederlandse criteria vergeleken met de IUCN-Rode Lijst en wordt gekeken naar de samenhang met internationale Rode Lijsten. Daarna wordt in hoofdstuk 5 ingegaan op de knelpunten en maatregelen voor de vogeltaxa die worden voorgesteld voor de Rode Lijst 2016. Tenslotte wordt in hoofdstuk 6 kort ingegaan op de evaluatie van deze Rode Lijstbepaling.

2. Methode

2.1. Categorieën en selectiecriteria voor de Rode Lijst

Het ministerie van EZ hanteert sinds 1994 vaste uitgangspunten voor het opstellen van Rode Lijsten, gebaseerd op de populatietrend en de zeldzaamheid van soorten. De Rode Lijsten vanaf 1994 zijn daardoor onderling ook goed vergelijkbaar waardoor ontwikkelingen in de tijd kunnen worden gevolgd. Om in de toekomst internationaal een vergelijking te kunnen maken van de toestand van vogelsoorten in Nederland zijn tevens sinds 2009 de internationaal erkende criteria van de IUCN toegepast in combinatie met de regionale richtlijnen van IUCN. De IUCN-criteria zijn echter met een ander doel ontwikkeld dan de Nederlandse criteria.

De Nederlandse criteria zijn opgesteld om een overzicht te geven van de mate van bedreiging van een soort in Nederland. De Rode Lijst volgens de Nederlandse methode kan daardoor worden gebruikt als basis voor het stellen van prioriteiten van beschermingsactiviteiten. De IUCN-criteria zijn ontwikkeld om de kans op wereldwijd of regionaal uitsterven van een soort te kwalificeren. Voor de toepassing voor nationale rode lijsten zijn door IUCN de regionale richtlijnen ontwikkeld.

In tabel 2.1 worden de Rode Lijst-categorieën gegeven volgens de Nederlandse indeling en de corresponderende categorieën van de IUCN voor de Rode Lijst van op wereldschaal bedreigde dieren (IUCN 2001). Zoals blijkt uit de paragrafen 2.2 en 2.3, is er weliswaar overeenkomst in categorieën, maar zijn de precieze criteria voor beoordeling verschillend. Voor de Nederlandse situatie worden 5 hoofdcategorieën en 11 subcategorieën onderscheiden. De IUCN onderscheidt 9 categorieën.

De soorten van de hoofdcategorieën 1 (Verdwenen), 2 (Bedreigd) en 3 (Gevoelig) vormen samen de Rode Lijsten volgens de Nederlandse dan wel IUCN-criteria. Van de soorten van hoofdcategorie 4 (Thans niet bedreigd) wordt aangenomen dat zij op dit moment geen gevaar lopen. Hoofdcategorie 5 (Niet bekend) omvat de soorten die niet bij één van de voorgaande hoofdcategorieën kunnen worden ingedeeld omdat er onvoldoende gegevens zijn of omdat ze niet in de beschouwing zijn betrokken.

2.2. Nederlandse criteria: indeling op basis van trend en zeldzaamheid

De indeling in de eerste drie hoofdcategorieën is gebaseerd op de variabelen populatietrend (‘t’) en huidige zeldzaamheid (‘z’). Zowel trend als zeldzaamheid kunnen op twee manieren worden uitgedrukt, namelijk op grond van het aantal exemplaren of populatiegrootte (‘n’) en op grond van verspreiding

Tabel 2.1. Naamgeving van Rode Lijstcategorieën voor Nederland en conform IUCN.

Nederland		IUCN	
1.	**Verdwenen**		
UW	Uitgestorven op wereldschaal	EX	Extinct
UWW	In het wild uitgestorven op wereldschaal	EW	Extinct in the Wild
VN	Verdwenen uit Nederland	RE	Regionally Extinct
VNW	In het wild verdwenen uit Nederland	-	-
2.	**Bedreigd**		
EB	Ernstig bedreigd	CR	Critically Endangered
BE	Bedreigd	EN	Endangered
KW	Kwetsbaar	VU	Vulnerable
3.	**Gevoelig**		
GE	Gevoelig	NT	Near Threatened
4.	**Thans niet bedreigd**		
TNB	Thans niet bedreigd	LC	Least Concern
5.	**Niet bekend**		
OG	Onvoldoende gegevens	DD	Data Deficient
NB	Niet beschouwd	NE	Not Evaluated
		NA	Not Applicable

('v'). Indien zowel gegevens over 'n' als 'v' beschikbaar zijn, wordt het gegeven gebruikt op grond waarvan de soort in de zwaarste bedreigingscategorie valt.

Combineren van 't' en 'z' met 'n' en 'v' levert de volgende criteria op:
tn = trend in aantal voortplantende individuen (populatietrend);
tv = trend in verspreiding van voortplantende individuen (verspreidingstrend);
zn = zeldzaamheid op grond van het aantal voortplantende individuen;
zv = zeldzaamheid op grond van de verspreiding van voortplantende individuen.

Van vrijwel alle soorten Nederlandse broedvogels zijn al deze vier type gegevens beschikbaar. De verspreiding is bepaald aan de hand van het aantal atlasblokken (blokken van 5 x 5 km volgens een door de Topografische Dienst ingevoerde rasterverdeling van Nederland) waarin een soort als broedvogel is vastgesteld.

Zowel van trend als van zeldzaamheid worden vijf klassen onderscheiden. In tabel 2.2 worden deze gedefinieerd. Voor vogels en andere gewervelden, die een relatief groot ruimtebeslag hebben, wordt als grens tussen de zeldzaamheidsklassen 'algemeen' en 'vrij zeldzaam' 25% van de atlasblokken aangehouden.

Combinatie van de vijf trendklassen met de vijf zeldzaamheidsklassen levert het schema van figuur 2.1 op, waarin is aangegeven welke Rode Lijst-categorie bij welke combinatie van trend- en zeldzaamheidsklasse hoort. Voor het gemak zijn de vakjes van het schema genummerd.

Tabel 2.2. Trend- en zeldzaamheidsklassen voor broedvogels.

	klasse	omschrijving	bepaling
trend	0/+	stabiel of toegenomen	afname in verspreiding of aantal voortplantende individuen sinds 1950 minder dan 25%
	t	matig afgenomen	afname in verspreiding of aantal voortplantende individuen sinds 1950 25 tot bijna 50%
	tt	sterk afgenomen	afname in verspreiding of aantal voortplantende individuen sinds 1950 50 tot bijna 75%
	ttt	zeer sterk afgenomen	afname in verspreiding of aantal voortplantende individuen sinds 1950 75 tot bijna 100%
	tttt	maximaal afgenomen	afname in verspreiding of aantal voortplantende individuen sinds 1950 100%
zeldzaamheid	a	algemeen	actuele verspreiding minimaal 25% van de atlasblokken; of minimaal 25.000 voortplantende individuen
	z	vrij zeldzaam	actuele verspreiding 5 tot bijna 25% van de atlasblokken; of 2.500-24.999 voortplantende individuen
	zz	zeldzaam	actuele verspreiding 1 tot bijna 5% van de atlasblokken; of 250-2.499 voortplantende individuen
	zzz	zeer zeldzaam	actuele verspreiding bijna 0 tot bijna 1% van de atlasblokken; of 1-249 voortplantende individuen
	x	afwezig	actuele verspreiding 0% van de atlasblokken; of 0 voortplantende individuen

Trend:	percentage afname	klasse (tv/tn)					
stabiel of toegenomen	< 25%	**0/+**		1 GE	2 (TNB)	3 (TNB)	4 (TNB)
matig afgenomen	25 - < 50%	**t**		5 KW	6 KW	7 KW	8 (TNB)
sterk afgenomen	50 - < 75%	**tt**		9 BE	10 BE	11 KW	12 GE
zeer sterk afgenomen	75 - < 100%	**ttt**		13 EB	14 BE	15 KW	16 GE
maximaal afgenomen	100%	**tttt**	17 **VN**				
Zeldzaamheid:	klasse (zv/zn)		**X**	**zzz**	**zz**	**z**	**a**
op grond van de verspreiding (zv)	% atlasblokken		0	> 0 - < 1%	1 - < 5%	5 - < 25%	≥ 25%
	corresponderend aantal atlasblokken		0	1-16	17 - 83	84 - 418	≥ 419
op grond van het aantal individuen (zn)	aantal individuen		0	1 - 249	250 - 2.499	2500 - 24.999	≥ 25.000
			afwezig	zeer zeldzaam	zeldzaam	vrij zeldzaam	algemeen

Figuur 2.1. Indeling in Rode Lijstcategorieën op basis van trend en zeldzaamheid.
Tot de categorie VN behoren ook de soorten die na 1900, maar vóór de beschouwde periode (1950-2015) zijn verdwenen uit Nederland. In feite is in dit geval geen sprake van een afnemende trend (combinatie 0 met x).

De betekenis van de categorieën is als volgt:

Rode Lijstsoorten:

- VN: soorten die als broedvogel uit Nederland zijn verdwenen; een soort krijgt deze status pas als het eerste jaar dat niet meer met zekerheid in Nederland werd gebroed tien of meer jaar geleden is, én de soort sindsdien geen regelmatige broedvogel meer is.
  Indien van een in het wild verdwenen soort nog in gevangenschap een populatie in stand gehouden wordt, is de categorie VNW.
- EB: ernstig bedreigde soorten: soorten die zeer sterk zijn afgenomen en zeer zeldzaam zijn.
- BE: bedreigde soorten: soorten die sterk zijn afgenomen en zeldzaam tot zeer zeldzaam zijn, alsmede soorten die zeer sterk zijn afgenomen en zeldzaam zijn.
- KW: kwetsbare soorten: soorten die zijn afgenomen en vrij tot zeer zeldzaam zijn, alsmede soorten die sterk tot zeer sterk zijn afgenomen en vrij zeldzaam zijn.
- GE: gevoelige soorten: soorten die stabiel of toegenomen zijn en zeer zeldzaam zijn, alsmede soorten die sterk tot zeer sterk zijn afgenomen en algemeen zijn. Onder de stabiele of toegenomen soorten bevinden zich veel nieuwkomers, dus soorten die zich vrij recent als nieuwe broedvogel in Nederland hebben ge(her)vestigd en veelal aan een opmars bezig zijn, maar op dit moment nog wel aan de zeldzaamheidscriteria voldoen. De beschermingsnoodzaak van deze groep is niet gelijk aan die van de andere groep binnen deze categorie: de (vooralsnog) algemene soorten die juist heel sterk in aantal zijn afgenomen ten opzichte van de referentieperiode.

Geen Rode Lijstsoorten:

- TNB: thans niet bedreigde soorten: soorten die stabiel of toegenomen zijn en algemeen tot zeldzaam zijn, alsmede soorten die matig afgenomen en algemeen zijn.
- OG: soorten die in de beschouwing zijn betrokken, maar waarvan onvoldoende gegevens beschikbaar zijn voor indeling in één van de bovenstaande categorieën, zie 2.4.2 (niet in het schema).
- NB: soorten die niet in de beschouwing zijn betrokken, zie 2.4.1 (niet in het schema).

Nadere bepalingen

Per soort of subgroep kan er gecorrigeerd worden voor het *niet-geïnventariseerde deel* van Nederland. Zie daarvoor paragraaf 2.4.2.

Voor het vaststellen van de zeldzaamheid in het heden is het meestal noodzakelijk om de *gegevens van meerdere jaren* samen te voegen, afhankelijk van de volledigheid van de inventarisatie. Er moet daarbij een optimum worden gezocht tussen onderschatten (de periode is te kort voor een dekkende inventarisatie) en overschatten (als binnen de periode een significante afname heeft plaatsgevonden). Noodzakelijke correcties moeten daarbij worden toegepast; met name het naar beneden bijstellen van de zeldzaamheidsklasse als duidelijk is dat de soort actueel zeldzamer is dan uit de optelling van meerdere jaren blijkt. Zie voor de nadere invulling paragraaf 2.4.2.

De *trend* is van toepassing op de periode van 1950 tot aan het jaar voorafgaand aan de opstelling van (het voorstel voor) de Rode Lijst. Het jaar 1950 moet echter vrijwel altijd gereconstrueerd worden aan de hand van gegevens over een langere periode. Die langere periode kan zich zowel voor als na 1950 uitstrekken. Net als bij de bepaling van de actuele zeldzaamheid is het nodig een optimum te zoeken tussen onderschatten en overschatten. Centraal staat dat de over een langere periode samengevoegde gegevens een zo goed mogelijk beeld geven van de situatie rond 1950. Zie voor de nadere invulling paragraaf 2.4.2.

Voor de hoofdcategorie *Verdwenen* wordt ook de periode 1900-1950 in beschouwing genomen. Immers: soorten die vóór 1950 zijn verdwenen, worden wèl tot de inheemse (of ingeburgerde) soorten gerekend, maar kunnen uiteraard niet gelden als Thans niet bedreigd en evenmin is er reden ze niet te beschouwen. Dit betekent concreet dat ook soorten die zich alleen vóór 1950 hebben voortgeplant, opgenomen worden in de hoofdcategorie Verdwenen (als ze voldoen aan de criteria voor regelmatige voortplanting).
Tot de hoofdcategorie Verdwenen wordt pas besloten als een soort zich in de *tien aaneengesloten jaren voorafgaand aan het heden* niet meer (zonder hulp van de mens) regelmatig heeft voortgeplant. Dat betekent concreet dat een soort als Ernstig bedreigd op de Rode Lijst komt indien het eerste jaar waarin niet meer werd voortgeplant, minder dan tien jaar geleden is, ook al plant de soort zich actueel niet meer in Nederland voort.
Anderzijds kan het voorkomen dat een soort zich actueel wèl voortplant, maar hij toch op de Rode Lijst als Verdwenen wordt opgenomen. Dat gebeurt namelijk als het onregelmatige voortplanten al aanving vóór het ingaan van de periode van tien jaar voorafgaand aan het opstellen van de Rode Lijst. De soort is dan immers al langer dan tien jaar *on*regelmatig aan het voortplanten en is dus verdwenen als regelmatige broedvogel.

Van *(her)vestiging* is pas sprake als de soort zich (weer) gedraagt als regelmatige broedvogel. Dat wil zeggen: tien aaneengesloten jaren voortplanting door wilde individuen. Indien sprake is van hulp van de mens in de vorm van herintroductie, dan gelden alleen de 'in het wild' voortgebrachte nakomelingen van de geherintroduceerde individuen als de 'wilde' populatie (en alleen op basis van deze individuen wordt de trend en de zeldzaamheid bepaald).

2.3. IUCN-criteria

2.3.1. IUCN-categorieën voor regionale Rode Lijsten

De IUCN-criteria kunnen niet zonder meer toegepast worden op nationaal niveau, aangezien nationale populaties meestal niet geïsoleerd zijn van populaties in omringende landen. Daarom zijn er richtlijnen ontwikkeld voor de toepassing van de IUCN-criteria op regionaal en nationaal niveau (IUCN 2012a & 2012b). Op regionaal niveau worden de volgende categorieën onderscheiden (figuur 2.2):

Figuur 2.2. Regionale IUCN categorieën.

Extinct: soorten waarvan zeker is dat het laatste individu dood is.

Extinct in the Wild: soorten waarvoor bekend is dat ze alleen overleven in gevangenschap of als een geïntroduceerde populatie (of populaties) buiten het historische areaal.

Regionally Extinct: soorten waarvan zeker is dat het laatste individu dood is of is vertrokken uit de regio.

Critically Endangered: soorten die voldoen aan minimaal één van de criteria A-E voor *Critically Endangered* en daarom worden beschouwd als soorten met een extreem hoge kans om in het wild uit te sterven.

Endangered: soorten die voldoen aan minimaal één van de criteria A-E voor *Endangered* en daarom worden beschouwd als soorten met een zeer hoge kans om in het wild uit te sterven.

Vulnerable: soorten die voldoen aan minimaal één van de criteria A-E voor *Vulnerable* en daarom worden beschouwd als soorten met een hoge kans om in het wild uit te sterven.

Near Threatened: soorten die op dit moment net niet kwalificeren voor de categorie *Critically Endangered*, *Endangered* of *Vulnerable*, als ook soorten waarvoor verwacht wordt dat ze in de nabije toekomst tot één van deze categorieën behoren.

Least Concern: Soorten waarvoor de criteria zijn toegepast maar die niet kwalificeren

als *Critically Endangered*, *Endangered*, *Vulnerable* of *Near Threatened*. Deze categorie omvat wijd verbreide en talrijke soorten.

Data Deficient: Soorten waarvoor niet voldoende informatie over verspreiding en/of aantallen is om een goede afweging te maken van de kans op uitsterven.

Not Applicable: Soorten waarvoor de toepassing van regionale criteria niet mogelijk is.

Not Evaluated: Soorten waarvoor de criteria (nog) niet zijn toegepast; zie paragraaf 2.4.1.

Met uitzondering van *Regionally Extinct* en *Not Applicable* worden deze categorieën ook gebruikt voor de IUCN Rode Lijsten op wereldschaal (zie tabel 2.1).

2.3.2. Indeling in IUCN-categorieën

De indeling in IUCN categorieën vindt plaats op basis van toepassing van vijf groepen van criteria: de hoofdcriteria A t/m E. In principe moeten alle criteria worden toegepast. Het hele stelsel van IUCN criteria staat in tabel 2.3. De meest zware categorie waarin een soort volgens een van deze criteria kan worden ingedeeld bepaalt de uiteindelijke status op de Rode Lijst.

IUCN hanteert bij het toetsen op de criteria een systeem van "managing incertainty in data" waarbij het gebruik van indirecte indicatoren (bijv. habitat), schatting, projectie en afleiden mogelijk is.

De IUCN geeft voor de categorie *Near Threatened* geen kwantitatieve criteria, alleen de volgende kwalitatieve beschrijving: soorten die op dit moment net niet kwalificeren voor de categorie *Critically Endangered*, *Endangered* of *Vulnerable*, als ook soorten waarvoor verwacht wordt dat ze in de nabije toekomst tot één van deze categorieën behoren.

Voor de opstelling van de Rode Lijst volgens IUCN criteria zijn hier alsnog kwantitatieve criteria geformuleerd (zie tabel 2.4), in navolging van Eaton *et al.* (2005). Dit is, in afwijking van de IUCN-regels, alleen gedaan voor A2, B2, C1 en D1, omdat alleen deze criteria in deze studie zijn toegepast (zie onder Toepassing IUCN-criteria).

Tabel 2.4. Kwantificering van de IUCN categorie Near Threatened.

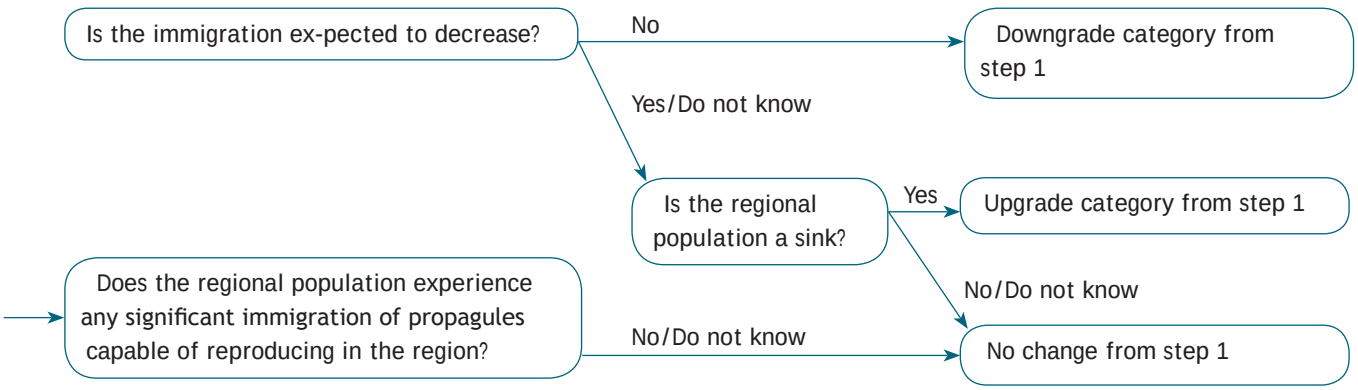
A2	20-30% achteruitgang in de afgelopen 10 jaar of 3 generaties
B2a/B2b	< 2.000 km² én alleen (a) ≤ 10 locaties of alleen (b) voortdurende afname
B2ab	< 4.000 km² én (a) ≤ 10 locaties én (b) voortdurende afname)
C1	< 15.000 exemplaren én >10% achteruitgang in 10 jaar of 3 generaties
D1	1.000 – 1.500 exemplaren

Regionale IUCN-criteria

De regionale toepassing van de IUCN criteria bestaat uit twee stappen. In stap één worden de IUCN criteria toegepast op de nationale populatie. Stap twee bestaat uit het met behulp van de regionale richtlijn beoordelen van de mate waarin de kans op uitsterven van de nationale populatie wordt beïnvloed door populaties uit omringende landen waarmee de populatie in contact staat, waarbij de aanwezigheid van 'sink' en 'source' populaties een rol speelt. Indien nodig wordt de rode lijst categorie door deze tweede stap verzwaard of lichter gemaakt. Zie figuur 2.3.

Toepassing IUCN-criteria

De IUCN-criteria zijn toegepast op dezelfde soorten als waarop de Nederlandse criteria zijn toegepast. De 'niet beschouwde' soorten en de soorten met 'onvoldoende gegevens' zijn voor beide methoden dus identiek. Bij de toepassing van de IUCN-criteria is steeds gekeken naar de toepassing in het Verenigd Koninkrijk door Eaton *et al.* (2005). Hieronder wordt uiteengezet welke criteria wel en niet zijn toegepast. Dit is conform de aanpak van de Rode Lijst 2004 (Hustings *et al.* 2004).

Figuur 2.3. De toepassing van IUCN criteria op regionale schaal (IUCN 2012a).

Tabel 2.3. De IUCN criteria (IUCN 2012b).

A. Population reduction Declines measured over the longer of 10 years or 3 generations			
	Critically Endangered	**Endangered**	**Vulnerable**
A1 ≥ 90%	≥ 70%	≥ 50%	
A2, A3 & A4	≥ 80%	≥ 50%	≥ 30%

A1. Population reduction observed, estimated, inferred, or suspected in the past where the causes of the reduction are clearly reversible AND understood AND ceased based on and specifying any of the following:

(a) direct observation

(b) an index of abundance appropriate to the taxon

(c) a decline in area of occupancy, extent of occurrence and/or habitat quality

(d) actual or potential levels of exploitation

(e) effects of introduced taxa, hybridisation, pathogens, pollutants, competitors or parasites.

A2. Population reduction observed, estimated, inferred, or suspected in the past where the causes of reduction may not have ceased OR may not be understood OR may not be reversible, based on (a) to (e) under A1.

A3. Population reduction projected or suspected to be met in the future (up to a maximum of 100 years) based on (b) to (e) under A1.

A4. An observed, estimated, inferred, projected or suspected population reduction (up to a maximum of 100 years) where the time period must include both the past and the future, and where the causes of reduction may not have ceased OR may not be understood OR may not be reversible, based on (a) to (e) under A1.

B. Geographic range in the form of either B1 (extent of occurrence) OR B2 (area of occupancy)			
	Critically Endangered	**Endangered**	**Vulnerable**
B1. Extent of occurrence	< 100 km²	< 5,000 km²	< 20,000 km²
B2. Area of occupancy	< 10 km²	< 500 km²	< 2,000 km²
and 2 of the following 3:			
(a) Severely fragmented or number of locations	= 1	= 2 – 5	= 6 – 10
(b) Continuing decline in any of: (i) extent of occurrence; (ii) area of occupancy; (iii) area, extent and/or quality of habitat; (iv) number of locations or subpopulations; (v) number of mature individuals			
(c) Extreme fluctuations in any of: (i) extent of occurrence; (ii) area of occupancy; (iii) number of locations or subpopulations; (iv) number of mature individuals			

C. Small population size and decline			
	Critically Endangered	**Endangered**	**Vulnerable**
Number of mature individuals and either **C1** or **C2**:	< 250	< 2,500	< 10,000
C1. An estimated continuing decline of at least: up to a maximum of 100 years	25% in 3 years or 1 generation	20% in 5 years or 2 generations	10% in 10 years or 3 generations
C2. A continuing decline and (a) and/or (b):			
a (i) number of mature individuals in largest sub-population:	< 50	< 250	< 1,000
a (ii) or % individuals in one subpopulation	90 - 100%	95 – 100%	100%
(b) extreme fluctuations in the number of mature individuals			

D. Very small or restricted population			
	Critically Endangered	**Endangered**	**Vulnerable**
Either:			
(1) number of mature individuals	< 50	< 250	< 1,000
AND/OR			
(2) restricted area of occupancy	-	-	area of occupancy < 20 km² or number of locations ≤ 5[1]

E. Quantitative Analysis			
	Critically Endangered	**Endangered**	**Vulnerable**
Indicating the probability of extinction in the wild to be:	≥ 50% in 10 years or 3 generations (100 years maximum)	≥ 20% in 20 years or 5 generations (100 years maximum)	≥ 10% in 100 years

[1] Restricted area of occupancy or number of locations with a plausible future threat that could drive the taxon to CR or EX in a very short time.

Hoofdcriterium A (afname van de populatie)

Criterium A1 is hier niet toegepast, omdat het veronderstelt dat de oorzaken van de achteruitgang bekend zijn, teruggedraaid kunnen worden én verdwenen zijn. Aan deze voorwaarden voldoen in Nederland geen kandidaten voor de Rode Lijst Vogels. Eaton *et al.* (2005) concludeerden dit ook voor het Verenigd Koninkrijk. Criterium A3 is net als in het Verenigd Koninkrijk niet toegepast, omdat de gevraagde voorspelling te onzeker wordt geacht. In tegenstelling tot Eaton *et al.* (2005) is ook criterium A4 niet toegepast, omdat de gevraagde extrapolatie van een afname te onzeker wordt geacht. Binnen hoofdcriterium A (afname van de populatie) blijft daarmee alleen A2 over: een afname over de laatste 10 jaar of drie generaties, waarbij de achteruitgang zelf of de oorzaken daarvan niet gestopt zijn of niet bekend zijn of niet teruggedraaid kunnen worden. De mate van achteruitgang is ontleend aan het Broedvogel Monitoring Project, het Landelijk Soortonderzoek Broedvogels en het Nationaal Weidevogelmeetnet. Deze monitoringprojecten leveren een *index of abundance* (=A2b). Voor de overeenkomstige monitoringprogramma's in het Verenigd Koninkrijk (*Common Birds Census* en *Breeding Bird Survey*) komen Eaton *et al.* (2005) tot dezelfde conclusie. Kortom, onder hoofdcriterium A is hier alleen gebruik gemaakt van A2b.

Hoofdcriterium B (areaal)

Criterium B1 is niet toegepast, omdat voor broedvogels steeds het meer exacte criterium B2 (een schatting van het aantal bezette kilometerhokken) toegepast kon worden.

Hoofdcriterium C (populatiegrootte)

Criterium C2a is niet toegepast, omdat voor vogels het bestaan van subpopulaties, zoals bedoeld door de IUCN, in Nederland weinig aannemelijk wordt geacht. Zelfs in het veel grotere Verenigd Koninkrijk wordt dit weinig aannemelijk geacht (Eaton *et al.* 2005). Criterium C2b werd wel toepasbaar geacht, maar hoefde in de praktijk niet toegepast te worden, omdat voor geen van de weinige extreem fluctuerende Nederlandse broedvogels een voortdurende afname is vastgesteld. Extreme fluctuatie is door IUCN gedefinieerd als een factor 10.

Hoofdcriterium D

Zowel Criterium D1 als D2 zijn toegepast, hoewel de laatste niet blijkt te leiden tot een zwaardere categorie dan de beoordeling van D1.

Hoofdcriterium E

Criterium E is net als in het Verenigd Koninkrijk niet toegepast, omdat de gevraagde voorspelling te onzeker wordt geacht.

Hiermee blijven uiteindelijk de volgende IUCN-criteria over: A2, B2, C1, D1 en D2. Voor de praktische uitwerking van deze criteria, alsmede die van stap 2 wordt verwezen naar paragraaf 2.4.4.

2.4. Basisgegevens

2.4.1. Taxonomie en te beschouwen en niet te beschouwen (onder)soorten

Taxonomie

In 2004 is Monroe & Sibley (1993) gevolgd. Voor tegenwoordige Rode-Lijstevaluaties wordt door het Ministerie van Economische Zaken de *List of the Birds of the European Union – August 2015*[2] voorgeschreven. Deze volgt *Handbook of the Birds of the World (HBW)* en *BirdLife International Illustrated Checklist of the Birds of the World (Volume 1)* (del Hoyo *et al.* 2014). Deze verschilt van de in Nederland (incl. Sovon) veelvuldig gehanteerde lijst van de Commissie Systematiek Nederlandse Avifauna (CSNA)[3], namelijk in sommige gevallen wat betreft wetenschappelijke naamgeving van soorten. Verder zijn Gele Kwikstaart (*Motacilla flava*) en Engelse Kwikstaart (*Motacilla flavissima*) soorten volgens de CSNA-lijst, maar ondersoorten van de Gele Kwikstaart (resp. *Motacilla flava flava* en *Motacilla flava flavissima*) volgens de EU-Lijst. Hetzelfde principe geldt voor Witte Kwikstaart (*Motacilla alba* of *Motacilla alba alba*) en Rouwkwikstaart (*Motacilla yarrellii* of *Motacilla alba yarrellii*) en voor Zwarte Kraai (*Corvus corone* of *Corvus corone corone*) en Bonte Kraai (*Corvus cornix* of *Corvus corone cornix*).
Voor de Rode Lijst wordt een beoordeling op ondersoortniveau toegepast. Hiervoor is gebruik gemaakt van van Kleunen *et al.* (2013), waarin een overzicht wordt gegeven van alle broedvogels tot op ondersoortniveau. De basis voor de ondersoortindelingen vormen *The Birds of the Western Palearctic* (Cramp *et al.* 1977-1994) en *Handbook of the Birds of the World* (del Hoyo *et al.* 1992-2011). Deze wordt geactualiseerd online in *HBW Alive* (http://www.hbw.com/).

Nieuwe te beschouwen taxa

De lijst van Nederlandse functionele populaties (van Kleunen *et al.* 2013) is gebruikt als basis voor de te beoordelen broedvogeltaxa. Deze is geactualiseerd

[2] http://ec.europa.eu/environment/nature/conservation/wildbirds/eu_species/index_en.htm.
[3] https://www.dutchavifauna.nl/page/1208/db_vogelnamen.

tot en met 2015. Sinds de vorige Rode-Lijstevaluatie van 2004 heeft een aantal soorten zich als broedvogel gevestigd in Nederland. Indien het conform de richtlijnen *aannemelijk is te maken dat die soorten (zuivere paren) minimaal tien jaar achtereen in Nederland hebben gebroed na 1900* (broedcode 10 (afleidingsgedrag) of hoger; Vergeer *et al.* (2016), dan zijn deze toegevoegd aan de lijst van te beschouwen taxa. Voor de beoordeling is gebruik gemaakt van de Sovon-broedvogelrapporten (Boele *et al.* 2017) en de Sovon-database van broedterritoria van zeldzame soorten, waarin ook de broedcodes worden bijgehouden. In de praktijk hebben we tien jaar achtereen broeden als aannemelijk beschouwd wanneer er minimaal tien jaar achtereen meldingen zijn van broedterritoria, waarvan bovendien meerdere met broedcode 10 of hoger.

De volgende taxa komen nu, in vergelijking met 2004, ook in aanmerking om te worden beschouwd voor de Rode Lijst:

- Wilde Zwaan: broedt sinds 2005 jaarlijks in Nederland.
- Brandgans: het eerste broedgeval van deze soort vond plaats in 1984. Vanaf de jaren negentig nam de soort snel toe. De herkomst van de populaties betreft deels ontsnapte vogels, maar ook deels inheemse broedvogels uit Zweden die Nederland op eigen kracht hebben bereikt. De ontwikkelingen in Nederland vallen samen met een spectaculaire uitbreiding van het areaal van deze soort (van der Jeugd *et al.* 2006).
- Smient: op basis van recente gegevens (jaarlijkse broedgevallen vastgesteld de laatste twintig jaar, met uitzondering van één jaar met alleen een waarschijnlijk broedgeval geregistreerd) wordt het aannemelijk geacht dat de soort minimaal tien jaar achtereen in Nederland heeft gebroed.
- Kraanvogel: broedt sinds 2001 jaarlijks in Nederland.
- Oehoe: broedt sinds 1996 jaarlijks in Nederland.
- Drieteenmeeuw: deze soort broedt sinds 2000 in Nederland. Ondanks dat er geen jaarlijkse meldingen/tellingen zijn, is het toch aannemelijk dat de soort jaarlijks broedt in Nederland, omdat het afgelegen boorplatformen op de Noordzee betreft die maar zeer onregelmatig worden bezocht.
- Zeearend: broedt sinds 2006 jaarlijks in Nederland.
- Middelste Bonte Specht: deze soort heeft Nederland opnieuw gekoloniseerd in de jaren negentig en inmiddels, in 2013-2015 gaat het om 540-850 broedparen (Boele *et al.* 2017).
- Graszanger: deze soort heeft Nederland opnieuw gekoloniseerd sinds begin jaren 2000 met substantiële aantallen territoria (tientallen). Uit de meeste van die jaren zijn bevestigde broedgevallen bekend. De aantallen territoria in de periode in beschouwing nemende, achten wij het aannemelijk dat de soort tien jaar achtereen heeft gebroed in Nederland.
- Cetti's Zanger: deze soort heeft Nederland opnieuw gekoloniseerd medio jaren 2000 met substantiële aantallen territoria vanaf 2006, gevolgd door een snelle groei vanuit het kerngebied de Biesbosch, wat voorplanting in dat gebied aannemelijk maakt.
- Roodmus: deze soort heeft zich aan het einde van de jaren tachtig als broedvogel gevestigd. Hoewel veel territoria betrekking hebben op ongepaarde zingende mannetjes, is tien jaren achtereen broeden aannemelijk (Sovon, ongepubliceerd).
- Keep: van deze soort zijn sinds de jaren zestig broedgevallen bekend en was het in ieder geval in de jaren zeventig-negentig een regelmatige broedvogel in Nederland. Hoewel de meeste gemelde territoria betrekking hebben op ongepaarde zingende mannetjes is het aannemelijk dat er jaarlijks gebroed werd (1-5 broedgevallen jaarlijks, Vogel (2002)).

Verder is er nog één aanpassing ten opzichte van de Rode-Lijstbeoordeling 2004:

- Fazant; het betreft in Nederland een 'ingeburgerde exoot', bestaande uit bastaarden van diverse ondersoorten. De soort had zich vóór 1900 reeds gevestigd in Nederland. Deze voldoet daarom aan de criteria om beoordeeld te worden.

Niet te beschouwen taxa

Onregelmatige broedvogels (niet tien jaar achtereen broedend sinds 1900) worden niet beschouwd, evenals taxa waarvan de broedgevallen betrekking hebben op mengparen (conform Hustings *et al.* 2004). Daarnaast zijn er diverse taxa waarvan in Nederland broedterritoria zijn vastgesteld, maar zonder dat er sprake was van broeden, dus broedcode 10 of hoger (van Dijk & Boele 2011). Het gaat vaak om ongepaarde zingende mannetjes, of individuen/paren tijdens het broedseizoen en op grond daarvan volgens de broedvogelcriteria kwalificeren voor een territorium. Deze doen niet mee in de Rode-Lijstbeschouwing. Deze soorten worden gerapporteerd in de Sovon-broedvogelrapporten (Boele *et al.* 2017). Het gaat onder meer om Noordse Kauw (noordelijk broedende ondersoort van de Kauw (*Corvus monedula monedula*); in Nederland broedt *C. m. spermologus*), Krekelzanger en Iberische Tjiftjaf.

Hier onder volgt een overzicht van taxa die (sinds 1800) in Nederland hebben gebroed, maar die niet worden beschouwd voor de Rode Lijst. Tenzij er referenties vermeld staan, zijn deze beoordelingen gebaseerd op de broedvogelrapporten en databases van

Sovon. Voor historische overzichten is bovendien gebruik gemaakt van de avifauna van Nederland (Bijlsma *et al.* 2001).

Alleen vóór 1900

- Steppehoen; onregelmatige broedvogel in de 19e eeuw.
- Poelsnip; vermoedelijk verdwenen als broedvogel eind 19e eeuw (Janssen 2014).

Recente nieuwkomers

- Grote Aalscholver: deze ondersoort van de Aalscholver (*Phalacrocorax carbo carbo*) broedt pas sinds 2008 in Nederland en in ieder geval deels in mengparen met de (continentale) Aalscholver (*Phalacrocorax carbo sinensis*).
- Nonnetje: recente nieuwkomer, broedt sinds 2010 jaarlijks in Nederland in fluctuerende aantallen: 1-4 paar. Dus deze soort is nog geen tien jaar achtereen broedvogel in Nederland. De herkomst van de Nederlandse broedparen van deze soort is onduidelijk.
- Geelpootmeeuw: van deze soort broeden vooral mengparen in Nederland. Pas in 2011 werd het eerste zuivere broedpaar vastgesteld (Boele *et al.* 2015). Dus er is geen sprake van tien jaar achtereen broeden uitgaande van zuivere paren.
- Pontische Meeuw: onregelmatige broedvogel, deels mengpaar. Het eerste broedgeval voor Nederland betrof een mengpaar met Zilvermeeuw, in 2012. Sindsdien zijn jaarlijks territoria/broedgevallen vastgesteld, met in 2015 het eerste bewezen broedgeval van een zuiver paar Pontische Meeuwen.
- Witwangstern: recente nieuwkomer, broedt sinds 2012 jaarlijks in Nederland in substantiële aantallen: 11-27 paar. Deze soort is dus nog geen tien jaar achtereen broedvogel.
- Rode Wouw: was een onregelmatige broedvogel, maar broedt sinds 2010 jaarlijks in Nederland met een sterke toename sinds 2013 tot 8 paar in 2015. Echter, deze soort is nog geen tien jaar achtereen broedvogel.
- Zwarte Wouw: recente nieuwkomer, broedt sinds 2005 in Nederland, met uitzondering van 2008, in toenemende aantallen (4 paar in 2015). Dus de soort is nog net geen tien jaar achtereen broedvogel.
- Bijeneter: recente nieuwkomer, broedt sinds 2005 in Nederland, met uitzondering van 2009, in toenemende aantallen (12 paar in 2015). Dus nog net geen tien jaar achtereen broedvogel.

Onregelmatige broedvogels

- Toendrarietgans: dit taxon heeft onregelmatig in Nederland gebroed sinds 1993 (Lensink *et al.* 2013). Er is geen bewijs voor jaarlijks broeden. De herkomst van de vastgestelde broedparen is onduidelijk Dit taxon wordt in Nederland als aparte soort (*Anser serrirostris*) beschouwd, maar op de EU-lijst als ondersoort van de Rietgans (*Anser fabalis*).
- Witoogeend: deze soort wordt beschouwd als onregelmatige broedvogel. Er zijn uit de periode 1900-70 negen zekere broedgevallen bekend. Ook recenter is de soort niet-jaarlijks als broedvogel gemeld. Daarnaast speelt bij deze soort onduidelijkheid over de herkomst en het voorkomen van broedgevallen met Kuif- of Tafeleend.
- Klein Waterhoen: deze soort wordt beschouwd als onregelmatige broedvogel. Er is een zeker broedgeval bekend uit 1951 en één uit 1996. Territoria van de soort op basis van roepende vogels in de broedtijd worden vaker, maar niet jaarlijks vastgesteld. Er is te weinig bewijs voor regelmatig voorkomen als broedvogel.
- Koereiger: onregelmatige broedvogel (twee maal, in 1996 en 2006).
- Kuifaalscholver: alleen uit 2014 is een broedpoging bekend.
- Morinelplevier: alleen bekend als broedvogel uit 1961-69 en niet uit alle jaren in die periode.
- Bosruiter: (voormalige) onregelmatige broedvogel, wellicht in 19e eeuw en begin 20e eeuw regelmatig, maar onvoldoende concrete onderbouwing daarvoor.
- Witvleugelstern: onregelmatige broedvogel. Het eerste broedgeval werd in 1979 vastgesteld en sindsdien broedt de soort onregelmatig in Nederland: 2004 (4 paren), 2014 (7 paren) en 2015 (paren).
- Dougalls Stern: onregelmatige broedvogel, alleen in mengparen met Visdief (van den Berg & Bosman 1999).
- Ruigpootuil: onregelmatige broedvogel. In 1972-79 werden 9 territoria vastgesteld, waarvan twee bewezen broedgevallen. Daarna werd in 2008 een broedgeval vastgesteld (van Manen *et al.* 2009). Daarna werden tot en met 2012 jaarlijks één of meerdere territoria vastgesteld, maar alleen in 2009 werd broeden vastgesteld.
- Siberische Notenkraker: vogels waarvan verondersteld wordt dat het alle deze ondersoort (*Nucifraga caryocatactes macrorhynchos*) van de Notenkraker betreft waren incidentele broedvogel.
- Bonte Kraai: het is niet aannemelijk dat er tien jaar achtereen zuivere paren van deze soort (*Corvus cornix*) of volgens de EU-lijst ondersoort *Corvus corone cornix* van de Zwarte Kraai in Nederland hebben gebroed.
- Waterrietzanger: het is onzeker of deze soort tien jaar achtereen in Nederland heeft gebroed. Broedgevallen zijn bekend uit twaalf (niet aaneen-

gesloten) jaren tussen 1904 en 1979.
- Struikrietzanger: er is één gemengd broedgeval (met Bosrietzanger) bekend uit 1998 (Poot 1999).
- Orpheusspotvogel: van deze soort zijn weliswaar meer dan tien jaar achtereen broedterritoria vastgesteld, maar vaak gaat het om zingende ongepaarde vogels en soms om mengparen met Spotvogel (Sovon ongepubliceerd). Dus deze soort komt niet in aanmerking voor de Rode-Lijstbeoordeling.
- Bergfluiter: onregelmatig broedvogel. Uit de periode 1974-1980 werden tenminste zes broedgevallen gemeld. Hoewel van de soort sindsdien uit meerdere jaren, maar niet jaarlijks meldingen zijn van territoria, zijn geen broedgevallen meer vastgesteld.
- Grauwe Fitis: er is één zeker broedgeval bekend uit 2003 (Ebels 2003). Voorjaarswaarnemingen van langdurig zingende vogels komen vaker, maar niet jaarlijks voor, maar zonder aanwijzingen voor broeden.
- Noordse Nachtegaal: incidentele broedvogel. Er zijn twee broedgevallen bekend, uit 1995 en uit 2005. De soort wordt onregelmatig langdurig zingend in het voorjaar vastgesteld, maar zonder aanwijzingen voor broeden.
- Roodsterblauwborst: van deze noordelijk broedende ondersoort van de Blauwborst (*Luscinia svecica svecica*) is een broedgeval bekend uit 1999, waarbij onduidelijk is tot welke ondersoort het vrouwtje behoorde. In Nederland komt de Witsterblauwborst (*Luscinia svecica cyanecula*) algemeen voor als broedvogel. Recenter zijn alleen uit 2013 en 2015 gevallen bekend van zingende mannetjes Roodsterblauwborsten, die ongepaard bleken.
- Kleine Vliegenvanger: incidentele broedvogel. Uit de jaren tachtig komen drie meldingen van broedgevallen, die echter niet onderbouwd zijn. Met enige regelmaat zij het niet jaarlijks worden territoria vastgesteld, veelal gebaseerd op waarnemingen van langdurig zingende vogels, zonder dat er aanwijzingen zijn voor broeden.
- Roodbuikwaterspreeuw: incidentele broedvogel. Er zijn acht broedgevallen bekend uit de twintigste eeuw en recent een broedgeval uit 2014.
- Rouwkwikstaart: geconcludeerd wordt dat verreweg de meeste broedparen betrekking hebben op mengparen met Witte Kwikstaart (Boele *et al.* 2016). Het is aannemelijk dat er geen sprake is van tien jaar achtereen broeden uitgaande van zuivere paren.
- Grote Kruisbek: incidentele broedvogel, met zekere broedgevallen uit 1991, 1998, 2002, 2004 en 2014 na influxen van deze soort.

Niet ingeburgerde exoten, gedomesticeerde soorten en geïntroduceerde watervogels

Niet ingeburgerde (gevestigd vóór 1900), niet inheemse taxa die Nederland niet op eigen kracht hebben bereikt, worden niet beschouwd (conform Hustings *et al.* 2004). Hieronder worden deze genoemd voor zover het regelmatig in Nederland broedende taxa betreft, te beginnen met een aantal gevallen waarvan de exotenstatus uitleg behoeft.

- Kleine Canadese Gans: de broedpopulatie bestaat uit nazaten van losgelaten of ontsnapte vogels (Lensink *et al.* 2013) en wordt dus niet beschouwd voor de Rode Lijst. De soort staat wel op de lijst van Nederlandse vogelsoorten (van den Berg 2016), omdat daarbij verondersteld wordt dat het niet uitgesloten is dat wilde vogels (van sommige ondersoorten) Nederland kunnen bereiken. Overigens worden de Kleine Canadese Gans en Grote Canadese Gans niet als aparte soorten onderscheiden op de EU-lijst.
- Grote Canadese Gans: de broedpopulatie bestaat uit nazaten van losgelaten of ontsnapte vogels (Lensink *et al.* 2013) en wordt dus niet beschouwd voor de Rode Lijst. De soort staat wel op de lijst van Nederlandse vogelsoorten (van den Berg 2016), omdat daarbij verondersteld wordt dat het niet uitgesloten is dat wilde vogels Nederland kunnen bereiken. Overigens worden de Kleine Canadese Gans en Grote Canadese Gans niet als aparte soorten onderscheiden op de EU-lijst.
- Sneeuwgans: de broedpopulatie bestaat uit nazaten van losgelaten of ontsnapte vogels (Lensink *et al.* 2013) en wordt dus niet beschouwd voor de Rode Lijst. De soort staat wel op de lijst van Nederlandse vogelsoorten (van den Berg 2016), omdat daarbij verondersteld wordt dat het niet uitgesloten is dat wilde vogels (van sommige ondersoorten) Nederland kunnen bereiken.
- Kolgans: deze soort is een regelmatige broedvogel, maar de Nederlandse populatie is ontstaan uit lokvogels (Lensink *et al.* 2013) en is dus in feite geïntroduceerd en komt daarom niet in aanmerking voor de Rode-Lijstbeoordeling.
- Casarca: de in Nederland broedende Casarca's worden beschouwd als (nazaten van) ontsnapte/vrijgelaten vogels. Het is niet geheel uit te sluiten dat wilde vogels Nederland kunnen bereiken, maar hiervoor is nog geen bewijs (Sovon Vogelonderzoek Nederland 2016).
- Huiskraai: deze soort wordt tegenwoordig als exoot beschouwd. De Commissie Dwaalgasten Nederlandse Avifauna (CDNA) heeft de soort inmiddels van de Nederlandse Lijst gehaald (http://www.dutchavifauna.nl/news/40).

Overige regelmatig in Nederland broedende exoten, gedomesticeerde vormen en geïntroduceerde watervogels, die niet worden beschouwd zijn: Blauwe Pauw, Kip, Rosse Stekelstaart, Zwarte Zwaan, Sneeuwgans, Indische Gans, Soepgans, Zwaangans, Nijlgans, Muskuseend, Carolinaeend, Mandarijneend, Soepeend, Stadsduif, Heilige Ibis, Monniksparkiet, Grote Alexanderparkiet, Halsbandparkiet en Bruinkopdiksnavelmees. Daarnaast zijn er meerdere incidenteel/onregelmatig in Nederland broedende exoten/gedomesticeerde soorten/geïntroduceerde watervogels, die alleen al om die reden afvallen voor beschouwing voor de Rode Lijst (zie bijlage 1).

Niet of nauwelijks in het veld te herkennen ondersoorten

Bij het samenstellen van de Lijst van Nederlandse Vogelpopulaties (van Kleunen *et al.* 2013) is uitgezocht welke ondersoorten in Nederland voorkomen. Als er van een soort meerdere ondersoorten voorkomen/voorkwamen als regelmatige broedvogel, worden deze apart beschouwd voor de Rode Lijst. In sommige gevallen is er onduidelijkheid over het voorkomen van de ondersoorten van een soort in Nederland of zijn ze niet te onderscheiden in het veld en dus ook niet in de telgegevens. Hieronder volgt een toelichting op de ondersoorten en de keuzes die hierbij zijn gemaakt.

Patrijs
De Patrijs en Veenpatrijs (*Perdix perdix perdix* en *P. p. sphagnetorum*) waren aparte ondersoorten. Recent onderzoek heeft echter aangetoond dat de Veenpatrijs beter niet als een aparte ondersoort van de nominaatvorm kan worden beschouwd (Bot & Janssen 2013). Dit is overgenomen in de updates van de internationaal gehanteerde checklists van The Handbook of the Birds of the World en BirdLife International (HBW Alive, geraadpleegd op 24 mei 2017). Daarom wordt dit taxon niet meer apart beschouwd voor de Rode Lijst.

Kleine Mantelmeeuw
De in Nederland broedende Kleine Mantelmeeuwen behoren tot de ondersoorten *Larus fuscus graellsii* en *intermedius* (Engelse en Scandinavische Kleine Mantelmeeuw) of wellicht overgangsvormen tussen beide (van den Berg & Bosman 1999). Beide ondersoorten kunnen toch worden beschouwd voor de Rode Lijst, omdat het op voorhand duidelijk is dat beide niet op de Rode Lijst komen; ze hebben een substantieel voorkomen in Nederland en de aantallen zijn toegenomen.

Koolmees
Van de Koolmees wordt aangenomen dat er twee ondersoorten in Nederland broeden: naast de nominaatvorm ook de Britse Koolmees (*Parus major newtoni*) (van den Berg & Bosman 1999). Beide ondersoorten kunnen toch worden beschouwd voor de Rode Lijst, omdat het op voorhand duidelijk is dat beide niet op de Rode Lijst komen; ze hebben een substantieel voorkomen in Nederland en de aantallen zijn toegenomen.

Zanglijster
Net als in 2004 wordt aangenomen dat de in Nederland broedende ondersoort van de Zanglijster de Britse vorm *Turdus philomelos clarkei* betreft, ook al zijn er historische bronnen die vermelden dat er ook (intermediaire vormen met) *Turdus philomelos philomelos* voorkomen in het noordoosten van het land (Voous 1959).

Roodborst
Net als in 2004 wordt aangenomen dat de in Nederland broedende Roodborsten behoren tot de nominaatvorm *Erithacus rubecula rubecula*. Aangenomen wordt dat Britse Roodborsten (*Erithacus rubecula melophilus*) niet in Nederland broeden of dat er hooguit sprake is van het broeden van intermediaire vormen van beide ondersoorten in de Nederlandse kuststreek.

Roodborsttapuit
Aangenomen wordt dat de in Nederland broedende Roodborsttapuiten behoren tot de continentale ondersoort *Saxicola torquatus rubicola*, conform Collar (2005). Van de Britse ondersoort (*Saxicola torquatus hibernans*) wordt aangenomen dat deze niet in Nederland broedt of dat hooguit intermediaire vormen voorkomen in de Nederlandse kuststreek (Husting *et al.* 2006).

Putter
Voor de Putter werd voor de Rode Lijst 2004 geconcludeerd dat niet duidelijk is of naast de Britse Putter (*Carduelis carduelis britannica*) ook de continentale vorm *Carduelis carduelis carduelis* broedt in Nederland. Mogelijk broedt of broedde deze in de oostelijke helft van het land, maar hiervoor is geen bewijs. Voor de Rode-Lijstbeschouwing wordt dus alleen de Britse Putter beschouwd (Hustings *et al.* 2004).

Een volledig overzicht van alle broedvogeltaxa die sinds 1900 in Nederland hebben gebroed, is opgenomen in Bijlage 1. Hierbij is aangegeven of ze in aanmerking komen voor beschouwing voor de Rode Lijst.

(Onder)soorten met onvoldoende gegevens

Er zijn geen taxa waarbij dit speelt.

2.4.2. Nederlandse criteria

Zeldzaamheid op basis van populatiegrootte ('zn')

Uitgangspunt voor de bepaling van de grootte van de broedpopulatie is het jaar 2015. Omdat sommige soorten van jaar tot jaar grote aantalsfluctuaties kunnen vertonen, is het beter om in de praktijk te werken met het (gemiddelde) aantal over meerdere jaren, net als voor vorige Rode Lijsten is gedaan, in dit geval 2013-2015. Dit sluit bovendien aan bij de periode van het veldonderzoek voor de nieuwe vogelatlas van Sovon (www.vogelatlas.nl).

Er is maar een relatief klein aantal soorten waarvoor jaarlijks de aantallen (nagenoeg) landsdekkend worden geteld. Dat gebeurt met name voor de (zeer) zeldzame soorten en sommige koloniebroeders.

Voor de andere soorten, veelal schaarse en algemene broedvogels, worden de aantallen geschat. Zo zijn er gedurende het atlasproject in geheel Nederland steekproeftellingen geweest en is voor ieder atlashok (5x5 km) voor veel soorten een aantalsschatting in aantalsklassen gevraagd. Die kunnen vervolgens gebruikt worden voor een totaalschatting voor heel Nederland. In principe zijn de volgende methoden gebruikt voor het bepalen van de populatie-aantallen van de broedpopulatie in Nederland (zie ook Foppen *et al.* 2017):

Zeldzame soorten en kolonievogels: landsdekkende tellingen, waar nodig aangevuld met bijschattingen voor niet getelde delen. Voor veel zeldzame soorten en kolonievogels geldt dat ze dermate volledig worden onderzocht (>80%, vaak >90-95%) in het Meetnet Broedvogels dat er (vrijwel) jaarlijks landelijke populatieschattingen worden gemaakt en gepubliceerd in de Sovon-broedvogelrapporten (Boele *et al.* 2015-2017).

Schaarse soorten: totaalaantallen berekend op grond van aantalsschattingen per atlasblok (geometrisch gemiddelde van de volgende aantalsklassen: 1-3, 4-10, 11-25, 26-50, 51-100, 101-250, 251-500, 501-1000, >1.000), zoals verzameld met het Atlasproject 2013-2015. Alleen atlasblokken waar een soort is vastgesteld als waarschijnlijke of zekere broedvogel zijn meegenomen. Deze methode is toegepast voor alle soorten waarvoor atlasblokschattingen in het Atlasproject 'verplicht' werden gesteld (Sovon 2012).

Algemene broedvogels: extrapolatie van de aantalsschattingen uit de vorige atlas (Sovon 2002) en de aantalsverandering sindsdien op grond van de populatietrends die vastgesteld zijn met het Meetnet Broedvogels (Boele *et al.* 2017). Bijvoorbeeld: aantal 1998-2000 was 10.000 paar, tussen 1998-2000 en 2013-15 is de soort met 50% toegenomen, dus aantal in 2013-15 is 15.000 paar. Deze methode is toegepast voor alle soorten waarvoor atlasblokschattingen in het Atlasproject niet 'verplicht' werden gesteld (Sovon 2012).

De eenheid voor de populatiegrootte is het aantal 'broedparen'. Dit is gebaseerd op het aantal geldige territoria volgens soort specifieke criteria uit de handleiding van het Meetnet Broedvogels (van Dijk & Boele 2011). Deze benadering sluit in het algemeen goed aan bij de internationale criteria zoals gebruikt in rapportages voor EU-doeleinden, met uitzondering van de Kemphaan (van Kleunen *et al.* 2013). Voor deze soort worden de broedvogelaantallen internationaal gebaseerd op het aantal (territoriale) hanen, terwijl dit in Nederland juist de broedverdachte vrouwtjes betreft.

Hoewel de gepresenteerde landelijke populatieschattingen, zeker voor de talrijkere soorten, met de nodige onzekerheden zijn omgeven, zijn de gegevens van voldoende kwaliteit om een betrouwbare indeling te maken in de vijf te onderscheiden zeldzaamheidsklassen conform de Rode Lijstcriteria (zie paragraaf 2.2). Bedenk dat er boven een populatie-omvang van meer dan 25.000 individuen geen verdere differentiatie meer wordt toegepast. Extra aandacht is uitgegaan naar soorten waarvoor de populatieschatting zich rond de grens van twee zeldzaamheidsklassen bevindt.

Omdat de zeldzaamheidsklassen uitgaan van aantallen individuen in plaats van aantallen broedparen of territoria, is verondersteld dat een broedpaar op twee individuen betrekking heeft, conform eerdere Rode Lijsten.

Zeldzaamheid op basis van verspreiding ('zv')

Hiervoor is gebruik gemaakt van de Vogelatlas 2013-2015. Per soort is het aantal bezette atlasblokken opgeteld waar minimaal één territorium waarschijnlijk of zeker broedend is vastgesteld. De verspreiding is gebaseerd op 1646 atlasblokken. Het totaal aantal onderzochte atlasblokken ligt weliswaar iets hoger, maar de 40 blokken die tijdens de Vogelatlas onvoldoende zijn onderzocht zijn buiten beschouwing gelaten (het percentage dat is gebaseerd op de voldoende onderzochte hokken wordt dus representatief geacht voor het totaal aantal hokken).

Voor gewervelde soorten die zich voorplanten in zoute wateren worden trend- en zeldzaamheidsklassen voor verspreiding alleen gebaseerd op atlasblokken met zoute wateren. In absolute aantallen blokken zijn de klassegrenzen daarbij: 0, 1-27, 28-137, 138-687 en meer dan 687. Dit komt bij vogels momenteel alleen voor bij de Drieteenmeeuw, die op enkele boorplatforms in de Noordzee broedt.

Trend op basis van verandering in populatiegrootte ('tn')

De trend in de aantallen dient te worden vastge-

steld door de aantallen in de huidige periode te vergelijken met de vastgestelde referentieperiode voor de Nederlandse Rode Lijst en dat is de periode rond 1950. Voor de periode rond 1950 zijn er echter maar voor enkele soorten betrouwbare schattingen voorhanden van de populatiegrootte. Dit betreft met name zeldzame en schaarse soorten zoals Aalscholver, Ooievaar, Lepelaar; het merendeel van deze schattingen staat vermeld in Bijlsma *et al.* (2001) en Sovon (2002). Voor alle andere soorten zijn we voor de vergelijking afhankelijk van een reconstructie van het verloop door de tijd heen en kunnen we daarmee inschattingen maken van het verschil (zie Foppen *et al.* 2017). Er zijn twee typen data die gebruikt kunnen worden voor reconstructies:

- Absolute aantalsschattingen die zijn gemaakt in het kader van soort specifieke studies, atlasschattingen uit het verleden en (voor zeldzame soorten) jaarlijkse schattingen van de totale populatie. Uiteraard ligt de focus hierbij op de jaren die zo dicht mogelijk liggen rondom de referentieperiode van 1950, dus bijvoorbeeld de jaren ‘40 of ’60 van de vorige eeuw.
- (Relatieve) aantalsschattingen/indexen uit monitoringgegevens.

Om een goede vergelijking mogelijk te maken zijn trendgegevens, die werken met een relatieve index (bijvoorbeeld het startjaar wordt op 100 gesteld), uitgedrukt in absolute aantallen broedparen door een ijking toe te passen. Die ijking kan worden uitgevoerd doordat er in een bepaald jaar zowel een index-getal als een schatting van het totale aantal in heel Nederland beschikbaar is. Zo is voor veel soorten de index omgerekend naar een absoluut populatie-aantal door de gemiddelde index van de jaren 1998-2000 gelijk te stellen aan de schatting voor de populatiegrootte uit die atlasperiode. De volgende bronnen zijn gebruikt (zie ook Foppen *et al.* 2017):

Tijdreeksen voor ijking aantalsschatting:

- De indexen van de broedpopulatie in de periode 1990-2015 uit het reguliere NEM-meetnet broedvogels (BMP); deze zijn beschikbaar voor bijna alle soorten.
- Een index voor de periode 1984-1989 die beschikbaar is voor een groot aantal algemene broedvogels, afkomstig uit het BMP voordat het deel uitmaakte van het NEM.
- Een index voor de periode 1960-1983 die het resultaat was van een Oude Tijdreeksenproject waarmee oude monitoringgegevens zijn verzameld en bewerkt en die voor een 100-tal algemene soorten indexen heeft opgeleverd (beschreven en gepresenteerd in Sovon 2002). Het oudste startjaar is 1960, maar per soort is een variabel startjaar gekozen wat nog betrouwbaar werd geacht.

Aantalsschattingen:

- Absolute aantalsschattingen voor de periode 1990-2015 voor zeldzame soorten en kolonievogels.
- De aantalsschattingen uit de tweede broedvogelatlas uit de periode 1998-2000 (Sovon 2002).
- De aantalsschattingen voor broedvogels vermeld in de jaarrondatlas uit de periode 1979-83 (1982 aangegeven als maatgevend jaar) .
- De aantalsschattingen uit de eerste broedvogelatlas uit de periode 1973-77 (1975 aangegeven als maatgevend jaar).
- Aantalsschattingen voor de periode 1900-1930 zoals vermeld in Parlevliet (2003), maatgevend jaar 1915.
- Aantalsschattingen in bepaalde jaren zoals vermeld in Bijlsma *et al.* (2001) en Sovon (2002).

Aan de hand van deze gegevens zijn voor alle Nederlandse soorten in de periode 1915-2015 absolute populatiegroottes bepaald. Daarbij zijn aantallen in ontbrekende jaren berekend door een constante jaarlijkse verandering te veronderstellen tussen de dichtstbijzijnde wel bekende schatting voor en na het betreffende jaar. De resulterende getallen zijn bekeken en beoordeeld door een interne werkgroep met experts bij Sovon. De 1950 getallen zijn op de volgende wijze vastgesteld door een combinatie van aantalsschattingen en expert oordeel:

- De interpolatie tussen een schatting vóór 1950 en na 1950 (vaak zestiger jaren) met vaste jaarlijkse verandering wordt als valide bestempeld en daarmee wordt het aantal voor 1950 berekend.
- Een extrapolatie van de trend in de 60-er of 70-er jaren (op basis van het Oude Tijdreeksenbestand) wordt als valide beschouwd en daarmee wordt het aantal voor 1950 berekend.
- Bij fluctuerende of als niet betrouwbaar beschouwde aantalsveranderingen in de 60-er of 70-er jaren wordt het aantal voor 1950 gelijk gesteld aan het gemiddelde voor een bepaalde periode (meestal de 60-er jaren).

Ondanks de haken en ogen ten aanzien van het vergelijken van populatieschattingen en de noodzakelijke intra-/extrapolaties, bleek het voor de meeste soorten wel mogelijk om een inschatting te maken voor 1950 en op grond daarvan een betrouwbare indeling in trendklassen conform de Rode Lijst indeling te maken. Dit mede omdat de klassen van verandering voor de Rode Lijst vrij grof zijn en daarmee niet bijzonder gevoelig zijn voor onzekerheden in trendbepalingen. In geval van twijfel tussen twee trendklassen is, net zoals bij de vorige Rode Lijst, voor de klasse met de kleinste aantalsverandering gekozen.

Omdat voor de vorige Rode Lijst voor de meeste

soorten voor de periode rond 1960 als referentie is gekozen, is ook gekeken hoe de Rode Lijst 2004 er zou hebben uitgezien als ook toen, net zoals nu, voor 1950 was gekozen (paragraaf 3.2).

De Rode-Lijstcategorie 'verdwenen' wordt toegekend aan soorten die nu geen regelmatige broedvogel meer zijn in Nederland, meer specifiek soorten die meer dan tien jaar geleden voor het eerst ontbraken als zekere broedvogel, en sindsdien geen regelmatige broedvogel meer zijn.

Trend op basis van verandering in verspreiding ('tv')

De procentuele veranderingen in verspreiding zijn gebaseerd op een vergelijking van de verspreiding per atlasblok in 1973-1977 (de eerste Nederlandse broedvogelatlas; Teixeira 1979) en die van de Vogelatlas 2013-2015. In deze vergelijking zijn alleen de atlasblokken met waarschijnlijke of zekere broedgevallen opgenomen, en de atlasblokken die in beide periodes voldoende zijn onderzocht (n=1483). 1973-1977 is dezelfde referentieperiode als is gehanteerd voor de Rode Lijst 2004. Voor veel soorten is er geen reden om te veronderstellen dat de verspreiding op atlasblokniveau in de jaren vijftig en zestig significant afweek van die in de jaren zeventig. Bij sommige zeldzame of schaarse soorten is dit wel het geval; dan wordt dit toegelicht in de betreffende soortteksten.

2.4.3. IUCN-criteria

In 2013 is door Sovon in opdracht van Vogelbescherming Nederland een indicatieve Rode Lijst van Nederlandse broedvogels volgens de IUCN-criteria opgesteld (van Kleunen 2013). Daarvoor zijn concrete methoden om de hierboven voorgestelde beoordelingscriteria te toetsen. Deze zijn voor de Rode Lijstbeoordeling verder uitgewerkt hieronder. Zie voor de toelichting op welke criteria wel en niet zijn toegepast paragraaf 2.3.2.

Stap 1: zie paragraaf 2.3.2. (tabel 2.3.) voor de IUCN categorieën

A2

Hiervoor is de aantalsverandering vastgesteld. De onderzoeksperiode die voor aantalsveranderingen in beschouwing wordt genomen, verschilt (conform de IUCN-criteria) per soort en is afhankelijk van de gemiddelde levensduur van een soort. Voor kortlevende soorten (met een generatietijd van drie jaar of minder) bedraagt de onderzoeksperiode tien jaar, voor langer levende soorten bedraagt deze drie keer de generatietijd. Voor de generatietijden wordt gebruik gemaakt van het door BirdLife International samengestelde overzicht dat ook is gebruikt voor de Europese Rode Lijst (BirdLife International 2015). De onderzoeksperioden zijn teruggerekend vanaf 2015.
De trendbepaling geschiedde door het vastgestelde aantal voor de referentieperiode te vergelijken met de berekende of ingeschatte aantallen in de periode 2013-2015 (gemiddeld). Hieruit is de procentuele verandering bepaald voor het taxon specifieke referentiejaar.

B2

Voor het vaststellen van de verspreiding is het aantal bezette atlasblokken (5x5 km) (waarschijnlijk en zeker broedend) bepaald op basis van de Broedvogelatlas 2013-2015, wat met een factor 25 is omgerekend naar vierkante kilometers. Soorten waarvan de berekende verspreiding rond de grenswaarden voor de IUCN Rode-Lijstcategorieën ligt (tabel 2.3) zijn nader gecontroleerd en waar nodig naar beneden bijgesteld. Dit geldt in het bijzonder voor soorten die op één locatie voorkomen.
Voor de soorten die op grond hiervan in één van de bedreigingscategorieën vallen is gekeken of ze voldoen aan de aanvullende criteria:

- Is de populatie gefragmenteerd/beperkt tot een klein aantal locaties? Aan de hand van diezelfde Atlasdata, in combinatie met verspreidingsinformatie op gebiedsniveau (https://www.Sovon.nl/nl/vogelgegevens) is het aantal bezette locaties op gebiedsniveau vastgesteld (een gebied dat zich door abiotiek en/of menselijk gebruik en/of ecologisch onderscheidt van de omgeving zoals in de praktijk Important Bird Areas (IBA's)/Natura 2000-gebieden zijn begrensd.
- Is er sprake van een voortdurende afname in aantallen en/of verspreiding? Om vast te stellen of er sprake is van een voortdurende afname is de korte termijn trendbeoordeling (10 jaar) van de periode 2004-2015 gebruikt, die is berekend door het CBS. Daarnaast is ingeschat of er aanvullend soorten zijn waarvan de verspreiding wel is afgenomen, op basis van een vergelijking van de verspreiding 1998-2000 (tweede Nederlandse broedvogelatlas; Sovon 2002) met die van 2013-2015.

C1

Voor de nationale populatiegrootte zijn de populatieschattingen voor 2013-2015 van de Broedvogelatlas 2013-2015 gebruikt. Voor de aantalsontwikkeling in de tijd, zie onder A1, waarbij ook naar de korte termijntrend van de laatste tien jaar is gekeken om te beoordelen stellen of de afname voortduurt.

D

Voor berekening van de populatiegrootte, zie onder

C1. Voor de bepaling van het aantal locaties, zie onder B2.

Stap 2: beoordeling samenhang met populaties uit omliggende landen

Zie paragraaf 2.3.2. (tabel 2.4) voor de introductie van deze tweede stap.
Voor de toepassing van stap 2 van de regionale toepassing van de IUCN-criteria, die kan resulteren in een verzwaring of verlichting van de rode lijst categorie, is net als voor de Rode Lijstbeoordeling van 2004 voor de meeste soorten aangenomen dat er wel wezenlijke immigratie vanuit het buitenland plaatsvindt, gezien de beschrijving van de IUCN wanneer dit niet aangenomen dient te worden: *If there are no conspecific populations in neighbouring regions or if propagules are not able to disperse to the region, the regional population behaves as an endemic and the category should be left unchanged.* Alleen voor soorten die vrijwel alleen in het westen en midden van Nederland voorkomen, zoals in de moerassen van Laag-Nederland of op de Veluwe, wordt over het algemeen aangenomen dat er geen wezenlijke immigratie plaatsvindt. Voor de beoordeling van de trends in omliggende landen is in principe gebruik gemaakt van de trends van soorten in Duitsland en België, tenzij duidelijk is dat de Nederlandse populatie met meer landen uitwisselt. Als de soort gemiddeld in Duitsland en België sinds 2000 met meer dan 20% is afgenomen, wordt aangenomen dat immigratie in Nederland afneemt. Bij de middeling van de trends is rekening gehouden met de om-vang van de populatie in beide buurlanden. Hiervoor is gebruik worden gemaakt van de gegevens die door de EU-lidstaten is ingediend voor de Artikel 12 rapportage van de Vogelrichtlijn over de periode 2008-2012 (http://bd.eionet.europa.eu/article12/summary?period=1&subject=A332). Voor België zijn hier de trends 2000-2012 gerapporteerd en voor Duitsland die van 1998-2009.
Als een taxon in Nederland afneemt, en het is aannemelijk dat de drukfactoren voornamelijk in Nederland optreden, dan is het aannemelijk dat de reproductie kleiner is dan de sterfte en wordt dit beschouwd als een *sink*-populatie. Als aannemelijk is dat het taxon is afgenomen ten gevolge van voornamelijk omstandigheden in het buitenland, dan wordt de Nederlandse populatie niet beschouwd als een *sink*-populatie.

3. Rode Lijst volgens Nederlandse criteria

3.1. Voorstel Rode Lijst 2016

In tabel 3.1 is het voorstel voor de Rode Lijst Vogels 2016 volgens Nederlandse criteria gegeven. Van de 196 beschouwde taxa staan er 87 op de Rode Lijst (44%). Deze zijn als volgt over de categorieën verdeeld: 9 soorten in de categorie Verdwenen uit Nederland, 10 soorten in Ernstig bedreigd, 12 soorten in Bedreigd, 19 soorten in Kwetsbaar en 37 soorten in Gevoelig. De overige 109 beschouwde soorten kwalificeren niet als Rode Lijstsoort, omdat ze behoren tot de categorie Thans niet bedreigd.
In bijlage 2 wordt de cijfermatige onderbouwing van de Rode Lijst gegeven en in paragraaf 3.3 wordt elke soort afzonderlijk besproken.

Tabel 3.1. Rode Lijst Broedvogels 2016 volgens de Nederlandse criteria. Zie tabel 2.1 voor de betekenis van afkortingen van Rode Lijst-categorieën. De soorten in de categorie Gevoelig, met als trendkwalificatie '0/+', betreffen veelal de nieuwkomers die zich pas relatief recent in Nederland gevestigd hebben. Voor de vaknummers zie figuur 2.1.

Nederlandse naam	*Wetenschappelijke naam*	zeldzaamheid	trend	Categorie-vaknr
Verdwenen uit Nederland: 9 taxa				
Griel	*Burhinus oedicnemus oedicnemus*	x	tttt	
Goudplevier	*Pluvialis apricaria apricaria*	x	tttt	
Zuidelijke Bonte Strandloper[4]	*Calidris alpina schinzii*	x	tttt	
Lachstern	*Gelochelidon nilotica nilotica*	x	tttt	
Hop	*Upupa epops epops*	x	tttt	
Klapekster	*Lanius excubitor excubitor*	x	tttt	
Roodkopklauwier	*Lanius senator senator*	x	tttt	
Duinpieper	*Anthus campestris campestris*	x	tttt	
Ortolaan	*Emberiza hortulana*	x	tttt	
Ernstig bedreigd: 10 taxa				
Korhoen	*Lyrurus tetrix tetrix*	zzz	ttt	
Woudaap	*Ixobrychus minutus minutus*	zzz	ttt	
Kwak	*Nycticorax nycticorax nycticorax*	zzz	ttt	
Kemphaan	*Calidris pugnax*	zzz	ttt	
Dwergmeeuw	*Hydrocoloeus minutus*	zzz	ttt	
Velduil	*Asio flammeus flammeus*	zzz	ttt	
Grauwe Kiekendief	*Circus pygargus*	zzz	ttt	
Draaihals	*Jynx torquilla torquilla*	zzz	ttt	
Kuifleeuwerik	*Galerida cristata cristata*	zzz	ttt	
Grauwe Gors	*Miliaria calandra calandra*	zzz	ttt	
Bedreigd: 12 taxa				
Zomertaling	*Spatula querquedula*	zz	ttt	BE(14)
Pijlstaart	*Anas acuta*	zzz	tt	BE(9)
Kwartelkoning	*Crex crex*	zz	ttt	BE(14)
Strandplevier	*Charadrius alexandrinus alexandrinus*	zz	ttt	BE(14)
Watersnip	*Gallinago gallinago gallinago*	zz	ttt	BE(14)
Zwarte Stern	*Chlidonias niger niger*	zz	ttt	BE(14)
Noordse Stern	*Sterna paradisaea*	zz	tt	BE(10)
Grauwe Klauwier	*Lanius collurio*	zz	tt	BE(10)
Grote Karekiet	*Acrocephalus arundinaceus arundinaceus*	zz	ttt	BE(14)
Paapje	*Saxicola rubetra*	zz	ttt	BE(14)
Tapuit	*Oenanthe oenanthe oenanthe*	zz	ttt	BE(14)
Europese Kanarie	*Serinus serinus*	zzz	tt	BE(9)

[4] Er is weliswaar een recent broedgeval, maar dit taxon moet nog altijd worden beschouwd als Verdwenen, omdat hij nog niet als 'regelmatige broedvogel' kan worden gekwalificeerd.

Tabel 3.1. Vervolg.

Nederlandse naam	Wetenschappelijke naam	zeldzaamheid	trend	Categorie-vaknr
Kwetsbaar: 19 taxa				
Patrijs	*Perdix perdix perdix*	z	ttt	KW(15)
Slobeend	*Spatula clypeata*	z	t	KW(7)
Wintertaling	*Anas crecca crecca*	z	t	KW(7)
Zomertortel	*Streptopelia turtur turtur*	z	ttt	KW(15)
Koekoek	*Cuculus canorus canorus*	z	tt	KW(11)
Porseleinhoen	*Porzana porzana*	zz	t	KW(6)
Roerdomp	*Botaurus stellaris stellaris*	zz	t	KW(6)
Bontbekplevier	*Charadrius hiaticula hiaticula*	zz	t	KW(6)
Wulp	*Numenius arquata arquata*	z	t	KW(7)
Dwergstern	*Sternula albifrons albifrons*	zz	t	KW(6)
Grote Stern	*Thalasseus sandvicensis sandvicensis*	zzz	t	KW(5)
Steenuil	*Athene noctua vidallii*	z	tt	KW(11)
Ransuil	*Asio otus otus*	z	ttt	KW(15)
Torenvalk	*Falco tinnunculus tinnunculus*	z	tt	KW(11)
Boomvalk	*Falco subbuteo subbuteo*	zz	t	KW(6)
Wielewaal	*Oriolus oriolus*	z	tt	KW(11)
Snor	*Locustella luscinioides luscinioides*	z	t	KW(7)
Grote Lijster	*Turdus viscivorus viscivorus*	z	t	KW(7)
Nachtegaal	*Luscinia megarhynchos megarhynchos*	z	t	KW(7)
Gevoelig: 37 taxa				
Wilde Zwaan	*Cygnus cygnus*	zzz	0/+	GE(1)
Brilduiker	*Bucephala clangula clangula*	zzz	0/+	GE(1)
Middelste Zaagbek	*Mergus serrator*	zzz	0/+	GE(1)
Smient	*Mareca penelope*	zzz	0/+	GE(1)
Roodhalsfuut	*Podiceps grisegena grisegena*	zzz	0/+	GE(1)
Kleinst Waterhoen	*Zapornia pusilla intermedia*	zzz	0/+	GE(1)
Kraanvogel	*Grus grus grus*	zzz	0/+	GE(1)
Kleine Zilverreiger	*Egretta garzetta garzetta*	zzz	0/+	GE(1)
Steltkluut	*Himantopus himantopus*	zzz	0/+	GE(1)
Grutto	*Limosa limosa limosa*	a	tt	GE(12)
Oeverloper	*Actitis hypoleucos*	zzz	0/+	GE(1)
Tureluur	*Tringa totanus britannica*	a	tt	GE(12)
Drieteenmeeuw	*Rissa tridactyla tridactyla*	zzz	0/+	GE(1)
Grote Mantelmeeuw	*Larus marinus*	zzz	0/+	GE(1)
Visdief	*Sterna hirundo hirundo*	a	tt	GE(12)
Oehoe	*Bubo bubo bubo*	zzz	0/+	GE(1)
Blauwe Kiekendief	*Circus cyaneus*	zzz	0/+	GE(1)
Zeearend	*Haliaeetus albicilla*	zzz	0/+	GE(1)
Raaf	*Corvus corax corax*	zzz	0/+	GE(1)
Matkop	*Parus montanus rhenanus*	a	tt	GE(12)
Zwarte Mees	*Parus ater ater*	a	tt	GE(12)
Buidelmees	*Remiz pendulinus pendulinus*	zzz	0/+	GE(1)
Boerenzwaluw	*Hirundo rustica rustica*	a	tt	GE(12)
Huiszwaluw	*Delichon urbicum urbicum*	a	tt	GE(12)
Veldleeuwerik	*Alauda arvensis arvensis*	a	ttt	GE(16)
Graszanger	*Cisticola juncidis cisticola*	zzz	0/+	GE(1)
Spotvogel	*Hippolais icterina*	a	tt	GE(12)
Kramsvogel	*Turdus pilaris*	zzz	0/+	GE(1)
Grauwe Vliegenvanger	*Muscicapa striata striata*	a	tt	GE(12)
Huismus	*Passer domesticus domesticus*	a	tt	GE(12)
Ringmus	*Passer montanus montanus*	a	ttt	GE(16)

Tabel 3.1. Vervolg.

Nederlandse naam	Wetenschappelijke naam	zeldzaamheid	trend	Categorie-vaknr
Engelse Kwikstaart	*Motacilla flava flavissima*[5]	zzz	?	GE(1)[6]
Gele Kwikstaart	*Motacilla flava flava*	a	ttt	GE(16)
Graspieper	*Anthus pratensis pratensis*	a	tt	GE(12)
Keep	*Fringilla montifringilla*	zzz	0/+	GE(1)
Kneu	*Carduelis cannabina cannabina*	a	ttt	GE(16)
Roodmus	*Carpodacus erythrinus erythrinus*	zzz	0/+	GE(1)

Tabel 3.2. Taxa waarvoor een wijziging in de Rode Lijst 2004 status wordt voorgesteld, en kwalificatie van de aanleiding daarvoor. Zie tabel 2.1 voor de betekenis van afkortingen voor criteria en Rode-Lijstcategorieën.

Nederlandse naam	Wetenschappelijke naam	Oorspronkelijke Rode Lijst 2004					Gereconstrueerde Rode Lijst 2004				
			zn	zv	tn	tv		zn	zv	tn	tv
Nachtzwaluw	*Caprimulgus europaeus*	KW	zz	z	t	t	BE	zz	z	tt	t
Gekraagde Roodstaart	*Phoenicurus phoenicurus*	(TNB)	a	a	t	0/+	GE	a	a	tt	0/+
Gele Kwikstaart	*Motacilla flava*	BE	zzz	zz	tt	?	GE	zzz	zz	?	?
Keep	*Fringilla montifringilla*	NB					GE	zzz	zzz	0/+	0/+
Roodmus	*Carpodacus erythrinus*	NB					GE	zzz	zzz	0/+	0/+

3.2. Vergelijking met Rode Lijst 2004

3.2.1. Reconstructie van de Rode Lijst 2004

Sinds de vorige Rode Lijst zijn voor een aantal soorten betere gegevens of betere reconstructies van populatieaantallen en ontwikkelingen daarin beschikbaar gekomen, zie paragraaf 2.4.1 en 2.4.2. Met deze kennis is de Rode Lijstbepaling voor 2004 opnieuw gedaan, waarbij tevens expliciet voor de referentieperiode rond 1950 in plaats van rond 1960 gekozen is. Dit resulteert in een voorstel om voor drie taxa de Rode Lijstklasse met terugwerkende kracht aan te passen (tabel 3.2), en daarnaast om twee taxa die toen niet waren beoordeeld met terugwerkende kracht alsnog wel te beoordelen: Keep en Roodmus (zie ook paragraaf 2.4.1). Zie voor toelichting per soort onder paragraaf 3.3.

3.2.2. Vergelijking (gereconstrueerde) Rode Lijst 2004 en Rode Lijst 2016

De Rode Lijst van 2004 zou met de huidige kennis en de huidige criteria (zie de vorige para-grafen) 81 taxa omvatten. De Rode Lijst van 2016 omvat 87 taxa, een toename met zes dus. Het aantal beschouwd taxa is nu groter (n= 196) dan voor de Rode Lijst 2004 (n=186), waarmee het aantal Rode Lijsttaxa relatief gezien gelijk is gebleven. Hierna worden de verschillen tussen beide lijsten samengevat in vier groepen: soorten die nieuw op de Rode Lijst komen, soorten waarvan de categorie wordt verzwaard, soorten waarvan de categorie wordt verlicht en soorten die van de Rode Lijst af gaan (zie tabel 3.4). De eerste twee groepen betreffen 'verslechteringen', met uitzondering van de recent gevestigde soorten (nieuwkomers), die nog steeds zeldzaam zijn en daarom 'gevoelig' zijn voor verdwijning. De laatste twee groepen betreffen 'verbeteringen'.

Nieuw op de Rode Lijst

Er zijn meerdere redenen waarom soorten nieuw op de Rode Lijst komen. De eerste oorzaak betreft de afname van de populatie ten opzichte van 1950, die zich sinds de vorige Rode Lijst verder heeft doorgezet (n=7). Dat betreft Noordse Stern en Europese Kanarie (Bedreigd), Wulp, Torenvalk en Grote Lijster (Kwetsbaar) en Zwarte Mees (Gevoelig). De Buidelmees komt op de Rode Lijst als Gevoelig, als gevolg van een recente populatie-afname, waardoor de populatie zeer klein is geworden.
Daarnaast is er bij zeven taxa sprake van recente vestiging die nog niet geleid heeft tot een populatie van 'voldoende' omvang of verspreiding. Het betreft Wilde Zwaan, Smient, Zeearend, Kraanvogel, Oehoe, Drieteenmeeuw en Graszanger. Omdat deze soorten nog zeer zeldzaam zijn, is er een kans op weer verdwijnen; daarom behoren ze tot de categorie Gevoelig.

[5] Dit taxon wordt in Nederland door de CSNA als soort beschouwd (*Motacilla flavissima*).
[6] Betreft de minimale bedreigingscategorie; de trends in aantallen en verspreiding zijn niet bekend.

Tabel 3.3. Vergelijking van de Rode-Lijstcategorieën 2004 (gereconstrueerd) en 2016.

Nederlandse naam	Wetenschappelijke naam	2004	2016
Patrijs	*Perdix perdix perdix*	KW	KW
Korhoen	*Lyrurus tetrix tetrix*	EB	EB
Wilde Zwaan	*Cygnus cygnus*	(NB)	GE
Brilduiker	*Bucephala clangula clangula*	GE	GE
Middelste Zaagbek	*Mergus serrator*	GE	GE
Zomertaling	*Spatula querquedula*	KW	BE
Slobeend	*Spatula clypeata*	KW	KW
Smient	*Mareca penelope*	(NB)	GE
Pijlstaart	*Anas acuta*	BE	BE
Wintertaling	*Anas crecca crecca*	KW	KW
Roodhalsfuut	*Podiceps grisegena grisegena*	GE	GE
Zomertortel	*Streptopelia turtur turtur*	KW	KW
Nachtzwaluw	*Caprimulgus europaeus europaeus*	BE	(TNB)
Koekoek	*Cuculus canorus canorus*	KW	KW
Kwartelkoning	*Crex crex*	KW	BE
Porseleinhoen	*Porzana porzana*	KW	KW
Kleinst Waterhoen	*Zapornia pusilla intermedia*	VN	GE
Kraanvogel	*Grus grus grus*	(NB)	GE
Roerdomp	*Botaurus stellaris stellaris*	BE	KW
Woudaap	*Ixobrychus minutus minutus*	EB	EB
Kwak	*Nycticorax nycticorax nycticorax*	VNW	EB
Purperreiger	*Ardea purpurea purpurea*	BE	(TNB)
Grote Zilverreiger	*Ardea alba albus*	GE	(TNB)
Kleine Zilverreiger	*Egretta garzetta garzetta*	GE	GE
Griel	*Burhinus oedicnemus oedicnemus*	VN	VN
Steltkluut	*Himantopus himantopus*	GE	GE
Goudplevier	*Pluvialis apricaria apricaria*	VN	VN
Bontbekplevier	*Charadrius hiaticula hiaticula*	KW	KW
Strandplevier	*Charadrius alexandrinus alexandrinus*	BE	BE
Wulp	*Numenius arquata arquata*	(TNB)	KW
Grutto	*Limosa limosa limosa*	GE	GE
Kemphaan	*Calidris pugnax*	EB	EB
Zuidelijke Bonte Strandloper	*Calidris alpina schinzii*	VN	VN
Watersnip	*Gallinago gallinago gallinago*	BE	BE
Oeverloper	*Actitis hypoleucos*	GE	GE
Tureluur	*Tringa totanus britannica*	GE	GE
Dwergmeeuw	*Hydrocoloeus minutus*	EB	EB
Drieteenmeeuw	*Rissa tridactyla tridactyla*	(NB)	GE
Grote Mantelmeeuw	*Larus marinus*	GE	GE
Dwergstern	*Sternula albifrons albifrons*	KW	KW
Lachstern	*Gelochelidon nilotica nilotica*	VN	VN
Zwarte Stern	*Chlidonias niger niger*	BE	BE
Visdief	*Sterna hirundo hirundo*	KW	GE
Noordse Stern	*Sterna paradisaea*	(TNB)	BE
Grote Stern	*Thalasseus sandvicensis sandvicensis*	BE	KW
Kerkuil	*Tyto alba guttata*	KW	(TNB)
Steenuil	*Athene noctua vidallii*	KW	KW
Ransuil	*Asio otus otus*	KW	KW
Velduil	*Asio flammeus flammeus*	EB	EB
Oehoe	*Bubo bubo bubo*	(NB)	GE
Blauwe Kiekendief	*Circus cyaneus*	GE	GE
Grauwe Kiekendief	*Circus pygargus*	EB	EB
Zeearend	*Haliaeetus albicilla*	(NB)	GE
Hop	*Upupa epops epops*	VN	VN
Draaihals	*Jynx torquilla torquilla*	EB	EB
Groene Specht	*Picus viridis viridis*	KW	(TNB)
Torenvalk	*Falco tinnunculus tinnunculus*	(TNB)	KW

Tabel 3.3. Vervolg.

Nederlandse naam	Wetenschappelijke naam	2004	2016
Boomvalk	*Falco subbuteo subbuteo*	KW	KW
Slechtvalk	*Falco peregrinus peregrinus*	GE	(TNB)
Grauwe Klauwier	*Lanius collurio*	BE	BE
Klapekster	*Lanius excubitor excubitor*	EB	VN
Roodkopklauwier	*Lanius senator senator*	VN	VN
Wielewaal	*Oriolus oriolus*	KW	KW
Raaf	*Corvus corax corax*	GE	GE
Matkop	*Parus montanus rhenanus*	GE	GE
Zwarte Mees	*Parus ater ater*	(TNB)	GE
Buidelmees	*Remiz pendulinus pendulinus*	(TNB)	GE
Boerenzwaluw	*Hirundo rustica rustica*	GE	GE
Huiszwaluw	*Delichon urbicum urbicum*	GE	GE
Kuifleeuwerik	*Galerida cristata cristata*	EB	EB
Veldleeuwerik	*Alauda arvensis arvensis*	GE	GE
Graszanger	*Cisticola juncidis cisticola*	(NB)	GE
Snor	*Locustella luscinioides luscinioides*	KW	KW
Grote Karekiet	*Acrocephalus arundinaceus arundinaceus*	BE	BE
Spotvogel	*Hippolais icterina*	GE	GE
Kortsnavelboomkruiper	*Certhia familiaris macrodactyla*	GE	(TNB)
Kramsvogel	*Turdus pilaris*	GE	GE
Grote Lijster	*Turdus viscivorus viscivorus*	(TNB)	KW
Nachtegaal	*Luscinia megarhynchos megarhynchos*	KW	KW
Gekraagde Roodstaart	*Phoenicurus phoenicurus phoenicurus*	GE	(TNB)
Paapje	*Saxicola rubetra*	BE	BE
Tapuit	*Oenanthe oenanthe oenanthe*	BE	BE
Grauwe Vliegenvanger	*Muscicapa striata striata*	GE	GE
Huismus	*Passer domesticus domesticus*	GE	GE
Ringmus	*Passer montanus montanus*	GE	GE
Engelse Kwikstaart	*Motacilla flava flavissima*	GE	GE
Gele Kwikstaart	*Motacilla flava flava*	GE	GE
Duinpieper	*Anthus campestris campestris*	EB	VN
Graspieper	*Anthus pratensis pratensis*	GE	GE
Keep	*Fringilla montifringilla*	GE	GE
Europese Kanarie	*Serinus serinus*	(TNB)	BE
Kneu	*Carduelis cannabina cannabina*	GE	GE
Roodmus	*Carpodacus erythrinus erythrinus*	GE	GE
Grauwe Gors	*Miliaria calandra calandra*	EB	EB
Ortolaan	*Emberiza hortulana*	EB	VN

Naar een zwaardere categorie

In totaal vijf taxa komen terecht in een zwaardere categorie. Het betreft:

- Naar Verdwenen: de voorheen Ernstig bedreigde Klapekster, Duinpieper en Ortolaan.
- Naar Bedreigd: de voorheen Kwetsbare Zomertaling en Kwartelkoning.

Naar een lichtere categorie

Vijf taxa komen terecht in een lichtere categorie:

- Naar Ernstig bedreigd: de voorheen als Verdwenen in het wild beschouwde Kwak.
- Naar Kwetsbaar: de voorheen Bedreigde Roerdomp en Grote Stern.
- Naar Gevoelig: de voorheen als Verdwenen beschouwde Kleinst Waterhoen en de voorheen als Kwetsbaar beschouwde Visdief.

Afgevoerd van de Rode Lijst

Acht taxa kunnen van de Rode Lijst worden afgevoerd:

- De voorheen Bedreigde Nachtzwaluw en Purperreiger.
- De voorheen Kwetsbare Kerkuil en Groene Specht.
- De voorheen Gevoelige Grote Zilverreiger, Slechtvalk, Kortsnavelboomkruiper en Gekraagde Roodstaart.

De populaties van deze soorten zijn sinds de vorige Rode Lijst duidelijk toegenomen.

Tabel 3.4. Veranderingen in Rode Lijstcategorieën tussen 2004 (gereconstrueerd) en 2016. Zie tabel 2.1 voor betekenis van afkortingen voor criteria en Rode-Lijstcategorieën.

		2016					
		(TNB)	GE	KW	BE	EB	VN
2004	(TNB)		2	3	2		
	GE	4	26				
	KW	2	1	14	2		
	BE	2		2	8		
	EB					9	3
	VN		1			1	6
	NB		7				

3.3. Soortbesprekingen

Alle taxa die op de Rode Lijst Broedvogels 2016 volgens Nederlandse criteria staan worden hieronder besproken. Daarnaast worden ook de taxa besproken die in tegenstelling tot 2004 nu niet meer op de Rode Lijst staan. Tenslotte wordt een aantal taxa besproken die net niet kwalificeren voor de Rode Lijst 2016.

Per behandeld taxon worden in deze paragraaf de volgende onderwerpen kort besproken:
Populatie en verspreiding: populatie-aantallen en verspreiding in 2013-2015, waarbij voor het taxon belangrijke regio's worden vermeld;
Populatie- en verspreidingstrend: verandering in de omvang van de populatie, gerekend vanaf ongeveer 1950 en veranderingen in de verspreiding ten opzichte van 1973-1977 met een inschatting voor de periode rond 1950;
Bedreigingen en maatregelen: de belangrijkste drukfactoren en bedreigingen voor het taxon, het internationale perspectief en maatregelen voor het herstel van de populatie, voor zover bekend.

Voorts worden in tabelvorm de scores voor de z- en t-criteria gepresenteerd waarmee de onderbouwing van de Rode Lijstcategorie zichtbaar wordt. De oranje kleur indiceert het doorslaggevende criterium, waarbij de z en t criteria altijd zijn ingekleurd als ze in de laagste categorie vallen. Voorts is in de tabel een vergelijking opgenomen met eerdere Rode Lijsten, de IUCN-Rode Lijst nationaal, Europa 2015 (BirdLife International 2015) en mondiaal 2016 (BirdLife International 2016).

De naamgeving en taxonvolgorde is conform de *List of the Birds of the European Union – August 2015*. In het geval van afwijkende naamgeving zal ook die van de CSNA-lijst worden genoemd (zie ook paragraaf 2.4.1).

Een belangrijk deel van de informatie afkomstig uit de hieronder genoemde bronnen. Daarnaast worden eventuele specifiek voor een soorttekst gebruikte bronnen daar vermeld:
Soortenpagina's op de Sovon-website:
https://www.Sovon.nl/nl/content/vogelinfo
Soortenpagina's op de Vogelbescherming-website:
https://www.vogelbescherming.nl/ontdek-vogels/kennis-over-vogels/vogelgids?q=
Jaarlijkse Broedvogelrapporten van Sovon (bijv. Broedvogels in Nederland in 2015, Boele *et al.* 2017).
EU- Vogelrichtlijnrapportage 2008-2012:
http://bd.eionet.europa.eu/article12/
(met populaties en aantalsontwikkelingen van vogels in EU-lidstaten.
European Bird Census Council: trends van algemene vogelsoorten in Europa, tot en met 2016:
http://www.ebcc.info/index.php?ID=612
BirdLife international soortpagina's:
http://datazone.birdlife.org/species/search
(populaties, en aantalsontwikkelingen internationaal en knelpunten en maatregelen).
Natura 2000 soortprofielen (nog niet gepubliceerde conceptversie), zie voor oude versie:
https://www.synbiosys.alterra.nl/natura2000/gebiedendatabase.aspx?subj=profielen#vogels
(met informatie over de populatiestatus van Natura 2000 aanwijssoorten).
Sovon Broedvogelatlas 1998-2000 (Sovon Vogelonderzoek Nederland 2002).
Avifauna Nederland (Bijlsma *et al.* 2001).
Rode Lijst 2004 (van Beusekom *et al.* 2005, Hustings *et al.* 2006).

De soorten zijn als volgt gegroepeerd:
- Verdwenen soorten (3.3.1)
- Ernstig bedreigde soorten (3.3.2)
- Bedreigde soorten (3.3.3)
- Kwetsbare soorten (3.3.4)
- Gevoelige soorten (3.3.5)
- Soorten die net niet kwalificeerden voor de Rode Lijst (3.3.6)

Daarbinnen zijn de soorten gerangschikt op de taxonomische volgorde die wordt gehanteerd voor de EU-lijst.

3.3.1. Verdwenen soorten

GRIEL *Burhinus oedicnemus oedicnemus*

Rode Lijst 2016	Populatie (ex.)	Verspreiding	Populatietrend (% afname)	Verspreidingstrend (% afname)
Verdwenen	0	0%	100%	100%

Rode Lijst 2004	Rode Lijst 1994	IUCN NL 2016	IUCN Eur. 2015	IUCN Wereld 2016
Verdwenen	Verdwenen	Regionally ex-tinct	Least concern	Least concern

Populatie en verspreiding
De Griel is verdwenen als Nederlandse broedvogel. Aanwijzingen voor broeden in 2013-15 ontbreken.

Populatie- en verspreidingstrend
De Griel is sinds 1956-58 verdwenen als broedvogel uit Nederland. Voor die tijd nestelden er tot enige tientallen paren in de Hollandse duinen en wellicht ook incidenteel in het binnenland. Sindsdien worden jaarlijks Grielen in ons land waargenomen, soms ook langdurig op locaties die als broedgebied geschikt lijken. Recente broedpogingen zijn echter niet meer vastgesteld.

Bedreigingen en maatregelen
Onder de huidige condities in de duinen en andere schrale milieus wordt de kans op hervestiging klein geacht (vergrassing, verruiging, hoge recreatiedruk). Mochten deze condities verbeteren, dan lijkt een hervestiging wel mogelijk. De soort vertoont een recente toename in de dichtstbijzijnde broedgebieden in Engeland (intensief beschermingswerk) en Noord-Frankrijk. Maatregelen betreffen het herstel van open, spaarzaam begroeide en rustige duingebieden. Aanvullend onderzoek is nodig naar specifieke eisen ten aanzien van het inrichten van nieuwe leefgebieden.

Bronnen
VAN DER WINDEN J., KRIJGSVELD K.L., INBERG A. & FIJN R.C. 2008. Beschermingsplan Duin- en kustvogels Basisrapport deel A Achtergronddocument. Bureau Waardenburg/Vogelbescherming Nederland.

GOUDPLEVIER *Pluvialis apricaria apricaria*

Rode Lijst 2016	Populatie (ex.)	Verspreiding	Populatietrend (% afname)	Verspreidingstrend (% afname)
Verdwenen	0	0%	100%	100%

Rode Lijst 2004	Rode Lijst 1994	IUCN NL 2016	IUCN Eur. 2015	IUCN Wereld 2016
Verdwenen	Verdwenen 1	Regionally extinct	Least concern	Least concern

Populatie en verspreiding
De Goudplevier is sinds 1937 verdwenen als Nederlandse broedvogel, een hoogst enkel later broedgeval daargelaten. Aanwijzingen voor broeden in 2013-15 ontbreken.

Populatie- en verspreidingstrend
De soort was begin twintigste eeuw een jaarlijkse broedvogel in het Peelgebied (tot en met 1932), Drenthe (tot en met 1937) en mogelijk elders. Het ging om minimaal enkele tientallen paren (o.a. 25 paren ten westen van Venray in 1924). Op een incidenteel broedgeval (1974, Budel) en mislukte vestigingspoging (o.a. 1991 Leende) na, is niets meer geconstateerd dat op broeden wijst.

Bedreigingen en maatregelen
Het verdwijnen uit Nederland was vooral een gevolg van grootschalige ontginning van open lage heide en hoogveen, en van vegetatiesuccessie in de resterende woeste gronden door het wegvallen van schapenbegrazing en verdwijnen van de boekweitbrandcultuur. Hervestiging als regelmatige broedvogel is niet aannemelijk, gezien de afnemende tendens van de zeer kleine broedpopulatie in Noord-Duitsland en de (blijvende?) ongeschiktheid van de in theorie meest in aanmerking komende Nederlandse broedterreinen. Maatregelen zouden zich dus moeten richten op herstel van de naburige broedpopulaties en op herstel van grote arealen schaars begroeide heide en hoogveen.

Bronnen

JANSEN J. 2014. Former breeding of Eurasian Golden Plover, Dunlin and Wood Sandpiper in Limburg and Noord-Brabant, the Netherlands. Dutch Birding 36: 9-19.

VAN NOORDEN B. 1997. Waarom verdween de Goudplevier *Pluvialis apricaria* als broedvogel uit Nederland? Limosa 70: 89-96.

ZUIDELIJKE BONTE STRANDLOPER *Calidris alpina schinzii*

Rode Lijst 2016	Populatie (ex.)	Verspreiding	Populatietrend (% afname)	Verspreidingstrend (% afname)
Verdwenen	1-249	>0-<1%	50-74%	50-74%

Rode Lijst 2004	Rode Lijst 1994	IUCN NL 2016	IUCN Eur. 2015	IUCN Wereld 2016
Verdwenen	Verdwenen	Regionally extinct	Least concern	Least concern

Populatie en verspreiding

De Zuidelijke Bonte Strandloper is verdwenen als Nederlandse broedvogel. In sommige jaren zijn er nog waarnemingen die op broeden duiden, zoals in 2014, en in 2015 is een territorium vastgesteld De soort is in ieder geval geen jaarlijkse broedvogel meer.

Populatie- en verspreidingstrend

De Zuidelijke Bonte Strandloper, die begin twintigste eeuw zowel langs de kust als lokaal in het binnenland nestelde, was in de jaren vijftig vermoedelijk alleen nog een zeer zeldzame broedvogel in het Wadden- en Deltabied. Het ging om hooguit enkele broedparen. De soort is sinds de jaren zestig of zeventig een onregelmatige broedvogel in Nederland. Zekere broedgevallen of waarnemingen die op broeden duiden (fel alarm) zijn af en toe vastgesteld, maar niet gedurende een aaneengesloten periode van tien jaar. Daarom wordt dit taxon voor de Rode Lijst als 'Verdwenen' beschouwd.

Bedreigingen en maatregelen

Het verdwijnen van de Zuidelijke Bonte Strandloper als regelmatige broedvogel uit Nederland staat niet op zich zelf. Dit taxon is als broedvogel in zijn hele verspreidingsgebied afgenomen. Nederland, gesitueerd aan de uiterste zuidwestrand van dit verspreidingsgebied, was met zijn zeer kleine broedpopulatie extra kwetsbaar. De grens van het verspreidingsgebied is inmiddels naar het noorden opgeschoven; de dichtstbijzijnde vaste broedgebieden (maar bezet door slechts kleine aantallen) liggen nu in het Deense Waddengebied. Leefgebied op Nederlandse kwelders kan eventueel verbeterd worden door het kort houden van de vegetatie (met de juiste begrazing) en aanleg of instandhouding van poeltjes aldaar (voedselzoekgebied).

Bronnen

KOFFIJBERG K., LAURSEN K., HÄLTERLEIN B., REICHERT G., FRIKKE J. & SOLDAAT L. 2015b. Trends of Breeding Birds in the Wadden Sea 1991-2013. Wadden Sea Ecosystem No. 35. Common Wadden Sea Secretariat, Joint Monitoring Group of Breeding Birds in the Wadden Sea, Wilhelmshaven, Germany.

VAN DER WINDEN J., KRIJGSVELD K.L., INBERG A. & FIJN R.C. 2008. Beschermingsplan Duin- en kustvogels Basisrapport deel A Achtergronddocument. Bureau Waardenburg/Vogelbescherming Nederland.

LACHSTERN *Gelochelidon nilotica nilotica*

Rode Lijst 2016	Populatie (ex.)	Verspreiding	Populatietrend (% afname)	Verspreidingstrend (% afname)
Verdwenen	0	0%	100%	100%

Rode Lijst 2004	Rode Lijst 1994	IUCN NL 2016	IUCN Eur. 2015	IUCN Wereld 2016
Verdwenen	Verdwenen	Regionally extinct	Least concern	Least concern

Populatie en verspreiding

De Lachstern is verdwenen als Nederlandse broedvogel. Aanwijzingen voor broeden in 2013-15 ontbreken.

Populatie- en verspreidingstrend

De Lachstern broedde tussen 1931 en 1958 vermoedelijk jaarlijks in Nederland, wellicht ook eerder. Rond 1950 ging het om circa 3 paren. In 2005 vond een broedpoging plaats op het Balgzand (NH). Deze

leverde geen uitvliegende jongen op.

Bedreigingen en maatregelen

De kans op hervestiging als broedvogel lijkt op de korte termijn niet groot. De enige naburige (relict)populatie, in het noorden van Duitsland en Denemarken, is de afgelopen decennia in omvang afgenomen en omvatte rond 2010 slechts circa 40 paren. Hier vindt intensieve nestbescherming plaats om een goed broedsucces te waarborgen. De meest nabije broedlocaties elders liggen in Zuid-Frankrijk. In theorie lijkt er in ons land wel broedhabitat beschikbaar te zijn voor deze soort. Uit onderzoek in Duitsland blijkt dat de soort gevoelig is voor menselijke verstoring en nestpredatie. Verder is het van belang dat er voldoende voedsel is. In tegenstelling tot andere sterns heeft de soort in het binnenland natte graslanden, natte heide of veengebieden nodig om te foerageren. Het dieet bestaat uit wormen, grote insecten, muizen, amfibieën, jonge vogels (nestvlieders) en hagedissen. Bij het inrichten van leefgebied zijn dus rustige en veilige (predatorvrije) broedeilanden van belang, mits ze gesitueerd zijn nabij een extensief benut landschap van kwelders en graslanden met sloten en poelen.

Bronnen

CONRADT S. & EBELS E. 2014. Gull-billed terns in north-western Europe; breeding results, conservation and post-breeding movements. Dutch Birding 36: 147-158.

VAN DER WINDEN J., KRIJGSVELD K.L., INBERG A. & FIJN R.C. 2008. Beschermingsplan Duin- en kustvogels Basisrapport deel A Achtergronddocument. Bureau Waardenburg/Vogelbescherming Nederland

HOP *Upupa epops epops*

Rode Lijst 2016	Populatie (ex.)	Verspreiding	Populatietrend (% afname)	Verspreidingstrend (% afname)
Verdwenen	0	0%	100%	100%

Rode Lijst 2004	Rode Lijst 1994	IUCN NL 2016	IUCN Eur. 2015	IUCN Wereld 2016
Verdwenen	Verdwenen	Regionally extinct	Least concern	Least concern

Populatie en verspreiding

De Hop is verdwenen als Nederlandse broedvogel. Er werden in 2013-15 geen zekere broedgevallen vastgesteld. Wel was er sprake van 3 en 2 broedterritoria in respectievelijk 2014 en 2015, op basis van waarnemingen van (zingende) individuen of paren in het broedseizoen. Dit bleef beperkt tot enkele locaties in het oosten van het land.

Populatie- en verspreidingstrend

De Hop was begin twintigste eeuw lokaal een regelmatige broedvogel met in ieder geval een voorkomen in de (zuid)oostelijke provincies en het midden van het land, soms ook elders (duinen). Omstreeks 1973 verdween de soort als jaarlijkse broedvogel. Sindsdien zijn slechts enkele malen zekere broedgevallen geconstateerd, waaronder in 1995 in Noord-Brabant en in 2012 in Noord-Limburg. Het aantal territorium indicerende waarnemingen neemt recent wat toe, maar duidelijke aanwijzingen voor broeden ontbreken.

Bedreigingen en maatregelen

De Rode Lijst-status blijft onveranderd (Verdwenen) vergeleken met de vorige lijst. Wel wijst het broedgeval in 2012, evenals de meldingen van meerdere territoria, op een mogelijke opleving van de stand. In sommige landen, waaronder Duitsland en Frankrijk, is de broedpopulatie recent wat toegenomen. Gerekend over zijn gehele Europese verspreidingsgebied is de tendens echter afnemend, als gevolg van landbouwintensivering en grootschalige gebruik van bestrijdingsmiddelen (de soort leeft onder meer van grote insecten). In die zin is de opleving in Nederland opmerkelijk. Het succesvolle broedgeval in 2012 vond overigens niet plaats in boerenland, maar in een uitgestrekt heidegebied. Maatregelen ter verbetering van het leefgebied moeten gericht zijn op het herstel van oud cultuurlandschap met voldoende nestgelegenheid (oude bomen, vervallen bouwsels) en extensief landbouwkundig grondgebruik.

Bronnen

KIKKERT J.E. 2013. Geslaagd broedgeval van de Hop op De Hamert in 2012. Limburgse Vogels 23: 73-77.

Klapekster *Lanius excubitor excubitor*

Rode Lijst 2016	Populatie (ex.)	Verspreiding	Populatietrend (% afname)	Verspreidingstrend (% afname)
Verdwenen	0	0%	100%	100%

Rode Lijst 2004	Rode Lijst 1994	IUCN NL 2016	IUCN Eur. 2015	IUCN Wereld 2016
Ernstig bedreigd	Bedreigd	Regionally extinct	Vulnerable	Least concern

Populatie en verspreiding

De Klapekster is verdwenen als Nederlandse broedvogel. Aanwijzingen voor broeden in 2013-15 ontbreken.

Populatie- en verspreidingstrend

De Klapekster is rond 2000-02 verdwenen als Nederlandse broedvogel. De afname was vermoedelijk al sinds begin twintigste eeuw aan de gang. De soort kende destijds nog een vrij ruime verspreiding over heidevelden en hoogveengebieden van Oost- en Zuid-Nederland. Ondanks de afname waren er rond 1950 nog minimaal enkele tientallen broedparen aanwezig. Dit liep terug tot enkele broedparen in de jaren negentig, gevolgd door het uitsterven kort na de eeuwwisseling.

Bedreigingen en maatregelen

De soort is op de Rode Lijst in de zwaarste categorie (Verdwenen) terechtgekomen. Ook op EU-schaal gaat het slecht met de soort, met een gestage afname sinds 1980 (en wellicht eerder); hij staat dan ook op de Europese Rode Lijst (*Vulnerable*). Een sprankje hoop mag wellicht worden geput uit een recente opleving in Duitsland.
De afname in Nederland wordt in eerste instantie geweten aan grootschalige ontginning van leefgebieden, gevolgd door afnemende kwaliteit van het resterende leefgebied. Verbossing, vergrassing (door verzuring en vermesting) en verstoring (recreatie) maakten de broedplaatsen ongeschikt. Het is de vraag of hervestiging nog te verwachten is vanuit de meest nabije, maar kleine populaties. Leefgebied kan weer geschikt worden door heide- en hoogveenherstel (extensieve begrazing, kleinschalig plaggen, vermindering van stikstofdepositie) in combinatie met aan banden leggen van recreatie.

Roodkopklauwier *Lanius senator senator*

Populatie en verspreiding

De Roodkopklauwier is verdwenen als Nederlandse broedvogel. Aanwijzingen voor broeden in 2013-15 ontbreken.

Populatie- en verspreidingstrend

De soort was tot 1956 een regelmatige broedvogel in Nederland, vooral in Midden- en Zuid-Limburg. Sindsdien zijn geen zekere broedgevallen meer vastgesteld. Incidenteel worden nog territorium-indicatieve waarnemingen gedaan, zoals in 2009 in de Gasterse Duinen (Dr), maar duidelijke aanwijzingen voor broeden ontbreken.

Bedreigingen en maatregelen

De soort bewoont vooral extensief benut kleinschalig cultuurlandschap, een habitat dat nog maar weinig voorkomt in Nederland. Hij neemt in een groot deel van Europa af en de voor ons land meest nabije substantiële populaties bevinden zich tegenwoordig op vele honderden kilometers. Een hervestiging is daarom op de korte termijn niet te verwachten. Daarvoor is bovendien leefgebiedherstel nodig: extensief benutte oude hoogstamboomgaarden, met (doorn)hagen/struiken en insectenrijke ruigten en graslanden.

Duinpieper *Anthus campestris campestris*

Rode Lijst 2016	Populatie (ex.)	Verspreiding	Populatietrend (% afname)	Verspreidingstrend (% afname)
Verdwenen	0	0%	100%	100%

Rode Lijst 2004	Rode Lijst 1994	IUCN NL 2016	IUCN Eur. 2015	IUCN Wereld 2016
Ernstig bedreigd	Bedreigd	Regionally extinct	Least concern	Least concern

Populatie en verspreiding

De Duinpieper is verdwenen als Nederlandse broedvogel. Het laatste zekere broedgeval dateert uit 1999. Vervolgens werden tot 2003 nog jaarlijks territoriale vogels vastgesteld in een aantal stuifzandrestanten op de Veluwe, in het laatste jaar op het Harskampse Zand. Daarna was er alleen in 2007 nog een aanwijzing voor een territorium, op het Hulshorsterzand. Daarmee kwalificeert de Duinpieper op de Rode Lijst als Verdwenen: zekere broedgevallen zijn inmiddels meer dan tien jaar niet meer vastgesteld en er zijn ook geen andere aanwijzingen dat de soort nog een regelmatige broedvogel is.

Populatie- en verspreidingstrend

Rond 1950 waren er in Nederland naar schatting nog 250-350 broedparen aanwezig. In die periode was ook de verspreiding nog betrekkelijk ruim. De Veluwe vormde het kerngebied, maar ook in Noord-Brabant en Limburg waren Duinpiepers in 13 respectievelijk 8 gebieden aanwezig. Daarnaast werd nog gebroed in onder andere Drenthe, Zuidoost-Friesland, op de Utrechtse Heuvelrug en wellicht het Rijk van Nijmegen. De stand nam af naar 75-150 territoria in de jaren zeventig, 50-60 in 1995-96 en 5 in 2002. De teloorgang in Nederland past in de verdwijning uit grote delen van West- en Noordwest-Europa.

Bedreigingen en maatregelen

De Rode Lijst-status is ten opzichte van de vorige Rode Lijst verslechterd van Ernstig bedreigd naar Verdwenen. De oorzaken zijn het verdwijnen en verslechteren van de broedbiotoop, stuifzand en schrale zandige heide, door achtereenvolgens ontginning, bebossing, vergrassing en vermossing (stikstofdepositie!), en recreatie. Recente maatregelen tot herstel van stuifzanden hebben niet tot nieuwe broedgevallen geleid. Omdat de dichtstbijzijnde broedgebieden zich inmiddels op bijna 300 kilometer van de Nederlandse grens in het oosten van Duitsland bevinden, wordt de kans op hervestiging uiterst klein geacht. Maatregelen moeten grootschalig herstel van (rustige!) leefgebieden in zowel Nederland als naburige landen betreffen.

Bronnen

Riksen M., Ketner-Oostra R., van Turnhout C., Nijssen M., Goossens D., Jungerius P.D. & Spaan W. 2006. Will we lose the last active inland drift sands of Western Europe? The origin and development of the inland drift-sand ecotype in the Netherlands. Landscape Ecology 21: 431-447.

van Turnhout C. 2005. Het verdwijnen van de Duinpieper als broedvogel uit Nederland en Noordwest-Europa. Limosa 78: 1-14.

Ortolaan *Emberiza hortulana*

Rode Lijst 2016	Populatie (ex.)	Verspreiding	Populatietrend (% afname)	Verspreidingstrend (% afname)
Verdwenen	0	0%	100%	100%

Rode Lijst 2004	Rode Lijst 1994	IUCN NL 2016	IUCN Eur. 2015	IUCN Wereld 2016
Ernstig bedreigd	Ernstig bedreigd	Regionally extinct	Least concern	Least concern

Populatie en verspreiding

De Ortolaan is als Nederlandse broedvogel verdwenen.Recente meldingen in de broedtijd hebben geen betrekking op zekere broedvogels. Zo was er in 2014 een territorium houdend mannetje bij Reusel (NB), maar dit betrof een ongepaarde vogel in zijn tweede kalenderjaar.

Populatie- en verspreidingstrend

De soort was begin twintigste eeuw plaatselijk algemeen op de zandgronden. De broedpopulatie omvatte toen mogelijk 3000-5000 paren. Rond 1950 waren er, ondanks duidelijke afname, nog altijd 1200-1700 paren. De afname hield echter aan en na 1980 waren er minder dan 100 paren over, vooral geconcentreerd in de oostelijke Achterhoek en Noord-Limburg. Het laatste zekere broedgeval

dateert uit 1999, daarna werd alleen in 2003 nog een alarmerende vogel vastgesteld.

Bedreigingen en maatregelen

Schaalvergroting in de landbouw, insecticidengebruik en verandering in gewaskeuze (overgang van granen op mais) betekenden de doodklap voor de Ortolaan. De soort prefereerde in Nederland kleinschalig boerenland met roggeakkers, bomenrijen of houtwallen (doorgaans eiken), onverharde wegen en kruidenrijke bermen. De soort is ook op Europese schaal sterk afgenomen, vooral in het noordwesten van zijn verspreidingsgebied, waaronder de aan Nederland grenzende gebieden. Gerichte beschermingsmaatregelen in nog omvangrijke broedpopulaties (oosten van Duitsland) blijken soms succesvol. Waarschijnlijk spelen bij de grootschalige afname ook omstandigheden in de doortrekgebieden en overwinteringsgebieden mee, zoals (illegale) vangstpraktijken (Zuidwest Frankrijk). Herstel vraagt dus om internationale maatregelen. In Nederland zou herstel van leefgebied in voormalige broedgebieden kansrijk kunnen zijn (zie landschapskarakteristiek hierboven).

Bronnen

Jiguet F., Arlettaz R., Bauer H-G., Belik V., Copete J. L. Couzi L., Czajkowski M.A., Dale S., Dombrovski V., Elts J., Ferrand Y., Hargues R., Kirwan G.M., Minkevicius S., Piha M., Selstam G., Skierczyński, Siblet J-P. & Sokolov A. 2016. An update of the European breeding population sizes and trends of the Ortolan Bunting (*Emberiza hortulana*). Ornis Fennica 93: 186-196.

van Noorden B. 1999. De Ortolaan *Emberiza hortulana*, een plattelandsdrama. Limosa 72: 55-63.

Selstam G., Sondell & Olsson P. 2015. Wintering areas and migration routes for Ortolan Buntings *Emberiza hortulana* from Sweden determined with light-geologgers. Ornis Svecica 25(3): 3-14.

3.3.2. Ernstig bedreigde soorten

Korhoen *Lyrurus tetrix tetrix*

Rode Lijst 2016	Populatie (ex.)	Verspreiding	Populatietrend (% afname)	Verspreidingstrend (% afname)
Ernstig bedreigd	1-249	>0-<1%	75-<100%	75-<100%

Rode Lijst 2004	Rode Lijst 1994	IUCN NL 2016	IUCN Eur. 2015	IUCN Wereld 2016
Ernstig bedreigd	Ernstig bedreigd	Cr. Endangered	Least concern	Least concern

Populatie en verspreiding

Het aantal Korhoenders is gedaald tot een zeer laag niveau. Op de Sallandse Heuvelrug zijn in 2013 nog twee Korhanen vastgesteld, maar in 2014 waren deze verdwenen. In 2013-14 zijn er 30 Korhoenders afkomstig uit Zweden uitgezet, in een poging om de soort voor Nederland te behouden. In 2014 werden 6 Zweedse hanen vastgesteld, maar in 2015 slechts één. Ook op de Hoge Veluwe loopt een uitzettingsproject. Daar werd in 2013-15 steeds één vogel vastgesteld.

Populatie- en verspreidingstrend

Het Korhoen breidde zijn broedgebied begin twintigste eeuw aanzienlijk uit. Tijdens de hoogtijdagen waren er duizenden in ons land aanwezig. In 1941 werd de Nederlandse populatie op 5000-6000 hanen geschat. Kort daarna zette de afname in. In 1950 ging het nog altijd om zo'n 3000 hanen. In de jaren zestig zakte dit aantal onder de 1000, begin jaren tachtig onder de 100 en inmiddels lijkt het doek voor deze soort gevallen, tenzij de uitzettingsprojecten alsnog succesvol worden. De veranderingen in verspreiding volgden hetzelfde dramatische patroon. In de jaren veertig en vijftig waren vrijwel alle hoogveen- en heidegebieden in Nederland bezet. In de jaren zeventig werden nog in circa 150 atlasblokken baltsende hanen vastgesteld. Vanaf 1997 resteerde alleen de populatie op de Sallandse Heuvelrug.

Bedreigingen en maatregelen

De Rode Lijst-status is onveranderd, maar de populatiestatus is verder verslechterd en de soort dreigt te verdwijnen als broedvogel uit Nederland. Verdwijning of sterke afname is zichtbaar in grote delen van West- en Centraal-Europa. Wat er nog aan populaties resteert, is inmiddels sterk geïsoleerd van de Nederlandse populatie. In België is er alleen nog een populatie van een tiental hanen in de Hoge Venen. De dichtstbijzijnde populaties in Duitsland bevinden zich op een aantal locaties rondom Lüneburg (Nedersaksen), met rond 250 hanen. Daar zijn in het verleden vogels bijgeplaatst.
Door ontginning van heideterreinen, habitatdegradatie (verbossing, vermesting, verstoring) en intensiever gebruik van aangrenzende landbouwgronden

gingen nest- en foerageermogelijkheden verloren. Resterende populaties raakten geïsoleerd, wat een probleem vormde voor deze soort met zijn geringe dispersiecapaciteit. Op de Sallandse Heuvelrug kon speciaal (op de soort gericht) terreinbeheer het tij niet keren. De kuikenoverleving bleek zeer laag, waarschijnlijk deels door verminderde voedselkwaliteit. Daarnaast speelde genetische verarming van de resterende kleine populatie waarschijnlijk een rol bij de overlevingskansen. Om de populatie te vergroten is besloten tot bijplaatsing van Zweedse vogels. Vooralsnog heeft dit (net als het uitzetproject op de Hoge Veluwe) nog niet geleid tot populatieherstel.

Bronnen

DE GROOT G.A., JANSMAN H.A.H., BOVENSCHEN J., LAROS I., MEYER-LUCHT Y. & HÖGLUND J. 2014. Inteelt onder Sallandse korhoenders. De genetische gevolgen van een kleine populatieomvang. Wageningen, Alterra Wageningen UR (University & Research centre), Alterra-rapport 2599.

JANSMAN H.A.H., BUIJ R., DE GROOT G.A. & HAMMERS M. 2014. Doorstart van het Nederlandse Korhoen? Oorzaken van achteruitgang en mogelijkheden voor behoud. Wageningen, Alterra Wageningen UR (University & Research centre), Alterra-rapport 2498.

NIEWOLD F. 2002. Korhoen *Tetrao tetrix*. Pp. 174-175 *in:* Sovon Vogelonderzoek Nederland 2002. Atlas van de Nederlandse broedvogels 1998-2000. Nederlandse Fauna 6. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij & European Invertebrate Survey-Nederland. Leiden.

WOUDAAP *Ixobrychus minutus minutus*

Rode Lijst 2016	Populatie (ex.)	Verspreiding	Populatietrend (% afname)	Verspreidingstrend (% afname)
Ernstig bedreigd	1-249	1-4%	75-<100%	75-<100%

Rode Lijst 2004	Rode Lijst 1994	IUCN NL 2016	IUCN Eur. 2015	IUCN Wereld 2016
Ernstig bedreigd	Ernstig bedreigd	Endangered	Least concern	Least concern

Populatie en verspreiding

De Nederlandse broedpopulatie is zeer klein. In 2013-15 werden jaarlijks 13-17 territoria gemeld en bedroeg de broedpopulatie, zelfs rekening houdend met de lastige inventariseerbaarheid, hooguit enkele tientallen en in ieder geval minder dan 50 paren. De soort is in 1% van de atlasblokken vastgesteld. Deze liggen vooral in de zuidelijke helft van Nederland.

Populatie- en verspreidingstrend

In de jaren vijftig omvatte de Nederlandse broedpopulatie naar schatting 500 paren. De afname begon reeds in de jaren zestig en zette gestaag door tot halverwege de jaren negentig. Vervolgens stabiliseerden de aantallen, met zelfs een licht herstel tot rond 2010, maar sindsdien lijken ze weer licht af te nemen. Ook de verspreiding is gedecimeerd, alleen al ten opzichte van de jaren zeventig met bijna 80% op het niveau van atlasblokken. Toen kende de soort een nagenoeg aaneengesloten verspreiding in het Hollandse veenweidegebied en in het rivierengebied. Vermoedelijk was de verspreiding in de jaren vijftig nog aanzienlijk ruimer.

Bedreigingen en maatregelen

De Rode Lijst-status is onveranderd ten opzichte van de vorige lijst, maar de populatiestatus is licht verbeterd. Ook in omliggende landen laat de soort enig herstel zien.

De Woudaap bewoont in water staande rietvegetaties, met een flink aandeel overjarig riet, maar heeft ook ondiep, helder en zuurstofrijk water nodig (voedsel). Het areaal leefgebied is in Nederland afgenomen en het overgebleven areaal is vaak aangetast door vermesting en gebrek aan natuurlijke peildynamiek. Vermesting versnelt de verlanding en komt de voedselsituatie niet ten goede. Gebrek aan natuurlijke peildynamiek leidt tot afnemende vitaliteit van waterriet en achterblijvende natuurlijke moerasverjonging. Intensieve rietexploitatie aan het eind van de winter reduceert de beschikbare broedhabitat. Daarnaast zullen drukfactoren in de doortrek- en overwinteringsgebieden vermoedelijk een rol spelen bij de afname van deze soort, die in Nederland aan de uiterste noordwestgrens van zijn broedverspreiding zit en daardoor extra kwetsbaar is. Leefgebiedmaatregelen moeten gericht zijn op het vergroten van het areaal en de kwaliteit van rietvegetaties en andere verlandingsvegetaties. Goede waterkwaliteit en natuurlijke waterdynamiek zijn van essentieel belang.

Bronnen

DEN BOER T. 2000. Beschermingsplan moerasvogels 2000 – 2004 2e druk. Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer & Visserij, Wageningen.

SIERDSEMA H., VAN DIERMEN J., AARTS B. VAN DEN BREMER L. & VAN KLEUNEN A. 2008. Factsheets

van broedvogels in de Natura 2000-gebieden van Gelderland. Sovononderzoeksrapport 2008/14. Sovon, Beek-Ubbergen.
van Turnhout C.A.M., Hagemeijer E.J.M. & Foppen R.P.B. 2010. Long-term population developments in typical marshland birds in The Netherlands. Ardea 98: 283-299

Kwak *Nycticorax nycticorax nycticorax*

Rode Lijst 2016	Populatie (ex.)	Verspreiding	Populatietrend (% afname)	Verspreidingstrend (% afname)
Ernstig bedreigd	1-249	>0-<1%	75-<100%	<25%

Rode Lijst 2004	Rode Lijst 1994	IUCN NL 2016	IUCN Eur. 2015	IUCN Wereld 2016
Verdwenen	Verdwenen in het wild	Cr. endangered	Least concern	Least concern

Populatie en verspreiding

De Nederlandse populatie in het wild broedende Kwakken omvatte 3-4 paren in 2013-15. Daarnaast nestelden er 20-28 vrij vliegende paren in en nabij dierenparken. Aangenomen wordt dat de meeste van die Kwakken vooral (nazaten van) losgelaten vogels betreffen. Het is lastig om wilde vogels en nazaten van ontsnapte vogels uit elkaar te houden. Locaties waar (al dan niet jaarlijks) vermoedelijk Kwakken broeden zijn De Wieden, de Biesbosch en de Oostvaardersplassen.

Populatie- en verspreidingstrend

Reeds rond 1880 verdween de laatste van de grote kolonies die ons land ooit rijk was. Sindsdien zijn er alleen in de Biesbosch en de Peel tijdelijke kolonies van enkele tientallen paren geweest, zo ook rond de jaren vijftig. Rond 1990 waren wilde Kwakken zo goed als verdwenen, maar begonnen wel losgelaten of ontsnapte vogels her en der te broeden. Vanaf de eeuwwisseling of wat eerder verschijnen ook weer regelmatig Kwakken op locaties waar het aannemelijk is dat het om wilde vogels gaat. Ten opzichte van de jaren vijftig is de aantalsafname sterk (>75%), maar de verspreidingsverandering is klein (>-25%).

Bedreigingen en maatregelen

De Rode Lijst-status is verbeterd ten opzichte van de vorige lijst, maar de soort is vanwege de zeer kleine broedpopulatie nog uiterst kwetsbaar voor uitsterven. De perspectieven voor aanvoer van vogels uit het buitenland zijn niet gunstig. De populaties in naburige landen zijn uiterst klein en de omvangrijke populaties in Zuid-Europa nemen af.
In het leefgebied is rust nodig. De voedselsituatie kan verbeterd worden door het creëren van paaigebieden en intrekmogelijkheden voor vissen. Op internationale schaal dient leefgebied hersteld te worden, zodat een netwerk ontstaat van geschikte habitats voor zowel broeden als dispersie en trek.

Kemphaan *Calidris pugnax*

Rode Lijst 2016	Populatie (ex.)	Verspreiding	Populatietrend (% afname)	Verspreidingstrend (% afname)
Ernstig bedreigd	1-249	1-4%	75-<100%	75-<100%

Rode Lijst 2004	Rode Lijst 1994	IUCN NL 2016	IUCN Eur. 2015	IUCN Wereld 2016
Ernstig bedreigd	Bedreigd	Cr. endangered	Least concern	Least concern

Populatie en verspreiding

Het is aannemelijk dat de recente Nederlandse broedpopulatie de aantalsschatting van 2008-2011 van 20-55 ‘paren’ (broedende hennen) niet overstijgt. De verspreiding omvat slechts 2% van de atlasblokken. Deze zijn vooral gelegen in Friesland. Gebieden elders, zoals de Zaanstreek, Zuidlaardermeergebied (Gr), de Eempolders en De Wieden, waren de laatste jaren onregelmatig bezet.

Populatie- en verspreidingstrend

Rond 1950 waren er vermoedelijk nog meer dan 7000 paren, wat dus betekent dat de soort sindsdien met meer dan 99% is afgenomen! De huidige aantallen lijken eveneens kleiner dan die ten tijde van de vorige Rode Lijst, toen de populatie nog minimaal 70 paren omvatte. Voor de verspreiding geldt eveneens een enorme afname van maar dan 90%. Zo kende de soort in de jaren zeventig nog een min of meer aaneengesloten verspreiding (op het niveau van atlasblokken) die zich uitstrekte van het

noorden van Friesland via Noordwest-Overijssel tot het noorden van Utrecht en Noord-Holland. Toen kwamen ook verspreidingskernen voor elders in het land, tot op de zandgronden aan toe, zoals op de grens van Noord-Brabant en Limburg.

Bedreigingen en maatregelen

De Rode Lijst-status is onveranderd en de populatiestatus is sinds de vorige lijst zelfs nog verder verslechterd. Nederland ligt aan de uiterste zuidwestrand van het Europese verspreidingsgebied van de Kemphaan en ook in naburige landen, Duitsland en Denemarken, zijn de broedpopulaties inmiddels uiterst klein. De soort is in vrijwel geheel Europa in aantal afgenomen.
Hoewel Kemphanen ook wel in de prille successiestadia van moerasgebieden voorkomen, is het in Nederland toch vooral een soort van graslanden. Hier blijkt hij bijzonder gevoelig te zijn voor intensivering van het landbouwgebruik. Ontwatering, egalisering, overbemesting, vroeg en frequent maaien en hoge beweidingsdruk maken potentiële broedbiotopen ongeschikt.
Op de soort gericht graslandbeheer, zoals toegepast in de Noordpolder in het Eemland, kan tot hervestiging leiden. Het gaat om maatregelen als vernatting door hoge voorjaarspeilen, handhaving of verbetering van de openheid van het landschap, lichte bemesting (ruige mest) en zeer late maaidata (na 1 juli).

Bronnen

ROODHART J. 2014. Erfolg im Wiesenvogelschutz nach zehnjähriger Schutzgebietsbetreuung im Eemland Polder, Niederlande. Vogelwelt 135(1): 19-28.

DWERGMEEUW *Hydrocoloeus minutus*

Rode Lijst 2016	Populatie (ex.)	Verspreiding	Populatietrend (% afname)	Verspreidingstrend (% afname)
Ernstig bedreigd	1-249	>0-<1%	75-<100%	50-74%

Rode Lijst 2004	Rode Lijst 1994	IUCN NL 2016	IUCN Eur. 2015	IUCN Wereld 2016
Ernstig bedreigd	Ernstig bedreigd 1	Cr. endangered	Near threatened	Least concern

Populatie en verspreiding

In 2013-15 werden 1, 0 resp. 3 broedparen bekend. Dit is typerend voor het spaarzame voorkomen in recente tijden. De enige regelmatig bezette broedlocatie de laatste jaren is het eiland De Kreupel in het IJsselmeer. Hier werden in 2015 2 paren vastgesteld (waaronder een zeker broedgeval: nest met eieren) en in 2013 één. Incidenteel zijn elders broedverdachte Dwergmeeuwen vastgesteld, zoals in 2015 bij Tienhoven (Ut).

Populatie- en verspreidingstrend

In de jaren vijftig broedde de Dwergmeeuw regelmatig in Friesland, in aantallen tot 35 paren. Vervolgens was de soort een tijdlang een onregelmatige broedvogel, tot zich begin jaren zeventig een opleving aankondigde met enige tientallen broedparen, vooral in het Lauwersmeer, maar ook in Flevoland en het Deltagebied. Na eind jaren tachtig daalde het landelijke aantal broedparen weer onder de tien en uit enkele jaren ontbreken meldingen van broedverdachte vogels.

Bedreigingen en maatregelen

De Rode Lijst-status is onveranderd; de populatie is nog altijd uiterst klein. Net als in Nederland komen in Duitsland en Denemarken slechts kleine aantallen tot broeden. Voor de dichtstbijzijnde omvangrijke broedpopulatie moeten we naar de Baltische Staten en Wit-Rusland. De stand neemt daar recent af.
De in de jaren tachtig belangrijkste Nederlandse broedplaats, in het Lauwersmeer, is ongeschikt geworden door vegetatiesuccessie, verstoring (grote grazers) en hoge predatiedruk. Op zich lijken er, met het juiste terreinbeheer, broedlocaties beschikbaar te zijn in Nederland. Kanttekening hierbij is dat Nederland ver buiten het reguliere broedverspreidingsgebied van de soort ligt, waardoor een substantiële broedpopulatie mogelijk niet van de grond zal komen.

Velduil *Asio flammeus flammeus*

Rode Lijst 2016	Populatie (ex.)	Verspreiding	Populatietrend (% afname)	Verspreidingstrend (% afname)
Ernstig bedreigd	1-249	1-4%	75-<100%	75-<100%

Rode Lijst 2004	Rode Lijst 1994	IUCN NL 2016	IUCN Eur. 2015	IUCN Wereld 2016
Ernstig bedreigd	Bedreigd	Vulnerable	Least concern	Least concern

Populatie en verspreiding

De broedpopulatie fluctueerde enorm in 2013-15. Het magere jaar 2013 (23-28 paren) werd gevolgd door topjaar 2014 (80-100 paren), waarna de aantallen weer inzakten in 2015 (10-14 paren). Cumulatief was 3% van de atlasblokken bezet, maar meerjarig bezette locaties kwamen nagenoeg alleen voor op de Waddeneilanden. In 2014 dook de soort in grote delen van het land op, met de verreweg grootste aantallen in Friesland, Groningen en Noordwest-Overijssel.

Populatie- en verspreidingstrend

Oude schattingen zijn waarschijnlijk veelal te laag geweest, maar desondanks is duidelijk dat de landelijke aantallen sinds de jaren vijftig met meer dan 75% moeten zijn afgenomen. Sinds 2000 zitten ze op een zeer laag niveau, de onverwachte opleving in 2014 daargelaten. De verspreiding is bijna even hard gekrompen. In het verleden werd de soort ook wel in het oosten en zuiden van het land vastgesteld, zowel in het rivierengebied als op de zandgronden. Hier is de soort volledig verdwenen. De vestiging in pas drooggelegde polders in Flevoland bleek een tijdelijke zaak.

Bedreigingen en maatregelen

Ondanks de opleving in 2014 is de populatiestatus van de Velduil niet verbeterd ten opzichte van de vorige Rode Lijst. De afname speelt op grotere, Europese schaal. In Nederland wordt de bijna-verdwijning gerelateerd aan teloorgang van leefgebied (verbossing, verruiging) en vooral ook intensivering van de landbouw (o.a. afname areaal stoppelvelden, ontwatering, overbemesting, frequent maaien), resulterend in schaarste aan nestplaatsen en voedsel. De aanlag van faunaranden en de braaklegging, waardoor het voedselaanbod in akkerbouwgebieden wordt vergroot, kan gunstig zijn voor deze soort.

Bronnen

Kleefstra R., Barkema L, Venema D.J. & Spijkstra-Scholten W. 2015. Een explosie van Veldmuizen, een invasie van broedende Velduilen in Friesland in 2014. Limosa 88: 74-82.

Grauwe Kiekendief *Circus pygargus*

Rode Lijst 2016	Populatie (ex.)	Verspreiding	Populatietrend (% afname)	Verspreidingstrend (% afname)
Ernstig bedreigd	1-249	1-4%	75-<100%	<25%

Rode Lijst 2004	Rode Lijst 1994	IUCN NL 2016	IUCN Eur. 2015	IUCN Wereld 2016
Ernstig bedreigd	Ernstig bedreigd	Vulnerable	Least concern	Least concern

Populatie en verspreiding

In 2013-15 omvatte de Nederlandse broedpopulatie 36-44 paren. De verspreiding is beperkt tot de noordelijke helft van het land, behoudens een broedpoging in Noord-Brabant in 2013. Zeker driekwart van de Nederlandse populatie broedt in akkergebieden in Groningen, met name het Oldambt. Daarnaast komen kleine aantallen voor in Noord-Friesland, Flevoland en (in sommige jaren) Drenthe. De verspreiding omvat een kleine 3% van de atlasblokken.

Populatie- en verspreidingstrend

Tot rond 1950 was de Grauwe Kiekendief een bepaald niet zeldzame broedvogel in verschillende delen van het land, zowel op de hoge als de lage gronden. Van de circa 250 broedparen van toen bleven er maar 15 over rond 1990, met een verspreiding beperkt tot enkele gebieden in de noordelijke helft van het land. Sindsdien herstelde de stand tot enkele tientallen paren. In recente jaren schommelen de aantallen, met pieken in veldmuisrijke jaren.

Bedreigingen en maatregelen

De Rode Lijst-categorie is onveranderd. Wel is de populatiestatus licht verbeterd. Ook de Duitse en Belgische populaties zijn op de korte termijn stabiel of zelfs toegenomen. Echter, op Europese schaal is nog altijd sprake van een afname.

Intensief agrarisch gebruik, onder meer resulterend in voedselarmoede, vormt één van de voornaamste knelpunten voor deze soort. Intensieve nestbescherming en maatregelen om het voedselaanbod ter plaatse te verhogen, zoals de aanleg van faunaranden of braaklegging, zorgen ervoor dat Grauwe Kiekendieven zich kunnen handhaven in intensief boerenland. Omstandigheden in de trek- en overwinteringsgebieden in Afrika (zoals sprinkhanenbestrijding) kunnen van invloed zijn op de populatieaantallen.

Bronnen

Koks B.J., van Scharenburg C.W.M. & Visser E.G. 2001. Grauwe Kiekendieven *Circus pygargus* in Nederland: balanceren tussen hoop en vrees. Limosa 74: 121-136.

Ottens H.J. & Postma M. 2014. Trends en broedresultaten van de Grauwe Kiekendief *Circus pygargus* in Nederland in 2008-13. De Takkeling 22: 107-119.

Draaihals *Jynx torquilla torquilla*

Rode Lijst 2016	Populatie (ex.)	Verspreiding	Populatietrend (% afname)	Verspreidingstrend (% afname)
Ernstig bedreigd	1-249	1-4%	75-<100%	25-49%

Rode Lijst 2004	Rode Lijst 1994	IUCN NL 2016	IUCN Eur. 2015	IUCN Wereld 2016
Ernstig bedreigd	Kwetsbaar	Cr. endangered	Least concern	Least concern

Populatie en verspreiding

De Draaihals is lastig te inventariseren. Uit de periode 2013-15 is alleen een landelijke populatieschatting bekend uit 2015: 65-75 broedparen. Vermoedelijk lag het aantal in 2013 en 2014 lager. De verspreiding omvat 3% van de atlasblokken. De belangrijkste broedgebieden liggen in Gelderland, vooral op de Veluwe (25 paren geteld in 2015; werkelijke aantal hoger) en op diverse locaties in Drenthe, met als belangrijkste het Drents-Friese Wold (12 paren geteld in 2015; zelfde voorbehoud). Kleine aantallen komen verspreid voor over de oostelijke helft van het land, maar vaste broedplaatsen zijn hier niet gebruikelijk.

Populatie- en verspreidingstrend

Vermoedelijk begon al vóór de jaren vijftig een afname, die aanhield tot rond 2010. Sinds zijn de aantallen gestabiliseerd op een zeer laag niveau, met de laatste jaren een opleving. Desalniettemin wordt de getalsmatige afname sinds 1950 op meer dan 90% geschat. De verspreiding is ten opzichte van de jaren zeventig met tenminste 45% gekrompen en dat zal vergeleken met de jaren vijftig nog meer zijn. Zo is de soort verdwenen uit de duinregio, Midden-Nederland en Zuid-Limburg. Ook in de regio's waar recent nog wel Draaihalzen voorkomen, is de verspreiding gekrompen. Drenthe is wellicht de enige uitzondering.

Bedreigingen en maatregelen

De Rode Lijst-categorie is onveranderd. Door de recente opleving lijkt de populatiestatus ten opzichte van de vorige Rode Lijst enigszins verbeterd. Op langere termijn, sinds 1980, is de soort op EU-schaal afgenomen, maar het beeld wisselt van land tot land. Zo wordt een voortdurende afname gerapporteerd uit Duitsland, maar enige toename uit België.
Bij ons moet de belangrijkste oorzaak voor de afname de verruiging en vergrassing van bodemvegetaties zijn. Draaihalzen zoeken op zandige plekken en in heischrale vegetaties naar mieren. De verruiging en vergrassing van zulke foerageerplekken is een gevolg van atmosferische depositie van stikstof. Foerageerhabitat verdween ook door verbossing, verharding van zandpaden in bos- en heidegebieden, en wellicht Wilde Zwijnen (prederen mierennesten). Voorts bestaat er schaarste aan nestgelegenheid (oude berken). Daarnaast kan de Draaihals ook problemen ondervinden in de Afrikaanse overwinteringsgebieden (droogte in de Sahel-regio).
Maatregelen dienen zich te richten op het terugdringen van vergrassing in heide- en stuifzandmilieus (vermindering atmosferische depositie) en op het verbeteren van het aanbod van nestgelegenheid (oude berken, wellicht ook speciale nestkasten).

Bronnen

Bijlsma R.G. 2014. Broed- en foerageergedrag van Draaihalzen *Jynx torquilla*. Drentse Vogels 28: 78-100.

Sierdsema H., van Diermen J., Aarts B., van den Bremer L. & van Kleunen A. 2008. Factsheets van broedvogels in de Natura 2000-gebieden van Gelderland. Sovon-onderzoeksrapport 2008/14. Sovon, Beek-Ubbergen.

Zingg S., Arlettaz R. & Schaub M. 2010. Nestbox design influences territory occupancy and reproduction in a declining secondary cavity-breeding bird. Ardea 98(1): 67-75.

Kuifleeuwerik *Galerida cristata cristata*

Rode Lijst 2016	Populatie (ex.)	Verspreiding	Populatietrend (% afname)	Verspreidingstrend (% afname)
Ernstig bedreigd	1-249	>0-<1%	75-<100%	75-<100%

Rode Lijst 2004	Rode Lijst 1994	IUCN NL 2016	IUCN Eur. 2015	IUCN Wereld 2016
Ernstig bedreigd	Bedreigd	Cr. endangered	Least concern	Least concern

Populatie en verspreiding

In 2013-15 was de Kuifleeuwerik met 1-2 territoria aanwezig in ons land: bij Venlo (2013) en Den Bosch (2013-15). Wellicht ging het om ongepaarde vogels. Broeden kon niet worden aangetoond.

Populatie- en verspreidingstrend

De soort laat al al sinds de jaren zeventig (en wellicht zestig) een scherpe afname zien. Vermoedelijk ging het rond 1950 nog om 7500 paren, een aantal dat rond de eeuwwisseling was teruggevallen tot 60-80. Inmiddels lijkt het doek gevallen. Het laatste zekere broedgeval dateert van 2011. In 2015 resteerde alleen nog één zingend mannetje en in 2016 ontbrak de soort op de Nederlandse broedplaatsen. Nog in de jaren zeventig omvatte de verspreiding circa een derde van de atlasblokken. Het (altijd al marginale) voorkomen in cultuurland, heide en zandverstuivingen was toen overigens al nagenoeg passé en Kuifleeuweriken nestelden alleen nog in bebouwde omgeving.

Bedreigingen en maatregelen

De Rode Lijst-status is onveranderd, maar de populatie status is verder verslechterd ten opzichte van de vorige lijst. De soort is waarschijnlijk verdwenen als Nederlandse broedvogel. De afname hangt samen met veranderingen in de stedenbouw: verdichte woningbouw, het verdwijnen of verruigen van ruderaalvelden en de aanleg van stedelijk groen hebben geleid tot verlies aan, of degradatie van, broed- en foerageerhabitat. De verdwijning uit Nederland past in een grootschalige afname die geheel West- en Midden-Europa treft. Hervestiging in ons land lijkt op de korte termijn niet realistisch, gezien het uitsterven van nabije broedpopulaties en het vrijwel ontbreken van trek- en zwerfgedrag bij deze soort.

Bronnen

Boele A. 2016. Zeldzame broedvogels in 2016: het eerste jaar zonder Kuifleeuwerik maar met een uitgevlogen Visarend. Sovon-Nieuws 29(4): 3-5.

Grauwe Gors *Miliaria calandra calandra*

Rode Lijst 2016	Populatie (ex.)	Verspreiding	Populatietrend (% afname)	Verspreidingstrend (% afname)
Ernstig bedreigd	1-249	>0-<1%	75-<100%	75-<100%

Rode Lijst 2004	Rode Lijst 1994	IUCN NL 2016	IUCN Eur. 2015	IUCN Wereld 2016
Ernstig bedreigd	Bedreigd	Endangered	Least concern	Least concern

Populatie en verspreiding

De Nederlandse broedpopulatie omvatte 0-2 paren in 2013-15. In 2013 was de soort afwezig, in 2014 werden 2 territoria vastgesteld in het oostelijk rivierengebied (waaronder een mislukt broedgeval), en in 2015 vond een succesvol broedgeval plaats nabij Maastricht.

Populatie- en verspreidingstrend

Omstreeks 1950 nestelden er wellicht nog rond 2000 broedparen, met een verbrokkeld maar omvangrijk verspreidingsgebied dat onder meer Zeeuws-Vlaanderen, het rivierengebied, Limburg en Groningen omvatte, naast tijdelijke vestigingen elders (o.a. Noordoostpolder, Wieringermeer).
Al vóór de jaren zeventig namen de aantallen af en begon de verspreiding te krimpen. Tussen medio jaren zeventig en eind jaren negentig zette dit hard door en verdween de soort per saldo uit 228 atlasblokken. Er bleven kleine populatiekernen over in het oosten van Zeeuws-Vlaanderen, het oostelijk rivierengebied en Midden- en Zuid-Limburg. Het aantal van rond 75 paren tijdens de eeuwwisseling daalde daarna snel tot minder dan een tiental, behoudens een kleine uitschieter in 2011. Gezien de recente ontwikkelingen stevent de soort af op uitsterven.

Bedreigingen en maatregelen

De Rode Lijst-status (Ernstig bedreigd) is onveranderd sinds de vorige lijst, de populatiestatus is verder verslechterd en de soort staat op de rand van

uitsterven als broedvogel. Het beeld in naburige gebieden komt overeen met dat in Nederland, met een sterke afname in België en het westen van Duitsland. Toename in het oosten van Duitsland hangt samen met grootschalige braaklegging van akkerland.
De afname in Nederland vloeit voort uit intensivering van graslandgebruik (o.a. vroeger en frequenter maaien) en veranderingen in de akkerbouw (overgang van granen op mais, insecticiden- en herbicidengebruik, efficiëntere oogstmethoden, verdwijning stoppelvelden).
Maatregelen voor populatieherstel moeten gericht zijn op extensivering van agrarisch grondgebruik in grasland (o.a. latere maaidatum) en bouwland (braaklegging, verbouw van zomergranen, bevorderen van kruidenrijke vegetaties). Gezien de minimale aantallen broedparen die momenteel resteren, is ook nestbescherming zinvol.

Bronnen

Bos J. & van Noorden B. 2010. Overwinterende Grauwe Gorzen in Limburg 2000-2010. Limburgse Vogels 20: 24-33.
van Kleunen A. 2001. Reconstructie van broedvogelpopulaties van zeldzame broedvogels en kolonievogels in 1950 en 1998 ten behoeve van de Ecologische Kapitaal Index. Sovon-onderzoeksrapport 2001/3. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.
Kurstjens G., van Diermen J., van Noorden B. & van der Weide M. 2003. De Grauwe Gors *Miliaria calandra*: recente aantalsontwikkeling, habitatkeus en perspectieven in relatie tot het beheer van uiterwaarden en akkerland. Limosa 76: 89-102.
Lewylle I., Erens R. & Raymaekers S. 2011. De Grauwe Gors in Limburg – Verspreiding en ecologie. Eindverslag Bijzonder Natuurbeschermingsproject 2011. Rapport Natuur.Studie 2011/8, Natuurpunt Studie, Mechelen, België.

3.3.3. Bedreigde soorten

Zomertaling *Spatula querquedula*

Rode Lijst 2016	Populatie (ex.)	Verspreiding	Populatietrend (% afname)	Verspreidingstrend (% afname)
Bedreigd	250-2499	>25%	75-<100%	25-49%

Rode Lijst 2004	Rode Lijst 1994	IUCN NL 2016	IUCN Eur. 2015	IUCN Wereld 2016
Kwetsbaar	Kwetsbaar	Endangered	Least concern	Least concern

Populatie en verspreiding

De Zomertaling is in 30% van de atlasblokken vastgesteld als broedvogel. De nadruk ligt hierin op veengebieden in Laag-Nederland. Regio's met relatief hoge aantallen zijn het noorden van Overijssel, het midden en westen van Friesland en delen van Drenthe en Groningen. Op de zandgronden is het voorkomen heel spaarzaam.

Populatie- en verspreidingstrend

Ten opzichte van 1950 is de populatie met meer dan 90% afgenomen. Al in de jaren zestig vond een opvallende afname plaats, die daarna nog decennia lang aanhield. Natte voorjaren zorgden voor kleine tijdelijke oplevingen. Pas sinds 2010 lijken de aantallen gestabiliseerd, echter op een laag niveau. De afname heeft zich in grasgebieden voorgedaan, waar het leeuwendeel van de broedpopulatie huist, maar ook in moerasbiotopen. Regionaal zijn er wat nuances in het landelijke beeld. Zo springen de provincies Groningen en Friesland er relatief gunstig uit met een trend die sinds 1990 min of meer stabiel is. Ook de landelijke verspreiding is sterk gekrompen, alleen al met 40% (atlasblokken) ten opzichte van de jaren zeventig. Deze inkrimping heeft zich vooral vóór 2000 afgespeeld.

Bedreigingen en maatregelen

De Rode Lijst-status is verslechterd met één categorie. De afname speelt niet alleen in ons land, maar in grote delen van Europa. De afname in Nederland is vooral gerelateerd aan biotoopverslechtering. Graslanden zijn veelal ongeschikt geworden door intensiever grondgebruik (o.a. ontwatering, frequent maaien, hoge beweidingsdruk) en oprukkende bebouwing. Lokaal kan predatie van nesten een drukfactor zijn. Droogteperiodes in het overwinteringsgebied, de Sahel, zorgden voor massale sterfte aldaar terwijl ook de jachtdruk in de doortrekgebieden een factor van betekenis kan zijn.
Maatregelen in agrarisch gebied dienen zich te concentreren rond waterpeilverhoging. Zo kan de soort snel reageren op het ontstaan van plas-drasgebieden. Uitgesteld maaibeheer en extensieve/uitgestelde beweiding is gewenst.

Bronnen

Oosterveld E.B., Bruinzeel L.W. & Wymenga E. 2014. Ecologie van weidevogels: Kennisbundeling voor bescherming en beheer. A&W-rapport 1831, Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek, Feanwâlden.

van der Weyde C., Oosterveld E.B. & Bruinzeel L.W. 2012. Ecologisch profiel van Zomertaling en Slobeend. A&W-rapport 1758 Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek, Feanwâlden.

Pijlstaart *Anas acuta*

Rode Lijst 2016	Populatie (ex.)	Verspreiding	Populatietrend (% afname)	Verspreidingstrend (% afname)
Bedreigd	1-249	1-4%	50-74%	50-74%

Rode Lijst 2004	Rode Lijst 1994	IUCN NL 2016	IUCN Eur. 2015	IUCN Wereld 2016
Bedreigd	Bedreigd	Cr. Endangered	Least concern	Least concern

Populatie en verspreiding

De huidige broedpopulatie is zeer klein en beperkt tot amper 1% van de atlasblokken, verspreid gelegen over Laag-Nederland. Het is lastig om onderscheid te maken tussen broedparen en overzomeraars. Bovendien kent de soort een erratisch broedvoorkomen. Recent worden de meeste broedgevallen vastgesteld in het Wadden-, Delta- en IJsselmeergebied.

Populatie- en verspreidingstrend

De landelijke aantallen lopen sinds de jaren tachtig sterk terug maar zijn recent stabiel op een laag niveau. Ook de verspreiding is sterk gekrompen, ten opzichte van de jaren zeventig met zo'n 70% op niveau van atlasblokken. De huidige verspreiding is sterk verbrokkeld, met nauwelijks nog broedgevallen in het binnenland. Het is onduidelijk in hoeverre de situatie in de jaren zeventig (de enige goede referentie) representatief is voor de situatie in de jaren vijftig. Het valt niet uit te sluiten dat de soort destijds wat minder voorkwam dan in de jaren zeventig.

Bedreigingen en maatregelen

De Rode Lijst-status is onveranderd. Misschien wordt de Nederlandse broedpopulatie gevoed door instroom vanuit noordelijke landen; Nederland ligt immers aan de uiterste zuidwestrand van het broedverspreidingsgebied van deze soort. Ook elders langs de randen van de broedverspreiding nemen de aantallen af. Wat lokaal een rol kan spelen, is de beschikbaarheid van habitat. De soort vestigt zich vooral in pionierstadia van grote open wetlands en verdwijnt bij toenemende vegetatiesuccessie. Inundatie van graslanden nabij open water kan de soort tot vestiging verleiden. Mogelijk is ook de jachtdruk in doortrek- en overwinteringsgebieden rondom de Middellandse Zee van invloed op de aantalsontwikkeling.

Kwartelkoning *Crex crex*

Rode Lijst 2016	Populatie (ex.)	Verspreiding	Populatietrend (% afname)	Verspreidingstrend (% afname)
Bedreigd	250-2499	5-24%	75-<100%	25-49%

Rode Lijst 2004	Rode Lijst 1994	IUCN NL 2016	IUCN Eur. 2015	IUCN Wereld 2016
Kwetsbaar	Ernstig bedreigd	Vulnerable	Least concern	Least concern

Populatie en verspreiding

De Nederlandse broedpopulatie omvatte 110-150 paren in 2013-15. Vaste broedgebieden zijn de akkerbouwbouwgebieden in het Oldambt in Groningen en extensieve hooilanden in de Drentse beekdalen en het rivierengebied, met name langs de IJssel. Het voorkomen elders is nogal onregelmatig.

Populatie- en verspreidingstrend

De huidige aantallen zijn veel lager dan in de jaren vijftig, toen naar schatting nog 750-1000 paar Kwartelkoningen in Nederland voorkwamen. Een opleving kort voor de eeuwwisseling (500-700 paren) was van korte duur. De laatste tien jaar is de trend nog steeds negatief, vooral in delen van het rivierengebied. De verspreidingsafname bedraagt 36% ten opzicht van de jaren zeventig en vermoedelijk nog veel meer vergeleken de jaren vijftig.

Bedreigingen en maatregelen

De bedreigingscategorie is met één verzwaard ten opzichte van de Rode Lijst 2004, ondanks gericht

beschermingswerk om nesten voor uitmaaien te behoeden en lokaal (langs de IJssel) op de soort gericht terreinbeheer.
De broedpopulatie in West-Europa, waaronder Nederland, zal deels beïnvloed worden door de ontwikkelingen in Oost-Europese landen die grote populaties herbergen en als bron voor de Nederlandse kunnen fungeren. De opleving van de Nederlandse populatie kort voor de eeuwwisseling wordt toegeschreven aan sterke toename in Oost-Europa door het grootschalig beschikbaar komen van broedhabitat in Rusland. Recenter lijkt de soort aldaar door landbouwkundige ontwikkelingen en verbossing van voormalige landbouwpercelen weer achteruit te gaan.
De Kwartelkoning is bijzonder gevoelig voor intensief maaibeheer, waardoor habitat ongeschikt wordt, nesten worden uitgemaaid en (jonge maar ook oude) vogels kunnen worden gedood. De soort is gebaat bij gericht hooilandbeheer. Habitatveranderingen in de uitwaarden door de aanleg van nevengeulen, moerassen en maaiveldverlaging zijn ongunstig.
De Kwartelkoning prefereert in de uiterwaarden de drogere en hoger gelegen hooilanden, natuurlijke graslanden en kruidenrijke ruigtes. Graslanden in gebieden met relatief hoog grondwaterpeil kunnen vanwege latere maaidata gunstig zijn voor de Kwartelkoning. Intensieve begrazing is ongunstig, want hierdoor worden graslanden te kaal en te ijl begroeid voor de Kwartelkoning. In akkergebieden heeft het oogsten in juni-augustus gevolgen voor aanwezige jongen of ruiende vogels. Hier kunnen tijdens de oogst gespaarde akkerranden of speciale vormen van braaklegging (eerste jaars luzerne) uitwijkmogelijkheden bieden

Bronnen

Koffijberg K. & de Boer P. 2004. Bescherming van Kwartelkoningen in het Oldambt (Groningen) in 2003. Sovon-informatierapport 2004/01. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.

Koffijberg K., Hallman C., Keišs O. & Schäffer N. 2016. Recent population status and trends of Corncrakes *Crex crex* in Europe. Vogelwelt 136: 75 – 87.

Koffijberg K., van Kleunen A., Majoor F. & Kurstjens G. 2007. Evaluatie van de effectiviteit van beschermingsmaatregelen voor Kwartelkoningen in Nederland. Sovon-onderzoeksrapport 2007/09, Sovon Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.

Koffijberg K. & Nienhuis J. 2003. Kwartelkoningen in het Oldambt een onderzoek naar de populatiedynamiek, habitatkeuze en mogelijkheden tot beschermingsmaatregelen in akkers. Sovon-onderzoeksrapport 2003/04. Sovon Vogelonderzoek Nederland/Provincie Groningen, Groningen.

Koffijberg K. & Schoppers J. 2009. Kwartelkoningen in Nederland in 2008 en evaluatie van het Beschermingsplan Kwartelkoning. Sovon-informatierapport 2009/02. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.

Koffijberg K. & Schopper J. 2014. Opnieuw matig jaar voor Kwartelkoningen. Sovon-Nieuws 27(2):11.

www. Kwartelkoning.nl.

Strandplevier *Charadrius alexandrinus alexandrinus*

Rode Lijst 2016	Populatie (ex.)	Verspreiding	Populatietrend (% afname)	Verspreidingstrend (% afname)
Bedreigd	250-2499	1-4%	75-<100%	50-74%

Rode Lijst 2004	Rode Lijst 1994	IUCN NL 2016	IUCN Eur. 2015	IUCN Wereld 2016
Bedreigd	Bedreigd	Cr. endangered	Least concern	Least concern

Populatie en verspreiding

De Nederlandse broedpopulatie omvatte 120-160 paren in 2013-15, met een verspreiding die beperkt bleef tot 3% van de atlasblokken. De overgrote meerderheid, zo'n 90% van de populatie, nestelt in het Deltagebied, de rest in het Waddengebied.

Populatie- en verspreidingstrend

De stand was tot in de jaren zeventig stabiel op het niveau van 800-900 broedparen, maar laat sindsdien een vrijwel continue afname zien. De totale afname bedraagt meer dan 75%. De verspreiding is eveneens sterk gekrompen, ten opzichte van de jaren zeventig met zo'n 72%. Zo is de soort verdwenen uit Flevoland en de regio Amsterdam. Ook in de huidige kernen, het Deltagebied en het Waddengebied, is de verspreiding afgenomen.

Bedreigingen en maatregelen

De Rode Lijst-status is onveranderd, maar de populatiestatus is verder verslechterd sinds de vorige lijst. De afname in Nederland staat niet op zichzelf. In het aangrenzende Duitse deel van het Waddengebied is de soort sterk afgenomen (al is er recent sprake van

enig herstel), net als in Groot-Brittannië, Vlaanderen en het noordwesten van Frankrijk (halvering populatie tussen Seinemonding en Belgische grens sinds 1995, overigens toenames in Normandië en Bretagne).
Met zijn sterke voorkeur voor kale broedplaatsen is de Strandplevier zeer gevoelig voor vegetatiesuccessie, waarbij de begroeiing te dicht wordt. Dit speelt onder meer in natuurontwikkelingsterreinen. Hier kan waterbeheer (hoog winterpeil) de vegetatiesuccessie afremmen, iets dat in zoute of brakke wateren kansrijker is dan in zoete wateren. Aan dijken kan broedhabitat worden gehandhaafd of verbeterd door het laten liggen van de aanspoelzone.
De broedplaatsen staan onder druk door veranderingen in de balans tussen erosie en sedimentatie als gevolg van bijvoorbeeld waterstaatkundige werken of klimaatverandering. Zo heeft de soort bij toegenomen overspoelingskansen van nesten amper uitwijkmogelijkheden. Alternatieve, hoger gelegen broedplaatsen zijn in het vlakke broedbiotoop amper te vinden.
Verstoring is een groot probleem voor Strandplevieren. De hoge recreatiedruk maakt op zich geschikte broedlocaties (vrijwel alle stranden!) onbruikbaar. De soort broedt tegenwoordig voornamelijk in reservaten en is vrijwel geheel verdwenen van de stranden door gebrek aan voor het publiek afgesloten delen. Ook de foerageermogelijkheden worden beknot door recreatieactiviteiten en daardoor kan het broedsucces lager uitvallen. Onderzoek in het buitenland heeft uitgewezen dat het afsluiten van broedgebieden voor recreanten effectief kan zijn, evenals predatorbeheer.

Bronnen

Arts F., Graveland J. & Meininger P.L. 2000. Kustbroedvogels; vegetatiesuccessie en natuurontwikkeling: implicaties voor toekomstig beheer van kustgebieden. Limosa 73 (1) : 17-28.

Arts F.A. & Meininger P.L. 1997. Ecologisch profiel van de Strandplevier *Charadrius alexandrinus*. Bureau Waardenburg rapport 97.01, Culemborg, Rapport RIKZ 97.002, Middelburg.

Cimiotti D.V. & Hötker H. 2013. Conservation of Kentish Plovers in NW Europe: results of a workshop in N Germany. Wader Study Group Bulletin 120(3): 218-220.

Issa N. & Muller Y. 2015. Atlas des oiseaux de France métropolitaine. Nidification et présence ivernale. LPO/SEOF/MNHN. Delachaux et Niestlé, Paris.

Meininger P.L. & Arts F.A. 1997. De Strandplevier *Charadrius alexandrinus* als broedvogel in Nederland in de 20e eeuw. Limosa 70: 41-60.

van der Pol M., Ens B. J., Heg D., Brouwer L., Krol J., Maier M., Exo K.-M., Oosterbeek K., Lok T., Eising C. M. & Koffijberg K. 2010. Do changes in the frequency, magnitude and timing of extreme climatic events threaten the population viability of coastal birds? Journal of Applied Ecology 47: 720-730.

Tulp I. 1998. Reproductie van Strandplevieren *Charadrius alexandrinus* en Bontbekplevieren *C. hiaticula* op Terschelling, Griend en Vlieland in 1997. Limosa 71: 109-120.

van der Winden J., Krijgsveld K.L., Inberg A. & Fijn R.C. 2008. Beschermingsplan Duin- en kustvogels Basisrapport deel A Achtergronddocument. Bureau Waardenburg/Vogelbescherming Nederland.

Watersnip *Gallinago gallinago gallinago*

Rode Lijst 2016	Populatie (ex.)	Verspreiding	Populatietrend (% afname)	Verspreidingstrend (% afname)
Bedreigd	250-2499	5-24%	75-<100%	50-74%

Rode Lijst 2004	Rode Lijst 1994	IUCN NL 2016	IUCN Eur. 2015	IUCN Wereld 2016
Bedreigd	Kwetsbaar	Endangered	Least concern	Least concern

Populatie en verspreiding

De Watersnip nestelt in 15% van de atlasblokken, met clusters in de drie noordelijke provincies en het noordwesten van Overijssel. Hier liggen ook de enige atlasblokken met meer dan 50 broedparen (De Wieden e.o.). In de rest van Nederland is de huidige verspreiding zeer mager en gaat het om hooguit enkele paartjes per atlasblok. In sommige regio's met potentieel geschikte biotopen ontbreekt de soort zelfs geheel, zoals in grote delen van Limburg en Zeeland (uitzondering Zeeuws-Vlaanderen), het westelijke deel van Zuid-Holland en de Kop van Noord-Holland.

Populatie- en verspreidingstrend

Ten opzichte van de jaren vijftig is het aantal Watersnippen met meer dan 75% afgenomen. Sinds 2010 lijken de aantallen hier en daar licht te herstellen, vooral in Groningen, Drenthe en Overijssel. Hier profiteert de soort plaatselijk van natuurontwikke-

lings-/natuurherstelprojecten. Ook de landelijke verspreiding is sterk gekrompen, met alleen al 73% ten opzichte van de jaren zeventig. De soort is nagenoeg verdwenen uit regulier beheerd agrarisch landschap. Het overgrote deel van de Watersnippen huist tegenwoordig in weidevogelreservaten of andere gebieden met een specifiek op weidevogels aangepast beheer.

Bedreigingen en maatregelen

Ten opzichte van de vorige Rode Lijst is de status onveranderd, maar is de populatie wel iets verder afgenomen. Het Nederlandse beeld van afname is conform dat in grote delen van Europa.
De belangrijkste oorzaak van de afname in ons land is gelegen in ontwatering. De soort heeft zachte grond nodig om te foerageren (boren met de lange snavel). Daarom nestelen Watersnippen vrijwel alleen in natte graslanden op veengronden, in gemaaide rietlanden, verlandingszones van moerassen en natte heischrale terreinen. In boerenland komt de soort alleen voor indien het waterpeil kunstmatig hoog gehouden wordt, idealiter 5-20 cm beneden het maaiveld, met plaatselijke plas-dras plekken. Structuurverschillen (laagtes) en natte greppels zijn gunstig. Hoge mestgift en vroeg en frequent maaien worden niet getolereerd door de soort. Lokaal hebben Watersnippen last van intensieve vossenpredatie.

Bronnen

Beintema A.J., Moedt O. & Ellinger D. 1995. Ecologische atlas van de Nederlandse weidevogels. Schuyt & Co, Haarlem.

van Beusekom R. 2013. Watersnip snakt naar nattigheid, véél nattigheid. Vogelnieuws 26(01): 18-19.

Brandsma O. 2011. De Watersnip als broedvogel in het reservaatsgebied Giethoorn-Wanneperveen. Vogels in Overijssel 10: 43-51.

Oosterveld E.B., Bruinzeel L.W. & Wymenga E. 2014. Ecologie van weidevogels: Kennisbundeling voor bescherming en beheer. A&W-rapport 1831, Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek, Feanwâlden.

Zwarte Stern *Chlidonias niger niger*

Rode Lijst 2016	Populatie (ex.)	Verspreiding	Populatietrend (% afname)	Verspreidingstrend (% afname)
Bedreigd	2500-24999	1-4%	75-<100%	75-<100%

Rode Lijst 2004	Rode Lijst 1994	IUCN NL 2016	IUCN Eur. 2015	IUCN Wereld 2016
Bedreigd	Bedreigd	Least concern	Least concern	Least concern

Populatie en verspreiding

In 2013 omvatte de Nederlandse broedpopulatie 1350-1570 broedparen. De soort werd in 4% van de atlasblokken vastgesteld. Verspreidingskernen lagen in de natte graslandpolders in het oosten van Zuid-Holland (o.a. Krimpenerwaard), noordwestelijk Utrecht, bij de Afgedamde Maas in Noord-Brabant, in de Gelderse Poort, langs het noordelijke deel van de IJssel, in Noordwest-Overijssel en in Centraal- en Zuid-Friesland.

Populatie- en verspreidingstrend

Omstreeks 1950 telde Nederland naar schatting nog ruim 16.000 broedparen. Reeds in de jaren zestig volgde een sterke afname die tot rond 1990 aanhield. Sindsdien schommelt de broedpopulatie meestal tussen de 1200 en 1400 broedparen, met recent dus een uitschieter boven de 1500. In agrarisch gebied is de soort sinds 1990 toegenomen, in moerassen stabiel.
De verspreiding is sterk gekrompen, alleen al ten opzichte van de jaren zeventig met zo'n 75%. De soort is verdwenen van de vennen in het zuiden en oosten van het land, en ook op veel locaties in Laag-Nederland, zoals de Zaanstreek in Noord-Holland. De verspreiding bleef in toenemende mate geconcenteerd rondom de huidige kernen zodat de landelijke verspreiding, ondanks de stabilisatie van de aantallen, sinds 1998-2000 verder afgenomen is.

Bedreigingen en maatregelen

De Rode Lijst-status is onveranderd, maar de populatiestatus is licht verbeterd ten opzichte van 2004. Met uitzondering van Oost-Europa is het Europese broedverspreidingsgebied van de Zwarte Stern sterk versnipperd. De dichtstbijzijnde populatie, in Duitsland, is stabiel. Echter, over de gehele EU genomen is de soort afgenomen.
De achteruitgang in Nederland moet vooral aan factoren in eigen land worden toegeschreven. Door een afnemende waterkwaliteit (o.a. vermesting) is natuurlijke nestgelegenheid (Krabbescheer) veelal verdwenen, terwijl alternatieve plantensoorten niet of minder geschikt zijn om te broeden. Een groot deel van de landelijke populatie is tegenwoordig afhankelijk van nestvlotjes. Het prooiaanbod is sterk afgenomen, in vennen door verzuring en in agrarisch gebied door intensivering van de landbouw.

Nestjongen krijgen onvoldoende voedsel of voedsel van onvoldoende kwaliteit, met negatieve gevolgen voor hun conditie. Verzuring van vennen veroorzaakt kalkgebrek bij nestjongen. Een ander knelpunt is krapte aan vroege ontwikkelingsstadia in moerasgebieden. De in moerasgebieden sterk toegenomen Grauwe Gans heeft, indien 's nachts aanwezig, in de kolonies een verstorende invloed op nesten en nestjongen. Ook toegenomen (water)recreatie leidt tot verstoring en verslechterend broedsucces.
De stabilisatie van de trend is vermoedelijk het resultaat van beschermingsmaatregelen, zoals het grootschalig uitleggen van nestvlotjes, en het scheppen van voedselrijke situaties in de broedperiode. Om blijvende broedhabitat te garanderen zouden moerasgebieden dynamischer moeten zijn of actief periodiek moeten worden teruggezet naar vroege ontwikkelingsstadia. In gebieden met veel Grauwe Ganzen kunnen nestvlotjes beter op locaties worden neergelegd waar deze soort niet voorkomt, of zijn maatregelen nodig om Grauwe Ganzen uit Zwarte Stern-kolonies weg te houden.

Bronnen

Beintema A.J., Baarspul T. & de Krijger J.P. 1997. Calcium deficiency in Black Terns (*Chlidonias niger*) nesting on acid bogs. Ibis 139: 337-352.

van der Winden J. 2005. Black tern *Chlidonias niger* conservation in the Netherlands - a review. Vogelwelt 126: 187-193.

van der Winden J. 2000. Een evaluatie van nestvlotjes voor de Zwarte Stern. De Levende Natuur 101: 12-15.

van der Winden J. 2010. De effecten van Grauwe Ganzen op broedkolonies van de Zwarte Stern. De Levende Natuur 111: 130-133.

van der Winden J., Hagemeijer W. & Terlouw R. 1996. Heeft de Zwarte Stern *Chlidonias niger* een toekomst als broedvogel in Nederland? Limosa 69: 149-164.

Noordse Stern *Sterna paradisaea*

Rode Lijst 2016	Populatie (ex.)	Verspreiding	Populatietrend (% afname)	Verspreidingstrend (% afname)
Bedreigd	250-2499	1-4%	50-74%	<25%

Rode Lijst 2004	Rode Lijst 1994	IUCN NL 2016	IUCN Eur. 2015	IUCN Wereld 2016
Thans niet bedreigd	Bedreigd	Endangered	Least concern	Least concern

Populatie en verspreiding

De Nederlandse broedpopulatie omvatte 850-1050 paren in 2013-15. De soort is vastgesteld in 3% van de atlasblokken. Meer dan 90% van de Nederlandse populatie broedt in het Waddengebied en de rest in het (noordelijke) Deltagebied.

Populatie- en verspreidingstrend

Ten opzichte van de jaren vijftig is de Noordse Stern met meer dan 50% afgenomen. De aantallen hebben altijd wel gefluctueerd, maar vertonen vanaf de tweede helft van de jaren negentig een duidelijke afname, al is deze sinds 2008 wat afgevlakt. De verspreiding is sinds de jaren zeventig enigszins verkleind, met 20%. Zo kwam de soort in de jaren zeventig nog voor op het vasteland van Friesland en rondom Amsterdam, locaties waar hij inmiddels geruime tijd verdwenen is.

Bedreigingen en maatregelen

De Noordse Stern staat voor het eerst op de Rode Lijst, ten gevolge van de recente afname. De afname is ook elders langs de zuidrand van zijn verspreidingsgebied opgemerkt. Meer noordelijk is de soort juist toegenomen.

De broedvogels in het Waddengebied hebben te kampen met slechte broedresultaten door overstroming van kolonies, predatie (Vos, Bruine Rat) en voedselgebrek. Eén van de belangrijke kolonies, bij de Eemshaven, wordt bedreigd door bouwplannen. Herstelmaatregelen bestaan uit het vergroten van kustdynamiek: deze beogen het ontstaan van pionierbiotopen (broedplekken), de aanleg van broedeilanden nabij goede voedselgebieden en het, indien nodig, afrasteren van kolonies om predatie te voorkomen. Verduurzaming van de visserij kan helpen bij het vergroten van het voedselaanbod.

Bronnen

van der Jeugd H.P., Ens B.J., Versluijs M. & Schekkerman H. 2014. Geïntegreerde monitoring van vogels van de Nederlandse Waddenzee. Vogeltrekstation rapport 2014-01. Vogeltrekstation, Wageningen; CAPS-rapport 2014-01; Sovon-rapport 2014/18, Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Koffijberg K., de Boer P., Hustings F., van Kleunen A., Oosterbeek K. & Cremer J.S.M. 2015. Broedsucces van kustbroedvogels in de Waddenzee in 2011-2013. Wettelijke

Onderzoekstaken Natuur & Milieu, WOttechnical report 51; Sovon-rapport 2015/61, IMARES-rapport C153/15.
VAN DER WINDEN J., KRIJGSVELD K.L., INBERG A. & FIJN R.C. 2008. Beschermingsplan Duin- en kustvogels Basisrapport deel A Achtergronddocument. Bureau Waardenburg/Vogelbescherming Nederland.

GRAUWE KLAUWIER *Lanius collurio*

Rode Lijst 2016	Populatie (ex.)	Verspreiding	Populatietrend (% afname)	Verspreidingstrend (% afname)
Bedreigd	250-2499	5-24%	50-74%	<25%

Rode Lijst 2004	Rode Lijst 1994	IUCN NL 2016	IUCN Eur. 2015	IUCN Wereld 2016
Bedreigd	Bedreigd	Vulnerable	Least concern	Least concern

Populatie en verspreiding

De Nederlandse broedpopulatie omvatte 340-470 broedparen in 2013-15. De soort is in 10% van de atlasblokken vastgesteld. Kernregio voor deze soort is Drenthe, waar in enkele atlasblokken zelfs 26-50 paren nestelen. Andere verspreidingskernen liggen op de Veluwe en in Zuid-Limburg. De overige broedparen huizen verspreid over Hoog-Nederland, met recent ook weer enige locaties in de Hollandse duinen.

Populatie- en verspreidingstrend

De Grauwe Klauwier is sinds de jaren vijftig met meer dan 50% in aantal afgenomen. In de jaren tachtig was bijna de gehele landelijke populatie gehuisvest op één locatie: het Bargerveen (Dr). Tot begin 2000 bleven de aantallen landelijk op een zeer laag niveau met een minimum van circa 100 broedparen. Sindsdien trad een onverwacht herstel op, met in de laatste tien jaar een jaarlijkse toename van gemiddeld 10%, echter zonder het niveau van de jaren vijftig te bereiken. Door de recente uitbreiding is de landelijke verspreiding mogelijk groter dan die die in de jaren zeventig, maar vermoedelijk niet groter dan rond 1950.

Bedreigingen en maatregelen

De soort staat onveranderd als Bedreigd op de Rode Lijst. Niettemin is er sprake van een opmerkelijk populatieherstel sinds de vorige Rode Lijst. Nederland vormt hiermee een positieve uitschieter binnen Europa, waar de aantalstrend overwegend negatief is. Meer regionaal zijn overigens ook recente toenames bekend, zoals in delen van België en Duitsland. De lange termijn afname bij ons is het gevolg van de ingrijpende verarming van het insectenleven (voedsel, vooral grote insecten) in zowel natuurgebieden als agrarische landschappen (verdroging, vermesting), verergerd door het verdwijnen van kleine landschapselementen. Het recente herstel naar enkele honderden paren houdt deels verband met lokaal gunstig terreinbeheer: circa 85% van de populatie broedt in natuurgebied en de rest grotendeels in cultuurland met agrarisch natuurbeheer. In halfopen landschappen met regulier agrarisch beheer zou dus, bij een koerswijziging in het beheer, nog veel kunnen worden gewonnen voor de soort. De mogelijke invloed van klimaatverandering is lastig in te schatten. Warmere voorjaren en zomers kunnen in theorie zowel gunstig zijn (meer voedsel), als ongunstig (nestverliezen tijdens extremere weersomstandigheden). Terreinen kunnen onder andere worden verbeterd door doornstruwelen te tolereren, een lage graasdruk aan te houden, hooilanden pas na het broedseizoen (of deels niet) te maaien en het maaisel af te voeren, het gefaseerd verwijderen van boomopslag en kleinschalig plaggen.

Bronnen

VAN DEN BURG A., NIJSSEN M., GEERTSMA M., WAASDORP S. & VAN NIEUWENHUYSE D. 2011. De grauwe klauwier. Ambassadeur voor natuurherstel. KNNV Uitgeverij, Zeist.
VAN DONGEN R. 2007. De grauwe klauwier in Limburg heeft toekomstperspectief! Limburgse Vogels 17: 19-26.
ESSELINK H., VAN DUINEN G.J., NIJSSEN M., GEERTSMA M., BEUSINK P. & VAN DEN BURG A.B. 2007. De grauwe klauwier mist kevers door verruigende duinen. Vakblad Natuur, Bos en Landschap 4: 22-24.
Nijssen M., Geertsma M., Waasdorp S. & van Turnhout C. 2014. Maatwerk in het leefgebied van de Grauwe Klauwier. Vakblad Natuur, Bos en Landschap 11 (2): 4-7.

Grote Karekiet *Acrocephalus arundinaceus arundinaceus*

Rode Lijst 2016	Populatie (ex.)	Verspreiding	Populatietrend (% afname)	Verspreidingstrend (% afname)
Bedreigd	250-2499	1-4%	75-<100%	75-<100%

Rode Lijst 2004	Rode Lijst 1994	IUCN NL 2016	IUCN Eur. 2015	IUCN Wereld 2016
Bedreigd	Bedreigd	Endangered	Least concern	Least concern

Populatie en verspreiding

De Nederlandse broedpopulatie telde 110-150 paren in 2013-15. Er resteren nog drie kernen: Noordelijke Randmeren, Loosdrechtse Plassen en de Gelderse Poort. Daarbuiten wordt af en toe een los territorium gemeld. De verspreiding omvat ruim 3% van de atlasblokken, maar dat is inclusief deze veelal tijdelijke vestigingen.

Populatie- en verspreidingstrend

De aantallen zijn met meer dan 90% afgenomen ten opzichte van de jaren vijftig. De afname is nog steeds niet tot staan gekomen. Ook de verspreiding is sterk gekrompen, met tenminste 85% sinds de jaren zeventig. Destijds kende de Grote Karekiet nog een aaneengesloten verspreiding in het rivierengebied, Noordwest-Overijssel, Zuidwest- en Centraal-Friesland; bovendien kwam de soort nog verspreid voor in de hogere delen van Nederland. Sinds de vorige Rode Lijst heeft de teloorgang doorgezet en zijn bijvoorbeeld de populaties van de Reeuwijkse Plassen en De Wieden verdwenen.

Bedreigingen en maatregelen

De Rode Lijst-klasse bleef onveranderd maar de populatiestatus is verder verslechterd. De afname van de Grote Karekiet in Nederland lijkt wat op zich zelf te staan. De Europese trend is stabiel en de grote Duitse populatie is zelfs toegenomen, al komt dat uitsluitend door ontwikkelingen in het oosten van het land. In de aan Nederland grenzende Duitse deelstaten is de soort zo goed als weggevaagd, en dat geldt ook voor België.
In ons land zal de afname vooral samenhangen met habitatverslechtering. Vermesting leidde tot achteruitgang van kwaliteit en areaal van waterriet en een afgenomen voedselaanbod. Onnatuurlijk waterpeilbeheer, met gebrek aan dynamiek, belemmerde rietverjonging en leidde tot grootschalig afsterven van oud riet en versnelde verlanding. Afname van de oppervlakte stevig overjarig riet was het gevolg. Stopzetten van maaibeheer leidde lokaal tot verruiging en verbossing van rietkragen, elders was het beheer juist te intensief met als gevolg dat oud waterriet verdween. Op sommige plaatsen eten Grauwe Ganzen veel riet weg. Isolatie van populaties leidde tot verminderde uitwisselingsmogelijkheden tussen gebieden, wat een probleem vormt voor deze soort met zijn beperkte dispersiecapaciteit.
Herstelmaatregel moeten zich richten op moerassysteemveranderingen ten aanzien van dynamiek en waterpeil. Om de bestaande populaties te beschermen dienen goede rietkragen beschermd te worden. In het geval van vraat door Grauwe Ganzen kunnen rasters geplaatst worden of Grauwe Ganzen verjaagd worden. Waar sprake is van beginnende verstruiking, dienen bomen en struiken verwijderd te worden.

Bronnen

Foppen R. 2001. Bridging gaps in fragmented marshland. Applying landscape ecology for bird conservation. Proefschrift Landbouwuniversiteit, Wageningen.

Foppen R. & Deuzeman S. 2007. De Grote Karekiet in de noordelijke Randmeren; een dilemma voor natuurontwikkelingsplannen!? De Levende Natuur 108: 20-26.

Graveland J. 1996. Watervogel en zangvogel: de achteruitgang van de Grote Karekiet *Acrocephalus arundinaceus* in Nederland. Limosa 69: 85-96.

Graveland J.J. 1998. Reed die-back, water level management and the decline of the Great Reed Warbler *Acrocephalus arundinaceus* in The Netherlands. Ardea 86: 187-201.

Graveland J. & Coops H. 1997. Verdwijnen van rietgordels in Nederland. Oorzaken, gevolgen en een strategie voor herstel. Landschap 14: 67-86.

van Turnhout C.A.M., Hagemeijer E.J.M. & Foppen R.P.B. 2010. Long-term population developments in typical marshland birds in the Netherlands. Ardea 98: 283-299.

van der Winden J. 2016. Herstel van rietkragen in de Vechtplassen voor de grote karekiet. Maatregelen om op korte termijn het habitat van de grote karekiet te verbeteren. Rapport 16.01, Jan van der Winden Ecology, Utrecht.

Paapje *Saxicola rubetra*

Rode Lijst 2016	Populatie (ex.)	Verspreiding	Populatietrend (% afname)	Verspreidingstrend (% afname)
Bedreigd	250-2499	5-24%	75-<100%	75-<100%

Rode Lijst 2004	Rode Lijst 1994	IUCN NL 2016	IUCN Eur. 2015	IUCN Wereld 2016
Bedreigd	Bedreigd	Endangered	Least concern	Least concern

Populatie en verspreiding

De Nederlandse broedpopulatie omvat vermoedelijk 300-400 paren, gelet op de meest recente populatieschatting (2011). De soort nestelt in slechts 6% van de atlasblokken, sterk geconcentreerd in het noordoosten van het land. Alleen in het westen van Drenthe is de verspreiding nog tamelijk aaneengesloten op het niveau van atlasblokken. Verreweg het belangrijkste gebied voor de soort is het Fochteloërveen (Dr), waar een kwart tot een derde van de Nederlandse broedpopulatie voorkomt. Kleinere kernen liggen in natuurgebieden en beekdalen met aangepast beheer, zoals het Dwingelderveld, Drents-Friese Wold en de Vledderveense en Wasperveense Aa.

Populatie- en verspreidingstrend

De afname van het Paapje is lange tijd aan de gang. De aantallen zijn ten opzichte van de jaren vijftig met meer dann 90% afgenomen. Hoewel de populatie rond 2010 tijdelijk iets opleefde, is sindsdien weer sprake van verdere afname. De verspreiding is alleen al ten opzichte van de jaren zeventig met ruim 80% gekrompen. Paapjes zijn verdwenen uit de duinen, het zuiden en oosten van het land, zodat de verspreiding in toenemende beperkt blijft tot het noordoosten van het land. Dit proces heeft ook na 2000 doorgezet. Restpopulaties komen vrijwel alleen nog in natuurreservaten voor. Hier vond lokaal zelfs enige (zij het vaak tijdelijke) toename plaats.

Bedreigingen en maatregelen

De Rode Lijst-status is onveranderd. De populatiestatus is ten opzichte van de Rode Lijst 2004 niet verbeterd en de verspreiding is zelfs verder gekrompen. De afname in Nederland is onderdeel van een proces dat op grote schaal in Europa speelt.
In ons land wordt de teloorgang vooral geweten aan intensivering van de landbouw: verlaging van het waterpeil, vroeg en vaak maaien, hoge begrazingsdruk, hoge mestgift en egalisatie van graslanden maakt regulier cultuurland ongeschikt voor Paapjes. Sommige natuurgebieden raakten hun broedparen kwijt door vermesting, verdroging en verbossing. Mogelijk ondervindt de soort ook problemen in de Afrikaanse overwinteringsgebieden.
Plaatselijk zijn succesjes geboekt dankzij natuurherstel en natuurontwikkeling, waaronder het uit de productie nemen en vernatten van graslanden in beekdalen. Periodiek beheer, zoals het in toom houden van opslag, blijft daarbij nodig.

Bronnen

Collar N. 2015. Whinchat (*Saxicola rubetra*). *In:* del Hoyo J., Elliott A., Sargatal J., Christie D.A. & de Juana E. (*eds*), Handbook of the Birds of the World Alive, Lynx Edicions, Barcelona.

Feenstra H. & Kuipers H. 2012. Wat je met rust laat, kan groeien. Het Fochteloërveen. Het Waait, Steenenkamer.

Hulme M.F. & Cresswell W. 2012. Density and behaviour of Whinchats *Saxicola rubetra* on African farmland suggest that winter habitat conditions do not limit European breeding populations. Ibis 154(4): 680-692.

Tapuit *Oenanthe oenanthe oenanthe*

Rode Lijst 2016	Populatie (ex.)	Verspreiding	Populatietrend (% afname)	Verspreidingstrend (% afname)
Bedreigd	250-2499	1-4%	75-<100%	75-<100%

Rode Lijst 2004	Rode Lijst 1994	IUCN NL 2016	IUCN Eur. 2015	IUCN Wereld 2016
Bedreigd	Kwetsbaar	Endangered	Least concern	Least concern

Populatie en verspreiding

De Tapuit is broedvogel in slechts 4% van de Nederlandse atlasblokken. In de jaren 2013-15 fluctueerde de landelijke populatie rond 250 broedparen. De resterende kerngebieden liggen in de duinen in de Kop van Noord-Holland, op de Waddeneilanden en in het Aekingerzand op de grens van Drenthe en Friesland. Daarbuiten komen alleen

onregelmatige broedgevallen voor, met name in de Noord-Hollandse en Zeeuwse duinen en in enkele heide- en stuifzandgebieden op de hoge zandgronden.

Populatie- en verspreidingstrend

Ten opzichte van de jaren vijftig is de Tapuit getalsmatig met ruim driekwart afgenomen. De aantallen kelderden van ruim 2000 parenin de jaren zeventig naar minder dan 300 sinds de eeuwwisseling. Daarna stabiliseerde de stand op dit lage niveau. De verspreiding is eveneens sterk gekrompen, met ruim 80% sinds midden jaren zeventig. Gedurende deze periode zijn de duinen ten zuiden van het Noordzeekanaal zo goed als verlaten, evenals en de heide- en stuifzandgebieden in Zuid- en Midden-Nederland.

Bedreigingen en maatregelen

De Rode Lijst-status is niet verbeterd ten opzichte van de vorige lijst. De oorzaken van de afname in ons land zijn met name het actief vastleggen van de kustlijn en de hoge stikstofdepositie, waardoor lage, open en kruidenrijke duin- en heidevegetaties gaandeweg zijn vervangen door gesloten vegetaties met hoge grassen en struwelen. Ook heeft de achteruitgang van Konijnen door verschillende virusziekten een belangrijke rol in de vergrassing gespeeld. Door deze processen is met name de toegankelijkheid van prooidieren voor Tapuiten een probleem geworden (en zijn er ook minder nestholen beschikbaar), naast andere factoren die van invloed zijn op de resterende, vaak sterk geïsoleerd van elkaar levende populaties (predatie, dioxines, beperkt dispersievermogen). Grootschalig herstel van dynamiek in kustduinen en stuifzanden kan op de langere termijn nieuwe kansen bieden voor de Tapuit. Op korte termijn kunnen bepaalde vormen van begrazing (drukbegrazing met schapen/geiten in de winter) en kleinschalig beheer soelaas bieden. Nestbescherming kan nodig zijn om het broedsucces te vergroten van vroege legsels, die de grootste overlevingskansen voor jongen hebben.

Bronnen

van Oosten H., Roodbergen M., Versluijs R. & van Turnhout C.A.M. 2016. Stage-dependent survival in relation to timing of fledging in a migratory passerine, the Northern Wheatear (*Oenanthe oenanthe*). Journal of Ornithology (DOI 10.1007/s10336-016-1379-6)

van Oosten H.H., Van Turnhout C.A.M., Hallmann C.A., Majoor F., Roodbergen M., Schekkerman H., Versluijs R., Waasdorp S. & Siepel H. 2015. Site-specific dynamics in remnant populations of Northern Wheatears *Oenanthe oenanthe* in the Netherlands. Ibis 157: 91-102.

van Turnhout C. & Majoor F. 2016. Populatiedynamiek en bescherming van Tapuiten in de Noordduinen in 2016. Sovon-rapport 2016/59. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

van Turnhout C. & van Beusekom R. 2014. Toevlucht voor de tapuit. Bescherming van een bijzondere trekvogel. Vogelbescherming Nederland, Zeist.

Europese Kanarie *Serinus serinus*

Rode Lijst 2016	Populatie (ex.)	Verspreiding	Populatietrend (% afname)	Verspreidingstrend (% afname)
Bedreigd	1-249	>0-<1%	<25%	50-74%

Rode Lijst 2004	Rode Lijst 1994	IUCN NL 2016	IUCN Eur. 2015	IUCN Wereld 2016
Thans niet bedreigd	Thans niet bedreigd	Cr. endangered	Least concern	Least concern

Populatie en verspreiding

De huidige broedpopulatie omvat slechts enkele tientallen broedparen en de verspreiding is beperkt tot minder dan 1% van de atlasblokken. Deze zijn bijna unaniem gelegen in de oostelijke helft van het land, met sterke nadruk op Limburg.

Populatie- en verspreidingstrend

De soort was in de jaren vijftig vermoedelijk een schaarse broedvogel met een verspreiding die nagenoeg beperkt bleef tot Limburg, maar vermoedelijk wel wat groter was dan momenteel. De soort kent sinds zijn vestiging in ons land, ongeveer een eeuw geleden, opvallende ups-and-downs. In de beste periodes, zoals in de tweede helft van de jaren zeventig en in de jaren negentig, kwamen er enkele honderden paren in ons land voor. Sinds 1995 is er sprake van een vrijwel continue afname, met de laatste jaren een afvlakking op een zeer laag niveau.

Bedreigingen en maatregelen

De Europese Kanarie staat voor het eerst op de Rode Lijst. Vermoedelijk is de Nederlandse broedpopulatie, gelegen aan de noordwestelijke grens van het Europese verspreidingsgebied, afhankelijk van instroom uit de grote populaties in Frankrijk en

Duitsland. Deze zijn in de afgelopen decennia sterk afgenomen, om redenen die vooralsnog onduidelijk zijn. In de Nederlandse situatie kan habitatverslechtering meespelen: voedselproblemen kunnen ontstaan door het verdwijnen van onkruidrijke veldjes binnen de bebouwde kom ('inbreiding' van steden, 'verstening' van tuinen) en herbicidengebruik. Voedselproblemen spelen wellicht ook een rol in het Zuid-Europese overwinteringsgebied. Nader (internationaal) onderzoek naar de achtergronden van van de grootschalige afname is gewenst.

Bronnen

Boele A. & Hustings F. 2016. Europese Kanarie verliest terrein in Europa en Nederland. Sovon-Nieuws 29(2): 14-15.

3.3.4. Kwetsbare soorten

PATRIJS *Perdix perdix perdix*

Rode Lijst 2016	Populatie (ex.)	Verspreiding	Populatietrend (% afname)	Verspreidingstrend (% afname)
Kwetsbaar	2500-24999	>25%	75-<100%	25-49%

Rode Lijst 2004	Rode Lijst 1994	IUCN NL 2016	IUCN Eur. 2015	IUCN Wereld 2016
Kwetsbaar	Gevoelig	Cr. Endangered	Least concern	Least concern

Populatie en verspreiding

De Patrijs is in 51% van de atlasblokken als broedvogel vastgesteld. De soort kent een ruime verspreiding, weliswaar vaak in lage dichtheden, in Zuid- en Oost-Nederland. Daarentegen is de soort nagenoeg afwezig in Midden-Nederland, inclusief Flevoland, in Friesland en de noordelijke helft van Groningen.

Populatie- en verspreidingstrend

De landelijke aantallen zijn ten opzichte van 1950 met meer dan 90% verminderd. De afname begon al in de jaren zestig en zeventig, waarna de landelijke populatie in een vrije val terechtkwam in de jaren tachtig en negentig. Deze trend houdt aan tot de dag van vandaag. De verspreiding is, op het niveau van atlasblokken, gehalveerd, iets dat zich vooral in de jaren tachtig en negentig voltrok. In de jaren na 2000 is, wat resteerde van het voorkomen in Centraal- en Noord-Nederland, nagenoeg verdamp en ontstonden er ook gaten in de voorheen aaneengesloten verspreiding in het zuiden en oosten van het land.

Bedreigingen en maatregelen

Hoewel de Rode Lijst-status van de Patrijs onveranderd is, is de populatiestatus verder verslechterd. De afname, die overigens in grote delen van West-Europa plaatsvindt, kan verklaard worden door biotoopdegradatie als gevolg van landbouwintensivering. Belangrijke factoren hierbij waren schaalvergroting, veranderde gewaskeuze (monocultures in plaats van gemengd bedrijf, mais in plaats van granen, enzovoort), intensief gebruik van herbiciden en insecticiden, verdwijnen van winterstoppels en optimalisatie van het landgebruik (verdwijning overhoekjes en kruidenrijke stroken en bermen). Maatregelen om de stand te ondersteunen zijn het meest kansrijk in gebieden waar nu nog redelijke dichtheden voorkomen, zoals in Zeeuws-Vlaanderen, de Achterhoek en delen van Twente en Noord-Brabant. De voedselsituatie kan worden verbeterd door het inzaaien van (delen van) percelen met kruidenrijke gewasmengsels en die 's winters braak te laten liggen; gebruik van landbouwgif is uiteraard uit den boze. Het uitvoeren van deze maatregelen in blokken in plaats van randen vermindert de kans op nestpredatie. Dergelijke maatregelen, mits uitgevoerd op substantiële oppervlaktes in gebieden waar nog Patrijzen voorkomen, blijken snel tot herstel van lokale populaties te kunnen leiden.

Bronnen

TEUNISSEN W., ROODBERGEN M., VAN DEN BREMER L., SIERDSEMA H. & DE JONG A. 2014. Jaar van de Patrijs 2013. Sovon-rapport 2014/26. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Slobeend *Spatula clypeata*

Rode Lijst 2016	Populatie (ex.)	Verspreiding	Populatietrend (% afname)	Verspreidingstrend (% afname)
Kwetsbaar	2500-24999	>25%	25-49%	<25%

Rode Lijst 2004	Rode Lijst 1994	IUCN NL 2016	IUCN Eur. 2015	IUCN Wereld 2016
Kwetsbaar	Thans niet bedreigd	Near threatenend	Least concern	Least concern

Populatie en verspreiding

De Slobeend broedt in de helft van de atlasblokken. De verspreiding is in Laag-Nederland nagenoeg aaneengesloten, met relatief grote aantallen plaatselijk in het Groene Hart en in de Zaanstreek. De soort ontbreekt in bosrijke regio's en kent een ijle verspreiding op de zandgronden.

Populatie- en verspreidingstrend

De neergang lijkt al in de jaren zestig en zeventig te zijn begonnen. Na fluctuerende aantallen in de jaren tachtig zette de afname verder door naar een dieptepunt rond 2010, om daarna min of meer te stabiliseren. Het verspreidingsbeeld bleef min of meer intact. Ten opzichte van 1998-2000 zijn met name de hoge aantallen in delen van Friesland verdwenen. De afname speelt zich in gelijke mate in agrarisch gebied en in meer natuurlijke biotopen af.

Bedreigingen en maatregelen

De Rode Lijst-status is ongewijzigd, al zijn de aantallen licht achteruitgegaan sinds de vorige lijst. De ontwikkelingen in Nederland steken negatief af tegen die in naburige landen, hoewel de soort ook op grotere schaal achteruitgaat.

De afname van de Slobeend in Nederland wordt vooral in verband gebracht met intensivering van graslandgebruik. Zo is de soort gevoelig voor vroeg en frequent maaien, intensieve beweiding, het maaien van slootkanten en vooral ontwatering. Plaatselijk speelt predatiedruk mee (Vos). Ook habitatverlies door oprukkende bebouwing is in Nederland een factor van betekenis. Slobeenden die in wetlands broeden, kunnen last hebben van verstoring door recreatie. Het in het vroege voorjaar creëren van geschikte habitats (plas-dras situaties, sloten met flauwe oevers) kan leiden tot vestigingen. Tijdens het broedseizoen dient het agrarisch beheer extensief te worden uitgevoerd.

Bronnen

Oosterveld E.B., Bruinzeel L.W. & Wymenga E. 2014. Ecologie van weidevogels: Kennisbundeling voor bescherming en beheer. A&W-rapport 1831, Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek, Feanwâlden.

van der Weyde C., Oosterveld E.B. & Bruinzeel L.W. 2012 Ecologisch profiel van Zomertaling en Slobeend. A&W-rapport 1758 Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek, Feanwâlden.

Wintertaling *Anas crecca crecca*

Rode Lijst 2016	Populatie (ex.)	Verspreiding	Populatietrend (% afname)	Verspreidingstrend (% afname)
Kwetsbaar	2500-24999	>25%	25-49%	25-49%

Rode Lijst 2004	Rode Lijst 1994	IUCN NL 2016	IUCN Eur. 2015	IUCN Wereld 2016
Kwetsbaar	Thans niet bedreigd	Near threatened	Least concern	Least concern

Populatie en verspreiding

De Wintertaling is als broedvogel vastgesteld in 32% van de atlasblokken. De soort komt verspreid over het land voor, met nadruk op vennengebieden en een relatief ruime verspreiding in Drenthe. Hier zijn plaatselijk aantallen vastgesteld van 50-100 paren per atlasblok, wat voor ons land een hoge dichtheid is.

Populatie- en verspreidingstrend

Hoewel de Wintertaling tot in de jaren zeventig en tachtig regionaal mogelijk wat is toegenomen (laagveenpolders), is de landelijke stand sindsdien hard onderuit gegaan en met bijna de helft afgenomen. Sinds de jaren zeventig is er ook een forse verbrokkeling van de verspreiding zichtbaar (34% inkrimping), een proces dat vrijwel het hele land beslaat.

Bedreigingen en maatregelen

De Rode Lijst-status bleeft onveranderd maar de populatiestatus is verder verslechterd sinds de vorige lijst. De afname in vennen en hoogveengebieden kan samenhangen met verdroging. Vernattingsmaatregelen in zulke gebieden waren

vaak succesvol, maar in sommige gebieden volgde toch een verdere afname. Wellicht spelen ook grootschaliger processen mee, gezien negatieve aantalsontwikkelingen in omliggende landen. De in het verleden ontstane kleine broedpopulatie in cultuurland in Nederland zal ongetwijfeld te lijden hebben onder intensivering van de landbouw.
Broedhabitat kan verbeterd worden door de aanleg en instandhouding van ondiepe wateren met moerassige oevers. Vernattingsmaatregelen worden soms, maar niet altijd, gevolgd door populatieherstel.

Zomertortel *Streptopelia turtur turtur*

Rode Lijst 2016	Populatie (ex.)	Verspreiding	Populatietrend (% afname)	Verspreidingstrend (% afname)
Kwetsbaar	2500-24999	5-24%	75-<100%	50-74%

Rode Lijst 2004	Rode Lijst 1994	IUCN NL 2016	IUCN Eur. 2015	IUCN Wereld 2016
Kwetsbaar	Thans niet bedreigd	Cr. endangered	Vulnerable	Vulnerable

Populatie en verspreiding

De Zomertortel is in 21% van de atlasblokken vastgesteld als broedvogel in 2013-15. Bezette atlasblokken liggen vooral in het zuiden van het land, in Flevoland en Drenthe. Hier komen, zij het sporadisch, nog atlasblokken voor met meer dan 10 broedparen, wat tegenwoordig bijzonder is.

Populatie- en verspreidingstrend

De aantallen zijn ten opzichte van de jaren vijftig met meer dan 90% afgenomen! De afname speelde zich over het gehele land af en vond vooral plaats sinds de jaren tachtig. De verspreiding is met 74% ingekrompen. Van oudsher kwam de soort in grote delen van het land voor, met uitzondering van het noorden van Friesland en Groningen en de graslandpolders van Noord-Holland en deels ook het Groene Hart. Inmiddels is de soort vrijwel verdwenen uit Friesland, grote delen van Zuid- en Noord-Holland en Utrecht. In Overijssel, Gelderland en Noord-Brabant is de verspreiding veelal gefragmenteerd geraakt.

Bedreigingen en maatregelen

Hoewel de Rode Lijst-status gelijk is gebleven, is de populatiestatus sinds de vorige lijst ernstig verslechterd. Verontrustende afname treedt in heel West-Europa op en heeft inmiddels ertoe geleid dat de soort als Kwetsbaar op de Europese en mondiale Rode Lijst staat.
In de broedgebieden kampt de Zomertortel met voedselproblemen ten gevolge van landbouwintensivering. Het aanbod van kruiden is sterk afgenomen door grootschalig herbicidengebruik. Schaalvergroting heeft geleid tot het opruimen van talloze heggen (nestplaatsen) in het agrarische landschap. Het is aannemelijk dat de afgenomen voedsebeschikbaarheid, zoals aangetoond in Groot-Brittannië, het aantal grootgebrachte broedsels per seizoen sterk heeft doen verminderen. De soort ondervindt ook als trekvogel grote problemen. Zo is de jacht op Zomertortels in sommige landen, waaronder 11 EU-lidstaten, nog steeds toegestaan, waarbij jaarlijks meer dan 2 miljoen vogels worden geschoten. In de West-Afrikaanse overwinteringsgebieden worden bossen (gebruikt als gemeenschappelijke slaapplaatsen) gekapt en treedt periodiek grote droogte op. Op de trekroute kampt de soort met de gevolgen van habitatvernietiging en-degradatie.
Recent is in Engeland infectie met de protozoïsche parasiet *Trichomonas gallinae* vastgesteld, die dodelijk kan zijn voor deze duif. Het is onduidelijk of dit ook in Nederland speelt. Of er bij ons, zoals in sommige landen het geval lijkt te zijn, sprake is van voedselcompetitie met Turkse Tortel en Houtduif, is eveneens onbekend.
Maatregelen om de stand in Nederland te bevorderen moeten gericht zijn op herstel van kruidenvegetaties in het agrarische cultuurland, onder andere via reductie of een verbod op herbicidengebruik. Herstel van dichte, hoge en brede (meidoorn)heggen kan nestgelegenheid bieden. Voor populatieherstel moet uiteraard ook internationaal worden ingegrepen, onder meer door een jachtverbod (of minimaal een sterke reductie van de jacht) te bedingen.

Bronnen

Browne S.J. & Aebischer N. 2003. Habitat use, foraging ecology and diet of Turtle Doves *Streptopelia turtur* in Britain. Ibis 145: 572-582.
Browne S.J. & Aebischer N. 2004. Temporal changes in the breeding ecology of European Turtle Doves *Streptopelia turtur* in Britain, and implications for conservation. Ibis 146: 125-137.
Dunn J. & Morris A.J. 2012. Which features of UK farmland are important in retaining territories of the rapidly declining Turtle Dove *Streptopelia turtur*? Bird Study 59: 394-402.
Fisher A., Ashpole J., Proud T. & Marsh M. 2016. Status report for the European Turtle Dove

Streptopelia turtur. Report of Actions A6, 8, 9 and 10 under the framework of Project LIFE EuroSAP (LIFE14 PRE UK 002). RSPB.
Lutz M. & Jensen F.P. 2007. Management Plan for turtle dove (*Streptopelia turtur*). 2007–2009. Technical Report-007-2007. Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg
Stockdale J.E., Dunn J.C., Goodman S.J., Morris A.J., Sheehan D.K., Grice P.V. & Hamer K.C. 2014. The protozoan parasite *Trichomonas gallinae* causes adult and nestling mortality in a declining population of European Turtle Doves, *Streptopelia turtur*. Parasitology 142(03): 490-498.
Zwarts L., Bijlsma R.G., van der Kamp J. & Wymenga E. 2009. Living on the edge: Wetlands and birds in a changing Sahel. KNNV Publishing, Zeist The Netherlands.

Koekoek *Cuculus canorus canorus*

Rode Lijst 2016	Populatie (ex.)	Verspreiding	Populatietrend (% afname)	Verspreidingstrend (% afname)
Kwetsbaar	2500-24999	>25%	50-74%	<25%

Rode Lijst 2004	Rode Lijst 1994	IUCN NL 2016	IUCN Eur. 2015	IUCN Wereld 2016
Kwetsbaar	Kwetsbaar	Least concern	Least concern	Least concern

Populatie en verspreiding

De Koekoek komt voor in 75% van de atlasblokken. Regio's met relatief hoge dichtheden zijn de Veluwe, Zuidelijk Flevoland en de Biesbosch. Lage dichtheden, en zelfs gaten in de verspreiding, zijn te vinden in delen van Friesland en Groningen, het oosten van Overijssel en Gelderland en de Gelderse Vallei.

Populatie- en verspreidingstrend

Ten opzichte van de jaren vijftig is de Nederlandse broedpopulatie van de Koekoek ruimschoots gehalveerd. Vanaf 2000 lijkt de afname gestopt te zijn. Heel plaatselijk, vooral in de noordelijk helft van Nederland en op de Veluwe, is de stand mogelijk zelfs wat hersteld. Het neemt niet weg dat de landelijke verspreiding met circa 20% is afgenomen sinds de jaren zeventig. Destijds was nog vrijwel heel Nederland bezet, op de noordkust van Friesland en Groningen na.

Bedreigingen en maatregelen

Ten opzichte van de vorige Rode Lijst lijkt de populatiestatus van de Koekoek niet verder verslechterd. Op groter schaalniveau (EU) is een wisselend beeld te zien. Echter, de Pan-Europese trend sinds 1980 laat een kleine afname (<25%) zien.
De afname van de Koekoek wordt in ons land vooral geweten aan de afname van diverse waardvogelsoorten (bijvoorbeeld Graspieper en Gele en Witte Kwikstaart) en gebrek aan voedsel, met name rupsen. Beide factoren zijn op hun beurt weer gerelateerd aan de moderne landbouwpraktijk. Verder zijn er aanwijzingen voor het ontstaan van een *mismatch* tussen de aankomstdata van Koekoeken in hun broedgebieden en het broedbegin van sommige waardvogelsoorten.
Herstelmaatregelen liggen onder meer in de vergroting van de natuurwaarden in het moderne agrarische landschap, vooral in halfopen gebieden.

Bronnen

Erritzøe J., Mann C.F., Brammer F.P. & Fuller R.A. 2012. Cuckoos of the world. Bloomsbury (Christopher Helm).

Porseleinhoen *Porzana porzana*

Rode Lijst 2016	Populatie (ex.)	Verspreiding	Populatietrend (% afname)	Verspreidingstrend (% afname)
Kwetsbaar	250-2499	5-24%	25-49%	<25%

Rode Lijst 2004	Rode Lijst 1994	IUCN NL 2016	IUCN Eur. 2015	IUCN Wereld 2016
Kwetsbaar	Kwetsbaar	Near threatened	Least concern	Least concern

Populatie en verspreiding

De Nederlandse broedpopulatie omvatte 190-310 paren in 2013-15. De soort is in die periode in 8% van de atlasblokken vastgesteld. Belangrijke gebieden voor het Porseleinhoen, met in sommige jaren tientallen territoria, zijn De Wieden (Ov), de

Oostvaardersplassen, het Zuidlaardermeergebied (Gr) en het Leekstermeergebied (Gr).

Populatie- en verspreidingstrend

Grote jaarlijkse aantalsfluctuaties en een erratisch vestigingspatroon zijn kenmerkend voor deze soort. Bovendien is deze voornamelijk nachtactieve soort lastig te inventariseren. Toch zijn er aanwijzingen voor een achteruitgang op de lange termijn. Zo zijn echte piekjaren al lange tijd niet meer vastgesteld. Er wordt aangenomen dat de landelijke aantallen (uitgemiddeld over een meerjarige periode) structureel zijn afgenomen sinds de jaren vijftig, misschien met een kwart tot de helft. Hoewel ook het verspreidingsgebied vermoedelijk wat gekrompen zal zijn, is deze vermindering minder opvallend dan de aantalsafname. Naast gebieden waar nooit meer Porseleinhoentjes worden vastgesteld, zijn er ook nieuwvestigingen in sommige natuurontwikkelingsgebieden.

Bedreigingen en maatregelen

De Rode Lijst-status bleef onveranderd, maar de populatiestatus is wel enigszins verslechterd sinds de vorige lijst. Op Europese schaal zou de stand stabiel zijn sinds 1980, en dat geldt ook voor de omliggende landen Duitsland en België. In ons land lijkt het areaal geschikte habitat een beperkende factor te zijn. Verdroging, verruiging en verbossing van moerasgebieden zijn nadelig. Ander beheer van uiterwaarden (bijv. het omzetten van grasland in bouwland) maakt deze na een voorjaarsoverstroming minder geschikt. De soort kan relatief eenvoudig worden aangetrokken door natuurherstel en -ontwikkeling, indien dit resulteert in (permanent) ondiepe plassen met modderige oeverzones en moerasvegetatie. Extensieve begrazing blijkt gunstig, omdat het resulteert in kleinschalige variatie binnen de moerasvegetatie.

Bronnen

den Boer T. 2000. Beschermingsplan moerasvogels 2000 – 2004 2e druk. Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer & Visserij, Wageningen.

van der Hut R.M.G. 2003. Terreinkeus van porseleinhoen, snor en baardman in Nederlandse moerasgebieden. Bureau Waardenburg rapportnummer 02-157.

van der Hut R., Dijkshoorn D., Hooymans J., Hylkema J. & van de Kamp J. 2016. Porseleinhoenen peilen: roepactiviteit en habitatkeuze in een Fries laagveengebied. Limosa 89: 97-107.

Roerdomp *Botaurus stellaris stellaris*

Rode Lijst 2016	Populatie (ex.)	Verspreiding	Populatietrend (% afname)	Verspreidingstrend (% afname)
Kwetsbaar	250-2499	5-24%	25-49%	25-49%

Rode Lijst 2004	Rode Lijst 1994	IUCN NL 2016	IUCN Eur. 2015	IUCN Wereld 2016
Bedreigd	Gevoelig	Vulnerable	Least concern	Least concern

Populatie en verspreiding

De Nederlandse broedpopulatie omvatte 335-350 paren in 2013-2015, verspreid over 13% van de atlasblokken. Bezette locaties liggen vooral in grote rietmoerassen of andere waterrijke gebieden met brede rietkragen in Laag-Nederland. Er is een aaneengesloten cluster van bezette blokken in Noordwest-Overijssel (18-28 paren in De Wieden in 2013-15) en Zuidoost-Friesland. Op de zandgronden nestelt de soort tegenwoordig sporadisch, het meest nog in enkele vennengebieden in Zuidoost-Brabant en Drenthe.

Populatie- en verspreidingstrend

Het huidige aantal broedparen zal ongeveer een derde zijn van dat rond 1950. Sterke afname vond vooral eind jaren zeventig en begin jaren tachtig plaats, en een duidelijk herstel vanaf midden jaren negentig heeft de landelijke populatie nog niet op het oude niveau teruggebracht. De verspreiding laat eveneens een forse inkrimping zien, alleen al met 30% ten opzichte van de jaren zeventig en vermoedelijk nog meer ten opzichte van de jaren vijftig. Zo verdween de soort sinds de jaren zeventig uit grote delen van het rivierengebied en de zandgronden. Enige compensatie trad op door het ontstaan van geschikte gebieden in bijvoorbeeld Flevoland.

Bedreigingen en maatregelen

De Rode Lijst-status is met één categorie verlicht. Het recente (deel)herstel in Nederland staat niet op zich, in de meeste naburige landen doet de soort het momenteel goed of is de populatie stabiel. Het herstel in Nederland lijkt vooral een gevolg van de aanleg van natte natuur en herstelmaatregelen in moerasgebieden. De lange termijnafname is het gevolg van vernietiging, fragmentatie en degradatie van habitat. Vverkeerd peilbeheer, verdroging en gebrek aan dynamiek veroorzaakten snelle vegetatiesuccessie, terwijl nieuwe moerasvorming achter-

bleef. Door verdroging en verminderde kwel vriest het water 's winters sneller dicht dan bij een meer natuurlijke waterpeildynamiek en blijft aquatisch voedsel buiten bereik. Intensieve rietexploitatie kan leiden tot schaarste aan overjarig riet, terwijl veebegrazing rietvorming belemmert. Relatief gunstig is de tendens tot zachtere winters (de soort gevoelig voor strenge vorst), ongunstig echter de tendens tot drogere voorjaren.
De Roerdomp profiteert van een natuurlijk peilbeheer ('s winters hoog en 's zomers laag peil), het geregeld terugzetten van de vegetatiesuccessie en eventueel (verder) vergroten van de waterpeildynamiek. Goede intrek- en paaimogelijkheden voor vissen en amfibieën bevorderen de voedselbeschikbaarheid. Rust in de broedgebieden is eveneens een belangrijke randvoorwaarde. Voedselomstandigheden in de winter kunnen worden verbeterd door de aanleg van muizenrijke graslanden nabij moerassen. Het in het leefgebied open houden van wakken tijdens strenge vorst kan Roerdompen het leven redden.

Bronnen

DEN BOER T. 2000. Beschermingsplan moerasvogels 2000 – 2004 2e druk. Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer & Visserij, Wageningen.

CORMONT A., VOS C.C., VERBOOM J., VAN TURNHOUT C.A.M., FOPPEN R.P.B. & GOEDHART P.W. 2013. Population Dynamics of Great Bittern (*Botaurus stellaris*) in the Netherlands: Interaction Effects of Weather Variability and Habitat Fragmentation. Regional Environmental Change DOI: 10.1007/s10113-013-0510-y.

VAN DER HUT R.M.G. 2001. Terreinkeus van de roerdomp in Nederlandse moerasgebieden. Bureau Waardenburg rapport nr. 01-010, Culemborg.

VAN DER HUT R.M.G., FOPPEN R., BEEMSTER N., ROODBERGEN M. & DEUZEMAN S. 2008. Ruimte voor riet- en moerasvogels in de noordelijke randmeren. Sturende factoren en beheermaatregelen voor kwalificerende moerasvogels. A&W-rapport 1108. Altenburg & Wymenga Ecologisch onderzoek, Veenwouden. Sovon, Beek-Ubbergen.

VAN TURNHOUT C.A.M., HAGEMEIJER E.J.M. & FOPPEN R.P.B. 2010. Long-Term Population Developments in Typical Marshland Birds in The Netherlands. Ardea, 98(3):283-299.

VAN DER WINDEN J., VAN BEUSEKOM R. & HUIGEN P. (*Red.*) 2015. Riet en ruimte voor de Roerdomp. Vogelbescherming Nederland.

BONTBEKPLEVIER *Charadrius hiaticula hiaticula*

Rode Lijst 2016	Populatie (ex.)	Verspreiding	Populatietrend (% afname)	Verspreidingstrend (% afname)
Kwetsbaar	250-2499	5-24%	25-49%	<25%

Rode Lijst 2004	Rode Lijst 1994	IUCN NL 2016	IUCN Eur. 2015	IUCN Wereld 2016
Kwetsbaar	Thans niet bedreigd	Endangered	Least concern	Least concern

Populatie en verspreiding

De Nederlandse broedpopulatie omvatte 300-360 broedparen in 2013-15. De soort is vastgesteld in 12% van de atlasblokken. Het Deltagebied is veruit de belangrijkste regio met 40-50% van de Nederlandse broedpopulatie. Daarna komt het Waddengebied met circa 30%. Naar schatting 10% van de populatie broedt op akkers in Flevoland, met name de Noordoostpolder. Kleine, vaak tijdelijke vestigingen zijn vastgesteld in de rest van Laag-Nederland. Broeden op de hogere zandgronden is een grote uitzondering.

Populatie- en verspreidingstrend

Naar schatting is de landelijke populatie ten opzichte van 1950 met iets minder dan de helft afgenomen. De afname heeft zich vooral afgespeeld in de jaren tachtig, met waarschijnlijk weer een nieuwe daling sinds 2010. De verspreiding bleef in de kerngebieden redelijk constant. Vestigingen diep landinwaarts, zoals rond Amsterdam en in de jaren zeventig in Zuidelijk Flevoland, zijn grotendeels verdwenen.

Bedreigingen en maatregelen

De Rode Lijst-categorie is onveranderd. Wel is de populatiestatus verder verslechterd door de recente verdere afname. Afname speelt niet alleen in Nederland maar ook in aangrenzende landen. De afname in de Nederlandse kustgebieden wordt deels toegeschreven aan toegenomen recreatief gebruik van de broedgebieden, bijvoorbeeld de ontsluiting van de buitenzijde van dijken door de aanleg van onderhoudswegen, fietspaden/wandelpaden aan de buitenzijde van dijken. Daarnaast speelt voor deze broedvogel van kale gronden natuurlijk het probleem van vegetatiesuccessie, een gevolg van gebrek aan natuurlijke dynamiek en toegenomen en verzoeting in sommige wateren. Daarnaast is in dynamische watersystemen de kans toegenomen op overspoeling van nesten ten gevolge van extreem weer, samenhangend met klimaatverandering. Natuurontwikkeling, met aanleg van kale broed-

eilanden, biedt uitkomst mits deze gebieden onderhouden blijven voor deze steltloper (en andere soorten die kale grond nodig hebben) en dus niet overwoekerd raken. Rust kan verzekerd worden door het creëren van strandreservaten of het afsluiten van zeedijken aan de buitenzijde. Op bouwland is nestbescherming nodig om legsels te sparen bij het uitvoeren van landbouwactiviteiten.

Bronnen

Arts F., Graveland J. & Meininger P.L. 2000. Kustbroedvogels; vegetatiesuccessie en natuurontwikkeling: implicaties voor toekomstig beheer van kustgebieden. Limosa 73: 17-28.

van Beusekom R. 2014. Bontbekplevier. Vogels + 1(2): 16.

Boudewijn T.J. & van Horssen P.W. 2010. Openstellen onderhoudswegen Oosterschelde en Westerschelde. Effecten op overtijende en foeragerende steltlopers. Rapportnummer 10-105, Bureau Waardenburg bv, Culemborg.

Koffijberg K., Laursen K., Hälterlein B., Reichert G., Frikke J. & Soldaat L. 2015. Trends of Breeding Birds in the Wadden Sea 1991 – 2013. Wadden Sea Ecosystem No. 35. Common Wadden Sea Secretariat. Joint Monitoring Group of Breeding Birds in the Wadden Sea, Wilhelmshaven, Germany.

van der Pol M., Ens B. J., Heg D., Brouwer L., Krol J., Maier M., Exo K.-M., Oosterbeek, Lok T., Eising V., & Koffijberg K. 2010. Do changes in the frequency, magnitude and timing of extreme climatic events threaten the population viability of coastal birds? Journal of Applied Ecology 1-11.

Strucker R.C.W., Hoekstein M.S.J. & Wolf P.A. 2014. Kustbroedvogels in het Deltagebied in 2013. RWS Centrale informatievoorziening BM 14.12, Lelystad.

Strucker R.C.W., Hoekstein M.S.J. & Wolf P.A. 2016. Kustbroedvogels in het Deltagebied in 2015. RWS Centrale Informatievoorziening BM 16.06 / Delta Project Management, Lelystad/Vlissingen.

Tulp I. 1998. Reproductie van Strandplevieren *Charadrius alexandrinus* en Bontbekplevieren *Charadrius hiaticula* op Terschelling, Griend en Vlieland in 1997. Limosa 71: 109-120.

van der Winden J., Krijgsveld K.L., Inberg A. & Fijn R.C. 2008. Beschermingsplan Duin- en kustvogels Basisrapport deel A Achtergronddocument. Bureau Waardenburg/ Vogelbescherming Nederland.

Wulp *Numenius arquata arquata*

Rode Lijst 2016	Populatie (ex.)	Verspreiding	Populatietrend (% afname)	Verspreidingstrend (% afname)
Kwetsbaar	2500-24999	>25%	25-49%	<25%

Rode Lijst 2004	Rode Lijst 1994	IUCN NL 2016	IUCN Eur. 2015	IUCN Wereld 2016
Thans niet bedreigd	Thans niet bedreigd	Vulnerable	Vulnerable	Near threatened

Populatie en verspreiding

De Wulp is in 2013-15 in 42% van de atlasblokken vastgesteld als broedvogel. Goed bezette regio's zijn de Waddeneilanden, Drenthe, Overijssel en het oosten van Gelderland. In West-Nederland komt de soort weinig voor, met uitzondering van een kern rondom Nieuwkoop (ZH). De hoogste dichtheden worden vastgesteld in Noordwest-Overijssel en op de Waddeneilanden.

Populatie- en verspreidingstrend

De landelijke aantallen waren decennia lang stabiel, tot in de jaren tachtig. Daarna zette een geleidelijke terugval in die vanaf medio jaren negentig in een stroomversnelling kwam en tot op heden aanhoudt; de populatie is inmiddels met ruim 40% afgenomen sinds midden jaren tachtig. De afname speelt in vrijwel alle regio's, met uitzondering van Drenthe (stabiel) en Groningen (toename).
De Wulp heeft een opmerkelijke habitatshift laten zien. Tot in de jaren tachtig kwam de meerderheid van de broedparen voor in open natuurlijk terrein, zoals heide, hoogveen en duingebieden. Geleidelijk kreeg agrarisch grasland de overhand, terwijl de natuurterreinen op het vasteland leegliepen. De landelijke verspreiding veranderde per saldo relatief weinig, op regionale accenten na. Zo is de Wulp verdwenen uit de Hollandse duinen en de Veluwe, maar heeft hij zich vooral in het noorden van het land wat uitgebreid.

Bedreigingen en maatregelen

Door de aanhoudende afname staat de Wulp voor de eerste maal op de Rode Lijst. Het gaat niet alleen in Nederland slecht met deze soort. In Europa is hij dermate hard afgenomen (26-35% in 15 jaar tijd), dat de Wulp op de Europese Rode Lijst is geplaatst (*Vulnerable*). Hij staat inmiddels ook op de mondiale Rode Lijst (*Near threatened*).
In ons land staat de bijna-verdwijning uit natuurlijke

biotopen op het vasteland in verband met aanhoudend slechte broedresultaten door voedseltekort, predatie en habitatdegradatie (o.a. verbossing). In agrarisch cultuurland is de soort gevoelig voor landbouwintensivering (o.a. ontwatering en frequent en vroeg maaien), afname van het graslandareaal en lokaal ook predatie. Maatregelen dienen in boerenland te zijn gericht op nestbescherming, het instellen van maaibeperkingen en handhaving van sloten en greppels (dekking voor kuikens).
Buiten ons land kan jachtdruk een probleem vormen voor wegtrekkende Nederlandse Wulpen. Internationaal gezien zou de jacht op de soort gesloten of minimaal sterk aan banden gelegd moeten worden.

Bronnen

VAN DIJK A.J. 2008. Wulp wereldwijd kwetsbare soort. Sovon-Nieuws 21(2): 20.

GERRITSEN G. 2011. De Wulp als broedvogel in Overijssel. Vogels in Overijssel 10: 53-61.

KIPP C. & KIPP M. 2003. Auswirkungen von Gelegeschutz und Jungvogelsicherung auf den Reproduktionserfolg der Großen Brachvogels (*Numenius arquata*). Charadrius 39: 185-181.

DWERGSTERN *Sternula albifrons albifrons*

Rode Lijst 2016	Populatie (ex.)	Verspreiding	Populatietrend (% afname)	Verspreidingstrend (% afname)
Kwetsbaar	250-2499	1-4%	<25%	25-49%

Rode Lijst 2004	Rode Lijst 1994	IUCN NL 2016	IUCN Eur. 2015	IUCN Wereld 2016
Kwetsbaar	Bedreigd	Least concern	Least concern	Least concern

Populatie en verspreiding

De Dwergstern is broedvogel in nog geen 3% van de Nederlandse atlasblokken. In de jaren 2013-15 fluctueerde de landelijke populatie tussen 650 (2015) en 900 (2013) broedparen. Daarvan zat 60-80% in het Deltagebied (belangrijke kolonies o.a. Hooge Platen, Neeltje Jans, Tweede Maasvlakte), de rest in het Waddengebied (o.a. Engelsmanplaat, Texel, Vlieland). In 2014 nestelde bijna 90% van de Deltabroedvogels op kale platen nabij zout water.

Populatie- en verspreidingstrend

De Nederlandse populatie Dwergsterns crashte begin jaren zestig door indirecte vergiftiging (landbouwbestrijdingsmiddelen). Van de 800-900 paren in de jaren vijftig waren er tijdens het dieptepunt in 1967 nog maar 100 over. Vervolgens herstelde de stand langzaam tot rond de 400-450 paren in de jaren negentig en net boven de 500 paren rond de eeuwwisseling. Sinds 2007 liggen de aantallen op een duidelijk hoger niveau, hoewel de jaarlijkse fluctuaties groot kunnen zijn, met 2013 als voorlopig hoogtepunt. Hiermee zijn de aantallen inmiddels bijna terug op het niveau van de jaren vijftig. De verspreiding is ten opzichte van midden jaren zeventig met ongeveer 25% afgenomen. Omdat het dieptepunt van de Nederlandse populatie slechts enkele jaren daarvoor werd bereikt, zal het areaalverlies ten opzichte van de jaren vijftig nog groter zijn, op basis waarvan de Dwergstern als Rode Lijst-soort kwalificeert.

Bedreigingen en maatregelen

De Rode Lijst-status is niet verbeterd ten opzichte van de vorige lijst. Ondanks een recente duidelijke groei van de aantallen, blijft de verspreiding nog ver achter bij die in de referentieperiode. Door het aan banden leggen van de natuurlijke kustdynamiek vindt natuurlijke aanwas van geschikte broedhabitats (zandplaten, schelpenbanken, primaire duintjes op stranden) in Nederland veel minder dan vroeger plaats. Het broeden op stranden is nagenoeg onmogelijk geworden door verstoring en predatie. De Dwergstern is daarom in sterke mate afhankelijk geworden van natuurontwikkeling, in de vorm van het aanleggen en actief beheren van broedeilandjes in zoute wateren. Het voorhanden zijn van voldoende alternatieve broedplekken is hierbij cruciaal, omdat weersomstandigheden, vegetatiesuccessie en beheerwijzigingen een broedplaats voor korte of langere tijd ongeschikt kunnen maken. Strandreservaten, waar rust is gewaarborgd, zouden eveneens als broedplaats kunnen dienen.

Bronnen

BEIJERSBERGEN R. 2016. Reizen langs de waterkant. De ecologie van de Dwergstern *Sterna albifrons* op de Hooge Platen. Eburon, Delft.

STRUCKER R.C.W., HOEKSTEIN M.S.J. & WOLF P.A. 2016. Kustbroedvogels in het Deltagebied in 2015. RWS Centrale Informatievoorziening BM 16.06 & Delta Project Management.

VAN DER WINDEN J., KRIJGSVELD K.L., INBERG A. & FIJN R.C. 2008. Beschermingsplan Duin- en kustvogels Basisrapport deel A Achtergronddocument. Bureau Waardenburg/Vogelbescherming Nederland.

Grote Stern *Thalasseus sandvicensis sandvicensis*

Rode Lijst 2016	Populatie (ex.)	Verspreiding	Populatietrend (% afname)	Verspreidingstrend (% afname)
Kwetsbaar	>25000	>0-<1%	25-49%	25-49%

Rode Lijst 2004	Rode Lijst 1994	IUCN NL 2016	IUCN Eur. 2015	IUCN Wereld 2016
Bedreigd	Bedreigd	Least concern	Least concern	Least concern

Populatie en verspreiding

In 2013-15 omvatte de Nederlandse broedpopulatie 14.800-16.750 broedparen. Er zijn vier vaste kolonies in het Waddengebied en eveneens vier in het Deltagebied.

Populatie- en verspreidingstrend

Ten opzichte van de vorige Rode Lijst heeft het aantalsherstel doorgezet tot 2008. Sindsdien is er weer sprake van enige afname. Desondanks is de situatie per saldo iets verbeterd, resulterend in een verlaging van de bedreigingscategorie. Op de lange termijn is er nog altijd sprake van een sterke afname. In de jaren vijftig omvatte de landelijke broedpopulatie 30.000 tot 40.000 broedparen. Ook de verspreiding is op de lange termijn afgenomen. Zo is de soort verdwenen uit het IJsselmeergebied en van de Hollandse kust

Bedreigingen en maatregelen

De aantalsontwikkeling in naburige landen is wisselend, maar het beeld voor de EU-landen sinds 1980 is positief. Hierin weegt de Nederlandse populatie, als de grootste van Noordwest-Europa, uiteraard zwaar mee.
De Grote Stern is erg kwetsbaar gebleken voor contaminanten in het water, in het bijzonder stoffen die zich via de voedselketen kunnen ophopen, zoals in de jaren zestig is gebeurd met gechloreerde koolwaterstoffen (landbouwgif). Op de broedplaatsen ondervindt de soort soms problemen met grondpredatoren, overspoeling van nesten en vegetatiesuccessie. Intensieve visserij in de foerageergebieden is van invloed op het voedselaanbod, in het bijzonder opgroeiende haring. Op de broed-, slaap- en rustplaatsen zijn Grote Sterns zeer gevoelig voor verstoring. Het is aannemelijk dat vestiging op, qua leefgebied geschikte, zandplaten wordt verhinderd door de recreatiedruk. De aanleg van binnendijkse nieuwe broedplaatsen (Utopia op Texel) nabij goede foerageergebieden, heeft goed uitgepakt voor de soort (grote aantallen, hoog broedsucces).

Bronnen

van der Jeugd H.P., Ens B.J., Versluijs M. & Schekkerman H. 2014. Geïntegreerde monitoring van vogels van de Nederlandse Waddenzee. Vogeltrekstation rapport 2014-01. Vogeltrekstation, Wageningen; CAPS-rapport 2014-01; Sovon-rapport 2014/18, Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

van der Winden J., Krijgsveld K.L., Inberg A. & Fijn R.C. 2008. Beschermingsplan Duin- en kustvogels Basisrapport deel A Achtergronddocument. Bureau Waardenburg/Vogelbescherming Nederland.

Steenuil *Athene noctua vidallii*

Rode Lijst 2016	Populatie (ex.)	Verspreiding	Populatietrend (% afname)	Verspreidingstrend (% afname)
Kwetsbaar	2500-24999	>25%	50-74%	<25%

Rode Lijst 2004	Rode Lijst 1994	IUCN NL 2016	IUCN Eur. 2015	IUCN Wereld 2016
Kwetsbaar	Kwetsbaar	Least concern	Least concern	Least concern

Populatie en verspreiding

De Steenuil is in 2013-15 in de helft van de atlasblokken vastgesteld als broedvogel. Het noorden van Drenthe, Friesland en Groningen zijn nauwelijks bezet, evenals het uiterste westen van het land. Voor de rest is de verspreiding tamelijk aaneengesloten, maar met een grote lacune op de Veluwe. De soort is het talrijkst in kleinschalig boerenland in het oostelijke rivierengebied, de Achterhoek en Twente.

Populatie- en verspreidingstrend
Tot rond 2000 namen de aantallen af, met ruim de helft ten opzichte van de jaren vijftig. Sindsdien zijn de aantallen stabiel. De verspreiding is met 22% afgenomen sinds de jaren zeventig. Tot rond de eeuwwisseling kende de Steenuil nog een substantiële verspreiding in Friesland en Groningen. Daar is deze uil inmiddels verdwenen. Daarentegen

heeft de soort zich in het zuiden van Drenthe wat uitgebreid. In de kern van de verspreiding in Oost-Nederland is de Steenuil hier en daar toegenomen, in Laag-Nederland daarentegen veelal afgenomen.

Bedreigingen en maatregelen

De populatiestatus ten opzichte van de vorige Rode Lijst lijkt niet verder verslechterd. Ook in omliggende landen is de soort stabiel of sinds 1980 zelfs wat toegenomen. De afname op de lange termijn in Nederland houdt verband met vermindering van nestgelegenheid (knotwilgen, schuurtjes) en voedsel, vooral door intensivering van het agrarisch grondgebruik. Daarnaast is het areaal leefgebied afgenomen en in toenemende mate versnipperd geraakt door oprukkende bebouwing en infrastructuur (veel verkeerslachtoffers). Lokaal wordt toenemende predatie (Havik, Bosuil, Kerkuil, Steenmarter) geconstateerd. Grote aantalsfluctuaties hangen vaak samen met het muizenaanbod en winterweer (grote sterfte in lange sneeuwrijke perioden).
Gunstige maatregelen bestaan uit het aanbieden van nestkasten, de aanplant van fruitbomen, knotwilgen en hagen, aanleg van takkenrillen, perceelrandbeheer en het verminderen of uitbannen van het gebruik van bestrijdingsmiddelen, in het bijzonder muizen- en rattengif. Grasland (extensief gebruikt) kan het beste kort gehouden worden door begrazing met schapen of paarden (de mest levert ook voedsel op in de vorm van kevers en regenwormen). Het voorkomen van mussen en Spreeuwen bij broedplaatsen kan worden gestimuleerd (alternatieve voedselbron bij muizenschaarste).

Bronnen

Beersma P., Beersma W. & van den Burg A. 2007. Steenuilen. Roodbont Uitgeverij Zutphen.

van den Bremer L., van Harxen R. & Stroeken R. 2009. Terreingebruik en voedselkeus van broedende Steenuilen in de Achterhoek. Sovon-Onderzoeksrapport 2009/02. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.

LeGouar P., Schekkerman H., van der Jeugd H., van Noordwijk A., Stroeken P., van Harxen R. & Fuchs P. 2010. Overleving en dispersie van Nederlandse Steenuilen op grond van 35 jaar ringgegevens. Limosa 83: 61-74.

www.steenuil.nl.

Ransuil *Asio otus otus*

Rode Lijst 2016	Populatie (ex.)	Verspreiding	Populatietrend (% afname)	Verspreidingstrend (% afname)
Kwetsbaar	2500-24999	>25%	75-<100%	25-49%

Rode Lijst 2004	Rode Lijst 1994	IUCN NL 2016	IUCN Eur. 2015	IUCN Wereld 2016
Kwetsbaar	Thans niet bedreigd	Vulnerable	Least concern	Least concern

Populatie en verspreiding

De Ransuil komt voor in 52% van de atlasblokken. Deze zijn tamelijk gelijkmatig verdeeld over het land, met wat gaten in de verspreiding in Noord-Brabant, de Achterhoek en Twente, het zuiden van Drenthe en het zuiden van Friesland.

Populatie- en verspreidingstrend

Het is aannemelijk dat de landelijke aantallen ten opzichte van de jaren vijftig met meer dan 75% zijn afgenomen. De soort laat sinds begin jaren tachtig een voortdurende afname zien, met kleine oplevingen in goede muizenjaren. De aantallen lijken recent op laag niveau wat te stabiliseren. De afname heeft zich in het hele land afgespeeld, maar het sterkst in bosrijke gebieden op de zandgronden. De verspreiding is met tenminste 35% gekrompen ten opzichte van de jaren zeventig.

Bedreigingen en maatregelen

De Rode Lijst-categorie is onveranderd, maar de populatiestatus is sinds de vorige lijst verder verslechterd. De situatie op grotere, Europese schaal is niet duidelijk.
Het prooiaanbod is in ons land afgenomen door landbouwkundige ontwikkelingen (o.a. afname graslandareaal, intensivering bedrijfsvoering, veranderde gewaskeuze met mais in plaats van granen, gebruik bestrijdingsmiddelen). Ook predatie door Haviken speelt een rol, lokaal mogelijk ook afgenomen aanbod van nestgelegenheid (afnemende aantallen Zwarte Kraaien en Eksters in bos).
Herstelmaatregelen moeten zich richten op vergroting van de natuurwaarden binnen het moderne agrarische landschap, vooral in halfopen gebieden. Hieronder valt ook een natuurvriendelijke inrichting van erven. Waar nestgelegenheid ontbreekt in het leefgebied, kunnen kunstnesten worden overwogen.

Torenvalk *Falco tinnunculus tinnunculus*

Rode Lijst 2016	Populatie (ex.)	Verspreiding	Populatietrend (% afname)	Verspreidingstrend (% afname)
Kwetsbaar	2500-24999	>25%	50-74%	<25%

Rode Lijst 2004	Rode Lijst 1994	IUCN NL 2016	IUCN Eur. 2015	IUCN Wereld 2016
Thans niet bedreigd	Thans niet bedreigd	Near threatened	Least Concern	Least Concern

Populatie en verspreiding

De Torenvalk komt voor in 77% van de atlasblokken, met relatief geringe regionale dichtheidsverschillen. De soort is nergens talrijk. Leemtes in de verspreiding liggen vooral in bosrijke regio's, zoals de Veluwe. Het overgrote deel van de Nederlandse Torenvalken broedt momenteel in nestkasten in cultuurland.

Populatie- en verspreidingstrend

Ten opzichte van 1950 moet de stand van de Torenvalk tenminste gehalveerd zijn. Sinds de jaren negentig is er, behoudens kleine oplevingen in muizenrijke jaren, sprake van een voortdurende afname; de gemiddelde jaarlijkse afname bedraagt 4%. Deze afname speelt zich in alle leefgebieden af, maar is het sterkst in grote bosgebieden. Hier is de soort nagenoeg weggevaagd. Er bestaan geen duidelijke trendverschillen tussen regio's; de afname speelt zich vrijwel overal af. De afname in verspreiding, met 15% sinds de jaren zeventig, bleef op het niveau van atlasblokken beperkt.

Bedreigingen en maatregelen

De Torenvalk staat voor het eerst op de Rode Lijst. De afname, die zich ook op Europese schaal lijkt af te spelen, is vooral een gevolg van intensivering van de landbouw. Deze heeft geleid tot een ernstige verarming van het voedselaanbod (zie ook Ransuil). Plaatselijk kan predatiedruk, vooral door Havik, meespelen evenals afgenomen beschikbaarheid van nestgelegenheid in bosgebieden (afname Zwarte Kraai en Ekster aldaar).
In leefgebied met tekort aan broedgelegenheid kunnen nestkasten worden geplaatst. Het voedselaanbod kan worden vergroot door de aanleg van stroken extensief grasland of bouwland.

Boomvalk *Falco subbuteo subbuteo*

Rode Lijst 2016	Populatie (ex.)	Verspreiding	Populatietrend (% afname)	Verspreidingstrend (% afname)
Kwetsbaar	250-2499	>25%	25-49%	<25%

Rode Lijst 2004	Rode Lijst 1994	IUCN NL 2016	IUCN Eur. 2015	IUCN Wereld 2016
Kwetsbaar	Thans niet bedreigd	Vulnerable	Least concern	Least concern

Populatie en verspreiding

De Boomvalk komt voor in 36% van de atlasblokken. Die zijn tamelijk gelijkmatig verdeeld over het land, met leegtes in zeer open landschappen zoals in Flevoland, de Veenkoloniën en het noorden van Friesland. De dichtheden zijn overal laag.

Populatie- en verspreidingstrend

De situatie in de jaren vijftig is niet goed bekend. Sinds 1990 negentig heeft een geleidelijke daling van de aantallen ingezet (afname 25-49%) en is ook de verspreiding gekrompen (19%). Deze afname komt vooral voor rekening van natuurlijke leefgebieden zoals heide en bos, maar wordt sinds de laatste tien jaar ook vastgesteld in agrarisch gebied.

Bedreigingen en maatregelen

Sinds de vorige Rode Lijst is de situatie verder verslechterd, maar de categorie blijft dezelfde (Kwetsbaar). De opvallende afname in heide en bossen op de zandgronden wordt deels toegeschreven aan nestpredatie (Haviken) en afname van prooiaanbod (zwaluwen, leeuweriken en mussen), samenhangend met landbouwintensivering. Wellicht kan lokaal ook schaarste aan nestleveranciers meespelen (afname Zwarte Kraai en Ekster in grote bossen). Of ook factoren tijdens de trek en in de wintergebieden meespelen, is onbekend. Maatregelen die de natuurwaarden van agrarisch gebied vergroten, zullen ook de Boomvalk ten goede komen. Er zijn geen aanwijzingen dat de afname zich afspeelt op groter schaalniveau. Zo is de soort in België en Duitsland zelfs toegenomen.

Wielewaal *Oriolus oriolus*

Rode Lijst 2016	Populatie (ex.)	Verspreiding	Populatietrend (% afname)	Verspreidingstrend (% afname)
Kwetsbaar	2500-24999	>25%	25-49%	50-74%

Rode Lijst 2004	Rode Lijst 1994	IUCN NL 2016	IUCN Eur. 2015	IUCN Wereld 2016
Kwetsbaar	Thans niet bedreigd	Least concern	Least concern	Least concern

Populatie en verspreiding

De verspreiding omvat 29% van de atlasblokken. In open poldergebieden, zoals in Holland en het noorden van Friesland en Groningen, ontbreekt de Wielewaal. Hij is schaars vertegenwoordigd in bosrijke streken in het midden van het land en op de Veluwe. Gebieden met relatief hoge dichtheden liggen verspreid over zowel Laag-Nederland (Zuidelijk Flevoland, Lauwersmeer, Biesbosch) als Hoog-Nederland en (Zuidwest- en Midden-Drenthe, oostelijk Overijssel, Achterhoek, noordhelft Limburg).

Populatie- en verspreidingstrend

De Wielewaal is met meer dan eenderde in aantal afgenomen ten opzichte van de jaren vijftig. Deze afname begon lokaal in de jaren zeventig en zette landelijk vooral in de jaren negentig hard door. Sinds de eeuwwisseling zijn de aantallen stabieler op laag niveau en doet de soort het vooral in de noordelijke provincies relatief goed. De verspreiding is met ruim 50% gekrompen en de Wielewaal is met name op de zandgronden uit veel bossen verdwenen. Dit werd tijdelijk wat gecompenseerd door vestiging in nieuwe bossen in Flevoland, maar de soort is daar weer over zijn top heen.

Bedreigingen en maatregelen

De Rode Lijst-status is onveranderd, maar de populatiestatus is licht verbeterd. Op EU-niveau is de stand sinds 1980 stabiel en op kortere termijn toegenomen.
De afname bij ons houdt vrijwel zeker verband met verslechtering van de leefgebiedkwaliteit door onder meer verdroging van bossen en afname van voedsel (o.a. rupsen) in agrarisch cultuurland en wellicht ook bos. Intensieve bejaging rond de Middellandse Zee (voor- en najaarstrek) en in Afrika (winter) zal, net als grootschalige ontbossing in Afrika, eveneens ongunstig uitpakken.
Maatregelen betreffen het instandhouden van vochtige loofbossen en een effectieve ban op bejaging in het buitenland.

Bronnen

van Beusekom R. 2011. Wielewaal profiteert van populier. Vogelnieuws 24(2): 14-15.

Snor *Locustella luscinioides luscinioides*

Rode Lijst 2016	Populatie (ex.)	Verspreiding	Populatietrend (% afname)	Verspreidingstrend (% afname)
Kwetsbaar	2500-24999	5-24%	25-49%	25-49%

Rode Lijst 2004	Rode Lijst 1994	IUCN NL 2016	IUCN Eur. 2015	IUCN Wereld 2016
Kwetsbaar	Kwetsbaar	Least concern	Least concern	Least concern

Populatie en verspreiding

De Snor komt voor in 14% van de atlasblokken. De verspreiding is nagenoeg beperkt tot Laag-Nederland, met relatief hoge dichtheden in de moerassen van Noordwest-Overijssel, de Oude Venen (Fr), Oostvaardersplassen, Oostelijke Vechtplassen, Nieuwkoopse Plassen en de Biesbosch.

Populatie- en verspreidingstrend

De aantallen met eenderdeverminderd. Deze afname heeft zich vooral afgespeeld in de jaren zeventig en tachtig. Sindsdien zijn de aantallen stabiel, met een lichte toename in de laatste tien jaren. De verspreiding is eveneens met ruim 30% gekrompen. De soort is sinds de jaren zeventig vrijwel verdwenen van de hogere gronden.

Bedreigingen en maatregelen

De Rode Lijst-status is onveranderd, maar de populatiestatus is sinds de vorige lijst wel wat verbeterd. De Europese trend sinds 1980 is stabiel, die op korte termijn is onduidelijk.
De Snor heeft in ons land vooral last van verdroging en eutrofiëring van moerasgebieden, lokaal ook van intensief rietmaaibeheer en intensieve betreding door grazers. Belangrijk voor deze soort is de aanwezigheid van overjarig waterriet, liefst met een oude kniklaag. Verruiging en verbossing van rietlanden

dienen te worden tegengegaan. De omstandigheden in de overwinteringsgebieden (Sahelzone) zijn van invloed op de winteroverleving van de Nederlandse broedvogels. Droogte aldaar leidt tot verhoogde mortaliteit onder overwinteraars.

Bronnen

DEN BOER T. 2000. Beschermingsplan moerasvogels 2000 – 2004 2e druk. Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer & Visserij, Wageningen.

DEUZEMAN S. 2001. Blauwborst, Rietzanger, Snor en Baardman profiteren indirect van MKZ. Sovon-Nieuws 14(4): 11.

VAN DER HUT R.M.G. 2003. Terreinkeus van Porseleinhoen, Snor en Baardman in Nederlandse moerasgebieden. Habitatmodellen ten behoeve van inrichting en beheer. Rapport 02-157. Bureau Waardenburg, Culemborg.

VAN DER HUT R.M.G., FOPPEN R., BEEMSTER N., ROODBERGEN M. & DEUZEMAN S. 2008. Ruimte voor riet- en moerasvogels in de noordelijke Randmeren. Sturende factoren en beheermaatregelen voor kwalificerende moerasvogels. A&W-rapport 1108. Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek, Veenwouden. Sovon, Beek-Ubbergen.

VAN TURNHOUT C., VAN DER HUT R., VAN DIJK A. & FOPPEN R. 2001. Het voorkomen van de Snor in relatie tot moeraskarakteristieken en moerasbeheer in Nederland. Sovon-onderzoeksrapport 2001/07. Sovon, Beek-Ubbergen.

VAN TURNHOUT C.A.M., HAGEMEIJER E.J.M. & FOPPEN R.P.B. 2010. Long-Term Population Developments in Typical Marshland Birds in The Netherlands. Ardea 98: 283-299.

GROTE LIJSTER *Turdus viscivorus viscivorus*

Rode Lijst 2016	Populatie (ex.)	Verspreiding	Populatietrend (% afname)	Verspreidingstrend (% afname)
Kwetsbaar	2500-24999	>25%	25-49%	<25%

Rode Lijst 2004	Rode Lijst 1994	IUCN NL 2016	IUCN Eur. 2015	IUCN Wereld 2016
Thans niet bedreigd		Vulnerable	Least concern	Least concern

Populatie en verspreiding

De Grote Lijster komt voor in 65% van de atlasblokken. De soort is schaars vertegenwoordigd in het uiterste noorden van het land en in West-Nederland, met uitzondering van de duinen, Zeeuws-Vlaanderen en fruitteeltgebieden in Zuid-Beveland. In de oostelijke helft van Nederland zijn de meeste atlasblokken bezet en wordt de soort talrijker richting de Duitse grens.

Populatie- en verspreidingstrend

De afname van de soort lijkt begonnen in de jaren zeventig. In de tweede helft van de jarentachtig en begin jaren negentig trad herstel op. Echter,sinds ongeveer 1995 nemen de landelijke aantallen gestaag af. De afname lijkt zich vooral te hebben afgespeeld in de zuidelijke helft van Nederland. Elders zijn er ook regio's waar de soort is toegenomen. De verspreiding is daarentegen nauwelijks afgenomen.

Bedreigingen en maatregelen

Door de voortdurende afname is de Grote Lijster voor het eerst op de Rode Lijst beland. Ook in omliggende landen zijn de aantallen afgenomen. Verlies aan voedselgebieden zal hierbij meespelen: op de hoge gronden zijn vele graslanden verdroogd of omgezet in akkerland. Echter, het is aannemelijk dat er andere, nog onbekende oorzaken meespelen. Zo is een afname van de eischaaldikte vastgesteld, maar de oorzaken daarvoor zijn nog niet opgehelderd. Nader onderzoek naar de populatie-ecologie van de soort is gewenst. Maatregelen kunnen bestaan uit de instandhouding en het herstel van grasland met lichte beweiding en in bewoon gebied uit het aanleggen van groene gevarieerde tuinen met gazons die bij voorkeur niet te veel worden gemaaid en bestaan uit meerdere grassoorten.

Bronnen

SCHARLEMANN J.P.W. 2003. Long-term declines in eggshell thickness of Dutch thrushes *Turdus spp*. Ardea 91: 205-211.

NACHTEGAAL *Luscinia megarhynchos megarhynchos*

Rode Lijst 2016	Populatie (ex.)	Verspreiding	Populatietrend (% afname)	Verspreidingstrend (% afname)
Kwetsbaar	2500-24999	>25%	25-49%	25-49%

Rode Lijst 2004	Rode Lijst 1994	IUCN NL 2016	IUCN Eur. 2015	IUCN Wereld 2016
Kwetsbaar	Thans niet bedreigd	Least concern	Least concern	Least concern

Populatie en verspreiding

De Nachtegaal is vastgesteld in 31% van de atlasblokken. De soort heeft een aaneengesloten verspreiding in de duinen langs de hele kust, voorts langs de afgesloten wateren in de oostelijke Delta tot en met de Biesbosch en de bossen en moerassen in Flevoland. In het oosten van het land is er alleen sprake van een min of meer aaneengesloten voorkomen in Midden- en Noord-Limburg. Voor de rest is het voorkomen lokaal met enige clustertjes van bezette atlasblokken verspreid over het land. De dichtheden zijn verreweg het hoogst in de duinen tussen Katwijk en Egmond. Ook in de andere hiervoor genoemde kernen liggen vaak wel atlasblokken met tot 50 paren Nachtegalen. De her en der bezette atlasblokken verspreid over het land herbergen meestal maar één of enkele paren.

Populatie- en verspreidingstrend

Het is aannemelijk dat de soort met minimaal een kwart is afgenomen ten opzichte van de jaren vijftig. Sinds 1990 laten de landelijke aantallen een wat golvend patroon zien. Korte termijn afnames spelen in veel regio's, behalve in de duinen en sommige moerasgebieden. De verspreiding is landelijk met ruim 40% ingekrompen. Dit komt voor rekening van het oosten van het land. In het westen heeft de Nachtegaal zich juist uitgebreid. De verdwijning uit Oost-Nederland heeft ook na de eeuwwisseling nog doorgezet.

Bedreigingen en maatregelen

De Rode Lijst-status is onveranderd, maar de populatiestatus is wat verslechterd door een lichte verdere aantalsafname en voortschrijdende inkrimping van de verspreiding in het oosten van het land. De Europese trend is op langere termijn, sinds 1980 negatief, maar lijkt sinds 2000 positief om te buigen. Door verlaging van het grondwaterpeil zijn veel Nederlandse bossen sterk verruigd, wat ongunstig is voor deze bodemfoerageerder. Andersom is ook rigoureus klepelbeheer, waarbij de volledige struiklaag wordt teruggezet, nadelig voor de Nachtegaal. Dit geldt ook voor het moderne beheer van populierenplantages, waarin geen struiklaag of tweede boomlaag wordt getolereerd, maar een grasvegetatie met bemesting wordt nagestreefd. Veroudering van bossen speelt eveneens een rol want de geprefereerde jonge bosstadia (met name hakhout) zijn schaars geworden. Resterende populaties in het oosten van het land raken steeds meer geïsoleerd van elkaar. In de duinen kan het streven naar meer verstuiving (door verwijdering van struikvegetaties) nadelig uitpakken voor de soort. Onderzoek in Engeland toont aan dat habitatverandering als gevolg van hertenbegrazing een bedreiging voor de soort kan zijn. Dit wordt ondersteund door een analyse van de nachtegalenstand in de Waterleidingduinen in relatie tot het voorkomen van Damherten. Het is onduidelijk in hoeverre factoren in de overwinteringsgebieden meespelen.

Bronnen

BAKHUIZEN J.J. & HUSTINGS F. 1999. Misère in het bronsgroene eikenhout: Nachtegalen in Limburg. Limburgse Vogels 10: 82-88.

HOLT C., FULLER R. & DOLMAN P. 2010. Experimental evidence that deer browsing reduces habitat suitability for breeding Common Nightingales *Luscinia megarhynchos*. Ibis 152: 335-346.

NEWSON S.E., JOHNSTON A., RENWICK A.R., BAILLIE S.R. & FULLER R.J. 2012. Modelling large-scale relationships between changes in woodland deer and bird populations. Journal of Applied Ecology 49: 278-286.

NOORDZIJ N. & VAN DER SPEK V. 2016. Hebben Damherten invloed op nachtegalenstand? Fitis 52: 176-181.

POELMANS W. & VAN DIERMEN J. 1997. Broedvogels van Midden- en Oost-Brabant. Provincie Noord-Brabant, 's-Hertogenbosch.

3.3.5. Gevoelige soorten

WILDE ZWAAN *Cygnus cygnus*

Rode Lijst 2016	Populatie (ex.)	Verspreiding	Populatietrend (% afname)	Verspreidingstrend (% afname)
Gevoelig	1-249	>0-<1%	<25%	<25%

Rode Lijst 2004	Rode Lijst 1994	IUCN NL 2016	IUCN Eur. 2015	IUCN Wereld 2016
NB		EN	LC	LC

Populatie en verspreiding
De kleine broedpopulatie van de Wilde Zwaan omvatte in 2013-15 jaarlijks een tweetal paren, gehuisvest in een tweetal gebieden in Zuidwest Drenthe (minder dan 1% van de atlasblokken)

Populatie- en verspreidingstrend
Het eerste broedgeval voor Nederland vond plaats in 2005 in Drenthe. Sindsdien broedt daar jaarlijks één paar en sinds 2013 twee paren.

Bedreigingen en maatregelen
De soort werd voor de Rode Lijst 2004 niet beoordeeld (destijds nog geen broedvogel) en is dus een nieuwkomer op de Rode Lijst. Motivatie hiervoor is dat de Nederlandse broedpopulatie zeer klein en daardoor kwetsbaar is.
De vestiging als broedvogel in Nederland past in het beeld van een toename en uitbreiding in Noord-Europa, inclusief Duitsland. Dit zou een gevolg zijn van betere soortbescherming en verbeterd voedselaanbod. In Nederland lijkt enige uitbreiding in de nabije toekomst aanstaande. Succesvolle voortplanting is immers vastgesteld en de laatste jaren worden Wilde Zwanen ook op verschillende andere geschikt ogende locaties in Noord-Nederland in de broedtijd gezien.

Bronnen
VAN DIJK A.J. 2006. De Wilde Zwaan; een nieuwe Nederlandse broedvogel. Limosa 71:81-94.

BRILDUIKER *Bucephala clangula clangula*

Rode Lijst 2016	Populatie (ex.)	Verspreiding	Populatietrend (% afname)	Verspreidingstrend (% afname)
Gevoelig	1-249	>0-<1%	<25%	<25%

Rode Lijst 2004	Rode Lijst 1994	IUCN NL 2016	IUCN Eur. 2015	IUCN Wereld 2016
Gevoelig	niet beoordeeld	Endangered	Least Concern	Least Concern

Populatie en verspreiding
De Brilduiker is in slechts 1% van de atlasblokken vastgesteld als broedvogel. Het gaat om zeer kleine aantallen, vermoedelijk niet meer dan enkele paren, op locaties verspreid over het land. Er is een klein cluster van bezette locaties in landgoedbossen in het IJsseldal nabij de Noord-Veluwe.

Populatie- en verspreidingstrend
Het eerste goed gedocumenteerde broedgeval in Nederland werd in 1985 vastgesteld. In het begin van de jaren negentig ging het jaarlijks minimaal om een tiental broedparen. De trend wordt sindsdien als stabiel ingeschat, maar mogelijk zijn de aantallen de laatste jaren lager dan in de jaren negentig, gezien het lage aantal meldingen. Aan het verspreidingsbeeld is al die tijd weinig veranderd. Het IJsseldal tussen Zwolle en Zutphen fungeert als klein bolwerk, elders in Nederland zijn broedgevallen uiterst zeldzaam en doorgaans tijdelijk.

Bedreigingen en maatregelen
De Rode Lijst-status is onveranderd, de populatiestatus is mogelijk wat verslechterd sinds de vorige lijst. De soort is vanwege de kleine broedpopulatie, min of meer geconcentreerd in één gebied, kwetsbaar. Nederland ligt aan de zuidrand van de broedverspreiding van de Brilduiker. Er zijn geen knelpunten voor de Nederlandse broedpopulatie bekend. In het verleden is geopperd dat concurrentie om nestplaatsen met de Mandarijneend (*Aix galericulata*; exoot) uitbreiding van Brilduikers in Nederland in de weg zou staan, maar hiervoor zijn geen concrete aanwijzingen.
De Brilduiker heeft een combinatie nodig van oude bomen (met holten of nestkasten) en ondiepe (vegetatierijke) en diepere (vegetatiearme) wateren. Ze kunnen profiteren van vergroting van rivierdynamiek.

Bronnen
Hottinga A. 1985. Broedgeval van een Brilduiker (*Bucephala clangula*) ten zuiden van Veessen (provincie Gelderland). Het Vogeljaar 33:296.
van Kleunen A. & Lemaire A.J.J. 2014. A risk assessment of Mandarin Duck (*Aix Galericulata*) in the Netherlands. Sovon-report 2014/15. Sovon Dutch Centre for Field Ornithology, Nijmegen.
Voskamp P. & Driessen J. 2003. De Brilduiker *Bucephala clangula* als broedvogel in Nederland: populatieontwikkeling en habitatgebruik. Limosa 76: 59-68.

Middelste Zaagbek *Mergus serrator*

Rode Lijst 2016	Populatie (ex.)	Verspreiding	Populatietrend (% afname)	Verspreidingstrend (% afname)
Gevoelig	1-249	1-4%	<25%	<25%

Rode Lijst 2004	Rode Lijst 1994	IUCN NL 2016	IUCN Eur. 2015	IUCN Wereld 2016
Gevoelig	Gevoelig	Vulnerable	Near threatend	Least Concern

Populatie en verspreiding
De Nederlandse broedpopulatie omvatte 55-80 broedparen in 2013-2015. Zo'n 2% van de atlasblokken is bezet. Met uitzondering van enkele broedgevallen in het Waddengebied is de verspreiding beperkt tot het Deltagebied, vooral Haringvliet, Grevelingenmeer en Veerse Meer.

Populatie- en verspreidingstrend
De Middelste Zaagbek nestelt sinds 1977 jaarlijks in Nederland. De aantallen zijn geleidelijk toegenomen tot rond 2000 (35-40 paren), waarna een tijdelijke terugval volgde. Een nieuwe periode van toename leidde tot een voorlopige piek rond 2010. Sinds 1988 broedt de soort ook jaarlijks in het Waddengebied, met name op Griend. Het gaat maar om een of enkele paren en er zijn geen tekenen van uitbreiding aldaar.

Bedreigingen en maatregelen
De Rode Lijst-status is ongewijzigd gebleven, wel is de soort toegenomen. Nederland ligt aan de zuidrand van de broedverspreiding. De aantalsontwikkelingen in naburige landen zijn wisselend. Rust lijkt een belangrijke randvoorwaarde te zijn voor vestiging als broedvogel en zou een knelpunt kunnen zijn die uitbreiding in de wegstaat. De broedvogels, voornamelijk nestelend in natuurreservaten, lijken gevoelig te zijn voor recreatiedruk en scheepvaart, mogelijk ook verstoring van windmolenparken. Naast rust is de beschikbaarheid van nabije, niet te heldere maar wel visrijke wateren van belang.

Smient *Mareca penelope*

Rode Lijst 2016	Populatie (ex.)	Verspreiding	Populatietrend (% afname)	Verspreidingstrend (% afname)
Gevoelig	1-249	1-4%	<25%	<25%

Rode Lijst 2004	Rode Lijst 1994	IUCN NL 2016	IUCN Eur. 2015	IUCN Wereld 2016
niet beoordeeld	niet beoordeeld	Endangered	Near threatend	Least Concern

Populatie en verspreiding
De Smient is in 4% van de atlasblokken als broedvogel vastgesteld, met name in waterrijke gebieden in Laag-Nederland. Duidelijke clusters van broedgevallen zijn niet te onderscheiden.

Populatie- en verspreidingstrend
Zekere broedgevallen zijn weliswaar al bekend uit het begin van de twintigste eeuw, maar er is veel onzekerheid over het al dan niet jaarlijks broeden in Nederland. Echter, van de laatste 20 jaren zijn, met uitzondering van één jaar, jaarlijks één of meer zekere broedgevallen bekend. Voor zover dit uit de gegevens (vooral losse meldingen) blijkt, lijken de kleine aantallen sinds 1990 eerst wat te zijn toegenomen, om sinds 2000 te fluctueren. De landelijke verspreiding in 2013-15 bleek ten opzichte van het vorige atlasproject, 1998-2000, niet noemenswaardig veranderd.

Bedreigingen en maatregelen
Deze soort is voor de Rode Lijst 2004 niet beoordeeld, omdat er toentertijd onvoldoende zekerheid was over het regelmatig voorkomen als broedvogel. De kleine Nederlandse broedpopulatie ligt aan de zuidrand van het verspreidingsgebied en wordt

waarschijnlijk gevoed door bij ons overwinterende Smienten. Er zijn geen knelpunten voor broedende Smienten in Nederland bekend. Het broedbiotoop, zoete ondiepe wateren met een rijke oeverbegroeiing en drijvende en ondergedoken waterplanten, is in ons land niet zeldzaam. *Mistiming* van de broedcyclus zou wellicht een probleem kunnen vormen. Kleine jongen zijn (in ieder geval in noordelijke broedgebieden) afhankelijk van de piek van uitzwermende muggen.

Bronnen

EGGENHUIZEN T. 2002. Smient *Mareca penelope*. Pp. 118-119 *in*: Sovon Vogelonderzoek Nederland 2002. Atlas van de Nederlandse Broedvogels 1998-2000. – Nederlandse Fauna 5. Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij & European Invertebrate Survey-Nederland, Leiden.

KLEINST WATERHOEN *Porzana pusilla intermedia*

Rode Lijst 2016	Populatie (ex.)	Verspreiding	Populatietrend (% afname)	Verspreidingstrend (% afname)
Gevoelig	1-249	1-4%	<25%	<25%

Rode Lijst 2004	Rode Lijst 1994	IUCN NL 2016	IUCN Eur. 2015	IUCN Wereld 2016
Verdwenen	Verdwenen 1	Endangered	Least concern	Least concern

Populatie en verspreiding

Er is geen exacte schatting te geven van de aantallen broedparen van het Kleinst Waterhoen in Nederland. Het is aannemelijk dat het om minder dan 25 paren gaat, gelet op het aantal gemelde territoria per jaar en de landelijke populatieschatting voor 2009-13 (2-20 paren). In 2013-15 werd de soort vooral in het noorden van het land vastgesteld, waar het gebied het Leekstermeer/ Onlanden (Gr) inmiddels jaarlijks bezet is (2-9). Andere gebieden waar, zij het (nog?) niet jaarlijks, zingende Kleinst Waterhoenders worden gemeld, zijn het Zuidlaardermeergebied (Gr), De Wieden en Weerribben (Ov). Ook elders in het land zijn territoriale vogels gemeld, vaak in moerasnatuurontwikkelingsgebieden.

Populatie- en verspreidingstrend

Gezien de toename van het aantal meldingen is het aannemelijk dat de soort sinds 2005 jaarlijks tot broeden komt in ons land. Het is niet geheel uitgesloten dat deze toename is ingegeven door vermeerderde belangstelling voor deze soort (en andere zeldzame rallen). Vóór 2005 werd het Kleinst Waterhoen beschouwd als een onregelmatige broedvogel in Nederland, maar het is aannemelijk dat de soort eerder in de twintigste eeuw, met name tussen 1955 en 1975, een regelmatige broedvogel was.

Bedreigingen en maatregelen

Het Kleinst Waterhoen kan worden gezien als een in Nederland teruggekeerde broedvogel, die op de Rode Lijst staat vanwege de zeer kleine broedpopulatie. De soort kent in Europa een zeer versnipperd voorkomen met onduidelijke aantalstrend. De broedvogels in Nederland zijn de meest noordwestelijke binnen Europa. Vestiging hangt samen met de beschikbaarheid van (vaak tijdelijke) goede habitat: moerasgebieden met ondiep water en een dichte vegetatie van smalbladige moerasplanten als zeggen en russen. De soort lijkt in Nederland geprofiteerd te hebben van moerasherstel en ontwikkeling van nieuwe natte natuur.

Bronnen

VAN BOEKEL W., BLAAUW R., DE BRUIN V. & OOSTERHUIS R. 2013. Broedvogels in De Onlanden in 2013. Stichting Natuurbelang De Onlanden, Roderwolde, rapport 2013/01.

VAN BOEKEL W., BLAAUW R., DE BRUIN J., OOSTERHUIS R. & ZOER B. 2014. Broedvogels in De Onlanden in 2014. Stichting Natuurbelang De Onlanden, Roderwolde, rapport 2014/01.

JANSEN J.J. 2013. Kleinst Waterhoen in Nederland: voorkomen en herziening van gevallen in 1800-2006. Dutch Birding 35: 311-332.

Kraanvogel *Grus grus grus*

Rode Lijst 2016	Populatie (ex.)	Verspreiding	Populatietrend (% afname)	Verspreidingstrend (% afname)
Gevoelig	1-249	1-4%	<25%	<25%

Rode Lijst 2004	Rode Lijst 1994	IUCN NL 2016	IUCN Eur. 2015	IUCN Wereld 2016
Niet beoordeeld	Niet beoordeeld	Endangered	Least concern	Least concern

Populatie en verspreiding

De Nederlandse broedpopulatie telde 5-14 paren in 2013-15. Veruit het belangrijkste broedgebied is het Fochteloërveen met 4-9 broedparen. Andere broedlocaties zijn het Dwingelderveld (1-2 paren), Engbertsdijksvenen (0-1) en het Volkerakmeer (0-1). Sinds 2015 zijn er ook broedgevallen vastgesteld in het Drents-Friese Wold (2) en de Zuidoost-Achterhoek (1).

Populatie- en verspreidingstrend

In 2001 heeft de Kraanvogel voor het eerst gebroed in Nederland, in het Fochteloërveen. Sindsdien broedt de soort daar jaarlijks in toenemend aantal. De laatste jaren is er sprake van uitbreiding naar andere gebieden, vooral in het noordoosten van het land en sinds 2014-15 dus ook op een locatie in het zuidwesten van het land.

Bedreigingen en maatregelen

De Kraanvogel staat voor het eerst op de Rode Lijst, omdat het een nieuw gevestigde broedvogel betreft met een nog zeer kleine populatie. De vestiging in Nederland valt samen met een sterke groei van de Duitse broedpopulatie, die zich bovendien in westelijke richting uitbreidt. Die populatiegroei heeft zich over grote delen van Noord- en Oost-Europa afgespeeld. De vestiging van diverse territoriale, maar nog niet broedende paren op meerdere locaties in Nederland wijst op verdere uitbreiding in de komende jaren. Deze verstoringsgevoelige soort heeft een voorkeur voor goed beschermde, rustige en natte hoogveengebieden. Aandachtspunt bij voor het publiek afgesloten gebieden is verstoring door laagvliegende helikopters en luchtballonnen.

Bronnen

Feenstra H. & Kuipers H. 2012. Wat je met rust laat, kan groeien. Het Fochteloërveen. Het Waait, Steenenkamer.

Roodhalsfuut *Podiceps grisegena grisegena*

Rode Lijst 2016	Populatie (ex.)	Verspreiding	Populatietrend (% afname)	Verspreidingstrend (% afname)
Gevoelig	1-249	>0-<1%	<25%	<25%

Rode Lijst 2004	Rode Lijst 1994	IUCN NL 2016	IUCN Eur. 2015	IUCN Wereld 2016
Gevoelig	Niet beoordeeld	Endangered	Least concern	Least concern

Populatie en verspreiding

De Nederlandse broedpopulatie omvatte 13-14 paren in 2013-2015. De Roodhalsfuut is in amper 1% van de atlasblokken vastgesteld. In het bolwerk, de vloeivelden bij Diependal (Dr), ging het jaarlijks om 6-8 paren. Andere locaties waar de laatste jaren steevast paren opduiken, zijn het Dwingelderveld (Dr) (1-2 paren) en het Drontermeer (1).

Populatie- en verspreidingstrend

De soort broedt sinds 1985 jaarlijks in Nederland. Al vanaf de eeuwwisseling fluctueren de aantallen rond het huidige niveau.

Bedreigingen en maatregelen

De vestiging van de Roodhalsfuut in Nederland ligt in het verlengde van een toename en uitbreiding aan de westrand van het broedverspreidingsgebied. De kernverspreiding reikt tot in Noordwest-Duitsland. Er zijn geen duidelijk knelpunten in het Nederlandse leefgebied bekend die zouden kunnen verklaren waarom de populatie-uitbreiding vooralsnog niet heeft doorgezet.

Kleine Zilverreiger *Egretta garzetta garzetta*

Rode Lijst 2016	Populatie (ex.)	Verspreiding	Populatietrend (% afname)	Verspreidingstrend (% afname)
Gevoelig	1-249	>0-<1%	<25%	<25%

Rode Lijst 2004	Rode Lijst 1994	IUCN NL 2016	IUCN Eur. 2015	IUCN Wereld 2016
Gevoelig	Niet beoordeeld	Endangered	Least concern	Least concern

Populatie en verspreiding

De Nederlandse broedpopulatie omvatte 35-76 paren in 2013-15. De soort is jaarlijks vastgesteld in minder dan 1% van de atlasblokken. Verreweg de meeste Kleine Zilverreigers broeden in het Deltagebied, vooral in Voornes Duin (9-18 paren), het Volkerakmeer (6-11), de Braakman in Zeeuws-Vlaanderen (5-7) en op Zuid-Beveland (6-18). In het Waddengebied is de soort onregelmatige broedvogel, net als in de Oostvaardersplassen.

Populatie- en verspreidingstrend

Sinds 1994 broedt de Kleine Zilverreiger jaarlijks in ons land. Tot en met 2008 namen de aantallen exponentieel toe tot 175 paren, om vervolgens in te storten ten gevolge van een serie wat koudere winters. Enkele daaropvolgende zachte winters konden maar een gedeeltelijk herstel bewerkstelligen.

Bedreigingen en maatregelen

De vestiging en aanvankelijke uitbreiding in Nederland spoort met de gelijktijdige toename en noordwaartse uitbreiding in Frankrijk en het ontstaan van een omvangrijke broedpopulatie in Engeland. De ontwikkelingen in Nederland lijken grotendeels te worden gestuurd door het karakter van de winter. Mogelijk zijn er daarnaast andere, onbekende factoren die de aanvankelijk snelle groei afremmen. In het broedgebied is rust van belang, met natuurlijk peilbeheer en goede waterkwaliteit als randvoorwaarden voor een goed voedselaanbod.

Bronnen

Kleefstra R., Horn H., Leopold M. & Overdijk O. 2009. Kleine Zilverreigers in de Waddenzee. Limosa 82: 158-170.

Steltkluut *Himantopus himantopus*

Rode Lijst 2016	Populatie (ex.)	Verspreiding	Populatietrend (% afname)	Verspreidingstrend (% afname)
Gevoelig	1-249	1-4%	<25%	<25%

Rode Lijst 2004	Rode Lijst 1994	IUCN NL 2016	IUCN Eur. 2015	IUCN Wereld 2016
Gevoelig	Gevoelig	Endangered	Least concern	Least concern

Populatie en verspreiding

De Nederlandse broedpopulatie omvatte 5-23 paren in 2013-15. De broedlocaties wisselden van jaar tot jaar, verspreid over wetlands in het hele land, met enige nadruk op het Deltagebied. Ruim 2% van de atlasblokken was bezet.

Populatie- en verspreidingstrend

Steltkluten broeden sinds 1931 in Nederland, maar deden dat lange tijd niet jaarlijks. Jaren waarin de soort ontbrak, werden afgewisseld met jaren waarin tot enkele tientallen paren een broedpoging waagden. Sinds 1997 wordt jaarlijks in ons land gebroed. De aantallen vertonen karakteristieke jaarfluctuaties maar nemen wel toe. De verspreiding wordt ruimer en is tegenwoordig minder op het zuidwesten van het land geconcentreerd dan voorheen.

Bedreigingen en maatregelen

De soort staat op de Rode Lijst vanwege de zeer kleine broedpopulatie. De Steltkluut is een vrij algemene broedvogel in wetlandgebieden in Zuid-Europa. De Europese trend is stabiel, maar de dichtstbijzijnde grote populatie, in Frankrijk, is toegenomen. Verondersteld wordt dat Nederland door vogels uit Zuid-Europese populaties wordt gevoed, met name in voorjaren met grote droogte in de broedgebieden aldaar. Diverse moerasnatuurontwikkelingsprojecten in Nederland lijken Steltkluten in de kaart te spelen. Wel zijn maar weinig broedgevallen succesvol. Daarmee blijft de Nederlandse populatie afhankelijk van immigratie vanuit Zuid-Europa.

Bronnen

Boele A. 2012. De Steltkluut als broedvogel in Nederland in 1990-2011. Limosa 85: 68-72

Boele A. & van Winden E. 2007. Steltkluut: zomergast uit het droge zuiden. Sovon-Nieuws 20 (2): 9-10.

Grutto *Limosa limosa limosa*

Rode Lijst 2016	Populatie (ex.)	Verspreiding	Populatietrend (% afname)	Verspreidingstrend (% afname)
Gevoelig	>25000	>25%	50-74%	25-49%

Rode Lijst 2004	Rode Lijst 1994	IUCN NL 2016	IUCN Eur. 2015	IUCN Wereld 2016
Gevoelig	Gevoelig	Endangered	Vulnerable	Near threatened

Populatie en verspreiding

De Grutto komt voor in de helft van de Nederlandse atlasblokken. De verspreiding kent tegenwoordig een sterke nadruk op de Hollandse en Friese veenweidegebieden. Hier ligt ook het grootste deel van de nog geen 60 atlasblokken waar nog meer dan 100 broedparen zitten. Zulke concentraties zijn er in de Zaanstreek, Zuidwest-Friesland, de Eempolders en meer verspreid in Zuid-Holland. Op de zeeklei, in het rivierengebied en op de hoge zandgronden zijn de dichtheden tegenwoordig heel laag of zijn Grutto's verdwenen.

Populatie- en verspreidingstrend

Ten opzichte van de jaren vijftig is de Grutto getalsmatig met bijna driekwart afgenomen. In vergelijking met de jaren zestig zal dat percentage nog iets hoger zijn, want in de jaren vijftig nam de populatie nog toe. De afname, die in de jaren zeventig en tachtig alarmerende vormen aannam, heeft ook recent grootschalig doorgezet. Alleen in Noord-Holland lijken de aantallen in de laatste tien jaren wat te stabiliseren. De verspreiding is sterk gekrompen, met een reductie op het niveau van atlasblokken van ongeveer 40% sinds midden jaren zeventig.

Bedreigingen en maatregelen

De Rode Lijst-status is ten opzichte van de vorige lijst onveranderd, maar de populatiestatus is verder verslechterd. Dit soort staat inmiddels ook op de Europese en mondiale Rode Lijst, waarin de ontwikkelingen in Nederland substantieel meewegen. In ons land nestelt immers een significant deel van de internationale Grutto-populatie (ondersoort *L. l. limosa*).
Hoewel ook andere factoren meespelen (stedelijke uitbreiding en infrastructuur, problemen in Afrikaanse overwinteringsgebieden, predatie), blijken vooral ontwikkelingen in de landbouw funest voor Grutto's. Belangrijke factoren daarbij zijn ontwatering, vroeg en frequent maaien en omvorming in eenvormige, soortenarme en te dichte grasvegetaties. De jaarlijkse jongenproductie is volstrekt onvoldoende om de sterfte te compenseren. In intensief beheerd monotoon grasland groeien de kuikens minder hard en is hun overleving laag, vergeleken met kruidenrijke graslanden. De Nederlandse broedpopulatie, die binnen Europa de grootste is, heeft sterk aan belang ingeboet.
Bescherming is alleen effectief wanneer wordt ingezet op de zwaardere vormen van agrarisch natuurbeheer of op reservaatbeheer, en dat in grote aaneengesloten kerngebieden. Open, natte en kruidenrijke graslanden, waar tijdens het uitvoeren van agrarische werkzaamheden rekening wordt gehouden met de aanwezigheid van nesten en kuikens en het voedselaanbod (met name insecten voor de kuikens) wordt bevorderd, vormen hierbij de sleutel.

Bronnen

Kentie R., J. Hooijmeijer K. Trimbos Groen N. & Piersma T. 2013. Intensified agricultural use of grasslands reduces growth and survival of precocial shorebird chicks. Journal of Applied Ecology 50: 243-251.

Oosterveld E.B., Bruinzeel L.W. & Wymenga E. 2014. Ecologie van weidevogels: Kennisbundeling voor bescherming en beheer. A&W-rapport 1831, Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek, Feanwâlden.

Roodbergen M. & Klok C. 2008. Timing of breeding and reproductive output in two Black-tailed Godwit *Limosa limosa* populations in The Netherlands. Ardea 96: 219-232.

Oeverloper *Actitis hypoleucos*

Rode Lijst 2016	Populatie (ex.)	Verspreiding	Populatietrend (% afname)	Verspreidingstrend (% afname)
Gevoelig	1-249	1-4%	<25%	<25%

Rode Lijst 2004	Rode Lijst 1994	IUCN NL 2016	IUCN Eur. 2015	IUCN Wereld 2016
Gevoelig	Niet beoordeeld	Endangered	Least concern	Least concern

Populatie en verspreiding

Het is aannemelijk dat de Nederlandse broedpopulatie hooguit enkele tientallen broedparen telt. De soort komt voor in 1% van de atlasblokken. Het merendeel broedt langs de rivieren, recent vooral in het oostelijke deel en met name langs de IJssel en de Limburgse Maas. Verder wordt de soort incidenteel vastgesteld in moerasnatuurontwikkelingsterreinen elders.

Populatie- en verspreidingstrend

De Oeverloper nestelde tot 1993 incidenteel in Nederland. Sindsdien komt hij jaarlijks tot broeden in fluctuerende aantallen. In het rivierengebied blijken natuurontwikkelingsgebieden na enige jaren weer verlaten te worden als gevolg van voortschrijdende begroeiing. Veelbelovend was de vestiging langs de Grensmaas, een voor Nederlandse begrippen dynamische rivier met grindbanken, maar ook hier heeft de soort zich vooralsnog niet uitgebreid.

Bedreigingen en maatregelen

Net als in 2004 staat de Oeverloper op de huidige Rode Lijst vanwege de zeer kleine broedpopulatie. Hoewel de soort een heel groot verspreidingsgebied heeft, is de verspreiding in landen rondom Nederland zeer plaatselijk; grote nabije broedpopulaties ontbreken. Wellicht is dit een reden dat de aantallen broedparen bij ons vooralsnog zeer klein blijven. Dat pioniermilieus maar kortstondig beschikbaar zijn (door gebrek aan dynamiek), kan de soort parten spelen.

Tureluur *Tringa totanus britannica*

Rode Lijst 2016	Populatie (ex.)	Verspreiding	Populatietrend (% afname)	Verspreidingstrend (% afname)
Gevoelig	>25000	>25%	50-74%	<25%

Rode Lijst 2004	Rode Lijst 1994	IUCN NL 2016	IUCN Eur. 2015	IUCN Wereld 2016
Gevoelig	Gevoelig	Near threatened	Least concern	Least concern

Populatie en verspreiding

De Tureluur is broedvogel in ruim de helft van de Nederlandse atlasblokken. Deze liggen vrijwel uitsluitend in Laag-Nederland, met concentraties in de natte graslanden van Zuid- en Noord-Holland (met name Zaanstreek) en Friesland, en op de schorren en kwelders in het Waddengebied en de Delta. Op de hoge zandgronden zijn Tureluurs afwezig of bijzonder schaars

Populatie- en verspreidingstrend

Ten opzichte van de jaren vijftig is de stand van de Tureluur met meer dan helft verminderd. Deze afname speelde zich deels in een vroeg stadium af, want in de jaren tachtig en negentig fluctueerde de stand zonder duidelijke trend. Sinds de eeuwwisseling heeft een nieuwe daling ingezet. Het regionale beeld in de afgelopen 15 jaar is wisselend. In het noorden van het land overheersen negatieve trends, terwijl de aantallen in de westelijke provincies stabieler zijn. De recente afname is relatief groot in buitendijkse gebieden. De landelijke verspreiding is gekrompen met ongeveer 20% sinds midden jaren zeventig en de Tureluur is vrijwel verdwenen uit Oost- en Zuid-Nederland.

Bedreigingen en maatregelen

De Rode Lijst-status is onveranderd, maar de populatiestatus is verder verslechterd sinds de vorige lijst. Net als andere weidevogels hebben Tureluurs te lijden onder de intensivering van de landbouw, waarbij vooral ontwatering en frequent en vroeg maaien funest zijn. De lang heersende gedachte dat Tureluurs wat minder gevoelig voor zulke intensivering zouden zijn dan andere steltlopers (door hun gebondenheid aan greppels en sloten kennen ze minder verlies van nesten en kuikens tijdens maaiwerkzaamheden), wordt weersproken door de recente afname. Op kwelders hebben Tureluurs in toenemende mate te kampen met nestverliezen als gevolg van intensieve begrazing, predatie en frequentere hoogwaters tijdens het broedseizoen. Ook te extensief begrazings-

beheer is overigens ongunstig.
Tureluurs profiteren van extensiveringsmaatregelen in boerenland (hoog waterpeil, greppels en sloten behouden, kruidenrijkdom vergroten, laat maaien, lage beweidingsdichtheid).

Bronnen

Oosterveld E.B., Bruinzeel L.W. Wymenga E. 2014. Ecologie van weidevogels: Kennisbundeling voor bescherming en beheer. A&W-rapport 1831, Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek, Feanwâlden.

Drieteenmeeuw *Rissa tridactyla tridactyla*

Rode Lijst 2016	Populatie (ex.)	Verspreiding	Populatietrend (% afname)	Verspreidingstrend (% afname)
Gevoelig	?	>0-<1%	<25%	<25%

Rode Lijst 2004	Rode Lijst 1994	IUCN NL 2016	IUCN Eur. 2015	IUCN Wereld 2016
Niet beoordeeld		Vulnerable	Vulnerable	Least concern

Populatie en verspreiding

De broedpopulatie is in 2013-15 niet geteld. Er is wel een melding van bezette nesten op een boorplatform in de Nederlandse Noordzee uit 2016 en een waarneming die wijst op broeden op een boorplatform in 2014. De omvang van de broedpopulatie is dus onbekend. Het is aannemelijk dat verspreiding kleiner is dan 27 atlasblokken (grenswaarde Rode Lijst).

Populatie- en verspreidingstrend

Dat Drieteenmeeuwen binnen de Nederlandse wateren broeden, werd voor het eerst aangetoond in 2000 op een booreiland in de Noordzee op het Friese Front, circa 65 km ten noordwesten van Texel. In dat jaar en in 2001 werden hier minimaal 3 nesten aangetroffen. In 2005, bij uitgebreider onderzoek, werden er 45 bezette nesten geteld. Bovendien werden ook op een tweede, nabijgelegen boorplatform, 2 nesten gevonden. In 2006 werden op boorplatforms op het Friese Front en de Klaverbank broedgevallen (drie platforms; 40 nesten) of mogelijke broedgevallen (drie andere platforms; 291 paren) aangetoond. In 2007-14 werden deze platforms niet bezocht in de broedtijd, maar de aanwezigheid van vogels vlak na het broedseizoen van 2014 geeft aan dat de locaties waarschijnlijk nog bezet waren. In 2010 werd ook zuidelijker, op een platform 75 km ten westen van Vlieland, een kolonie Drieteenmeeuwen ontdekt, van naar schatting 16-25 paren. In 2011-14 werd dit platform niet bezocht.
Ondanks het onregelmatige onderzoek is het aannemelijk dat de soort sinds 2000 jaarlijks in Nederland broedt en zich ook uitbreidt.

Bedreigingen en maatregelen

De soort staat voor het eerst op de Rode Lijst omdat het een nieuwe broedvogel betreft met een zeer kleine verspreiding en populatie. De kolonisatie van de Nederlandse Noordzee wordt in verband gebracht met een ongunstige voedselsituatie in nabije, belangrijke broedgebieden zoals Groot-Brittannië (soort staat op Europese Rode Lijst). Hier was sprake van een serie slechte broedseizoenen als gevolg van ongunstige voedselcondities. Hierdoor zijn Drieteenmeeuwen wellicht op zoek gegaan naar nieuwe broedgebieden. Het Friese Front is een gebied met een gunstige voedselsituatie voor deze meeuw.
Nader onderzoek naar de populatiestatus binnen de Nederlandse wateren is zeer gewenst.

Bronnen

Camphuysen C.J. & Leopold M.F. 2007. Drieteenmeeuw vestigt zich op meerdere platforms in Nederlandse wateren. Limosa 80: 153-156.
Camphuysen C.J. & de Vreeze F. 2005. De Drieteenmeeuw als broedvogel in Nederland. Limosa 78: 65-74.
Geelhoed S., van Bemmelen R., Keijl G., Leopold M. & Verdaat S. 2011. Nieuwe kolonie Drieteenmeeuwen *Rissa tridactyla* in de zuidelijke Noordzee. Sula 24(1): 27-30.

Grote Mantelmeeuw *Larus marinus*

Rode Lijst 2016	Populatie (ex.)	Verspreiding	Populatietrend (% afname)	Verspreidingstrend (% afname)
Gevoelig	1-249	1-4%	<25%	<25%
Rode Lijst 2004	**Rode Lijst 1994**	**IUCN NL 2016**	**IUCN Eur. 2015**	**IUCN Wereld 2016**
Gevoelig	Niet beoordeeld	Vulnerable	Least concern	Least concern

Populatie en verspreiding

De Nederlandse broedpopulatie omvatte 61-70 paren in 2013-15. Ze nestelden bijna allemaal in het Delta- en Waddengebied. Incidenteel broedde een enkel paartje in het IJsselmeergebied.

Populatie- en verspreidingstrend

De Grote Mantelmeeuw broedde in 1993 voor het eerst in Nederland, in het Veerse Meer. Reeds een jaar later volgde de eerste vestiging in het Waddengebied. De aantallen kennen tot op heden een stijgende lijn en de soort heeft zich binnen Delta- en Waddengebied uitgebreid.

Bedreigingen en maatregelen

De soort staat nog steeds op de Rode Lijst vanwege de zeer kleine broedpopulatie, al is die groeiende. De vestiging in Nederland als nieuwe broedvogel past binnen een uitbreidingsgolf aan de zuidrand van het Europese broedgebied. Verdere toename en uitbreiding in Nederland lijken mogelijk. De huidige leefgebiedscondities lijken zulks niet in de weg te staan.

Visdief *Sterna hirundo hirundo*

Rode Lijst 2016	Populatie (ex.)	Verspreiding	Populatietrend (% afname)	Verspreidingstrend (% afname)
Gevoelig	>25000	>25%	50-74%	<25%
Rode Lijst 2004	**Rode Lijst 1994**	**IUCN NL 2016**	**IUCN Eur. 2015**	**IUCN Wereld 2016**
Kwetsbaar	Gevoelig	Least concern	Least concern	Least concern

Populatie en verspreiding

De broedpopulatie omvatte 14.250-18.200 paren in 2013-15. De soort is in 29% van de atlasblokken vastgesteld. De verspreiding blijft vrijwel beperkt tot Laag-Nederland, met de verreweg grootste aantallen broedparen in het Delta-, Wadden- en IJsselmeergebied. De met afstand grootste kolonie ligt op De Kreupel in het IJsselmeer. Deze omvatte in 2013-15 3500-4200 broedparen, wat ook in Europees verband een extreem hoog aantal is.

Populatie- en verspreidingstrend

Ten opzichte van de jaren vijftig zijn de aantallen met meer dan de helft afgenomen. De Visdief heeft zich nooit volledig hersteld van een enorme crash in de jaren zestig, ondanks een periode van toename in de jaren zeventig en tachtig. Daarna stabiliseerden de aantallen, met recent weer enige afname. De landelijke verspreiding ten opzicht van de jaren vijftig is waarschijnlijk hooguit licht afgenomen. Wel is de soort vrijwel weggevaagd van de hoge gronden.

Bedreigingen en maatregelen

De Rode Lijst-status is één categorie minder zwaar geworden. Dit is het gevolg van een wat ruimere verspreiding sinds de vorige lijst (2004). De recente aantalsafname geeft aan dat de populatiestatus tegengestelde aspecten laat zien. Het beeld in naburige landen is wisselend. Voor de hele EU geldt een toename van de soort sinds 1980.

Net als andere sterns had ook de Visdief in de jaren zestig ernstig te lijden onder indirecte vergiftiging (via prooivis) met landbouwbestrijdingsmiddelen. De belangrijkste huidige problemen zijn beschikbaarheid aan voedsel en nestgelegenheid. De kolonie op De Kreupel kent een laag broedsucces. Dit wordt veroorzaakt door een te laag aanbod aan bejaagbare vis, wat weer een gevolg is van toegenomen helderheid van het water (ongunstig voor foeragerende Visdieven) en (mogelijk ook) commerciële spiering-visserij. Voorts vindt in toenemende mate nestpredatie door Kokmeeuwen plaats. Knelpunten in de kustgebieden zijn gebrek aan kustdynamiek (waardoor vegetatiesuccessie optreedt; vooral Delta), toenemende overspoelingsrisico's van nesten (frequenter optredende hoge vloed tijdens het broedseizoen; vooral Waddengebied) en lokaal ook toegenomen predatiedruk.

De soort kan vrij eenvoudig worden aangetrokken door de aanleg van broedeilanden. De locatie van deze eilanden is echter essentieel, ze moeten nabij goede voedselgebieden liggen. Maatregelen ter verbetering van het voedselaanbod (in Nederlandse wateren én in de West-Afrikaanse overwinteringsge-

bieden) zijn gewenst.

Bronnen

Arts F. A., Graveland J.& Meininger P.L. 2000. Kustbroedvogels, vegetatiesuccessie en natuurontwikkeling: implicaties voor toekomstig beheer van kustgebieden. Limosa 73: 17-28.

van Kleunen A., van Bruggen J., Koffijberg K., van den Bremer L. & van Diek H. 2010. Het Jaar van de Visdief 2009. Sovon-informatierapport 2010/08. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

van Kleunen A., Koffijberg K., Nienhuis J., de Boer P., Smit C.J., Oosterbeek K. & van Roomen M. 2012. Broedsucces van kustbroedvogels in de Waddenzee in 2009 en 2010. Sovon-rapport 2012/49, IMARES-rapport C042/12. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Stienen E.W.M. & Brenninkmeijer A. 1992. Ecologisch profiel van de Visdief (*Sterna hirundo*). RIN-rapport 92/18. DLO-Instituut voor Bos- en Natuuronderzoek, Arnhem.

Stienen E.W.M. Brenninkmeijer A. & van der Winden J. 2009. De achteruitgang van de Visdief in de Nederlandse Waddenzee Exodus of langzame teloorgang? Limosa 82: 171-186.

van der Winden J., Krijgsveld K.L., Inberg A. & Fijn R.C. 2008. Beschermingsplan Duin- en kustvogels Basisrapport deel A Achtergronddocument. Bureau Waardenburg/Vogelbescherming Nederland.

van der Winden J., Dirksen S. & Poot M. 2009. Laag broedsucces visdieven op De Kreupel in 2009. Voedseltekort in de grootste kolonie van West-Europa. Rapport 09-202. Bureau Waardenburg, Culemborg.

Oehoe *Bubo bubo bubo*

Rode Lijst 2016	Populatie (ex.)	Verspreiding	Populatietrend (% afname)	Verspreidingstrend (% afname)
Gevoelig	1-249	>0-<1%	<25%	<25%

Rode Lijst 2004	Rode Lijst 1994	IUCN NL 2016	IUCN Eur. 2015	IUCN Wereld 2016
Niet beoordeeld		Endangered	Least concern	Least concern

Populatie en verspreiding

De Nederlandse broedpopulatie omvatte 16-23 paren in 2013-15. De verspreiding bleef beperkt tot 1% van de atlasblokken, vooral gelegen in Limburg. Daarnaast waren er enkele broedlocaties in Overijssel, Gelderland en Noord-Brabant.

Populatie- en verspreidingstrend

Sinds 1997 broedt de Oehoe jaarlijks in ons land, in langzaam toenemende aantallen. Aanvankelijk nestelde hij alleen in Zuid-Limburg, maar vanaf 2002 ook elders.

Bedreigingen en maatregelen

De soort is voor het eerst beoordeeld voor de Rode Lijst, omdat het een nieuwe broedvogel betreft. De vestiging in Nederland was onderdeel van een uitbreidingsgolf in Duitsland, volgend op uitzetacties in de Eifel en herstel van populaties elders in Midden-Europa.

Er zijn aanwijzingen dat deze soort gevoelig is voor de aanwezigheid van toxische stoffen in het milieu, zoals PCB's en mogelijk ook rodenticiden. Door de keuze van nestlocaties (waaronder relatief veel nog in bedrijf zijnde groeves), zijn de kansen op nestverstoring niet denkbeeldig. Monitoring is belangrijk om nestplaatsen bijtijds op te sporen en, indien nodig, beschermingsmaatregelen te treffen. Het voedselaanbod in agrarisch gebied kan worden vergroot door bijvoorbeeld de aanleg van extensieve kruidenrijke stroken.

Bronnen

Bekhuis J., Reiniers K, Floor L., Wassink G., van Lierop S. & van Rijn S. 2015. Oehoe in Limburg, ARK Natuurontwikkeling, Nijmegen.

Wassink G. Wat is er aan de hand met de Oehoe in Limburg? Limburgse Vogels 20: 43-48.

Wassink G. & Hingmann W. 2016. 2014: recordjaar voor de Oehoe in Nederland en enkele West-Duitse gebieden. Het Vogeljaar 64(1): 27-30.

Blauwe Kiekendief *Circus cyaneus*

Rode Lijst 2016	Populatie (ex.)	Verspreiding	Populatietrend (% afname)	Verspreidingstrend (% afname)
Gevoelig	1-249	1-4%	<25%	<25%

Rode Lijst 2004	Rode Lijst 1994	IUCN NL 2016	IUCN Eur. 2015	IUCN Wereld 2016
Gevoelig	Gevoelig	Cr. endangered	Near threatened	Least concern

Populatie en verspreiding

De Nederlandse broedpopulatie omvatte 10-13 paren in 2013-15. Van het voormalige bolwerk op de Waddeneilanden bleef alleen Texel over als jaarlijks bezette locatie (4-7 paren). Vlieland (0-1 paar) en Terschelling (0-2) waren niet meer jaarlijks bezet. Relatief nieuw is de vestiging op akkers in Oost-Groningen, met 2-4 paren. Daarnaast werd in 2013-15 alleen gebroed in Zuidelijk Flevoland (2015), hoewel de aanwezigheid van Blauwe Kiekendieven in de broedtijd in bijvoorbeeld het Bargerveen (Dr) een enkel broedgeval elders niet uitsluit.

Populatie- en verspreidingstrend

De Blauwe Kiekendief was lange tijd een zeldzame broedvogel, met slechts een tiental broedparen rond 1950. De soort was toen vermoedelijk nagenoeg verdwenen van het vasteland en alleen bekend van Ameland en Terschelling. Mocht de soort daar toen in alle atlasblokken met leefgebied zijn voorkomen, dan nog ging het om maximaal respectievelijk 5 en 13 blokken (totaal 18), wat gelijk zou zijn aan het landelijk aantal bezette atlasblokken in 2013-15.
Na 1950 breidde de soort zich vlot uit over het Waddengebied en namen de aantallen daar sterk toe. Jarenlange vestigingen elders, zoals in Noordwest-Overijssel en Flevoland, bleken allemaal tijdelijk. Na een landelijke piek van zo'n 130 paren rond 1995 namen de aantallen scherp af tot enkele tientallen rond de eeuwwisseling en nog minder daarna.

Bedreigingen en maatregelen

De Rode Lijst-status is onveranderd (Gevoelig). Dat er geen zwaardere categorie is gekozen, heeft te maken met de zeldzaamheid van de soort rond 1950. De realiteit is echter dat de huidige populatie dermate klein is geworden dat voor uitsterven moet worden gevreesd.
De afname wordt waarschijnlijk veroorzaakt door toegenomen sterfte onder jonge vogels na het broedseizoen. Voedselproblemen, zowel in natuurgebieden als boerenland, spelen een hoofdrol. Afnemende aantallen Blauwe Kiekendieven worden gemeld uit grote delen van West-Europa, waaronder de Duitse Waddeneilanden. De vestiging begon daar later dan bij ons, maar de neergang is er inmiddels onmiskenbaar.
Ongunstige ontwikkelingen binnen Nederland zijn intensieve begrazing van duinen, afname van het Konijn (belangrijke prooisoort), toegenomen recreatiedruk en mogelijk ook verslechterde voedselcondities in overwinteringsgebieden (o.a. intensivering akkerbouw). Maatregelen die de broedplaatsen op de Waddeneilanden ten goede komen zijn extensivering van begrazing en zonering van recreatie. In agrarisch gebied kunnen voedselomstandigheden worden verbeterd door het laten staan van stoppelvelden, braaklegging van akkers en inzaaien (met en niet oogsten) van granen.

Bronnen

de Boer P., Dijksen L. & Klaassen O. 2011. Blauwe Kiekendieven op de Waddeneilanden in 2010. Sovon-onderzoeksrapport 2010/15. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

de Boer P. & Klaassen O. 2007. Minder blauw op de Wadden: achtergronden van de afname van Blauwe Kiekendieven op Ameland en Terschelling. Limosa 80: 129-138.

van Oosten H.H., Beusink P., de Boer P., van den Bremer L., Dijksen L., Klaassen O., Majoor F., van Turnhout C., & Waasdorp S. 2008. De laatste karakteristieke vogels van het open duin: de dynamiek van populaties op de rand van uitsterven - en oplossingen. Sovon-onderzoeksrapport 2008/17. Stichting Bargerveen, Nijmegen / Sovon Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.

van Turnhout C., Hallmann C., de Boer P., Dijksen L., Klaassen O., Foppen R. & van der Jeugd H. 2013. Lange termijn populatiedynamiek van de Blauwe Kiekendief op de Wadden: inzichten uit een geïntegreerd populatiemodel. Limosa 86: 31-41.

Zeearend *Haliaeetus albicilla*

Rode Lijst 2016	Populatie (ex.)	Verspreiding	Populatietrend (% afname)	Verspreidingstrend (% afname)
Gevoelig	1-249	>0-<1%	<25%	<25%

Rode Lijst 2004	Rode Lijst 1994	IUCN NL 2016	IUCN Eur. 2015	IUCN Wereld 2016
niet beoordeeld	niet beoordeeld	Endangered	Least Concern	Least Concern

Populatie en verspreiding

De broedpopulatie omvatte 5-6 paren in 2013-15. De verspreiding bleef beperkt tot enkele grote wetlands: Oostvaardersplassen, Lauwersmeer, noordelijke Randmeren en Biesbosch (1% van de atlasblokken).

Populatie- en verspreidingstrend

De Zeearend is een nieuwkomer als Nederlandse broedvogel. Sinds het eerste broedgeval, in 2006 in de Oostvaardersplassen, nestelt hij jaarlijks in ons land en is het aantal geleidelijk toegenomen tot 6 paren in 2015.

Bedreigingen en maatregelen

De Zeearend staat voor het eerst op de Rode Lijst, vanwege de recente vestiging als jaarlijkse broedvogel en de nog kleine broedpopulatie. De soort kent een groot verspreidingsgebied in Noord- en Oost-Europa. De Nederlandse broedplaatsen liggen aan de zuidwestrand van het verspreidingsgebied. De vestiging bij ons volgde op een sterke toename en uitbreiding in Duitsland. Hier broeden inmiddels vele honderden paren en vertoont de soort nog steeds westwaartse expansie.
Rust op de broedlocatie wordt van groot belang geacht voor deze roofvogel, al zijn uit Duitsland inmiddels broedgevallen bekend nabij bebouwing. De Nederlandse populatie Zeearenden is vanwege de kleine omvang kwetsbaar, maar de broedlocaties worden goed beschermd. Windmolens en hoogspanningsleidingen kunnen een drukfactor vormen vanwege aanvaringsrisico's. Een geval van vergiftiging wijst op een andere risicofactor. Een verdere uitbreiding over Nederland lijkt mogelijk, gezien de aanwezigheid van grote waterrijke gebieden.

Bronnen

Boele A. & van Winden E. 2012. Zeearend: van wintergast tot broedvogel. Sovon-Nieuws 25(3): 12-13.

Raaf *Corvus corax corax*

Rode Lijst 2016	Populatie (ex.)	Verspreiding	Populatietrend (% afname)	Verspreidingstrend (% afname)
Gevoelig	1-249	5-24%	<25%	<25%

Rode Lijst 2004	Rode Lijst 1994	IUCN NL 2016	IUCN Eur. 2015	IUCN Wereld 2016
Gevoelig	Gevoelig	Endangered	Least concern	Least concern

Populatie en verspreiding

De Nederlandse broedpopulatie omvatte 110-140 paren in 2013-15, gehuisvest in 13% van de atlasblokken. De kern van de verspreiding ligt al tientallen jaren op de Veluwe, dat net als de Utrechtse Heuvelrug een min of meer aaneengesloten verspreidingsgebied vormt. Daarnaast heeft de soort delen van Midden-Overijssel, Flevoland en West-Drenthe bezet.
Daarbuiten is het voorkomen mager, met enige bezette atlasblokken in de Hollandse duinen en langs de oostgrens van het land.

Populatie- en verspreidingstrend

De oorspronkelijke populatie Raven stierf in Nederland uit in 1928. In de jaren zestig werd begonnen met een uitzettingsproject van Raven, afkomstig uit Duitsland (nadat een eerdere poging in 1939 met Litouwse vogels mislukte). Dit leidde vanaf 1976 tot een groeiende broedpopulatie, die tijdelijk stabiliseerde tussen 1990-2010 rond 75-90 paren. Daarna zette een nieuwe periode van toename in. Verreweg de meeste Raven broeden in gebieden met uitgestrekte bossen en heidevelden. Sommige nestelen in kleinere bossen, eventueel zelfs in polderland.

Bedreigingen en maatregelen

De Rode Lijst-status van de Raaf is niet veranderd, maar de populatiestatus is wel verbeterd. Dit past in het beeld van de omliggende landen. EU-breed is de soort toegenomen.
De recente opmars zou kunnen samenhangen met een verbeterd voedselaanbod doordat terreinbeheerders dode dieren vaker laten liggen. Overigens bleek op de Veluwe dat geconcentreerd storten van

kadavers kan leiden tot afnemende broedprestaties (door concurrentie tussen broedparen en groepen niet-broedende Raven, die zulke voedselbronnen monopoliseren). Verspreid storten of laten liggen is dus beter. Een mogelijk knelpunt in sommige gebieden is toenemende recreatiedruk in combinatie met verdere ontsluiting van bosgebieden (o.a. mountainbike routes in bossen).

Bronnen

Bijlsma R.G. & ten Seldam H. 2013. Impact of local food bonanzas ons breeding Ravens *Corvus corax*. Ardea 101: 55-59.

Matkop *Parus montanus rhenanus*

Rode Lijst 2016	Populatie (ex.)	Verspreiding	Populatietrend (% afname)	Verspreidingstrend (% afname)
Gevoelig	>25.000	>25%	50-74%	<25%

Rode Lijst 2004	Rode Lijst 1994	IUCN NL 2016	IUCN Eur. 2015	IUCN Wereld 2016
Gevoelig	Thans niet bedreigd	Vulnerable	Least concern	Least concern

Populatie en verspreiding

De Matkop komt voor in de helft van de Nederlandse atlasblokken. De soort ontbreekt grotendeels in Zeeland, Zuid-Holland, Noord-Holland, het westen van Friesland en het noorden van Groningen. In de rest van het land heeft hij een tamelijk aaneengesloten verspreiding maar zijn de aantallen per atlasblok veelal laag. De hoogste dichtheden zijn vastgesteld in delen van Drenthe en in de Biesbosch.

Populatie- en verspreidingstrend

Sinds 1990 zijn de landelijke aantallen minimaal gehalveerd. Met name op de zandgronden was er al vanaf de jaren zeventig sprake van afname. De afname was hier ook sterker dan in nattere regio's. De landelijke verspreiding is met 25% gekrompen sinds de jaren zeventig. Zo is de soort nagenoeg verdwenen uit Zuid-Holland en Zeeland en zijn de eerste gaten in het huidige verspreidingsgebied zichtbaar (het minst in het noorden van het land).

Bedreigingen en maatregelen

De Rode Lijst-status is onveranderd, maar de populatiestatus is verder verslechterd sinds de vorige lijst. De afname in Nederland past binnen een ontwikkeling die de hele EU beslaat. Er zijn geen duidelijke verklaringen voor deze grootschalige afname. Als mogelijke (maar onbewezen) oorzaken worden onder meer genoemd: toegenomen concurrentie om nestplaatsen met Kool- en Pimpelmezen en intensievere nestpredatie door Grote Bonte Spechten. Ook veroudering en verdroging van bossen, afnemende nestgelegenheid (zachthout boomsoorten), overbegrazing door herten (verdwijnende struiklaag) en klimaatverandering (wintervoedsel bederft in regenrijke zachte winters) zijn als eventuele factoren gesignaleerd.
Dit maakt duidelijk dat nader onderzoek naar de precieze achtergronden van de afname nodig is.

Bronnen

Bakhuizen J.J. & Sierdsema H. 2010. De Matkop verliest terrein, ook in Limburg. Limburgse Vogels 20: 49-58.
Bulteel G. 2013. Teloorgang en vernauwde habitatvoorkeur van de Matkop, een voorbeeld uit de Noorderkempen. Natuur.oriolus 79(1): 1-19.
Lewis A.J.G., Amar A., Daniells L., Charman E.C. & Stewart F.R.P. 2009. The decline of the Willow Tit in Britain. British Birds 102: 386-393.

Zwarte Mees *Parus ater ater*

Rode Lijst 2016	Populatie (ex.)	Verspreiding	Populatietrend (% afname)	Verspreidingstrend (% afname)
Gevoelig	>25000	>25%	50-74%	<25%

Rode Lijst 2004	Rode Lijst 1994	IUCN NL 2016	IUCN Eur. 2015	IUCN Wereld 2016
Thans niet bedreigd		Near threatened	Least concern	Least concern

Populatie en verspreiding

De verspreiding omvat 36% van de atlasblokken, vrijwel alle gelegen op de zandgronden of in de duinen. De hoogste dichtheden worden bereikt in regio's met veel naaldhout, met name de Veluwe en het Drents Friese Wold, en in wat mindere mate de

Utrechtse Heuvelrug en de Brabantse Wal.

Populatie- en verspreidingstrend

Al in de jaren tachtig werd een tendens naar afnemende aantallen gesignaleerd. De afname kwam rond de eeuwwisseling in een versnelling, met gemiddeld zo'n 6% afname per jaar. Ten opzichte van de jaren vijftig zijn de landelijke aantallen naar schatting meer dan gehalveerd. De verspreiding, daarentegen, is maar in lichte mate afgenomen (met 12% sinds de jaren zeventig).

Bedreigingen en maatregelen

Door de versnelde afname de laatste tien jaren is de soort voor het eerst op de Rode Lijst gekomen. De Zwarte Mees is ook op Europese schaal afgenomen sinds 1980. De EU-trend zou overigens stabiel en op korte termijn zelfs positief zijn.
Het is aannemelijk dat de afname in Nederland deels verband houdt met het verminderde areaal naaldhout, een gevolg van omvorming in natuurlijker bos (met meer loofhout) of heide. Vermoedelijk is er echter meer aan de hand, aangezien de afname ook resterende naaldbossen treft. Nader onderzocht moet worden in hoeverre afnames van prooidieren (ongewervelden) in bossen meespelen.

Bronnen

VAN MANEN W. 2014. Nieuwsbrief PTT december 2014. Sovon Vogelonderzoek Nederland.

BUIDELMEES *Remiz pendulinus pendulinus*

Rode Lijst 2016	Populatie (ex.)	Verspreiding	Populatietrend (% afname)	Verspreidingstrend (% afname)
Gevoelig	1-249	1-4%	<25%	<25%

Rode Lijst 2004	Rode Lijst 1994	IUCN NL 2016	IUCN Eur. 2015	IUCN Wereld 2016
Thans niet bedreigd	Thans niet bedreigd	Cr. endangered	Least concern	Least concern

Populatie en verspreiding

De Nederlandse broedpopulatie omvatte 45-75 broedparen in 2013-15, verspreid over 2% van de atlasblokken. De huidige broedlocaties liggen in moerasrijke gebieden en tellen doorgaans slechts één of enkele paren. De enige uitzondering vormt het Ketelmeer, waar een concentratie van 27-34 paren is vastgesteld.

Populatie- en verspreidingstrend

De Buidelmees broedt pas sinds begin jaren tachtig jaarlijks in Nederland en bereikte de hoogste aantallen in de jaren negentig (circa 250 paren). De soort had toentertijd bolwerken in Friesland, het IJsselmeergebied en langs de Grote Rivieren. Sindsdien zijn de aantallen sterk afgenomen en is ook de verspreiding sterk gekrompen.

Bedreigingen en maatregelen

De soort staat voor het eerst op de Rode Lijst, een gevolg van de recente populatie-afname. Hiervoor zijn geen duidelijke oorzaken aanwijsbaar. De Buidelmees heeft zich in het verleden vanuit Oost-Europa westwaarts uitgebreid. Nederland ligt aan de westrand van het verspreidingsgebied en het is onbekend in hoeverre problemen in de kern van zijn verspreidingsgebied doorwerken in de Nederlandse aantallen. In veel Centraal-Europese landen is de soort eveneens afgenomen.
Leefgebied lijkt in Nederland niet het probleem te vormen. Buidelmezen kunnen zich in principe vlot vestigen in geschikte gebieden, bijvoorbeeld moeras met hoge schietwilgen, riet en lisdodden.

Bronnen

HUSTINGS F. & VAN WINDEN E. 2009. Buidelmees op zijn retour. Sovon-Nieuws 22(2):3-4.

Boerenzwaluw *Hirundo rustica rustica*

Rode Lijst 2016	Populatie (ex.)	Verspreiding	Populatietrend (% afname)	Verspreidingstrend (% afname)
Gevoelig	>25000	>25%	50-74%	<25%

Rode Lijst 2004	Rode Lijst 1994	IUCN NL 2016	IUCN Eur. 2015	IUCN Wereld 2016
Gevoelig	Gevoelig	Least concern	Least concern	Least concern

Populatie en verspreiding

De Boerenzwaluw broedt in 95% van de Nederlandse atlasblokken. Hij nestelt vooral in boerenstallen in agrarisch gebied, met een voorkeur voor paarden- en ligboxenstallen. De dichtheden zijn het hoogst in delen van Noord en Oost-Nederland.

Populatie- en verspreidingstrend

Ten opzichte van de jaren vijftig is de stand van de Boerenzwaluw naar schatting met ongeveer twee derde afgenomen. De achteruitgang vond vooral in de vorige eeuw plaats, want sinds 1995 zijn de aantallen gestabiliseerd of regionaal zelfs licht aan het herstellen. De landelijke verspreiding is op het niveau van atlasblokken niet wezenlijk veranderd sinds de jaren zeventig.

Bedreigingen en maatregelen

De Rode Lijst-status is onveranderd ten opzichte van de vorige lijst. Het recente herstel is nog veel te beperkt om te compenseren voor de grote afname in de tweede helft van de vorige eeuw. Die achteruitgang wordt voornamelijk geweten aan schaalvergroting en intensivering van de landbouw (o.a. pesticidengebruik, ontwatering), waardoor de kwaliteit van foerageergebied en nestgelegenheid is afgenomen. Verminderde nestgelegenheid is vooral een gevolg van modernisering van stallen en strengere regelgeving omtrent veiligheid en hygiëne. Voor het recente herstel lijken verbetering van het broedsucces en vooral de vervijfvoudiging van het aantal geschikte nestplaatsen in de vorm van paardenstallen verantwoordelijk.

Bronnen

van den Bremer L., Schekkerman H., Roodbergen M. & van Turnhout C. 2014. Aantalsontwikkeling en nestplaatskeuze van Nederlandse Boerenzwaluwen. Limosa 87: 45-51.

van den Brink B. 2003. Hygiënemaatregelen op moderne boerenbedrijven en het lot van Boerenzwaluwen *Hirundo rustica*. Limosa 79: 109-116.Hallmann C.A., Foppen R.P.B., van Turnhout C.A.M., de Kroon H. & Jongejans E. 2014. Declines in insectivorous birds are associated with high neonicotinoid concentrations. Nature 511: 341-343.

Huiszwaluw *Delichon urbicum urbicum*

Rode Lijst 2016	Populatie (ex.)	Verspreiding	Populatietrend (% afname)	Verspreidingstrend (% afname)
Gevoelig	>25000	>25%	50-74%	<25%

Rode Lijst 2004	Rode Lijst 1994	IUCN NL 2016	IUCN Eur. 2015	IUCN Wereld 2016
Gevoelig	Gevoelig	Least concern	Least concern	Least concern

Populatie en verspreiding

De Huiszwaluw broedt in ongeveer 85% van de Nederlandse atlasblokken. De soort is in ons land gebonden aan bewoonde omgeving. Huiszwaluwen nestelen vrijwel uitsluitend aan gebouwen en bruggen. Ze zijn het talrijkst in de omgeving van meren, plassen en rivieren. Atlasblokken met meer dan 100 broedparen kunnen in bijna het hele land worden aangetroffen, met enige nadruk op Noord- en Zuidwest-Nederland.

Populatie- en verspreidingstrend

Ten opzichte van de jaren vijftig is de stand van de Huiszwaluw met rond twee derde afgenomen. De achteruitgang vond vooral tot in de jaren tachtig plaats en zwakte vervolgens wat af. In de periode van forse afname zijn de steden grotendeels verlaten en werd de Huiszwaluw vooral een soort van het buitengebied. Net na de eeuwwisseling zette enig herstel in, met echter regionale nuances. Het krachtigste herstel vond plaats in Noord-Nederland, terwijl de aantallen op de zandgronden en in Zuidwest-Nederland stabieler bleven. Plaatselijk worden ook steden weer voorzichtig geherkoloniseerd. De landelijke verspreiding is met bijna 10% afgenomen ten opzichte van de jaren zeventig.

Bedreigingen en maatregelen

De Rode Lijst-status is onveranderd ten opzichte van de vorige lijst. Het recente herstel is nog te beperkt om te compenseren voor de grote afname in de tweede helft van de vorige eeuw. Deze werd vooral veroorzaakt door afnemend voedselaanbod door landbouwintensivering (o.a. pesticidengebruik, ontwatering) en verminderde beschikbaarheid van nestmateriaal (o.a. erfverharding, aanbrengen van beschoeiing, dempen van sloten, verlaging van waterpeil) en nestgelegenheid (renovatie, andere bouwwijze). In stedelijk gebied is er voor Huiszwaluwen nauwelijks meer aan nestmateriaal te komen. Daarnaast worden nesten nog steeds afgestoken door bewoners vanwege overlast. Om Huiszwaluwen aan extra nestgelegenheid te helpen, worden in Nederland vanaf 2008 huiszwaluwtillen geplaatst, maar de effectieve bijdrage daarvan aan de huisvesting is vooralsnog op landelijke schaal gering. De toenemende tendens om waterpartijen aan te leggen in bebouwd gebied biedt op termijn mogelijk nieuwe perspectieven.

Bronnen

VAN DEN BREMER L. & VAN TURNHOUT C. 2017. Voorstudie Jaar van de Huiszwaluw 2018. Sovon-rapport 2017-19. Sovon vogelonderzoek Nederland, Nijmegen

VELDLEEUWERIK *Alauda arvensis arvensis*

Rode Lijst 2016	Populatie (ex.)	Verspreiding	Populatietrend (% afname)	Verspreidingstrend (% afname)
Gevoelig	>25000	>25%	75-<100%	25-49%

Rode Lijst 2004	Rode Lijst 1994	IUCN NL 2016	IUCN Eur. 2015	IUCN Wereld 2016
Gevoelig	Gevoelig	Least concern	Least concern	Least concern

Populatie en verspreiding

De Veldleeuwerik was lange tijd een algemene broedvogel van zowel boerenland als open natuurgebieden, met een zeer ruime verspreiding die tot in de jaren zeventig bijna alle Nederlandse atlasblokken bestreek. Momenteel komt de soort nog maar in ongeveer twee derde van de atlasblokken voor. Hij heeft in boerenland een voorkeur voor licht begraasde en relatief extensief benutte weilanden, hooiland (mits niet frequent gemaaid) en open akkerland met extensief beheerde bermen en randen; in natuurgebieden bewoont hij vooral weinig vergraste en qua vegetatiehoogte variabele heide. De ordegrootte 120 atlasblokken waar nog meer dan 50 Veldleeuweriken broeden, liggen vooral in Oost-Groningen, Drenthe en op de Veluwe.

Populatie- en verspreidingstrend

Ten opzichte van de jaren vijftig is de Veldleeuwerik met meer dan 90% afgenomen in aantal, een achteruitgang die door slechts weinig broedvogels wordt geëvenaard. De afname vond vooral plaats in de laatste decennia van de vorige eeuw, en was in graslanden en duinen sterker dan in akkers en heide. Zelfs sinds 1990, toen de populatie al duidelijk in een val was geraakt, is 70% van de Nederlandse Veldleeuweriken verdwenen. Pas de laatste tien jaar lijkt de afname op landelijk niveau wat te stabiliseren. Ook de landelijke verspreiding is onderhevig aan verval. Sinds midden jaren zeventig is de Veldleeuwerik uit ruim 30% van de atlasblokken verdwenen.

Bedreigingen en maatregelen

De Rode Lijst-status is onveranderd ten opzichte van de vorige lijst. De achteruitgang is vooral veroorzaakt door landbouwintensivering, resulterend in afgenomen voedselaanbod en teruglopend broedsucces. Factoren hierbij zijn onder meer pesticiden- en kunstmestgebruik, hoge maaifrequentie en graasdruk, afgenomen gewasdiversiteit en bermlengte, en overstap van zomergranen naar maïs en wintergranen. Hierdoor worden tegenwoordig onvoldoende legsels grootgebracht. In natuurgebieden zijn verruiging en vergrassing van duinen en heide ongunstig geweest. Met gericht berm- en perceelbeheer in akkergebieden is het mogelijk om de leefomstandigheden van Veldleeuweriken te verbeteren (o.a. inrichting faunaranden, verbeteren gewasdiversiteit, verbouw zomergraan, ijler inzaaien van graangewassen).

Bronnen

BOS J.F.F.P., SIERDSEMA H., SCHEKKERMAN H. & VAN SCHARENBURG C.W.M. 2010. Een Veldleeuwerik zingt niet voor niets! Schatting van kosten van maatregelen voor akkervogels in de context van een veranderend Gemeenschappelijk Landbouwbeleid. Wot-rapport 107, Wageningen.

HALLMANN C.A., FOPPEN R.P.B., VAN TURNHOUT C.A.M., DE KROON H. & JONGEJANS E. 2014. Declines in insectivorous birds are associated with high neonicotinoid concentrations. Nature 511: 341-343.

TEUNISSEN W.A., OTTENS H.J., ROODBERGEN

M. & KOKS B. 2009. Veldleeuweriken in intensief en extensief gebruikt agrarisch gebied. Sovon-onderzoeksrapport 2009/13. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen. WGK-rapport 2, Stichting Werkgroep Grauwe Kiekendief, Scheemda.

GRASZANGER *Cisticola juncidis cisticola*

Rode Lijst 2016	Populatie (ex.)	Verspreiding	Populatietrend (% afname)	Verspreidingstrend (% afname)
Gevoelig	1-249	>0-<1%	<25%	<25%
Rode Lijst 2004	**Rode Lijst 1994**	**IUCN NL 2016**	**IUCN Eur. 2015**	**IUCN Wereld 2016**
Niet beoordeeld		Endangered	Least concern	Least concern

Populatie en verspreiding

De Nederlands broedpopulatie telde 6-28 paren in 2013-15. De verspreiding bleef beperkt tot het Verdronken Land van Saeftinghe in Zeeuws-Vlaanderen.

Populatie- en verspreidingstrend

De Graszanger vestigde zich al in 1972 in ons land maar verdween eind jaren zeventig weer als broedvogel. Een nieuwe vestiging begon eind jaren negentig, en sindsdien broedt de soort jaarlijks in Nederland met een toename tot 110-150 paren in 2009. Sindsdien zijn de aantallen weer fors teruggevallen, om recent op laag niveau te stabiliseren. Saeftinghe was gedurende al die tijd het voornaamste broedgebied, alleen in topjaren is de Graszanger ook elders in Zeeland of zelfs daarbuiten vastgesteld.

Bedreigingen en maatregelen

De Graszanger is nu voor het eerst op de Rode Lijst geplaatst; voor de Rode Lijst 2004 gold hij nog als onregelmatige broedvogel. De soort is kwetsbaar vanwege het voorkomen op één locatie. Nederland ligt aan de uiterste noordwestgrens van het verspreidingsgebied van deze zuidelijke soort, die een tendens tot noordwaartse uitbreiding vertoont. Het voorkomen in ons land hangt nauw samen met het winterweer. In strenge winters wordt de Nederlandse populatie van deze soort, die zich (eenmaal ergens gevestigd) als standvogel gedraagt, weggevaagd.

Bronnen

CASTELIJNS H. 2002. Graszanger *Cisticola juncidis*. Pp. 368-369 *in:* Sovon Vogelonderzoek Nederland 2002. Atlas van de Nederlandse Broedvogels 1998-2000. – Nederlandse Fauna 5. Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij & European Invertebrate Survey-Nederland, Leiden.

SLATERUS R. & VAN WINDEN E. 2009. Cetti's Zanger en Graszanger: een wintergevoelig duo. Sovon-Nieuws 22(1): 5-7.

SPOTVOGEL *Hippolais icterina*

Rode Lijst 2016	Populatie (ex.)	Verspreiding	Populatietrend (% afname)	Verspreidingstrend (% afname)
Gevoelig	>25000	>25%	50-74%	<25%
Rode Lijst 2004	**Rode Lijst 1994**	**IUCN NL 2016**	**IUCN Eur. 2015**	**IUCN Wereld 2016**
Gevoelig	Thans niet bedreigd	Least concern	Least concern	Least concern

Populatie en verspreiding

De Spotvogel is in 76% van de atlasblokken vastgesteld als broedvogel. Serieuze gaten in de verspreiding zijn zichtbaar in zeer bosrijke streken (Veluwe, Utrechtse Heuvelrug) maar ook elders, zoals in het zuiden van Overijssel. Regio's met relatief hoge dichtheden zijn gelegen in het Groene Hart en de Gelderse Vallei.

Populatie- en verspreidingstrend

De soort neemt vermoedelijk al sinds de jaren zeventig af, in eerste instantie vooral in bosgebieden. De afname ging met name in de jaren negentig hard, ook in agrarisch gebied, maar sinds de eeuwwisseling zijn de aantallen stabiel of licht herstellend. De landelijke afname bedraagt vermoedelijk ruim 50%. De verspreiding is sinds de jaren zeventig met 19% gekrompen. Dit betreft vooral bosgebieden, zoals de Veluwe.

Bedreigingen en maatregelen

De aanhoudende afname vormt onderdeel van een proces dat heel West-Europa beslaat. De redenen zijn onduidelijk. In Nederland wordt wel gedacht aan bosveroudering en veranderend bosbeheer (leidend tot verdwijning uit bossen) of voedseltekort door gebruik van insecticiden (o.a. neonicotinoïden) in de landbouw. Andere mogelijke factoren (klimaatverandering, problemen in Afrikaanse overwinteringsgebieden) verdienen eveneens grondige analyse.

Bronnen

HALLMANN C.A., FOPPEN R.P.B., VAN TURNHOUT C.A.M., DE KROON H. & JONGEJANS E. 2014. Declines in insectivorous birds are associated with high neonicotinoid concentrations. Nature 511: 341-343.

VAN NOORDEN B. 2015. Broedbiologisch onderzoek aan Spotvogels in de Peel. Limosa 88: 153-163.

KRAMSVOGEL *Turdus pilaris*

Rode Lijst 2016	Populatie (ex.)	Verspreiding	Populatietrend (% afname)	Verspreidingstrend (% afname)
Gevoelig	1-249	1-4%	<25%	<25%

Rode Lijst 2004	Rode Lijst 1994	IUCN NL 2016	IUCN Eur. 2015	IUCN Wereld 2016
Gevoelig	Thans niet bedreigd	Endangered	Least concern	Least concern

Populatie en verspreiding

In 2013 bedroeg de Nederlandse broedpopulatie naar schatting 15-40 paren (geen schatting bekend uit 2014-15). De verspreiding is beperkt tot 1% van de atlasblokken. Deze zijn nagenoeg alle gelegen in het oosten van het land, vooral Zuid-Limburg, omgeving Nijmegen, de Achterhoek en Zuidwest-Drenthe. Veel broedlocaties zijn tegenwoordig maar een enkel jaar bezet, jarenlange vestigingen zijn zeldzaam geworden.

Populatie- en verspreidingstrend

Tot 1974 was de Kramsvogel een incidentele broedvogel in Nederland. Daarna namen de aantallen snel toe, eerst in Zuid-Limburg en vervolgens ook elders. Deze ontwikkeling volgde op de kolonisatie van onder andere het Rijnland (Duitsland) en de Ardennen (België). Dit was onderdeel van een sterke westwaartse uitbreiding van het Europese broedgebied die al vele tientallen jaren aan de gang was. Op het hoogtepunt van de kolonisatie van Nederland, rond 1986, telde ons land zo'n 800 broedparen. Op sommige locaties in Zuid-Limburg nestelden tientallen paren in semi-kolonieaal verband. In de jaren negentig kwam er om onbekende redenen de klad in. De aantallen stortten vrijwel volledig in, inclusief die in de eerder goed bezette gebieden. Ook de grote broedpopulaties in de Belgische Ardennen en het westen van Duitsland nemen af.

Bedreigingen en maatregelen

De Rode Lijst-categorie is onveranderd (de soort was in de jaren vijftig immers geen regelmatige broedvogel). De populatiestatus is sinds de vorige Rode Lijst verslechterd. De oorzaken van de Nederlandse afname zijn onduidelijk en kunnen niet los worden gezien van de vermindering op West-Europese schaal.

GRAUWE VLIEGENVANGER *Muscicapa striata striata*

Rode Lijst 2016	Populatie (ex.)	Verspreiding	Populatietrend (% afname)	Verspreidingstrend (% afname)
Gevoelig	>25000	>25%	50-74%	<25%

Rode Lijst 2004	Rode Lijst 1994	IUCN NL 2016	IUCN Eur. 2015	IUCN Wereld 2016
Gevoelig	Thans niet bedreigd	Least concern	Least concern	Least concern

Populatie en verspreiding

De Grauwe Vliegenvanger broedt in bijna driekwart van de Nederlandse atlasblokken, maar is tegenwoordig nergens meer echt talrijk. De soort komt vooral voor in gevarieerde, relatief open, loofbossen (vooral oud loofhout, maar ook vrij jonge bossen, inclusief wilgen- en populierenbossen) en in boerenland met veel houtwallen of erfbegroeiing. Ook wordt gebroed in groene dorpen en villawijken met oude tuinen. In Nederland worden de hoogste dicht-

heden aangetroffen in Hoog-Nederland, met name in Zuidwest-Drenthe, Twente, de Achterhoek en lokaal op de Veluwe en in Limburg.

Populatie- en verspreidingstrend

Momenteel resteert naar schatting maar een derde van het aantal Grauwe Vliegenvangers van de jaren vijftig. Tot in de jaren tachtig leken de trends in boerenland (afname) en in bosgebieden (toename) uiteen te lopen, maar sindsdien is vrijwel overal van achteruitgang sprake. In de afgelopen dertig jaar is de stand met minimaal 40% verminderd, hoewel de afname de laatste tien jaar wat afzwakt. De landelijke verspreiding is op het niveau van atlasblokken met ongeveer 15% afgenomen sinds de jaren zeventig.

Bedreigingen en maatregelen

De Rode Lijst-status is niet veranderd ten opzichte van de vorige lijst. De achteruitgang wordt voornamelijk geweten aan schaalvergroting en intensivering in de landbouw (o.a. verdwijnen van houtwallen en hoogstamboomgaarden, pesticidengebruik), waardoor de nest- en foerageermogelijkheden zijn afgenomen. Mogelijk speelt ook klimaatverandering een rol voor deze laat arriverende Afrikatrekker (*mismatch* broedseizoen en voedselpiek?), terwijl droogte en ontbossing in de Afrikaanse overwinteringsgebieden eveneens in het spel kunnen zijn. Extensivering van agrarisch gebruik het cultuurlandschap en vogelvriendelijke inrichting van erven in het landelijk gebied komen de soort ten goede.

Bronnen

Both C., van Turnhout C.A.M., Bijlsma R.G., Siepel H., van Strien A.J. & Foppen R.B.P. 2013. Avian population consequences of climate change are most severe for long-distance migrants in seasonal habitats. Proc. R. Soc. B 277: 1259–1266.

Huismus *Passer domesticus domesticus*

Rode Lijst 2016	Populatie (ex.)	Verspreiding	Populatietrend (% afname)	Verspreidingstrend (% afname)
Gevoelig	>25000	>25%	50-74%	<25%

Rode Lijst 2004	Rode Lijst 1994	IUCN NL 2016	IUCN Eur. 2015	IUCN Wereld 2016
Gevoelig	Thans niet bedreigd	Least concern	Least concern	Least concern

Populatie en verspreiding

De Huismus is een algemene broedvogel die in 95% van de Nederlandse atlasblokken voorkomt. De verspreiding overlapt met die van menselijke bewoning. Huismussen zijn het talrijkst op het platteland en in 'open' nieuwbouwwijken met pannendaken, veel groen en liefst een wat rommelige omgeving, nabij stadsranden. In dichtbebouwde, 'versteende' nieuwbouwwijken en in de oudste wijken in de centra van grote steden zijn Huismussen tegenwoordig schaars of helemaal afwezig. Gemiddeld zijn de dichtheden in Hoog-Nederland hoger dan in Laag-Nederland.

Populatie- en verspreidingstrend

Ten opzichte van de jaren vijftig is de stand van de Huismus ruim gehalveerd. De achteruitgang vond vooral plaats in het laatste kwart van de vorige eeuw, sinds 2000 zijn de aantallen gestabiliseerd of nemen ze zelfs weer wat toe. De enorme aantalsafname ten spijt, is de landelijke verspreiding sinds de jaren zeventig amper veranderd, althans op het niveau van atlasblokken (-1%).

Bedreigingen en maatregelen

De Rode Lijst-status is onveranderd ten opzichte van de vorige lijst. Het recente herstel is nog te beperkt om te compenseren voor de grote afname die eind vorige eeuw heeft plaatsgevonden. In stedelijk gebied zijn zowel nestgelegenheid als voedselbeschikbaarheid afgenomen. Oorzaken zijn de veranderingen in woningbouw (verdwijnen ouderwetse pannendaken), woningrenovatie (geen toegang meer tot nestplekken), beheer van stedelijk groen (minder onkruid- en insectenrijke vegetaties en dus voedselproblemen, minder struiken om te schuilen) en verstening van tuinen. Op het platteland is vooral het voedselaanbod afgenomen door vermindering van graanteelt, efficiëntere oogstmethoden, verdwijnen van stoppelvelden en gebruik van bestrijdingsmiddelen.
Vooral in steden liggen er kansen om de situatie voor Huismussen te verbeteren, bijvoorbeeld door natuurlijke tuininrichting en het toegankelijk maken van woningen voor nestelende vogels (vogelvides).

Ringmus *Passer montanus montanus*

Rode Lijst 2016	Populatie (ex.)	Verspreiding	Populatietrend (% afname)	Verspreidingstrend (% afname)
Gevoelig	>25000	>25%	75-<100%	<25%

Rode Lijst 2004	Rode Lijst 1994	IUCN NL 2016	IUCN Eur. 2015	IUCN Wereld 2016
Gevoelig	Thans niet bedreigd	Vulnerable	Least concern	Least concern

Populatie en verspreiding

De Ringmus nestelt in ongeveer 80% van de Nederlandse atlasblokken. Ringmussen broeden vooral in kleinschalig boerenland met een hoog aandeel bouwland. Ze bewonen bossen en steden alleen langs de randen en mijden zeer open gebieden. De dichtheden zijn in de noordoostelijke helft van Nederland gemiddeld hoger dan in de zuidwestelijke helft.

Populatie- en verspreidingstrend

De aantallen Ringmussen zijn ten opzichte van de jaren vijftig met meer dan driekwart afgenomen. Die afname is al vele decennia aan de gang en nog steeds niet gestopt. Bossen zijn inmiddels nagenoeg verlaten. De sterkste afnames zijn geconstateerd in Noord- en Zuid-Holland en Zeeland, terwijl delen van Drenthe, Friesland en Overijssel een veel gematigder beeld laten zien. Ook de landelijke verspreiding van Ringmussen is afgenomen, al valt dat op het niveau van atlasblokken (-14% sinds jaren zeventig) minder op dan de getalsmatige vermindering.

Bedreigingen en maatregelen

De Rode Lijst-status is onveranderd ten opzichte van de vorige lijst, ondanks de verdere achteruitgang. De belangrijkste oorzaak voor de afname in ons land is intensivering van de landbouw, met name efficiëntere graanoogst, verdwijnen van stoppelvelden en zaadrijke onkruidenvegetaties en verminderde beschikbaarheid van ongewervelden (o.a. door gebruik van bestrijdingsmiddelen).
Maatregelen tot herstel moeten in het bijzonder worden gericht op het verbeteren van het voedselaanbod in boerenland, waardoor de sterfte van jonge en volwassen vogels in vooral het winterhalfjaar vermindert. Bij Eastermar in Friesland werd een opvallend hoog aandeel onbevruchte eieren in legsels aangetroffen, om vooralsnog onbekende redenen. Nader (landelijk) onderzoek naar de reproductie bij Ringmussen is zeer gewenst.

Bronnen

Timmerman A. & de Vries G. 2016. Raadselachtige Ringmussen (*Passer montanus*): nestkastbewoners bij Eastermar (Frl.) in de periode 1996 – 2016. Twirre 26(2): 11-18.

Gele Kwikstaart *Motacilla flava*

Rode Lijst 2016	Populatie (ex.)	Verspreiding	Populatietrend (% afname)	Verspreidingstrend (% afname)
Gevoelig	>25000	>25%	75-<100%	<25%

Rode Lijst 2004	Rode Lijst 1994	IUCN NL 2016	IUCN Eur. 2015	IUCN Wereld 2016
Gevoelig	Thans niet bedreigd	Least concern	Least concern	Least concern

Populatie en verspreiding

De Gele Kwikstaart is broedvogel in driekwart van de Nederlandse atlasblokken. Het is tegenwoordig vooral een akkervogel, die de hoogste dichtheden bereikt in open akkerland op kleigronden, met name in Groningen en Zeeland. In Noord-Holland, Flevoland en het rivierengebied zijn de dichtheden gemiddeld lager, terwijl Gele Kwikstaarten op de hoge zandgronden in de regel vrij schaars zijn. De soort is grotendeels verdwenen uit de graslanden, die tot enkele tientallen jaren geleden de favoriete broedbiotoop vormden.

Populatie- en verspreidingstrend

Ten opzichte van de jaren vijftig is de Gele Kwikstaart met meer dan fdriekwart in aantal afgenomen. De grootste achteruitgang vond plaats in de jaren zestig en zeventig. In de afgelopen kwart eeuw was de afname veel kleiner en sinds 2005 is landelijk zelfs van enig herstel sprake. Behalve een verschuiving van grasland naar bouwland (tegenwoordig broedt tenminste 70% van de populatie in bouwland), zien we opmerkelijke regionale trendverschillen. De achteruitgang in Zuidwest-Nederland en de toename in Noord-Nederland sinds 1990 springen hierbij in het oog. Landelijk is de verspreiding van de

Gele Kwikstaart wat gekrompen (-10% op niveau van atlasblokken) sinds midden jaren zeventig.

Bedreigingen en maatregelen

De Rode Lijst-status is ten opzichte van de vorige lijst onveranderd. Net als veel andere boerenlandvogels lijkt ook de Gele Kwikstaart baat te hebben bij een grote diversiteit aan gewassen (o.a. aardappel, bieten, granen). Intensiever landgebruik, en dan met name de overstap van zomer- op wintergranen, is voor deze soort dan ook een belangrijke reden van achteruitgang, aangezien tweede broedsels dan niet meer mogelijk zijn. Vroeger en vaker maaien heeft, net als het verdwijnen van kruidenrijke vegetaties, sterk bijgedragen aan de verdwijning uit graslanden. Ook is de soort gevoelg voor pesticidengebruik.
Gele Kwikstaarten lijken te profiteren van open akkerland waarin een grote diversiteit aan gewassen wordt geteeld, afgewisseld met gerichte maatregelen als faunaranden en natuurbraak.

Bronnen

Bos J.F.F.P., Sierdsema H., Schekkerman H. & van Scharenburg C.W.M. 2010. Een Veldleeuwerik zingt niet voor niets! Schatting van kosten van maatregelen voor akkervogels in de context van een veranderend Gemeenschappelijk Landbouwbeleid. Wot-rapport 107, Wageningen.

Hallmann C.A., Foppen R.P.B., van Turnhout C.A.M., de Kroon H. & Jongejans E. 2014. Declines in insectivorous birds are associated with high neonicotinoid concentrations. Nature 511: 341-343.

Oosterveld E.B., Bruinzeel L.W. & Wymenga E. 2014. Ecologie van weidevogels: Kennisbundeling voor bescherming en beheer. A&W-rapport 1831, Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek, Feanwâlden.

Wiersma P., Ottens H.J., Kuiper M.W., Schlaich A.E., Klaassen R.H.G., Vlaanderen O., Postma M. & Koks B. 2014. Analyse effectiviteit van het akkervogelbeheer in provincie Groningen. Rapport Stichting Werkgroep Grauwe Kiekendief, Scheemda.

Engelse Kwikstaart *Motacilla flava flavissima*

Rode Lijst 2016	Populatie (ex.)	Verspreiding	Populatietrend (% afname)	Verspreidingstrend (% afname)
Gevoelig	1-249	>0-<1%	?	?

Rode Lijst 2004	Rode Lijst 1994	IUCN NL 2016	IUCN Eur. 2015	IUCN Wereld 2016
Gevoelig	Bedreigd	Endangered		

Populatie en verspreiding

De broedpopulatie omvat vermoedelijk hooguit enkele tientallen paren. De ondersoort komt voor in 1% van de atlasblokken, vrijwel allemaal gelegen in West-Nederland met een clustertje van bezette blokken in de Bollenstreek in Zuid-Holland.

Populatie- en verspreidingstrend

Aantallen en verspreiding zijn pas vanaf de jaren zeventig goed bekend. Sinds die tijd zijn de aantallen met misschien wel 75% afgenomen en is de landelijke verspreiding (atlasblokken) met 64% gekrompen. Het verspreidingsgebied in de Bollenstreek is kleiner geworden, de populatie van Goeree-Overflakkee is verdwenen en broedgevallen elders lijken steeds minder voor te komen.

Bedreigingen en maatregelen

De Rode Lijst-status 2004 is gecorrigeerd van Bedreigd naar Gevoelig (wat moet worden gezien als de minimale bedreigingscategorie). Er is te weinig kennis over het voorkomen van de Engelse Kwikstaart in de jaren vijftig om een trendbepaling te kunnen doen. De recente Nederlandse afname is niet goed verklaarbaar uit landschappelijke factoren (al kan veranderen en/of intensivering van agrarisch grondgebruik meespelen) en hangt wellicht vooral samen met ontwikkelingen elders. In Groot-Brittannië, waar het grootste deel van de populatie broedt, zijn de aantallen fors afgenomen en is het verspreidingsgebied gekrompen. Misschien hangt de afname in Nederland (deels) samen met verminderde instroom van broedvogels vanaf de Britse Eilanden.
De Engelse Kwikstaart lijkt te profiteren van de aanwezigheid van vochtige greppels en sporen/paden in het bouwland (voedsel).

Bronnen

Gilroy J.J., Anderson G.Q.A., Grice P.V., Vickery J., Watts P.N. & Sutherland W.J. 2009. Foraging habitat selection, diet and nestling condition in Yellow Wagtails *Motacilla flava* breeding on arable farmland. Bird Study 56: 221-232.

Graspieper *Anthus pratensis pratensis*

Rode Lijst 2016	Populatie (ex.)	Verspreiding	Populatietrend (% afname)	Verspreidingstrend (% afname)
Gevoelig	>25000	>25%	50-74%	<25%

Rode Lijst 2004	Rode Lijst 1994	IUCN NL 2016	IUCN Eur. 2015	IUCN Wereld 2016
Gevoelig	Thans niet bedreigd	Least concern	Near threatened	Near threatened

Populatie en verspreiding

Graspiepers komen voor in ongeveer driekwart van de Nederlandse atlasblokken. Ze broeden in boerenland vooral in gebieden met een hoog aandeel bouwland en veel lijnvormige elementen (dijken, bermen, slootranden). In graslanden is de soort alleen talrijk bij relatief extensief grondgebruik. De hoogste dichtheden worden vastgesteld op kwelders en in open duingebieden en heideterreinen In de drie noordoostelijke provincies, op de Waddeneilanden, in Oostelijk Flevoland en in het Deltagebied zijn de dichtheden gemiddeld duidelijk hoger dan in de rest van het land.

Populatie- en verspreidingstrend

Ten opzichte van de jaren vijftig is de Graspieper met meer dan de helft in aantal afgenomen. De achteruitgang vond vooral plaats in de laatste decennia van de vorige eeuw en was het sterkst in regulier grasland, minder in akkergebieden en weidevogelreservaten. Pas de laatste tien jaar stabiliseren de landelijke aantallen, met echter regionale trendverschillen (aanhoudende afnames in de meeste heidegebieden, enig herstel in laagveengebieden). Sinds midden jaren zeventig is de Graspieper uit ruim 15% van de atlasblokken verdwenen.

Bedreigingen en maatregelen

De Rode Lijst-status is onveranderd ten opzichte van de vorige lijst en de populatiestatus bleef gelijk. Daarmee steekt Nederland relatief gunstig af tegen andere Noord- en Centraal-Europese landen. Door de sterke afname in vrijwel het hele broedverspreidingsgebied (dat vrijwel beperkt is tot Europa) staat de soort op zowel de Europese als mondiale Rode Lijst.

De achteruitgang in Nederland is vooral veroorzaakt door landbouwintensivering. In moderne graslanden en akkers bestaat gebrek aan nestgelegenheid (weinig reliëf, intensief onderhouden bermen en slootranden), terwijl hoge veedichtheden, vaker maaien, slootkanten opschonen en intensieve grondbewerking het broedsucces drukken. In natuurgebieden is te intensieve begrazing nadelig voor Graspiepers. Enige begrazing kan gunstig zijn, maar de benodigde intensiteit varieert tussen ecosysteemtypen

Een maatregel in agrarisch gebied betreft de handhaving of aanleg van structuur- en kruidenrijke slootkanten of stroken die tot in augustus ongemaaid blijven; de soort broedt tot ver in de zomer. Tevens zijn dit in intensieve agrarische gebieden belangrijke foerageergebieden. In kustgebieden geldt dit voor zeedijken.

Bronnen

Klink R., Mandema F.S., Bakker J.P. & Tinbergen J.M. 2014. Foraging site choice and diet selection of Meadow Pipits *Anthus pratensis* breeding on grazed salt marshes. Bird Study 61: 101-110.

Oosterveld E.B., Bruinzeel L.W. & Wymenga E. 2014. Ecologie van weidevogels: Kennisbundeling voor bescherming en beheer. A&W-rapport 1831, Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek, Feanwâlden.

Keep *Fringilla montifringilla*

Rode Lijst 2016	Populatie (ex.)	Verspreiding	Populatietrend (% afname)	Verspreidingstrend (% afname)
Gevoelig	1-249	>0-<1%	<25%	<25%

Rode Lijst 2004	Rode Lijst 1994	IUCN NL 2016	IUCN Eur. 2015	IUCN Wereld 2016
Gevoelig	Niet beoordeeld	Cr. endangered	Least concern	Least concern

Populatie en verspreiding

In 2013-15 zijn uit slechts twee atlasblokken (0,1%) waarschijnlijke broedgevallen van Keep gemeld: één in Drenthe en één in Noord-Limburg. De broedpopulatie omvat waarschijnlijk slechts enkele broedparen.

Populatie- en verspreidingstrend

De soort ontbrak vermoedelijk als broedvogel rond 1950 in Nederland. Na incidentele broedgevallen in de jaren zestig (mogelijk samenhangend met losgelaten kooivogels in België) werden in de jaren zeventig

iets meer aanwijzingen voor broeden gevonden. Nestvondsten (veelal toevalstreffers) bleven echter uitzonderlijk, ondanks de aanwezigheid van naar schatting enkele tientallen territoria in de broedtijd (vrijwel zeker voornamelijk ongepaarde mannen). Zekere broedgevallen zijn nog uit de jaren negentig bekend (1993, 1996, 1998 en 1999), niet meer daarna. Ook het aantal meldingen van territoriale vogels in de broedtijd is sterk verminderd.
Een en ander suggereert, met de nodige slagen om de arm, dat de Keep in de jaren zeventig mogelijk een jaarlijkse broedvogel in zeer klein aantal was, maar dat nu niet meer is.

Bedreigingen en maatregelen

De soort had bij nader inzien ook moeten worden beoordeeld voor de Rode Lijst 2004 en had toen ook in de bedreigingscategorie Gevoelig moeten worden geplaatst. Ten opzichte van 2004 is de populatiestatus sterk verslechterd.
De afname hang mogelijk samen met een grootschaliger proces van afname, dat ook zichtbaar is in de Noord-Europese broedpopulaties. In Nederland zit de soort aan zijn uiterste zuidrand (of beter ten zuiden van) van zijn verspreidingsgebied, net als in Groot-Brittannië waar de soort is verdwenen als broedvogel Ook de trend van in Nederland overwinterende Kepen is sterk negatief. De instroom van potentiële broedvogels is daarmee afgenomen.

Kneu *Linaria cannabina cannabina*

Rode Lijst 2016	Populatie (ex.)	Verspreiding	Populatietrend (% afname)	Verspreidingstrend (% afname)
Gevoelig	>25000	>25%	75-<100%	<25%

Rode Lijst 2004	Rode Lijst 1994	IUCN NL 2016	IUCN Eur. 2015	IUCN Wereld 2016
Gevoelig	Gevoelig	Least concern	Least concern	Least concern

Populatie en verspreiding

De Kneu is in Nederland broedvogel van vooral boerenland en natuurgebieden met enige opslag. Hij nestelt in ca. 90% van de atlasblokken. De dichtheden zijn het hoogst in de duinstrook, in uiterwaarden met natuurontwikkeling en langs de randen van heidevelden. Kneuen broeden in boerenland zowel in kleinschalig cultuurland als in meer open, grootschalig akkerland (Groningen, Flevoland, Delta).

Populatie- en verspreidingstrend

Ten opzichte van de jaren vijftig resteert van de populatie Kneuen naar schatting hooguit een kwart, al is cijfermateriaal uit met name agrarisch gebied schaars. De achteruitgang vond vooral plaats in de vorige eeuw, in het bijzonder in (voorheen kleinschalig) boerenland. In sommige habitats (heidevelden, uiterwaarden) heeft rond 1990 een kentering ingezet, en sinds de eeuwwisseling zien we dat ook de aantallen landelijk gezien over hun dieptepunt heen zijn. De afgelopen tien jaar zijn de trends zelfs in alle regio's en habitats positief of stabiel. Desalniettemin is de Kneu sinds midden jaren zeventig uit een kleine 10% van de atlasblokken verdwenen.

Bedreigingen en maatregelen

De Rode Lijst-status is onveranderd ten opzichte van de vorige lijst. Het recente herstel is nog te beperkt om te compenseren voor de grote afname die vorige eeuw met name in boerenland heeft plaatsgevonden. De achteruitgang is vooral veroorzaakt door landbouwintensivering, waardoor voedsel en nestgelegenheid zijn verdwenen. Belangrijke factoren hierbij waren het gebruik van bestrijdingsmiddelen, andere gewaskeuze en het verdwijnen van kruidenrijke bermen, stoppelvelden en heggen. In natuurgebieden is enige opslag van bomen en stuikjes gunstig, maar bij serieuze verbossing verdwijnt de Kneu.
In agrarisch gebied kunnen akkerranden of veldjes worden aangelegd waar ook 's winters en in het vroege voorjaar voedsel (zaden) te vinden is voor Kneuen.

ROODMUS *Carpodacus erythrinus erythrinus*

Rode Lijst 2016	Populatie (ex.)	Verspreiding	Populatietrend (% afname)	Verspreidingstrend (% afname)
Gevoelig	1-249	>0-<1%	<25%	<25%
Rode Lijst 2004	**Rode Lijst 1994**	**IUCN NL 2016**	**IUCN Eur. 2015**	**IUCN Wereld 2016**
Gevoelig	Niet beoordeeld	Cr. endangered	Least concern	Least concern

Populatie en verspreiding

De Nederlandse broedpopulatie zal hooguit enkele tientallen paren omvatten. In 2013-15 werden 12-21 territoria gemeld. Duidelijke aanwijzingen voor broeden zijn overigens altijd schaars bij deze soort. De verspreiding is beperkt tot amper 1% van de atlasblokken, nagenoeg alle gelegen langs de kust, vooral in duingebieden.

Populatie- en verspreidingstrend

Roodmussen waren lange tijd zeldzame doortrekkers, maar leken zich vanaf 1987 als broedvogel te vestigen. Al in 1992 werden bijna 60 territoria gemeld. Vanaf eind jaren negentig namen de aantallen weer af, om recent licht te herstellen. Het grootste deel van de territoria in ons land betreft vermoedelijk ongepaarde vogels, maar het is aannemelijk dat (vrijwel) jaarlijks een klein deel tot broeden overgaat. Sinds 1990 zijn uit zes jaren zekere broedgevallen gemeld en uit nog eens elf meldingen die wijzen op een broedpoging.

Bedreigingen en maatregelen

De soort is in 2004 niet beoordeeld, omdat hij toen nog niet als regelmatige broedvogel werd beschouwd. Bij nader inzien was dat wel aannemelijk. Bij de herbeoordeling komt de soort voor 2004 eveneens in de categorie Gevoelig.
Nederland ligt aan de rand van de broedverspreiding van Roodmussen. De verspreidingskern omvat een gebied vanaf de Oostzee tot diep in Rusland. Vermoedelijk werken ontwikkelingen in de verspreidingskern, of in de trek- en overwinteringsgebieden, door in de kleine Nederlandse broedpopulatie. In de meeste Europese landen is de soort recent om onbekende redenen afgenomen

Bronnen

BOELE A. & VAN WINDEN E. 2002. Aantallen Roodmussen in Nederland lopen in de pas met ontwikkelingen rondom de Oostzee. Sovon-Nieuws 15(2): 11.

3.3.6. Soorten die niet meer op de Rode Lijst staan

NACHTZWALUW *Caprimulgus europaeus europeaus*
De Nachtzwaluw kwalificeert nu niet als Rode Lijst-soort, maar stond nog wel op de vorige Rode Lijst. De soort was toen aan een herstel bezig, na een dieptepunt dat rond 1990 werd bereikt (ruim 500 broedparen). Dit was het gevolg van een decennia lange achteruitgang veroorzaakt door vergrassing en verbossing van heideterreinen en ongunstige veranderingen in beheer van heide en naaldbossen (verdwijnen kaalkap). Ondanks dat herstel lag de stand in 1998-2000 (950-1150 paren) nog altijd ongeveer 40% lager dan in 1960, toen de landelijke populatie op zo'n 2000 paren werd ingeschat. In de jaren vijftig waren de aantallen nog hoger, wellicht meer dan dubbel zo groot als rond de eeuwwisseling. Dat betekent dat de Nachtzwaluw op de vorige Rode Lijst achteraf bezien als Bedreigd in plaats van Kwetsbaar gekwalificeerd had moeten worden.
Sinds de eeuwwisseling heeft het herstel stevig doorgezet, tot 2600-2900 paren in 2014, dus een ruime verdubbeling binnen deze korte periode. Nachtzwaluwen broeden tegenwoordig in 14% van de atlasblokken, wat min of meer vergelijkbaar is met de verspreiding in de jaren zeventig. De kerngebieden liggen nog altijd in Zuid- en Oost-Nederland (heidevelden met opslag, open plekken in naaldbos), met de hoogste dichtheden op de Veluwe en in Noord-Brabant. Op enkele plekken wordt ook in de kustduinen gebroed. De recente opleving is deels bevorderd door selectieve boskap en andere vormen van heideherstel die tot vergroting van broedhabitat hebben geleid. Terreinbeheer kan echter niet de hele toename verklaren. Wellicht spelen ook klimaatfactoren (hogere zomertemperaturen) mee.

Bronnen

VAN KLEUNEN A., SIERDSEMA H., NIJSSEN M., HUIGENS T. & WOUTERS P. 2012. Ecologische monitoring Nachtzwaluw in Noord-Brabant in 2008-2010. Sovon-rapport 2012/43. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

PURPERREIGER *Ardea purpurea purpurea*
De Purperreiger kwalificeert nu niet meer voor de Rode Lijst, terwijl hij op de vorige nog als Bedreigd

te boek stond. Destijds was hij aan een herstel bezig, na een dieptepunt dat in 1991 werd bereikt (220 broedparen), volgend op een scherpe afname in de jaren tachtig. Dit was een gevolg van langdurige droogteperioden in de West-Afrikaanse overwinteringsgebieden, in combinatie met kwalitatieve en kwantitatieve achteruitgang van habitat in Nederland (overjarig waterriet om te broeden, sloten in veenweiden om te foerageren). Ondanks enig herstel bedroeg de stand in 1998-2002 (370-477 paren) nog niet de helft van die enkele decennia eerder. Daarna heeft het herstel echter stevig doorgezet – dankzij nattere jaren in de Sahel en lokale biotoopverbetering in Nederland - tot een voorlopig hoogtepunt van 825-885 paren in 2014. Hoewel het onbekend is of de aantallen tijdens de eerste landsdekkende inventarisaties in de jaren zeventig (maximaal 900 paren in 1971 en 1977) maatgevend zijn voor de situatie in de jaren vijftig en zestig, is niet hard te maken dat de huidige aantallen daar nog meer dan 25% onder zullen liggen (al zou een afname van ordegrootte 10% niet onwaarschijnlijk zijn).
Purperreigers broeden tegenwoordig in ruim 2% van de atlasblokken. De belangrijkste broedgebieden liggen in laagveenmoerassen in West-Nederland (Kinderdijk, Zouweboezem, Nieuwkoopse Plassen, Naardermeer) en Overijssel (De Wieden).

GROTE ZILVERREIGER *Casmerodius albus albus*
De Grote Zilverreiger kwalificeerde als Gevoelig op de vorige Rode Lijst. Als betrekkelijke nieuwkomer, de soort broedt pas vanaf 1991 jaarlijks in Nederland, waren in 1998-2000 nog slechts 7 atlasblokken bezet door waarschijnlijke of zekere broedvogels. De populatie bedroeg maximaal 47 paren (2002), het overgrote deel daarvan in de Oostvaardersplassen.
Sindsdien zijn verspreiding en aantallen sterk toegenomen, waardoor de Grote Zilverreiger thans niet meer kwalificeert. In bijna 2% van de Nederlandse atlasblokken wordt inmiddels gebroed en de landelijke populatie bereikte in 2015 een voorlopig maximum met 230-240 broedparen. De Oostvaardersplassen vormen nog steeds het belangrijkste broedgebied, maar daarnaast hebben Grote Zilverreigers zich gevestigd in de Makkumer Zuidwaard en Rottige Meenthe (Fr), De Wieden (Ov), Lepelaarplassen (Fl) en op de Krammer- en Volkerakeilanden (ZH), naast individuele broedgevallen elders. Op grond van deze recente ontwikkelingen (en de aanhoudende uitbreiding elders in Europa) lijkt een verdere toename in het verschiet te liggen.

KERKUIL *Tyto alba guttata*
De Kerkuil kwalificeert nu niet meer als Rode Lijst soort, terwijl hij op de vorige lijst nog als Kwetsbaar te boek stond. Wel was de soort ook toen al geruime tijd aan een herstel bezig, na een dieptepunt dat begin jaren tachtig werd bereikt (minder dan 300 broedparen), volgend op afname in de twee decennia daarvoor. Tot begin jaren zestig nestelden minimaal 1800 (in daljaren van de Veldmuis) tot 3500 (piekjaren Veldmuis) paar Kerkuilen in Nederland. Strenge winters (1962/63, 1978/79) decimeerden de stand en ongunstige ontwikkelingen in het leefgebied belemmerden een vlot herstel. De stand in 2001-02 (2050-2480 paren) was duidelijk herstellende, maar lag naar inschatting nog ruim een kwart lager dan rond 1950.
Daarna heeft het herstel doorgezet, tot een voorlopig hoogtepunt van 3155 geregistreerde eerste legsels in 2007. Wel zijn de jaarlijkse schommelingen sterk, als gevolg van een ingewikkeld samenspel van weersomstandigheden (in zowel winter als broedseizoen) en veldmuizencycli. In 2014-15 ging het om 2500-2900 broedparen. De afname bedraagt dus inmiddels minder dan een kwart ten opzichte van de jaren vijftig. Kerkuilen broeden tegenwoordig in ongeveer twee derde van de atlasblokken. Het agrarisch gebied is in heel Nederland bezet, met de hoogste dichtheden in de oostelijke helft van het land. Actieve bescherming, vooral een toegenomen aanbod van nestkasten, heeft het populatieherstel mede mogelijk gemaakt. De afnemende kans op strenge winters als gevolg van klimaatverandering zal daarnaast gunstig uitpakken voor de Kerkuil, die het ondanks de intensivering van het boerenland (afname voedselaanbod) en toename van verkeer (belangrijke mortaliteitsfactor) verrassend goed doet.

GROENE SPECHT *Picus viridis viridis*
De Groene Specht kwalificeert nu niet meer als Rode Lijst soort, terwijl hij op de vorige nog als Kwetsbaar te boek stond. Hoewel de winst- en verliesrekening destijds niet eenvoudig te maken was, door grote regionale trendverschillen, werd uitgegaan van een landelijke populatie-afname van minstens 35% tussen 1998-2000 en de periode rond 1960. De vestiging in delen van Laag-Nederland kon de afname op de zandgronden, met name in uitgestrekte bosgebieden, niet compenseren.
Sinds de eeuwwisseling is de landelijke populatie echter verder toegenomen, het gaat om minimaal een verdubbeling van de aantallen. Die toename vond plaats in de meeste regio's en habitats, met de Hollandse duinen als belangrijke uitzondering, en was het sterkst in Laag-Nederland. Recent lijken de aantallen Groene Spechten landelijk te stabiliseren, maar ze liggen inmiddels vermoedelijk op een ho-

ger niveau dan in de jaren vijftig. De verspreiding is krachtig verruimd. Was deze, op het niveau van atlasblokken, rond de eeuwwisseling al 16% groter dan midden jaren zeventig, inmiddels bedraagt dat al bijna 50%. Nagenoeg heel Zuidwest-Nederland is inmiddels gekoloniseerd, alsmede het rivierengebied (deels overigens herkolonisatie). Daarnaast heeft uitbreiding plaatsgevonden in Noord-Holland. Groene Spechten weten waarschijnlijk vooral te profiteren van de toename van bos en lijnvormige begroeiingen in voorheen open polderlandschappen.

Slechtvalk *Falco peregrinus peregrinus*
De Slechtvalk kwalificeerde als Gevoelig op de vorige Rode Lijst. Als betrekkelijke nieuwkomer, de soort broedt pas vanaf 1990 jaarlijks in Nederland, waren in 1998-2000 slechts tien atlasblokken bezet door waarschijnlijke of zekere broedvogels. De populatie bedroeg maximaal 13 paren (2002).
Sindsdien zijn verspreiding en aantallen sterk toegenomen, waardoor de Slechtvalk thans niet meer kwalificeert voor de Rode Lijst. In 10% van de Nederlandse atlasblokken wordt inmiddels gebroed en de landelijke populatie bereikte in 2015 een voorlopig maximum met naar schatting 150-170 broedparen. Slechtvalken nestelen tegenwoordig in alle provincies, met een zwaartepunt in Noord-Brabant en Limburg, samen goed voor ongeveer de helft van het landelijke aantal. In de drie noordoostelijke provincies zijn er relatief weinig broedgevallen. Een verdere toename van de soort ligt in het verschiet, mede gezien de toename in aangrenzende landen.

Kortsnavelboomkruiper *Certhia familiaris macrodactyla*
De Kortsnavelboomkruiper kwalificeerde op de vorige Rode Lijst als Gevoelig. Als betrekkelijke nieuwkomer, de soort broedt pas vanaf 1993 met zekerheid jaarlijks in Nederland, waren in 1998-2000 slechts 12 atlasblokken bezet. De populatie bedroeg destijds 75-100 broedparen, grotendeels gehuisvest in Zuid-Limburg.
Sindsdien zijn verspreiding en aantallen sterk toegenomen, waardoor de Kortsnavelboomkruiper thans niet meer kwalificeert voor de Rode Lijst. Hij nestelt inmiddels in bijna 3% van de Nederlandse atlasblokken en de landelijke populatie bedroeg in 2014 naar schatting 200-300 broedparen. Zuid-Limburg herbergt nog altijd het overgrote deel van de populatie, maar Kortsnavelboomkruipers hebben inmiddels ook vaste voet aan de grond in Midden- en Noord-Limburg, de Achterhoek, Twente en elders langs de oostgrens. Gezien o.a. recente vestigingen op de Veluwe ligt een verdere toename en uitbreiding in het verschiet.

Gekraagde Roodstaart *Phoenicurus phoenicurus phoenicurus*
De Gekraagde Roodstaart kwalificeert nu niet meer als Rode Lijst soort, terwijl de soort op de vorige lijst nog als Gevoelig had moeten staan (na herbeoordeling). De inschatting van de landelijke trend was destijds niet eenvoudig te maken, door grote verschillen in aantalsontwikkelingen tussen regio's en habitats. Vanaf de jaren zeventig overheersten afnames in Laag-Nederland, het rivierengebied, Zuid-Limburg en in veel loofbosgebieden. In de naaldbossen op de hoge zandgronden zouden Gekraagde Roodstaarten gemiddeld zijn toegenomen. Over trends in de jaren zestig was weinig informatie beschikbaar, maar met een sterke afname in die periode werd in de vorige Rode Lijst geen rekening gehouden. Vandaar dat de trend toen voorzichtigheidshalve op minus 25-50% werd ingeschat.
Zwarts *et al.* (2009) maken echter aannemelijk dat de aantallen Gekraagde Roodstaarten tussen 1950 en 2000 met (veel) meer dan 50% zijn afgenomen. Ook in enkele langlopende naaldbosstudies was van sterke achteruitgang sprake. Droogte in de Sahel in de jaren zeventig en tachtig was hiervoor de belangrijkste oorzaak, naast het verdwijnen van geschikt habitat in zowel overwinterings- als broedgebieden (o.a. houtwallen, boomgaarden).
Vanaf halverwege jaren tachtig is de populatie echter gestabiliseerd, en in recente jaren is zelfs van een fors herstel sprake, met bijna 80% toename in de laatste tien jaar. Relatief natte Sahel-jaren hebben daarbij ongetwijfeld geholpen. De toename vindt in heel Nederland plaats, maar is het sterkst in de duinen, het rivierengebied, Laag-Nederland en het agrarisch gebied op de noordelijke zandgronden. De netto toename is ook duidelijk zichtbaar in een vergelijking van atlasblokschattingen in de atlassen van 1998-2000 en 2013-2015.
Als gevolg van deze recente toename is niet langer hard te maken dat de populatie ten opzichte van 1950 met meer dan 50% is afgenomen.

Bronnen

Zwarts L., Bijlsma R.G., van der Kamp J. & Wymenga E. 2009. Living on the edge: Wetlands and birds in a changing Sahel. KNNV Publishing, Zeist The Netherlands.

4. Vergelijkingen

4.1. Vergelijking met IUCN Rode Lijst

In bijlage 3 is het volledige voorstel opgenomen voor een Rode Lijst volgens de IUCN criteria 2016. Een vergelijking tussen beide Rode Lijsten is uitgewerkt in tabel 4.1.

De IUCN Rode Lijst 2016 omvat 89 soorten en de Rode Lijst volgens Nederlandse criteria 87. De overlap is 70 soorten, al zitten daarbinnen wel verschillen in de bedreigingscategorie. 20 soorten staan alleen op de IUCN Rode Lijst en 18 alleen op de Rode Lijst volgens Nederlandse criteria.
De drempelwaarden voor de populatie criteria verschillen enigszins tussen de beide Rode Lijst benaderingen, maar het voornaamste verschil tussen beide lijsten is het gevolg van de gehanteerde referentieperiode. Bij de IUCN Rode Lijst is die afhankelijk van de levensduur van een soort (generatietijd). Dit betekent dat voor kortlevende soorten de aantalsontwikkeling in de laatste 10-15 jaar wordt beoordeeld. Dit is een groot verschil met de Rode Lijst volgens Nederlandse criteria waarbij de trend standaard ten opzichte van omstreeks 1950 wordt beoordeeld (65 jaar).

In de praktijk betekent dit enerzijds dat algemenere soorten die op lange termijn sterk zijn afgenomen, maar op de korte termijn stabiel zijn op een laag niveau, alleen op de Rode Lijst volgens Nederlandse criteria komen. Ook kunnen algemene soorten die al heel lang afnemen in de IUCN Rode Lijst onder de radar blijven, omdat de mate van recente afname te klein is om te kwalificeren. Anderzijds worden algemenere soorten die op korte termijn zijn afgenomen veel eerder zichtbaar op de IUCN Rode Lijst. Voor sommige algemene soorten die na de jaren vijftig zijn opgekomen is het feitelijk pas mogelijk om op de Rode Lijst volgens Nederlandse criteria te komen als de soort zeldzaam wordt en kwalificeert op basis van het kleine populatie-aantal of de geringe verspreiding.

Tabel 4.1. Rode Lijst volgens IUCN-criteria 2016 vergeleken met Rode Lijst volgens Nederlandse criteria 2016. Zie tabel 2.1 voor betekenis afkortingen Rode Lijstcategorieën.
**Hoewel van enkele soorten in de broedtijd individuen zijn vastgesteld in 2013-2015 en bij Bonte Strandloper en Hop zelfs territoria, zijn alle soorten al eerder verdwenen als regelmatige broedvogel (10 jaar achtereen broeden) en nog niet als zodanig teruggekeerd. Daarom beschouwen we ze als "Regionally extinct".*

Nederlandse naam	Wetenschappelijke naam	Rode Lijst Nederlandse criteria
Regionally extinct		
Griel	*Burhinus oedicnemus oedicnemus*	VN
Goudplevier	*Pluvialis apricaria apricaria*	VN
Zuidelijke Bonte Strandloper	*Calidris alpina schinzii*	VN
Lachstern	*Gelochelidon nilotica nilotica*	VN
Hop	*Upupa epops epops*	VN
Klapekster	*Lanius excubitor excubitor*	VN
Roodkopklauwier	*Lanius senator senator*	VN
Duinpieper	*Anthus campestris campestris*	VN
Ortolaan	*Emberiza hortulana*	VN
Critically endangered		
Patrijs	*Perdix perdix perdix*	KW
Korhoen	*Lyrurus tetrix tetrix*	EB
Pijlstaart	*Anas acuta*	BE
Zomertortel	*Streptopelia turtur turtur*	KW
Kwak	*Nycticorax nycticorax nycticorax*	EB
Strandplevier	*Charadrius alexandrinus alexandrinus*	BE
Kemphaan	*Calidris pugnax*	EB
Dwergmeeuw	*Hydrocoloeus minutus*	EB
Blauwe Kiekendief	*Circus cyaneus*	GE
Draaihals	*Jynx torquilla torquilla*	EB
Buidelmees	*Remiz pendulinus pendulinus*	GE
Kuifleeuwerik	*Galerida cristata cristata*	EB

Nederlandse naam	Wetenschappelijke naam	Rode Lijst Nederlandse criteria
Keep	*Fringilla montifringilla*	GE
Europese Kanarie	*Serinus serinus*	BE
Roodmus	*Carpodacus erythrinus erythrinus*	GE
Endangered		
Wilde Zwaan	*Cygnus cygnus*	GE
Brilduiker	*Bucephala clangula clangula*	GE
Zomertaling	*Spatula querquedula*	BE
Smient	*Mareca penelope*	GE
Roodhalsfuut	*Podiceps grisegena grisegena*	GE
Kleinst Waterhoen	*Zapornia pusilla intermedia*	GE
Kraanvogel	*Grus grus grus*	GE
Woudaap	*Ixobrychus minutus minutus*	EB
Kleine Zilverreiger	*Egretta garzetta garzetta*	GE
Steltkluut	*Himantopus himantopus*	GE
Bontbekplevier	*Charadrius hiaticula hiaticula*	KW
Kievit	*Vanellus vanellus*	(TNB)
Grutto	*Limosa limosa limosa*	GE
Watersnip	*Gallinago gallinago gallinago*	BE
Oeverloper	*Actitis hypoleucos*	GE
Kokmeeuw	*Larus ridibundus*	(TNB)
Stormmeeuw	*Larus canus canus*	(TNB)
Noordse Stern	*Sterna paradisaea*	BE
Oehoe	*Bubo bubo bubo*	GE
Bruine Kiekendief	*Circus aeruginosus aeroginosus*	(TNB)
Sperwer	*Accipiter nisus nisus*	(TNB)
Zeearend	*Haliaeetus albicilla*	GE
Raaf	*Corvus corax corax*	GE
Graszanger	*Cisticola juncidis cisticola*	GE
Grote Karekiet	*Acrocephalus arundinaceus arundinaceus*	BE
Kramsvogel	*Turdus pilaris*	GE
Paapje	*Saxicola rubetra*	BE
Tapuit	*Oenanthe oenanthe oenanthe*	BE
Engelse Kwikstaart	*Motacilla flava flavissima*[7]	GE
Grauwe Gors	*Miliaria calandra calandra*	EB
Vulnerable		
Middelste Zaagbek	*Mergus serrator*	GE
Krooneend	*Netta rufina*	(TNB)
Kwartelkoning	*Crex crex*	BE
Roerdomp	*Botaurus stellaris stellaris*	KW
Scholekster	*Haematopus ostralegus ostralegus*	(TNB)
Wulp	*Numenius arquata arquata*	KW
Drieteenmeeuw	*Rissa tridactyla tridactyla*	GE
Grote Mantelmeeuw	*Larus marinus*	GE
Ransuil	*Asio otus otus*	KW
Velduil	*Asio flammeus flammeus*	EB
Grauwe Kiekendief	*Circus pygargus*	EB
Boomvalk	*Falco subbuteo subbuteo*	KW
Grauwe Klauwier	*Lanius collurio*	BE
Matkop	*Parus montanus rhenanus*	GE
Grote Lijster	*Turdus viscivorus viscivorus*	KW
Ringmus	*Passer montanus montanus*	GE
Grote Gele Kwikstaart	*Motacilla cinerea cinerea*	(TNB)
Kleine Barmsijs	*Carduelis flammea cabaret*	(TNB)

[7] Wordt in Nederland door de CSNA als soort beschouwd: *Motacilla flavissima*.

Nederlandse naam	Wetenschappelijke naam	Rode Lijst Nederlandse criteria
Near-threatened		
Eider	*Somateria mollissima mollissima*	(TNB)
Slobeend	*Spatula clypeata*	KW
Wintertaling	*Anas crecca crecca*	KW
Fuut	*Podiceps cristatus cristatus*	(TNB)
Geoorde Fuut	*Podiceps nigricollis nigricollis*	(TNB)
Porseleinhoen	*Porzana porzana*	KW
Grote Zilverreiger	*Ardea alba albus*	(TNB)
Kluut	*Recurvirostra avosetta*	(TNB)
Tureluur	*Tringa totanus britannica*	GE
Zwarte Specht	*Dryocopus martius martius*	(TNB)
Torenvalk	*Falco tinnunculus tinnunculus*	KW
Slechtvalk	*Falco peregrinus peregrinus*	(TNB)
Zwarte Mees	*Parus ater ater*	GE
Kuifmees	*Parus cristatus mitratus*	(TNB)
Staartmees	*Aegithalos caudatus europaeus*	(TNB)
Kortsnavelboomkruiper	*Certhia familiaris macrodactyla*	(TNB)
Sijs	*Carduelis spinus*	(TNB)
Niet op Rode Lijst volgens IUCN-criteria, wel op Rode Lijst volgens Nederlandse criteria		
Koekoek	*Cuculus canorus canorus*	KW
Dwergstern	*Sternula albifrons albifrons*	KW
Zwarte Stern	*Chlidonias niger niger*	BE
Visdief	*Sterna hirundo hirundo*	GE
Grote Stern	*Thalasseus sandvicensis sandvicensis*	KW
Steenuil	*Athene noctua vidallii*	KW
Wielewaal	*Oriolus oriolus*	KW
Boerenzwaluw	*Hirundo rustica rustica*	GE
Huiszwaluw	*Delichon urbicum urbicum*	GE
Veldleeuwerik	*Alauda arvensis arvensis*	GE
Snor	*Locustella luscinioides luscinioides*	KW
Spotvogel	*Hippolais icterina*	GE
Nachtegaal	*Luscinia megarhynchos megarhynchos*	KW
Grauwe Vliegenvanger	*Muscicapa striata striata*	GE
Graspieper	*Anthus pratensis pratensis*	GE
Huismus	*Passer domesticus domesticus*	GE
Gele Kwikstaart	*Motacilla flava flava*	GE
Kneu	*Carduelis cannabina cannabina*	GE

Tabel 4.2. Verschillen tussen de toedeling van de vogels volgens de Nederlandse en de IUCN-criteria.

IUCN-criteria	VN Verdwenen	EB Ernstig bedreigd	BE Bedreigd	GE Gevoelig	KW Kwetsbaar	(TNB) Thans niet bedreigd
Regionally Extinct	9					
Critically Endangered		5	3	4	2	
Endangered		3	6	16	1	5
Vulnerable		2	2	5	5	4
Near Threatened				2	4	11
Least Concern			1	10	7	89

4.2. Vergelijking met internationale Rode Lijsten

In 2015 is de Rode Lijst van bedreigde vogels in Europa gepubliceerd (BirdLife International 2015). Daarnaast bestaat de Rode Lijst van mondiaal bedreigde vogelsoorten die jaarlijks door BirdLife International wordt geactualiseerd. Voor deze rapportage is de update van 2016 gebruikt (BirdLife International 2016). Beide Rode Lijsten zijn samengesteld volgens de IUCN-systematiek en zijn dus met name gericht op het signaleren van een grote kans op uitsterven.

Van de soorten die op de Nederlandse Rode Lijst volgens IUCN-criteria staan, dus soorten die regionaal een verhoogde kans op uitsterven hebben, staan er tien op de Europese Rode Lijst. Op de Graspieper na, die als *Near Threatened* is geclassificeerd, staan ze alle als *Vulnerable* op de Europese Rode Lijst. Met uitzondering van Drieteenmeeuw en Klapekster staan ze alle ook op de mondiale Rode Lijst. Er is één soort die niet op de Nederlandse IUCN Rode Lijst staat, maar wel op de Europese: de IJsvogel (*Vulnerable*) en er zijn twee soorten die alleen op op de mondiale Rode Lijst staan: Tafeleend en Graspieper.

Bij de IJsvogel valt op te merken dat deze soort de laatste decennia een krachtig herstel heeft laten zien in Nederland ten gevolge van waterkwaliteitsverbeteringen en een tendens naar zachter winterweer. Tijdelijks dips in aantallen als gevolg van streng winterweer komen nog steeds voor, maar worden schaarsere. Door hoge wintersterfte kan de populatie gedecimeerd worden, maar deze herstelt in jaren met normale winters weer snel.
De mondiale afname van de Tafeleend lijkt het gevolg van meerdere drukfactoren (Fox *et al.* 2016). Hier wordt internationaal verder onderzoek naar gedaan. De Nederlandse (weliswaar relatief kleine) broedpopulatie is een uitzondering. Deze lijkt op de korte termijn zelfs toegenomen.
De grote Nederlandse broedpopulatie Graspiepers is ondanks lange termijn afname op korte termijn stabiel waardoor deze niet zichtbaar wordt op de IUCN Rode Lijst, in tegenstelling tot de Rode Lijst volgens Nederlandse criteria. Zie voor toelichting hierop de soorttekst in paragraaf 3.3.5.
Over de andere soorten die op de internationale Rode Lijst(en) staan kan voor een deel meer informatie worden gevonden in de soortbesprekingen: Zomertortel, Wulp (paragraaf 3.3.4), Grutto, Drieteenmeeuw (paragraaf 3.3.5) en Klapekster (paragraaf 3.3.1).

Drie soorten die internationaal bedreigd worden staan alleen op de nationale IUCN Rode Lijst: Eider, Scholekster en Kievit.
De Nederlandse broedpopulatie van de Eider (*Somateria molissima molissima*) telt ruim 5.000 paar, waarvan verreweg het grootste deel in het Waddengebied broedt. Op Europese schaal is dit een relatief gering aantal (de Europese broedpopulatie telt naar schatting 791.000-955.000 paren). Het huidige populatieniveau is ongeveer gelijk aan dat van de jaren vijftig, maar in de tussenliggende jaren heeft de populatie grote schommelingen laten zien. Ten eerste een dip van 1300 eind jaren zestig ten gevolge van toxische concentraties contaminanten in het water. Hierna trad krachtig herstel op tot ongeveer 10.000 paar rond 1995. Toen kelderden de aantallen weer als gevolg van voedselgebrek veroorzaakt door de toentertijd spelende overexploitatie van mosselen en kokkels door de visserij. Sinds 2010 zijn de aantallen weer stijgende.
De Scholekster heeft zich in de twintigste eeuw sterk uitgebreid als broedvogel over grote delen van het land. Echter sinds de jaren tachtig nemen de aantallen af als gevolg van intensivering van de landbouw

Tabel 4.3. Soorten die op de Europese en Wereld-Rode Lijst staan vergeleken met de Nederlandse Rode Lijststatus.

Nederlandse naam	Wetenschappelijke naam	RL NL-criteria	RL IUCN	RL Europa IUCN	RL wereld 2016 IUCN
Eider	*Somateria mollissima*	(TNB)	NT	VU	NT
Tafeleend	*Aythya ferina*	(TNB)	LC	VU	VU
Zomertortel	*Streptopelia turtur*	KW	CR	VU	VU
Scholekster	*Haematopus ostralegus*	(TNB)	VU	VU	NT
Kievit	*Vanellus vanellus*	(TNB)	EN	VU	NT
Wulp	*Numenius arquata*	KW	VU	VU	NT
Grutto	*Limosa limosa*	GE	EN	VU	NT
Drieteenmeeuw	*Rissa tridactyla*	GE	CR	VU	LC
IJsvogel	*Alcedo atthis*	(TNB)	LC	VU	LC
Klapekster	*Lanius excubitor*	VN	RE	VU	LC
Graspieper	*Anthus pratensis*	GE	LC	NT	NT

en aan de kust speelde ook de voornoemde overexploitatie van schelpdieren mee (Ens *et al.* 2011). De voortdurende afname (ca tweederde ten opzichte van de jaren tachtig) is zorgwekkend, mede gezien het substantiële aandeel dat de Nederlandse broedpopulatie (vermoedelijk tussen 50.000-100.000 paar) heeft in de Europese (284.000-354.000 paar). Ook de Kievit nam in Nederland lange tijd toe en breidde zich uit tot in het oosten van het land. Echter vermoedelijk al in de loop van de jaren tachtig zijn de aantallen gaan afnemen met na 2010 een stabilisatie. Die afname heeft geleid tot een halvering van de populatie ten opzichte van de jaren tachtig. Die afname is vooral gerelateerd aan de intensivering van de landbouw. Ook voor deze soort geldt dat Nederland relatief ten opzichte van Europa een substantieel deel van de broedpopulatie herbergt, in de orde van grootte van 10%.

5. Knelpunten en maatregelen

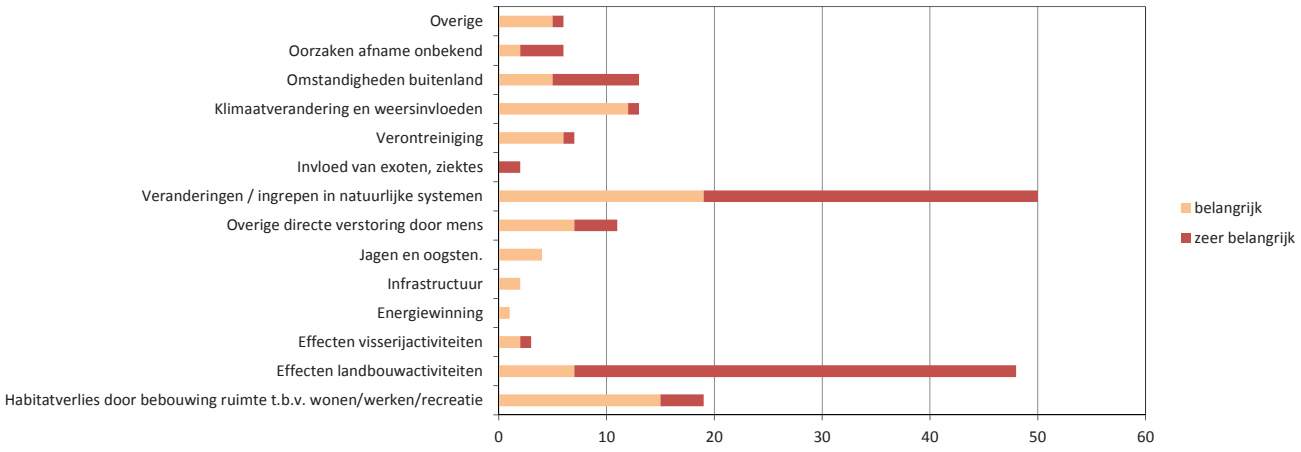
Dit hoofdstuk is bedoeld om een overkoepelend inzicht te geven in de belangrijkste knelpunten voor de soorten van de Rode Lijst volgens Nederlandse criteria, wat behulpzaam kan zijn bij het vaststellen van prioriteiten voor beleid en beschermingsacties. Hiervoor zijn de drukfactoren per soort gescoord in een gesystematiseerde lijst van drukfactoren ontwikkeld door Vogelbescherming Nederland (Vogelbescherming Nederland unpubl.). In figuur 5.1 worden ze samengevat. Een uitgebreide analyse en beschrijving van deze drukfactoren valt buiten het bestek van deze rapportage, en is op vele andere plekken na te lezen (zie ook de soortbeschrijvingen).

Hieronder wordt kort ingegaan op de meest in het oog springende knelpunten.

Diverse landbouwactiviteiten, alle samenhangend met een toename van de intensiviteit van agrarisch landgebruik, vormen de voornaamste drukfactor voor alle Rode Lijst soorten. Dit speelt bij maar liefst 48 van de 87 Rode Lijstsoorten. Voor 41 soorten wordt het in de literatuur beschouwd als een groot knelpunt. Voor weidevogels en akkervogels en soorten van kleinschalig boereland betreft het de gevolgen van schaalvergroting en het verhogen van de productie, waardoor direct nesten worden vernield en/of jongen worden gedood, of indirect nauwelijks nog voedsel aanwezig is. Daarnaast leidt de intensieve veehouderij tot grote stikstofuitstoot met gevolgen die reiken tot buiten het cultuurland, in meer natuurlijke systemen met name op arme, stikstofgevoelige gronden. Deze leiden onder de gevolgen van vermesting en vormen daarmee een knelpunt voor de voor dergelijke systemen (o.a. heiden, duinen) karakteristieke vogelsoorten. Recent is aangetoond dat hoge gehaltes in het milieu van de neo-nicotinoide Imadicloprid, die op grote schaal in Nederland wordt gebruikt als bestrijdingsmiddel in de landbouw, correleren met afnames van zangvogelsoorten van agrarisch gebied (Hallman *et al.* 2014). Mogelijk is dit een knelpunt dat op grote schaal speelt voor een grote set van vogelsoorten in Nederland, met name in het agrarische gebied.

Veranderingen in natuurlijke systemen spelen bij 50 soorten en is bij 31 daarvan zeer belangrijk. Het is dus samen met de landbouw de belangrijkste drukfactor. Denk hierbij aan het gebrek/de verstarring aan/van dynamiek, bijvoorbeeld door onnatuurlijke waterstandsregulering van aquatische systemen of kunstmatige vastlegging van de kustduinen.
Verder gaat er veel leefgebied verloren (speelt bij 19 soorten) door de voortschrijdende urbanisatie van Nederland en verdichting van bestaande bebouwing, bijvoorbeeld in het cultuurland.

Voor zeker 13 soorten liggen er (mede) problemen op de trekroute en/of in de overwinte-ringsgebieden. Denk hierbij aan jachtdruk en ontbossing en verwoestijning in de overwinteringsgebieden in Afrika. Voor een vergelijkbaar aantal soorten wordt klimaatverandering als een belangrijke oorzaak beschouwd, met de aantekening dat de invloed hiervan op individuele soorten vaak lastig te duiden is; het zou dus wel eens voor veel meer soorten een belangrijke rol kunnen spelen in de afgelopen decennia. Een van de gevolgen van klimaatverandering zijn seizoensverschuivingen in de voedselpiek voor insectivore volgels, met name lange afstandstrekkers die broeden in bosgebieden, waardoor in mismatch kan ontstaan met de terugkeer en broedcyclus van deze soorten (Both *et al.* 2013).

Figuur. 5.1. Samenvatting van de knelpunten voor Rode Lijst soorten door per knelpunt-hoofdcategorie het aantal soorten op te tellen.

Voor veel soorten (n =61) liggen de knelpunten op meerdere vlakken. Dit geldt in het bijzonder voor de lange afstrandstrekkers die door allerlei oorzaken zowel in de broedgebieden, doortrekgebieden als overwinteringsgebieden geconfronteerd worden met drukfactoren (Vickery *et al.* 2013).

De uitkomsten van deze beknopte analyse zijn niet verrassend. De voornoemde knelpunten zijn ook in andere analyses al prominent naar voren gekomen als belangrijk drukfactoren voor de Nederlandse avifauna (zie bv. van Kleunen *et al.* 2013) Ze zijn ook niet nieuw; zo werden ze allemaal ook voor de Rode Lijst 2004 al veelvuldig genoemd (Hustings *et al.* 2004). Blijkbaar zijn er sindsdien maar weinig verbeteringen opgetreden, al gaat het natuurlijk wel om knelpunten die verantwoordelijk worden geacht voor de veranderingen sinds omstreeks 1950 (lange termijn).

Tot slot is het van belang om er op te wijzen dat lang niet alle soortafnames goed kunnen worden verklaard op basis van beschikbare wetenschappelijke kennis. In het bijzonder begrijpen we nog maar heel weinig van de recente afname van soorten als Europese Kanarie, Kramsvogel, Matkop, Roodmus, Grote Lijster en Buidelmees. Hiervoor is verklarend (deels internationaal) ecologisch onderzoek gewenst.

De benodigde maatregelen voor populatieherstel vloeien logischerwijs voort uit de beschreven knelpunten. Voor een uitgebreide uiteenzetting hiervan wordt verwezen naar de soortbesprekingen, paragraaf 3.3 en naar Hustings *et al.* (2004), de tekst hierover bij de Rode Lijst 2004 is in grote lijnen nog onverminderd actueel.

6. Monitoring en evaluatie

Rode Lijsten worden tot op heden ongeveer elke tien jaar geactualiseerd. Het is belangrijk om ook in de tussenliggende jaren een vinger aan de pols te houden van de populatie-ontwikkelingen van Rode Lijst- (en andere) soorten. De jaarlijkse update van de Rode Lijst-indicator is hiervoor een van de vele beleidsopties. Dit vraagt om zowel het uitvoeren van jaarlijkse monitoring van aantalsontwikkelingen als het periodiek uitvoeren van verspreidingsonderzoek (atlasprojecten). Beide zijn immers nodig om de Rode Lijst criteria ten aanzien van trend en zeldzaamheid te kunnen toepassen (Hustings *et al.* 2004).

De jaarlijkse aantalsmonitoring van broedvogels wordt uitgevoerd in het kader van het Netwerk Ecologische Monitoring, en is hierin stevig verankerd: voor 12 sturende en 9 niet-sturende meetdoelen worden tegenwoordig gegevens uit het Meetnet Broedvogels gebruikt (CBS Kwaliteitsrapportage NEM 2016). De kwaliteit van de broedvogelmonitoring is momenteel goed op orde. Van alle Nederlandse broedvogels beschikken we inmiddels over betrouwbare landelijke trends, met uitzondering van Kleinst Waterhoen, Rode Wouw (beide zeldzame en onregelmatige broedvogels) en Wespendief (erg lastig te monitoren soort) (CBS Kwaliteitsrapportage NEM 2016). Hier moeten de Drieteenmeeuw en de Engelse Kwikstaart aan worden toegevoegd (beide geen NEM-contractsoorten). Dit betekent een verdere verbetering ten opzichte van de situatie tijdens de vorige Rode Lijst (Hustings *et al.* 2004). Het is van belang om dit hoge niveau in de toekomst te handhaven. Dit betekent onder meer het investeren in de samenwerking tussen bestaande en eventueel nieuwe NEM-partners, het gezamenlijk realiseren van een goede afstemming en prioritering van het grote aantal meetvragen en het investeren in het binden en werven van monitoringvrijwilligers.

Periodiek verspreidingsonderzoek is beleidsmatig veel minder sterk verankerd. Voor zeldzame broedvogels en kolonievogels hebben we weliswaar een goed beeld van de verspreiding(sveranderingen) via het Meetnet Broedvogels, maar voor schaarse en algemene broedvogels is dat niet het geval. Zowel voor de huidige (2015) Rode Lijst als voor de vorige Rode Lijst konden we gelukkig beschikken over de gegevens van recentelijk door Sovon uitgevoerde atlasprojecten, maar deze zijn niet ingebed in programma's van de overheid. Zeker voor het vaststellen van de verspreiding en de veranderingen daarin van schaarse broedvogels op het niveau van 5x5 km atlasblokken, als voor het bepalen van actuele populatiegroottes van schaarse en algemene broedvogels zijn periodieke, methodisch verzamelde atlasgegevens nog steeds onontbeerlijk.

Een belangrijke kennisleemte ligt tenslotte bij de knelpunten of drukfactoren en de invloed daarvan op de demografie van vogels, en de veranderingen die daarin in de loop van de tijd afspelen. Een meer systematische monitoring van knelpunten zou kunnen bijdragen aan het verklaren van populatieveranderingen en aan een goede evaluatie van natuurbeleid en beschermingsmaatregelen. Dit geldt ook voor de demografie van vogelsoorten; bij veel soorten is niet goed bekend welke levensfase bepalend is voor de populatiestatus. Dit pleit voor de uitbreiding van meetnetten rondom broedsucces en meer kennis over overleving en migratie: (kleur)ringprogramma's (van Turnhout *et al.* 2008). Er staan ook soorten op de Rode Lijst waarvan onbekend is waarom. Hiervoor is soortspecifiek geïntegreerd populatie-ecologisch onderzoek gewenst waarbij alle relevante aspecten van tereingebruik, voedselsamenstelling, voedselbeschikbaarheid tot broedsucces worden onderzocht. Een goed voorbeeld van dergelijk onderzoek is dat uitgevoerd aan de Nachtzwaluw (van Kleunen *et al.* 2012). Dergelijk onderzoek is vaak nodig om effectieve maatregelen te kunnen formuleren om de afname van een soort een halt toe te roepen.

Referenties

van den Berg A.B. 2016. Lijst van Nederlandse Vogelsoorten. Versie 22 april 2016.

van den Berg A.B. & Bosman C.W. 1999. Avifauna 1. Zeldzame vogels van Nederland. GMB Uitgeverij,Haarlem / Stichting Uitgeverij van de KNNV, Utrecht 1999.

van Beusekom R., Huigen P., Hustings F., de Pater K. & Thissen J. (*red*.). 2005. Vogels van de Rode Lijst. Tirion Uitgevers B.V., Baarn.

Bijlsma R.G., Hustings F. & Camphuysen C.J. 2001. Algemene en schaarse vogels van Nederland (Avifauna van Nederland 2). GMB Uitgeverij/ KNNV Uitgeverij, Haarlem/Utrecht.

BirdLife International 2015. European Red List of Birds. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.

BirdLife International 2016. Handbook of the Birds of the World and BirdLife International digital checklist of the birds of the world. Version 9. Available at: http://datazone.birdlife.org/user-files/file/Species/Taxonomy/BirdLife_Checklist_Version_90.zip [.xls zipped 1

Boele A., Van Bruggen J., Hustings F., Koffijberg K., Vergeer J.W. & van der Meij T. 2015. Broedvogels in Nederland in 2013. Sovon-rapport 2015/04. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Boele A., van Bruggen J., Hustings F., Koffijberg K., Vergeer J.W. & Van der Meij T. 2016. Broedvogels in Nederland in 2014. Sovon-Rapport 2016/04. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Boele A., van Bruggen J., Hustings F., Koffijberg K., Vergeer J.W. & van der Meij T. 2017. Broedvogels in Nederland in 2015. Sovon-rapport 2017/04. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Bot S. & Jansen J.J.F.J. 2013. Is Peat Partridge a valid subspecies of Grey Partridge? Dutch Birding 35(3): 158-166.

Both C., van Turnhout C.A.M., Bijlsma R.G., Siepel H., van Strien A.J. & Foppen R.B.P. 2013. Avian population consequences of climate change are most severe for long-distance migrants in seasonal habitats. Proc. R. Soc. B 277: 1259–1266.

Collar N. 2005. Family *Turdidae* (Thrushes). Pp 514-807. *in:* del Hoyo J., Elliott A. & Christie D.A. (eds.) 2005. Handbook of the Birds of the World. Vol. 10. Cuckoo-shrikes to Thrushes. Lynx Edicions, Barcelona.

Cramp S. *et al.* (*Red*.) 1977-1994. Handbook of the Birds of Europe, the Middle East and North Africa. The Birds of the Western Palearctic. Oxford University Press, Oxford.

van Dijk A.J. & Van Os B.L.J. 1982. Vogels van Drenthe. Van Gorcum, Assen.

Eaton M.A., Gregory R.D., Noble D.G., Robinson J.A., Hughes J., Procter D., Brown A.F. & Gibbons D.W. 2005. Regional IUCN Red Listing: the Process as Applied to Birds in the United Kingdom. Conservation Biology 19(5): 1557-1570.

Ebels E.B. 2003. Broedgeval van Grauwe Fitis op Schiermonnikoog in mei-juli 2003. Dutch Birding 25: 304-311.

Ens B.J., Aarts B., Hallmann C., Oosterbeek K., Sierdsema H., Slaterus R., Troost G., van Turnhout C., Wiersma P., Nienhuis J. & van Winden E. 2011. Scholeksters in de knel: onderzoek naar de oorzaken van de dramatische achteruitgang van de Scholekster in Nederland. Sovon-onderzoeksrapport 2011/13. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

van Ewijk T. 1996. Bedreigde en kwetsbare vogels in Nederland. De Rode Lijst. Schuyt, Haarlem.

Foppen R.P.B., van Turnhout C.A.M., van Dijk A., Boele A., Sierdsema H. & Hustings F. 2017. Reconstructing trends in bird population numbers by integrating data and information sources. Vogelwelt 137: 80-88.

Fox A.D., Caizergues A., Banik M.V., Devos K., Dvorak M., Ellermaa M., Folliott B., Green A.J., Grüneberg C., Guillemain M., Håland A., Hornman M., Keller V., Koshelev A.I., Kos-tiushyn V.A., Kozulin A., Ławicki Ł.,Luigujõe, Müller C., Musil P.,Musilová Z., Nilsson L., Mischenko A., Pöysä., Ščiban M., SjeniIčic J., StĪpniece A.,Švažas S. & Wahl J. 2016. Recent changes in the abundance of Common Pochard *Aythya ferina* breeding in Europe. Wildfowl 66: 22–40.

del Hoyo J., Collar N.J., Christie D.A., Elliott A. &Fishpool L.D.C. 2014. HBW and BirdLife International Illustrated Checklist of the Birds of the World. Volume 1. Lynx Edicions in association with BirdLife International.

Del Hoyo J. *et al.* (*Red*.) 1992-2011. Handbook of the Birds of the World. Lynx Edicions, Barcelona.

Hustings F., Borggreve C., van Turnhout C. & Thissen J. 2004. Basisrapport voor de Rode Lijst Vogels volgens Nederlandse en IUCN-criteria. Sovon-onderzoeksrapport 2004/13. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.

IUCN 2012a. Guidelines for Application of IUCN Red List Criteria at Regional Levels: Version 4.0. IUCN Species Survival Commission. IUCN,

Gland, Switzerland and Cambridge, UK.
IUCN 2012b. IUCN Red List Categories and Criteria: Version 3.1. Second edition. Gland, Switzerland and Cambridge, UK: IUCN. iv + 32pp.
Janssen J.J.F.J. 2014. Poelsnip in Nederland: broedgeval in 1884 en historisch voorkomen. Dutch Birding 36(5): 316-325.
van der Jeugd H.P., Voslamber B., van Turnhout C., Sierdsema H., Feige N., Nienhuis J. & Koffijberg K. 2006. Overzomerende ganzen in Nederland: grenzen aan de groei? Sovon-onderzoeksrapport 2006/02. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.
van Kleunen A. 2013. Indicatieve Rode lijst broedvogels 2010 volgens IUCN-criteria en onderzoek naar criteria voor een Rode Lijst voor niet-broedvogels. Intern rapport Vogelbescherming Nederland.
van Kleunen A., van Roomen M., van Winden E., Zoetebier D., Boele A., Sierdsema H., van Turnhout C., Hornman M. & Hustings F. 2013. Vogelrichtlijnrapportage 2008-2012 van Nederland. Sovon-rapport 2013-78. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
van Kleunen A., Sierdsema H., Nijssen M., Huigens T. & Wouters P. 2012. Ecologische monitoring Nachtzwaluw in Noord-Brabant in 2008-2010. Sovon-rapport 2012/43. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
Lensink R., Ottens G. & van der Have T.M. 2013. Vreemde vogels in de Nederlandse vogelbevolking: een verhaal van vestiging en uitbreiding. Rapport nr. 13-025. Bureau Waardenburg, Culemborg.
Lina P.H.C. & van Ommering G. 1996. Bedreigde en kwetsbare vogels in Nederland. Toelichting op de Rode Lijst. IKC-Natuurbeheer, Wageningen.
van Manen W., Pot A., Ottens G. & Jonker M. 2009. Broedende Ruigpootuilen in Drenthe in 2008. Limosa 82: 49-58.
Monroe B.L. & Sibley C.G. 1993. A World Checklist of Birds. Yale University Press, New Haven & London.
Osieck E.R. 1986. Bedreigde en karakteristieke vogels in Nederland. Vogelbescherming, Zeist.
Osieck E.R. & Hustings F. 1994. Rode lijst van bedreigde soorten en blauwe lijst van belangrijke soorten in Nederland. Techn. Rapport 12. Vogelbescherming Nederland, Zeist.
Parlevliet J. 2013. Broedvogels in Nederland in de 20e eeuw. Limosa 76: 141-156.
Poot M., Engelen F. & Van der Winden J. 1999. Een gemengd broedgeval van Struikrietzanger *Acrocephalus dumetorum* en Bosrietzanger *A. palustris* bij Utrecht in voorjaar 1998. Limosa 72 (4) : 151 - 157.
Sovon Vogelonderzoek Nederland 2002, Atlas van de Nederlandse Broedvogels 1998-2000. – Nederlandse Fauna 5. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij & European Invertebrate Survey-Nederland, Leiden.
Sovon 2012. Handleiding veldwerk vogelatlas 2012-2015. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
Sovon Vogelonderzoek Nederland 2016. Huidig voorkomen van de casarca, en wat weten we over de herkomst? Kijk op Exoten 15: 9-8.
Teixeira R. (*red.*) 1979. Atlas van de Nederlandse broedvogels. – Natuurmonumenten, 's-Gravenhage.
van den Tempel R. & Osieck E.R. 1994. Belangrijke Vogelgebieden in Nederland. Technisch rapport Vogelbescherming Nederland 13. Vogelbescherming Nederland, Zeist.
van Turnhout C.A.M., Schekkerman H., Ens B.J. & Koffijberg K. 2008. Nut en noodzaak van broedbiologisch onderzoek voor natuurbeheer en -beleid. De Levende Natuur 109: 158-162.
Vergeer J.W. 1995. Vogels van de Rode Lijst. KNNV Uitgeverij/Vogelbescherming, Utrecht/Zeist.
Vergeer J.W. 2002. Putter *Carduelis carduelis*. Pp. 472-473 *in*: Sovon Vogelonderzoek Nederland 2002, Atlas van de Nederlandse Broedvogels 1998-2000. – Nederlandse Fauna 5. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij & European Invertebrate Survey-Nederland, Leiden.
Vergeer J.W., van Dijk A.J., Boele A., van Bruggen J. & Hustings F. 2016. Handleiding Sovon Broedvogelonderzoek. Sovon: Broedvogel Monitoring Project en Kolonievogels. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
Vickery J.A., Ewing S.R, Smith K.W., Pain D.J., Bairlein F., Škorpilová J. & Gregory R.D. 2013. The decline of Afro-Palaearctic migrants and an assessment of potential causes. Ibis 156(1): 1-22.
Vogel R.L. 2002. Keep *Fringilla montifringilla*. Pp. 466-467 *in:* Sovon Vogelonderzoek Nederland 2002, Atlas van de Nederlandse Broedvogels 1998-2000. – Nederlandse Fauna 5. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij & European Invertebrate Survey-Nederland, Leiden.
Voous K.H. 1959 Individual and geographical variation in the Song Thrush, *Turdus philomelos* Brehm. Ardea 47 (1-2): 28 - 41.

Bijlagen

Bijlage 1. Totale soortenlijst en uitkomsten toepassing Nederlandse criteria

In de tabel zijn alle soorten opgenomen die na 1900 in Nederland hebben gebroed (inclusief incidentele broedvogels en exoten). Voor een volledige lijst van in Nederland waargenomen soorten, zie www.dutchavifauna.nl/list.

Toelichting bij de kolommen:

Nederlandse naam en Wetenschappelijke naam: zie paragraaf 2.4.1. In voetnoten zijn afwijkende namen volgens de CSNA vermeld. De soorten staan op taxonomische volgorde volgens de EU-lijst.

Zeldzaamheid: zie paragraaf 2.4.2.

zv: zeldzaamheid op grond van verspreiding. Het betreft het percentage atlasblokken met actuele voortplanting, dat wil zeggen: het percentage atlasblokken waarin een soort als waarschijnlijk of zeker broedend is vastgesteld in 2013-2015 op basis van de nieuwe Vogelatlas. Het percentage is gebaseerd op de 1646 atlasblokken die voldoende volledig zijn onderzocht. Voor de Drieteenmeeuw is het percentage bezette atlasblokken op zee geschat.

zn: zeldzaamheid in vaste aantalsklassen op grond van aantal voortplantende individuen (actueel voortplantend); de getallen betreffen het aantal broedparen maal 2. *Zeldzame soorten* en *kolonievogels* die worden gevolgd in het Meetnet Broedvogels zijn dermate volledig onderzocht dat op grond daarvan een nauwkeurige landelijke schatting kan worden gemaakt van het gemiddelde van de drie jaarschattingen in 2013-15. Van *schaarse broedvogels* zijn op basis van de gegevens voor de Vogelatlas 2013-2015 schattingen gemaakt. Dit zijn voorlopige schattingen met een bandbreedte, geschikt om de voor de Rode lijst relevante klasse te bepalen (de definitieve schattingen kunnen in de Atlas nog enigszins worden bijgesteld). Van *algemene broedvogels* zijn schattingen gemaakt op basis van extrapolatie van eerdere schattingen, met behulp van de tijdreeksen uit het Meetnet Broedvogels; de bandbreedte is ruim, omdat nauwkeuriger schattingen niet mogelijk zijn.

Zeldzaamheidsklasse: a = algemeen, z = vrij zeldzaam, zz = zeldzaam, zzz = zeer zeldzaam, x = afwezig; daar waar de zv en de zn tot een verschillende klasse leiden, is het getal onderstreept dat leidt tot de zwaardere klasse en dus de doorslag geeft.

Trend: zie paragraaf 2.4.3.

tv: trend in verspreiding (percentage toename of afname van het aantal atlasblokken met waarschijnlijke en zekere voortplanting). De referentieperiode van rond 1950 is ingeschat op basis van de atlasgegevens uit 1973-1977 . In een beperkt aantal gevallen zijn er goede cijfers voorhanden van de situatie rond 1950 die duidelijk afwijken van die midden jaren zeventig, zodat in die gevallen 1950 is gebruikt. Dit leidt tot een aangepaste schatting van de trend (zie de betreffende soortteksten).

tn: trend in aantal voortplantende individuen (percentage toename of afname in vaste klassen), in principe op basis van Foppen *et al.* (2017), die een reconstructie hebben gemaakt inclusief inschattingen voor de periode voordat er trendgegevens beschikbaar waren. De trend wordt met een bandbreedte gepresenteerd, omdat nauwkeurigere schattingen niet mogelijk zijn.

Trendklasse: 0/+ = stabiel of toegenomen, t = matig afgenomen, tt = sterk afgenomen, ttt = zeer sterk afgenomen, tttt = maximaal afgenomen.

Uitkomsten Nederlandse criteria: alle categorieën behalve Thans niet bedreigd behoren tot het voorstel voor de Rode Lijst 2016.

Niet beschouwd (met reden): soorten waarvoor de criteria niet worden toegepast (zie paragraaf 2.4.1);
OV = onregelmatige voortplanter;
E = exoot.

Nederlandse naam	Wetenschappelijke naam	zv (%)	zn	Zeldzaam-heids-klasse	tv (%)	tn (%)	Trend-klasse	Uitkomsten Nederlandse criteria	Niet beschouwd (met reden)
Helmparelhoen	*Numida meleagris*								E
Blauwe Pauw	*Pavo cristatus*								E
Kwartel	*Coturnix coturnix coturnix*	43,0	5.000 -10.000	z	+125	0 - < -25	0/+	Thans niet bedreigd	
Rode Patrijs	*Alectoris rufa*								E
Kip	*Gallus gallus f. domesticus*								E
Lady Amherstfazant	*Chrysolophus amherstiae*								E
Fazant	*Phasianus colchicus*[8]	80,2	50.000 - 100.000	a	-15	0 - < -25	0/+	Thans niet bedreigd	
Patrijs	*Perdix perdix perdix*	50,7	5.000 - 10.000	z	-45	-90 - < -100	ttt	Kwetsbaar	
Kalkoen	*Meleagris gallopavo*								E
Korhoen	*Lyrurus tetrix tetrix*[9]	0,2	< 25	zzz	-99	-90 - < -100	ttt	Ernstig bedreigd	
Rosse Fluiteend	*Dendrocygna bicolor*								E
Rosse Stekelstaart	*Oxyura jamaicensis*								E
Zwarte Zwaan	*Cygnus atratus*								E
Knobbelzwaan	*Cygnus olor*	73,0	10.000 - 24.999	z	+46	> +200	0/+	Thans niet bedreigd	
Wilde Zwaan	*Cygnus cygnus*	0,2	< 25	zzz	∞	∞	0/+	Gevoelig	
Brandgans	*Branta leucopsis*	28,4	25.000 - 50.000	a	∞	∞	0/+	Thans niet bedreigd	
Kleine Canadese Gans	*Branta canadensis ssp.hutchinsii*[10]								E[11]
Grote Canadese Gans	*Branta canadensis ssp.canadensis*								E[12]
Keizergans	*Anser canagicus*								E
Sneeuwgans	*Anser caerulescens caerulescens*								E
Ross' Gans	*Anser rossii*								E
Indische Gans	*Anser indicus*								E
Grauwe Gans	*Anser anser anser*	82,5	100.000 - 250.000	a	> +200	> +200	0/+	Thans niet bedreigd	
Soepgans	*Anser anser f. domesticus*								E
Zwaangans	*Anser cygnoides*								E
Toendrarietgans	*Anser fabalis rossicus*[13]								OV
Kolgans	*Anser albifrons albifrons*								E[14]
Dwerggans	*Anser erythropus*								OV
Eider	*Somateria mollissima mollisima*	3,3	10.000 - 24.999	zz	+96	0 - +100	0/+	Thans niet bedreigd	
Buffelkopeend	*Bucephala albeola*								E
Brilduiker	*Bucephala clangula clangula*	0,7	< 25	zzz	∞	∞	0/+	Gevoelig	
Magelhaen Gans	*Chloephaga picta*								E
Nijlgans	*Alopochen aegyptiacus*								E
Bergeend	*Tadorna tadorna*	56,1	10.000 - 24.999	z	+48	+100 - +200	0/+	Thans niet bedreigd	
Nonnetje	*Mergellus albellus*								OV[15]
Kokardezaagbek	*Lophodytes cucullatus*								E
Middelste Zaagbek	*Mergus serrator*	2,1	100 - 249	zzz	∞	∞	0/+	Gevoelig	
Casarca	*Tadorna ferruginea*								E[16]
Muskuseend	*Cairina moschata*								E
Carolinaeend	*Aix sponsa*								E
Mandarijneend	*Aix galericulata*								E
Krooneend	*Netta rufina*	4,3	500 - 1.000	zz	∞	∞	0/+	Thans niet bedreigd	
Tafeleend	*Aythya ferina*	24,6	2.500 - 5.000	z	+7	> +200	0/+	Thans niet bedreigd	
Witoogeend	*Aythya nyroca*								OV
Kuifeend	*Aythya fuligula*	84,4	50.000 - 100.000	a	+73	> +200	0/+	Thans niet bedreigd	
Zomertaling	*Spatula querquedula*[17]	29,9	1.000 - 2.499	zz	-40	-90 - < -100	ttt	Bedreigd	
Slobeend	*Spatula clypeata*[18]	49,7	10.000 - 24.999	z	-17	-25 - < -50	t	Kwetsbaar	
Krakeend	*Mareca strepera strepera*[19]	71,4	50.000 - 100.000	a	> +200	> +200	0/+	Thans niet bedreigd	
Smient	*Mareca penelope*[20]	4,1	25 - 50	zzz	∞	∞	0/+	Gevoelig	
Amerikaanse Smient	*Mareca americana*[21]								E
Chileense Smient	*Mareca sibilatrix*[22]								E
Wilde Eend	*Anas platyrhynchos platyrhynchos*	97,6	> 500.000	a	0	0 - < -25	0/+	Thans niet bedreigd	
Soepeend	*Anas platyrhynchos f. domesticus*								E
Kaapse Taling	*Anas capensis*								E
Bahamapijlstaart	*Anas bahamensis*								E
Pijlstaart	*Anas acuta*	1,4	< 25	zzz	-72	-50 - < -75	tt	Bedreigd	
Wintertaling	*Anas crecca crecca*	32,2	2.500 - 5.000	z	-34	-25 - < -50	t	Kwetsbaar	
Dodaars	*Tachybaptus ruficollis ruficollis*	43,6	2.500 - 5.000	z	+24	0 - +100	0/+	Thans niet bedreigd	
Roodhalsfuut	*Podiceps grisegena grisegena*	0,7	25 - 50	zzz	∞	∞	0/+	Gevoelig	
Fuut	*Podiceps cristatus cristatus*	69,1	25.000 - 50.000	a	56	> +200	0/+	Thans niet bedreigd	
Geoorde Fuut	*Podiceps nigricollis nigricollis*	8,8	500 - 1.000	zz	> +200	> +200	0/+	Thans niet bedreigd	
Stadsduif	*Columba livia f. domestica*								E
Holenduif	*Columba oenas oenas*	93,7	100.000 - 250.000	a	+25	> +200	0/+	Thans niet bedreigd	
Houtduif	*Columba palumbus palumbus*	97,4	> 500.000	a	0	0 - < -25	0/+	Thans niet bedreigd	
Zomertortel	*Streptopelia turtur turtur*	20,8	2.500 - 5.000	z	-74	-90 - < -100	ttt	Kwetsbaar	
Turkse Tortel	*Streptopelia decaocto decaocto*	90,5	100.000 - 250.000	a	∞	∞	0/+	Thans niet bedreigd	
Nachtzwaluw	*Caprimulgus europaeus europeaus*	13,7	5.000 - 10.000	z	+4	0 - +100	0/+	Thans niet bedreigd	
Gierzwaluw	*Apus apus apus*	71,1	50.000 - 100.000	a	+3	0 - < -25	0/+	Thans niet bedreigd	
Koekoek	*Cuculus canorus canorus*	75,4	10.000 - 24.999	z	-19	-50 - < -75	tt	Kwetsbaar	
Waterral	*Rallus aquaticus aquaticus*	37,2	5.000 - 10.000	z	+9	0 - +100	0/+	Thans niet bedreigd	
Kwartelkoning	*Crex crex*	5,2	250 - 500	zz	-36	-74 - -89	ttt	Bedreigd	
Porseleinhoen	*Porzana porzana*	7,8	250 - 500	zz	+23	-25 - < -50	t	Kwetsbaar	
Klein Waterhoen	*Zapornia parva*[23]								OV
Kleinst Waterhoen	*Zapornia pusilla intermedia*[24]	1,2	25 - 50	zzz	∞	∞	0/+	Gevoelig	
Waterhoen	*Gallinula chloropus chloropus*	87,3	50.000 - 100.000	a	-7	-25 - < -50	t	Thans niet bedreigd	
Meerkoet	*Fulica atra atra*	92,5	250.000 - 500.000	a	+9	+100 - +200	0/+	Thans niet bedreigd	
Kraanvogel	*Grus grus grus*	1,0	< 25	zzz	∞	∞	0/+	Gevoelig	
Ooievaar	*Ciconia ciconia ciconia*	24,4	1.000 - 2.499	zz	> +200	> +200	0/+	Thans niet bedreigd	
Lepelaar	*Platalea leucorodia leucorodia*	4,2	5.000 - 10.000	zz	> +200	> +200	0/+	Thans niet bedreigd	
Heilige Ibis	*Threskiornis aethiopicus*								E
Roerdomp	*Botaurus stellaris stellaris*	12,6	500 - 1.000	zz	-27	-25 - < -50	t	Kwetsbaar	
Woudaap	*Ixobrychus minutus minutus*	1,0	25 - 50	zzz	-79	-90 - < -100	ttt	Ernstig bedreigd	
Kwak	*Nycticorax nycticorax nycticorax*	0,4	< 25	zzz	0 - < -25	-75 - < -89	ttt	Ernstig bedreigd	
Koereiger	*Bubulcus ibis ibis*								OV
Blauwe Reiger	*Ardea cinerea cinerea*	34,4	10.000 - 24.999	z	+82	0 - +100	0/+	Thans niet bedreigd	
Purperreiger	*Ardea purpurea purpurea*	2,3	1.000 - 2.499	zz	-8	0 - < -25	0/+	Thans niet bedreigd	
Grote Zilverreiger	*Ardea alba alba*[25]	1,6	250 - 500	zz	∞	∞	0/+	Thans niet bedreigd	
Kleine Zilverreiger	*Egretta garzetta garzetta*	< 1	100 - 249	zzz	∞	∞	0/+	Gevoelig	
Kuifaalscholver	*Phalacrocorax aristotelis aristotelis*								OV

Nederlandse naam	Wetenschappelijke naam	zv (%)	zn	Zeldzaam-heids-klasse	tv (%)	tn (%)	Trend-klasse	Uitkomsten Nederlandse criteria	Niet beschouwd (met reden)
Aalscholver	*Phalacrocorax carbo sinensis*	8,1	25.000 - 50.000	z	> +200	> +200	0/+	Thans niet bedreigd	
Grote Aalscholver	*Phalacrocorax carbo carbo*								OV[26]
Griel	*Burhinus oedicnemus oedicnemus*	0	0	x	-100	-100	tttt	Verdwenen uit Nederland	
Scholekster	*Haematopus ostralegus ostralegus*	91,8	50.000 - 100.000	a	+4	> +200	0/+	Thans niet bedreigd	
Kluut	*Recurvirostra avosetta*	22,4	10.000 - 24.999	z	+12	0 - +100	0/+	Thans niet bedreigd	
Steltkluut	*Himantopus himantopus*	2,2	25 - 50	zzz	∞	∞	0/+	Gevoelig	
Goudplevier	*Pluvialis apricaria apricaria*	0	0	x	-100	-100	tttt	Verdwenen uit Nederland	
Morinelplevier	*Eudromias morinellus*[27]								OV
Bontbekplevier	*Charadrius hiaticula hiaticula*	12,3	500 - 1.000	zz	-9	-25 - -50	t	Kwetsbaar	
Kleine Plevier	*Charadrius dubius curonicus*	49,1	2.500 - 5.000	z	+106	> +200	0/+	Thans niet bedreigd	
Strandplevier	*Charadrius alexandrinus alexandrinus*	2,7	250 - 500	zz	-72	-75 - -89	ttt	Bedreigd	
Kievit	*Vanellus vanellus*	94,0	250.000 - 500.000	a	-3	-25 - < -50	t	Thans niet bedreigd	
Wulp	*Numenius arquata arquata*	41,9	5.000 - 10.000	z	-2	-25 - < -50	t	Kwetsbaar	
Grutto	*Limosa limosa limosa*	50,4	50.000 - 100.000	a	-39	-50 - < -75	tt	Gevoelig	
Kemphaan	*Calidris pugnax*[28]	1,6	25 - 50	zzz	-91	-90 - < -100	ttt	Ernstig bedreigd	
Zuidelijke Bonte Strandloper[29]	*Calidris alpina schinzii*	0	0	x	-100	-100	tttt	Verdwenen uit Nederland	
Houtsnip	*Scolopax rusticola*	23,6	2.500 - 5.000	z	+2	0 - +100	0/+	Thans niet bedreigd	
Watersnip	*Gallinago gallinago gallinago*	14,6	1.000 - 2.499	zz	-73	-75 - -89	ttt	Bedreigd	
Oeverloper	*Actitis hypoleucos*	1,4	< 25	zzz	∞	∞	0/+	Gevoelig	
Tureluur	*Tringa totanus britannica*	55,8	25.000 - 50.000	a	-19	-50 - < -75	tt	Gevoelig	
Bosruiter	*Tringa glareola*								OV[30]
Dwergmeeuw	*Hydrocoloeus minutus*	0,1	< 25	zzz	-67	-90 - < -100	ttt	Ernstig bedreigd	
Drieteenmeeuw	*Rissa tridactyla tridactyla*	< 1	<2.500	zzz	∞	∞	0/+	Gevoelig	
Kokmeeuw	*Larus ridibundus*[31]	19,9	100.000 - 250.000	z	-13	0 - +100	0/+	Thans niet bedreigd	
Zwartkopmeeuw	*Larus melanocephalus*	>1 - < 5	2.500 - 5.000	z	∞	∞	0/+	Thans niet bedreigd	
Stormmeeuw	*Larus canus canus*	9,1	5.000 - 10.000	z	+103	> +200	0/+	Thans niet bedreigd	
Engelse Kleine Mantelmeeuw[32]	*Larus fuscus graellsii*	5 - < 25	> 25.000	z	> +200	> +200	0/+	Thans niet bedreigd	
Scandinavische Kleine Mantelmeeuw[33]	*Larus fuscus intermedius*	5 - < 25	> 25.000	z	> +200	> +200	0/+	Thans niet bedreigd	
Zilvermeeuw	*Larus argentatus argenteus*	12,8	50.000 - 100.000	z	+100	0 - +100	0/+	Thans niet bedreigd	
Geelpootmeeuw	*Larus michahellis michahellis*								OV[34]
Pontische Meeuw	*Larus cachinnans cachinnans*								OV[35]
Grote Mantelmeeuw	*Larus marinus*	2,2	100 - 249	zzz	∞	∞	0/+	Gevoelig	
Dwergstern	*Sternula albifrons albifrons*	2,6	1.000 - 2.499	zz	-25 - < -50	0 - < -25	t	Kwetsbaar	
Lachstern	*Gelochelidon nilotica nilotica*	0	0	x	-100	-100	tttt	Verdwenen uit Nederland	
Witwangstern	*Chlidonias hybridus hybridus*								OV[36]
Witvleugelstern	*Chlidonias leucopterus*								OV
Zwarte Stern	*Chlidonias niger niger*	4,1	2.500 - 5.000	zz	-75	-90 - < -100	ttt	Bedreigd	
Visdief	*Sterna hirundo hirundo*	28,6	25.000 - 50.000	a	+13	-50 - < -75	tt	Gevoelig	
Dougalls Stern	*Sterna dougallii*								OV[37]
Noordse Stern	*Sterna paradisaea*	3,0	1.000 - 2.499	zz	-20	-50 - < -75	tt	Bedreigd	
Grote Stern	*Thalasseus sandvicensis sandvicensis*[38]	0,9	25.000 - 50.000	zzz	-32	-25 - < -50	t	Kwetsbaar	
Kerkuil	*Tyto alba guttata*	67	2.500 - 5.000	z	+101	0 - < -25	0/+	Thans niet bedreigd	
Steenuil	*Athene noctua vidallii*	50,2	10.000 - 24.999	z	-22	-50 - < -75	tt	Kwetsbaar	
Ruigpootuil	*Aegolius funereus*								OV
Ransuil	*Asio otus otus*	52,4	2.500 - 5.000	z	-37	-75 - -89	ttt	Kwetsbaar	
Velduil	*Asio flammeus flammeus*	3,0	50 - 100	zzz	-76	-75 - -89	ttt	Ernstig bedreigd	
Bosuil	*Strix aluco aluco*	48,1	10.000 - 24.999	z	+37	> +200	0/+	Thans niet bedreigd	
Oehoe	*Bubo bubo bubo*	0,9	25 - 50	zzz	∞	∞	0/+	Gevoelig	
Wespendief	*Pernis apivorus*	19,9	1.000 - 2.499	zz	+68	-100	0/+	Thans niet bedreigd	
Bruine Kiekendief	*Circus aeruginosus aeroginosus*	36,9	1.000 - 2.499	zz	+74	-100	0/+	Thans niet bedreigd	
Blauwe Kiekendief	*Circus cyaneus*	1,1	< 25	zzz	ca. 0	0 - +100	0/+	Gevoelig	
Grauwe Kiekendief	*Circus pygargus*	2,7	50 - 100	zzz	-17	-75 - -89	ttt	Ernstig bedreigd	
Sperwer	*Accipiter nisus nisus*	71,3	5.000 - 10.000	z	+166	> +200	0/+	Thans niet bedreigd	
Havik	*Accipiter gentilis gentilis*	60,8	2.500 - 5.000	z	> +200	> +200	0/+	Thans niet bedreigd	
Zeearend	*Haliaeetus albicilla*	0,7	< 25	zzz	∞	∞	0/+	Gevoelig	
Rode Wouw	*Milvus milvus milvus*								OV[39]
Zwarte Wouw	*Milvus migrans migrans*								OV[40]
Buizerd	*Buteo buteo buteo*	93,7	25.000 - 50.000	a	+130	> +200	0/+	Thans niet bedreigd	
Hop	*Upupa epops epops*	0	0	x	-100	-100	tttt	Verdwenen uit Nederland	
Bijeneter	*Merops apiaster*								OV[41]
IJsvogel	*Alcedo atthis ispida*	43,2	1.000 - 2.499	zz	+134	0 - +100	0/+	Thans niet bedreigd	
Draaihals	*Jynx torquilla torquilla*	2,7	50 - 100	zzz	-45	-90 - < -100	ttt	Ernstig bedreigd	
Groene Specht	*Picus viridis viridis*	70,8	10.000 - 24.999	z	+47	0 - +100	0/+	Thans niet bedreigd	
Zwarte Specht	*Dryocopus martius martius*	28,4	1.000 - 2.499	zz	-12	+100 - +200	0/+	Thans niet bedreigd	
Middelste Bonte Specht	*Leiopicus medius medius*[42]	12,0	1.000 - -2.499	zz	∞	∞	0/+	Thans niet bedreigd	
Kleine Bonte Specht	*Dryobates minor hortorum*[43]	45,7	10.000 - 24.999	z	+74	> +200	0/+	Thans niet bedreigd	
Grote Bonte Specht	*Dendrocopos major pinetorum*	91,6	100.000 - 250.000	a	+32	> +200	0/+	Thans niet bedreigd	
Torenvalk	*Falco tinnunculus tinnunculus*	76,5	5.000 - 10.000	z	-15	-50 - < -75	tt	Kwetsbaar	
Boomvalk	*Falco subbuteo subbuteo*	35,8	1.000 - 2.499	zz	-19	-25 - < -50	t	Kwetsbaar	
Slechtvalk	*Falco peregrinus peregrinus*	10	250 - 500	zz	∞	∞	0/+	Thans niet bedreigd	
Valkparkiet	*Nymphicus hollandicus*								E
Senegalpapegaai	*Poicephalus senegalus*								E
Monniksparkiet	*Myiopsitta monachus*								E
Geelvleugelara	*Ara macao*								E
Grote Alexanderparkiet	*Psittacula eupatria*								E
Halsbandparkiet	*Psittacula krameri*								E
Grauwe Klauwier	*Lanius collurio*	10	500 - 1.000	zz	0 - < -25	-50 - < -75	tt	Bedreigd	
Klapekster	*Lanius excubitor excubitor*	0	0	x	-100	-100	tttt	Verdwenen uit Nederland	
Roodkopklauwier	*Lanius senator senator*	0	0	x	-100	-100	tttt	Verdwenen uit Nederland	
Wielewaal	*Oriolus oriolus*	28,5	2.500 - 5.000	z	-53	-25 - < -50	tt	Kwetsbaar	
Gaai	*Garrulus glandarius glandarius*	90,8	100.000 - 250.000	a	+22	> +200	0/+	Thans niet bedreigd	
Ekster	*Pica pica pica*	95,7	100.000 - 250.000	a	+6	> +200	0/+	Thans niet bedreigd	
Siberische Notenkraker	*Nucifraga caryocatactes macrorhynchos*								OV
Kauw	*Corvus monedula spermologus*	93,9	250.000 - 500.000	a	+9	+100 - +200	0/+	Thans niet bedreigd	
Huiskraai	*Corvus splendens*								E
Roek	*Corvus frugilegus frugilegus*	31,7	50.000 - 100.000	a	+93	0 - < -25	0/+	Thans niet bedreigd	
Zwarte Kraai	*Corvus corone corone*	97,4	100.000 - 250.000	a	+9	> +200	0/+	Thans niet bedreigd	
Raaf	*Corvus corax corax*	12,6	100 - 249	zzz	> +200	> +200	0/+	Gevoelig	

Nederlandse naam	Wetenschappelijke naam	zv (%)	zn	Zeldzaam-heids-klasse	tv (%)	tn (%)	Trend-klasse	Uitkomsten Nederlandse criteria	Niet beschouwd (met reden)
Bonte Kraai	*Corvus corax cornix*								OV
Glanskop	*Parus palustris palustris*[44]	30,4	25.000 - 50.000	a	-17	> +200	0/+	Thans niet bedreigd	
Matkop	*Parus montanus rhenanus*[45]	49,9	25.000 - 50.000	a	-24,9	-50 - < -75	tt	Gevoelig	
Zwarte Mees	*Parus ater ater*[46]	36,0	25.000 - 50.000	a	-12	-50 - < -75	tt	Gevoelig	
Kuifmees	*Parus cristatus mitratus*[47]	35,8	25.000 - 50.000	a	+3	0 - +100	0/+	Thans niet bedreigd	
Koolmees[48]	*Parus major major*	> 25	> 25.000	a	+3	+100 - +200	0/+	Thans niet bedreigd	
Britse Koolmees[49]	*Parus major newtoni*	> 25	> 25.000	a	+3	+100 - +200	0/+	Thans niet bedreigd	
Pimpelmees	*Parus caeruleus caeruleus*[50]	95,9	> 500.000	a	+4	> +200	0/+	Thans niet bedreigd	
Buidelmees	*Remiz pendulinus pendulinus*	1,7	100 - 249	zzz	∞	∞	0/+	Gevoelig	
Oeverzwaluw	*Riparia riparia riparia*	30,3	25.000 - 50.000	a	-4	0 - +100	0/+	Thans niet bedreigd	
Boerenzwaluw	*Hirundo rustica rustica*	94,3	250.000 - 500.000	a	0	-50 - < -75	tt	Gevoelig	
Huiszwaluw	*Delichon urbicum urbicum*	84,9	100.000 - 250.000	a	-8	-50 - < -75	tt	Gevoelig	
Wenkbrauwbuulbuul	*Pycnonotus goiavier*								E
Staartmees	*Aegithalos caudatus europaeus*	81,1	50.000 - 100.000	a	+31	-25 - < -50	t	Thans niet bedreigd	
Kuifleeuwerik	*Galerida cristata cristata*	0,1	< 25	zzz	-99	-90 - < -100	ttt	Ernstig bedreigd	
Boomleeuwerik	*Lullula arborea arborea*	25,2	10.000 - 24.999	z	37	0 - +100	0/+	Thans niet bedreigd	
Veldleeuwerik	*Alauda arvensis arvensis*	67,6	50.000 - 100.000	a	-31	-90 - < -100	ttt	Gevoelig	
Graszanger	*Cisticola juncidis cisticola*	0,2	25 - 50	zzz	∞	∞	0/+	Gevoelig	
Cetti's Zanger	*Cettia cetti cetti*	8,0	1.000 - 2.499	zz	∞	∞	0/+	Thans niet bedreigd	
Sprinkhaanzanger	*Locustella naevia naevia*	44,5	10.000 - 24.999	z	+42	+100 - +200	0/+	Thans niet bedreigd	
Snor	*Locustella luscinioides luscinioides*	13,7	2.500 - 5.000	z	-34	-25 - < -50	t	Kwetsbaar	
Waterrietzanger	*Acrocephalus paludicola*								OV
Rietzanger	*Acrocephalus schoenobaenus*	51,0	50.000 - 100.000	a	-10	0 - < -25	0/+	Thans niet bedreigd	
Kleine Karekiet	*Acrocephalus scirpaceus scirpaceus*	85,1	250.000 - 500.000	a	+15	> +200	0/+	Thans niet bedreigd	
Struikrietzanger	*Acrocephalus dumetorum*								OV[51]
Bosrietzanger	*Acrocephalus palustris*	83,2	100.000 - 250.000	a	0	0 - +100	0/+	Thans niet bedreigd	
Grote Karekiet	*Acrocephalus arundinaceus arundinaceus*	3,5	250 - 500	zz	-85	-90 - < -100	ttt	Bedreigd	
Orpheusspotvogel	*Hippolais polyglotta*								OV[52]
Spotvogel	*Hippolais icterina*	75,5	25.000 - 50.000	a	-19	-50 - < -75	tt	Gevoelig	
Fitis	*Phylloscopus trochilus trochilus*	94,7	> 500.000	a		+100 - +200	0/+	Thans niet bedreigd	
Tjiftjaf	*Phylloscopus collybita collybita*	97,1	> 500.000	a	+8	> +200	0/+	Thans niet bedreigd	
Bergfluiter	*Phylloscopus bonelli*								OV
Fluiter	*Phylloscopus sibilatrix*	23,1	5.000 - 10.000	z	-23	0 - +100	0/+	Thans niet bedreigd	
Grauwe Fitis	*Phylloscopus trochiloides viridianus*								OV
Zwartkop	*Sylvia atricapilla atricapilla*	96,3	> 500.000	a	+15	> +200	0/+	Thans niet bedreigd	
Tuinfluiter	*Sylvia borin borin*	92,5	250.000 - 500.000	a	+1	0 - +100	0/+	Thans niet bedreigd	
Grasmus	*Sylvia communis communis*	95,0	250.000 - 500.000	a	+4	0 - +100	0/+	Thans niet bedreigd	
Braamsluiper	*Sylvia curruca curruca*	72,2	25.000 - 50.000	a	-7	0 - +100	0/+	Thans niet bedreigd	
Baardman	*Panurus biarmicus biarmicus*	11,4	2.500 - 5.000	z	-9	0 - +100	0/+	Thans niet bedreigd	
Bruinkopdiksnavelmees	*Paradoxornis webbianus*								E
Goudhaan	*Regulus regulus regulus*	48,2	50.000 - 100.000	a	+15	0 - < -25	0/+	Thans niet bedreigd	
Vuurgoudhaan	*Regulus ignicapillus ignicapillus*	25,9	5.000 - 10.000	z	+34	> +200	0/+	Thans niet bedreigd	
Winterkoning	*Troglodytes troglodytes troglodytes*	97,8	> 500.000	a	+2	> +200	0/+	Thans niet bedreigd	
Boomklever	*Sitta europaea caesia*	63,4	50.000 - 100.000	a	+108	> +200	0/+	Thans niet bedreigd	
Kortsnavelboomkruiper	*Certhia familiaris macrodactyla*	2,6	250 - 500	zz	∞	∞	0/+	Thans niet bedreigd	
Boomkruiper	*Certhia brachydactyla megarhyncha*	88,6	250.000 - 500.000	a	+22	> +200	0/+	Thans niet bedreigd	
Spreeuw	*Sturnus vulgaris vulgaris*	95,3	> 500.000	a	-1	-25 - < -50	t	Thans niet bedreigd	
Treurmaina	*Acridotheres tristis*								E
Oevermaina	*Acridotheres ginginianus*								E
Merel	*Turdus merula merula*	97,6	> 500.000	a	+1	+100 - +200	0/+	Thans niet bedreigd	
Kramsvogel	*Turdus pilaris*	1,1	50 - 100	zzz	∞	∞	0/+	Gevoelig	
Zanglijster	*Turdus philomelos clarkei*	94,3	250.000 - 500.000	a	0	0 - +100	0/+	Thans niet bedreigd	
Grote Lijster	*Turdus viscivorus viscivorus*	65,4	10.000 - 24.999	z	-12	-25 - < -50	t	Kwetsbaar	
Roodborst	*Erithacus rubecula rubecula*	89,7	> 500.000	a	+7	> +200	0/+	Thans niet bedreigd	
Noordse Nachtegaal	*Luscinia luscinia*								OV
Nachtegaal	*Luscinia megarhynchos megarhynchos*	30,9	10.000 - 24.999	z	-42	-25 - < -50	t	Kwetsbaar	
Roodsterblauwborst	*Luscinia svecica svecica*								OV
Witsterblauwborst	*Luscinia svecica cyanecula*	61,1	25.000 - 50.000	a	> +200	> +200	0/+	Thans niet bedreigd	
Zwarte Roodstaart	*Phoenicurus ochruros gibraltariensis*	71,4	50.000 - 100.000	a	+13	> +200	0/+	Thans niet bedreigd	
Gekraagde Roodstaart	*Phoenicurus phoenicurus phoenicurus*	61,1	25.000 - 50.000	a	-19	-25 - < -50	t	Thans niet bedreigd	
Paapje	*Saxicola rubetra*	5,7	500 - 1.000	zz	-81	-90 - < -100	ttt	Bedreigd	
Roodborsttapuit	*Saxicola rubicola rubicola*[53]	72,8	25.000 - 50.000	a	+65	0 - +100	0/+	Thans niet bedreigd	
Tapuit	*Oenanthe oenanthe oenanthe*	4,6	500 - 1.000	zz	-83	-75 - -89	ttt	Bedreigd	
Grauwe Vliegenvanger	*Muscicapa striata striatia*	71,6	25.000 - 50.000	a	-15	-50 - < -75	tt	Gevoelig	
Bonte Vliegenvanger	*Ficedula hypoleuca hypoleuca*	42,8	25.000 - 50.000	a	+4	> +200	0/+	Thans niet bedreigd	
Kleine Vliegenvanger	*Ficedula parva parva*								OV
Roodbuikwaterspreeuw	*Cinclus cinclus aquaticus*								OV
Zebravink	*Taeniopygia guttata*								E
Huismus	*Passer domesticus domesticus*	95,0	> 500.000	a	-1	-50 - < -75	tt	Gevoelig	
Ringmus	*Passer montanus montanus*	80,5	100.000 - 250.000	a	-14	-75 - -89	ttt	Gevoelig	
Heggenmus	*Prunella modularis modularis*	96,0	250.000 - 500.000	a	+3	> +200	0/+	Thans niet bedreigd	
Witte Kwikstaart	*Motacilla alba alba*[54]	97,8	100.000 - 250.000	a	0	0 - +100	0/+	Thans niet bedreigd	
Rouwkwikstaart	*Motacilla alba yarrellii*[55]								OV[56]
Engelse Kwikstaart	*Motacilla flava flavissima*[57]	0,9	50-100	zzz	?	?	?	Gevoelig	
Gele Kwikstaart	*Motacilla flava flava*[58]	75,9	50.000 - 100.000	a	-11	-75 - -89	ttt	Gevoelig	
Grote Gele Kwikstaart	*Motacilla cinerea cinerea*	10,8	500-1.000	zz	+169	+100 - +200	0/+	Thans niet bedreigd	
Duinpieper	*Anthus campestris campestris*	0	0	x	-100	-100	tttt	Verdwenen uit Nederland	
Boompieper	*Anthus trivialis trivialis*	52,7	100.000 - 250.000	a	-1	+100 - +200	0/+	Thans niet bedreigd	
Graspieper	*Anthus pratensis pratensis*	76,7	50.000 - 100.000	a	-17	-50 - < -75	tt	Gevoelig	
Vink	*Fringilla coelebs coelebs*	96	> 500.000	a	+9	+100 - +200	0/+	Thans niet bedreigd	
Keep	*Fringilla montifringilla*	0,1	< 25	zzz	∞	∞	0/+	Gevoelig	
Europese Kanarie	*Serinus serinus*	0,7	100 - 249	zzz	-50 - < -75	0 - < -25	tt	Bedreigd	
Groenling	*Carduelis chloris chloris*	94,5	250.000 - 500.000	a	+5	+100 - +200	0/+	Thans niet bedreigd	
Sijs	*Spinus spinus*	7,8	500 - 1.000	zz	∞	∞	0/+	Thans niet bedreigd	
Britse Putter	*Carduelis carduelis britanica*	92,3	50.000 - 100.000	a	+137	> +200	0/+	Thans niet bedreigd	
Kleine Barmsijs	*Carduelis flammea cabaret*	2,4	250 - 500	zz	0 - < -25	+100 - +200	0/+	Thans niet bedreigd	
Kneu	*Carduelis cannabina cannabina*	89,3	100.000 - 250.000	a	-7	-75 - -89	ttt	Gevoelig	
Roodmus	*Carpodacus erythrinus erythrinus*	0,9	< 25	zzz	∞	∞	0/+	Gevoelig	
Grote Kruisbek	*Loxia pytyopsittacus*								OV

Nederlandse naam	Wetenschappelijke naam	zv (%)	zn	Zeldzaam-heids-klasse	tv (%)	tn (%)	Trend-klasse	Uitkomsten Nederlandse criteria	Niet beschouwd (met reden)
Kruisbek	*Loxia curvirostra curvirostra*	15,8	2.500 - 5.000	z	∞	∞	0/+	Thans niet bedreigd	
Midden-Europese Goudvink	*Pyrrhula pyrrhula europoea*	49,6	10.000 - 24.999	z	+20	+100 - +200	0/+	Thans niet bedreigd	
Appelvink	*Coccothraustes coccothraustes cocothraustes*	50,6	25.000 - 50.000	a	+190	> +200	0/+	Thans niet bedreigd	
Chinese Appelvink	*Eophona migratoria*								E
Grauwe Gors	*Milaria calandra calandra*[59]	0,2	< 25	zzz	-99	-90 - < -100	ttt	Ernstig bedreigd	
Geelgors	*Emberiza citrinella citrinella*	40,5	50.000 - 100.000	a	-26	-25 - < -50	t	Thans niet bedreigd	
Ortolaan	*Emberiza hortulana*	0	0	x	-100	-100	tttt	Verdwenen uit Nederland	
Rietgors	*Emberiza schoeniclus schoeniclus*	79,0	100.000 - 250.000	a	-8	+100 - +200	0/+	Thans niet bedreigd	

[8] Bastaard van diverse ondersoorten (Lensink *et al.* 2013).

[9] CSNA: *Tetrao tetrix tetrix*.

[10] CSNA: *Branta hutchinsii*.

[11] Deze (onder)soort staat wel op de lijst van Nederlandse vogelsoorten (van den Berg 2016), omdat hij ook dwaalgast is (althans '*ssp. hutchinsii sensu stricto*'; de ingeburgerde broedpopulatie betreft '*ssp. minima*' - Kleinste Canadese Gans).

[12] Deze (onder)soort staat wel op de lijst van Nederlandse vogelsoorten (van den Berg 2016), omdat hij ook dwaalgast is.

[13] CSNA: *Anser serrirostris*.

[14] De broedpopulatie is ontstaan uit lokvogels die rond 1980 zijn uitgezet.

[15] Broedt sinds 2010 jaarlijks in Nederland, met fluctuerende aantallen: 1-4 paar.

[16] De broedpopulatie bestaat uit (nazaten van) ontsnapte/vrijgelaten vogels. Het is niet geheel uit te sluiten dat wilde vogels Nederland kunnen bereiken, maar hiervoor is nog geen bewijs (Sovon Vogelonderzoek Nederland 2016).

[17] CSNA: *Anas querquedula*.

[18] CSNA: *Anas clypeata*.

[19] CSNA: *Anas strepera strepera*.

[20] CSNA: *Anas penelope*.

[21] CSNA: *Anas americana*.

[22] CSNA: *Anas sibilatrix*.

[23] CSNA: *Porzana parva*.

[24] CSNA: *Porzana pusilla intermedia*.

[25] CSNA: *Casmerodius albus albus*.

[26] Broedt sinds 2008 in Nederland en in iedere geval een deel van de broedparen betreft mengparen met Aalscholver.

[27] CSNA: *Charadrius morinellus*.

[28] CSNA: *Philomachus pugnax*.

[29] Deze soort is als regelmatige broedvogel verdwenen uit Nederland. Hij is nog wel een onregelmatige broedvogel (één broedgeval in de jaren 2013-2015).

[30] Misschien een regelmatige broedvogel tot begin 20e eeuw, maar daarvoor is geen duidelijke onderbouwing (Bijlsma *et al*. 2001).

[31] CSNA: *Chroicocephalus ridibundus*.

[32] Aanname: beide ondersoorten van de Kleine Mantelmeeuw komen gelijkmatig verdeeld voor in de kolonies; verschillen in zeldzaamheids- en trendklasse zijn niet aannemelijk.

[33] Aanname: beide ondersoorten van de Kleine Mantelmeeuw komen gelijkmatig verdeeld voor in de kolonies; verschillen in zeldzaamheids- en trendklasse zijn niet aannemelijk.

[34] De broedparen betreffen vooral mengparen met Zilvermeeuw; pas in 2011 is het eerste zuivere paar vastgesteld (Boele *et al*. 2015).

[35] De broedparen betreffen deels mengparen met Zilvermeeuw.

[36] Broedt sinds 2012 jaarlijks in Nederland, met substantiële aantallen: 11-27 paar.

[37] De broedparen betreffen alleen mengparen met Visdief.

[38] CSNA: *Sterna sandvicensis sandvicensis*.

[39] Broedt sinds 2010 jaarlijks in Nederland, met een sterke toename sinds 2013 tot 8 paar in 2015.

[40] Broedt sinds 2005 in Nederland, met uitzondering van 2008 (dus niet jaarlijks gedurende tien jaar), met toenemende aantallen (4 paar in 2015).

[41] Broedt sinds 2005 in Nederland, met uitzondering van 2009 (dus niet jaarlijks gedurende tien jaar), met toenemende aantallen (12 paar in 2015).

[42] CSNA: *Dendrocopos medius medius*.

[43] CSNA: *Dendrocopos minor hortorum*.

[44] CSNA: *Poecile palustris palustris*.

[45] CSNA: *Poecile montanus rhenanus*.

[46] CSNA: *Periparus ater ater*.

[47] CSNA: *Lophophanes cristatus mitratus*.

[48] Aanname: beide ondersoorten van de Koolmees komen gelijkmatig verdeeld voor over Nederland; verschillen in zeldzaamheids- en trendklasse zijn niet aannemelijk.

[49] Aanname: beide ondersoorten van de Koolmees komen gelijkmatig verdeeld voor over Nederland; verschillen in zeldzaamheids- en trendklasse zijn niet aannemelijk.

[50] CSNA: *Cyanistes caeruleus caeruleus*.

[51] Enige broedgeval betrof een mengpaar met Bosrietzanger.

[52] Sinds 2000 jaarlijks, maar betreft lang niet altijd zekere broedgevallen en ook vaak mengparen met Spotvogel (https://www.sovon.nl/nl/soort/12600).

[53] CSNA: *Saxicola rubicula rubicula*.

[54] CSNA: *Motacilla alba*.

[55] CSNA: *Motacilla yarrellii*.

[56] Vrijwel alle broedparen betreffen mengparen met Witte Kwikstaart.

[57] CSNA: *Motacilla flavissima*.

[58] CSNA: *Motacilla flava*.

[59] CSNA: *Emberiza calandra calandra*.

Bijlage 2. Uitkomsten toepassing IUCN-criteria

Nederlandse naam en Wetenschappelijke naam: zie paragraaf 2.4.1. In voetnoten zijn afwijkende namen volgens de CSNA vermeld. De soorten staan op taxonomische volgorde volgens de EU-lijst. De niet-beschouwde soorten (zie bijlage 1) zijn weggelaten; ze behoren tot de categorie Not Applicable.

Uitkomsten criteria A t/m E: zie paragraaf 2.3.2 en 2.4.5. Alleen de vakken die leiden tot een Rode-Lijstcategorie (dus anders dan Least Concern) zijn ingevuld.

A. Populatieverandering: afname in 3 generaties (in percentages), op basis van (b) aantal individuen of (c) aantal kilometerhokken. Alleen A2 is weergegeven, omdat er geen soorten zijn die voldoen aan A1, en omdat A3 en A4 niet konden worden toegepast vanwege te grote onzekerheid.

B. Verspreiding: alleen B2 (daadwerkelijke verspreiding in aantal kilometerhokken) is toegepast; vermeld wordt aan welke twee of drie aanvullende eisen wordt voldaan.

C. Kleine populatiegrootte en achteruitgang: aantal voortplantende dieren, in combinatie met: voortdurende achteruitgang met een minimumpercentage in een bepaalde periode (C1); voor C2 kwalificeert geen enkele soort.

D. Bijzonder kleine of beperkte populatie: aantal volwassen dieren (D1) of daadwerkelijke verspreiding in aantal kilometerhokken en/of aantal locaties met een populatie (D2).

E. Kwantitatieve analyse: niet toepasbaar en daarom weggelaten in de tabel.

Stap 1 (eindoordeel zonder correctie): de zwaarste Rode-Lijstcategorie genoemd onder A t/m E.

Stap 2 Correctie voor regionale toepassing: het antwoord op de vragen 2b, 2c en 2d in figuur 2.3 (paragraaf 2.3.2). Als dit leidt tot een verandering, dan wordt aangegeven of dit geen verandering (no change), een verhoging (upgrade) of verlaging (downgrade) van een categorie betekent.

RL IUCN 2011: uiteindelijke Rode-Lijstcategorie; alle categorieën behalve LC (Least Concern) behoren tot Regional Red List. Afkortingen: RE = Regionally Extinct, CR = Critically Endangered, EN = Endangered, VU = Vulnerable, NT = Near Threatened.

Nederlandse naam	Wetenschappelijke naam	A Categorie	A2 Populatie-verandering in 3 generaties (in %)	B Categorie	B2 Area of occupancy (in km²) en aanvullende redenen	C Categorie	C Aantal reproducerende dieren	C1 Achteruitgang	D Categorie	D1 Aantal reproducerende dieren	D2 Area of occupancy of aantal locaties	Stap 1 (eindoordeel zonder correctie)	Stap 2 Correctie voor regionale toepassing	RL IUCN 2016
Kwartel	*Coturnix coturnix coturnix*		0 - -20		> 4.000 km²		5.000 - 10.000	-19% in10 jaar, maar geen voortdurende afname		5.000 - 10.000		LC		LC
Fazant	*Phasianus colchicus*[60]		0 - -20		> 4.000 km²		50.000 - 100.000			50.000 - 100.000		LC		LC
Patrijs	*Perdix perdix perdix*	EN	-50 - -80		> 4.000 km²	VU	5.000 - 10.000	-64% in 3 generaties		5.000 - 10.000		EN	upgrade	CR
Korhoen	*Lyrurus tetrix ssp. tetrix*[61]	CR	-80 - -100	CR	< 10 km² (a;b-aantal)	CR	< 25	-91% in 1 generatie	CR	< 25	<20 km²/<5 loc	CR	no change	CR
Knobbelzwaan	*Cygnus olor*		+100 - +200		> 4.000 km²		10.000 - 15.000	+141% in 3 generaties		10.000 - 15.000		LC		LC
Wilde Zwaan	*Cygnus cygnus*		> +200	NT	< 500 km² (a)		< 25	> +200% in 1, 2 en 3 generaties	CR	< 25	<20 km²/<5 loc	CR	downgrade	EN
Brandgans	*Branta leucopsis*		> +200		> 4.000 km²		25.000 - 50.000			25.000 - 50.000		LC		LC
Grauwe Gans	*Anser anser anser*		> +200		> 4.000 km²		100.000 - 250.000			100.000 - 250.000		LC		LC
Eider	*Somateria mollissima mollisima*	NT	-20 - -30	NT	< 2.000 km² (a)		10.000 - 15.000	-23% in 3 generaties, maar geen voortdurende afname		10.000 - 15.000		NT	no change	NT
Brilduiker	*Bucephala clangula clangula*		0 - -20	EN	< 500 km² (a:b-verspr.)			-63% in 2 generaties, maar geen voortdurende afname	CR	< 25	<20 km²/<5 loc	CR	downgrade	EN
Middelste Zaagbek	*Mergus serrator*		> +200	NT	< 2.000 km² (a)		100 - 250	+4% in 1 generatie, +47% in 2 generaties en > +100% in 3 generaties	EN	100 - 250		EN	downgrade	VU
Bergeend	*Tadorna tadorna*		+100 - +200		> 4.000 km²		15.000 - 25.000			15.000 - 25.000		LC		LC
Krooneend	*Netta rufina*		> +200		< 2.000 km²		500 - 1.000	> +200% in 2 en 3 generaties	VU	500 - 1.000		VU	no change	VU
Tafeleend	*Aythya ferina*		0 - +100		> 4.000 km²		2.500 - 5.000	+8% in 3 generaties		2.500 - 5.000		LC		LC
Kuifeend	*Aythya fuligula*		0 - +100		> 4.000 km²		50.000 - 100.000			50.000 - 100.000		LC		LC
Zomertaling	*Spatula querquedula*[62]	VU	-30 - -50		> 4.000 km²	EN	1.500 - 2.500	-54% in 2 generaties		1.500 - 2.500		EN	no change	EN
Slobeend	*Spatula clypeata*[63]	NT	-20- -30		> 4.000 km²	NT	10.000 - 25.000	-26% in 3 generaties, maar niet voortdurend		10.000 - 25.000		NT	no change	NT
Krakeend	*Mareca strepera ssp. strepera*[64]		> +200		> 4.000 km²		100.000 - 250.000			100.000 - 250.000		LC		LC
Smient	*Mareca penelope*[65]		0 - +100	NT	< 2.000 km² (a)		25 - 50	> 0% in 1, 2 en 3 generaties	CR	25 - 50		CR	downgrade	EN
Wilde Eend	*Anas platyrhynchos platyrhynchos*	NT	-20 - -30		> 4.000 km²		> 500.000			> 500.000		NT	downgrade	LC
Pijlstaart	*Anas acuta*		0 - -20	VU	< 2.000 km² (a;b-aantal/verspr)	EN	< 25	-39% in 2 generaties	CR	< 25		CR	no change	CR
Wintertaling	*Anas crecca crecca*	VU	-30 - -50		> 4.000 km²	VU	2.500 - 5.000	-29% in 3 generaties		2.500 - 5.000		VU	downgrade	NT
Dodaars	*Tachybaptus ruficollis ruficollis*		0 - -20		> 4.000 km²		2.500 - 5.000	+9% in 3 generaties		2.500 - 5.000		LC		LC
Roodhalsfuut	Podiceps grisegena *grisegena*		> +200	NT	< 500 km² (a)		25 - 50	> 0% in 1, 2 en 3 generaties	CR	25 - 50	<20 km²/<5 loc	CR	downgrade	EN
Fuut	*Podiceps cristatus cristatus*	NT	-20 - -30		> 4.000 km²		25.000 - 50.000			25.000 - 50.000		NT	no change	NT
Geoorde Fuut	*Podiceps nigricollis nigricollis*		+100 - +200		< 4.000 km² (a)		500 - 1.000	+5% in 2 en 3 generaties	VU	500 - 1.000		VU	downgrade	NT
Holenduif	*Columba oenas oenas*		0 - +100		> 4.000 km²		100.000 - 250.000			100.000 - 250.000		LC		LC
Houtduif	*Columba palumbus palumbus*		0 - -20		> 4.000 km²		> 500.000			> 500.000		LC		LC
Zomertortel	*Streptopelia turtur turtur*	EN	-50 - -80		> 4.000 km²	VU	2.500 - 5.000	-67% in 3 generaties		2.500 - 5.000		EN	upgrade	CR
Turkse Tortel	*Streptopelia decaocto decaocto*		0 - -20		> 4.000 km²		100.000 - 250.000			100.000 - 250.000		LC		LC
Nachtzwaluw	*Caprimulgus europaeus europeaus*		+100 - +200		> 4.000 km²		5.000 - 10.000	> +100% in 3 generaties		5.000 - 10.000		LC		LC
Gierzwaluw	*Apus apus apus*		0 - -20		> 4.000 km²		50.000 - 100.000			50.000 - 100.000		LC		LC
Koekoek	*Cuculus canorus canorus*		0 - -20		> 4.000 km²		10.000 - 15.000	-16% in 3 generaties, maar geen voortdurende afname		10.000 - 15.000		LC		LC

Nederlandse naam	Wetenschappelijke naam	A Categorie	A2 Populatie-verandering in 3 generaties (in %)	B Categorie	B2 Area of occupancy (in km²) en aanvullende redenen	C Categorie	C Aantal reproducerende dieren	C1 Achteruitgang	D Categorie	D1 Aantal reproducerende dieren	D2 Area of occupancy of aantal locaties	Stap 1 (eindoordeel zonder correctie)	Stap 2 Correctie voor regionale toepassing	RL IUCN 2016
Waterral	*Rallus aquaticus aquaticus*		0 - +100		> 4.000 km²		5.000 - 10.000	> +4% in 3 generaties		5.000 - 10.000		LC		LC
Kwartelkoning	*Crex crex*		0 - +100	NT	< 4.000 km² (a;b-aantal/verspr.)	EN	250 - 500	-24% in 2 generaties	VU	250 - 500		EN	downgrade	VU
Porseleinhoen	*Porzana porzana*		0 - +100		< 4.000 km² (b-verspr.)		250 - 500	+27% in 5 jaar en +37% in 10 jaar	VU	250 - 500		VU	downgrade	NT
Kleinst Waterhoen	*Zapornia pusilla ssp. intermedia*[66]		> +200	NT	< 500 km² (a)	CR	25 - 50	-31% in 3 years	CR	25 - 50	<20 km²/<5 loc	CR	downgrade	EN
Waterhoen	*Gallinula chloropus chloropus*		0 - -20		> 4.000 km²		50.000 - 100.000			50.000 - 100.000		LC		LC
Meerkoet	*Fulica atra atra*		0 - -20		> 4.000 km²		250.000 - 500.000			250.000 - 500.000		LC		LC
Kraanvogel	*Grus grus grus*		> +200	NT	< 500 km² (a)		< 25	> +200% in 1, 2 en 3 generaties	CR	< 25	<20 km²/<5 loc	CR	downgrade	EN
Ooievaar	*Ciconia ciconia ciconia*		> +200		> 4.000 km²		1.500 - 2.500	> +200% in 2 en 3 generaties		1.500 - 2.500		LC		LC
Lepelaar	*Platalea leucorodia leucorodia*		> +200		< 2.000 km²		5.000 - 10.000	> +200% in 3 generaties		5.000 - 10.000		LC		LC
Roerdomp	*Botaurus stellaris stellaris*		0 - +100		> 4.000 km²		500 - 1.000	+18% in 3 generaties en +63% in 3 generaties	VU	500 - 1.000		VU	no change	VU
Woudaap	*Ixobrychus minutus minutus*		0 - -20	NT	< 500 km² (a)		25 - 50	-25% in 2 generaties, maar geen voortdurende afname	CR	25 - 50	<20 km²/<5 loc	CR	downgrade	EN
Kwak	*Nycticorax nycticorax nycticorax*		> +200	NT	< 500 km² (a)		< 25	0% in 1, 2 en 3 generaties	CR	< 25	<20 km²/<5 loc	CR	no change	CR
Blauwe Reiger	*Ardea cinerea cinerea*		0 - +100		> 4.000 km²		15.000 - 25.000			15.000 - 25.000		LC		LC
Purperreiger	*Ardea purpurea purpurea*		+100 - +200		< 2.000 km²		1.000 - 2.500	> +100% in 2 en 3 generaties		1.000 - 2.500		LC		LC
Grote Zilverreiger	*Ardea alba ssp. alba*[67]		> +200	NT	< 2.000 km² (a)		250 - 500	> +200% in 2 en 3 generaties	VU	250 - 500	<20 km²/<5 loc	VU	downgrade	NT
Kleine Zilverreiger	*Egretta garzetta garzetta*		> +200	VU	< 500 km² (a:b-aantal)	CR	100 - 250	-52% in 1 generatie	EN	100 - 250		CR	downgrade	EN
Aalscholver	*Phalacrocorax carbo sinensis*		+100 - +200		< 4.000 km² (a)		25.000 - 50.000			25.000 - 50.000		LC		LC
Griel	*Burhinus oedicnemus oedicnemus*	RE		RE	0 km2		0		RE	0		RE		RE
Scholekster	*Haematopus ostralegus ostralegus*	VU	-30 - -50		> 4.000 km²		50.000 - 100.000			50.000 - 100.000		VU	no change	VU
Kluut	*Recurvirostra avosetta*	NT	-20 - -30		> 4.000 km²	NT	10.000 - 15.000	-29% in 3 generaties		10.000 - 15.000		NT	no change	NT
Steltkluut	*Himantopus himantopus*		+100 - +200	NT	< 2.000 km² (a)		25 - 50	-31% in 1 generatie, maar geen voordurende afname	CR	25 - 50		CR	downgrade	EN
Goudplevier	*Pluvialis apricaria apricaria*	RE		RE	0 km²		0		RE	0		RE		RE
Bontbekplevier	*Charadrius hiaticula hiaticula*	VU	-30 - -50		> 4.000 km²	EN	500 - 1.000	-33% in 2 generaties	VU	500 - 1.000		EN	no change	EN
Kleine Plevier	*Charadrius dubius curonicus*		0 - +100		> 4.000 km²		2.500 - 5.000	+30% in 3 generaties		2.500 - 5.000		LC		LC
Strandplevier	*Charadrius alexandrinus alexandrinus*	VU	-30 - -50	VU	< 2.000 km² (a;b-verspr.)	EN	250 - 500	-41% in 2 generaties	VU	250 - 500		EN	upgrade	CR
Kievit	*Vanellus vanellus*	VU	-30 - -50		> 4.000 km²		250.000 - 500.000			250.000 - 500.000		VU	upgrade	EN
Wulp	*Numenius arquata arquata*	VU	-30 - -50		> 4.000 km²	VU	5.000 - 10.000	-48% in 3 generaties		5.000 - 10.000		VU	no change	VU
Grutto	*Limosa limosa limosa*	EN	-50 - -80		> 4.000 km²		50.000 - 100.000			50.000 - 100.000		EN	no change	EN
Kemphaan	*Calidris pugnax*[68]	EN	-50 - -80	VU	< 2.000 km² (a;b-verspr.)		25 - 50	-28% in 1 generatie, maar geen voordurende afname	EN	25 - 50		EN	upgrade	CR
Zuidelijke Bonte Strandloper[69]	*Calidris alpina schinzii*	RE		RE	0 km²		0		RE	0		RE		RE
Houtsnip	*Scolopax rusticola*		0 - +100		> 4.000 km²		2.500 - 5.000	0% in 3 generaties		2.500 - 5.000		LC		LC
Watersnip	*Gallinago gallinago gallinago*	NT	-20 - -30		> 4.000 km²	VU	1.500 - 2.500	-14% in 3 generaties		1.500 - 2.500		VU	upgrade	EN
Oeverloper	*Actitis hypoleucos*		0 - +100	NT	< 2.000 km² (a)		< 25	0% in 1 generatie, -8% in 2 generaties en +88% in 3 generaties	CR	< 25		CR	downgrade	EN
Tureluur	*Tringa totanus britannica*	NT	-20 - -30		> 4.000 km²		25.000 - 50.000			25.000 - 50.000		NT	no change	NT
Dwergmeeuw	*Hydrocoloeus minutus*	CR	-80 - -100	CR	< 10 km² (a; b-verspr.)		< 25	-71% in 2 generaties, maar geen voortdurende afname	CR	< 25	<20 km²/<5 loc	CR	no change	CR
Drieteenmeeuw	*Rissa tridactyla tridactyla*		> +200	NT	< 500 km² (a)		<2.500		VU	<1.000	<20 km²/<5 loc	VU	no change	VU
Kokmeeuw	*Larus ridibundus*[70]	EN	-50 - -80		> 4.000 km²		100.000 - 250.000			100.000 - 250.000		EN	no change	EN
Zwartkopmeeuw	*Larus melanocephalus*		> +200		< 4.000 km² (a)		2.500 - 5.000	> +200% in 3 generaties		2.500 - 5.000		LC		LC
Stormmeeuw	*Larus canus canus*	EN	-50 - -80		< 4.000 km² (b-aantal))	VU	5.000 - 10.000	-60% in 3 generaties		5.000 - 10.000		EN	no change	EN
Engelse Kleine Mantelmeeuw	*Larus fuscus graellsii*		> +200		> 4.000 km²		> 25.000			> 25.000		LC		LC
Scandinavische Kleine Mantelmeeuw	*Larus fuscus intermedius*		> +200		> 4.000 km²		> 25.000			> 25.000		LC		LC
Zilvermeeuw	*Larus argentatus argenteus*		0 - -20		> 4.000 km²		50.000 - 100.000			50.000 - 100.000		LC		LC
Grote Mantelmeeuw	*Larus marinus*		> +200		< 2.000 km²		100 - 250	> +100% in 1, 2 en 3 generaties	EN	100 - 250		EN	downgrade	VU
Dwergstern	*Sternula albifrons albifrons*		0 - +100		< 2.000 km²		1.000 - 2.500	+90% in 2 generaties en +94% in 3 generaties		1.000 - 2.500		LC		LC
Lachstern	*Gelochelidon nilotica nilotica*	RE		RE	0 km²		0		RE	0		RE		RE
Zwarte Stern	*Chlidonias niger niger*		0 - +100	NT	< 2.000 km² (b-verspr.)		2.500 - 5.000	+12% in 3 generaties		2.500 - 5.000		NT	downgrade	LC
Visdief	*Sterna hirundo hirundo*		0 - +100		> 4.000 km²		25.000 - 50.000			25.000 - 50.000		LC		LC
Noordse Stern	*Sterna paradisaea*	NT	-20 - -30	NT	< 2.000 km² (a)	VU	1.000 - 2.500	-19% in 3 generaties		1.000 - 2.500		VU	upgrade	EN
Grote Stern	*Thalasseus sandvicensis ssp. sandvicensis*[71]		0 - +100	NT	<2.000 km² (a)		25.000 - 50.000			25.000 - 50.000		NT	downgrade	LC
Kerkuil	*Tyto alba guttata*		+100 - +200		> 4.000 km²		2.500 - 5.000	+100% in 3 generaties		2.500 - 5.000		LC		LC
Steenuil	*Athene noctua vidallii*		0 - -20		> 4.000 km²		10.000 - 15.000	-4% in 3 generaties		10.000 - 15.000		LC		LC
Ransuil	*Asio otus otus*	EN	-50 - -80		> 4.000 km²	VU	2.500 - 5.000	-67% in 3 generaties		2.500 - 5.000		EN	downgrade	VU
Velduil	*Asio flammeus flammeus*		0 - -20	NT	< 2.000 km² (a)		50 - 100	> +200% in 1 generatie, > +100% in 2 generaties en +67% in 3 generaties	EN	50 - 100		EN	downgrade	VU
Bosuil	*Strix aluco aluco*		0 - -20		> 4.000 km²		10.000 - 15.000	-14% in 3 generaties, maar geen voortdurende afname		10.000 - 15.000		LC		LC
Oehoe	*Bubo bubo bubo*		> +200	NT	< 500 km² (a)		25 - 50	> +200% in 1, 2 ,en 3 generaties	CR	25 - 50	<20 km²/<5 loc	CR	downgrade	EN
Wespendief	*Pernis apivorus*		0 - +100		> 4.000 km²		1.000 - 1.500	> -10% in 2 en 3. generaties	NT	1.000 - 1.500		NT	downgrade	LC
Bruine Kiekendief	*Circus aeruginosus aeroginosus*	NT	-20 - -30		> 4.000 km²	EN	1.500 - 2.500	-24% in 2 generaties		1.500 - 2.500		EN	no change	EN
Blauwe Kiekendief	*Circus cyaneus*	CR	-80 - -100	EN	< 500 km² (a;b-verspr.)	CR	< 25	-28% in 1 generatie	CR	< 25	<20 km²/<5 loc	CR	downgrade	CR
Grauwe Kiekendief	*Circus pygargus*		0 - +100	NT	< 2.000 km² (a)		50 - 100	-20% in 1 generatie,, +17% in 2 generaties en > +100% in 3 generaties	EN	50 - 100	<20 km²/<5 loc	EN	downgrade	VU
Sperwer	*Accipiter nisus nisus*	NT	-20 - -30		> 4.000 km²	VU	5.000 - 10.000	-28% in 3 generaties		5.000 - 10.000		VU	upgrade	EN
Havik	*Accipiter gentilis gentilis*		0 - +100		> 4.000 km²		2.500 - 5.000	+10% in 3 generaties		2.500 - 5.000		LC		LC

Nederlandse naam	Wetenschappelijke naam	A Categorie	A2 Populatie-verandering in 3 generaties (in %)	B Categorie	B2 Area of occupancy (in km²) en aanvullende redenen	C Categorie	C Aantal reproducerende dieren	C1 Achteruitgang	D Categorie	D1 Aantal reproducerende dieren	D2 Area of occupancy of aantal locaties	Stap 1 (eindoordeel zonder correctie)	Stap 2 Correctie voor regionale toepassing	RL IUCN 2016
Zeearend	*Haliaeetus albicilla*		> +200	NT	< 500 km² (a)		< 25	> +200% in 1, 2 en 3 generaties	CR	< 25	<20 km²/<5 loc	CR	downgrade	EN
Buizerd	*Buteo buteo buteo*		> +200		> 4.000 km²		25.000 - 50.000			25.000 - 50.000		LC		LC
Hop	*Upupa epops epops*	RE		RE	0 km2		0		RE	0		RE		RE
IJsvogel	*Alcedo atthis ispida*		0 - +100		> 4.000 km²		1.000 - 1.500	-13% in 2 generaties en +42% in 3 generaties	NT	1.000 - 1.500		NT	downgrade	LC
Draaihals	*Jynx torquilla torquilla*		+100 - +200	NT	< 2.000 km² (a)		50 - 100	-23% in 2 generaties, maar geen voortdurende afname	EN	50 - 100		EN	upgrade	CR
Groene Specht	*Picus viridis viridis*		+100 - +200		> 4.000 km²		15.000 - 25.000			15.000 - 25.000		LC		LC
Zwarte Specht	*Dryocopus martius martius*	NT	-20 - -30		> 4.000 km²	VU	1.000 - 1.500	-27% in 3 generaties	NT	1.000 - 1.500		VU	downgrade	NT
Middelste Bonte Specht	*Leiopicus medius ssp. medius*[72]		> +200		> 4.000 km²		1.000 - 1.500	> +200% in 2 en 3 generaties	NT	1.000 - 1.500		NT	downgrade	LC
Kleine Bonte Specht	*Dryobates minor ssp. hortorum*[73]		0 - +100		> 4.000 km²		10.000 - 25.000	+67% in 3 generaties		10.000 - 25.000		LC		LC
Grote Bonte Specht	*Dendrocopos major pinetorum*		0 - +100		> 4.000 km²		100.000 - 250.000			100.000 - 250.000		LC		LC
Torenvalk	*Falco tinnunculus tinnunculus*	VU	-30 - -50		> 4.000 km²	VU	5.000 - 10.000	-43% in 3 generaties		5.000 - 10.000		VU	downgrade	NT
Boomvalk	*Falco subbuteo subbuteo*	VU	-30 - -50		> 4.000 km²	EN	1.000 - 1.500	-32% in 2 generaties	NT	1.000 - 1.500		EN	downgrade	VU
Slechtvalk	*Falco peregrinus peregrinus*		> +200		> 4.000 km²		250 - 500	> +200% in 2 en 3 generaties	VU	250 - 500		VU	downgrade	NT
Grauwe Klauwier	*Lanius collurio*		+100 - +200		< 4.000 km² (a)		500 - 1.000	+61% in 1 generatie en > +200% in 3 generaties	VU	500 - 1.000		VU	no change	VU
Klapekster	*Lanius excubitor excubitor*	RE		RE	0 km²		0		RE	0		RE		RE
Roodkopklauwier	*Lanius senator senator*	RE		RE	0 km²		0		RE	0		RE		RE
Wielewaal	*Oriolus oriolus*		0 - +100		> 4.000 km²		2.500 - 5.000	+18% in 3 generaties		2.500 - 5.000		LC		LC
Gaai	*Garrulus glandarius glandarius*		0 - +100		> 4.000 km²		100.000 - 250.000			100.000 - 250.000		LC		LC
Ekster	*Pica pica pica*		0 - -20		> 4.000 km²		100.000 - 250.000			100.000 - 250.000		LC		LC
Kauw	*Corvus monedula spermologus*		0 - +100		> 4.000 km²		250.000 - 500.000			250.000 - 500.000		LC		LC
Roek	*Corvus frugilegus frugilegus*	NT	-20 - -30		> 4.000 km²		50.000 - 100.000			50.000 - 100.000		NT	downgrade	LC
Zwarte Kraai	*Corvus corone corone*		0 - +100		> 4.000 km²		100.000 - 250.000			100.000 - 250.000		LC		LC
Raaf	*Corvus corax corax*		0 - +100		> 4.000 km²		100 - 250	+43% in 1 generatie, +32% in 2 generaties en +88% in 3 generaties	EN	100 - 250		EN	no change	EN
Glanskop	*Parus palustris ssp. palustris*[74]		0 - -20		> 4.000 km²		25.000 - 50.000			25.000 - 50.000		LC		LC
Matkop	*Parus montanus ssp. rhenanus*[75]	NT	-20 - -30		> 4.000 km²		25.000 - 50.000			25.000 - 50.000		NT	upgrade	VU
Zwarte Mees	*Parus ater ssp. ater*[76]	VU	-30 - -50		> 4.000 km²		25.000 - 50.000			25.000 - 50.000		VU	downgrade	NT
Kuifmees	*Parus cristatus ssp. mitratus*[77]	VU	-30 - -50		> 4.000 km²		25.000 - 50.000			25.000 - 50.000		VU	downgrade	NT
Koolmees	*Parus major major*		0 - +100		> 4.000 km²		> 25.000			> 25.000		LC		LC
Britse Koolmees	*Parus major newtoni*		0 - +100		> 4.000 km²		> 25.000			> 25.000		LC		LC
Pimpelmees	*Parus caeruleus ssp. caeruleus*[78]		0 - +100		> 4.000 km²		> 500.000			> 500.000		LC		LC
Buidelmees	*Remiz pendulinus pendulinus*	NT	-20 - -30	VU	< 2.000 km² (a;b-verspr.)	CR	100 - 250	-40% in 1 generatie	EN	100 - 250		CR	no change	CR
Oeverzwaluw	*Riparia riparia riparia*		0 - -20		> 4.000 km²		25.000 - 50.000			25.000 - 50.000		LC		LC
Boerenzwaluw	*Hirundo rustica rustica*		0 - +100		> 4.000 km²		250.000 - 500.000			250.000 - 500.000		LC		LC
Huiszwaluw	*Delichon urbicum urbicum*		0 - +100		> 4.000 km²		100.000 - 250.000			100.000 - 250.000		LC		LC
Staartmees	*Aegithalos caudatus europaeus*	VU	-30 - -50		> 4.000 km²		50.000 - 100.000			50.000 - 100.000		VU	downgrade	NT
Kuifleeuwerik	*Galerida cristata cristata*	CR	-80 - -100	CR	< 10 km² (a;b-verspr.)	CR	< 25	-63% in 1 generatie	CR	< 25	<20 km²/<5 loc	CR	no change	CR
Boomleeuwerik	*Lullula arborea arborea*		0 - +100		> 4.000 km²		10.000 - 15.000	+27% in 3 generaties		10.000 - 15.000		LC		LC
Veldleeuwerik	*Alauda arvensis arvensis*		0 - -20		> 4.000 km²		50.000 - 100.000			50.000 - 100.000		LC		LC
Graszanger	*Cisticola juncidis cisticola*	VU	-30 - -50	EN	< 500 km² (a;b-aantal/verspr.)	EN	25 - 50	-81% in 2 generaties	CR	25 - 50	<20 km²/<5 loc	CR	downgrade	EN
Cetti's Zanger	*Cettia cetti cetti*		> +200		< 4.000 km² (a)		1.000 - 2.500			1.000 - 2.500		LC		LC
Sprinkhaanzanger	*Locustella naevia naevia*		0 - +100		> 4.000 km²		10.000 - 15.000	+20% in 3 generaties		10.000 - 15.000		LC		LC
Snor	*Locustella luscinioides luscinioides*		0 - +100		> 4.000 km²		2.500 - 5.000	+27% in 3 generaties		2.500 - 5.000		LC		LC
Rietzanger	*Acrocephalus schoenobaenus*		0 - +100		> 4.000 km²		50.000 - 100.000			50.000 - 100.000		LC		LC
Kleine Karekiet	*Acrocephalus scirpaceus scirpaceus*		0 - +100		> 4.000 km²		250.000 - 500.000			250.000 - 500.000		LC		LC
Bosrietzanger	*Acrocephalus palustris*		0 - +100		> 4.000 km²		100.000 - 250.000			100.000 - 250.000		LC		LC
Grote Karekiet	*Acrocephalus arundinaceus arundinaceus*	VU	-30 - -50	VU	< 2.000 km² (a;b-aantal/verspr)	EN	250 - 500	-45% in 2 generaties	VU	250 - 500		EN	no change	EN
Spotvogel	*Hippolais icterina*		0 - +100		> 4.000 km²		25.000 - 50.000			25.000 - 50.000		LC		LC
Fitis	*Phylloscopus trochilus trochilus*		0 - -20		> 4.000 km²		> 500.000			> 500.000		LC		LC
Tjiftjaf	*Phylloscopus collybita collybita*		0 - +100		> 4.000 km²		> 500.000			> 500.000		LC		LC
Fluiter	*Phylloscopus sibilatrix*		0 - +100		> 4.000 km²		5.000 - 10.000	> +32% in 3 generaties		5.000 - 10.000		LC		LC
Zwartkop	*Sylvia atricapilla atricapilla*		0 - +100		> 4.000 km²		> 500.000			> 500.000		LC		LC
Tuinfluiter	*Sylvia borin borin*		0 - -20		> 4.000 km²		250.000 - 500.000			250.000 - 500.000		LC		LC
Grasmus	*Sylvia communis communis*		0 - +100		> 4.000 km²		250.000 - 500.000			250.000 - 500.000		LC		LC
Braamsluiper	*Sylvia curruca curruca*		0 - +100		> 4.000 km²		25.000 - 50.000			25.000 - 50.000		LC		LC
Baardman	*Panurus biarmicus biarmicus*		0 - +100		> 4.000 km²		2.500 - 5.000	+7% in 3 generaties		2.500 - 5.000		LC		LC
Goudhaan	*Regulus regulus regulus*		0 - -20		> 4.000 km²		50.000 - 100.000			50.000 - 100.000		LC		LC
Vuurgoudhaan	*Regulus ignicapillus ignicapillus*		0 - +100		> 4.000 km²		5.000 - 10.000	> 7% in 3 generaties		5.000 - 10.000		LC		LC
Winterkoning	*Troglodytes troglodytes troglodytes*		0 - -20		> 4.000 km²		> 500.000			> 500.000		LC		LC
Boomklever	*Sitta europaea caesia*		0 - +100		> 4.000 km²		50.000 - 100.000			50.000 - 100.000		LC		LC
Kortsnavelboomkruiper	*Certhia familiaris macrodactyla*		0 - +100		< 2.000 km²		250 - 500	0% in 1 generatie en +40% in 3 generaties	VU	250 - 500		VU	downgrade	NT
Boomkruiper	*Certhia brachydactyla megarhyncha*		0 - +100		> 4.000 km²		250.000 - 500.000			250.000 - 500.000		LC		LC
Spreeuw	*Sturnus vulgaris vulgaris*		0 - -20		> 4.000 km²		> 500.000			> 500.000		LC		LC
Merel	*Turdus merula merula*		0 - +100		> 4.000 km²		> 500.000			> 500.000		LC		LC
Kramsvogel	*Turdus pilaris*	EN	-50 - -80	EN	< 500 km² (a:b-verspr.)	CR	50 - 100	-28% in 1 generatie	EN	50 - 100	<20 km²/<5 loc	CR	downgrade	EN
Zanglijster	*Turdus philomelos clarkei*		0 - +100		> 4.000 km²		250.000 - 500.000			250.000 - 500.000		LC		LC
Grote Lijster	*Turdus viscivorus viscivorus*	NT	-20 - -30		> 4.000 km²		15.000 - 25.000			15.000 - 25.000		NT	upgrade	VU
Roodborst	*Erithacus rubecula rubecula*		0 - +100		> 4.000 km²		> 500.000			> 500.000		LC		LC
Nachtegaal	*Luscinia megarhynchos megarhynchos*		0 - +100		> 4.000 km²		10.000 - 25.000	+10% in 3 generaties		10.000 - 25.000		LC		LC
Witsterblauwborst	*Luscinia svecica cyanecula*		0 - +100		> 4.000 km²		25.000 - 50.000			25.000 - 50.000		LC		LC
Zwarte Roodstaart	*Phoenicurus ochruros gibraltariensis*		0 - +100		> 4.000 km²		50.000 - 100.000			50.000 - 100.000		LC		LC
Gekraagde Roodstaart	*Phoenicurus phoenicurus phoenicurus*		0 - +100		> 4.000 km²		25.000 - 50.000			25.000 - 50.000		LC		LC
Paapje	*Saxicola rubetra*		0 - +100	NT	< 4.000 km² (a;b_verspr.)		500 - 1.000	-19% in 2 generaties en 0% in 3 generaties	VU	500 - 1.000		VU	upgrade	EN
Roodborsttapuit	*Saxicola rubicola ssp. rubicola*[79]		0 - +100		> 4.000 km²		25.000 - 50.000			25.000 - 50.000		LC		LC
Tapuit	*Oenanthe oenanthe oenanthe*	NT	-20 - -30	VU	< 2.000 km² (a;b-aantal/verspr)	VU	500 - 1.000	-30% in 3 generaties	VU	500 - 1.000		VU	upgrade	EN
Grauwe Vliegenvanger	*Muscicapa striata striatia*		0 - -20		> 4.000 km²		25.000 - 50.000			25.000 - 50.000		LC		LC
Bonte Vliegenvanger	*Ficedula hypoleuca hypoleuca*		0 - +100		> 4.000 km²		25.000 - 50.000			25.000 - 50.000		LC		LC
Huismus	*Passer domesticus domesticus*		0 - -20		> 4.000 km²		> 500.000			> 500.000		LC		LC
Ringmus	*Passer montanus montanus*	NT	-20 - -30		> 4.000 km²		100.000 - 250.000			100.000 - 250.000		NT	upgrade	VU

Nederlandse naam	Wetenschappelijke naam	A Categorie	A2 Populatie-verandering in 3 generaties (in %)	B Categorie	B2 Area of occupancy (in km²) en aanvullende redenen	C Categorie	C Aantal reproducerende dieren	C1 Achteruitgang	D Categorie	D1 Aantal reproducerende dieren	D2 Area of occupancy of aantal locaties	Stap 1 (eindoordeel zonder correctie)	Stap 2 Correctie voor regionale toepassing	RL IUCN 2016
Heggenmus	*Prunella modularis modularis*		0 - -20		> 4.000 km²		250.000 - 500.000			250.000 - 500.000		LC		LC
Witte Kwikstaart	*Motacilla alba ssp. alba*[80]		0 - -20		> 4.000 km²		100.000 - 250.000			100.000 - 250.000		LC		LC
Engelse Kwikstaart	*Motacilla flava ssp. flavissima*[81]	VU	-30 - -50	?	< 500 km² (a;b=?)	EN	50 - 100	-22% in 2 generaties	EN	50 - 100	<20 km²/<5 loc	EN	no change	EN
Gele Kwikstaart	*Motacilla flava ssp. flava*[82]		0 - +100		> 4.000 km²		50.000 - 100.000			50.000 - 100.000		LC		LC
Grote Gele Kwikstaart	*Motacilla cinerea cinerea*	NT	-20 - -30		> 4.000 km²	EN	500 - 1.000	-43% in 2 generaties	VU	500 - 1.000		EN	downgrade	VU
Duinpieper	*Anthus campestris campestris*	RE		RE	0 km²		0		RE	0		RE		RE
Boompieper	*Anthus trivialis trivialis*		0 - +100		> 4.000 km²		100.000 - 250.000			100.000 - 250.000		LC		LC
Graspieper	*Anthus pratensis pratensis*		0 - -20		> 4.000 km²		50.000 - 100.000			50.000 - 100.000		LC		LC
Vink	*Fringilla coelebs coelebs*		0 - +100		> 4.000 km²		> 500.000			> 500.000		LC		LC
Keep	*Fringilla montifringilla*		0 - +100	CR	< 10 km² (a;b-verspr.)		< 25	0% in 1, 2 en 3 generaties	CR	< 25	<20 km²/<5 loc	CR	no change	CR
Europese Kanarie	*Serinus serinus*	CR	-80 - -100	EN	< 500 km² (a;b-aantal/verspr.)	CR	100 - 250	-37% in 1 generatie	EN	100 - 250	<20 km²/<5 loc	CR	no change	CR
Groenling	*Carduelis chloris chloris*		0 - +100		> 4.000 km²		250.000 - 500.000			250.000 - 500.000		LC		LC
Sijs	*Spinus spinus*		+100 - +200		< 4.000 km² (b-verspr.)		500 - 1.000		VU	500 - 1.000		VU	downgrade	NT
Britse Putter	*Carduelis carduelis britanica*		+100 - +200		> 4.000 km²		50.000 - 100.000			50.000 - 100.000		LC		LC
Kleine Barmsijs	*Carduelis flammea cabaret*	EN	-50 - -60	VU	< 2.000 km² (a;b-verspr.)		250 - 500	0% in 2 generaties en -57% in 3 generaties, maar geen voortdurende afname	VU	250 - 500		EN	downgrade	VU
Kneu	*Carduelis cannabina cannabina*		0 - +100		> 4.000 km²		100.000 - 250.000			100.000 - 250.000		LC		LC
Roodmus	*Carpodacus erythrinus erythrinus*		+100 - +200	NT	<500 km² (a)		< 25	0% in 1, 2 en 3 generaties	CR	< 25	<20 km²/<5 loc	CR	no change	CR
Kruisbek	*Loxia curvirostra curvirostra*		0 - -20		> 4.000 km²		2.500 - 5.000	-3% in 3 generaties		2.500 - 5.000		LC		LC
Midden-Europese Goudvink	Pyrrhula pyrrhula *europoea*		0 - +100		> 4.000 km²		15.000 - 25.000			15.000 - 25.000		LC		LC
Appelvink	*Coccothraustes coccothraustes cocothraustes*		0 - +100		> 4.000 km²		25.000 - 50.000			25.000 - 50.000		LC		LC
Grauwe Gors	*Milaria calandra ssp. calandra*[83]	CR	-80 - -100	CR	< 10 km² (a;b-verspr.)	EN	< 25	-79% in 2 generaties	CR	< 25	<20 km²/<5 loc	CR	downgrade	EN
Geelgors	*Emberiza citrinella citrinella*		0 - +100		> 4.000 km²		50.000 - 100.000			50.000 - 100.000		LC		LC
Ortolaan	*Emberiza hortulana*	RE		RE	0 km²		0		RE	0		RE		RE
Rietgors	*Emberiza schoeniclus schoeniclus*		0 - +100		> 4.000 km²		100.000 - 250.000			100.000 - 250.000		LC		LC

[60] Bastaard van diverse ondersoorten (Lensink *et al.* 2013).

[61] CSNA: *Tetrao tetrix ssp. tetrix.*

[62] CSNA: *Anas querquedula.*

[63] CSNA: *Anas clypeata*.

[64] CSNA: *Anas strepera ssp. strepera*.

[65] CSNA: *Anas penelope*.

[66] CSNA: *Porzana pusilla ssp. intermedia.*

[67] CSNA: *Casmerodius albus ssp. albus.*

[68] CSNA: *Philomachus pugnax*.

[69] Er was één broedgeval in 2014, maar de soort is reeds lang als regelmatige broedvogel verdwenen.

[70] CSNA: *Chroicocephalus ridibundus*.

[71] CSNA: *Sterna sandvicensis ssp. sandvicensis*.

[72] CSNA: *Dendrocopos medius ssp. medius*.

[73] CSNA: *Dendrocopos minor ssp. hortorum*.

[74] CSNA: *Poecile palustris ssp. palustris*.

[75] CSNA: *Poecile montanus ssp. rhenanus*.

[76] CSNA: *Periparus ater ssp. ater*.

[77] CSNA: *Lophophanes cristatus ssp. mitratus*.

[78] CSNA: *Cyanistes caeruleus ssp. caeruleus*.

[79] CSNA: *Saxicola rubicula ssp. rubicula*.

[80] CSNA: *Motacilla alba*.

[81] CSNA: *Motacilla flavissima*.

[82] CSNA: *Motacilla flava*.

[83] CSNA: *Emberiza calandra ssp. calandra*.

In opdracht van:

Ministerie van Economische Zaken

Sovon Vogelonderzoek Nederland

Postbus 6521
6503 GA Nijmegen
Toernooiveld 1
6525 ED Nijmegen
T (024) 7 410 410

E info@sovon.nl
I www.sovon.nl

Sovon

van Kleunen *et al.*

Basisrapport voor de Rode Lijst Vogels 2016 volgens Nederlandse en IUCN-criteria

Sovon-rapport 2017/34

[redacted]

Van: [redacted]@kpnmail.nl
Verzonden: maandag 29 januari 2024 13:35
Aan: Oostpolder
Onderwerp: Zienswijze (4) ontwerpbesluit PIP Bedrijventerrein Oostpolder
Bijlagen: atmospheric-implications-of-increased-hydrogen-use.pdf

Geachte medewerker van de provincie Groningen,

In de stukken heb ik gelezen dat het te ontwikkelen bedrijventerrein geschikt wordt gemaakt voor waterstof productie.
Nergens heb ik kunnen lezen over de uitstoot van waterstof welke optreed bij de productie, opslag en verlading van waterstof (rapport in bijlage).
Waterstof is een broeikasgas, nog sterker dan CO2.
https://businessam.be/waterstof-is-twee-keer-zon-krachtig-broeikasgas-als-eerder-gedacht/
https://www.change.inc/industrie/waterstof-in-atmosfeer-elf-keer-schadelijker-dan-co2-38062

Graag zou ik willen dat dit onderzocht wordt en in de MER wordt opgenomen wat de potentiële uitstoot wordt van het te ontwikkelen bedrijventerrein Oostpolder.
Het zou namelijk zo maar eens kunnen dat de klimaatopwarming versterkt wordt door de mogelijke waterstof productie, opslag en verlading in de Oostpolder.
Dit moeten we niet willen.
Graag zou ik zien dat de productie van waterstof en de opslag en verlading op voorhand wordt uitgesloten bij de ontwikkeling van het bedrijventerrein Oostpolder.

De grondstof voor productie van waterstof is water. Wat is het effect hiervan op de zoetwatervoorzieningen in de provincie Groningen en de drinkwaterwinning?
Ook dit wordt niet beschreven in de ontwerpbesluiten. Graag onderzoeken en het effect rapporteren.

Graag ontvang ik een bevestiging als deze zienswijze in goede orde is ontvangen.

Met vriendelijke groet,

[redacted]

Atmospheric implications of increased Hydrogen use

Nicola Warwick, Paul Griffiths, James Keeble, Alexander Archibald, John Pyle, University of Cambridge and NCAS
and Keith Shine, University of Reading

April 2022

Acknowledgements

We thank Fiona O'Connor, Met Office, for assistance with the ERF analysis.

This work used Monsoon2, a collaborative High Performance Computing facility funded by the Met Office and the Natural Environment Research Council, JASMIN, the UK collaborative data analysis facility, and the NEXCS High Performance Computing facility funded by the Natural Environment Research Council and delivered by the Met Office.

© Crown copyright 2022

This publication is licensed under the terms of the Open Government Licence v3.0 except where otherwise stated. To view this licence, visit nationalarchives.gov.uk/doc/open-government-licence/version/3 or write to the Information Policy Team, The National Archives, Kew, London TW9 4DU, or email: psi@nationalarchives.gsi.gov.uk.

Where we have identified any third-party copyright information you will need to obtain permission from the copyright holders concerned.

Any enquiries regarding this publication should be sent to us at:
enquiries@beis.gov.uk

Contents

Executive Summary 7
1 Introduction 12
2 The Models 14
2.1 The UKESM1 Earth system model 14
2.2 Atmospheric composition box model 15
3 Hydrogen Economy Scenarios 17
3.1 Hydrogen Leakage in a Hydrogen Economy 17
3.2 Emission reductions in methane, carbon monoxide, nitrogen oxides and volatile organic compounds 19
3.2.1 Buildings Sector 20
3.2.2 Transport Sector 21
3.2.3 Power Sector 21
3.2.4 Summary of emission reductions 22
3.3 Scenario Atmospheric Box Modelling 24
3.3.1 Relating changes in hydrogen emissions to changes in hydrogen mixing ratios 24
3.3.2 Relating changes in methane emissions to changes in methane mixing ratios 27
3.4 UKESM1 simulations exploring the potential impacts of a hydrogen economy: 28
4 Atmospheric Composition 32
4.1 Impacts of a hydrogen economy on atmospheric composition: 32
4.1.1 Hydroxyl Radical, Methane and Hydrogen lifetime: 32
4.1.2 Carbon Monoxide 36
4.1.3 Ozone 37
4.2 Sensitivity of tropospheric ozone changes to background climate 41
4.3 Impacts of a hydrogen economy on ozone recovery 43
5 Radiative forcing 44
5.1 Overview 44
5.2 Impacts of increased hydrogen levels on radiative forcing 46
5.3 Radiative forcing and Methane 48
6 Calculation of the Global Warming Potential 52
6.1 Background 52
6.2 Method: determining GWPs from steady-state simulations 52

6.3 Atmospheric lifetime of molecular hydrogen _____ 53
6.4 A Global Warming Potential for hydrogen _____ 54
6.5 Net climate impact of the disbenefits arising from Hydrogen leakage and expected Carbon Dioxide emission reductions _____ 57
6.6 Hydrogen GWP Uncertainties _____ 58
7 Conclusions _____ 59
8 References _____ 63
Annex 1: Determining an Hydrogen GWP from steady-state simulations _____ 68

`Atmospheric implications of increased hydrogen use

Abbreviations

AGWP Absolute Global Warming Potential

AR6 the 6th Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change https://www.ipcc.ch/assessment-report/ar6/

BrO_x bromine oxides

CCS Carbon dioxide capture and storage

CFC chlorofluorocarbon; specific compounds are identified by a number

CH_4 methane

ClO_x chlorine oxides

CMIP6 6th phase of the Coupled Model Intercomparison Project

CDNC cloud droplet number concentration

CO carbon monoxide

CO_2 carbon dioxide

DU Dobson Unit

GMST global mean surface temperature

GWP global warming potential, relative to carbon dioxide

GWP(x) global warming potential relative to carbon dioxide over x years

H_2 Hydrogen

H_2O water

HO_2 hydroperoxyl radical

HO_x hydrogen oxides

$h\nu$ photon

IPPC Intergovernmental Panel on Climate Change

LBC lower boundary layer of the atmosphere

NOx oxides of nitrogen

NO_2 nitrogen dioxide

ppb parts per billion (10^{-9})

ppm parts per million (10^{-6})

O (^1D) oxygen atoms in an electronically excited state

O_2 Oxygen

O_3 Ozone

OH hydroxyl radical

R a hydrocarbon part of a molecule

SMR steam methane reformation

SSP Shared socioeconomic pathway

Tg teragram 10^{12} grammes equivalent to a megaton

UKCA UK Chemistry and Aerosols model (http://www.ukca.ac.uk/)

UKESM UK Earth System Model (https://ukesm.ac.uk/)

UNFCCC United Nations Framework Convention on Climate Change

US EPA United States Environmental Protection Agency

VOCs volatile organic compounds

Executive Summary

Use of hydrogen (H_2) as a substitute for carbon-containing fossil fuels such as natural gas would prevent emissions of carbon dioxide into the atmosphere, with significant climate benefits. Nevertheless, any leakage of hydrogen will affect atmospheric composition (with implications for air quality) and have an indirect warming effect on climate, partially offsetting some of the climate benefits of the reduction in carbon dioxide.

We have explored the possible impact of hydrogen leakage using a chemistry/climate model of the atmosphere. Uncertainties in hydrogen leakage rates, the extent to which hydrogen might replace fossil fuels in the future and future hydrogen uptake rates by soils, make it difficult to predict accurately changes to atmospheric hydrogen mixing ratios in a hydrogen economy. We have considered a range of possible hydrogen future global scenarios, with surface mixing ratio increases ranging from 0.25 parts per million (50% increase) by volume (ppm or millimoles/mole) to 1.5 ppm (300% increase) above the current background mixing ratio of about 0.5 ppm. We believe these scenarios span much of the uncertainty in potential changes to the atmospheric mixing ratios of hydrogen associated with the ultimate size of the hydrogen economy, the hydrogen soil sink and hydrogen leakage rates. For example, a 1.5 ppm increase in the surface hydrogen mixing ratio would be consistent with a high leakage rate of 20% in a global hydrogen economy providing 23% of present day global energy consumption, where the magnitude of the soil sink of hydrogen increases linearly with hydrogen mixing ratios; it would also be consistent, for the same energy consumption, with a constant magnitude, fixed soil sink and an hydrogen leakage rate of about 4%. Use of this range of global scenarios provides a clear signal in the atmospheric response to increased hydrogen mixing ratios relative to interannual variability and also allows us to explore the linearity of the atmospheric response to increasing hydrogen. We have also considered the impact of changes in emissions of gases other than carbon dioxide (CO_2) which could follow increased adoption of Hydrogen as an energy source; these gases, emitted alongside carbon dioxide and called hereafter ‘co-emitted species’, include carbon monoxide (CO), methane (CH_4), volatile organic compounds (VOCs) and the oxides of nitrogen (NOx).

Atmospheric Composition

Leakage of hydrogen into the atmosphere will decrease the tropospheric concentration of hydroxyl radicals (OH), the major tropospheric oxidant, and thereby increase the atmospheric lifetime of methane and its impact on climate.

The change in hydroxyl radicals is linear in the hydrogen increase when other emissions are constant; for every 1 ppm increase in hydrogen, tropospheric mean hydroxyl radical concentration decreases by about 0.90×10^5 molecule cm^{-3}.

Similarly, the change in the methane lifetime is linear in hydrogen; the lifetime increases by about a year for every 1 ppm increase in hydrogen.

Calculations in which emissions of co-emitted species change also exhibit this linearity, but with different gradients.

The future change in methane (CH_4) concentration in the atmosphere will depend both on the hydrogen-induced change in lifetime and the changes in methane emissions which would follow adoption of a hydrogen economy.

Our box model calculations indicate that, under the influence of the hydroxyl radical change induced by a 1.5 ppm increase in hydrogen alone (the largest hydrogen increase considered here), the methane concentration will increase by about 340 ppb. Even if methane emissions are reduced the effect of hydrogen leakage on hydroxyl radical concentrations could still lead to a rise in methane concentrations.

An increase in the atmospheric concentration of hydrogen, assuming no change in other emissions, will increase tropospheric ozone (O_3).

The change in tropospheric ozone burden is linear in hydrogen increase. A 1.5 ppm increase in hydrogen leads to a small, approximately 6.5 Tg (~1.8%) increase in the tropospheric ozone burden.

Tropospheric ozone is important for both air quality and climate. How it changes in response to the adoption of a hydrogen economy will depend not just on the increase in hydrogen but also on the benefits arising from any associated reductions in the emissions of methane, carbon monoxide, volatile organic compounds and oxides of nitrogen, which will tend to decrease ozone concentrations.

There is uncertainty in exactly how co-emissions will change both in magnitude and regionally as the scale of change will depend on hydrogen production methods and the technologies replaced by hydrogen. For example, in scenarios involving co-emitted species, we have assumed reductions in carbon monoxide, volatile organic compounds and oxides of nitrogen, although in sectors where hydrogen is burnt there could be increases in oxides of nitrogen emissions.

There is no significant difference in the tropospheric ozone response to increasing hydrogen under present day and future (2050) climate states.

The magnitude and spatial pattern of tropospheric ozone increases associated with an increase in atmospheric hydrogen mixing ratios is similar under both present day and future (2050) conditions, assuming future emissions follow the SSP2-4.5 climate scenario, representative of a middle of the road scenario of future society.

`Atmospheric implications of increased hydrogen use

An increase in the atmospheric concentration of hydrogen leads to decreases in upper stratospheric ozone mixing ratios.

As atmospheric hydrogen increases, upper stratospheric (>40 km altitude) ozone mixing ratios decrease. A 1.5 ppm increase in hydrogen leads to about a 5% decrease in ozone mixing ratios. For the largest hydrogen emissions considered in this study, polar lower stratospheric ozone mixing ratios also show statistically significant reductions.

There is no discernible impact on annual mean, global mean total column ozone recovery of adoption of a global hydrogen economy.

Total column ozone changes are dependent on both the stratospheric reductions and tropospheric increases in ozone mixing ratios described above. There is no statistically significant reduction in total column ozone values, averaged over 60ºS-60ºN, for a 1.5 ppm increase in hydrogen under either present day or 2050 conditions. However, Antarctic springtime total column ozone may see some increased depletion under very large hydrogen emissions, but this is dependent also on assumptions about changes to atmospheric methane.

Hydrogen leakage will lead to increases in water vapour throughout the atmosphere, with potentially significant increases in the stratosphere. The scenario with a 1.5 ppm increase in hydrogen shows a greater than 1 ppm increase in water (H2O) in the upper stratosphere.

Radiative forcing

Adoption of hydrogen as an energy source could reduce emissions of carbon dioxide and provide a significant climate benefit. The benefit is maximised by reducing leakage of hydrogen and reducing the co-emissions of climate warming gases.

Increases in tropospheric ozone, water vapour and methane, consequent on increases in atmospheric hydrogen, would all tend to increase radiative forcing, partially offsetting the climate benefits of a switch to hydrogen.

The net top-of-atmosphere radiative forcing will depend strongly on the hydrogen leakage rate, on any associated reduction in methane emissions and on the extent of co-emission benefits.

When only hydrogen increases in our model experiments, we calculate an effective radiative forcing of 0.148 W m^{-2} for an increase in hydrogen of 1.5 ppm; when the methane lower boundary is increased by 340 ppb, consistent with the decrease in hydroxyl radicals, the radiative forcing approaches 0.5 W m^{-2} (a warming tendency). In contrast, if there is no leakage of hydrogen into the atmosphere, and methane and other co-emissions are reduced, the change in radiative forcing is -0.29 W m^{-2} (a cooling tendency). Assuming an equilibrium climate sensitivity of 0.86 K W^{-1} m^2, this level of radiative forcing if sustained would lead to global-mean temperature changes of 0.12, 0.43 and -0.26 ˚C (without accounting for the reduced emissions of carbon dioxide that would result).

`Atmospheric implications of increased hydrogen use

The net top-of-atmosphere radiative forcing varies strongly regionally. It depends in a complex fashion on the changes in gas phase composition, the subsequent impact on aerosol production and on cloud and aerosol interactions.

Global warming potential of hydrogen

We have developed a new approach to calculating Global Warming Potentials (GWPs) for species whose emissions result in indirect radiative forcings. Unlike previous methods, our new approach considers the lifetime of the pulse gas in addition to the lifetimes of the radiatively active gases causing the indirect forcing. This allows GWPs arising from indirect forcings to be calculated for gases with intermediate and longer lifetimes, such as hydrogen.

In addition to changes in methane and ozone in the troposphere, we have also considered previously ignored changes in stratospheric water vapour and stratospheric ozone in our calculations of hydrogen's GWP.

Our estimate of the hydrogen GWP for a 100 year time horizon is 11 ± 5, which is more than 100% larger than previously published calculations. Approximately one third of the GWP arises due to the stratospheric response, which was not considered in previous studies. The majority of uncertainty in the GWP arises from uncertainty in the magnitude of the soil sink for hydrogen.

Some policy implications

Leakage of hydrogen into the atmosphere during production, storage, distribution and use will partially offset some of the benefits of a hydrogen-based economy. Minimisation of leaks needs to be a priority if hydrogen is adopted as a major energy source.

Use of hydrogen provides an opportunity to reduce emissions of species which might be co-emitted during the production of carbon dioxide. Reductions in emissions of methane, carbon monoxide, volatile organic compounds and oxides of nitrogen would all provide both climate and air quality benefits. Maximising these reductions should be a further policy priority.

Future work

There remain uncertainties with regard to the natural budget of atmospheric hydrogen. The hydrogen lifetime is dominated by its surface sink. The lack of detailed understanding of the sink is a major source of uncertainty in calculations of hydrogen change and its impact on climate.

`Atmospheric implications of increased hydrogen use

Future model calculations should explore alternative ways to calculate the climate impact of hydrogen leakage into the atmosphere. Complementary transient experiments, driven by fluxes of hydrogen and methane at the lower boundary, should be performed.

1 Introduction

Adoption of low carbon hydrogen (H_2) as an energy source should lead to substantial reductions in carbon emissions and a significant climate benefit. However, leakage of H_2 into the atmosphere during its production, storage, distribution and use could somewhat reduce the climate benefit and also have implications for air quality. This report focusses on the potential impacts of an increase in the abundance of atmospheric H_2.

H_2 is currently present in the atmosphere with a mixing ratio of about 0.55 parts per million (ppm). Present day sources of H_2 include fossil fuel combustion and biomass burning which are estimated to represent approximately 50% of the total global H_2 source, with the remainder arising from the oxidation of methane (CH_4) and volatile organic compounds (VOCs) in the atmosphere (e.g. Ehhalt and Rohrer 2009; Pieterse et al., 2013). Atmospheric H_2 is removed primarily by uptake to soils, but also through reaction with hydroxy radicals (OH) in the atmosphere. OH is the main oxidant that reacts with a range of species, hence altering its concentration could induce chemical feedbacks if H_2 emissions were to increase. Whilst current global levels of H_2 are relatively well constrained by atmospheric observations, the relative contributions of individual sources and sinks of H_2 are less well defined. In particular, there are large uncertainties associated with the size of the H_2 soil sink, due to limited understanding of the processes involved and large challenges associated with the geographical extrapolation of local measurements of H_2 uptake.

The principal chemical fate of H_2 is reaction with OH:

$H_2 + OH = H_2O + H$ (R1)

This reaction is an important sink for OH. It reduces OH and leads to an increase in HO_2, following the recombination of H with O_2. OH is a key tropospheric constituent. It is the major oxidant in the troposphere and plays a vital role in the budget of tropospheric ozone.

An important consequence of any increase in atmospheric H_2, and the subsequent decrease in OH, would be to increase the lifetime of CH_4, which is largely controlled by the reaction with OH

$CH_4 + OH = CH_3 + H_2O$ (R2)

Methane is second only to CO_2 in its impact as an anthropogenic greenhouse gas; lengthening the lifetime of CH_4 increases its radiative forcing (for a given CH_4 emission) and global warming potential. So, emissions of H_2 into the atmosphere would contribute indirectly to radiative forcing; H_2 is an indirect greenhouse gas.

Ozone (O_3) is another greenhouse gas. It is also a key air quality gas where high surface concentrations can be damaging to human health and surface vegetation.

`Atmospheric implications of increased hydrogen use

Ozone is produced in the troposphere by a complex series of reactions involving NO_x and CO, CH_4 and volatile organic compounds (VOCs). The rate controlling reaction in ozone producing mechanisms is that between NO and peroxy radicals

$NO + RO_2 = NO_2 + RO$ (R3)

followed by photolysis of NO_2 to form ozone

$NO_2 + h\nu = NO + O$ ($+O_2 = O_3$) (R4)

HO_2 is the most important peroxy radical but many organic radicals, the breakdown products of CH_4 and a range of VOCs, play some role. An increase in H_2 will lead, via reaction R1, to an increase in HO_2 and, in a NO_x-rich environment, to an increase in tropospheric ozone. Of course, use of H_2 as a fuel should not only decrease emissions of carbon dioxide but also lead to decreases in the emissions of NO_x, CO and VOCs (although NO_x emissions could increase in some sectors); these reductions will tend to decrease tropospheric ozone production. Similarly, the future tendency of CH_4 depends not just on how OH changes but also on its direct emissions; a reduction in atmospheric CH_4 will tend to reduce tropospheric ozone.

Changes in H_2 will also affect atmospheric water vapour. The H_2O abundance in the troposphere is dominated by the hydrological cycle but increases in atmospheric H_2 will likely lead to an increase in stratospheric water vapour. The radiative impacts of stratospheric water vapour are important and so deserve attention in the context of the indirect climate impact of H_2. Furthermore, increases in H_2 and H_2O in the stratosphere will lead to the production of hydrogen radicals, which are involved in ozone destruction cycles. The Montreal Protocol is leading to the recovery of the stratospheric ozone layer. The extent to which future changes in H_2 might affect the recovery also needs to be investigated.

These different chemical and radiative effects have been studied here using numerical models of the atmosphere. A chemistry-climate model, UKESM1, in which the level of CO_2 is specified, is used to calculate the change in the global distribution of the other key climate and air quality species mentioned above under a range of different conditions and assumptions. UKESM1 employs fixed surface lower boundary concentrations for both H_2 and CH_4. Complementary integrations using a box model are used to define the boundary conditions employed in UKESM1 for these two gases. The models are described in Section 2. Section 3 discusses a number of potential hydrogen economy scenarios, including possible changes in the emissions of H_2, CH_4 and co-emitted species including CO, NO_x and some VOCs. Based on this discussion a series of model integrations are defined covering conditions for the present day and the year 2050. These integrations explore (i) the impact of changes in the H_2 lower boundary condition alone, (ii) the impact of changes in H_2 and anthropogenic ozone precursors (CO, VOCs, etc), (iii) the impact of CH_4 changes consequent on the changes in H_2, (iv) the combined impact of changes in CH_4 and other anthropogenic ozone precursors. The composition changes which follow from the various integrations are presented in Section 4 while consequent changes in effective radiative forcing are given in Section 5. Section 6 presents a new calculation of the Global Warming Potential for H_2 and associated uncertainties.

2 The Models

For this work, as mentioned above, we adopt a complementary modelling strategy using both reduced-complexity ‘box’ models, in which the atmospheric mixing is presumed instantaneous, and more complex, and expensive, three-dimensional models to quantify transport and mixing effects. The models are described next.

2.1 The UKESM1 Earth system model

As part of this work, 18 timeslice simulations have been performed with the UKESM1 model. The UKESM1 model (Sellar et al., 2020) is a fully coupled Earth system model developed jointly by the United Kingdom’s Met Office and Natural Environment Research Council. To isolate the effects of H_2 changes on atmospheric chemistry and climate we have utilised the atmosphere only version of UKESM1, switching off feedbacks from the ocean and land surface, following the AerChemMIP protocol (Collins et al., 2017). The model uses the UK Chemistry and Aerosols (UKCA) atmospheric chemistry module (Archibald et al., 2020) to simulate atmospheric composition. UKCA includes detailed representation of both tropospheric and stratospheric chemical processes, and couples chemical, radiative and dynamical processes from the surface to the top of the model (85 km), enabling a holistic treatment of ozone (O_3), the third most important radiatively active gas in the atmosphere and the primary source of the hydroxyl radical (OH) in the troposphere. In total, the chemistry solves 291 thermal and photolytic reactions which describe the chemistry of 81 species. This includes the oxidation reactions which are a source of sulphate and secondary organic aerosol, and hence the chemistry is tightly coupled to aerosol production. In our integrations here, CO_2 is held constant at values appropriate to present day or 2050 and plays no role in the chemistry scheme.

UKCA influences the model radiation scheme through the three-dimensional concentrations of four gases: O_3, CH_4, nitrous oxide (N_2O), and H_2O. UKCA O_3 is fully interactive and responds to surface emissions of ozone precursors such as VOCs, three-dimensional emissions of NO_x (including emissions from aircraft and interactive production by lightning), concentrations of ozone depleting substances, and to changes in modelled climate associated with the hydrogen economy scenarios explored in this work. Chemical reactions which produce or destroy water vapour are modelled within UKCA and alter the humidity tracer of the dynamical core, allowing interactive simulation of chemical water vapour feedbacks.

In contrast to O_3, CH_4, H_2 and N_2O are forced with prescribed globally constant mixing ratios at the surface (referred to as a lower boundary condition, or LBC), and above the surface are treated as interactive chemical tracers. This allows the model to represent the spatial variability of these species (in particular their decay in the upper troposphere and stratosphere) while broadly constraining their global concentrations to match the particular scenarios used for the simulation. In this work, changes to the CH_4 surface concentrations (either as a change to CH_4 emissions or as a response to changes in OH concentrations) are calculated using a box

model (see Section 2.2). This allows for the separation of the CH_4 response from the rest of the atmospheric composition changes induced by a shift to different hydrogen economy scenarios.

H_2 is modelled within UKCA in the same way as CH_4: H_2 mixing ratios follow a prescribed LBC at the surface, while above the surface H_2 is treated as an interactive chemical tracer. H_2 is not included in the model radiation scheme but does have an indirect radiative impact through chemical coupling with O_3, CH_4 and H_2O, and changes to these species are important when estimating the global warming potential of H_2 (see Section 6).

As a chemically inert gas, CO_2 is not modified by UKCA chemistry and is specified as a global constant in UKESM1. For the simulations explored here CO_2 is specified with the 2014 surface mixing ratio (397.6 ppm) for the TS2014 experiments, and the 2050 surface mixing ratio (506.9 ppm) taken from the SSP2-4.5 scenario for the TS2050 simulations. Changes to atmospheric CO_2 mixing ratios associated with a shift to a global hydrogen economy are not considered in the scenarios explored in this work; however expected changes in CO_2 emissions are discussed further in relation to the GWP determined for H_2 in Section 6.4.

2.2 Atmospheric composition box model

Box models, which are zero-dimensional models designed to simulate whole-atmosphere mixing ratios, are well-suited to the treatment of species whose atmospheric lifetime is long compared to the inter-hemispheric mixing time and which become well-mixed throughout the troposphere. In the case of CH_4 (lifetime approx. 9.6 ± 1.3 years, Prather et al., 2012) and H_2 (with a tropospheric lifetime of around 2 years, see Ehhalt and Rohrer, 2009; Section 6.3) this is a valid approach given a typical inter-hemispheric mixing time of around 1 year (as derived from SF_6 measurements, e.g. Yang et al., 2019). Our box modelling approach is similar to that described in Prather (1994) and used by the authors of this report in other studies (Heimann et al., 2020; Nisbet et al., 2020).

The mixing ratio of key species, CH_4, H_2 and CO are controlled by reaction with tropospheric OH and we summarise the chemical scheme below, in which [X] represents the concentration of species X, S_x its source strength, k_1, k_2 and k_3 the relevant reaction rate constants and τ_{dep} is the lifetime of H_2 with respect to soil deposition. These kinetic equations describing the time evolution and final levels were calculated using a 4th order Runge Kutta numerical scheme using adaptive time stepping and validated by analysis of the system of equations using standard linear algebra techniques to verify the time constants for this coupled system.

$$\frac{d[CH_4]}{dt} = S_{CH4} - k_1[OH][CH_4]$$

$$\frac{d[H_2]}{dt} = S_{H2} - k_2[OH][H_2] - \frac{1}{\tau_{dep}}[H_2]$$

$$\frac{d[CO]}{dt} = S_{CO} - k_3[OH][CO] + k_1[OH][CH_4]$$

`Atmospheric implications of increased hydrogen use

$$\frac{d[OH]}{dt} = S_{OH} - k_X[OH] - k_3[OH][CO] - k_2[OH][H_2] - k_1[OH][CH_4]$$

While the reaction of H_2 with OH is an important H_2 sink, the largest sink is deposition to the surface, which also represents a key source of uncertainty for the future evolution of H_2 and its impact on climate (see Section 6.3).

The equations above show strong coupling between CH_4, H_2 and OH, mediated by oxidation of CH_4 to CO which functions as an additional OH sink. This non-linearity gives rise to CH_4self-feedback, in which an increase in CH_4 emissions generates an additional suppression of the OH sink, enhancing the CH_4 concentrations over that expected from the emissions increase itself.

The model was initialised with realistic values for total CH_4 emissions (585 Tg(CH_4) per year), CO (1300 Tg(CO) per year) and H_2 (80 Tg(H_2) per year) (e.g. Saunois et al., 2020; Pieterse et al., 2013; Zheng et al., 2019), and was found to give CH_4 and H_2 levels in broad agreement with present day levels – 1865 parts per billion (ppb) CH_4, 552 ppb H_2 and 101 ppb CO, as well as a CH_4 lifetime of 9.9 years, which is within the range of observationally-derived values.

We used the box model to obtain boundary condition values of H_2 and CH_4 for the three-dimensional chemistry-climate experiments and for extensive testing of the framework for GWP calculations. We employed the scenarios developed in Section 3 to simulate the effect of enhanced leakage of H_2 on atmospheric H_2 and on the coupled CH_4-H_2-OH system. The increase in H_2 levels results in lower levels of the OH oxidant and suppression of the CH_4 sink. Thus, H_2 emissions indirectly increase CH_4 levels. In the UKESM1 experiments for year 2014 and year 2050 conditions, we used the box model to calculate the enhanced/suppressed CH_4 levels caused by increases in H_2 emissions and decreased NO_x emissions. 2014 was chosen as it represents the last year of the CMIP6 Historic global emissions datasets, and as such is observationally constrained (2015 onwards use the SSP-RCP emissions generated by IAMs and so are future projections). Details for the various scenarios are given below.

3 Hydrogen Economy Scenarios

To explore the potential impacts on atmospheric composition and radiative forcing of a global shift towards a hydrogen economy, a series of scenarios needs to be devised which include changes to the surface mixing ratio of H_2, associated reductions in other anthropogenic emissions as these sources are replaced with H_2 alternatives, and associated changes to atmospheric CH_4 in response to changes in H_2. Furthermore, these scenarios need to span a broad possible range of H_2 surface mixing ratios which cover different sizes of and/or leakage rates from the H2 infrastructure. We have chosen to consider a global hydrogen economy scenario rather than a UK-only focused scenario to ensure the atmospheric impacts are large enough to show a clear response to increased atmospheric H_2 levels in a global model. However by considering a range of H_2 surface mixing ratios we are able to assess the linearity of the response, allowing the atmospheric impact of smaller changes in H_2, such as might be induced by a UK-only switch to a hydrogen economy, to be determined. As the atmospheric lifetime of H_2 (at approximately 2 years) is longer than transport timescales in the lower atmosphere, H2 is relatively well-mixed and the exact region of H_2 emission (i.e. U.K. or global) is not anticipated to have a strong influence on the atmospheric response.

In this section we define the hydrogen economy scenarios considered in our UKESM1 simulations, along with the energy usage data, emission data and atmospheric box modelling that has been used to inform the changes to emissions and lower boundary conditions in each UKESM1 scenario. The background data that informs the scenarios is presented in Sections 3.1 to 3.3, and the final list of scenarios outlined in Section 3.4.

3.1 Hydrogen Leakage in a Hydrogen Economy

The change in H_2 emissions resulting from a hydrogen economy will depend on the level of H_2 usage in different energy sectors and the percentage of H_2 that leaks to the atmosphere during its production, transport and storage. Due to uncertainties in both H_2 leakage rates and the extent to which H_2 might replace fossil fuels in future, we perform a number of model simulations considering a range of different prescribed H_2 lower boundary concentrations to assess the impact of increases in H_2 on atmospheric composition. By considering a range of H_2 lower boundary conditions we are also able to investigate the linearity of the atmospheric response to increasing H_2.

To inform the range of H_2 lower boundary conditions to be considered, we estimate H_2 emissions from an illustrative future scenario where widespread use of H_2 has been adopted globally. In this scenario, we assume that set percentages of the final energy consumption in specified energy sectors, currently supplied by fossil fuel, switch to H2. We do not consider changes in emissions resulting from any other potential replacements for fossil fuel that may be used alongside H_2 (e.g. a move from petrol/diesel to electric cars). Uses for H_2 include heating in buildings, where H_2 could be blended into existing natural gas networks or used directly in H_2 boilers; transport, where other low carbon fuel options are limited; and power

generation, where H_2 could be used to store renewable energy and also used in gas turbines to increase power system flexibility. We have not considered the possible use of H_2 as an aviation fuel; production of water vapour from H_2 injected into the low stratosphere would have a radiative and chemical impact which has not been assessed here. In our illustrative scenario, 100% of the final energy consumption of fossil fuels in the buildings sector switches to H_2, along with 50% of the final energy consumption of fossil fuels in the transport sector and 10% of the final energy consumption of fossil fuels in the power generation sector. The lower percentages for transport and power generation reflect the smaller role H_2 is assumed to play in these energy sectors due to the existence of low carbon alternatives such as electric vehicles and wind and solar power together with alternative storage options such as pumped hydro, batteries and compressed air (e.g. Staffell et al., 2019). In total, this represents a scenario in which approximately 23% of global energy consumption (about 133 EJ) is supplied by H_2 (BP, Energy Outlook, 2020).

By combining the above assumptions on the proportions of each energy sector switching to H_2 with final global energy consumption data for 2018 from BP Energy Outlook (2020), together with information on the relative energy efficiencies of relevant fossil fuel and H_2 technologies, we estimate the H_2 needed to supply the required energy (Table 1). Our assumptions include (i) the energy efficiency of H_2 technologies in the buildings sector is the same as that for fossil fuels (based primarily on the assumption that H_2 boilers will operate at the same efficiency as those run on natural gas), (ii) diesel and petrol vehicles with an average tank-to-wheel energy efficiency of 30% will be replaced by vehicles using H_2 fuel cells with an average efficiency of 50%, (iii) electricity generated using H_2 has same energy efficiency as fossil fuel to electricity (Staffell et al. 2019). Using conversion factors of 1 tonne of oil equivalent (toe) = 11630 kWh and 1 kg H_2 = 33.3 kWh, we then estimate potential annual H_2 leakage rates by considering lower and upper leakage rates of 1% and 10%. H_2 leakage rates from the infrastructure associated with a hydrogen economy are uncertain and will depend on many factors (e.g. E4tech, 2019). However, all else being equal, H_2 leakage rates are likely to be higher than for natural gas owing to the small molecule size of H_2. A recent study looking at the US natural gas supply chain indicated natural gas leaks of around 2.3% of gross gas production, which is ~60% higher than the US EPA inventory estimate (Alvarez et al., 2018).

Based on an annual demand of 859 Tg H_2 to provide the required energy in the scenario outlined above (see Table 1), we estimate additional H_2 emissions due to H_2 leakage in a hydrogen economy to be 9 and 96 Tg yr^{-1} based on leakage rates of 1 and 10% respectively. This change in H_2 emissions can be compared with the present day estimated total annual source of atmospheric H_2 of ~80 Tg yr^{-1} (e.g. Pieterse et al., 2013). In our future 2050 simulations we assume a hydrogen economy of the same absolute magnitude, with identical H_2 leakage rates. However due to forecast changing energy demand over time, in the 2050 case the energy supplied by H_2 represents a different fraction of total energy consumption relative to our present day simulations.

Uncertainty in the global H_2 demand, due to both the extent that H_2 replaces fossil fuels and future changes to energy demand, will lead to further uncertainty in changes to H_2 emissions. However, it is clear that uncertainties in the leakage rate of H_2 currently have a significant impact on our ability to accurately predict changes in atmospheric H_2 in a hydrogen economy.

`Atmospheric implications of increased hydrogen use

When combined with the global widespread H_2-use described above, our upper leakage rate of 10% represents an upper limit on the increase in atmospheric H_2 associated with a hydrogen economy. A leakage rate of 10% would be likely to be both unsafe and expensive, leading to pressure for development of better containment.

Also significant for understanding future atmospheric H_2 mixing ratios in a hydrogen economy is the amount of H_2 currently emitted to the atmosphere from fossil fuel combustion. This is estimated to be ~20 Tg yr^{-1}, representing 20-25% of the total global H_2 source (e.g. Ehhalt and Rohrer, 2009; Pieterse et al., 2013). Any decreases in H_2 emissions resulting from a reduction in fossil fuel combustion may therefore partially offset any increases in H_2 emissions resulting from H_2 leakage in a hydrogen economy. This H_2 emission trade-off is not considered here, but should be considered as part of a study compiling a more detailed future hydrogen economy scenario.

Table 1: Estimates of potential H_2 leakage in a global hydrogen economy.

	Final fossil fuel energy consumption (Million toe)	Percentage switch of final fossil fuel energy consumption to H_2 (%)	H_2 required to supply required energy consumption (Tg)	H_2 leakage at 1% (Tg yr^{-1})	H_2 leakage at 10% (Tg yr^{-1})
Buildings	1298	100	453	4.6	50.4
Transport	2768	50	284	2.9	31.5
Power	3500	10	122	1.2	13.6
Total	7566	40	859	8.7	95.5

In UKESM1, H_2 is implemented using a prescribed constant mixing ratio at the surface. We use an atmospheric box model to relate the changes in H_2 emissions determined here with changes in the atmospheric H_2 mixing ratio required for our UKESM1 scenarios (see Section 3.3).

3.2 Emission reductions in methane, carbon monoxide, nitrogen oxides and volatile organic compounds

Surface emissions in our UKESM1 base scenario are described in Gidden et al. (2019), with a geographical emission distribution available for different energy sectors. A more detailed sector-by-sector breakdown for globally summed emissions is available in Hoesly et al. (2018). Emission reductions for CH_4, carbon monoxide (CO), NO_x and volatile organic compounds (VOCs) in our illustrative hydrogen economy scenario (in which about 23% of global final

energy consumption is supplied by H_2) are determined by applying a uniform global scaling factor to emissions in the Gidden et al. (2019) energy sectors where H_2 is assumed to play a role. The emission reductions determined for CH_4 are converted to a change in the CH_4 lower boundary condition for UKESM1 using a box model (see Sections 2.2 and 3.3.2).

In our integrations, we assume that H_2 will be generated using a production method with no associated upstream CH_4 emissions (note CO_2 is fixed in our model simulations and changes to CO_2 emissions are therefore not considered). Today, the majority of H_2 is generated from steam methane reformation (SMR) which is associated with emissions of both CH_4 and carbon dioxide (unless CO_2 capture and storage is utilised). SMR has an energy efficiency of ~70%, therefore switching from natural gas to SMR H_2 would result in a greater quantity of CH_4 to supply the same level of final energy consumption, which could potentially lead to an increase in upstream CH_4 emissions. However, based on UNFCCC greenhouse gas inventory data (https://unfccc.int/process-and-meetings/transparency-and-reporting/greenhouse-gas-data/ghg-data-unfccc/ghg-data-from-unfccc), the majority of CH_4 emissions in the UK arise from downstream leaks rather than during production (note that this was not the case for all Annex 1 countries). Using the UK UNFCC data for the ratio of upstream to downstream CH_4 emissions and assuming an energy efficiency for SMR of ~70% and that downstream CH_4 leaks are eliminated in an SMR scenario, we found only a minor impact on global CH_4 emissions between a green H_2 production scenario (i.e. zero associated upstream and downstream CH_4 emissions) and H_2 formed via steam methane reformation (SMR) including upstream methane emissions. A more detailed analysis accounting for the locations of CH_4 production sites and SMR locations, and the likely methane leakage during transport, would be required to accurately determine methane emissions in a hydrogen economy scenario using SMR. Other routes to low carbon hydrogen production are being proposed such as electrolysis or biomass gasification which may avoid upstream emissions of CH_4 and also CO_2 slip from the carbon capture and storage (CCS).

VOCs are represented in the UM-UKCA model by six tracers, lumped by species: ethane (lumped ethane, ethene and ethyne), propane (lumped propane and propene), formaldehyde, acetaldehyde (acetaldehyde lumped with other alkanals), acetone (acetone lumped with other ketones) and methanol. Many of these species have similar emission sources and we have therefore chosen to determine VOC emission reductions by applying single cross-species scaling factors for each energy sector.

3.2.1 Buildings Sector

In our hydrogen economy scenario, 100% of the energy supplied by fossil fuel in the buildings energy sector switches to H_2, and this is dominated by the switch to hydrogen boilers. To determine the associated emission reductions, we assume that the technology in the hydrogen boilers used is such that NO_x emissions remain unaltered (despite the potential for higher NO_x emissions from the increased flame temperature), whilst emissions of CO are eliminated. As buildings represent 92% of CO emissions in the Gidden ‘Residential, Commercial and Other’ sector (Hoesly et al. 2018), and assuming that fossil fuel accounts for 82% of CO emissions from fuel combustion in this sector (Galanter et al., 2000; Duncan et al., 2007), this leads to a 75% reduction in CO emissions in the ‘Residential, Commercial and Other’ energy sector.

`Atmospheric implications of increased hydrogen use

Switching from fossil fuel to H_2 in the buildings energy sector will also result in a reduction in CH_4 emissions in both the Gidden ‘Residential, Commercial and Other’ and ‘Energy Production’ sectors. In the Gidden ‘Residential, Commercial and Other’ sector, CH_4 emissions are decreased to zero. To determine the reduction in CH_4 emissions in the ‘Energy Production’ sector, we assume that buildings represent 21% of total natural gas consumption and 10% of total oil demand (BP, Energy Outlook, 2020), and fugitive emissions from gas and oil are reduced by these respective percentages. The contribution from coal is not available, but is assumed to be negligible in comparison to the uncertainty in these calculations. Based on UNFCCC greenhouse gas inventory data from Annex I countries (https://unfccc.int/process-and-meetings/transparency-and-reporting/greenhouse-gas-data/ghg-data-unfccc/ghg-data-from-unfccc), gas and oil represent 73% and 27% of combined fugitive oil and gas emissions respectively. This leads to a reduction in combined fugitive oil and gas emissions of 18%. From Hoesly et al. (2018), fugitive oil and gas emissions represent 58% of the ‘Energy Production’ sector emissions, leading to an overall reduction in CH_4 emissions from the Gidden ‘Energy Production’ sector of 10%.

VOC emissions from buildings are scaled according to calculated reductions in CO in the Gidden ‘Residential, Commercial and Other’ sector resulting in a 75% reduction, and CH_4 emissions in the Gidden ‘Energy Production’ sector resulting in a 10% reduction.

3.2.2 Transport Sector

In the transport sector, it is assumed that 50% of oil based transport is replaced by hydrogen fuel cells. Therefore, emissions of CH_4, CO, NO_x and VOCs from the Gidden ‘Transportation’ energy sector are reduced by 50%. The associated reduction in global oil demand will also lead to a reduction in upstream CH_4 emissions in the Gidden ‘Energy Production’ sector. As transportation represents 57% of the global oil demand, replacing 50% of oil-based transport with H_2 results in a 28.5% reduction in fugitive oil CH_4 emissions. Based on UNFCCC greenhouse gas inventory data from Annex I countries (https://unfccc.int/process-and-meetings/transparency-and-reporting/greenhouse-gas-data/ghg-data-unfccc/ghg-data-from-unfccc), fugitive emissions from the oil sector contribute 27% of combined fugitive oil and gas CH_4 emissions, and from Hoesly et al. (2018), fugitive oil and gas emissions represent 58% of CH_4 emissions in the Gidden ‘Energy Production’ sector. This leads to an overall reduction in CH_4 emissions of 5% in the Gidden ‘Energy Production’ sector. A reduction of 5% is also applied to VOC emissions in the Gidden ‘Energy Production’ sector.

3.2.3 Power Sector

In our hydrogen economy scenario, stored H_2 will be used to generate 30% of the electricity currently generated using natural gas (in terms of the H_2 required, this is equivalent to 10% of the electricity currently generated by fossil fuel). We assume that NO_x generated during the burning of H_2 can be controlled and NO_x emissions remain unchanged. Lumped VOC emissions from electricity production represent ~1% of total Gidden ‘Energy Production’ emissions (Hoesly et al. (2018), which we assume to be negligible and leave unaltered. CO emissions from the Gidden ‘Electricity’ sectors are reduced by 10%. From Hoesly et al. (2018),

CO emissions from electricity represent 22% of emissions in the ‘Energy Production’ sector, therefore CO emissions in the Gidden ‘Energy Production’ sector are reduced by 2%.

To determine the associated reduction in CH_4 emissions in the Gidden ‘Energy Production’ sector, we assume that power consumption represents 39% of today’s total natural gas consumption (BP Energy Outlook, 2020), resulting in a reduction in fugitive emissions from natural gas of 11%. From UNFCCC data (https://unfccc.int/process-and-meetings/transparency-and-reporting/greenhouse-gas-data/ghg-data-unfccc/ghg-data-from-unfccc) fugitive emissions from natural gas represent 73% of combined fugitive gas and oil emissions, which in turn represents 58% of emissions in the Gidden ‘Energy Production’ sector. This leads to an overall reduction in CH_4 emissions in the Gidden ‘Energy Production’ sector of 5%. VOC emissions from the Gidden ‘Energy Production’ sector are also decreased by 5% following the calculated CH_4 reductions.

3.2.4 Summary of emission reductions

The emission reductions based on our global hydrogen economy scenario, determined the scaling factors described above are summarised in Table 2 to Table 5.

The calculated emission reductions for CO, NO_x and VOCs are applied directly to the Gidden et al. (2019) emission data used in UKESM1. As CH_4 is implemented using a prescribed mixing ratio lower boundary condition in UKESM1, we use the atmospheric box model to convert our calculated CH_4 emission changes to a change in CH_4 mixing ratio to be used in the UKESM1 scenarios. Total global CH_4 emissions, including those from non-energy sectors, in the box model are 585 Tg yr^{-1} (see Section 2.2), and therefore our calculated CH_4 emission reduction of 43 Tg yr^{-1} represents a reduction in global CH_4 emissions of approximately 7%.

The expected reduction in carbon dioxide emissions based on the above hydrogen economy scenario and the Hoesly et al. (2018) emissions are shown in Table 5. Changes in carbon dioxide emissions are not considered in the UKESM1 scenarios, however they are discussed further in relation to the GWP determined for H_2 in Section 6.4.

Table 2: Annual methane emission reductions

Energy Sector (Gidden et al., 2019)	Present Day Emissions (Gidden et al., 2019) (Tg CH_4)	Co-emission reductions (%)	Co-emission reductions (Tg CH_4)
Energy Production	154	20	31

`Atmospheric implications of increased hydrogen use

Transportation	0.5	50	0.25
Residential, Commercial, Other	12	100	12
TOTAL	167	26	43

Table 3: Annual carbon monoxide emission reductions

Energy Sector (Gidden et al., 2019)	Present Day Emissions (Gidden et al., 2019) (Tg CO)	Co-emission reductions (%)	Co-emission reductions (Tg CO)
Energy Production	49	2	1
Transportation	149	50	74
Residential, Commercial, Other	245	75	184
TOTAL	443	58	259

Table 4: Annual NO_x emission reductions

Energy Sector (Gidden et al., 2019)	Present Day Emissions (Gidden et al., 2019) (Tg NO_2)	Co-emission reductions (%)	Co-emission reductions (Tg NO_2)
Energy Production	34	0	0
Transportation	38	50	19
Residential, Commercial, Other	9	0	0
TOTAL	81	23	19

Table 5: Annual carbon dioxide emission reductions

Energy Sector (Gidden et al., 2019)	Present Day Emissions (Gidden et al., 2019) (Tg CO_2)	Co-emission reductions (%)	Co-emission reductions (Tg CO_2)
Residential and Commercial	10	100	10
Transportation	22	50	11
Power Generation	40	10	4
Fugitive oil and gas	1	34	0.4
TOTAL	73	34	25

3.3 Scenario Atmospheric Box Modelling

3.3.1 Relating changes in hydrogen emissions to changes in hydrogen mixing ratios

In our analysis of possible changes in H_2 emissions associated with a switch to a hydrogen economy we outline an illustrative future scenario of H_2 consumption where we estimate additional global H_2 emissions of between 9 and 96 Tg yr^{-1} based on leakage rates of 1 and 10% respectively (see Table 1). The change in emissions could be substantially different to this due to uncertainty in the global proportion of energy consumption that H_2 will supply.

`Atmospheric implications of increased hydrogen use

Atmospheric box model simulations were performed using the coupled H_2-CH_4-CO-OH chemical scheme, as described in Section 2.2, to convert changes in H_2 emissions to changes in H_2 mixing ratio. Due to large uncertainties in how the soil sink of H_2 will respond to future changes in H_2 mixing ratios and climate, the box model simulations included two representations of the soil sink. In the first soil sink scenario, the soil sink is defined as a constant flux which does not change as H_2 mixing ratios increase. In the second soil sink scenario, a constant deposition velocity is used, so that the magnitude of the soil sink increases in line with H_2 mixing ratios. Figure 1 shows the increase in H_2 mixing ratio with increasing H_2 emissions in the box model, assuming a present day H_2 flux of 80 Tg yr^{-1}.

Based on the box model simulations, an increase in H_2 emissions of ~9 Tg yr^{-1} would lead to an increase in H_2 mixing ratio of approximately 100 to 300 ppb, whilst an increase in H_2 emissions of ~96 Tg yr^{-1} would lead to an increase in mixing ratio of ~600 to 4500 ppb, depending on the soil sink formulation. The uncertainty range in H_2 mixing ratios resulting from the different soil sink treatments is large, particularly for large changes in H_2 emissions. Experimental data suggests that the H_2 soil sink may be diffusion-limited rather than limited by biological activity, which would indicate that our constant deposition velocity (or 'inexhaustible sink') may be the more realistic scenario (Smith-Downey et al., 2008). In addition, a recent study by Paulot et al. (2021) concluded that the H_2 sink may increase by more than is suggested by our constant deposition velocity scenario in future due to changes in climate, potentially further limiting the increase in H_2 mixing ratios.

Based on these results, we chose to perform a range of hydrogen economy scenarios using H_2 mixing ratio lower boundary conditions of 750, 1000, 1500 and 2000 ppb (i.e., increases of approximately 250, 500, 1000 and 1500 ppb). We consider these values to span much of the uncertainty due to the ultimate size of the hydrogen economy, the H_2 soil sink and H_2 leakage rates. For example, taking a hydrogen economy of the size required to supply 23% of present day global energy consumption, and assuming the magnitude of the soil sink increases in line with the increase in H_2 mixing ratios (i.e. a constant deposition velocity), box model simulations indicate H_2 lower boundary conditions of 750, 1000 and 1500 ppb represent H_2 leakage rates of about 3, 7 and 13% respectively. However, these H_2 lower boundary conditions are also consistent with other fractions of total energy supplied by H_2, alternative soil sink responses and H_2 leakage rates. Example storylines for our largest H_2 LBC scenario, where the H_2 lower boundary condition is quadrupled to 2000 ppb, are outlined in Box 1. All storylines in Box 1 require a high-end assumption either related to the H_2 leakage rate, the ultimate size of a global hydrogen economy, or the soil sink response. Our 2000 ppb H_2 scenario should therefore be considered as an extreme end member designed to assess the linearity of the atmospheric response to increasing atmospheric H_2, rather than a prediction of potential future atmospheric H_2 levels in an H_2 economy.

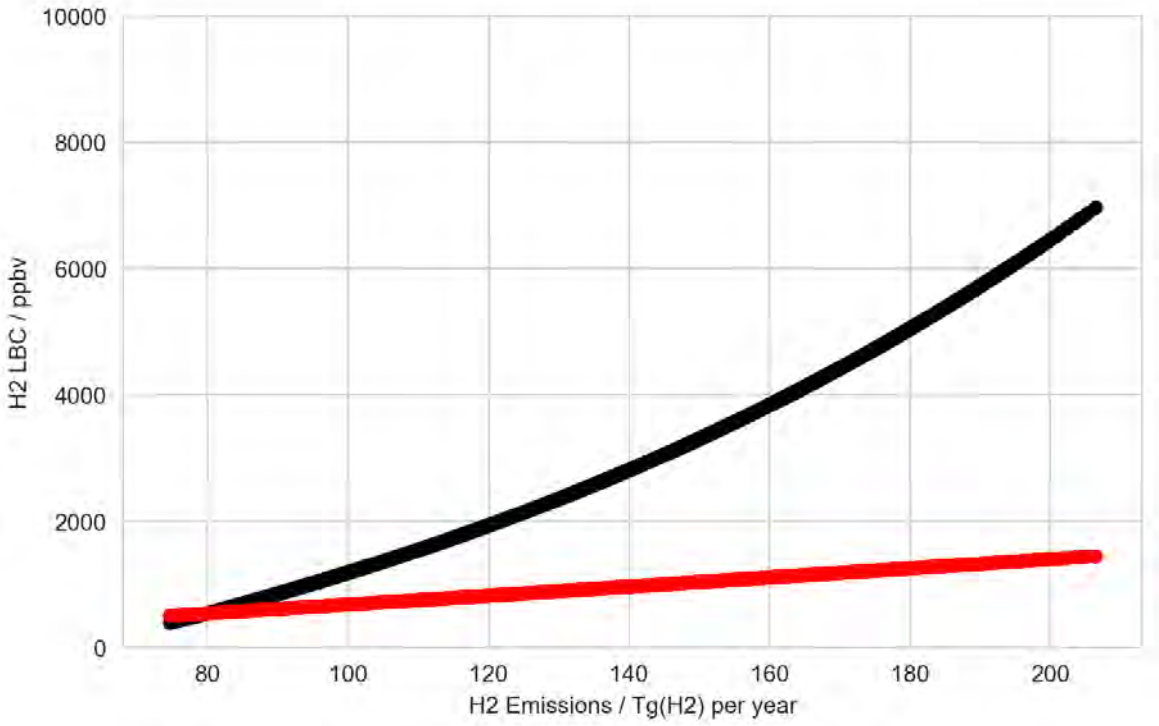
Box 1: Examples of storylines consistent with a 2000 ppb lower boundary condition for H_2:

Storyline A: A global H_2 economy where H_2 provides 23% of global energy consumption (under present day levels), where the magnitude of the soil sink of H_2 increases linearly with H_2 mixing ratios (i.e. is deposited to soils with a constant deposition velocity) and where leakage rates of H_2 are very high (about 20%, exceeding current literature estimates).

Storyline B: A global H_2 economy where H_2 provides 23% of global energy consumption (under present day levels), but where the soil sink does not increase linearly with large increases in H_2 mixing ratios (i.e. it becomes limited by biological activity rather than by diffusion, see Figure 1). For a constant magnitude, fixed soil sink (black line, Figure 1) this storyline would correspond with an H_2 leakage rate of about 4%.

Storyline C: A global H_2 economy where H_2 provides a larger fraction of present day global energy consumption (or the same fraction of a larger future global energy demand), along with an H_2 leakage rate of less than 20%.

Figure 1: The relationship between the total H_2 source and H_2 mixing ratios for two different representations of the H_2 soil sink: (i) a fixed sink that remains constant in magnitude at year 2000 values with varying H_2 mixing ratios (black line) and (ii) an inexhaustible H_2 sink that is based on a constant deposition velocity, where the magnitude of the soil sink increases linearly with increasing H_2 mixing ratios (red line).

3.3.2 Relating changes in methane emissions to changes in methane mixing ratios

The explicit treatment of CH_4 emissions in UKCA is avoided due to the high computational cost associated with calculation of equilibrium climate states for species with long lifetimes. A spin-up time of more than 4 lifetimes (for CH_4 this is around additional 50 model years of computer simulations) is often required to determine equilibrium levels of these species. Our approach in the 3D chemistry-climate model uses the commonly adopted, more computationally efficient approach of a constant model lower boundary concentration, in which CH_4 levels are adjusted at each computational timestep to a prescribed value, chosen to represent the final, equilibrium or historical concentration.

We used the box model to calculate these lower boundary conditions for the 3D experiments presented here. Our approach was to use the computationally cheaper and lower complexity box model, driven by CH_4 emissions and realistic CH_4 loss rates and representative chemistry, to calculate final, equilibrium values of CH_4 for the various scenarios under consideration.

Our BASE experiment used year 2014 CH_4 levels of 1835 ppb, and our box model reproduced this level with emissions of 585 Tg(CH_4) per year, consistent with literature estimates (Saunois et al., 2020). We examined the effect of H_2 emissions and reductions in species such as CO on CH_4 levels in this box modelling framework via the coupled H_2-CH_4-CO-OH chemical scheme above (Section 2.2).

In the first set of experiments, we examined the effect of reduced emissions of ozone precursor species such as CH_4 and CO on CH_4 levels. Whilst reductions in CO can lead to higher levels of OH, the main atmospheric sink of CH_4, we found that modelled CH_4 levels were relatively insensitive to changes in CO emissions and were determined primarily by the reduction in CH_4 emissions and the H_2 LBC. In our hydrogen economy scenario, we estimated global CH_4 emissions to be reduced by 7% (see Section 3.2). Our first experiment examines a 7% reduction in both CH_4 and CO emissions on CH_4 levels (in this case the 7% reduction in CO emissions is less than the reduction of ~20% indicated by our scenario analysis in Table 3). This leads to a reduction in modelled CH_4 mixing ratio of 182 ppb, which represents a 10% decrease in CH_4 relative to our BASE scenario (see Table 6).

A second scenario was investigated in which H_2 was increased by 1500 ppb to 2000 ppb H_2, while CO and CH_4 emissions were decreased by 7%. This simulation is particularly noteworthy as, despite the decrease in CH_4 emissions, CH_4 levels increased from 1835 ppb to 1961 ppb. This unexpected result arises from the effect of H_2 on the CO-CH_4-OH system. Higher levels of H_2, which functions as a sink for OH, thereby suppress the CH_4 chemical sink and higher levels of CH_4 result.

Finally, we examined a scenario in which H_2 levels increased without reductions in CH_4 or CO. In this case, the suppression of OH by H_2 leads to enhanced levels of CH_4 of 2171 ppb, an increase of 18%. Using simplified expressions for RF as a function of mixing ratio in e.g. Myhre et al. (1998) gives an additional 0.12 W m^{-2} of clear-sky forcing (i.e. warming) by CH_4 forcing

under present day conditions of 330 ppb N_2O. We return to these results later. The CH_4 boundary conditions are summarised in Table 6.

Table 6: A summary of methane lower boundary conditions determined by the box model and used in the UKESM1 simulations.

Box Model Scenario	Methane mixing ratio (ppb)
Base	1835
Base + methane emission reductions	1652
H_2(2000 ppb) + methane emission reductions	1961
H_2(2000 ppb)	2171

3.4 UKESM1 simulations exploring the potential impacts of a hydrogen economy:

In this work, in addition to a base scenario, we consider four potential hydrogen economy scenarios based on the analysis above. A brief summary of each scenario is provided below. The lower boundary conditions for H_2 and CH_4 for each simulation are provided in Table 7, along with a description of the anthropogenic ozone precursor emissions.

BASE simulations: To calculate the impacts of a potential hydrogen economy, a simulation of the unmodified state of the atmosphere is required. In this work the BASE simulations take all boundary conditions from the recently developed CMIP6 dataset and assume a H_2 LBC of 500 ppb. Two BASE simulations have been performed, one at present day conditions, and one under future conditions. The present-day simulations use climatological boundary conditions for sea surface temperatures, sea ice extent and anthropogenic and natural emissions averaged over the years 2000-2014. This is done so that the present-day simulations represent average background conditions, rather than being representative of shorter-term fluctuation in climate or emissions (e.g., in response to the El Nino Southern Oscillation, [ENSO], large forest fires, etc). For the future simulations, these are run under 2050 conditions taken from the SSP2-4.5 scenario, with sea surface temperatures, sea ice extent and anthropogenic and natural emissions averaged over the years 2045-2055.

Scenario 1: Changes to H_2 LBC only. The most likely atmospheric response to any proposed hydrogen economy is a change in the atmospheric abundance of H_2. In this work, three simulations with increased H_2 surface mixing ratios have been performed, with H_2 LBCs of 750, 1000 and 2000 ppb at present day conditions. With the TS2014_BASE simulation this gives 4 simulations (TS2014_BASE, TS2014_750H_2, TS2014_1000H_2, TS2014_2000H_2) in which only the atmospheric abundance of H_2 is changed as an input, and the UKESM1 simulations can be used to explore the impacts of this single driver on atmospheric composition change. Under

future conditions we explore the atmospheric impacts of only the largest of these changes on ozone recovery using two simulations (TS2050_BASE and TS2050_2000H_2)

Scenario 2: Reduced emissions of anthropogenic ozone precursors, excluding CH_4. In addition to the expected changes to atmospheric H_2, any shift to a hydrogen economy is assumed to result in decreased emissions of CO, NO_x and VOCs (sometimes here referred to as 'co-emissions') as the sources of these emissions are replaced with hydrogen alternatives (see Section 3.2.4 and Table 3 and Table 4). In this work we consider two scenarios with reduced ozone precursor emissions under present day conditions, the first with a H_2 LBC of 500 ppb (TS2014_O3Pre) and the second with a H_2 LBC of 2000 ppb (TS2014_2000H_2_O3Pre). TS2014_O3Pre represents a scenario with the ideal hydrogen economy in which anthropogenic emissions of ozone precursors are reduced with no corresponding change to the atmospheric abundance of H_2 (i.e., no H_2 leaks), while TS2014_2000H_2_O3Pre represents a scenario in which reductions in anthropogenic emissions of ozone precursors are associated with significant leaks from the H_2 infrastructure. An equivalent simulation to TS2014_2000H_2_O3Pre is also performed under future conditions (TS2050_2000H_2_O3Pre) to explore the impacts on ozone recovery.

Scenario 3: CH_4 response to changes in atmospheric H_2. An important atmospheric composition response to changes in atmospheric H_2 is the impact on CH_4. As the UKESM1 model uses LBCs to prescribe CH_4 mixing ratios at the surface, and the atmospheric lifetime of CH_4 is long, the tropospheric abundance of CH_4 in the UKESM1 model is highly constrained and does not respond significantly to changes in OH modelled in the Scenario 1 simulations. To evaluate the impact of changes to atmospheric H_2 on atmospheric CH_4 concentrations the box model was used to calculate new CH_4 LBCs that are consistent with the atmospheric composition changes seen in the scenario 1 simulations. TS2014_2000H_2_CH_4 therefore is a simulation with the same boundary conditions as TS2014_2000H_2, but the CH_4 LBC has been increased from 1835 ppb to 2171 ppb to account for the modelled effects of H_2 increases on atmospheric OH (see Section 3.3.2, Table 6). An equivalent simulation to TS2014_2000H_2 is also performed under future conditions (TS2050_2000H_2) to explore the impacts on ozone recovery.

Scenario 4: Reduced emissions of anthropogenic ozone precursors, including CH_4. In this final set of simulations, the changes considered in Scenarios 2 and 3 are combined alongside a reduction in CH_4 emissions: emissions of CO, NO_x and VOCs are reduced (see Section 3.2, Table 3, Table 4), CH_4 emissions are reduced (see Table 2) and the surface abundance of CH_4 uses a value calculated with the box model to be consistent with both reductions in CH_4 emissions and composition changes resulting from changes to atmospheric OH. For present day conditions we consider two simulations, TS2014_O3Pre_1652CH_4 in which emissions of CO, NO_x, CH_4 and VOCs are reduced but with no change in the H_2 LBC (i.e., no H_2 leaks) and TS2014_2000H_2_O3Pre_1961CH_4 which has the same reductions in emissions but also includes an increase in the H_2 LBC to 2000 ppb.

All simulations performed as part of this work are so-called timeslice simulations which are run for multiple decades using annually repeating boundary conditions (i.e., the sea surface temperatures, sea ice extent, anthropogenic and natural emissions, land use configuration, etc.

are the same every year of the simulation). The result of this is many years with the same forcings but which start with slightly different atmospheric states, providing some estimate of the variability. The UKESM1 simulations evaluated in this work were each run for 40 years, with the final 25 years of each simulation used for analysis and the initial 15 years treated as a spin-up period. This spin-up is required for the surface changes to the H_2 LBC, the CH_4 LBC and/or the emissions of anthropogenic ozone precursors to propagate to higher altitudes. In the stratosphere, slow transport via the Brewer-Dobson circulation results in surface changes taking 7-10 years to reach the polar lower stratosphere. 15 years spin-up time allows this slow circulation to get through 1.5-2 overturning cycles, and as a result the surface changes affect all levels of the modelled atmosphere. In some circumstances, such as the calculation of radiative forcing and global warming potentials, the transient response to a change is required, and this can be calculated using data from the spin-up.

The results from these integrations are presented in the following sections. Section 4 considers changes in atmospheric composition in the troposphere and stratosphere, while their effect on radiative forcing is discussed in Section 5.

Table 7: List of hydrogen economy simulations using UKESM1.

Experiment	H_2 LBC (ppb)	CH_4 LBC (ppb)	Anthropogenic ozone precursors
Present Day (2014) Timeslice Experiments			
TS2014_BASE	500	1835	2000-2014 climatology from CMIP6 historical
TS2014_750H_2	750	1835	As TS2014_BASE
TS2014_1000H_2	1000	1835	As TS2014_BASE
TS2014_1500H_2	1500	1835	As TS2014_BASE
TS2014_2000H_2	2000	1835	As TS2014_BASE
TS2014_1500H_2_2058CH_4	1500	2058	As TS2014_BASE
TS2014_2000H_2_2171CH_4	2000	2171	As TS2014_BASE
TS2014_O3Pre	500	1835	Reduced O_3 precursor emissions
TS2014_1500H_2_O3Pre	1500	1835	Reduced O_3 precursor emissions
TS2014_2000H_2_O3Pre	2000	1835	Reduced O_3 precursor emissions
TS2014_O3Pre_1652CH_4	500	1652	Reduced O_3 precursor emissions
TS2014_1000H_2_O3Pre_1756 CH_4	1000	1756	Reduced O_3 precursor emissions
TS2014_2000H_2_O3Pre_1961 CH_4	2000	1961	Reduced O_3 precursor emissions
Future (2050) Timeslice Experiments			
TS2050_BASE	500	2020	2045-2055 climatology from CMIP6 SSP2-4.5
TS2050_2000H_2	2000	2020	As TS2050_BASE
TS2050_2000H_2_2395CH_4	2000	2395	As TS2050_BASE
TS2050_2000H_2_O3Pre	2000	2020	Reduced O_3 precursor emissions
TS2050_2000H_2_O3Pre_2156 CH_4	2000	2156	Reduced O_3 precursor emissions

4 Atmospheric Composition

Increases to atmospheric H_2 have the potential to affect atmospheric composition in both the troposphere, where changes may impact air quality, and the stratosphere, where changes may impact stratospheric ozone recovery (e.g. Tromp et al., 2003; Schultz et al., 2003; Warwick et al., 2004). Additionally, these changes have associated climate impacts. In the following section we explore the impacts of increases to atmospheric H_2 and associated reductions in CO, NO_x, VOCs and CH_4 emissions reductions outlined in the scenarios described in Section 3. All analysis presented here evaluates climatological responses averaged over the last 25 years of the model simulations. In all figures showing differences between two simulations, only those differences that are statistically significant at the 95% confidence level, calculated using a two-tail student t-test, are shown. For the calculation of tropospheric amount, we used a dynamic tropopause, calculated online as in Archibald et al. (2020).

4.1 Impacts of a hydrogen economy on atmospheric composition:

4.1.1 Hydroxyl Radical, Methane and Hydrogen lifetime:

Figure 2 shows the zonal mean impact of increasing only atmospheric H_2 on OH mixing ratios. Decreases in OH are modelled throughout the troposphere, with larger decreases in scenarios with higher H_2 abundances. The change in OH is linear in H_2 when other emissions are held constant; for every 1ppm increase in H_2, tropospheric mean OH decreases by about 0.90×10^5 molecules cm^{-3} (when including the CH_4 feedback on its own lifetime, see Figure 4A, below). In the TS2014_2000H_2 scenario, in which surface mixing ratios of H_2 increase to 2000 ppb, modelled OH decreases by more than 10%. A reduction in OH with increasing atmospheric H_2 is consistent with R1 being the main atmospheric sink for H_2:

$$H_2 + OH \rightarrow H_2O + H \qquad \text{(R1)}$$

In contrast to reductions in tropospheric OH, stratospheric OH is modelled to increase with increasing atmospheric H_2 as in the stratosphere H_2 reacts with energetically excited oxygen atoms to produce OH:

$$H_2 + O(^1D) \rightarrow OH + H \qquad \text{(R5)}$$

Additionally, OH is formed in the stratosphere through reaction of $O(^1D)$ with water vapour and CH_4:

$$H_2O + O(^1D) \rightarrow 2OH \qquad \text{(R6)}$$

$$CH_4 + O(^1D) \rightarrow OH + CH_3 \qquad \text{(R7)}$$

Figure 2: Zonal mean OH mixing ratios for the TS2014_BASE simulation (A), and percentage differences with respect to the TS2014_BASE simulation for the TS2014_750H_2 simulation (B), TS2014_1000H_2 simulation (C), and TS2014_2000H_2 simulation (D). Results shown are averages from the final 25 years of the model simulations; only differences that are statistically significant at the 95% confidence level are presented.

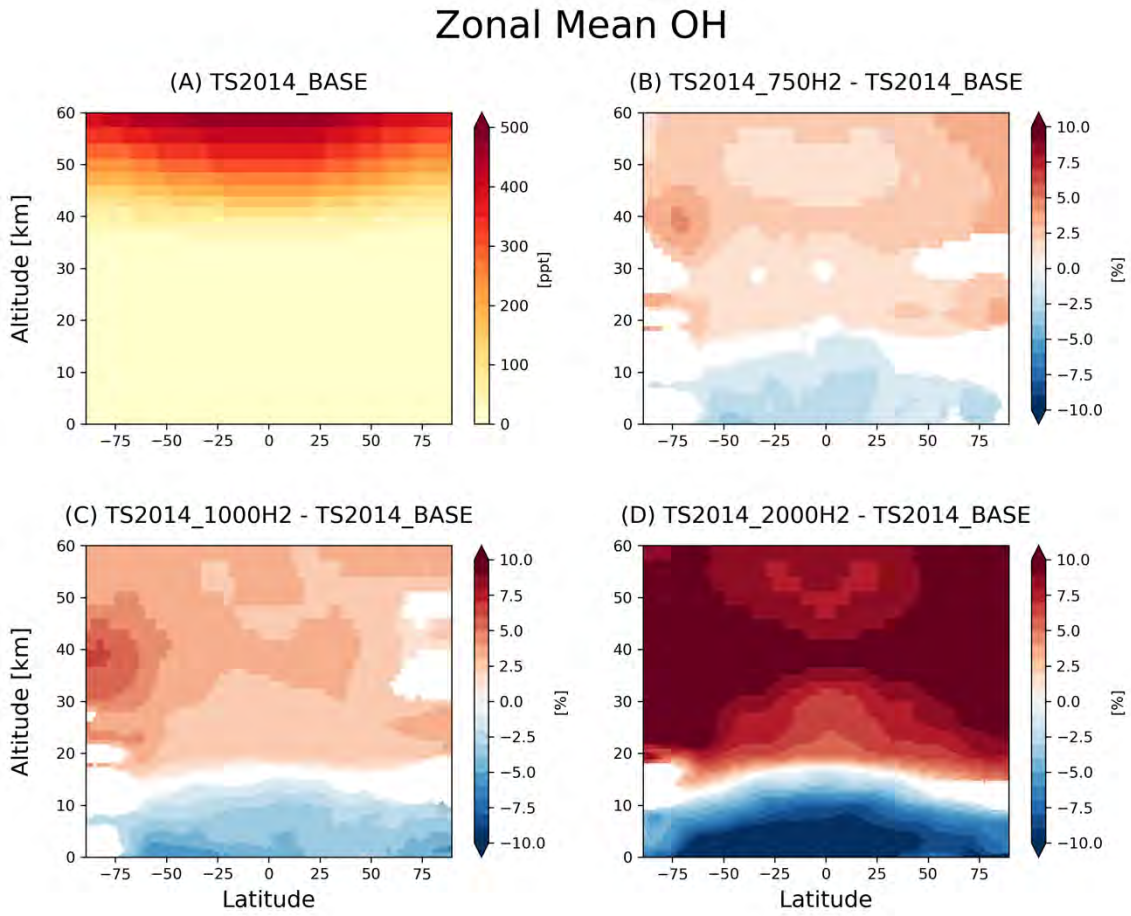

Figure 3 shows the zonal mean water vapour response to increases in atmospheric H_2. The mixing ratio of water vapour in the troposphere is controlled by the hydrological cycle (evaporation from the oceans, precipitation, etc). The impact from chemical reactions on tropospheric water vapour is ignored. However, in the extremely dry stratosphere, where H_2O mixing ratios are less than 10 ppm, chemical sources of water vapour are very important. Figure 3 shows that stratospheric water vapour mixing ratios increase with increasing H_2, with increases of up to 25% (> 1 ppm) in the TS2014_2000H_2 scenario.

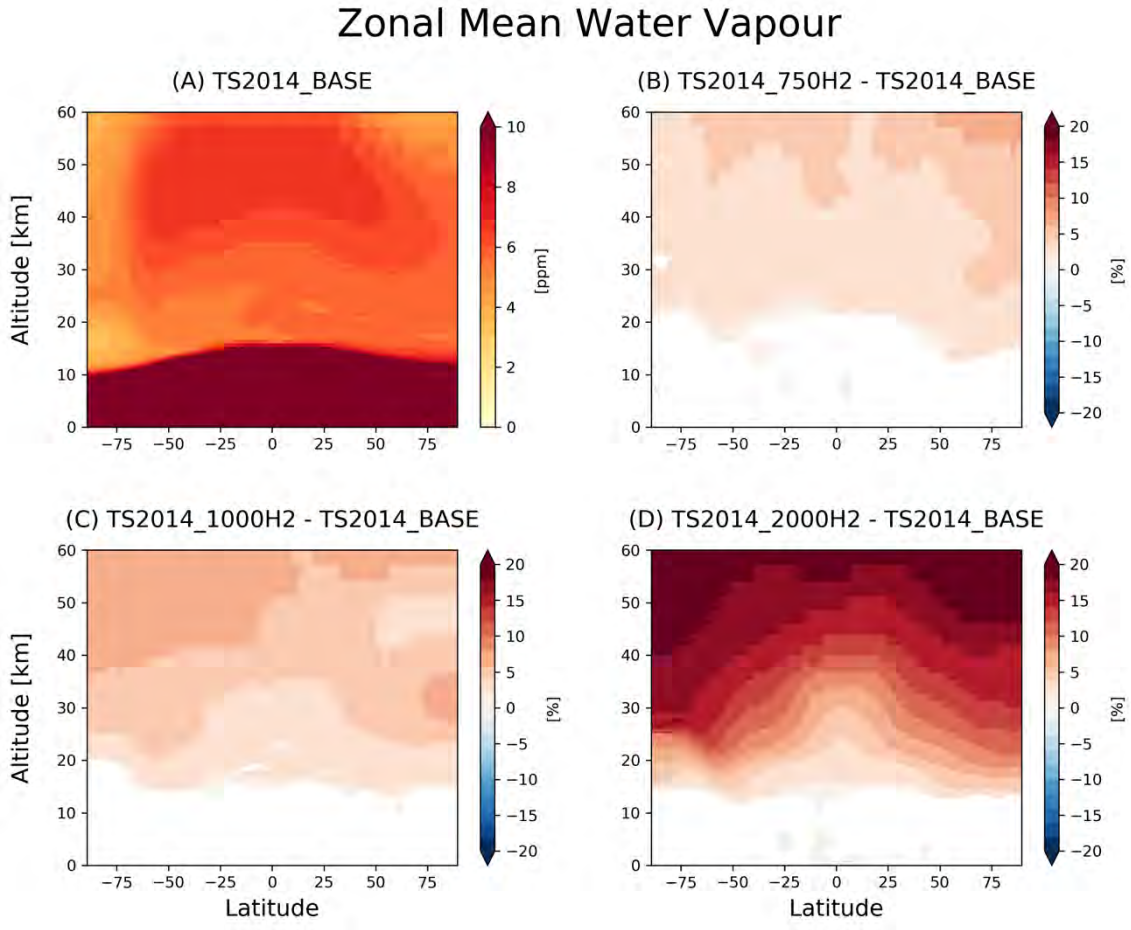
Reductions in tropospheric OH are expected to result in increases in atmospheric CH_4; the major atmospheric sink of CH_4 is through reaction with OH.

$$CH_4 + OH \rightarrow CH_3 + H_2O \qquad \text{(R2)}$$

However, as discussed in Section 2.1, the UKESM1 model prescribes CH_4 lower boundary conditions, and so this chemical response of CH_4 to changes in atmospheric H_2 is not included in the TS2014_750H_2, TS2014_1000H_2, and TS2014_2000H_2 scenarios. Instead, to identify the impacts on CH_4 of H_2-induced tropospheric OH reductions we use a chemical box model (see Sections 2.2 and 3.3.2). The box modelling work indicates that for an increase in surface

H_2 mixing ratios to 2000 ppb, surface CH_4 mixing ratios will increase from 1835 ppb to 2171 ppb (Table 6).

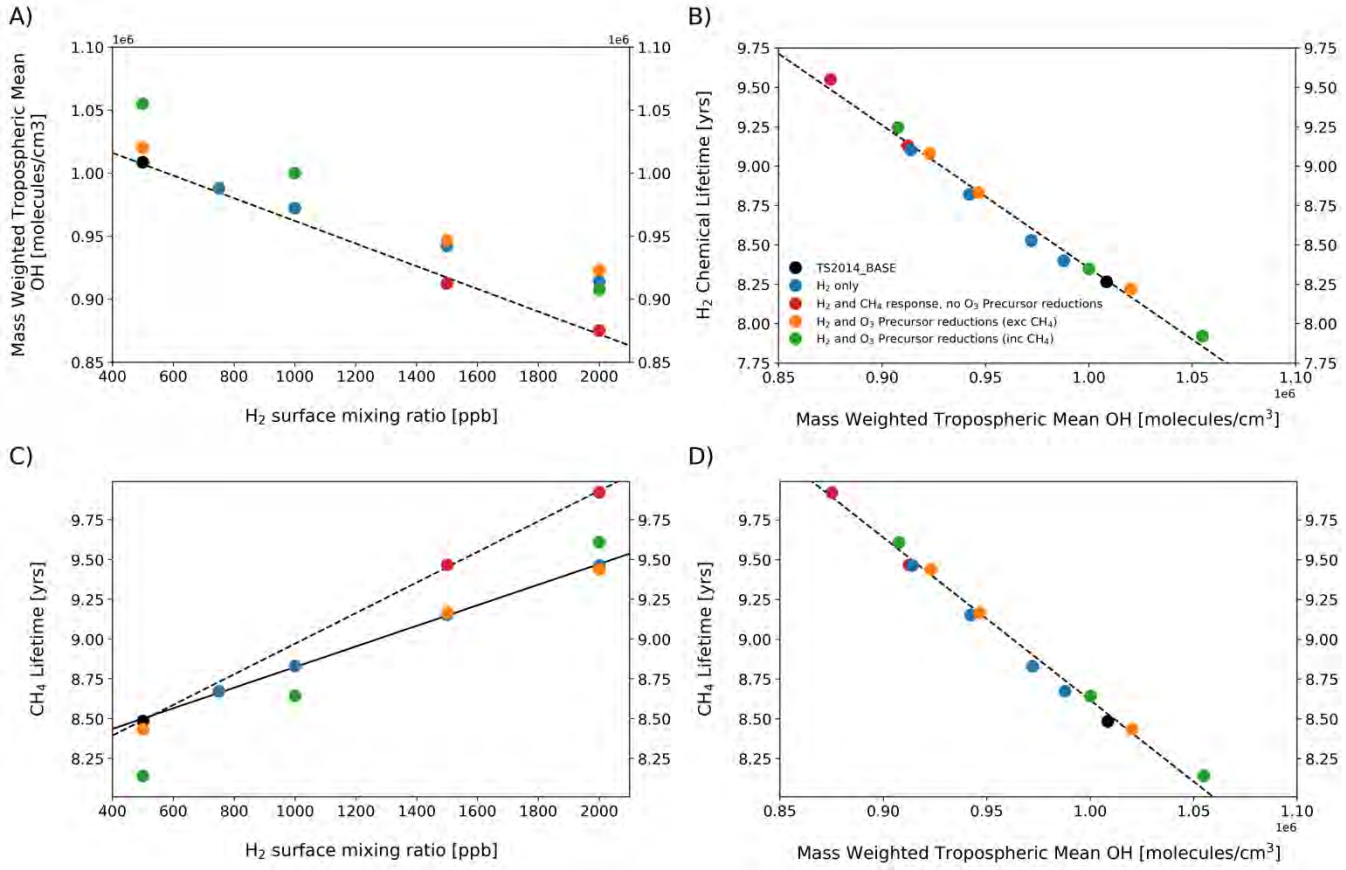
Figure 3: Zonal mean H_2O mixing ratios for the TS2014_BASE simulation (A), and percentage differences with respect to the TS2014_BASE simulation for the TS2014_750H_2 simulation (B), TS2014_1000H_2 simulation (C), and TS2014_2000H_2 simulation (D). Results shown are averages from the final 25 years of the model simulations; only differences that are statistically significant at the 95% confidence level are presented.

Together, the increases to stratospheric H_2, H_2O and CH_4 identified above significantly increase stratospheric production of OH through increases in the rates of reactions R5, R6 and R7, which offset any changes to reaction R1 and result in increased stratospheric OH mixing ratios. Changes to stratospheric water vapour and HO_x radicals have potential impacts on stratospheric ozone recovery that will be explored in Section 4.3.

While changes to atmospheric H_2 have a direct impact on tropospheric OH, as shown in Figure 2, associated changes in CH_4 and reductions in the emissions of CO, NO_x, VOCs and CH_4 following a shift to a global hydrogen economy also have the potential to impact tropospheric OH. Figure 4A shows the airmass weighted tropospheric mean OH (a measure of the average tropospheric changes) plotted as a function of H_2 LBC. For all scenarios, as atmospheric H_2 increases, tropospheric OH decreases. However, the magnitude of this decrease is dependent upon not just the changes to H_2, but also on changes to CH_4 and the emissions of ozone precursors.

Figure 4: (A) Mass weighted tropospheric mean OH plotted as a function of the H_2 surface mixing ratio. The black dashed line is the fit through the experiments in which CH_4 responds to changing atmospheric H_2 (and OH). (B) H_2 chemical lifetime with respect to OH plotted as a function of the mass weighted tropospheric mean OH. The black dashed line is the fit through all experiments. (C) CH_4 lifetime plotted as a function of the H_2 surface mixing ratio. The black solid line is the fit through experiments in which only H_2 is changing. The black dashed line is the fit through the experiments in which CH_4 responds to changing atmospheric H_2 (and OH). (D) CH_4 chemical lifetime with respect to OH plotted as a function of the mass weighted tropospheric mean OH. The black dashed line is the fit through all experiments.

Reductions in tropospheric OH lead to increases to atmospheric CH_4. The red points in Figure 4 include the anticipated increase in CH_4 mixing ratios resulting from an increase in atmospheric H_2 with no change in CH_4 or VOC emissions. When the impacts of H_2 increases on CH_4 are considered, tropospheric mean OH decreases by a larger amount than when this feedback is ignored (blue points) due to an increase to the flux through reaction R2.

Anticipated reductions in the emissions of CO, NO_x and VOCs associated with a shift to a hydrogen economy have a negligible impact on tropospheric mean OH (compare blue and orange points, Figure 4A). In contrast, when anticipated reductions in CH_4 emissions are also considered (green points), significant increases (~5%) in tropospheric OH are modelled for scenarios with low H_2 surface mixing ratios (i.e., low assumed H_2 leakage). For the largest atmospheric H_2 mixing ratios considered in this study (i.e., high assumed H_2 leakage), the assumed ~7% reduction to CH_4 emissions is enough to offset the expected decrease in OH resulting from the CH_4 feedback described above, and as a result the blue and green points at

2000 ppb H_2 have similar tropospheric mean OH concentrations. Clearly, the response of OH and CH_4 to a shift to a hydrogen economy is complex. Keeping atmospheric CH_4 mixing ratios low requires a decrease in both emissions of CH_4 and a limit on how much H_2 is emitted to the atmosphere.

The climate impacts of H_2 will depend on its atmospheric lifetime and on how leakage of H_2 affects the atmospheric lifetime of CH_4. In the TS2014_BASE simulation, the UKESM1 modelled H_2 lifetime with respect of OH is 8.3 years. As atmospheric H_2 increases and tropospheric OH decreases, the chemical sink for H_2 is reduced, and its lifetime with respect to OH increases. This feedback between the atmospheric abundance of H_2, tropospheric OH and the chemical lifetime of H_2 is similar to that previously mentioned for CH_4 (see Section 2.2). However, since for H_2 the soil sink is larger than the OH chemical sink, this chemical feedback has a smaller impact on the total atmospheric lifetime of H_2 than for CH_4.

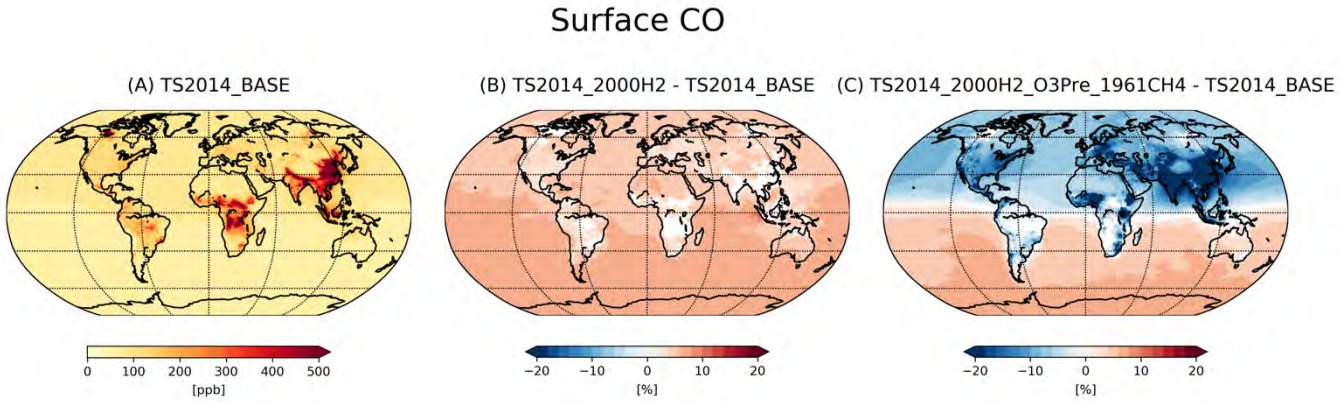
As discussed above, increasing atmospheric H_2 results in decreased tropospheric OH concentrations. This increases the lifetime of CH_4, which has important consequences for climate. Figure 4 shows the CH_4 lifetime as a function of atmospheric H_2 and tropospheric OH. In the 2014_BASE simulation, the modelled CH_4 lifetime is 8.5 years, which is in good agreement with other studies. As atmospheric H_2 increases but all other factors remain constant, there is a linear increase in the CH_4 lifetime of 0.64 years for every 1 ppm increase in H_2. However, decreased tropospheric OH concentrations also lead to increases in the CH_4 burden. When this change is also considered, the CH_4 lifetime increases by 0.96 years for every 1 ppm increase in H_2.

4.1.2 Carbon Monoxide

The potential impacts of a global shift to a hydrogen economy include reductions in atmospheric CO and NO_x associated with reductions in various emissions sectors (see Section 3.2). Together, these relatively short-lived species play an important role in the chemical production of ozone and are often termed (alongside CH_4 and VOCs) ozone precursors.

Surface mixing ratios of CO are spatially heterogeneous (Figure 5A), with a distribution governed by the location of CO emissions. These emissions include both natural and anthropogenic sources, and consequently CO mixing ratios are highest in regions with large population densities or that experience significant wildfires. As atmospheric H_2 increases but all other factors remain constant (i.e., ozone precursor emissions and atmospheric CH_4 concentrations) tropospheric CO mixing ratios increase globally, with larger increases modelled in the southern hemisphere (Figure 5B). This response is driven by the decreases to OH discussed in Section 4.1.1; the main chemical sink of CO is reaction with OH, and increases in atmospheric H_2 decrease OH mixing ratios, thereby reducing that loss.

Figure 5: Surface CO mixing ratio for the TS2014_BASE simulation (A), and percentage differences with respect to the TS2014_BASE simulation for the TS2014_2000H_2 simulation (B) and TS2014_2000H_2_O3Pre_1961CH_4 simulation (C). Results shown are averages from the final 25 years of the model simulations; only differences that are statistically significant at the 95% confidence level are presented.

A more complex response is seen in CO when changes to ozone precursor emissions and atmospheric CH_4 are considered. Decreases to ozone precursor emissions in the absence of any other changes result in strong decreases to surface CO mixing ratios, particularly in those areas close to large anthropogenic emissions sources, with additional decreases when CH_4 emissions are also reduced (not shown). However, when the effects of reduced co-emissions and increased atmospheric H_2 are considered together, a clear hemispheric difference in the CO response is seen (Figure 5C). In the more polluted Northern Hemisphere, the impact of local ozone precursor emissions reduction dominates and CO mixing ratios decrease. In contrast, in the less polluted Southern Hemisphere, reductions to OH dominate the CO response, resulting in increased CO mixing ratios.

4.1.3 Ozone

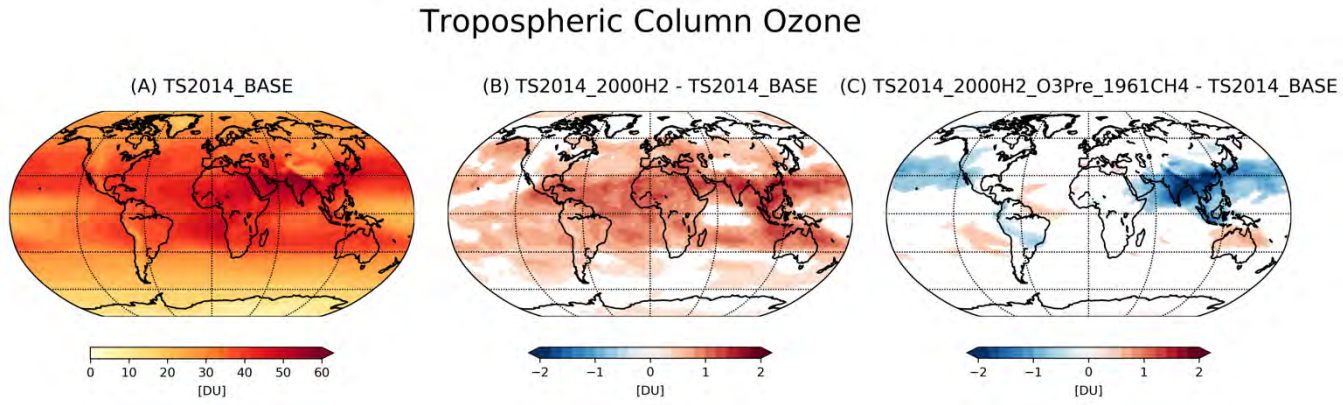
Tropospheric Ozone

Tropospheric ozone is not directly emitted, and its atmospheric abundance instead reflects a balance between downward transport from the stratosphere, deposition at the surface and the difference between chemical production and loss processes. Photochemical production of ozone is driven by oxidation of carbon monoxide (CO), methane (CH_4) and volatile organic compounds (VOCs) in the presence of the oxides of nitrogen. As a result, the OH, NO_x and CO changes identified above all contribute to the tropospheric ozone response to changes in atmospheric H_2 abundance.

Modelled annual mean tropospheric column ozone values and the tropospheric column ozone response to changes in atmospheric H_2 abundance as well as ozone precursors are shown in Figure 6. In general, tropospheric column ozone increases as atmospheric H_2 increases, particularly in the tropics and Northern Hemisphere midlatitudes (although small decreases, not statistically significant, are modelled between the simulations with 500 and 750 ppb H_2 at the surface). Figure 6B shows that for an increase of H_2 from 500 ppb to 2000 ppb, tropospheric column ozone increases, with a global mean increase of 0.59 DU. The increases

to tropospheric ozone are driven primarily through increases in the reaction HO_2 + NO, which increases by ~7% when atmospheric H_2 increases to 2000 ppb.

Figure 6: Tropospheric column ozone for the TS2014_BASE simulation (A), and differences with respect to the TS2014_BASE simulation for the TS2014_2000H_2 simulation (B) and TS2014_2000H_2_O3Pre_1961CH_4 simulation (C). Results shown are averages from the final 25 years of the model simulations; only differences that are statistically significant at the 95% confidence level are presented.

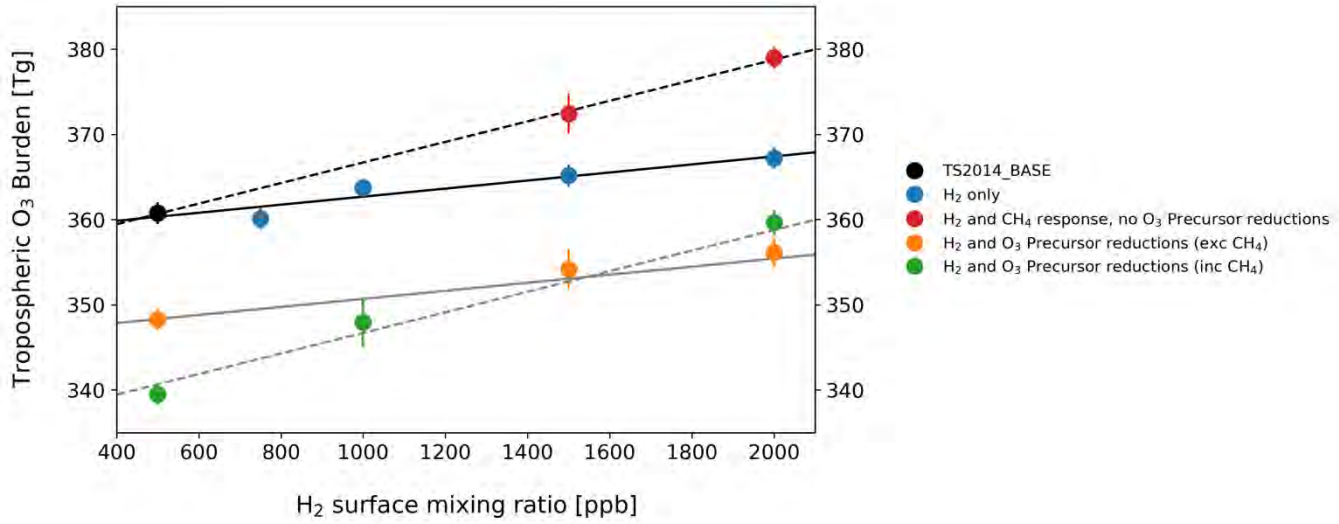
However, when atmospheric CH_4 increases, the effect is to enhance the tropospheric ozone column increase. In contrast, when reductions in ozone precursor and CH_4 emissions are considered, tropospheric column ozone decreases. The tropospheric ozone response to a global shift towards a hydrogen economy is therefore strongly influenced by the amount of H_2 added to the atmosphere through leaks, and the co-benefit reductions achieved in CO, NO_x, non-methane hydrocarbon and CH_4 emissions. In a UKESM1 simulation which assumes a large H_2 leakage, with surface mixing ratios of H_2 reaching 2000 ppb, and emissions reductions in CO, NO_x, non-methane hydrocarbon and CH_4 emissions (following the assumptions presented in Section 3.2), the global mean tropospheric column ozone response is found to be small (-0.1 DU) due to the competing effects outlined above (Figure 6C).

Figure 7 shows the tropospheric ozone burden for each of the simulations used in this report, plotted as a function of the H_2 surface mixing ratio (i.e., a measure of the amount of H_2 escaping to the atmosphere). Different coloured points in Figure 7 separate the experiments into groups: the base simulation (black); simulations in which only H_2 is increasing (blue); simulations in which CH_4 responds to the increasing H_2 (i.e., CH_4 increases; red); simulations in which the ozone precursor emissions (NO_x, CO and VOCs) are reduced (orange); and simulations in which the ozone precursor emissions (including CH_4) are reduced (green). As atmospheric H_2 increases so too does the tropospheric ozone burden. For an increase in atmospheric H_2 of 1 ppm, in the absence of any other changes (blue points), the tropospheric ozone burden increases by 4.7 Tg (black solid line**,** Figure 7). When increases to CH_4 in response to decreasing OH mixing ratios are also considered, there is a stronger tropospheric ozone response, with the tropospheric ozone burden increasing by 12.1 Tg per 1 ppm increase in H_2 (black dashed line**,** Figure 7). The change in tropospheric ozone for a given change in H_2 is not dependent on the background ozone precursor/CH_4 field. This is evidenced by the fact that the slope through the orange/green points matches that through the blue/red points.

`Atmospheric implications of increased hydrogen use

The tropospheric ozone response to a potential hydrogen economy is dependent on several uncertain factors (e.g., the size of the hydrogen economy, the leakage rate, the associated reductions in other anthropogenic species). The linear relationships shown in Figure 7 allow the ozone change for a range of different emission scenarios for H_2 and CH_4 to be estimated, giving the tropospheric ozone response to any future hydrogen economy.

Figure 7: Tropospheric ozone burden plotted as a function of the H_2 surface mixing ratio. The black solid line is the fit through the experiments in which only H_2 is changing. The black dashed line is the fit through the experiments in which CH_4 responds to changing atmospheric H_2 (and OH). The grey solid/dashed lines show the same slope as the black solid/dashed lines, but moved to line up with the orange/green points respectively, in order to highlight that the same linear relationship holds for different ozone precursor emissions.

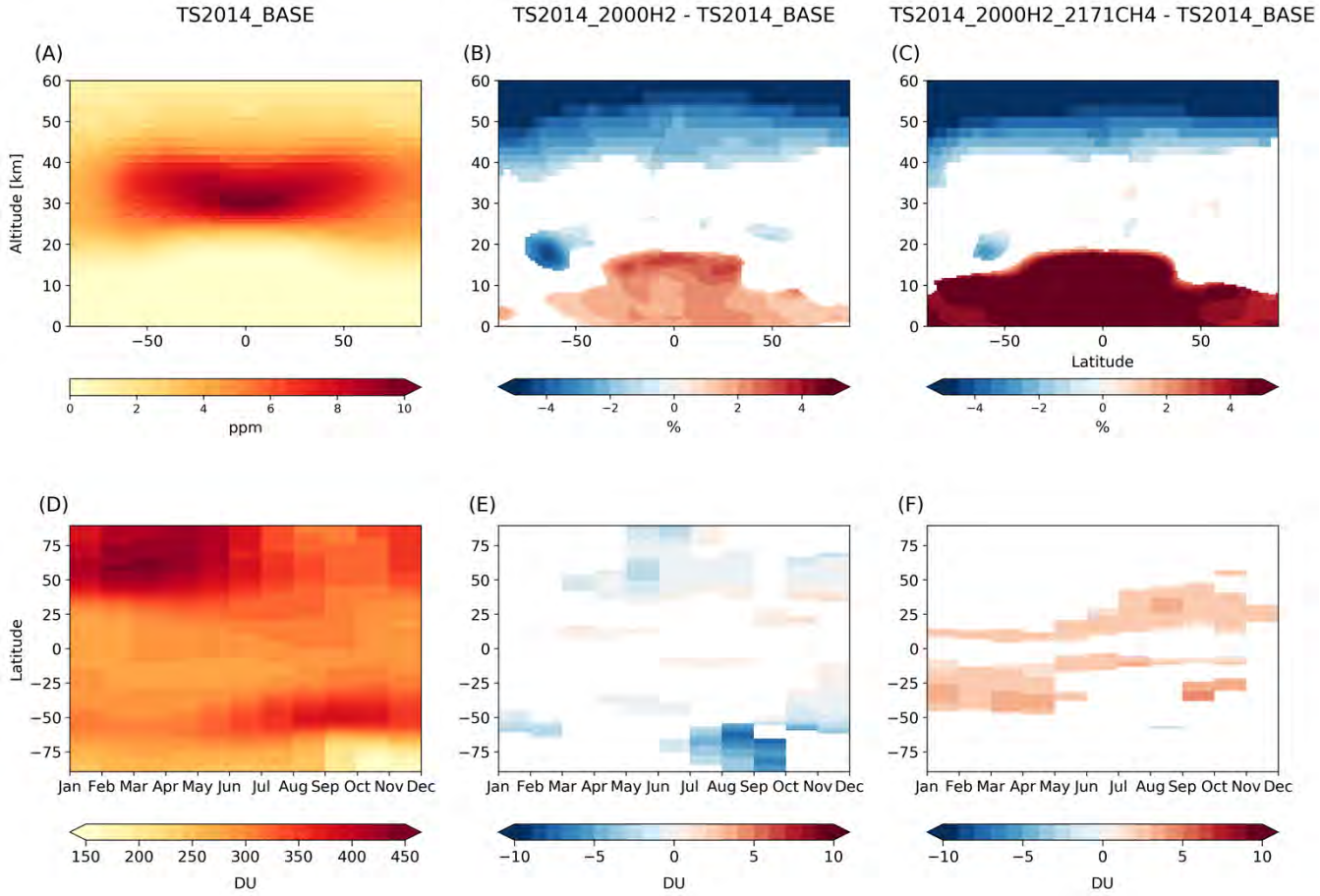

Stratospheric ozone

In contrast to tropospheric ozone, stratospheric ozone is produced through photochemical reactions involving molecular and atomic oxygen, and destroyed through catalytic reactions involving ClO_x, BrO_x, HO_x, and NO_x radicals. As seen above, a shift to a hydrogen economy will result in increased stratospheric water vapour mixing ratios (Figure 3). This has the potential to modify the stratospheric ozone depletion, particularly those reactions involving HO_x radicals, and also to change stratospheric temperatures. Lower temperatures and increased stratospheric water vapour can lead to increased formation of polar stratospheric clouds, enhancing polar ozone depletion. Therefore, investigating the stratospheric ozone response to increased atmospheric H_2 is key.

Annual mean, zonal mean ozone mixing ratios and total column ozone climatologies are shown in Figure 8 for the TS2014_BASE simulation along with differences for the TS2014_2000H_2 and TS2014_2000H_2_2171CH_4 simulations with respect to TS2014_BASE. As discussed in Section 4.1.1, as atmospheric H_2 increases, so too does tropospheric ozone, and this increase is further enhanced when the CH_4 response is considered. In contrast, ozone in the upper stratosphere and polar lower stratosphere decreases with increasing atmospheric H_2, while in the lower and middle stratosphere of mid-latitudes and the tropics ozone mixing ratios remain relatively unchanged.

Figure 8: Top row: zonal mean ozone mixing ratios for the TS2014_BASE simulation (A), and percentage differences with respect to the TS2014_BASE simulation for the TS2014_2000H_2 simulation (B), and TS2014_2000H_2_2171CH_4 simulation (C). Bottom row: total column ozone climatology for the TS2014_BASE simulation (D), and differences with respect to the TS2014_BASE simulation for the TS2014_2000H_2 simulation (E), and TS2014_2000H_2_2171CH_4 simulation (F). Results shown are averages from the final 25 years of the model simulations; only differences that are statistically significant at the 95% confidence level are presented.

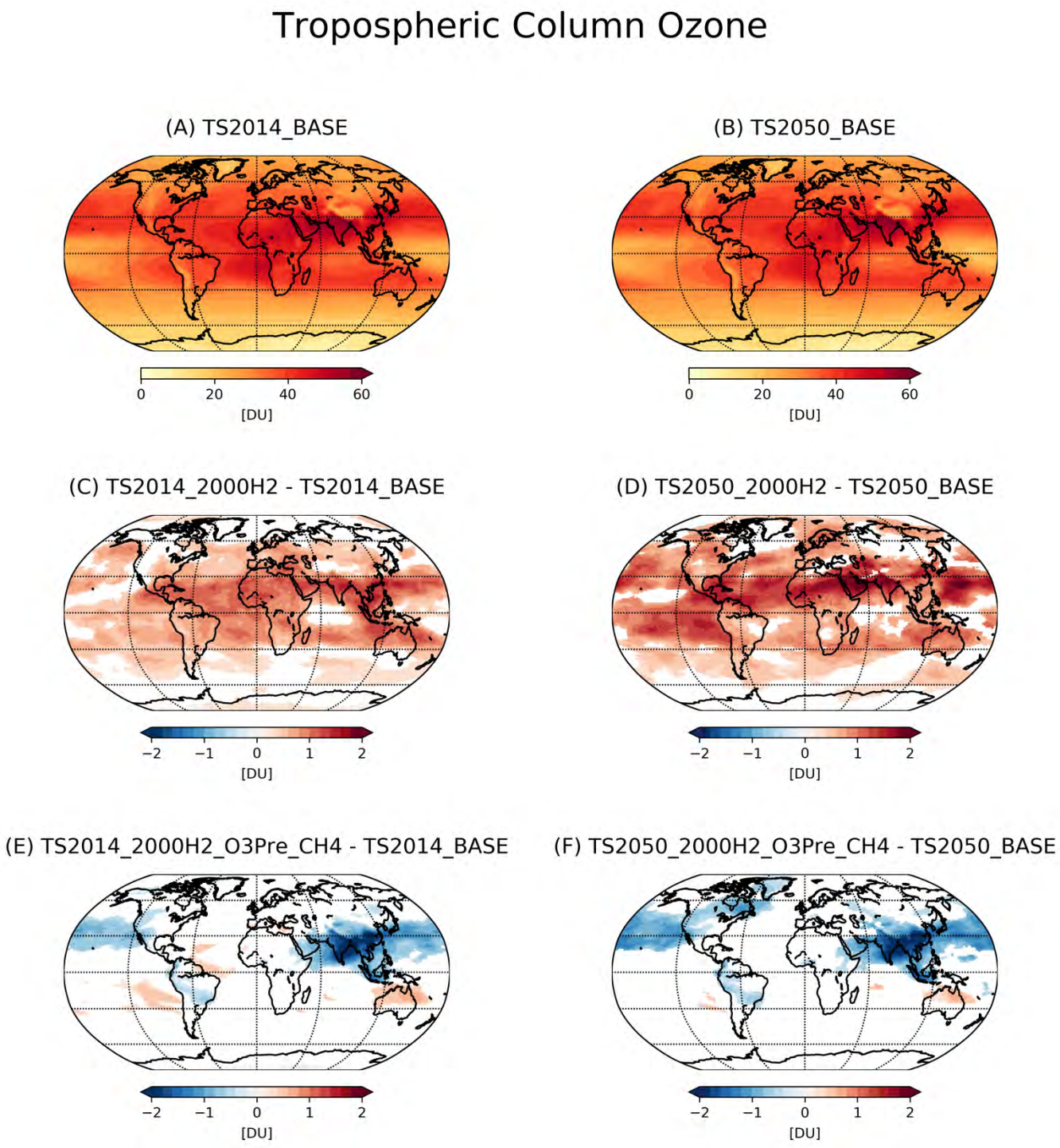

When the total ozone column climatology is considered (lower row in Figure 8), the largest decreases are modelled in the Antarctic springtime, indicating increased polar lower stratospheric ozone depletion with increased atmospheric H_2 (Figure 8E). However, these changes, while statistically significant, are relatively small (5-10 DU). When the CH_4 response to increasing atmospheric H_2 mixing ratios is considered, no statistically significant total column ozone depletion is modelled (Figure 8F), with some small (up to 5 DU) increases in mid-latitude and tropical total column ozone. It should be remembered that the total column includes changes to tropospheric ozone, and that this small increase seen in Figure 8F is driven by the large increases to tropospheric ozone mixing ratios shown in Figure 8C and discussed above.

4.2 Sensitivity of tropospheric ozone changes to background climate

Figure 9 shows annual mean tropospheric column values for both the TS2014 and TS2050 base simulations (panels A and B). As discussed above, the 2050 simulations are performed using 2045-2055 climatological boundary conditions taken from the CMIP6 SSP2-4.5 scenario. Also shown is the tropospheric column ozone response to an increase in atmospheric H_2 (panels C and D) and to an increase in atmospheric H_2 in conjunction with reductions in tropospheric ozone precursors (panels E and F). Under both present and future climate conditions, tropospheric column ozone is modelled to increase in response to increased atmospheric H_2 mixing ratios. The spatial pattern of this increase is broadly consistent under the two climate states, with largest increases between 30ºS-30ºN. The magnitude of this increase is also broadly consistent with a global mean tropospheric column ozone increase of 0.59 DU under present day conditions and 0.76 DU under future climate conditions for a 1500 ppb increase in H_2. Similarly, when reductions in ozone precursor emissions and the response of atmospheric CH_4 changes are considered alongside increases to atmospheric H_2, the spatial pattern of tropospheric column ozone changes are consistent between the two climate states. For both, large decreases are modelled over South and Southeast Asia, with smaller decreases throughout much of the Northern Hemisphere as these regions have the largest reductions in anthropogenic ozone precursor emissions, while small increases in tropospheric column ozone are modelled in the Southern Hemisphere. Global mean tropospheric column ozone is modelled to reduce by 0.1 DU under present day conditions, and 0.25 DU under 2050 conditions. This analysis indicates that there is not a significant difference in the modelled response of tropospheric ozone to potential emissions changes associated with a H_2 economy under the different climate states considered here.

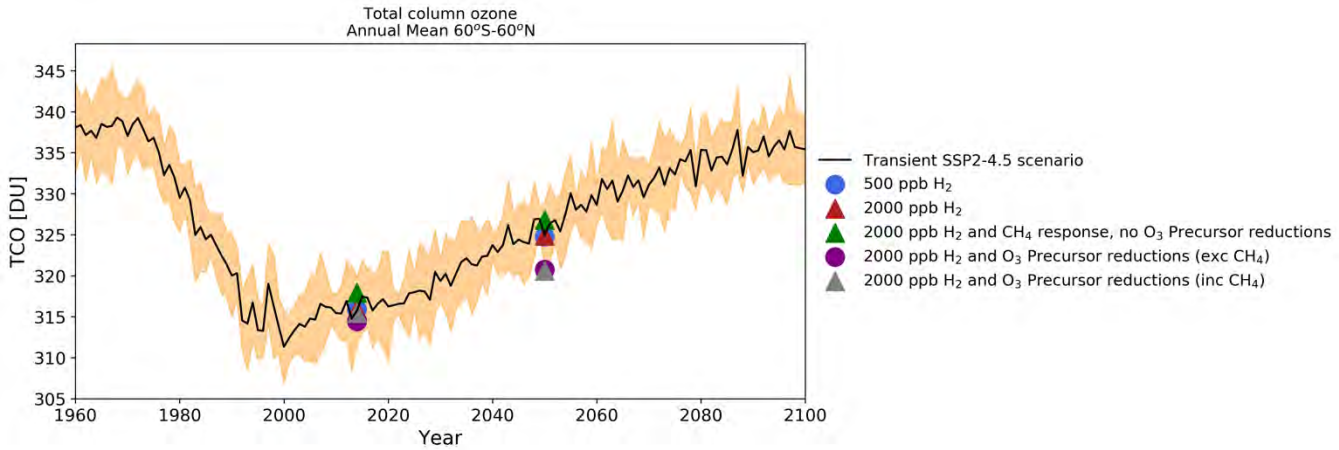
Figure 9: Tropospheric column ozone in the BASE simulations (top row) and response to increased atmospheric H_2 mixing ratio (middle row) and increased H_2 mixing ratios with reductions in anthropogenic ozone precursors and associated changes to atmospheric CH_4 (bottom row) under present day (2014) and future (2050 SSP2-4.5) climate states. Results shown are averages from the final 25 years of the model simulations; only differences that are statistically significant at the 95% confidence level are presented.

4.3 Impacts of a hydrogen economy on ozone recovery

Figure 10 shows the evolution of annual mean total column ozone, averaged over 60°S-60°N, from 1960 to 2100 following the SSP2-4.5 scenario. This data is taken from UKESM1 simulations performed as part of the CMIP6 activity. The long-term evolution of total column ozone follows a well understood pathway: large, rapid declines from 1970 to the late 1990s associated with the emission of chlorinated ozone depleting substances (principally chlorofluorocarbons such as CFC-11 and CFC-12), followed by slow recovery as stratospheric chlorine declines in the future. Plotted over this timeseries are data from the timeslice experiments used in this study. Good agreement is seen between the year 2014 and year 2050 base timeslice simulations (blue circles) and the CMIP6 timeseries. For both time periods, increased atmospheric H_2, in the absence of any other changes, leads to small decreases in total column ozone. When changes to atmospheric CH_4 are also considered, total column ozone increases slightly. However, the total column ozone response to changing atmospheric H_2, with and without the associated changes to atmospheric CH_4, are within the spread of the CMIP6 ensemble (denoted by the orange envelope). This indicates that even large changes in atmospheric H_2 will likely have a negligible impact on ozone recovery. The only simulations in which significant changes to total column ozone are modelled are those 2050 simulations which consider reductions in tropospheric ozone precursors. As discussed above, total column ozone changes include those in the troposphere, and reductions to ozone precursors reduce the tropospheric ozone burden. However, the stratospheric ozone changes resulting from these emissions reductions are not significant.

Figure 10: Total column ozone projections from 1960-2100, averaged over 60ºS-60ºN, following the SSP2-4.5 scenario performed by the UKESM1 model for CMIP6. The black line shows the ensemble mean, and the orange envelope shows the ensemble spread. Also shown are timeslice experiments performed as part of this work for the present day (2014) and future (2050) scenarios.

5 Radiative forcing

5.1 Overview

The impact of H_2 emissions on the Earth's energy budget involves a number of pathways, chiefly through modification of the levels of radiatively important gases such as ozone and CH_4, and modification of gas-phase oxidant levels which then alters the level of aerosols (so-called 'direct' aerosol effect) and the properties of clouds formed by these aerosol particles ('indirect' aerosol effects).

In this section, we present the Effective Radiative Forcing (ERF) for each of the scenarios studied relative to the Base experiment. Our choice of ERF (IPCC 2014; IPCC 2021) as a metric allows the climate forcing of H_2 to be compared with other composition and Earth system changes in a consistent manner. The ERF concept incorporates rapid adjustments to e.g. clouds and water vapour that occur independent of surface temperature change. The UKESM1 allows the effect of these adjustments to be estimated and for this study, we used the methods detailed in O'Connor et al. (2020). This change in radiative forcing can be related approximately to the global mean equilibrium surface temperature change via

$$\Delta T \approx \lambda \Delta F$$

in which ΔF is ERF, and ΔT the temperature change. λ, the constant of proportionality, is around +0.86 K per W m^{-2}; a positive change in radiative flux leads to an increase in surface temperature. ΔF is calculated as the sum of both shortwave and long wavelength regions.

Note that in the following we have not included the significant climate benefit arising from the reduction in CO_2 emissions which should follow a move to H_2. We are simply looking at the radiative forcing which would result from changes to H_2 in the atmosphere.

Figure 11: The effect of the simulated changes in atmospheric composition on effective radiative forcing (ERF). Left hand panel shows the ERF as a function of H_2 and other experimental conditions; right hand figure shows the ERF as a function of CH_4 and other experimental conditions.

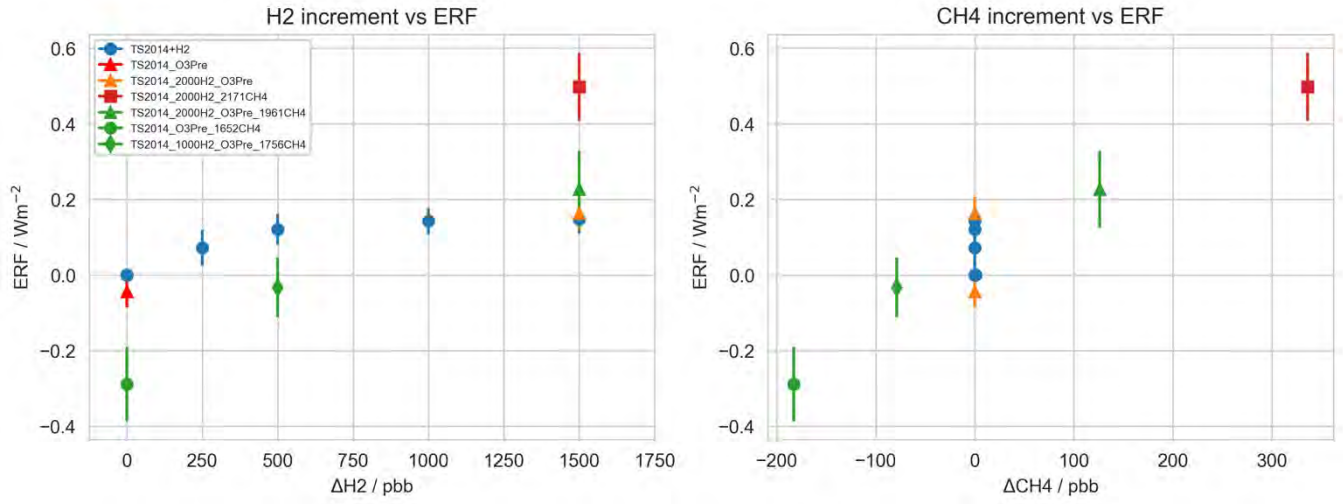

Figure 11 summarises the ERF for the various experiments, labelled according to the H_2 and CH_4 lower boundary mixing ratios and, if appropriate, whether ozone precursor emissions were decreased.

The ERF varies from cooling (negative ERF) to warming (positive ERF) tendency depending on the scenario. The largest ERF occurs for the largest increases in H_2. The data in Figure 11 suggest the sensitivity of ERF to changing H_2 levels is greatest for small changes in H_2, but there is a large uncertainty on the ERF and further work is required to diagnose the factors controlling sensitivity in the ERF response. Similarly, the larger the increase in CH_4, the larger is the ERF; conversely, the larger the decrease in CH_4, the greater the climate benefit (the more negative the ERF). Reductions in the emissions of ozone precursors (triangles in Figure 11) generally have a small impact on radiative forcing for the scenarios considered (but would have a significant air quality benefit).

Increases in H_2 are driven by its leakage into the atmosphere. Figure 11 shows that for maximum climate benefit it is essential to limit any leakage of H_2 to a minimum. As explained further below, this reduces any increase in the concentrations (and radiative forcing) of tropospheric ozone or stratospheric water vapour; it also mitigates against the potential increase in the CH_4 lifetime with, again, a climate benefit.

We explore these ERFs in more detail in the following sections, focussing first in Section 5.2 on the experiment where the H_2 LBC changed to 2000 ppb, with no other changes (experiment TS2014_2000H_2) and in Section 5.2 on the experiment where we assume no H_2 leakage but with the CH_4 LBC reduced to 1652 ppb (experiment TS2014_O3Pre_1652CH_4).

5.2 Impacts of increased hydrogen levels on radiative forcing

The forcing, ΔF, can be broken down into the radiative impact of gas-phase species, so-called clear-sky effects, and the changes to the radiative properties of clouds, in both short- and long wavelength regions. Clouds serve to cool the planet, and so changes in cloud properties can affect the ERF via modifications to planetary albedo in the visible region, and also via changes to the outgoing long wavelength radiation.

Figure 12 shows the ERF broken down into short and long wavelength regions, and clear-sky and cloud radiative effects for experiment TS2014_2000H_2, relative to the base experiment. The global mean changes are small, about 0.14 W m^{-2} compared to an historical CO_2 forcing of 1.8 W m^{-2}, but statistically significant (see Figure 12). The variability of the radiative fluxes, which is the result of internal (natural) model variability, is of the order of 0.1 W m^{-2}. Figure 12 also shows the ERF as a function of latitude and longitude. In this case, a mask has been applied to occlude regions where the ERF is within the statistical variation of the modelled flux at that location, and only regions where the signal is above this are plotted.

Figure 12 shows large regional variations. In this experiment, the largest changes are in the longwave clear-sky forcing, consistent with increased levels of tropospheric ozone and stratospheric water vapour, radiatively important gases, and in cloud radiative properties in the short wavelength region.

Figure 12: ERF for TS2014_2000H_2 calculated with respect to BASE. CRE denotes cloud radiate effect. A mask has been applied to remove data from the plot where the ERF is less than the model ERF interannual variability.

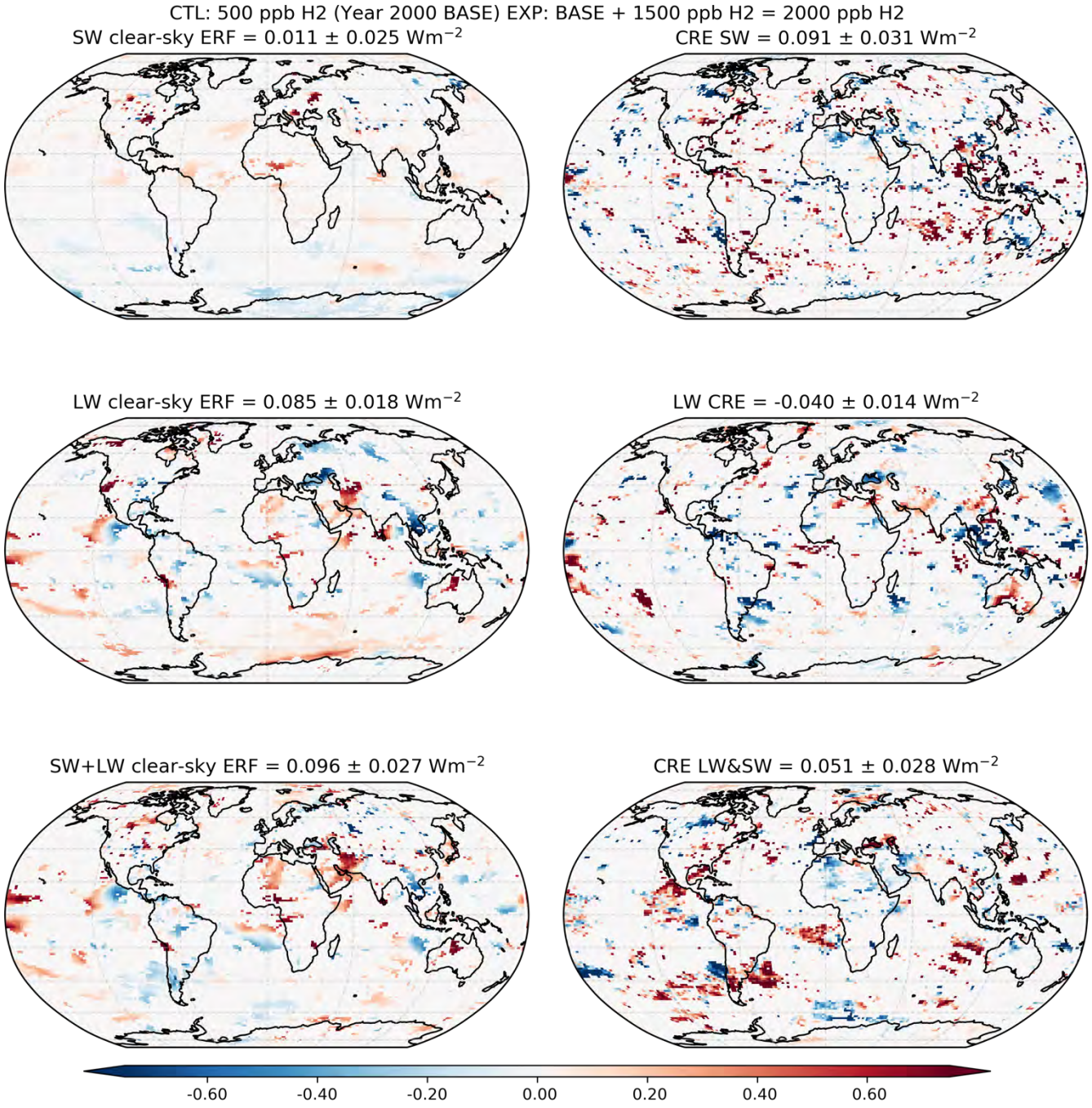

Figure 13: Cloud droplet number concentration (CDNC) in the UKESM1 model at 1km altitude. The left hand figure shows CDNC in the base (500 ppb H_2 case), the right hand the change in CDNC when H_2 is increased to 2000 ppb.

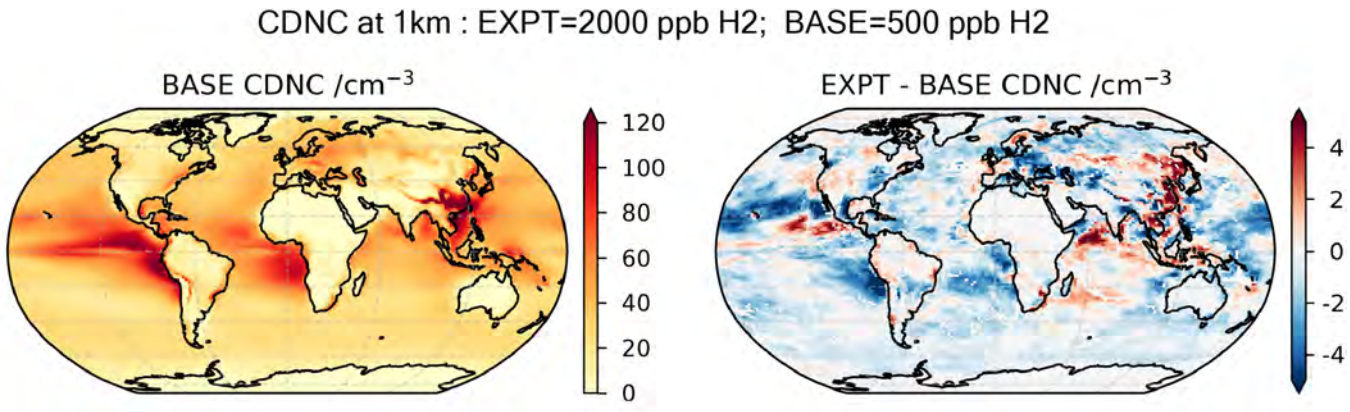

Figure 13 shows for the same experiments the change in the cloud droplet number concentration (CDNC), a key property governing the reflectivity of the cloud. The cloud albedo is closely tied to droplet number (Twomey, 1959; IPCC 2014; 2021); a cloud with a larger CDNC will, for a given condensable water amount, have smaller individual droplets which more efficiently scatter light at visible wavelengths, making the cloud more reflective. The figure shows that increasing H_2 levels in the atmosphere results in a reduction in CDNC and hence a lower cloud albedo. The decrease in reflected light serves as a positive radiative forcing in the short wavelength region, and so would be expected to lead to an increase in global mean surface temperature (GMST). While future work would examine the full climate response, the methods employed here serve to determine the climate forcing, which ultimately drives the climate response.

We ran a further experiment to quantify the effect of simultaneous reductions in emissions of ozone precursors in comparison with TS2014_2000H_2. Within statistical uncertainty, the resulting ERF (TS2014_2000H_2_O3Pre) was identical to that from the TS2014_2000H_2 experiment described above. Similarly, an experiment in which ozone precursors were reduced relative to the base experiment (in this case without any change in the H_2 LBC) also led to a change in ERF that was not statistically significant.

5.3 Radiative forcing and Methane

A further group of experiments examined the radiative effect of changes in CH_4 levels, in response either to changes in the CH_4 emissions or as a response to changing levels of the gas phase oxidant, OH, consequent on H_2 emissions as discussed in Section 4.

Our first experiment in this group examined the CH_4 response to suppression of the OH sink. In scenario TS2014_2000H_2_2171CH_4, we examined the effect of H_2 on CH_4 levels in the present day. We allowed CH_4 levels to adjust to new equilibrium values consistent with the decreased OH levels that result from increased H_2 emissions. This equilibrium value is significantly higher than present day levels, by around 340 ppb, and illustrates the impact of H_2 on the coupled

OH-CH_4-H_2 system. The increase in CH_4 results in a strong forcing of nearly 0.5 W m^{-2} (see Figure 11), an additional 0.35 W m^{-2} over the BASE+1500 ppb H_2 case in which CH_4 levels were held at present day levels. This ERF is significantly larger than the clear-sky forcing estimated using simplified expressions for RF in section 3.3, and illustrates the importance of additional contributions to the RF, such as cloud adjustments. In the second experiment in this set, TS2014_2000H_2_O3Pre_1961CH_4, we examined the effect of a combined increase in H_2, which decreases OH and the CH_4 sink, and expected decreases in emissions of both CH_4 and O3PRE from present-day levels (see Section 3.2). Despite the decrease in CH_4 emissions, CH_4 equilibrium levels are 1961 ppb, higher than the BASE case of 1835 ppb, illustrating the effect of H_2 on OH levels. As shown in Figure 11, in this experiment the ERF was 0.23 W m^{-2}, higher than the BASE+1500ppb H_2 case, highlighting the expected role of CH_4 in the climate response.

In the third experiment, TS2014_O3Pre_1652CH_4, the scenario reflects a decline in CH_4 emissions from a switch to H_2 as a fuel source (see Section 3.2), with simultaneous decrease in ozone precursor emissions. In this scenario, H_2 emissions are tightly controlled and the H_2 level remains at 500 ppb. CH_4 levels fall along with tropospheric ozone and stratospheric water vapour. This scenario results in a significant negative ERF of 0.3 W m^{-2} (Figure 11) or a cooling of approximately 0.26 °C.

Figure 14 shows that the ERF response in this case is complex and distributed more-or-less evenly across shortwave cloud response (decreased CH_4 leads to increased OH, which leads to increased CDNC, as with, but in the opposite sense to, the TS2014_2000H_2 experiment), and a large decrease in LW CS forcing, presumably due to decreases in CH_4 and O_3, with a more complex long wavelength cloud response that may be the result in a change of cloud top height due to the significant change in cloud properties.

The ERFs calculated in these latter experiments are similar in magnitude to the results from a study by Paulot et al. (2021), who found an ERF of 0.17 Wm^{-2} in their HIGH_H_2_CH_4 experiment, in which H_2 emissions were 200 Tg per year and CH_4 levels had been raised from 1808 ppb to 2005 ppb, an increase of 197 ppb. In the UKCA model, assuming linearity of response in Figure 11, a 197 ppb increase in CH_4 would lead to an ERF of approximately 0.24 Wm^{-2}, about 40% higher than that calculated using the GFDL-AM4.1 model used in Paulot et al. (2021). This higher sensitivity of ERF to increases in CH_4 mixing ratio in UKESM has been noted elsewhere (see, e.g., O'Connor et al. (2021)), and reflects the cascade of changes in oxidants that result from changes in CH_4 (and H_2) – which go on to affect aerosols and clouds. Such couplings and feedbacks are relatively unique in UKESM compared with other CMIP6 models, but more studies are required to constrain the magnitude of the response of aerosols to changes in oxidants.

Figure 14: ERF for TS2014_O3Pre_1652CH$_4$ calculated with respect to BASE. The CH$_4$ decreases result in large decrease (cooling) in LW CS; OH increases (Strat H$_2$O decreases) lead to enhanced cloud albedo (increased stratospheric O$_3$) and negative forcing.

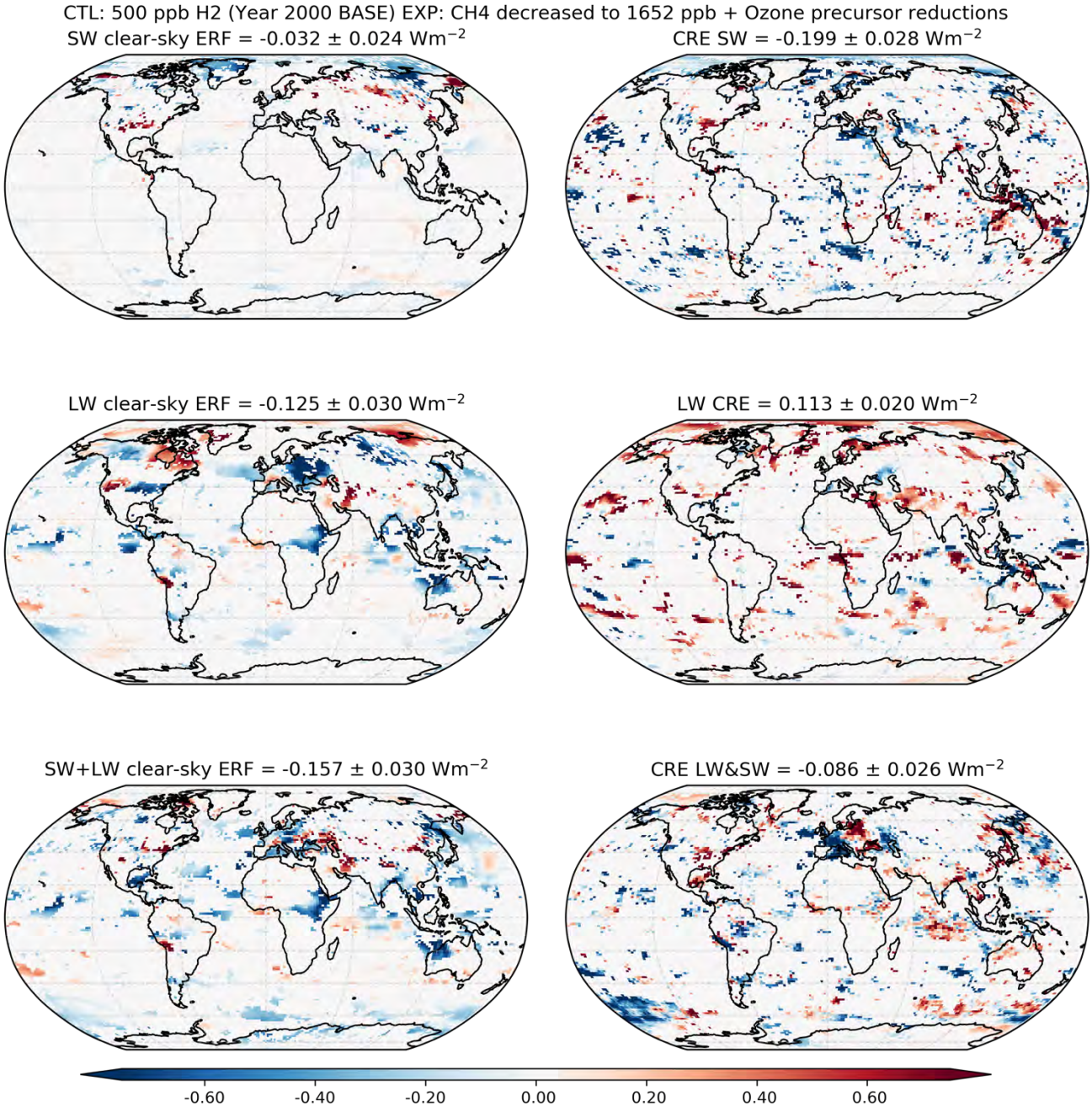

Table 8 summarises the radiative forcing changes resulting from the full set of experiments conducted.

Table 8: Summary of atmospheric composition and radiative forcing changes in experiments (where Tau CH_4 is the methane lifetime).

Experiment	OH	TAU CH_4	Trop O_3	ERF Clear Sky LW + SW	ΔCRE LW + SW	ERF all sky, LW+SW
	10^6 cm^{-3}	Years	Tg	W m^{-2}	W m^{-2}	W m^{-2}
Base	1.22	8.48	360.8	N/A	N/A	N/A
TS2014_750H_2	1.20	8.67	360.1	0.051 ± 0.041	0.021 ± 0.041	0.0722± 0.095
TS2014_1000H_2	1.18	8.83	363.7	0.069 ± 0.054	0.033 ± 0.054	0.102 ± 0.097
TS2014_2000H_2	1.11	9.46	367.2	0.096 ± 0.056	0.051 ± 0.056	0.148 ± 0.076
TS2014_O3Pre	1.24	8.43	348.2	-0.0021 ± 0.053	-0.051 ± 0.053	-0.053 ± 0.077
TS2014_2000H_2_O3Pre	1.11	9.43	356.1	0.110 ± 0.056	0.054 ± 0.044	0.164 ± 0.087
TS2014_2000H_2_O3Pre_1961CH_4	1.09	9.60	359.7	0.186 ± 0.108	0.0404 ± 0.108	0.223 ± 0.202
TS2014_O3Pre_1652CH_4	1.27	8.14	339.5	-0.16 ± 0.14	-0.123 ± 0.104	-0.289 ± 0.196
TS2014_2000H_2_2171CH_4	1.06	9.92	379.0	0.342 ± 0.099	0.155 ± 0.104	0.497 ± 0.179

6 Calculation of the Global Warming Potential

6.1 Background

A global warming potential (GWP) quantifying the indirect radiative forcings associated with H_2 has so far only previously been determined in a very limited number of studies (Derwent et al., 2020, an update on Derwent et al., 2006, and Field and Derwent, 2021). Using a 3-dimensional global chemistry-transport model, Derwent et al. (2020) obtained a GWP(100) (100 year time horizon GWP) for H_2 of 5 ± 1. Field and Derwent (2021) obtained a value of 3.3 ± 1.4 using a 2-dimensional tropospheric model. Both of these studies considered only the influence of H_2 on tropospheric composition (CH_4 and ozone) in their H_2 GWP estimates, excluding any contribution from potential changes in the stratosphere.

The indirect radiative forcing associated with H_2 was calculated by Paulot et al. (2021) using a chemistry-climate model incorporating both changes in tropospheric and stratospheric composition, but they did not determine an H_2 GWP. One third of their estimated total indirect forcing due to H_2 (0.84 mW m^{-2}/($TgH_2\,yr^{-1}$)) is attributed to the stratospheric response associated with an increase in water vapour, highlighting the potential importance of the stratosphere for an H_2 GWP. To our knowledge, our study here is the first study to determine a GWP for H_2 including both the tropospheric and stratospheric response.

6.2 Method: determining GWPs from steady-state simulations

The GWP is defined as the cumulative radiative forcing over a specified time horizon resulting from the emission of a unit mass of gas relative to a reference gas (CO_2). GWPs can be derived from either transient model simulations, which follow the chemical and forcing evolution of a pulse emission, or from steady-state simulations, together with additional information about the lifetimes of the chemical perturbations following a step emission. As both H_2 and CH_4 chemical tracers in UKESM1 use a defined concentration lower boundary condition, we employ the steady-state method to determine a GWP for H_2.

Fuglestvedt et al. (2010) describe a method by which steady-state simulations can be employed to derive GWPs from indirect forcings. Their methodology was adopted to present GWPs for short-lived climate forcers in the IPCC Fifth Assessment Report (IPCC, 2014) and implicitly adopted for Global Temperature Change Potentials in the IPCC Sixth Assessment Report (IPCC, 2021). However, we found this method to be unsuitable for use with species with intermediate atmospheric lifetimes, such as H_2. As part of this study, we derive a more universal version of the equations presented in Fuglestvedt et al. (2010), suitable for use with H_2. This method and our H_2 GWP calculations based on UKESM1 results are outlined in Annex 1.

6.3 Atmospheric lifetime of molecular hydrogen

The atmospheric lifetime of H_2 is an important, but uncertain, factor in determining the GWP for H_2. It is determined by fluxes through two main destruction pathways: reaction with the hydroxyl radical (OH) and uptake by soils. Uptake by soils is estimated to represent ~75% of H_2 destruction, with the remainder due to reaction with OH. The overall lifetime of atmospheric H_2 (α_H) is represented by:

$$\frac{1}{\alpha_H} = \frac{1}{\tau_{H2+OH}} + \frac{1}{\tau_{H2SOIL}}$$

Where τ_{H2+OH} is the lifetime of H_2 with respect to the OH sink and τ_{H2SOIL} is the lifetime of H_2 with respect to soil uptake. There are uncertainties in both lifetimes, however the majority of the uncertainty in the H_2 lifetime is due to uncertainty in the soil uptake lifetime (e.g. Ehhalt and Rohrer 2009). This is relevant for GWP calculations as the magnitude of the soil sink determines the relative proportion of any future H_2 leakage that will be taken up by soils, compared to that which will react with OH in the atmosphere, subsequently inducing chemical feedbacks and indirect radiative forcings. In our study, the total H_2 lifetime, α_H, is derived from UKESM1 results combined with existing literature studies. As H_2 is prescribed as a lower boundary condition in UKESM1, we can determine a chemical lifetime for H_2 based on reaction with OH within the model, but not an H_2 lifetime with respect to uptake by soils. The H_2 lifetime used in our GWP calculations is therefore based on the chemical lifetime derived from UKESM1 in our TS2014_BASE simulation (8.3 years) and a range of soil uptake lifetimes taken from published global H_2 budget model studies. We use this range of values to account for the influence of soil sink uncertainties on the H_2 GWP (Novelli et al., 1999; Yashiro et al., 2011; Hauglustaine and Ehhalt, 2002; Sanderson et al., 2003; Rhee et al., 2006; Xiao et al., 2007; Price et al., 2007; Ehhalt and Rohrer, 2009; Pieterse et al., 2013; Paulot et al., 2021; see Table 9). This results in a range for α_H of 1.4 to 2.2 years, with a mid-range estimate of 1.9 years.

Uncertainties in the chemical lifetime of H_2 are not considered in the GWP calculation as they will be correlated with uncertainties in other relevant parameters (e.g. the CH_4 lifetime) and therefore simulations with multiple models and chemistry schemes would be required to assess their impact on the GWP. However, we note that due to the dominance of the soil sink, uncertainties in the chemical sink have a minor impact on the total H_2 lifetime (relevant for the GWP calculation). For example, when the range of chemical H_2 lifetimes from existing literature studies (listed above) is combined with a mean soil uptake lifetime of 2.5 years, this results in a range in the total H_2 lifetime of 1.9 to 2.0 years, significantly less than the range resulting from uncertainties in the soil uptake lifetime. As with CH_4, we also determine a level of self-feedback on the chemical lifetime for H_2 in our model simulations. However, this has a negligible impact on the total H_2 lifetime due to the dominance of the soil sink.

Table 9: The range of hydrogen soil deposition lifetimes from existing literature studies and the resulting total hydrogen lifetime when combined with the chemical lifetime of 8.3 years from UKESM1. The H_2 budget studies included in the calculation of the mean are: Novelli et al., 1999; Yashiro et al., 2001; Hauglustaine and Ehhalt, 2002; Sanderson et al., 2003; Rhee et al., 2006; Xiao et al., 2007; Price et al., 2007; Ehhalt and Rohrer, 2009; Pieterse et al., 2013; Paulot et al., 2021.

τ_{H2SOIL} (years)	α_H (years)
1.7 (min)	1.4
2.5 (mean)	1.9
2.9 (max)	2.2

6.4 A Global Warming Potential for hydrogen

A total GWP for H_2 can be obtained by summing the GWPs resulting from perturbations to CH_4, tropospheric ozone and stratospheric water vapour following an increase in H_2. The calculations of the H_2 GWPs for each of these radiatively active species are outlined in Annex 1 and are based on chemical composition changes and time constants derived from our UKESM simulations, along with radiative efficiency scaling factors from IPCC (2014, 2021). We do not use the effective radiative forcings determined from UKESM1 (see Section 5) in the GWP calculations as the calculated ERFs cannot be attributed to changes in individual chemical species, which will vary with different time constants following a pulse emission (required for calculating GWPs from steady-state simulations). Changes to stratospheric ozone are not included in our GWP calculations as, based on results from our UKESM1 simulations (see Annex 1), we determine its contribution to the time integrated radiative forcing to be negligible. Using radiative efficiencies and the absolute global warming potential (AGWP) for CO_2 from IPCC AR5 (IPCC, 2014), we obtain a total GWP(100) for H_2 of 11 ± 5, accounting for uncertainties in the hydrogen soil sink, radiative forcing scaling factors and the AGWP for CO_2 (see Table 10). For a 20 year time horizon, we obtain a GWP(20) for H_2 of 33, with an uncertainty range of 20 to 44.

We find that using updated radiative forcing scaling factors from IPCC (2021) slightly increases the indirect H_2 GWP due to CH_4, whilst decreasing the indirect GWPs resulting from tropospheric ozone and stratospheric water vapour, relative to IPCC (2014) (see Table 11). These effects approximately cancel and the difference in total H_2 GWPs based on IPCC (2014) and IPCC (2021) data is negligible relative to our uncertainties.

The only previous studies to estimate a GWP(100) for H_2, Derwent et al. (2020) (hereafter referred to as D2020) and Field and Derwent (2021) (hereafter referred to as FD2021) obtained values of 5 ± 1 and 3.3 ± 1.4 respectively, based on changes to the troposphere only. Our value of 11 ± 5 therefore represents a significant increase in the H_2 GWP(100) relative to

previous estimates. In part this is due to the inclusion of the stratosphere in our study, which accounts for approximately 30% of the GWP. Excluding the stratosphere, our troposphere-only GWP(100) of 7.9 (4.3 to 11.5) is still larger than the previous estimates, although there is some overlap within the uncertainty bounds.

Part of the difference between the troposphere-only H_2 GWP(100)s in this study and that of D2020 and FD2021 likely arises from the different methods employed to determine the H_2 GWP. Whereas we derive an H_2 GWP from steady-state model simulations, both D2020 and FD2021 use transient simulations that were however run for only a limited period (5 years in the case of D2020, 60 years in the case of FD2021), and then extrapolated to 100 years to determine a GWP(100). The time constants used in the extrapolation were based on e-folding decay time constants for the CH_4 perturbation lifetime (for CH_4) and the H_2 lifetime (for O_3). In the case of the 5 year simulation by D2020, this method will result in an underestimate of the H_2 GWP(100), as the assumption that CH_4 will simply decay according to a time constant of the CH_4 perturbation lifetime after 5 years neglects the influence of any H_2 from the pulse remaining in the atmosphere that will continue to perturb the atmospheric composition, and CH_4 in particular. In addition, assuming that the O_3 perturbation will decay according to a time constant of the H_2 lifetime between 5 and 100 years after the pulse neglects a longer-scale time constant associated with the influence of CH_4 on ozone that will also result in an underestimate of the H_2 GWP. Due to these reasons, we would expect our value for the H_2 GWP(100) to be larger than that derived by D2020. As the model simulation in FD2021 was run for 60 years before extrapolating, we would expect these decay rate assumptions to have less of an impact on their H_2 GWP(100) value. Part of the difference between the H_2 GWPs in this study and FD2021 can be attributed to FD2021 using a radiative forcing scaling factor for changes in ozone that is approximately 25% lower than the value applied in this study (Stevenson et al., 2013), although this is likely to have a relatively minor effect (resulting in a difference in the H_2 GWP of less than 1).

A recent study by Paulot et al. (2021) estimated the indirect radiative forcing at steady-state due to an increase in H_2 emissions using the GFDL-AM4.1 chemistry-climate model, but did not calculate a GWP for H_2. Paulot et al. (2021) found that H_2 causes an indirect forcing of 0.13 mW m^{-2} ppb$(H_2)^{-1}$. We obtain a value of 0.18 $\pm$ 0.03 mW m^{-2} ppb$(H_2)^{-1}$ based on the steady-state changes in composition in our UKESM1 TS2014_2000H_2 and TS2014_2000H_2_2171CH_4 simulations and the IPCC (2014) radiative forcing scaling factors with the uncertainties as outlined above. The difference between our calculated radiative forcing per ppb H_2 and that of Paulot et al. (2021) can be attributed to larger radiative forcings for both CH_4 and tropospheric ozone per ppb H_2 derived in our study. As the majority of the ozone forcing (~66%) in this study is methane-induced, part of the difference in the CH_4 and ozone radiative forcings between this study and Paulot et al. (2021) can be explained by the larger CH_4 feedback factor in UKESM1 (1.49) relative to the chemistry-climate model used in Paulot et al. (2021) (1.3). This will lead to a larger change in CH_4 for a fixed change in H_2 in UKESM1 relative to Paulot et al. (2021). The CH_4 feedback factor of 1.49 derived here for UKESM1 is at the top of a range of values of 1.19 to 1.43 for six different models (Thornhill et al. 2021), and as such may lead to a larger H_2 GWP relative to a model with a mid-range feedback factor. However, uncertainties in the GWP due to the CH_4 feedback factor are likely to be relatively minor when

compared with uncertainties due to the hydrogen soil sink. The radiative forcing per ppb H_2 obtained for stratospheric water vapour is identical in our study and that of Paulot et al. (2021), as is the conclusion that the radiative forcing resulting from changes in stratospheric ozone is negligible.

Table 10: Indirect radiative forcings arising from a change in the H_2 LBC based on changes in composition in our UKESM1 and box model simulations, along with the associated GWP(100)s for H_2 calculated using equations E1 to E4.

Radiatively active species	Radiative Forcing at steady-state (mW m^{-2} $ppbH_2^{-1}$)	H_2 GWP (100)	GWP range – soil sink uncertainties	Uncertainty arising from RF scaling factors and $AGWP_{CO2}$	Total GWP(100) range
Methane	0.08	4.7	3.5 – 5.5	± 28%	2.5 – 7.0
Tropospheric ozone (methane and non-methane induced)	0.06	3.2	2.3 – 3.7	± 47%	1.2 – 5.5
Total Troposphere	**0.14**	**7.9**	**5.7 – 9.2**	**± 25%**	**4.3 – 11.5**
Stratospheric water vapour (methane and non-methane induced)	0.04	3.0	2.2 – 3.5	± 31%	1.5 – 4.8
Total	**0.18 ± 0.03**	**10.9**	**7.9 – 12.7**	**± 20%**	**6.4 – 15.3**

Table 11: A comparison of the 100 and 20 year time horizon H_2 GWPs (GWP(100) and GWP(20) respectively) determined using radiative efficiencies and the AGWP for CO_2 from IPCC AR5 (2014) and from IPCC AR6 (2021).

Radiatively active species	H_2 GWP(100) IPCC AR5	H_2 GWP(100) IPCC AR6	H_2 GWP(20) IPCC AR5	H_2, GWP(20) IPCC AR6
Methane	4.7	5.2	13.3	14.6
Tropospheric ozone (methane and non-methane induced)	3.2	2.7	9.6	8.4
Total Troposphere	**7.9**	**7.9**	**22.9**	**23.0**
Stratospheric water vapour (methane and non-methane induced)	3.0	2.9	9.6	9.2
Total	**10.9 (6.4 – 15.3)**	**10.8**	**32.6 (19.7 – 44.1)**	**32.2**

6.5 Net climate impact of the disbenefits arising from Hydrogen leakage and expected Carbon Dioxide emission reductions

Any leakage of H_2 will result in an indirect global warming, offsetting greenhouse gas emission reductions made as a result of a switch from fossil fuel to H_2. Determining a GWP for H_2 allows a change in H_2 emissions to be compared to an equivalent change in carbon dioxide emissions in terms of time integrated radiative forcing. This increase in equivalent carbon dioxide emissions can be compared with expected reductions in carbon dioxide and CH_4 (as equivalent CO_2) emissions to determine the net impact on radiative forcing.

In our illustrative future global hydrogen economy scenario, described in Section 3.1, we estimate additional H_2 emissions of between 9 and 95 Tg yr^{-1}. Using a H_2 GWP(100) of 11, this is equivalent to the time integrated radiative forcing from carbon dioxide emissions of about 100 and 1050 Tg CO_2 yr^{-1} respectively. Based on the fossil fuel energy sectors that are replaced by H_2 (see Section 3.1), a low carbon method of hydrogen generation and the sector emissions described in Hoesly et al. (2018), we would expect a reduction in carbon dioxide emissions of ~26,000 Tg yr^{-1} (see Table 5). In addition a further reduction of ~1200 Tg yr^{-1} equivalent CO_2 emissions would result from expected CH_4 emission reductions (assuming a GWP(100) for CH_4 of 28 and the CH_4 emission reductions outlined in Table 2), resulting in a total reduction of CO_2 equivalent emissions of ~27,200 Tg yr^{-1}. Therefore, in this global scenario the increase in equivalent CO_2 emissions based on 1% and 10% H_2 leakage rate offsets approximately 0.4 and 4% of the total equivalent CO_2 emission reductions respectively.

Whilst the benefits from equivalent CO_2 emission reductions significantly outweigh the disbenefits arising from H_2 leakage, they clearly demonstrate the importance of controlling H_2 leakage within a hydrogen economy.

6.6 Hydrogen GWP Uncertainties

The uncertainty range in the H_2 GWPs quoted above includes uncertainties associated with the magnitude of the H_2 soil sink, radiative forcing scaling factors and the AGWP for carbon dioxide. It does not account for uncertainties in the chemical lifetime of H_2, e-folding lifetimes of the chemical perturbations, the CH_4 feedback factor or the production rate of radiatively active species per unit change in H_2 mixing ratio (‘a’, see Annex 1). These values are derived from our UKESM1 simulations and are likely to vary when using different atmospheric models with different chemistry schemes. As these parameters contain correlated uncertainties, further simulations using different models and different chemistry schemes would be required to fully assess the impact of uncertainties in these parameters on the H_2 GWP. In addition, we also note that the sensitivity of ERF in UKESM to changes in CH_4 is significantly larger (approximately double) that indicated by the radiative scaling factors used in the empirical relationships applied in the GWP calculation. This suggests a further source of uncertainty, associated with the response of aerosols and clouds to changing CH_4 levels (see Section 5.3), than accounted for by the radiative forcing scaling factor uncertainties outlined in IPCC (2014) and Annex 1.

The largest source of uncertainty in the H_2 GWP in this study is due to uncertainties in the soil deposition lifetime of H_2. For a short soil deposition lifetime, a greater fraction of additional H_2 emissions from a hydrogen economy will be deposited to the soil, leaving less to react with atmospheric OH and induce chemical feedbacks, and vice versa for a long soil deposition lifetime. Reducing the uncertainty of the GWP for H_2 and its other atmospheric impacts could therefore be best achieved by an improved understanding of the hydrogen soil sink, and how it may change under future climate scenarios and higher atmospheric H_2 concentrations.

The model configuration used in this study employed fixed lower boundary conditions for H_2 and CH_4. A box model was used to define these boundary conditions under changing emissions and allowing for chemical feedbacks in the system. This approach has been widely used previously to study the climate impact of changes in CH_4. However, in this case interactions between composition and surface processes are subsumed into the lower boundary condition. An alternative approach would be to replace the use of fixed lower boundary concentrations by specified or modelled emission fluxes into the atmosphere. In the case of H_2, the surface deposition could then be modelled explicitly, depending on the underlying surface. Different treatments of deposition, its process, magnitude and dependence on climate parameters, which have been highlighted here as an important source of uncertainty, could then be explored and the impact of regional changes in emissions of H_2, CH_4 or the co-emitted species, could be meaningfully assessed. Changing emissions using the flux based approach would also allow a direct evaluation of the GWP. Finally, model sensitivity to emissions or changes in the lower boundary conditions will depend to some extent on the background state reproduced by the model. Future studies should explore that sensitivity.

7 Conclusions

Using hydrogen (H_2) as an energy source is an important plank in the strategy to avoid fossil fuel emissions. If hydrogen is produced cleanly, it offers a major climate advantage not just because of the reduction in carbon dioxide (CO_2) and methane (CH_4) emissions, two major greenhouse gases, but also because of the opportunity to reduce other emissions including those of carbon monoxide (CO), volatile organic compounds (VOCs) and oxides of nitrogen (NO_x), which would produce an additional air quality benefit. (We note that, in some sectors where hydrogen is combusted, NO_x emissions could increase with negative consequences for air quality; we have not considered NO_x increases here.) Leakage of hydrogen into the atmosphere would have a wider impact on atmospheric composition, which will partially offset some of the gains obtained in a switch to hydrogen. Similarly, the net-benefit will also depend on the extent to which other emissions are reduced.

In this study we have focussed on the consequences of hydrogen leakage. We have used a state-of-the-art chemistry-climate model, UKESM1, to calculate changes in atmospheric composition, which might follow that leakage into the atmosphere. We have considered a range of cases for increases in the atmospheric hydrogen abundance as well as cases where emissions of other gases are reduced. The impact of these changes on radiative forcing have also been considered.

The benefit of any switch to a hydrogen-based economy depends on the extent to which a range of technologies are switched away from the use of fossil fuel and the associated reductions in carbon dioxide emissions. We have not attempted to model the potentially large benefit of the carbon dioxide reduction. Our focus has been the exploration of the impacts on composition and climate of the other changes mentioned above.

In a final part of our study, we have evaluated the global warming potential (GWP) of hydrogen. Hydrogen is not a greenhouse gas but changes in its atmospheric abundance will change the concentrations of the important greenhouse gases methane, water vapour, and ozone, both in the troposphere and stratosphere. We have used modelled changes to these gases in response to changing atmospheric hydrogen mixing ratios to produce the most comprehensive assessment to date of the hydrogen GWP.

Atmospheric Composition

We developed a number of scenarios to explore the atmospheric response to changes in the emissions of hydrogen and other species associated with a shift to a hydrogen economy. The extent of any change depends on the uptake of hydrogen and the fossil fuel technologies replaced. It also depends on the leakage of hydrogen in the supply chain. These things are uncertain, and so we have explored a range of potential changes to the atmospheric hydrogen burden. We have endeavoured to model the impact of large but plausible changes, allowing us to both detect a signal of change and to explore the linearity of these changes over a range of atmospheric hydrogen mixing ratios. To this end, we have modelled the impact of increases in hydrogen from its current background concentration of about 0.5 ppm to values up to 2 ppm;

values which we believe span much of the uncertainty range of any future hydrogen economy as well previous literature estimates (e.g. Tromp et al., 2003; Warwick et al. 2004; Schultz et al. 2003).

Hydrogen leakage will affect the concentration of methane, ozone and water vapour in the atmosphere. The changes in methane and ozone are driven by changes in the hydroxyl radical, OH, which is the major atmospheric oxidant and a key player in the chemistry of the atmosphere. hydrogen acts as a chemical sink for OH, and so increases in hydrogen concentrations lead to a reduction in tropospheric OH, which in turn results in an increase to the methane lifetime. Based on our experiments we conclude that if methane emissions remain constant, increased hydrogen emissions would result in a longer methane lifetime and a higher methane abundance. In calculations driven only by a change in hydrogen, the methane lifetime increases linearly with the hydrogen increase. When the hydroxyl radical feedback on methane abundance is included, for every 1 ppm increase in hydrogen, the methane lifetime increases by about a year, and methane increases by about 12% (from 1835 ppb in TS2014_BASE to 2058 ppb in TS_2014_1500H_2_2058CH_4), if methane emissions remain constant. When reductions in emissions of carbon monoxide, oxides of nitrogen and volatile organic compounds are also considered alongside increases to atmospheric hydrogen, the decrease in hydroxyl radical, and hence increase in methane, is smaller. The response of methane to a shift to an hydrogen economy is complex and strongly scenario dependent. Our range of scenarios covers both possible increases and decreases in methane. Under the maximum increase of 1.5 ppm of hydrogen considered here, to offset the potential increase in methane would require further decreases in not just emissions of methane, but also the co-emitted species of carbon monoxide, oxides of nitrogen and volatile organic compounds.

The response of tropospheric ozone is equally complex and depends not simply on the changes in hydrogen abundance but also on changes in the emissions of other species as the ozone abundance is controlled by a series of complex production and loss cycles in which hydroxyl radicals, methane, other volatile organic compounds and oxides of nitrogen all play a role. For the scenarios considered here, an increase in atmospheric hydrogen only results in a small increase in tropospheric ozone (~1.3% per ppm of hydrogen). If methane increases which will result from increased atmospheric hydrogen are also considered, larger increases in ozone are modelled. Only scenarios which model decreases in the emission of carbon monoxide, oxides of nitrogen and volatile organic compounds produce decreases in tropospheric ozone. A linear relationship has been identified between the change in atmospheric hydrogen and tropospheric ozone, allowing an estimate of the ozone response to a given change in atmospheric hydrogen even if that specific scenario has not been considered in this study. However, the gradient of this relationship is strongly dependent on the emissions of carbon monoxide, oxides of nitrogen, volatile organic compounds and methane associated with the shift to a hydrogen economy. In scenarios which assume reductions in the emissions of carbon monoxide, oxides of nitrogen, and volatile organic compounds, tropospheric ozone can decrease despite increases to atmospheric hydrogen and methane, which is a positive for air quality mitigation efforts. However, in these scenarios the ozone change is spatially heterogeneous.

`Atmospheric implications of increased hydrogen use

Stratospheric ozone is controlled by different chemical processes to those in the troposphere. The increased flux of hydrogen to the stratosphere leads to increases in water vapour. (Note that we have not considered direct production of water vapour in the stratosphere from possible future hydrogen-fuelled aviation.) Methane also increases in parts of the stratosphere and together these changes lead to an increased production of hydroxyl radicals there and, through much of the stratosphere, ozone decreases. These changes are small in the lower to middle stratosphere, where the bulk of stratospheric ozone is found, with larger decreases in the upper stratosphere, driven by the increase in hydroxyl radicals, and, to some extent, in polar latitudes, where increased water vapour plays a role. For the range of calculations performed, we find no discernible negative impacts on global stratospheric ozone recovery of adoption of a global hydrogen economy.

Radiative forcing

Adoption of hydrogen as an energy source could save large emissions of carbon dioxide and provide a significant climate benefit but any increases in tropospheric ozone, water vapour and methane, consequent on increases in atmospheric hydrogen would all tend to increase radiative forcing, partially offsetting the climate benefits of a switch to hydrogen. We have assessed this, first, by considering the change in radiative forcing calculated in the various scenarios that we considered. Second, we have made a new determination of hydrogen's GWP.

The net top-of-atmosphere radiative forcing change depends strongly on the hydrogen leakage rate, on any associated reduction in methane emissions and on the extent of co-emission benefits. In calculations where we assume leakage of hydrogen into the atmosphere, our calculations indicate an increase in radiative forcing (i.e., a warming tendency).

When only hydrogen increases in our model experiments, we calculate an effective radiative forcing of 0.148 W m^{-2} for an increase in hydrogen of 1.5 ppm; when the methane lower boundary is increased by 340 ppb, consistent with the hydrogen-induced decrease in hydroxyl radicals, the radiative forcing approaches 0.5 W m^{-2}. In contrast, if there is no leakage of hydrogen into the atmosphere, and methane and other co-emissions are reduced, the radiative forcing is -0.29 W m^{-2} (a cooling tendency). Assuming a climate sensitivity of 0.86 K W^{-1} m^2, this level of radiative forcing if sustained would lead to equilibrium global-mean temperature changes of 0.12, 0.43 and -0.26 ˚C without accounting for the reduced emissions of carbon dioxide that would result.

The net top-of-atmosphere radiative forcing varies strongly regionally. It depends in a complex fashion on the changes in gas phase composition, the subsequent impact on aerosol production and on cloud and aerosol interactions. Further studies would be required to explore regional impacts in more detail.

The changes in radiative forcing, like the changes in atmospheric composition, indicate that, to maximize the climate and air quality benefit of a transition to a hydrogen-powered economy, minimisation of both hydrogen leakage and a reduction of the ancillary emissions of, for example, CO, NO_x and VOCs is required.

`Atmospheric implications of increased hydrogen use

Global warming potential

GWPs have been calculated previously for short-lived species (e.g. NO_x from aviation) whose emissions result in indirect radiative forcings. However, the methodology used previously is not appropriate for gases with intermediate and longer lifetimes such as hydrogen, with a lifetime of several years. We have developed a modified approach which now considers the lifetime of the pulse gas (H_2) in addition to the lifetimes of the radiatively active gases causing the indirect forcing (ozone, methane and water vapour), allowing the GWP of hydrogen to be evaluated. While hydrogen-induced changes in methane and ozone in the troposphere have been considered previously, we have also considered, for the first time, previously ignored changes in stratospheric water vapour and stratospheric ozone in our calculations of hydrogen's GWP.

We estimate the hydrogen GWP(100) to be 11 ± 5; a value more than 100% larger than previously published calculations. About a third of this arises from the changes in stratospheric water vapour that follow from an increase in atmospheric hydrogen.

The majority of uncertainty in the GWP arises from uncertainty with regard to the natural budget of atmospheric hydrogen, where the magnitude of the soil sink for hydrogen is the most uncertain factor. Future work is required to resolve these atmospheric uncertainties.

While the model used for this study includes a comprehensive chemistry scheme, for both hydrogen and methane we employed specified lower boundary surface concentrations. Future model calculations should complement our work with transient experiments using flux boundary conditions.

8 References

Alvarez, R.A., Zavala-Araiza, D., Lyon, D.R., Allen, D.T., Barkley, Z.R., Brandt, A.R., Davis, K.J., Herndon, S.C., Jacob, D.J., Karion, A. and Kort, E.A., 2018. Assessment of methane emissions from the US oil and gas supply chain. Science, 361(6398), pp.186-188.

Archibald, A. T., O'Connor, F. M., Abraham, N. L., Archer-Nicholls, S., Chipperfield, M. P., Dalvi, M., Folberth, G. A., Dennison, F., Dhomse, S. S., Griffiths, P. T., Hardacre, C., Hewitt, A. J., Hill, R. S., Johnson, C. E., Keeble, J., Köhler, M. O., Morgenstern, O., Mulcahy, J. P., Ordóñez, C., Pope, R. J., Rumbold, S. T., Russo, M. R., Savage, N. H., Sellar, A., Stringer, M., Turnock, S. T., Wild, O., and Zeng, G.: Description and evaluation of the UKCA stratosphere–troposphere chemistry scheme (StratTrop vn 1.0) implemented in UKESM1, Geosci. Model Dev., 13, 1223–1266, https://doi.org/10.5194/gmd-13-1223-2020, 2020.

BP Energy Outlook, Energy Economics, https://www.bp.com/en/global/corporate/energy-economics.html, 2020.

Collins, W. J., Lamarque, J.-F., Schulz, M., Boucher, O., Eyring, V., Hegglin, M. I., Maycock, A., Myhre, G., Prather, M., Shindell, D., and Smith, S. J.: AerChemMIP: quantifying the effects of chemistry and aerosols in CMIP6, Geosci. Model Dev., 10, 585–607, https://doi.org/10.5194/gmd-10-585-2017, 2017.

Derwent, R., Simmonds, P., O'Doherty, S., Manning, A., Collins, W. and Stevenson, D.: Global environmental impacts of the hydrogen economy, International Journal of Nuclear Hydrogen Production and Applications, 1(1), 57-67, 2006.

Derwent, R.G., Stevenson, D.S., Utembe, S.R., Jenkin, M.E., Khan, A.H. and Shallcross, D.E.: Global modelling studies of hydrogen and its isotopomers using STOCHEM-CRI: Likely radiative forcing consequences of a future hydrogen economy, International Journal of Hydrogen Energy, 45(15), 9211-9221, 2020.

Duncan, B. N, Logan, J. A., Bey, I., Megretskaia, I. A., Yantosca, R. M., Novelli, P. C., Jones, N. B., and Rinsland, C. P.: Global budget of CO, 1988–1997: Source estimates and validation with a global model, J. Geophys. Res. 112, D22301, doi:10.1029/2007JD008459, 2007.

E4tech, Ltd: H_2 emission potential review, BEIS Research Paper Number 22, 2019.

Ehhalt, D. H. and Rohrer, F.: The tropospheric cycle of H_2: a critical review, Tellus B, 61, 500–535, 2009.

Field, R.A. and Derwent, R., Global warming consequences of replacing natural gas with hydrogen in the domestic energy sectors of future low-carbon economies in the United Kingdom and the United States of America, International Journal of Hydrogen Energy, 46, 30,190-30,203, 2021.

`Atmospheric implications of increased hydrogen use

Fuglestvedt, J. S., Shine, K. P., Berntsen, T., Cook, J., Lee, D. S., Stenke, A., Skeie, R. B., Velders, G. J. M., and Waitz, I. A.: Transport impacts on atmosphere and climate: Metrics, Atmos. Environ., 44, 4648–4677, 2010.

Galanter, M., Levy II, H., and Carmichael, G. R.: Impacts of biomass burning on tropospheric CO, NO_x, and O_3, J. Geophys. Res., 105, 6633–6653, 2000.

Gidden, M. J., Riahi, K., Smith, S. J., Fujimori, S., Luderer, G., Kriegler, E., van Vuuren, D. P., van den Berg, M., Feng, L., Klein, D., Calvin, K., Doelman, J. C., Frank, S., Fricko, O., Harmsen, M., Hasegawa, T., Havlik, P., Hilaire, J., Hoesly, R., Horing, J., Popp, A., Stehfest, E., and Takahashi, K.: Global emissions pathways under different socioeconomic scenarios for use in CMIP6: a dataset of harmonized emissions trajectories through the end of the century, Geosci. Model Dev., 12, 1443–1475, https://doi.org/10.5194/gmd-12-1443-2019, 2019.

Hauglustaine, D. A. and Ehhalt, D. H.: A three-dimensional model of molecular hydrogen in the troposphere, J. Geophys. Res., 107(D17), 4330, doi:10.1029/2001JD001156, 2002.

Heimann, I., Griffiths, P. T., Warwick, N. J., Abraham, N. L., Archibald, A. T., & Pyle, J. A.: Methane emissions in a chemistry-climate model: Feedbacks and climate response, J. Adv. Model. Earth Sy, 12, e2019MS002019, https://doi.org/10.1029/2019MS002019, 2020.

Hoesly, R. M., Smith, S. J., Feng, L., Klimont, Z., Janssens-Maenhout, G., Pitkanen, T., Seibert, J. J., Vu, L., Andres, R. J., Bolt, R. M., Bond, T. C., Dawidowski, L., Kholod, N., Kurokawa, J.-I., Li, M., Liu, L., Lu, Z., Moura, M. C. P., O'Rourke, P. R., and Zhang, Q.: Historical (1750–2014) anthropogenic emissions of reactive gases and aerosols from the Community Emissions Data System (CEDS), Geosci. Model Dev., 11, 369–408, https://doi.org/10.5194/gmd-11-369-2018, 2018.

IPCC: Climate Change 2014: Synthesis Report. Contribution of Working Group I to the Fifth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change [Core Writing Team, R.K. Pachauri and L.A. Meyer (eds.)]. IPCC, Geneva, Switzerland, 151 pp, 2014.

IPCC: Climate Change 2021: The Physical Science Basis. Contribution of Working Group I to the Sixth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change, edited by: Masson-Delmotte, V., Zhai, P., Pirani, A., Connors, S.L., Péan, C., Berger, S., Caud, N., Chen, Y., Goldfarb, L., Gomis, M.I., Huang, M., Leitzell, K., Lonnoy, E., Matthews, J.B.R., Maycock, T.K., Waterfield, T., Yelekçi, O., Yu, R., and Zhou, B., Cambridge University Press, 2021.

Myhre, G., Nilsen, J. S., Gulstad, L., Shine, K. P., Rognerud, B., and Isaksen, I. S. A.: Radiative forcing due to stratospheric water vapour from CH_4 oxidation, Geophys. Res. Lett., 34, L01807, https://doi.org/10.1029/2006GL027472, 2007.

Myhre, G. Highwood, E.J., Shine, K.P., Stordal, F., New estimates of radiative forcing due to well mixed greenhouse gases, Geophys. Res. Lett. 25, 14, https://doi.org/10.1029/98GL01908, 1998.

`Atmospheric implications of increased hydrogen use

Nisbet, E., Fisher, R., Lowry, D., France, J., Allen, G., Bakkaloglu, S., Broderick, T., Cain, M., Coleman, M., Fernandez, J., Forster, G., Griffiths, P., Iverach, C., Kelly, B., Manning, M., Nisbet-Jones, P., Pyle, J., Townsend-Small, A., Al-Shalaan, A., Warwick, N., and Zazzeri, G.: Methane mitigation: methods to reduce emissions, on the path to the Paris Agreement, Rev. Geophys., 58, e2019RG000675, https://doi.org/10.1029/2019rg000675, 2020.

Novelli, P. C., Lang, P. M., Masarie, K. A., Hurst, D. F., Myers, R., and Elkins, J. W.: Molecular hydrogen in the troposphere: Global distribution and budget, J. Geophys. Res., 104(D23), 30 427–30 444, 1999.

O'Connor, F.M., Abraham, N.L., Dalvi, M., Folberth, G.A., Griffiths, P.T., Hardacre, C., Johnson, B.T. ,Kahana, R., Keeble, J., Kim, B., Morgenstern, O., Mulcahy, J.P., Richardson, M., Robertson, E., Seo, J., Shim, S., Teixeira, J.C., Turnock, S.T., Williams, J., Wiltshire, A.J., Woodward, S., and Zeng, G., Assessment of pre-industrial to present-day anthropogenic climate forcing in UKESM1, Atmospheric Chemistry and Physics, 21, 1211–1243, 2021.

Paulot, F., Paynter, D., Naik, V., Malyshev, S., Menzel, R. and Horowitz, L.W.: Global modeling of hydrogen using GFDL-AM4. 1: Sensitivity of soil removal and radiative forcing, International Journal of Hydrogen Energy, 46(24), 13446-13460, 2021.

Pieterse, G., Krol, M. C., Batenburg, A. M., Brenninkmeijer, C. A. M., Popa, M. E., O'Doherty, S., Grant, A., Steele, L.P., Krummel, P. B., Langenfelds, R.L., Wang, H. J., Vermeulen, A. T., Schmidt, M., Yver, C., Jordan, A., Engel, A., Fisher, R. E., Lowry, D., Nisbet, E. G., Reimann, S., Vollmer, M. K., Steinbacher, M., Hammer, S., Forster, G., Sturges, W. T., and Röckmann, T.: Reassessing the variability in atmospheric H_2 using the two-way nested TM5 model, J. Geophys. Res.-Atmos., 118, 3764–3780, doi:10.1002/jgrd.50204, 2013.

Prather, M.J.: Lifetimes and eigenstates in atmospheric chemistry, Geophysical Research Letters, 21(9), 801-804, 1994.

Prather, M. J., Holmes, C. D., and Hsu, J.: Reactive greenhouse gas scenarios: Systematic exploration of uncertainties and the role of atmospheric chemistry, Geophys. Res. Lett., 39, L09803, https://doi.org/10.1029/2012GL051440, 2012.

Price, H., Jaeglé, L., Rice, A., Quay, P., Novelli, P.C. and Gammon, R.: Global budget of molecular hydrogen and its deuterium content: Constraints from ground station, cruise, and aircraft observations, Journal of Geophysical Research: Atmospheres, 112(D22), 2007.

Rhee, T. S., Brenninkmeijer, C. A. M., and Röckmann, T.: The overwhelming role of soils in the global atmospheric hydrogen cycle, Atmos. Chem. Phys., 6, 1611–1625, https://doi.org/10.5194/acp-6-1611-2006, 2006.

Sanderson, M. G., Collins, W. J., Derwent, R. G., and Johnson, C. E.: Simulation of global hydrogen levels using a Lagrangian three-dimensional model, J. Atmos. Chem., 46, 15–28, 2003.

`Atmospheric implications of increased hydrogen use

Saunois, M., Stavert, A. R., Poulter, B., Bousquet, P., Canadell, J. G., Jackson, R. B., Raymond, P. A., Dlugokencky, E. J., Houweling, S., Patra, P. K., Ciais, P., Arora, V. K., Bastviken, D., Bergamaschi, P., Blake, D. R., Brailsford, G., Bruhwiler, L., Carlson, K. M., Carrol, M., Castaldi, S., Chandra, N., Crevoisier, C., Crill, P. M., Covey, K., Curry, C. L., Etiope, G., Frankenberg, C., Gedney, N., Hegglin, M. I., Höglund-Isaksson, L., Hugelius, G., Ishizawa, M., Ito, A., Janssens-Maenhout, G., Jensen, K. M., Joos, F., Kleinen, T., Krummel, P. B., Langenfelds, R. L., Laruelle, G. G., Liu, L., Machida, T., Maksyutov, S., McDonald, K. C., McNorton, J., Miller, P. A., Melton, J. R., Morino, I., Müller, J., Murguia-Flores, F., Naik, V., Niwa, Y., Noce, S., O'Doherty, S., Parker, R. J., Peng, C., Peng, S., Peters, G. P., Prigent, C., Prinn, R., Ramonet, M., Regnier, P., Riley, W. J., Rosentreter, J. A., Segers, A., Simpson, I. J.,

Shi, H., Smith, S. J., Steele, L. P., Thornton, B. F., Tian, H., Tohjima, Y., Tubiello, F. N., Tsuruta, A., Viovy, N., Voulgarakis, A., Weber, T. S., van Weele, M., van der Werf, G. R., Weiss, R. F., Worthy, D., Wunch, D., Yin, Y., Yoshida, Y., Zhang, W., Zhang, Z., Zhao, Y., Zheng, B., Zhu, Q., Zhu, Q., and Zhuang, Q.: The Global Methane Budget 2000–2017, Earth Syst. Sci. Data, 12, 1561–1623, https://doi.org/10.5194/essd-12-1561-2020, 2020.

Schultz, M., Diehl, T., Brasseur, G. P. and Zittel, W., Air pollution and climate-forcing impacts of a global hydrogen economy, Science, 302, 624-627, 2003.

Schwarzkopf, M. D. and Ramaswamy, Radiative forcing due to ozone in the 1980s: dependence on altitude of ozone change, Geophys. Res. Lett., 20, 205-208, 1993.

Sellar, A. A., Jones, C. G., Mulcahy, J., Tang, Y., Yool, A., Wiltshire, A., O'Connor, F. M., Stringer, M., Hill, R., Palmieri, J., Woodward, S., de Mora, L., Kuhlbrodt, T., Rumbold, S., Kelley, D. I., Ellis, R., Johnson, C. E., Walton, J., Abraham, N. L., Andrews, M. B., Andrews, T., Archibald, A. T., Berthou, S., Burke, E., Blockley, E., Carslaw, K., Dalvi, M., Edwards, J., Folberth, G. A., Gedney, N., Griffiths, P. T., Harper, A. B., Hendry, M. A., Hewitt, A. J., Johnson, B., Jones, A., Jones, C. D., Keeble, J., Liddicoat, S., Morgenstern, O., Parker, R. J., Predoi, V., Robertson, E., Siahaan, A., Smith, R. S., Swaminathan, R., Woodhouse, M. T., Zeng, G., and Zerroukat, M.: UKESM1: Description and evaluation of the UK Earth System Model, J. Adv. Model. Earth Sy., 11, 4513–4558, https://doi.org/10.1029/2019ms001739, 2020.

Smith-Downey, N. V., Randerson, J. T., and Eiler, J. M.: Molecular hydrogen uptake in forest, desert, and marsh ecosystems in California, J. Geophys. Res., 113, G03037, doi:10.1029/2008JG000701, 2008.

Staffell, I., Scamman, D., Abad, A.V., Balcombe, P., Dodds, P.E., Ekins, P., Shah, N. and Ward, K.R.: The role of hydrogen and fuel cells in the global energy system, Energy & Environmental Science, 12(2), 463-491, 2019.

Stevenson, D. S., Young, P. J., Naik, V., Lamarque, J.-F., Shindell, D. T., Voulgarakis, A., Skeie, R. B., Dalsoren, S. B., Myhre, G., Berntsen, T. K., Folberth, G. A., Rumbold, S. T., Collins, W. J., MacKenzie, I. A., Doherty, R. M., Zeng, G., van Noije, T. P. C., Strunk, A., Bergmann, D., Cameron-Smith, P., Plummer, D. A., Strode, S. A., Horowitz , L., Lee, Y. H., Szopa, S., Sudo, K., Nagashima , T., Josse, B., Cionni, I., Righi, M., Eyring, V., Conley, A.,

`Atmospheric implications of increased hydrogen use

Bowman, K. W., Wild, O., and Archibald, A.: Tropospheric ozone changes, radiative forcing and attribution to emissions in the Atmospheric Chemistry and Climate Model Intercomparison Project (ACCMIP), Atmos. Chem. Phys., 13, 3063–3085, https://doi.org/10.5194/acp-13-3063-2013, 2013.

Thornhill, G. D., Collins, W. J., Kramer, R. J., Olivié, D., Skeie, R. B., O'Connor, F. M., Abraham, N. L., Checa-Garcia, R., Bauer, S. E., Deushi, M., Emmons, L. K., Forster, P. M., Horowitz, L. W., Johnson, B., Keeble, J., Lamarque, J.-F., Michou, M., Mills, M. J., Mulcahy, J. P., Myhre, G., Nabat, P., Naik, V., Oshima, N., Schulz, M., Smith, C. J., Takemura, T., Tilmes, S., Wu, T., Zeng, G., and Zhang, J.: Effective radiative forcing from emissions of reactive gases and aerosols – a multi-model comparison, Atmos. Chem. Phys., 21, 853–874, https://doi.org/10.5194/acp-21-853-2021, 2021.

Tromp. T. K., Shia, R.-L., Allen, M., Eiler, J. and Yung, Y. L., Potential environmental impact of hydrogen on the stratosphere, Science, 300, 1740-1742, 2003.

Twomey, S.: The nuclei of natural cloud formation part II: The supersaturation in natural clouds and the variation of cloud droplet concentration, Geofisica Pura e Applicata, 43, 243–249, https://doi.org/10.1007/BF01993560, 1959.

Xiao, X., Prinn, R.G., Simmonds, P.G., Steele, L.P., Novelli, P.C., Huang, J., Langenfelds, R.L., O'Doherty, S., Krummel, P.B., Fraser, P.J. and Porter, L.W. Optimal estimation of the soil uptake rate of molecular hydrogen from the Advanced Global Atmospheric Gases Experiment and other measurements, Journal of Geophysical Research: Atmospheres, 112(D7), 2007.

Yang, H., Waugh, D. W., Orbe, C., Patra, P. K., Jöckel, P., Lamarque, J.-F., Tilmes, S., Kinnison, D., Elkins, J. W., and Dlugokencky, E. J.: Evaluating Simulations of Interhemispheric Transport: Interhemispheric Exchange Time Versus SF6 Age, Geophys. Res. Lett., 46, 1113–1120, https://doi.org/10.1029/2018GL080960, 2019.

Yashiro, H., Sudo, K., Yonemura, S., and Takigawa, M.: The impact of soil uptake on the global distribution of molecular hydrogen: chemical transport model simulation, Atmos. Chem. Phys., 11, 6701–6719, doi:10.5194/acp-11-6701-2011, 2011.

Warwick, N. J., Bekki, S., Nisbet, E. G., and Pyle, J. A.: Impact of a hydrogen economy on the stratosphere and troposphere studied in a 2-D model, Geophys. Res. Lett., 31(5), L05107, doi:10.1029/2003GL019224, 2004.

Zheng, B., Chevallier, F., Yin, Y., Ciais, P., Fortems-Cheiney, A., Deeter, M. N., Parker, R., Wang, Y., Worden, H. and Zhao, Y., Global atmospheric carbon monoxide budget 2000-2017 inferred from multi-species atmospheric inversions, Earth Syst. Sci. Data, 11, 1411-1436, 2019.

Annex 1: Determining an Hydrogen GWP from steady-state simulations

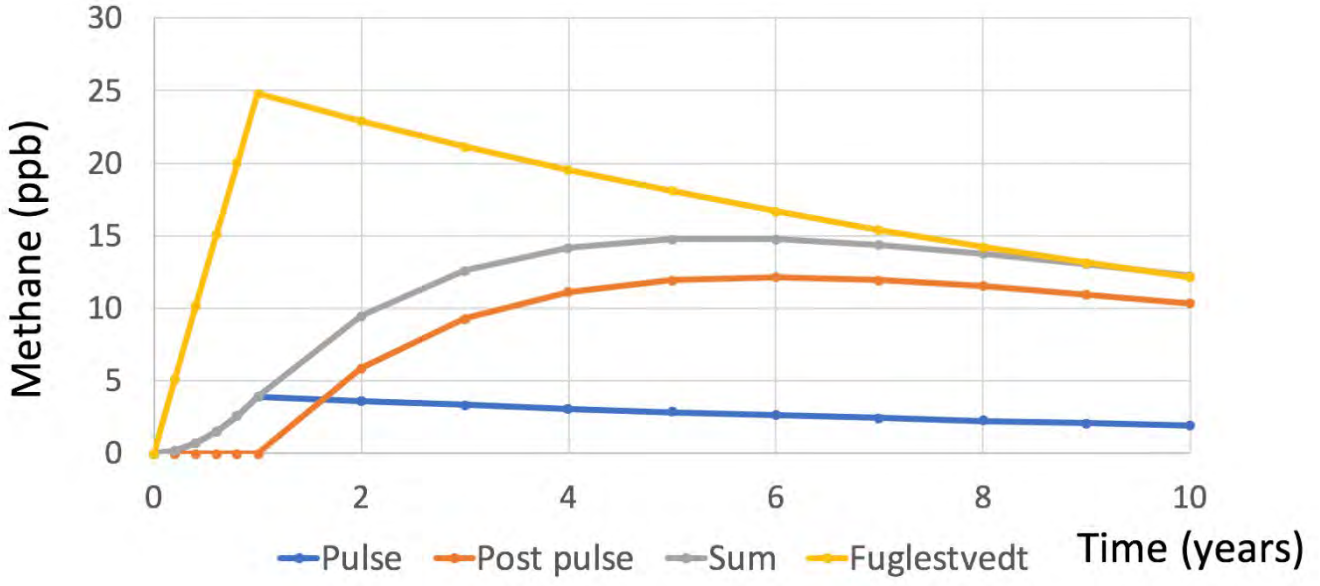
Methodology

Fuglestvedt et al. (2010) describe a method by which steady-state simulations can be employed to derive GWPs from indirect forcings. In their method, they assume that the time-integrated radiative forcing of a pulse emission and a one year step emission are equal. The time evolution of the radiative forcing during the step emission is described by an approach to steady-state with a time constant according to the lifetime of the species causing the forcing. The peak forcing is assumed to occur directly at the end of a one year step emission, and the perturbation is subsequently assumed to decay with the same lifetime. For an indirect forcing due to a methane perturbation, the time constant for both the growth and decay phase is assumed to be the methane perturbation lifetime. However, results from transient simulations using our box model and the transient simulation of Derwent et al. (2020) show that the above assumptions do not result in a good approximation of the time evolution of the methane perturbation following a step hydrogen emission. In the transient simulations, the peak in excess methane occurs several years after the end of an H_2 step emission rather than immediately at the end of the step emission as is assumed by Fuglestvedt et al. (2010). This difference arises as the Fuglestvedt et al. (2010) equations do not consider the lifetime of the step emission species and are therefore only valid when the lifetime of the step emission species is negligible in comparison to the lifetime of the radiatively active species resulting in the forcing. This is not the case for hydrogen and methane, with atmospheric lifetimes of ~2 and ~12 years (~12 years being the methane perturbation lifetime) respectively. In addition, the assumption that the decay following the peak forcing is controlled only by the lifetime of the radiatively active species neglects any subsequent perturbations to atmospheric chemistry as a result of H_2 remaining in the atmosphere after the end of the step emission. We therefore conclude that although this methodology was successfully adopted to present GWPs for short-lived climate forcers in the IPCC Fifth Assessment Report (IPCC, 2014) and implicitly adopted for Global Temperature Change Potentials in the IPCC Sixth Assessment Report (IPCC, 2021), it is not a good approximation for species with intermediate lifetimes (> 1 year), such as H_2.

As part of this study, we derive a more universal version of the equations presented in Fuglestvedt et al. (2010) which account for the atmospheric lifetimes of both the step emission gas and the gas causing the indirect forcing. The time period of the step emission can also be varied. A comparison of the time evolution of the methane perturbation resulting from a change in H_2 mixing ratio based on the standard Fuglestvedt et al. (2010) equations and our updated equations is shown in Figure A1. Accounting for the atmospheric lifetime of hydrogen in the updated equations results in a predicted slower rate of increase in methane during the step emission relative to the standard Fuglestvedt et al. (2010) equations, a delayed methane peak and a slower rate of methane decrease subsequent to that peak. This difference occurs as the equations from Fuglestvedt et al. (2010) assume that the step emission species has reached a

new steady-state atmospheric concentration by the end of year 1. This is true for short-lived species such as NO_x, but not for species with intermediate lifetimes, such as H_2.

Figure A1: The time evolution of excess methane during and after a one year step hydrogen emission (based on a steady-state H_2 excess of +1500 ppb, an H_2 lifetime of 1.9 years and a methane perturbation lifetime of 12.6 years) as predicted by the Fuglestvedt et al. (2010) equations (yellow) and our updated equations. For our updated equations, the excess methane is split into contributions from methane generated during the step emission (blue), methane generated from excess hydrogen remaining in the atmosphere after the one year step emission (orange), and the total methane excess (grey).

Specifically, our new derivation of the Fuglestvedt et al. (2010) absolute GWP (AGWP) equations accounts for the radiative forcing generated by the chemical perturbation during the step emission (AGWP1), the subsequent decay of the chemical perturbation generated during the step emission (AGWP3), and the chemical perturbation resulting from the step emission species remaining in the atmosphere following the end of the step emission (AGWP2).

$$AGWP1 = R\ a\ \alpha_R\ \alpha_H\ \mathrm{C}\ (tp - \alpha_R \left(1 - \exp\left(\frac{-tp}{\alpha_R}\right)\right) - \left(\frac{\alpha_H}{\alpha_H - \alpha_R}\right) \left(\alpha_H(1 - \exp\left(\frac{-tp}{\alpha_H}\right) - \alpha_M(1 - \exp\left(\frac{-tp}{\alpha_R}\right)\right)\right)) \quad \text{(E1)}$$

$$AGWP2 = \frac{\left(R\ a\ \alpha_H^2\ \alpha_R\ \mathrm{C}\left(1 - \exp\left(\frac{-tp}{\alpha_H}\right)\right)\right)}{\alpha_H - \alpha_R} \left(\alpha_H \left(\exp\left(-\frac{tp}{\alpha_H}\right) - \exp\left(-\frac{H}{\alpha_H}\right)\right) - \alpha_M \left(\exp\left(\frac{-tp}{\alpha_R}\right) - \exp\left(-\frac{H}{\alpha_R}\right)\right)\right) \quad \text{(E2)}$$

`Atmospheric implications of increased hydrogen use

$$AGWP3 = R\ a\ \alpha_R{}^2 \alpha_H\ C\left(\left(1-\exp\left(-\frac{tp}{\alpha_R}\right)\right)-\left(\frac{\alpha_H}{\alpha_H-\alpha_R}\right)\left(\exp\left(-\frac{tp}{\alpha_H}\right)-\exp\left(-\frac{tp}{\alpha_R}\right)\right)\right)\left(\exp\left(-\frac{tp}{\alpha_R}\right)-\exp\left(-\frac{H}{\alpha_R}\right)\right) \quad \text{(E3)}$$

Where:

AGWP = absolute global warming potential (W m^{-2} kg^{-1} yr)
R = radiative forcing scaling factor (W m^{-2} ppb^{-1} or W m^{-2} DU^{-1} for tropospheric O_3) (values taken from IPCC AR5, and Myhre et al. 2007)
a = production rate of species resulting in the indirect forcing (mixing ratio yr^{-1}) per ppb H_2 change at steady-state
α_R= Lifetime of perturbation to species causing the radiative forcing
α_H = H_2 lifetime (combined chemical and deposition lifetime) (yr)
H = the time horizon considered, in this study we consider values of 20 and 100 years
C = conversion factor for converting H_2 mixing ratio (ppb) into H_2 mass (kg)
tp = length of step emission (yr)

The associated indirect GWPs for each radiative species perturbed by hydrogen are then given by:

$$GWP_{H2} = \frac{AGWP_{H2}}{AGWP_{CO2}} \quad \text{(E4)}$$

where $AGWP_{CO2}(100)$ and $AGWP_{CO2}(20)$ are taken to be 9.17e-14 (± 26%) and 2.49e-14 (± 18%) W m^{-2} kg^{-1} yr (IPCC, 2014) respectively. $AGWP_{H2}$ is taken as the sum of AGWP1-3. The values for $AGWP(100)_{CO2}$ and $AGWP_{CO2}(20)$ change slightly to 8.95e-14 and 2.43e-14 W m^{-2} kg^{-1} yr in IPCC (2021): the impact of this on our H_2 GWP calculation, along with other IPCC (2021) updates, is shown in Table 11.

Further details on the perturbation lifetimes for the radiatively active species α_R, radiative forcing scaling factors (*R*) and production rates of the radiative forcing species being perturbed by H_2 (*a*) are given in the sections for the methane-induced and non-methane induced GWP calculations below. The time length of the step emission is taken to be one year in line with previous studies as this avoids seasonal influences (Fuglestvedt et al., 2010). The conversion factor (*C*) for converting H_2 mixing ratio into H_2 mass based on UKESM1 data is 3.5e-9 ppb kg^{-1}. The representation of the hydrogen lifetime, α_H, and its uncertainty is discussed in Section 6.3.

Calculation of hydrogen GWPs

GWPs for methane-induced forcings

As shown in Section 4, increases in atmospheric H_2 can lead to an indirect radiative forcing from consequent changes in methane, and methane-induced changes in tropospheric ozone and stratospheric water vapour.

H_2 GWPs arising from methane and methane-induced forcings are determined using equations E1 to E4. In this case, R is the methane radiative efficiency, defined as 0.000363 (±10%) W m^{-}

^{2} (ppb CH_4)$^{-1}$ in IPCC, AR5 (this increases to 0.000389 W m^{-2} (ppb CH_4)$^{-1}$ in IPCC AR6; the influence of this and other IPCC AR6 updates on our calculations can be seen in Table 11). The methane perturbation lifetime (α_R) in UKESM1 is derived to be 12.6 years in this study, which falls within the range given by IPCC, AR5 (12.4 $\pm$ 1.4 years).

Increases in H_2 result in a reduction in OH, which decreases the flux through CH_4+OH, resulting in an increase in methane mixing ratios. This positive CH_4 tendency following an increase in H_2 can be considered as an additional methane production rate term (*a*, discussed above) defined as:

$a = CH_4 * k(CH_4+OH) * dOH/dH_2$

where CH_4 is the methane lower boundary condition (1835 ppb in UKCA), k(CH_4+OH) is the global mean airmass-weighted rate constant for the reaction of CH_4 with OH and dOH/dH_2 is the rate of change of OH with respect to H_2. Values for these parameters derived from UKESM1 simulations are presented in Table A1. k(CH_4+OH) is determined from the gradient of methane lifetime against 1/(global airmass-weighted mean OH), and dOH/dH_2 from the gradient of the mass-weighted tropospheric mean OH concentration against H_2 surface mixing ratio for the UKESM1 simulations including the feedback on the methane lifetime via an adjusted CH_4 lower boundary condition (see Figure 4). It is also possible to derive dOH/dH_2 using the gradient of the mass-weighted tropospheric mean OH concentration against H_2 surface mixing ratio from the UKESM1 simulations where only the H_2 LBC is varied (whilst the CH_4 LBC is held constant) in combination with the equation below from Stevenson et al. (2013), and the methane feedback factor of 1.49 derived for UKESM1.

$CH_{4\ new} = CH_{4\ base}\ (\tau_{new}/\tau_{base})^f$

where f is the methane feedback factor, $CH_{4\ base}$ and τ_{base} are the lower boundary condition and chemical lifetime for methane in the base scenario, and CH_{4new} and τ_{new} are the lower boundary condition and chemical lifetime for methane in the perturbed H_2 scenarios. The difference between the dOH/dH_2 values derived using the two methods above is negligible in terms of the GWP calculation, and our GWP calculation therefore remains independent of box model results.

Table A1: UKESM1 values for parameters in equations E1 – E3

	Value in UKESM1
CH_4 LBC	1835 ppb
k(CH_4+OH)	2.8e-15 cm^3 molecule s^{-1}
dOH/dH_2	3.68e-9 (dimensionless)
A	1.46e-2 ppb(CH_4) yr^{-1} ppb(H_2)$^{-1}$

`Atmospheric implications of increased hydrogen use

Resulting H_2 GWP(100)s arising from changes to the direct methane radiative forcing are shown in Table A2 for the range of H_2 lifetimes defined in Section 6.3 (a mean of 1.9 years, with lower and upper limits of 1.4 and 2.2 years respectively). H_2 GWPs associated with changes to methane-induced tropospheric ozone and methane-induced stratospheric water vapour are determined by scaling the calculated direct methane forcing using scaling factors of 0.5 (± 55%) and 0.15 ± 70% respectively (IPCC, 2014). Equivalent scaling factors from IPCC (2021) are 0.37 and 0.106. The impact on the H_2 GWP of using the IPCC (2021) versus IPCC (2014) scaling factors is shown in Table 11.

Table A2: Methane-induced hydrogen GWP(100)s including uncertainties arising from the hydrogen soil deposition lifetime, methane radiative efficiency, radiative forcing scaling factors for methane-induced tropospheric ozone and methane-induced stratospheric water vapour and the AGWP for CO_2. Radiative forcings at steady state are based on changes in methane mixing ratio derived using the box model for the TS2014_2000H_2_2171CH_4 UKESM1 simulation and the radiative forcing scaling factors described in this section.

Radiatively active species impacted by H_2	Radiative forcing at steady-state (mW m^{-2} $ppbH_2^{-1}$)	GWP(100) including uncertainties in soil deposition lifetime	Uncertainty arising from RF scaling factors & $AGWP(100)_{CO2}$ (standard error)	GWP(100) including H_2 soil deposition lifetime and RF scaling factor uncertainties
Methane	0.08	4.7 (3.5 – 5.5)	± 28%	4.7 (2.5 – 7.0)
Methane-induced tropospheric ozone	0.04	2.4 (1.7 – 2.7)	± 62%	2.4 (0.7 – 4.5)
Methane-induced stratospheric water vapour	0.01	0.7 (0.5-0.8)	± 75%	0.7 (0.1-1.4)
Total methane-induced	**0.13 ± 0.02**	**7.8 (5.7 – 9.0)**	**± 32%**	**7.8 (3.3 – 12.9)**

GWPs for non-methane induced forcings

Atmospheric hydrogen can also act as a source of both tropospheric ozone and stratospheric water vapour as well as affecting the stratospheric ozone burden through chemical channels not involving methane. Hydrogen is oxidised to water vapour in the stratosphere and H_2 can

also perturb tropospheric ozone via changes to HO_2 and NO_2. These chemical changes need to be considered in combination with the methane-induced changes to determine an overall GWP for hydrogen.

As for the methane induced forcings, equations E1 to E4 are used to determine hydrogen GWPs for the non-methane induced forcings. The values of parameters required for these equations derived from our UKESM1 simulations are shown in Table A3.

For stratospheric water vapour, the e-folding lifetime of the water vapour perturbation following a change in H_2, α_R, is derived from model spin-up data following a change to the H_2 lower boundary condition and is determined to be 8 years in the lower stratosphere. Values for both R and 'a' are determined from the steady-state change in the stratospheric water profile between our UKESM1 base simulation and the simulation where the H_2 lower boundary condition is increased from 500 to 2000 ppb. A comparison of the vertical profile of stratospheric water vapour changes resulting from H_2 changes in our study with that resulting from methane changes between 1950 and 2000 in Figure 2b of Myhre et al. (2007), shows very similar H_2O changes at all altitudes. We therefore adopt the radiative forcing determined by Myhre et al. (2007) of 0.05 W m^{-2} with an estimated uncertainty of ±20% for stratospheric water vapour changes relative to base in our TS2014_2000H_2 UKESM1 scenario. This water vapour forcing is associated with a change of ~500 ppb in stratospheric water vapour at 30 km altitude, giving a value for R of 1e-4 W m^{-2} (ppb H_2O)$^{-1}$ when considering changes at 30 km. We assume that the entire stratospheric H_2O profile will scale proportionally with the H_2 lower boundary condition (following results from our UKESM1 simulations using H_2 LBCs of 750, 1000 and 2000 ppb H_2), so the choice of 30 km for determining R is arbitrary. The production rate of water vapour per ppb change in H_2, 'a', can then be defined as the change in steady-state H_2O at 30 km (500 ppb) divided by the lifetime of 8 years and the change in H_2 mixing ratio of 1500 ppb.

For changes to the global mean tropospheric ozone column, the value for R is 0.042 (0.037 to 0.047) W m^{-2} DU^{-1} and is taken directly from IPCC, AR5. The e-folding lifetime associated with the ozone perturbation is taken to be 0.07 years, calculated as the tropospheric O_3 burden divided by the loss in our UKESM1 base simulation. This is shorter than the lifetime used for the short-lived ozone perturbation in Fuglestvedt et al. (2010) of 0.267 years, however our results are insensitive to the difference between these values and small variations around them. The value for 'a' is calculated as the change in the steady-state global mean tropospheric ozone column in our TS2014_2000H_2 simulation relative to base (0.59 DU) divided by the lifetime of 0.07 years and the change in H_2 mixing ratio of 1500 ppb.

As described in Section 4.1.3, changes in H_2 mixing ratio can also influence stratospheric ozone. In our UKESM1 simulations, the change in global mean stratospheric ozone column between our base and TS2014_2000H_2_CH_4 (increased H_2, including the chemical feedback on the methane lifetime) scenarios was negligible at +0.10 DU, relative to a base value of 283.78 DU, and interannual variations of up to several DU. Based on a value for R for stratospheric ozone of 0.0054 W m^{-2} DU^{-1} (Schwarzkopf and Ramaswamy, 1993), and a range of e-folding lifetimes for the stratospheric ozone perturbation of between 1 and 10 years, this results in a GWP(100) of less than 0.03 using equations E1 to E4. We consider this to be

below the uncertainty involved in the calculation and conclude that changes in stratospheric ozone do not significantly contribute to the hydrogen GWP.

Table A3: UKESM1 values for parameters in equations E1 – E3

	R	A	alphaR
Stratospheric water vapour (at 30 km)	1e-4 W m^{-2} (ppb H_2O)$^{-1}$	0.042 ppb H_2O (ppb H_2)$^{-1}$ yr^{-1}	8 years
Tropospheric ozone	0.042 W m^{-2} DU^{-1}	0.0056 DU (ppb H_2)$^{-1}$ yr^{-1}	0.07 years

Hydrogen GWP(100)s based on equations E1 to E4, and the parameters in Table A3 are shown in Table A4. As for the hydrogen GWPs based on the methane-induced forcings, we calculate an uncertainty for the GWP(100)s based on uncertainties in the hydrogen soil deposition lifetime and the radiative forcing scaling factors.

Table A4: Hydrogen GWP(100)s for the indirect radiative forcings arising from non methane-induced changes in stratospheric water vapour and tropospheric ozone. Radiative forcings at steady state are based on the changes in composition calculated in the UKESM1 TS2014_2000H_2 simulation and radiative forcing scaling factors described in this section.

Radiatively active species (non-methane induced)	Radiative forcing at steady-state (m W m^{-2} ppbH_2^{-1})	GWP(100) including uncertainties in H_2 soil deposition lifetime	Uncertainty arising from RF scaling factors and $AGWP_{CO2}$	GWP(100) including H_2 soil deposition lifetime and RF scaling factor uncertainties
Stratospheric water vapour	0.03 ± 20%	2.3 (1.7 – 2.7)	± 33%	2.3 (1.1 – 3.6)
Tropospheric ozone	0.02 ± 12%	0.8 (0.6 – 1.0)	± 29%	0.8 (0.4 – 1.3)

Total H_2 GWPs

The indirect H_2 GWP(100)s calculated above for each radiative species are summed to give a total H_2 GWP(100) of 11 ± 5 for a 100 year time horizon, presented in Section 6.4 and Table 11. In Table 11, H_2 GWPs are also calculated for a 20 year time horizon and the impact on the GWP of using IPCC (2021) versus IPCC (2014) radiative forcing scaling factors is quantified.

This publication is available from: www.gov.uk/government/publications/atmospheric-implications-of-increased-hydrogen-use

If you need a version of this document in a more accessible format, please email enquiries@beis.gov.uk. Please tell us what format you need. It will help us if you say what assistive technology you use.

Driehoek Advocaten

AANTEKENEN en per gewone post
Gedeputeerde Staten van Groningen
T.a.v. mevrouw [redacted] Team
Programma- en Projectondersteuning
Postbus 610
9700 AP GRONINGEN
Tevens per e-mail:
Oostpolder@provinciegroningen.nl

Zwolle, 29 januari 2024

e-mail [redacted]@driehoekadvocaten.nl
tel [redacted]

Ons kenmerk : 7046 [redacted] / Oostpolder

Uw kenmerk : zienswijze ontwerpen PIP Bedrijventerrein Oostpolder / Exploitatieplan Oostpolder / besluit Veiligheidscontour Oostpolder

Geachte heer/mevrouw,

Namens mijn cliënten de heer [redacted] en zijn zoons de heren [redacted] en [redacted] allen wonende te [redacted] aan de [redacted] dien ik bij dezen zienswijzen in.

De zienswijzen hebben betrekking op een drietal ontwerp besluiten, waarbij het cliënten vooral gaat om het Ontwerp Provinciaal Inpassingsplan Bedrijventerrein Oostpolder (PIP) met bijbehorend Project-MER.

Vanwege hun bezwaren tegen ontwerp PIP dienen cliënten tevens zienswijzen in die betrekking hebben op de met het ontwerp PIP samenhangende andere voorgenomen besluiten:
- het Ontwerp Exploitatieplan Oostpolder en
- het Ontwerp besluit Veiligheidscontour Oostpolder.

Vooropgesteld wordt dat cliënten zich verzetten tegen met name al die onderdelen van de voorgenomen besluiten die de exploitatie van hun bedrijf op een of andere voor hen nadelige manier (kunnen) raken, (kunnen) belemmeren en/of anderszins een voor hen schadelijke

uitwerking (kunnen) hebben.

De inhoud van het hiervoor gestelde van het hierna gestelde maakt deel uit van elke zienswijze. Wat derhalve bijvoorbeeld in het kader van de zienswijze over het Ontwerp PIP wordt gesteld maakt dus tevens deel uit van de zienswijze over het Ontwerp Exploitatieplan respectievelijk het Ontwerp besluit Veiligheidscontour, enzovoort.

I Algemeen

Cliënt de heer [redacted] is juridisch eigenaar van gebouwen en landbouwgronden behorend tot een in maatschapsverband geëxploiteerd akkerbouwbedrijf in Oudeschip. Tot de betreffende maatschap behoren onder meer de hiervoor genoemde zoons, die in economische zin medegerechtigd zijn. Een groot gedeelte van het akkerbouwareaal van het bedrijf ligt in de Oostpolder: voor wat de aan vader toekomende juridische eigendom betreft gaat het om zo'n 35 hectaren.

De in het de Oostpolder gelegen grond gebruiken cliënten voor de teelt van akkerbouwgewassen conform de agrarische bestemming. De betreffende grond is daarvoor uitermate geschikt: de bewerkingskosten zijn laag en de opbrengsten daarentegen hoog.

Cliënten hebben in eerdere, aan de terinzagelegging van de huidige ontwerp besluiten voorafgegane stadia van besluitvorming geen zienswijzen bij uw provincie ingediend. Anderen hebben dat wel gedaan. Cliënten scharen zich achter de inhoud van de eerder door Eemsland B.V. ingediende zienwijzen. Cliënten hebben begrepen dat op de inhoud van die zienswijzen door uw provincie slechts summier is gereageerd Die zienswijzen worden hierbij overgelegd en de inhoud ervan maakt deel uit van de thans namens cliënten [redacted] ingediende zienswijzen. Het hierbij om de volgende zienswijzen:

1. de reactie/zienswijze van 11 juli 2022 (**bijlage 1**), met name gericht tegen de Kennisgeving Voornemen en Participatie, de Toelichting op Voornemen en Participatie, het Ruimtelijk Kwaliteitskader Oostpolder en de concept NRD;
2. de zienswijze van 11 juli 2023 (**bijlage 2**), gericht tegen de ontwerp Structuurvisie Oostpolder, het bijbehorende PlanMER en dergelijke.

Cliënten merken verder op dat zij mede-aandeelhouders zijn van Waddenwind B.V. Zij scharen zich tevens achter de zienswijzen die namens Waddenwind B.V. separaat bij uw provincie zijn ingediend.

II Ontwerp PIP Oostpolder / ProjectMER

Cliënten stellen zich op het standpunt dat nut en noodzaak van de in het PIP voorziene niet-agrarische ontwikkeling – de bestemming van de van het windpark Oostpolder deel uitmakende, eerder reeds vergunde windturbines uitgezonderd – nog altijd niet naar behoren zijn onderzocht en onderbouwd. De Wro en (artikel 3.1.6 van) het Bro alsmede de Omgevingswet vragen nu juist wel om een zorgvuldige afweging van en onderzoek naar de behoefte: het moet immers zo zijn dat vaststaat dat een goede ruimtelijke ordening / fysieke leefomgeving wordt gediend. Er is hier echter ten onrechte uitgegaan van niet of onvoldoende onderbouwde aannamen. Cliënten verwijzen wat dit aangaat kortheidshalve verder naar de hiervoor genoemde zienswijzen van 2022 en 2023, waarop slechts summier en onvoldoende (onderbouwd) is gereageerd.

Als nut en noodzaak niet vaststaan behoort ook niet te worden overgegaan tot vaststelling van het

PIP en van de daarmee samenhangende beoogde besluiten.

Daar komt bij dat de voorgestane ontwikkeling cliënten hard raakt in hun bedrijfsvoering: de agrarische bestemming verdwijnt, het agrarisch gebruik komt onder het overgangsrecht te vallen. Uiteindelijk zal het agrarisch gebruik van een groot deel van het akkerbouwareaal van cliënten moeten worden beëindigd. Daarmee zou een essentiële pijler onder de bedrijfsvoering komen te vervallen. Niet althans onvoldoende onderzocht is volgens cliënten wat daarvan de gevolgen voor (de voortzetting van) het bedrijf zullen zijn en/of (voldoende) compensatiegrond in de nabije omgeving ter beschikking kan worden gesteld. Dat laatste lijkt overigens niet erg aannemelijk.

De nadelige gevolgen voor de bedrijfsvoering worden des te groter wanneer wordt bedacht dat de bedrijfsgebouwen nu nog centraal ten opzichte van het akkerbouwareaal zijn gelegen. Daarvan zal bij doorgang van de voorgestane ontwikkeling geen sprake meer zijn.

III Ontwerp Exploitatieplan Oostpolder

Het ten aanzien van de gevolgen voor het agrarisch bedrijf gestelde is ook in het kader van het ontwerp Exploitatieplan van belang. Verder is bijvoorbeeld geen rekening is gehouden met gronden die buiten het exploitatiegebied zijn gelegen maar die wel moeten worden aangekocht (bladzijde 26 van de toelichting).

IV Ontwerp besluit Veiligheidscontour Oostpolder

Cliënten kunnen zich evenmin met het voorgenomen besluit Veiligheidscontour Oostpolder verenigen, omdat zij het niet eens zijn met het voorgenomen PIP en het daarin vervatte 'weg bestemmen' van het agrarisch gebruik van hun in het plangebied betrokken percelen grond.

V Tenslotte

Cliënten hebben bij de gemeente Het Hogeland een zienswijze ingediend die betrekking heeft op de gemeentelijke ontwerp beschikking 'Hogere waarde geluid Oostpolder Eemshaven . De betreffende zienswijze is als **bijlage 3** bijgevoegd. De inhoud van deze zienswijze geldt als hier ingelast en herhaald en maakt derhalve deel uit van de thans ingediende zienswijzen.

De eerder genoemde zienswijze van 2023 is voor zover van belang als volgt afgesloten:

"De onderbouwing van de ontwerp structuurvisie schiet op veel punten tekort. Het nut en de noodzaak van de transformatie van de Oostpolder naar industrieterrein zijn niet aangetoond. Hoe de doelen van provincie en gemeente met deze transformatie worden bereikt is niet duidelijk. Ook het nut en de noodzaak van de transformatie van landbouwgrond naar groenblauwe zone zijn niet aangetoond (...)..

Namens cliënte verzoek ik u primair de plannen niet verder te ontwikkelen en de structuurvisie niet ter vaststelling voor te leggen aan provinciale staten.

Subsidiair, in het geval u zou besluiten tot het doorzetten van de plannen, verzoek ik u om de inrichting van het plangebied zodanig te wijzigen (...) dat de groene bufferzone langs de Dijkweg haar huidige agrarische functie (...) zal behouden."

De inhoud van het citaat geldt anno 2024 onverkort ten aanzien van de nu voorliggende ontwerp besluiten. Zoals uit al het hiervoor gestelde volgt, lijkt aan de in het citaat bedoelde belangen en

verzoeken van cliënten geen recht te zijn gedaan. Cliënten verzoeken uw provincie (en de gemeente) om de voorliggende ontwerp besluiten (zo) niet vast te stellen.

Met vriendelijke groet,

[redacted]

Driehoek Advocaten B.V.
Dr. Klinkertweg 24
8025 BS Zwolle

[redacted]

[redacted]@driehoekadvocaten.nl
[redacted]@driehoekavocaten.nl

Bijlage 1

Driehoek Advocaten

PER AANGETEKENDE POST
Provincie Groningen
[redacted]
Postbus 610
9700 AP GRONINGEN

Tevens per e-mail:
oostpolder@provinciegroningen.nl

Zwolle, 11 juli 2022

e-mail [redacted]@driehoekadvocaten.nl
tel : [redacted]
fax [redacted]

Ons kenmerk : 6799 Eemsland B.V. / Gebiedsontwikkeling Oostpolder
Uw kenmerk : Kennisgeving voornemen, participatie en m.e.r. Oostpolder

REACTIE en ZIENSWIJZE

Geachte mevrouw [redacted]

Namens de besloten vennootschap **Eemsland B.V.**, gevestigd aan de Buitenweg 4 te 9984 NS Oudeschip, met als (indirect) bestuurder de heer [redacted] geef ik u hierbij een reactie op de kennisgeving voornemen en participatie Oostpolder met bijbehorende stukken en een zienswijze op de concept Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD) die momenteel ter inzage liggen tot en met 12 juli 2022.

Deze gecombineerde reactie en zienswijze is gericht tegen alle stukken die momenteel ter inzage liggen met betrekking tot de gebiedsontwikkeling Oostpolder, waaronder de Kennisgeving Voornemen en Participatie, de Toelichting op Voornemen en Participatie (hierna: Toelichting), het Ruimtelijk Kwaliteitskader Oostpolder (RKK) en de concept NRD.

Cliënte exploiteert in de Oostpolder ongeveer 115 hectare voor de teelt van akkerbouwgewassen en als grasland conform de agrarische bestemming .

Namens cliënte breng ik het volgende naar voren.

Nut en noodzaak industrieterrein ontbreekt

1. De Oostpolder heeft een oppervlakte van circa 600 hectare. Hiervan wil de provincie 400 hectare (2/3 deel) transformeren in industrieterrein om de vestiging van grootschalige bedrijven mogelijk te maken. De overige 200 hectare (1/3 deel) is voor het groenblauwe raamwerk en infrastructuur (RKK blz. 4).

2. De over het plan ter inzage gelegde stukken gaan met name over de toekomstige inrichting van het gebied maar gaan niet of nauwelijks in op de aanleiding voor en de noodzaak om in de Oostpolder een industrieterrein te realiseren. In de Toelichting staat hierover het volgende vermeld, in par. 2.1 over de ambitie:
   - Groningen profileert zich als energieprovincie
   - Daarvoor is nieuw terrein nodig
   - Het gebied rondom de Eemshaven is een kansrijke ontwikkelzone voor grootschalige bedrijven
   - Het gebied biedt veel toegevoegde waarde en gevarieerde werkgelegenheid.

3. De ambitie is vanuit het provinciale perspectief misschien te begrijpen, maar geeft geen enkel inzicht in **de behoefte** aan industrieterrein in de Oostpolder in aanvulling op de bestaande capaciteit van industrieterreinen in de provincie Groningen. De ambitie sluit overigens ook niet aan bij de Structuurvisie Eemsmond-Delfzijl en de evaluatie daarvan zoals vastgesteld op 18 februari 2021 in het Bestuurlijk overleg tussen de provincie Groningen, de gemeenten Het Hogeland en Eemsdelta en Groningen Seaports.

4. Dat nieuw industrieterrein nodig is en dat de Oostpolder hiervoor de aangewezen plek is, is niet of onvoldoende onderzocht. Er liggen geen stukken ter inzage waaruit blijkt dat het noodzakelijk is dat de agrarische grond in de Oostpolder in de komende jaren wordt omgezet in industrieterrein. Dat wekt verbazing nu het gaat om een omvangrijke ruimtelijke ingreep die – als de ingreep eenmaal is uitgevoerd – onomkeerbaar is. Voorkomen moet worden dat het bestemmingsplan wordt gewijzigd maar deze bestemming niet wordt gerealiseerd omdat de veronderstelde vraag er niet is. Cliënte wijst in dit verband op eerdere plannen om de Oostpolder voor glastuinbouw te bestemmen, waarna bleek dat er een overschot aan glastuinbouwgebieden in de provincie Groningen ontstond.

5. De Toelichting verwijst in par. 2.1 naar twee onderzoeksrapporten:
   1. Een rapport van Buck Consultants International van 8 juli 2020: Marktverkenning voor de ontwikkeling van Oostpolder tot bedrijventerrein.
   2. Een rapport van Stec Groep van 4 maart 2021: Ontwikkelzones voor grootschalige bedrijven in Groningen, verkennend onderzoek.

6. Het rapport van Buck Consultants International (BCI) is een marktverkenning. BCI heeft onderzocht wat de kansrijke doelgroepen zijn voor de Oostpolder. Hier zijn drie doelgroepen uitgekomen: batterijfabriek, waterstoffabriek en datacentra. Voor de vestiging van bedrijven uit deze doelgroepen komen echter ook andere bedrijventerreinen in de provincie Groningen of in Nederland in aanmerking. De als kansrijk aangemerkte

doelgroepen hebben geen bijzondere relatie met de Eemshaven. Er zijn ook geen concrete aanwijzingen dat ondernemers zich voor deze beoogde activiteiten in de Oostpolder willen vestigen.

7. BCI noemt **hyperscale datacenters** als meest kansrijke doelgroep (BCI rapport, blz. 13). Deze doelgroep kan volgens de inschatting van BCI een realistische marktvraag genereren naar grotere kavels in de Oostpolder: 20 tot 100 hectare in de komende 10 jaar.

8. Het rapport van BCI dateert van 2020 en is niet meer actueel. Onlangs (20 juni 2022) heeft minister De Jonge van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties het *Besluit houdende wijziging van het Besluit kwaliteit leefomgeving in verband met instructieregels voor hyperscale datacentra* aangeboden aan de Tweede Kamer. Het Besluit kwaliteit leefomgeving (Bkl) is gebaseerd op de nieuwe Omgevingswet waarin ook de projectprocedure is geregeld die u momenteel volgt. Dit wijzigingsbesluit houdt een verbod in op de vestiging van hyperscale datacentra in Nederland. Weliswaar wordt voor het grondgebied van de voormalige gemeente Eemsmond en voor twee locaties in de gemeente Hollands Kroon in Noord-Holland een uitzondering gemaakt, maar voor deze uitzondering is gekozen omdat deze gebieden liggen bij aanlandplaatsen van duurzame energie (wind op zee) waardoor voldoende groen stroom voorradig is. Op dit moment is van wind op zee geen sprake en is er geen groene stroom van wind op zee voorradig.

9. Volgens informatie van cliënte is in de Eemshaven het aanbod van groene stroom uit bestaande en geplande windturbines op land maximaal 500 [redacted] Daarnaast is er een aanbod van fossiele capaciteit van meer dan 2.000 [redacted] De provincie wil dat in 2030 de fossiele capaciteit is afgebouwd, terwijl er plannen zijn voor aansluiting van een windpark op zee van 700 [redacted] Als die plannen zouden doorgaan, dan is bij gelijkblijvende vraag in 2030 er dus een tekort van 800 tot 1.300 [redacted] Onder die omstandigheden is het niet logisch om grote stroomverbruikers uit te nodigen om zich nabij de Eemshaven te vestigen.

10. Verder wijst cliënte erop dat een – voor een datacentrum geschikt – terrein van 57 hectare in Eemshaven Zuidoost in november 2020 door de provincie Groningen (Groningen Seaports) is verkocht aan Google. Plannen om dit terrein te benutten, voor datacentra of iets anders, zijn echter nog niet bekend.

11. Ook noemt BCI de **productie van waterstof** als kansrijke doelgroep, maar met de toevoeging: afhankelijk van randvoorwaarden. Eén van de randvoorwaarden is de betrouwbare beschikbaarheid van voldoende groene stroom om de waterstof 'groen' te kunnen produceren. BCI merkt op (blz. 13): "Als Groningen een waterstofeconomie wil ontwikkelen én haar milieudoelstellingen wil halen dan is deze beschikbaarheid een cruciale randvoorwaarde. Op dit moment is de beschikbaarheid van groene stroom onvoldoende en is er geen zekerheid over toekomstige beschikbaarheid." Kortom: op dit moment is groene waterstofproductie niet mogelijk en of dit in de toekomst wel mogelijk wordt, is nu nog onzeker.

12. Naast de flinke beschikbaarheid van groene energie noemt BCI nog twee voorwaarden waaraan moet zijn voldaan (blz. 6). De eerste voorwaarde is 'forse prijsdaling'. Groene waterstof is nu nog te duur om concurrerend te zijn voor vervanging van waterstof uit fossiele bronnen en ondersteuning van de ontwikkeling van nieuwe toepassingen in de waterstofeconomie. De tweede voorwaarde is 'productie van waterstof op land'. In plaats van een waterstoffabriek op land die aangesloten moet worden op het plaatselijke elektriciteitsnet, zal productie van waterstof (elektrolyse) op zee mogelijk de voorkeur genieten. In dat geval hoeft van het elektriciteitsnet op land geen gebruik te worden gemaakt.

13. BCI wijst er verder op dat de provincie in staat moet zijn om in de eigen provincie een afzetmarkt te vinden voor de waterstof en nieuwe toepassingen te ontwikkelen (blz. 5). De economische waarde is dan veel groter dan wanneer voornamelijk distributie naar andere regio's gaat plaats vinden (blz. 6). Uit het feit dat BCI geen concrete afnemer van waterstof noemt, kan worden afgeleid dat die er momenteel niet is.

14. Cliënte wijst erop dat de productie van waterstof, gezien de kosten van opslag en distributie, zeker in de beginfase van de ontwikkeling, economisch onhaalbaar is zonder een nabijgelegen (grote) verbruiker. De grootschalige productie van groene waterstof kan daarom bij voorkeur plaats vinden op een locatie nabij een grote verbruiker. Dit is ook het geval bij de plannen die onlangs zijn onthuld voor de bouw van een waterstoffabriek door Shell op de Tweede Maasvlakte in het Rotterdamse havengebied. De waterstof zal worden ingezet voor de vergroening van het productieproces van de nabijgelegen raffinaderijen. De staal- en de kunstmestindustrie zijn andere kandidaten die zich lenen voor afname van groene waterstof. Dergelijke industrieën zijn er vooralsnog niet nabij de Eemshaven.

15. Als derde kansrijke doelgroep noemt BCI de **productie van batterijen**, maar ook hier weer afhankelijk van een duidelijke randvoorwaarde: als (noord) Nederland kans wil maken op grootschalige batterijproductie moet aangehaakt worden op de snelle ontwikkelingen en investeringsbereidheid die op dit moment al wel aanwezig is in andere Europese landen, waar veel overheidsgeld in dit segment wordt geïnvesteerd (blz. 13). Verschillende concurrerende regio's in Europa kunnen in tegenstelling tot Groningen toegang bieden tot Europese subsidies. Vooral landen met een sterke automotive industrie doen een beroep op de beschikbare Europese gelden, Nederland heeft hierop niet aangehaakt (blz. 4). Om kansrijk te zijn moet daarom serieus worden ingezet op het versterken van de propositie van Groningen (blz. 13). Als aan deze voorwaarden wordt voldaan, schat BCI in dat er zicht is op vestiging van één batterijenfabriek met een ruimtevraag van 75 hectare.

16. Van enige bereidheid bij de overheid om fors te investeren in batterij-productie in de Oostpolder is niets gebleken en dit ligt ook niet voor de hand. De bereidheid om in deze sector te investeren zal veel groter zijn in regio's met automotive industrie waar de energietransitie naar elektrisch rijden leidt tot het wegvallen van werkgelegenheid bij de conventionele industrie. Nabij de Oostpolder is geen geschikt personeel en geen infrastructuur beschikbaar voor automotive industrie.

17. De conclusie op grond van de marktverkenning van BCI is dat het nut en de noodzaak voor de realisering van een industrieterrein in de Oostpolder niet of in ieder geval onvoldoende is aangetoond. En als bedrijven uit de doelgroepen zich al in de Oostpolder zouden willen vestigen, dan gaat het om een oppervlakte van 20 tot 100 hectare voor datacentra, 75 hectare voor een batterijenfabriek en 10 tot 60 hectare voor een waterstofproductie. Dit is maximaal 225 hectare, zodat het volstrekt onnodig is om hiervoor de Oostpolder van 600 hectare volledig te transformeren.

18. Deze conclusie wordt niet anders door het rapport van Stec van 4 maart 2021. Stec heeft in zijn rapport een overzicht gegeven van beschikbare bedrijventerreinen en potentiële uitbreidingslocaties (par. 1.1). De *behoefte* aan bedrijventerrein is geen onderdeel van de verkenning door Stec.

19. Bedrijven van 50 hectare en groter kunnen nog terecht op Oosterhorn en de Eemshaven. Uit de bevindingen van BCI bleek al dat de kans dat een bedrijf van die omvang zich meldt niet groot is. En als dat al het geval zou zijn, dan is er dus nog ruimte op Oosterhorn en de Eemshaven. Daarbij wijst Stec op de Ladder voor duurzame verstedelijking: de wettelijke motiveringsplicht waarbij nieuwe ruimtelijke plannen moeten worden voorzien van een toets of en in hoeverre het bestaande aanbod in de marktvraag kan voorzien (par. 5.2), ofwel: eerst moet de bestaande beschikbare ruimte worden benut voordat elders ruimte wordt ontwikkeld. Nu volgens Stec elders in de provincie nog ruimte beschikbaar is, is ook om die reden het nut en de noodzaak van 400 hectare industrieterrein in de Oostpolder volstrekt onvoldoende onderbouwd.

Nut en noodzaak van natuur ontbreekt

20. Volgens het RKK wordt een derde van de Oostpolder, dit is 200 hectare, benut voor 'het groenblauwe raamwerk en infrastructuur', kortweg: voor natuur. Een onderbouwing van het nut en noodzaak van een zo grote oppervlakte aan natuur, op deze plek, ontbreekt volledig. Dit is onbegrijpelijk.

21. De Oostpolder bestaat uit uitstekende landbouwgrond. Het zonder gegronde reden wegbestemmen van landbouwgrond voor natuurdoeleinden is in strijd met een goede ruimtelijke ordening en met de eisen die de Omgevingswet stelt aan een fysieke leefomgeving en een goede omgevingskwaliteit.

22. Het RKK vermeldt dat onderdeel van het groenblauwe raamwerk een bufferzone en uitloopgebied is voor bewoners en toekomstige werknemers (blz. 4). Onduidelijk is wat hiermee wordt bedoeld. Als hiermee een landschappelijk inpassing van bedrijven wordt bedoeld, dan zou die gerealiseerd kunnen worden binnen de functie Bedrijf, op de betreffende bedrijfskavels, wat heel gebruikelijk is. Als met bufferzone is bedoeld dat een bepaalde afstand dient te worden aangehouden tussen bestaande woningen en het industrieterrein, dan kan die afstand worden ingevuld met de bestaande landbouwfunctie. Er is geen aanleiding, laat staan een noodzaak, om de landbouwfunctie in de bufferzone te wijzigen in een groen/blauwe functie.

23. De relatie tussen de beide functies Bedrijf en Natuur die de provincie naast elkaar wil realiseren, ontgaat cliënte en wordt in de stukken niet duidelijk gemaakt. Deze functies vullen elkaar niet aan, maar zijn juist conflicterend. De industrie werkt verstorend en is schadelijk voor de natuur. De natuur zal op haar beurt een belemmering vormen voor de bedrijven op het industrieterrein. Nu de provincie een derde van de Oostpolder kennelijk niet nodig heeft voor industrie, waarom kan de huidige landbouwfunctie hier dan niet blijven bestaan?

24. In de stukken is niet aangegeven welke alternatieven er elders in de provincie Groningen zijn voor de realisering van 200 hectare natuur en waarom de keuze voor 200 hectare natuur is gevallen op de zeer vruchtbare grond in de Oostpolder direct grenzend aan een nog te ontwikkelen industrieterrein.

25. Het is bedenkelijk dat de provincie zonder onderbouwing meent zo grote oppervlakten landbouwgrond überhaupt te kunnen wegbestemmen voor natuur. Als de provincie dit in de Oostpolder kan doen, dan is de weg vrij voor de provincie om dit ook elders in de provincie te doen. Dit is een onwenselijke ontwikkeling. Het realiseren van nieuwe natuur naast bestaande natuurgebieden of op locaties waar natuurgebieden met elkaar kunnen worden verbonden, is in sommige gevallen misschien denkbaar. Voor de Oostpolder valt echter geen enkele gegronde reden te bedenken om hier natuur te creëren.

26. De conclusie is dat de onderbouwing van de plannen ook op dit punt tekort schiet.

Namens cliënte verzoek ik u om de plannen voorlopig niet verder te ontwikkelen maar u eerst te bezinnen op het nut en de noodzaak van de ontwikkeling van industrieterrein en natuurfuncties in de Oostpolder. Zolang deze niet zijn aangetoond, stelt cliënte zich op het standpunt dat de huidige agrarische functie in de Oostpolder behouden dient te blijven en zal cliënte zich verzetten tegen een wijziging van deze functie.

Met vriendelijke groet,

Driehoek Advocaten B.V.
Dr. Klinkertweg 24
8025 BS Zwolle

[redacted]

[redacted]@driehoekadvocaten.nl
jj[redacted]@driehoekavocaten.nl

Bijlage 2

Driehoek Advocaten

PER AANGETEKENDE POST
Gedeputeerde Staten van Groningen
T.a.v. mevrouw [redacted]
Postbus 610
9700 AP GRONINGEN

Tevens per e-mail:
Oostpolder@provinciegroningen.nl
[redacted]*@provinciegroningen.nl*

Zwolle, 11 juli 2023

e-mail : [redacted]@driehoekadvocaten.nl
tel [redacted]

Ons kenmerk : 6799 Eemsland B.V. / Gebiedsontwikkeling Oostpolder
Uw kenmerk : Ontwerp-structuurvisie en plan-MER gebiedsontwikkeling Oostpolder

ZIENSWIJZE

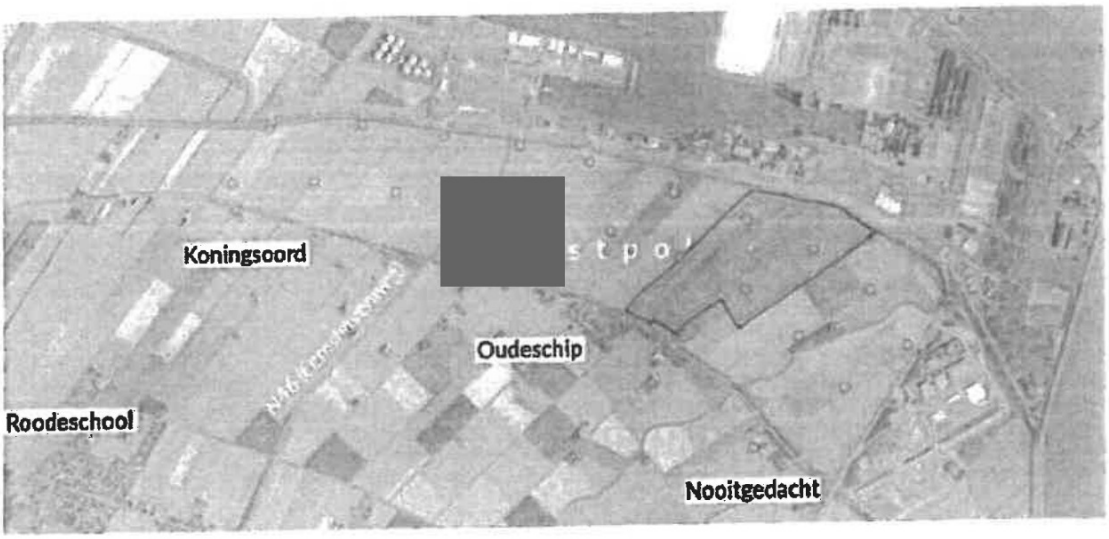
Geacht college,

Namens de besloten vennootschap **Eemsland B.V.**, gevestigd aan de Buitenweg 4 te 9984 NS Oudeschip, met als (indirect) bestuurder de heer [redacted] geef ik u hierbij haar zienswijze op de ontwerp structuurvisie Oostpolder, het bijbehorende Milieueffectrapport (Plan MER) en de overige bijbehorende stukken die momenteel ter inzage liggen tot en met 12 juli 2023.

Cliënte exploiteert een akkerbouw- en melkveebedrijf in Oudeschip. Ongeveer de helft van het landbouwareaal van cliënte ligt in de Oostpolder, te weten circa 115 hectare. Deze grond gebruikt cliënte voor de teelt van akkerbouwgewassen en als grasland conform de agrarische bestemming.

De grond van cliënte in de Oostpolder bestaat uit twee blokken: een groter blok aan de oostkant van de Oostpolder, hierna te noemen: **het oostelijke blok**, en een kleiner blok ten westen daarvan, hierna te noemen: **het westelijke blok**.

Op onderstaand kaartje is de ligging van de grond van cliënte in de Oostpolder globaal aangegeven in groen. Hierop zijn het oostelijke blok en het westelijke blok zichtbaar.

Uw reactie op de vorige zienswijze

Namens cliënte heb ik ook vorig jaar een zienswijze bij u ingediend, op 11 juli 2022. Die zienswijze had betrekking op de toen door u ter inzage gelegde *kennisgeving voornemen en participatie Oostpolder* en de *concept Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD)*. In die plannen gaf u aan dat u voornemens bent om van de Oostpolder (600 ha) 2/3 deel te transformeren in industrieterrein (400 ha) en 1/3 deel in natuur en infrastructuur (200 ha).

In die zienswijze van 11 juli 2022 is erop gewezen dat nut en noodzaak voor het industrieterrein ontbreken en dat ook nut en noodzaak voor de natuur ontbreken.

U heeft op de ingebrachte zienswijzen gereageerd in de Nota van Antwoord van 15 september 2022, door uw college vastgesteld op 20 september 2022. Daarin beantwoordt u ook de zienswijze van cliënte (zienswijze 23), hoofdzakelijk door te verwijzen naar uw algemene reacties onder A, B, C en H.

Wat betreft nut en noodzaak van het industrieterrein komt uw reactie op het volgende neer:

Ad A – Waarom gebiedsontwikkeling: u baseert zich op onderzoeken die inzicht geven in de behoefte aan en de kansen voor een industrieterrein.
Ad B – Waarom de Oostpolder: de Oostpolder is het meest geschikt vanwege de directe nabijheid tot de Eemshaven en de aanlandingspunten van elektriciteit van toekomstige windparken op zee.
Ad C – Waarom wegbestemmen van landbouwgrond: u geeft aan dat u een zorgvuldige afweging maakt van milieuaspecten (MER) en landbouwaspecten (LER).

Ad H – Inrichting groenblauwe-zone: u geeft aan dat u een inrichtingsvoorstel gaat maken in overleg met alle belanghebbenden.

Met uw verwijzing naar de algemene antwoorden A, B, C en H beantwoordt u niet de specifieke punten die cliënte naar voren heeft gebracht over de behoefte aan hyperscale datacenters, de productie van waterstof en de productie van batterijen. Ook geeft u geen antwoord op de zienswijze van cliënte dat nut en noodzaak ontbreken voor de transformatie van landbouwgrond in natuur. Uw algemene antwoord H gaat in op de inrichting van de groenblauwe zone ("in overleg met alle belanghebbenden"), maar gaat voorbij aan de vraag waarom een groenblauwe zone van 200 ha nodig is: wat is het nut en de noodzaak van deze zone?

Daarmee noodzaakt u cliënte om nu opnieuw een zienswijze in te dienen met grotendeels dezelfde zienswijze als in 2022, maar nu specifiek gericht op de stukken die nu ter inzage liggen.

Zienswijze

Algemeen: onduidelijk relatie tussen de doelen en het plan

1. Cliente is graag bereid om mee te werken aan ontwikkelingen die bijdragen aan het creëren van passende werkgelegenheid en verbetering van de leefbaarheid in (Noord-) Groningen. De vraag is echter of deze doelen worden bereikt met de door u voorgestelde industrialisatie van de Oostpolder. De ter visie gelegde stukken geven geen antwoord op die vraag.

2. Uw plannen zijn zeer ingrijpend en hebben vérstrekkende gevolgen voor de landbouw en de bewoners in de regio. De werkgelegenheidseffecten zijn echter onzeker en speculatief. De effecten op de leefbaarheid in de regio lijken eerder negatief dan positief. In uw plannen wordt geen rekening gehouden met de mogelijkheid dat de ontwikkeling anders zal lopen dan gewenst. Het is onverantwoord om 600 hectare te bestemmen voor een onzeker scenario waarvan nut en noodzaak niet goed zijn onderbouwd. Daarbij komt dat voor bedrijven die zich in Groningen willen vestigen ruimte beschikbaar is of kan worden gemaakt op de bestaande bedrijventerreinen (inbreiden in plaats van uitbreiden). Waar dat niet kan moet uiteraard kunnen worden uitgeweken naar nieuw te ontwikkelen bedrijventerrein, zo nodig in de Oostpolder. Daarvoor is echter op dit moment geen reservering nodig van 600 hectare.

Nut en noodzaak industrieterrein ontbreekt

3. Bij nut en noodzaak van het industrieterrein doelt cliënte op *de behoefte* aan het ontwikkelen van een industrieterrein voor grootschalige bedrijven in de Oostpolder. Eerst moet de behoefte voldoende zijn aangetoond. Pas daarna is de vraag aan de orde welke locaties hiervoor in aanmerking komen, en of de Oostpolder de juiste locatie is.

4. Voor de onderbouwing van de behoefte verwijst u naar de notitie *Onderbouwing gebiedsontwikkeling Oostpolder vanuit marktperspectief en bijlagerapport, Stec-groep*

februari 2023 (hierna: **Stec-notitie**). Paragraaf 4 van die notitie gaat in op "Nut en noodzaak Oostpolder" en vermeldt hiervoor vier argumenten:

1. Werkgelegenheid
2. Grootschalige waterstofproductie
3. Aanlanding van grote hoeveelheden elektriciteit op termijn
4. Clustering van grootschalige ruimtevragers

5. Deze argumenten zijn niet overtuigend. Ook in de nieuwe Stec-notitie is de behoefte aan grootschalige industrieterreinen voor waterstof, batterijen, automotive en datacenters niet aangetoond of aannemelijk gemaakt. De nieuwe Stec-notitie levert geen informatie op voor een andere zienswijze dan in juli 2022 door cliënte gegeven. Voor batterijen- en automotive-industrie geeft de nieuwe Stec-notitie nu zelfs aan dat de vestiging elders aantrekkelijker zal zijn.

Werkgelegenheid

6. Als belangrijk argument voor de gebiedsontwikkeling noemt de nieuwe Stec-notitie de versterking van de leefbaarheid in Groningen door werkgelegenheid (Stec-notitie, par. 1.1, en bijlage par. 1.1). Met name de waterstofproductie is volgens de Stec-notitie arbeidsintensief. De provincie ziet kans om met nieuwe werkgelegenheid in de waterstofindustrie de teruglopende werkgelegenheid in de gasindustrie te compenseren. Dit zou de leefbaarheid van Groningen ten goede komen.

> *"Waterstof: kans op dalende werkgelegenheid Groningse gasindustrie op te vangen"*
> Zie katern, Stec-notitie, bijlage blz. 9.

Hiermee veronderstelt u dat werknemers uit de teruglopende gasindustrie kunnen worden ingezet in nieuwe banen in de Oostpolder. Of die veronderstelling juist is, is onbekend.

7. In de ter visie gelegde stukken wordt niet duidelijk gemaakt over hoeveel nieuwe banen het concreet gaat, welke kennis en vaardigheden vereist zijn voor die banen en of deze aansluiten bij het bestaande aanbod van werknemers in de regio. Het is ook onduidelijk hoe werknemers die beschikbaar komen uit de teruglopende gasindustrie kunnen worden ingezet in (bijvoorbeeld) de productie van groene waterstof over 10 jaar of later. Er is niet onderzocht of werknemers die nu in Groningen wonen en werkzaam zijn in de gasindustrie, bereid en in staat zijn om in de (nieuwe) industrie in de Oostpolder te gaan werken en zich daarvoor te laten (om)scholen.

8. Naar aanleiding van vragen tijdens een informatieavond op 20 juni 2023 over het aantal werkplekken dat provincie en gemeente voor ogen heeft bij de ontwikkeling van de Oostpolder heeft de verantwoordelijke gedeputeerde de volgende cijfers aangereikt:

	aantal hectare	aantal arbeidsplaatsen
Batterijfabriek	75	1.500
Waterstoffabriek	60	300
Datacenter	84	300
Automotive	180	11.000
	399	13.100

9. Daarbij heeft de gedeputeerde ook aangegeven dat de kans op vestiging van Automotive inmiddels gering is. Dit betekent dat 80% van de verwachte werkgelegenheid (11.000 van de 13.100 arbeidsplaatsen) vermoedelijk niet wordt gerealiseerd. Ook voor een batterijfabriek staat allerminst vast dat de Oostpolder een concurrerende locatie zou zijn. De Stec-notitie wijst zelfs op het tegendeel (zie hierna bij punt 19). Als de batterijfabriek ook niet doorgaat, dan resteert een werkgelegenheidstoename van 5% van het totaal aantal beoogde arbeidsplaatsen (600 van 13.100). Hiervoor is een oppervlakte nodig van 144 hectare. Gezien deze onzekerheden staat wel vast dat op dit moment geen verantwoorde beslissing over de ontwikkeling in de Oostpolder van 400 hectare industrieterrein kan worden genomen.

10. Volgens de Stec-notitie is het aantrekken van voldoende geschoold personeel een risico vanwege de perifere ligging van de Oostpolder (Stec-notitie, bijlage blz. 6). Stec erkent hiermee dat de arbeidsbehoefte van grootschalige bedrijven niet aansluit op het beschikbare potentieel. Daardoor bestaat volgens Stec het risico dat bedrijven zich niet in de Oostpolder willen vestigen.

11. Als grootschalige bedrijven zich desondanks wel in de Oostpolder zouden willen vestigen, hoe kunnen deze bedrijven dan voorzien in voldoende geschoolde en betaalbare arbeidskrachten? Er zal dan gerekend moeten worden met de instroom van medewerkers van elders uit Europa of van buiten Europa. Het staat deze hoofdzakelijk buitenlandse bedrijven vrij om ervoor te kiezen medewerkers van elders te laten overkomen die tegen de laagste kosten bereid zijn om in de nieuwe fabrieken te werken.

    Dat het om buitenlandse bedrijven gaat valt af te leiden uit de vermelding van bedrijven op het kaartje in *figuur 3: grootschalige bedrijven in Europa* van de bijlage (blz. 13) van de Stec-notitie. De grootste bedrijven die hierop staan vermeld (> 30 GWh) zijn CATL (China), Tesla (VS), Northvolt (Zweden), Freyr (Noorwegen), BYD (China), Volkswagen (Duitsland), Italvolt (Italië), ProLogium (Taiwan) en SK Innovation (Zuid-Korea).

12. Van buiten komende werknemers die permanent in de provincie gaan wonen zullen, zeker als het gaat om gezinnen met schoolgaande kinderen en werkende partners, eerder kiezen voor een woning op een plek waar al veel voorzieningen zijn (zoals Groningen-stad)

dan voor een woning in de directe omgeving van het Eemshaven-gebied. Bovendien zijn in de omgeving van het Eemshaven-gebied weinig woningen beschikbaar. Weliswaar staan diverse woningen hier als leegstaand geadministreerd (Landelijke monitor leegstand, CBS), maar het is bekend dat in werkelijkheid veel van deze woningen worden verhuurd aan tijdelijke arbeidskrachten en dus niet beschikbaar zijn. Het aantal woningen dat wel beschikbaar is op de huizenmarkt, is beperkt. De komst van werknemers van elders in de omgeving van het Eemshaven-gebied, zal leiden tot toenemende druk op de huizenmarkt en daardoor tot hogere prijzen. De impact van dit alles op de leefbaarheid van de dorpen en de lokale bevolking is in de plannen onvoldoende onderzocht.

13. Kortom, uw stelling dat werkgelegenheid leidt tot versterking van de leefbaarheid van de directe omgeving van de Oostpolder of de provincie, is ongefundeerd:
    - volgens de Stec-notitie is het aantrekken van voldoende geschoold personeel een risico vanwege de perifere ligging. Dit risico houdt in dat de Oostpolder onvoldoende aantrekkelijk is voor grootschalige bedrijven om zich hier te vestigen. In dat geval is van nieuwe werkgelegenheid geen sprake.
    - voor het geval een grootschalig bedrijf zich wel zou willen vestigen in de Oostpolder, is onbekend wat de effecten daarvan zijn op de arbeidsmarkt en wat de effecten zijn van de huisvesting en het vervoer van medewerkers op de omgeving. U heeft dit niet onderzocht. Het is onbekend waar werknemers vandaan zullen komen (wel/niet van buiten Groningen of Nederland), waar deze kunnen gaan wonen en wat de gevolgen hiervan zijn voor de lokale huizenmarkt en het sociale klimaat in de omgeving. Ook is onbekend of nieuwe banen in de Oostpolder kunnen worden ingevuld met vrijkomende werknemers uit de gasindustrie. U heeft ook nagelaten om te onderzoeken of er andere, effectievere mogelijkheden zijn om werkgelegenheid te creëren die aansluit bij hetgeen de regio te bieden heeft

Grootschalige waterstofproductie

14. Volgens de Stec-notitie zal vooral de waterstofindustrie zorgen voor werkgelegenheid (zie hiervoor bij punt 6). U verwacht zelf dat een waterstoffabriek 300 arbeidsplaatsen zal opleveren (zie hiervoor bij punt 8). Voor waterstoffabrieken is het echter de vraag of deze zich zullen gaan vestigen in de Oostpolder. Als vestiging van deze fabrieken in de Oostpolder zal achterblijven of uitblijven, vervalt in zoverre ook het argument van de daarbij behorende werkgelegenheid.

15. Voor investeringen in een waterstoffabriek is het nodig dat er vanaf de start voor een periode van meerdere decennia een gegarandeerde afzet van het eindproduct is. Daarom ligt het voor de hand dat de eerste groene waterstoffabrieken in Nederland zullen worden gebouwd nabij de installaties die nu al 'grijze' waterstof gebruiken. Dergelijke installaties bevinden zich in of nabij Rotterdam, Antwerpen, IJmuiden, Terneuzen, Geleen en, op kleinere schaal, in Delfzijl. Een waterstoffabriek in de Oostpolder is afhankelijk van (overschot aan) groene stroom en nog niet bestaande pijpleidingen voor de afvoer van het product. Zowel het overschot aan groene stroom als de gegarandeerde afzet zijn dermate

onzeker dat niet kan worden gesproken van het nut, laat staan de noodzaak, om in de Oostpolder ruimte te maken voor een waterstoffabriek. Pas als er enige zekerheid is over de noodzakelijke randvoorwaarden zou het reserveren van ruimte voor een waterstoffabriek in de Oostpolder aan de orde kunnen zijn. Op dit moment is dat volstrekt onduidelijk en er is er dus ook geen nut, laat staan noodzaak, om al terreinen daarvoor te reserveren en in te richten.

16. Voor de middellange termijn moet daarnaast ook rekening worden gehouden met waterstofproductie op zee. Uit publicaties blijkt dat steeds meer de stap wordt gezet naar grootschalige waterstofproductie uit wind op zee.

    > Volgens informatie van TNO kan elektriciteit via elektrolyse van zeewater op zee worden omgezet in waterstof die vervolgens kan worden getransporteerd via bestaande gasleidingen. Transport van zulke waterstofmoleculen is volgens TNO een stuk goedkoper dan elektriciteit transporteren via elektriciteitskabels vanaf windparken op zee naar het land (zie: https://www.tno.nl/nl/duurzaam/co2-neutrale-industrie/schone-waterstofproductie/groene-waterstof-zeewater/).

    In het rapport van Buck Consultants International (08-07-2020) is al op deze ontwikkeling gewezen. In de Stec-notitie is deze ontwikkeling niet benoemd. Dat is opmerkelijk omdat een dergelijke ontwikkeling van grote invloed is op de behoefte aan industrieterreinen voor waterstofproductie op land.

17. De conclusie is dat uw veronderstelling dat grootschalige waterstofindustrie zich zal vestigen in de Oostpolder, onvoldoende is onderbouwd. Er is sprake van een wens die voortkomt uit goede bedoelingen over energietransitie maar het ontbreekt aan geloofwaardige en degelijk onderbouwde scenario's die tot de conclusie leiden dat de Oostpolder hiervoor beschikbaar moet worden gesteld .

Batterijfabrieken

18. De toekomstige aanlanding van elektriciteit afkomstig van wind op zee in de Eemshaven biedt volgens de structuurvisie de mogelijkheid om elektriciteits-intensieve industrie te bedienen, zoals waterstof- en batterijfabrieken. Deze industrie wordt in de Stec-notitie ondergebracht in de categorie "kansrijk onder voorwaarden" (Stec-notitie, bijlage blz. 6).

19. Ook bij de komst van batterijfabrieken vallen kritische kanttekeningen te maken. De Stec-notitie noemt twee bedreigingen voor de komst van batterijfabrieken:
    - Het aantrekken van voldoende geschoold personeel kan een risico vormen door de relatief perifere ligging van de Oostpolder.
    - In Nederland zijn minder subsidies beschikbaar voor batterijfabrieken dan in andere Europese landen, zoals Duitsland en Frankrijk.

    Wat betreft de subsidies: Hongarije staat in de Stec-notitie ten onrechte niet genoemd.

Hongarije wil het centrum worden voor de productie van lithiumbatterijen in de Europese Unie (EU). Dit blijkt uit een artikel uit de Volkskrant van 12 juni 2023 (zie bijlage):

"Voor 2030 moeten in het land meer dan twintig batterijenfabrieken verrijzen, twee staan er al." Volgens dit artikel begint later dit jaar (2023) de bouw van een fabriek van 7,3 miljard euro naast Debrecen, de grootste van zijn soort in de EU, met een capaciteit van 100 GWh. Deze batterijenfabriek staat ook vermeld in figuur 3 in de bijlage bij de Stec-notitie (blz. 13): CATL, 2025 Debrecen, 100 GWh.

20. Naast de door Stec zelf al genoemde kanttekeningen, is de vraag gerechtvaardigd of uit milieuoogpunt de nadelen van batterij-industrie in de Oostpolder opwegen tegen de voordelen. Het artikel in de Volkskrant maakt melding van vervuiling van grondwater en van het extreme waterverbruik van een batterijenfabriek.

21. Verder blijkt uit het artikel dat de vestiging van de bestaande batterijfabriek in het Hongaarse Göd (Samsung, 2,5-15 GWh, zie figuur 3 in de bijlage bij de Stec-notitie) niet heeft geleid tot het aannemen van werknemers uit de eigen regio, maar tot de komst van arbeidsmigranten. Dit is opmerkelijk aangezien werknemers uit Hongarije naar Nederland komen voor betere arbeidsvoorwaarden. De provincie en gemeente moeten zich afvragen of het nuttig en noodzakelijk is de Oostpolder te bestemmen voor bedrijven die moeite hebben om aan de Hongaarse milieueisen te voldoen en die kennelijk niet aantrekkelijk zijn voor de regionale Hongaarse werknemers. Daarbij is het de vraag of de productie van batterijen gezien de grote concurrentie op de wereldmarkt, leidt tot meer welvaart in Groningen en voor de Groningers. Het is te verwachten dat vanwege de arbeidskosten werknemers van elders worden aangetrokken, terwijl een beperkt aantal hoogwaardige functies door ervaren mensen vanuit het moederbedrijf (China, India, USA) zullen worden ingevuld.

22. De conclusie is dat ook uw veronderstelling dat grootschalige batterijfabrieken zich zullen vestigen in de Oostpolder, onvoldoende is onderbouwd. Bovendien zijn uit oogpunt van milieu en de kwaliteit van werkgelegenheid vraagtekens te plaatsen bij de wenselijkheid van vestiging van batterijfabrieken in de Oostpolder.

Hyperscale datacenters

23. Uit de stukken blijkt niet waarom u de vestiging van hyperscale datacenters in de Oostpolder wenselijk vindt. In 2022 heeft minister Hugo de Jonge voor het grondgebied van heel Nederland een voorbereidingsbesluit genomen op grond waarvan de realisering van hyperscale datacenters verboden is en niet mag worden vergund, met uitzondering van twee gebieden, te weten in de gemeente Hollands Kroon (Noord-Holland) en het grondgebied van de voormalige gemeente Eemsmond waarin de Oostpolder ligt. Van rijkswege is het dus niet verboden om een hyperscale datacenter in de Oostpolder te realiseren. De vraag is echter: waarom zou de provincie dit willen? Op deze vraag geven de stukken geen antwoord.

24. Hyperscale datacenters verbruiken extreem veel stroom. Waarom zou u de duurzaam opgewekte stroom willen laten verbruiken door onnodige en door de bevolking ongewenste hyperscale datacenters? De provincie wil dat in 2030 de fossiele capaciteit is afgebouwd. De groene energie zal voor bestaande bedrijven en woningen hard nodig zijn om de gewenste energietransitie te kunnen realiseren. Onder deze omstandigheden is het niet logisch om grote stroomverbruikers uit te nodigen zich in de Oostpolder te vestigen.

25. Hyperscale datacenters verbruiken bovendien veel koelwater. Dit blijkt uit het Deelrapport Water bij het MER.

> *Watergebruik: In ieder geval Hyperscale datacenters hebben grote koelbehoefte (zie huidige datacenter Google in Eemshaven Zuidoost).*
> MER, Deelrapport Water, blz. 12/47

Ook in het nieuws is meermalen naar voren gekomen dat het waterverbruik van datacenters uitzonderlijk hoog is.

> *Datacenters in Noord-Holland gebruiken zoveel water om de apparatuur te koelen, dat er mogelijk een tekort aan drinkwater voor huishoudens kan ontstaan. Dat blijkt volgens De Telegaaf uit interne stukken van de provincie Noord-Holland. Aan het koelwater worden daarnaast onbekende chemicaliën toegevoegd die in het milieu belanden.*
> Bron: NOS Nieuws, vrijdag 19 maart 2021, 10:21 • Aangepast vrijdag 19 maart 2021, 13:49
> *"Datacenters in Noord-Holland kunnen leiden tot drinkwatertekort"*

26. Los van de onwenselijkheid om een hyperscale datacenter toe te staan, is het niet noodzakelijk om hiervoor de Oostpolder te transformeren naar industrieterrein. Er is elders ruimte beschikbaar. Cliënte wijst er opnieuw op dat een – voor een datacenter geschikt – terrein van 57 hectare in Eemshaven Zuidoost in november 2020 door de provincie Groningen (Groningen Seaports) is verkocht aan Google. Plannen om dit terrein te benutten, voor datacenters of iets anders, zijn nog niet bekend. Hierop zou een datacenter gevestigd kunnen worden. Cliënte heeft dit ook aangevoerd in de zienswijze van 2022, maar u heeft hierop niet gereageerd.

Automotive-industrie

27. In de ontwerp-structuurvisie vermeldt u dat de Oostpolder minder geschikt is gebleken voor de vestiging van bedrijven uit de automotive-industrie (blz. 12/54, noot 4):

> *Uit een nadere studie van Stec groep (2023) is gebleken dat de vestiging van bedrijven uit de automotive industrie in de Oostpolder minder geschikt is door de perifere ligging van de Oostpolder ten opzichte van technisch geschoold personeel, toeleveranciers en afnemers. Deze sector wordt derhalve niet meegenomen in het profiel voor de Oostpolder.*

28. Het MER vermeldt dat automotive één van de vier bedrijfstypen is die volgens het Koersdocument in de Oostpolder worden toegestaan (MER, blz. 14/172):

Voor wat betreft de toegestane bedrijfstypen op de Oostpolder wordt aangesloten op de bedrijfscategorieën die in het Koersdocument zijn opgenomen, namelijk:
1 Automotive;
2 batterijen;
3 hyperscale datacenters;
4 groene energie.

29. Het MER vermeldt op blz. 16/172 dat de vestiging van een autofabriek op dit moment niet direct wordt verwacht. Niettemin bevat het MER een "Gevoeligheidsanalyse ontwikkeling met automotive" (paragraaf 17.4). Volgens deze paragraaf heeft de vestiging van een groot automotive-bedrijf in de Oostpolder ingrijpende gevolgen: de verkeersgeneratie van het plangebied zal bijna verdubbelen, de N46 (provinciale weg Groningen - Eemshaven) bij Bedum moet worden verdubbeld, het traject N33-midden (bij Appingedam) moet worden verdubbeld, een upgrade van het traject N33-noord is nodig, en voor wat betreft de N363 (provinciale weg van Winsum via o.a. Warffum, Uithuizen, Roodeschool naar Spijk) zal de leefbaarheid en verkeersveiligheid in de dorpen waar deze weg doorheen leidt, verder onder druk komen te staan.

> *Indien in de Oostpolder een groot automotive-bedrijf (productie/assemblage) wordt gevestigd, kan de verkeersgeneratie van het plangebied toenemen van maximaal 13.000 naar ongeveer 25.000 ritten per dag. Dit betekent bijna een verdubbeling van de verkeersgeneratie. Het effect op het gebruik van het lokale wegennet is in afbeelding 17.1 opgenomen.*
>
> *(...)*
> *Voor zowel de verkeersafwikkeling als de leefbaarheid/ verkeersveiligheid worden de effecten voor het wegverkeer negatiever. Op de Eemshavenweg (N46) zal de capaciteit ter hoogte van Bedum worden overschreden, waardoor het nodig is om dit traject eerder verdubbelen. Dit geldt eveneens voor het traject N33-midden. Tevens is een upgrade nodig van het traject N33-noord, omdat anders de verkeersveiligheid te veel onder druk komt te staan. Met andere woorden: de ontwikkeling van het plangebied met automotive leidt tot noodzakelijke ingrepen op hoofdwegennet. Daarnaast wordt verwacht dat de leefbaarheid en verkeersveiligheid op de komtraverses van de N363 meer onder druk komen te staan. De verkeersintensiteit zal dan op deze traverses met circa 40 % toenemen.*
> (MER, blz. 98-99/172)

30. Naast deze ingrijpende gevolgen op het hoofdwegennet in de provincie, hebben de extra verkeersstromen nadelige effecten op het gebied van geluid, natuur (stikstofdepositie) en gezondheid (luchtkwaliteit). Deze effecten zijn in het MER <u>niet</u> onderzocht. Deze niet-onderzochte effecten zijn niet te onderschatten.

> *De effecten van deze extra verkeersstromen in deze gevoeligheidsanalyse zijn niet bepaald voor de andere verkeersgerelateerde thema's, zoals geluid, stikstofdepositie en natuur. Als de vestiging van een groot automotive-bedrijf mogelijk moet zijn binnen de ontwikkeling*

van het bedrijventerrein Oostpolder, zal dit in het projectMER nog onderzocht moeten worden. De milieueffecten zijn dan groter voor verkeer, geluid, externe veiligheid, natuur (vanwege extra stikstofuitstoot), luchtkwaliteit en gezondheid. Kwalitatief kan over deze milieueffecten worden gesteld: de totale verkeersproductie stijgt van 12.000 mvt/etmaal naar circa 25.000 mvt/etmaal, met meer emissie van geluid, stikstof, NOx en fijnstof tot gevolg. De geluidsbelasting op de gevels neemt daardoor verder toe, evenals de risico's voor stikstofdepositie op Natura 2000-gebieden. Ook zijn er grotere effecten op de luchtkwaliteit en de gezondheid te verwachten.
MER, blz. 99/172

31. In de ontwerp-structuurvisie neemt u geen helder standpunt in over automotive. Enerzijds stelt u dat uit onderzoek is gebleken dat de Oostpolder minder aantrekkelijk is voor automotive. Om die reden zijn in het MER de (vele en ingrijpende) milieueffecten van de automotive niet nader onderzocht. Anderzijds lijkt u de mogelijkheid open te willen houden om, als de mogelijkheid zich voordoet, hier toch een autofabriek te vestigen:

Automotive
De vestiging van een autofabriek wordt op dit moment niet direct verwacht. De provincie en gemeente willen echter wel ruimte bieden om een autofabriek te accommoderen als de kans zich voordoet. Ook dit is namelijk elektriciteitsintensieve industrie die veel toegevoegde waarde en arbeidsplaatsen met zich meebrengt.
MER, blz. 16/172

32. Cliënte verzoekt u om een duidelijk standpunt in te nemen: wilt u wel of geen automotive toelaten in de Oostpolder. Indien u automotive wel wilt toelaten in de Oostpolder, dan dienen alle milieugevolgen daarvan te worden onderzocht. Dat is nu niet gedaan. Het MER schiet tekort. De effecten van de extra verkeersstromen op de thema's geluid, natuur (stikstofdepositie), gezondheid (luchtkwaliteit) en veiligheid zijn niet nader onderzocht.

33. Gelet op het feit dat de vestiging van automotive volgens het MER "op dit moment niet direct" wordt verwacht en gelet op de ingrijpende verkeers- en milieueffecten van automotive verzoekt cliënte u om – voor het geval u zou overgaan tot vaststelling van de structuurvisie – hierin expliciet op te nemen dat automotive niet toelaatbaar is in de Oostpolder.

34. In dit verband wijst cliënte erop dat elders in Nederland al een vestigingsplek beschikbaar komt voor een autofabriek: de bestaande autofabriek van VDL NedCar in Born (Limburg). Deze komt volgend jaar beschikbaar. In maart 2024 loopt het contract van die fabriek met BMW af. Voor zover uit de media bekend is nog geen nieuwe grote klant voor de fabriek gevonden.

VDL Nedcar produceert nu nog een serie Mini's, maar het contract met BMW loopt in maart volgend jaar af. Er is nog geen nieuwe klant gevonden, waardoor het grootste deel van zo'n 4000 banen op de tocht staat.

Bron: NOS Nieuws, maandag 8 mei 2023, 06:24 "Werknemers VDL Nedcar leggen opnieuw werk neer"

35. Na het vervallen van automotive resteren nog drie toegelaten bedrijfstypen: waterstof, batterijen en datacenters. Voor die drie categorieën zou de Oostpolder dan moeten worden ontwikkeld naar industrieterrein. Van die drie zijn de komst van waterstof en batterijen onzeker en de komst van datacenters ongewenst en onnodig.

36. Aangezien bijna 50% van het oppervlak van de Oostpolder en bijna 85% van de werkgelegenheid samenhangt met automotive, waarvan u de komst onwaarschijnlijk acht, is een fundamentele herziening van de plannen nu al noodzakelijk.

Aanlanding elektriciteit van zee

37. De ontwerp structuurvisie gaat ervan uit dat vanaf 2031 minimaal 4,7 GW elektriciteit aan land komt, afkomstig van grootschalige windparken in de Noordzee (zie structuurvisie, blz. 19, noot 7), en later mogelijk nog meer. Om de elektriciteit van zee aan te sluiten op het bestaande net op land, is energie infrastructuur nodig, zoals converterstations en nieuwe hoogspanningsstations. Voor deze energie infrastructuur zou volgens TenneT 40 of 50 hectare oppervlakte nodig zijn.

38. Of deze infrastructuur in de Oostpolder moet komen, staat echter nog niet vast. Uit de Stec-notitie blijkt dat TenneT en de provincie momenteel bezig zijn met onderzoek van *"een aantal locaties op mate van geschiktheid en wenselijkheid. Plaatsing van energie infrastructuur op de Oostpolder is één van de opties."* (Stec-notitie, bijlage blz. 7). Er zijn blijkbaar andere locaties in beeld. Zolang de uitkomst van dit onderzoek niet vaststaat, is het voorbarig om ervan uit te gaan dat de Oostpolder de meest geschikte en wenselijke locatie is voor de energie infrastructuur.

39. Ook is niet duidelijk hoe na de voorgenomen sluiting van de RWE-centrale in 2030 kan worden gegarandeerd dat er voldoende (duurzame) elektriciteit beschikbaar zal zijn voor een constante levering aan grootverbruikers in de Oostpolder.

Water

40. Volgens de ontwerp structuurvisie (blz. 19) worden de effecten op zowel waterkwantiteit als waterkwaliteit negatief beoordeeld. Aan deze negatieve beoordelingen gaat u te gemakkelijk voorbij.

41. Volgens het MER-Deelrapport Water hebben in ieder geval hyperscale datacenters grote behoefte aan koelwater (zie hiervoor bij punt 25). Hoe groter het datacenter, des te meer water benodigd is. Naast datacenters kunnen ook andere bedrijven behoefte hebben aan water voor koeling of als proceswater. Uit het hiervoor vermelde artikel uit de Volkskrant (zie hiervoor bij punt 19) blijkt dat ook een batterijenfabriek een hoog waterverbruik kent. Dit geeft reden tot zorg.

> *Nieuwe bedrijven in de Oostpolder kunnen ook wateraanvoer nodig hebben voor koeling. Naar verwachting zal dit zoet water zijn.*
> MER, Deelrapport Water, blz. 24/47

42. In het MER-Deelrapport Water wordt opgemerkt dat "grote hoeveelheden zoet water" niet voorhanden zijn in het plangebied . Tegelijkertijd wordt aangegeven dat niet bekend is wat de watervraag zal zijn en dat om die reden verder niet naar milieueffecten van wateronttrekking is gekeken.

> *Grote hoeveelheden zoet water voor gebruik als koelwater of proceswater zijn rondom het plangebied niet voorhanden, en zullen vermoedelijk van grotere afstand moeten worden aangevoerd (omgeving Eemskanaal). In vervolgfasen zal moeten blijken wat de watervraag precies is, en welke bron hiervoor gebruikt kan worden. Op dat moment kan verder naar milieueffecten van de wateronttrekking worden gekeken.*
> *Resumerend: door een verwachte (maar nog niet bekende) extra vraag naar koel- of proceswater wordt dit beoordeeld als een negatief effect (-).*
> MER, Deelrapport Water, blz. 24/47

43. De conclusie is dat grootschalige bedrijven een grote watervraag zullen hebben terwijl grote hoeveelheden zoet water niet voorhanden zijn. Water wordt steeds meer een schaars goed. De effecten van de vestiging van de grootschalige bedrijven op zowel waterkwantiteit als waterkwaliteit (vervuiling) zijn onvoldoende onderzocht.

44. Verder zij erop gewezen dat in de stukken geen verband wordt gelegd met het Regionale Waterplan. Op grond van de Waterwet leggen provinciale staten in een of meer regionale waterplannen de hoofdlijnen vast van het in de provincie te voeren waterbeleid. Uw plannen voor de vestiging van grootverbruikers van water in de Oostpolder hebben grote invloed op het te voeren waterbeleid.

Stikstofdepositie

45. De gebiedsontwikkeling van de Oostpolder zal leiden tot stikstofdepositie op Natura 2000-gebieden. Deze depositie wordt veroorzaakt door (zie ook MER, blz. 56):
    - de aanleg/bouw van het bedrijventerrein en de groen-blauwe zone: *aanlegfase*.
    - het in bedrijf zijn van bedrijven en inrichtingen: *gebruiksfase industrie*.
    - verkeer dat gegenereerd wordt door het bedrijventerrein en de groen-blauwe zone: *gebruiksfase verkeer*.

46. In het MER is uitsluitend de stikstofdepositie in de *gebruiksfase verkeer* berekend. De stikstofdepositie in de aanlegfase en gebruiksfase industrie is ten onrechte buiten beschouwing gelaten. Hierdoor ontstaat een onvolledig en daardoor onjuist beeld van de haalbaarheid van de gebiedsontwikkeling. Uw college is nota bene bevoegd gezag voor de Wet natuurbescherming, waar ook de beoordeling van stikstofdepositie op Natura 2000-gebieden onder valt.

47. Voor de *aanlegfase* zijn volgens het MER geen stikstofdepositieberekeningen uitgevoerd "omdat nog te weinig informatie beschikbaar is over de aanleg" (MER blz. 56). Dat nog geen concrete informatie beschikbaar is, is duidelijk. Maar ook is duidelijk dat in de aanlegfase onvermijdelijk sprake zal zijn van uitstoot (NOx) die tot stikstofdepositie zal leiden. Het buiten beschouwing van deze stikstofdepositie is niet realistisch. Temeer nu het hier niet gaat om de ontwikkeling van een enkel perceel, maar van een gebied van 600 hectare. De transformatie van dit gebied in bedrijventerrein en een groenblauwe zone gaat gepaard met uitzonderlijk veel en intensief werkverkeer en grondverzet over een lange periode. Van de stikstofdepositie die hierdoor wordt veroorzaakt zal op zijn minst een aannemelijke schatting dienen te worden gemaakt.

48. Als bijkomende reden voor het achterwege laten van de stikstofdepositie in de aanlegfase noemt het MER (blz. 56): *"Daarnaast leiden de tijdelijke effecten van de aanlegfase niet tot zodanige andere effecten, dat er een andere afweging ontstaat voor de locatiealternatieven"*. Anders gezegd: het maakt voor de stikstofdepositie weinig verschil of de aanleg plaats vindt in de Oostpolder of op een alternatieve locatie. Dit is geen reden om de stikstofdepositie buiten beschouwing te laten: immers op elke locatie zal sprake zijn van stikstofdepositie in de aanlegfase.

49. Voor de *gebruiksfase industrie* hoeft volgens het MER evenmin rekening te worden gehouden met stikstofdepositie, omdat uitgegaan wordt van een aardgasvrij industrie-terrein. Daarmee zou het industrieterrein emissieloos qua stikstof zijn (MER blz. 56 en Deelrapport stikstofdepositie blz. 16). Dit is nieuw: in de ontwerp structuurvisie vermeldt u niet dat aan bedrijven die zich in de Oostpolder willen vestigen de voorwaarde zal worden gesteld dat zij emissieloos qua stikstof zijn.

50. Ik verzoek u hierover duidelijkheid te geven: stelt u aan bedrijven die zich in de Oostpolder gaan vestigen de voorwaarde dat deze emissieloos qua stikstof zijn? Hier dringt zich ook een vervolgvraag op: heeft u onderzocht of en in hoeverre deze voorwaarde invloed heeft op de bereidheid van bedrijven om zich hier fossielvrij te vestigen? Indien u deze voorwaarde niet expliciet zult stellen, dan valt niet uit te sluiten dat ook fossiele bedrijven zich zullen vestigen in de Oostpolder en heeft u ten onrechte geen rekening gehouden met stikstofdepositie in de gebruiksfase industrie.

51. Ten slotte wordt hier herhaald dat in het geval ook automotive wordt gevestigd in de Oostpolder, de verkeersgeneratie bijna zal verdubbelen waardoor de stikstofdepositie aanzienlijk zal toenemen. De stikstofdepositie die hierdoor wordt veroorzaakt is niet onderzocht (zie hiervoor bij punt 30).

Nut en noodzaak natuur ontbreekt

52. In de zienswijze van 2022 heeft cliënte er al op gewezen dat het nut en de noodzaak van een groenblauw raamwerk en infrastructuur ter grootte van maar liefst 200 hectare (1/3 deel van de Oostpolder), niet is onderbouwd. Het zonder gegronde reden wegbestemmen van landbouwgrond voor natuurdoeleinden is in strijd met een goede ruimtelijke ordening

en met de eisen die de Omgevingswet stelt aan een fysieke leefomgeving en een goede omgevingskwaliteit.

53. Hoofdstuk 5 van de ontwerp structuurvisie bevat een landschapsvisie, maar een deugdelijke onderbouwing waarom maar liefst 1/3 deel van de Oostpolder benodigd is voor een groenblauwe zone, ontbreekt.

Oostelijke blok van cliënte

54. Dwars door het oostelijke blok van cliënte is in een noord-zuid geörienteerde lijn een groenblauwe zone geprojecteerd die het oostelijke blok in tweeën deelt. Het is onbegrijpelijk waarom hier een groenblauwe zone is geprojecteerd: er loopt hier geen watergang. De landbouwgronden van cliënte zijn een aaneensluitend geheel die samen één blok vormen.

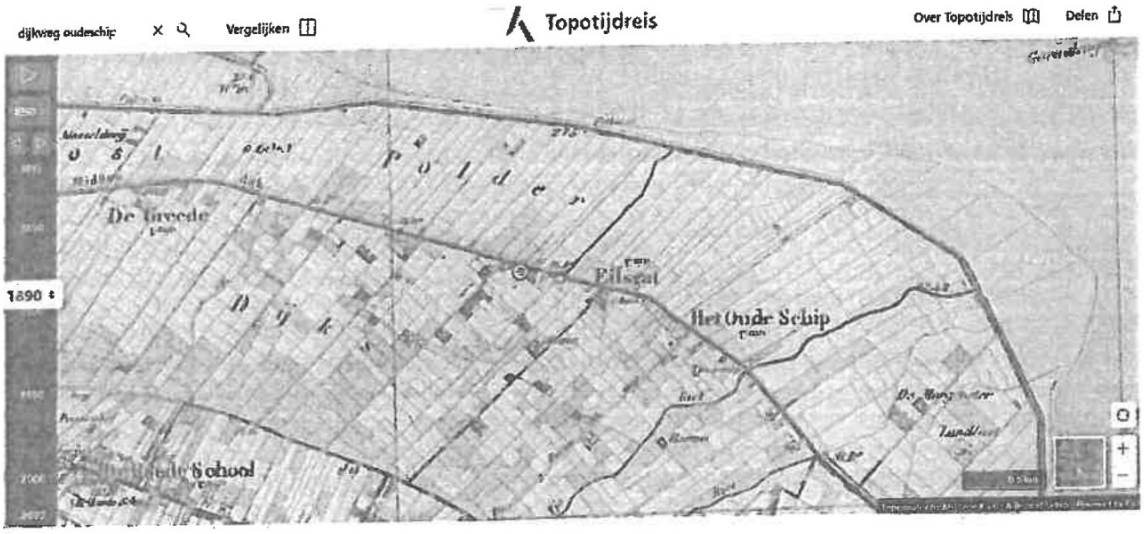
55. In de landschapsvisie (par. 5.2 ontwerp structuurvisie) maakt u melding van drie maren (waterlopen): de Groote Tjariet, Buntriet en de hiertussen liggende. Met de "hiertussen liggende" doelt u op de groenblauwe zone die u heeft geprojecteerd dwars door het oostelijke blok van cliënte. U vermeldt daarover: "*De tussenliggende dient te worden hersteld.*" Er ligt hier geen watergang en ook in het nabije verleden heeft hier geen watergang gelegen (in een verder verleden bestond het gehele Oostpoldergebied uit water), zodat ook van herstel van een watergang geen sprake kan zijn.

56. Ook in het MER Deelrapport Landschap wordt ten onrechte melding gemaakt van een waterloop, waarmee het tracé van de groenblauwe zone op het oostelijke blok van cliënte wordt bedoeld. Volgens het Deelrapport Landschap ligt hier een oude waterloop die ingepast wordt in de nieuwe inrichting en zo herkenbaar blijft als waterloop.

> *In de Oostpolder loopt de Groote Tjariet, het Buntriet en een andere oude waterloop. Deze waterlopen zijn landschappelijk van waarde. De waterlopen worden ingepast in het bedrijventerrein en voorzien van een groene zone rondom. Zo blijven ze herkenbaar als waterloop, hoewel de ruimtelijke context zichtbaar verandert. Ze helpen tevens met het zichtbaar houden van de onderliggende landschapsstructuur en het 'transparant' houden van het bedrijventerrein.*
> MER, Deelrapport Landschap blz. 31/46

Nogmaals: dit is onjuist. Er ligt geen waterloop in het oostelijke blok. In de ontwerp structuurvisie is een geheel nieuwe waterloop met groenblauwe zone bedacht en geprojecteerd op het oostelijke blok van cliënte.

57. Op de website www.topotijdreis.nl van het kadaster is geen watergang in het oostelijke blok van cliënte te ontdekken. Hieronder is een kaart van de Oostpolder uit 1890 afgebeeld. Hierop zijn wel de Groote Tjariet (oostelijk) en de Buntriet (westelijk) zichtbaar. Een tussenliggende watergang staat op de kaart niet aangegeven.

58. Als de structuurvisie al zou worden vastgesteld, dan verzoek ik u om de groenblauwe zone in het oostelijke blok te schrappen en te vervangen voor bedrijventerrein (paars).

Oostelijke en westelijke blok

59. Aan de zuidzijde van het plangebied, langs de Dijkweg, is een groene bufferzone voorzien. Omdat het oostelijke en westelijke blok min of meer doorloopt tot aan de Dijkweg, valt de bufferzone ook over het oostelijke en westelijke blok. Niet duidelijk is waarom de bufferzone zo breed moet zijn. Op de inrichtingskaart (ontwerp structuurvisie, blz. 49/54) staat ter plaatse van het westelijke blok en het oostelijke blok zelfs de aanduiding vermeld "zoekgebied verbreden bufferzone", zodat de bufferzone hier mogelijk nog breder wordt. Voor het geval er (goede) redenen zijn voor een zo brede bufferzone, dan heeft u niet onderbouwd waarom de bestaande agrarische bestemming in deze zone niet behouden kan blijven. Er is geen noodzaak om de agrarische bestemming te wijzigen in een bestemming natuur.

60. Feitelijk fungeert nu de hele Oostpolder als een agrarische bufferzone tussen de Dijkweg en het industrieterrein Eemshaven. Deze agrarische bufferzone doet recht aan de landschappelijke openheid van het gebied. In de ontwerp structuurvisie wordt het industrieterrein in zuidelijke richting uitgebreid richting de Dijkweg, waardoor de bufferzone (nu de gehele Oostpolder) wordt versmald tot alleen de zuidelijke strook van de Oostpolder langs de Dijkweg. Niet valt in te zien waarom deze bufferstrook niet agrarisch kan blijven, maar nu zou moeten worden ingericht als groene zone. Een goede onderbouwing hiervoor ontbreekt.

Samenvattend

De onderbouwing van de ontwerp structuurvisie schiet op veel punten tekort. Het nut en de noodzaak van de transformatie van de Oostpolder naar industrieterrein zijn niet aangetoond. Hoe

de doelen van provincie en gemeente met deze transformatie worden bereikt is niet duidelijk. Ook het nut en de noodzaak van de transformatie van landbouwgrond naar groenblauwe zone zijn niet aangetoond, zowel wat betreft de groenblauwe zone over het oostelijke blok, waar geen waterloop ligt, als wat betreft de bufferzone langs de Dijkweg over het oostelijke blok en het westelijke blok.

Namens cliënte verzoek ik u primair de plannen niet verder te ontwikkelen en de structuurvisie niet ter vaststelling voor te leggen aan provinciale staten.

Subsidiair, in het geval u zou besluiten tot het doorzetten van de plannen, verzoek ik u om de inrichting van het plangebied zodanig te wijzigen dat de noord-zuid geörienteerde groenblauwe zone op het oostelijke blok komt te vervallen en dat de groene bufferzone langs de Dijkweg haar huidige agrarische functie (in ieder geval ter plaatse van het oostelijke en westelijke blok van cliënte) zal behouden.

Met vriendelijke groet,

[redacted]

[redacted]

Bijlage: artikel Volkskrant 12 juni 2023

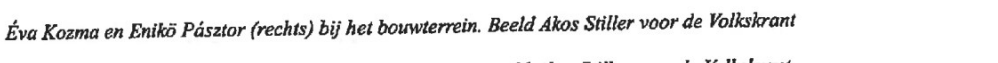
De Volkskrant, 12 juni 2023

Reportage

Een Chinese batterijenfabriek? Nee bedankt, zeggen deze Hongaren

President Viktor Orbán wil van Hongarije een topproducent van elektrische-autobatterijen maken. Maar het plaatsje Mikepércs verzet zich fel tegen de komst van een Chinese batterijenfabriek. 'Dit is een verbond tussen China en de Duitse auto-industrie.'

Arnout le Clercq12 juni 2023, 05:00

Éva Kozma en Enikö Pásztor (rechts) bij het bouwterrein. Beeld Akos Stiller voor de Volkskrant

Éva Kozma en Enikö Pásztor (rechts) bij het bouwterrein.Beeld Akos Stiller voor de Volkskrant

Graafwagens rijden af en aan op het terrein waar de grootste fabriek voor autobatterijen in de Europese Unie moet verschijnen. Opnieuw gaat een graafarm de grond in. 'De hele bodem is hier al weggehaald', klaagt omwonende Éva Kozma (47). 'Zestig centimeter vruchtbare landbouwgrond.' Voor haar ligt een bouwput van meerdere hectares vol bedrijvigheid. Enikö Pásztor (65) legt net uit hoe hun stukje Hongarije aan het veranderen is, als een vrachtwagen zijn lading in een beek loost. 'God weet wat daar gedumpt wordt.'

Dit is nog maar het begin. Premier Viktor Orbán heeft grootse plannen: Hongarije moet het centrum voor de productie van lithiumbatterijen in de Europese Unie worden. De EU wil vanaf 2035 auto's met verbrandingsmotoren uitbannen. Orbán ziet een kans in de groeiende behoefte aan batterijen voor elektrische auto's. Voor 2030 moeten in het land meer dan twintig batterijenfabrieken verrijzen, twee staan er al.

Later dit jaar begint de bouw van het vlaggeschip van de Hongaarse ambities: een fabriek van 7,3 miljard euro naast de oostelijke stad Debrecen, de grootste van zijn soort in de EU. Met een capaciteit van 100 Gigawattuur (GWh) kan ze een miljoen auto's van batterijen voorzien. De afnemers zijn automerken als Mercedes-Benz (partner in de bouw van de fabriek), BMW en Volkswagen, die al in Hongarije zitten. Orbán schiep afgelopen jaren een gunstig klimaat voor autofabrikanten. De industrie is goed voor eenvijfde van de Hongaarse export.

De plek bij Debrecen waar de grootste fabriek voor autobatterijen in de EU moet komen. Beeld Akos Stiller voor de Volkskrant

De plek bij Debrecen waar de grootste fabriek voor autobatterijen in de EU moet komen.Beeld Akos Stiller voor de Volkskrant

Hongarije bouwt de batterijenfabriek niet zelf. Het land nodigt daarvoor het Chinese bedrijf CATL uit, de grootste producent van lithiumbatterijen ter wereld. China ontpopte zich afgelopen jaren tot marktleider op het gebied van batterijen voor elektrische auto's. China specialiseert zich in de verwerking van lithium tot eindproduct en verwierf een dominante plek in een industrie die van groot belang is voor de energietransitie.

Maar als het aan de omwonenden ligt, komt de fabriek er niet. Nog voordat de bouw begint, stuit Orbán op hardnekkige weerstand. Mikepércs (5.300 inwoners), pal naast de geplande fabriek, verzet zich als een Gallisch dorpje tegen de komst van CATL. Inwoners zijn bang voor milieuvervuiling, droogten en buitenlandse arbeidsmigranten. De Hongaarse regering noemt de bezwaren 'fake news'. Tegenstanders zouden zich tegen 'het nationaal belang van Hongarije' keren.

Moeders

De ruime achtertuin van Enikö Pásztor vormt een schril contrast met de industriële woestenij naast haar woonplaats. Ze heeft haar eigen biologische tuin met bloemen en gewassen, in een kleine kas krioelen slakken. Iets verder staat een ambachtelijke waterput. 'Ik kom uit een lange traditie van burgers in Debrecen die met één been in de stad en het andere op het platteland staan', legt Pásztor uit. Twee jaar geleden verhuisde ze naar het landelijke Mikepércs.

De landelijke plannen van de regering vindt Pásztor 'absurd'. 'Twintig batterijenfabrieken in zo'n klein land. Waarom moeten wij alle batterijen maken voor elektrische auto's? Waarom moeten wij met milieuvervuiling zitten zodat de lucht op andere plekken in Europa schoner wordt?' Pásztor richtte samen met Eva Kozma een actiegroep op, 'de Moeders van Mikepércs'. Bij Pásztor thuis sommen de twee vrouwen geagiteerd hun bezwaren op.

Enikö Pásztor van de actiegroep de Moeders van Mikepércs. Beeld Akos Stiller voor de Volkskrant

Enikö Pásztor van de actiegroep de Moeders van Mikepércs.Beeld Akos Stiller voor de Volkskrant

De uitstoot en het lawaai. De opoffering van vruchtbare grond voor een groot fabrieksterrein. De gevolgen voor het grondwater, in een regio die afgelopen zomer ook nog eens met verschroeiende droogte kampte. De Moeders grijpen hun bezwaren niet uit de lucht. Bij een bestaande batterijenfabriek in de stad Göd is vervuiling in het grondwater aangetroffen. Kort daarop verwijderden de autoriteiten de waterkwaliteitsmeter.

Het waterverbruik van een batterijenfabriek is groot, volgens de autoriteiten tussen de drie- en zesduizend kuub water per dag. Ondertussen wordt de capaciteit om water naar het fabrieksterrein te leiden, vergroot tot 40 duizend kuub per dag (de dagelijkse hoeveelheid drinkwater van het 200 duizend inwoners tellende Debrecen). Voor critici is dit een signaal dat de fabriek meer zal verbruiken. CATL zegt dat 70 procent van het water 'grijs water' is, gefilterd uit het riool.

Volgens bewoners is dit een rookgordijn, waarmee het bedrijf pas op de proppen kwam na protesten. Deskundigen mengen zich in de touwtrekkerij over het grondwater. Dat wordt hen niet in dank afgenomen. De directeur van het wateronderzoeksinstituut in Debrecen werd begin dit jaar uit zijn functie ontheven. Hij had in een publicatie aangetoond dat de fabriek meer water gebruikt dan CATL voorspiegelt en mogelijk milieuschade aanricht.

Bang voor China

Het verzet tegen de fabriek is niet zomaar een nimby (not in my backyard)-protest. Economen kraken de plannen van Orbán. De batterijenstrategie is luchtfietserij, stelt econoom Dora Györffy. De regering noemt de plannen een banenmotor en een noodzakelijke investering om de concurrentiepositie van het land te verbeteren. 'Maar het batterijenplan heeft geen toegevoegde waarde voor de Hongaarse economie', zegt Györffy in haar kamer van de Corvinus Universiteit in Boedapest. 'We komen alles tekort: energie, water, arbeidskrachten, innovatie. Het enige wat Hongarije kan bieden, is plek om de fabrieken te bouwen.'

Waarom volhardt de regering dan in haar plannen? 'Ze geloven dat de vraag naar batterijen toeneemt en dat wij dat moeten produceren. Het is megalomanie', zegt Györffy. 'Hongarije wil groot in iets zijn. En het land is zo gecentraliseerd dat als Orbán eenmaal iets in zijn hoofd heeft, het moet gebeuren.' De regering lokte CATL volgens Chinese staatsmedia met 800 miljoen euro aan belastingvoordelen en infrastructuur naar Hongarije, terwijl de economie er beroerd voor staat. Er is nog een argument, zegt Györffy. 'Geopolitiek. Dit is een verbond tussen China en de Duitse auto-industrie met Hongarije in het midden, profiterend van beide kanten.'

De Grote Kerk van Debrecen. Beeld Akos Stiller voor de Volkskrant

De Grote Kerk van Debrecen.Beeld Akos Stiller voor de Volkskrant

Márton Tompos, parlementariër voor oppositiepartij Momentum, maakt zich hier grote zorgen om. 'Het is een geopolitieke troefkaart voor Orbán als hij onderhandelt met Brussel en Washington. Als hij zijn zin niet krijgt, gaat

hij naar de Chinezen.' Orbán flirt al met China sinds 2014, toen hij met de zogenoemde 'Oostelijke Opening' de banden met het Aziatische land aanhaalde. Tompos is daar fel op tegen. Hongarije is straks nog afhankelijker van de grillen van Beijing. De Chinese industrie en geopolitieke belangen zijn niet te scheiden, zegt Tompos. 'Het is een eenpartijstaat, niets is onafhankelijk van de partij.'

'We hebben al busjes met Aziatische werknemers gezien', zegt Enikö Pásztor bezorgd. 'We zijn niet voorbereid op de komst van andere culturen.' De fabriek is goed voor negenduizend arbeidsplaatsen, maar de regionale arbeidsmarkt kampt met krapte. In een reactie laat CATL weten vooral Hongaren te willen aannemen. Het bedrijf denkt dat Hongaren naar de regio zullen verhuizen. Voor gespecialiseerde functies heeft het bedrijf Chinese werknemers. Inwoners zijn er niet gerust op, gezien de komst van arbeidsmigranten bij de bestaande batterijenfabriek in Göd. Pásztor wijst naar de Hongaarse regering. 'Zij zeggen al jaren dat er geen migranten naar Hongarije moeten komen. De overheid heeft deze zaadjes zelf geplant.'

Dierbare vriend

'Hongarije is geen multiculturele samenleving', voegt burgemeester Zoltán Timár toe, lid van regeringspartij Fidesz. En Mikepércs is te klein. 'We hebben gewoon geen plek voor deze mensen.' Wie zich in Hongarije verzet tegen de stoomwals van de regering, zoals de Moeders van Mikepércs, staat er doorgaans alleen voor: de lokale politiek schikt zich naar de landelijke partijlijn. Maar hier niet. Timár is uitgesproken tegenstander van de fabriek. Hij vindt het gevaarlijk. 'In januari is in Frankrijk nog een warenhuis met lithiumbatterijen in brand gevlogen.'

Burgemeester Zoltán Timár Beeld Akos Stiller voor de Volkskrant

Burgemeester Zoltán TimárBeeld Akos Stiller voor de Volkskrant

Als Timár over straat loopt, groet iedereen hem. Hij is al meer dan twintig jaar burgemeester. In de kast van zijn kantoor prijkt een verjaardagskaart van Viktor Orbán. 'Gefeliciteerd, mijn dierbare vriend', staat er in gekalligrafeerde letters naast een portret van de premier. Niets bijzonders, vindt Timár. 'Je hebt oog voor elkaar, als lid van dezelfde partij.' Wat hij wel bijzonder vindt, én teleurstellend: hem is niets gevraagd. De fabriek verrijst weliswaar op land van de aangrenzende gemeente Debrecen, waar de burgemeester juist voorvechter is van de fabriek. Maar Timárs burgers zitten er het dichtst op.

De burgemeester is lang niet de enige die inspraak wil. Vorig jaar zomer werden de bouwplannen aangekondigd als een voldongen feit. Pas veel later, in januari, vonden twee inspraakavonden plaats. Die liepen uit op chaos. Boze bewoners buitelden over elkaar heen om luidkeels te klagen, de autoriteiten werden uitgemaakt voor rotte vis. De twee avonden maakten indruk: inmiddels is de wet rondom inspraakavonden aangepast zodat ze ook zonder publiek kunnen worden gehouden.

De woede van mondige middenklassers uit eigen kring is even wennen voor de regering. Normaal gesproken is de steun voor Fidesz in deze hoek van het land groot. Het idyllische Mikepércs, waar bewoners langs de sierlijke dorpskerk fietsen en ooievaars nesten in de elektriciteitspalen bouwen, is Hongarije zoals Fidesz het graag ziet: christelijk, met sterke traditionele wortels en grote families met jonge kinderen. 'Jonge gezinnen uit de middenklasse trekken hierheen. Het geboortecijfer is hoog', zegt burgemeester Timár.

Landverraders

'Ze noemen ons huurlingen van Soros (de filantropische miljardair die al jaren een zondebok is in Hongarije, red.)', zegt Pásztor. De regering raakt zenuwachtig van de protesten, de reactie is fel. Minister van Buitenlandse Zaken Péter Szijjartó suggereerde dat demonstranten buitenlandse belangen dienen om Hongarije te schaden. Staatsmedia pompen deze boodschap gretig rond. Op sociale media worden activisten als Kozma en Pásztor 'landverraders' genoemd. De behandeling die eerder andere tegenstanders van de Hongaarse regering ten deel viel, treft nu de Moeders van Mikepércs.

'Opeens zijn wij de vijand', zegt Pásztor. Schokkend, vinden beide vrouwen. 'Ik kom uit een conservatieve en traditionele familie', zegt Pásztor. 'Ik steunde de regering. Maar nu niet meer.' Ze hebben niets te verliezen – ze zijn bijvoorbeeld niet afhankelijk van werkgevers – en daarom vormen ze een bedreiging, denkt Kozma. 'Niets zo gevaarlijk als vrouwen die voor zichzelf denken.' Pásztor: 'We zijn alleen bang voor de fabriek.'

De onvrede verspreidt zich naar Debrecen, een bastion van de regeringspartij. Hier voert gemeenteraadslid en voorzitter van het plaatselijke burgerforum Zsolt Gondola strijd tegen de fabriek. 'We horen al jaren van de regering: Hongaars land is niet te koop, we willen geen multinationals en er komen geen migranten', zegt hij in zijn kantoor. 'Nu verkopen ze ons land aan een multinational die hier buitenlanders naartoe haalt.' In mei kondigde de regering de bouw van een nieuwe, kleinere fabriek bij Debrecen aan.

Gemeenteraadslid Zsolt Gondola. Beeld Akos Stiller voor de Volkskrant

Gemeenteraadslid Zsolt Gondola.Beeld Akos Stiller voor de Volkskrant

Maar het landsbelang dan, zoals de regering beweert? 'Hongaarse belangen zijn wat Hongaren als hun belangen zien', zegt Gondola. 'Wij zijn Hongaren en we willen geen fabriek.' Landelijke oppositiepartijen proberen een referendum te organiseren over de fabriek, maar de Kiescommissie wijst dit steeds af. 'Een referendum gaat niet gebeuren', zegt Gondola. Hij heeft een andere strategie. 'Volgend jaar zijn er lokale verkiezingen. De fabriek wordt het belangrijkste thema. Dan zullen we zien hoeveel draagkracht er is onder de inwoners.' Uit verschillende peilingen blijkt dat tussen de 60 en 70 procent van de inwoners tegen is.

Dan moet de bouw van de fabriek wel worden uitgesteld. De voorbereidingen gaan onverbiddelijk door. 'Tot die tijd moeten we vertragen', zegt Gondola. Inwoners hebben met succes de milieuvergunningen van CATL aangeklaagd, binnenkort zal een rechter zich daarover buigen. De Moeders van Mikepércs volgen deze tactiek. 'En ondertussen lawaai maken', zegt Eva Kozma. 'We krijgen geen ruimte in de Hongaarse media, dus moeten we extra luid zijn. We hebben geen andere keus dan optimistisch zijn.' En anders? Pásztor denkt even na. 'Mijn halve familie woont al in het buitenland. Als die fabriek er komt gaat de andere helft ook'.

De burgemeester van Debrecen sloeg een interviewverzoek af, het Hongaarse ministerie van Buitenlandse Zaken en Handel reageert niet op vragen van de Volkskrant.

Driehoek Advocaten B.V.
Dr. Klinkertweg 24
8025 BS Zwolle

[redacted]

[redacted]@driehoekadvocaten.nl
[redacted]@driehoekavocaten.nl

Bijlage 3

Driehoek Advocaten

AANTEKENEN en per gewone post
Het College van B&W van de gemeente
Het Hogeland
Postbus 26
9980 AA UITHUIZEN

Zwolle, 29 januari 2024

e-mail : [redacted]@driehoekadvocaten.nl
tel [redacted]

Ons kenmerk : 7046 [redacted] / Oostpolder
Uw kenmerk : zienswijze ontwerp beschikking Hogere Waarde geluid Oostpolder Eemshaven

Geachte heer/mevrouw,

Hierbij dien ik namens mijn cliënten de heer [redacted] en zijn zoons de heren [redacted] en [redacted] allen wonende te (9984 NS) [redacted] aan de [redacted] hun zienswijze met betrekking tot de ter inzage liggende ontwerp beschikking 'Hogere Waarde geluid Oostpolder Eemshaven' in.

De ontwerp beschikking waarop deze zienswijze betrekking heeft hangt samen met een drietal andere ontwerp besluiten, te weten met:

a. het Ontwerp Provinciaal Inpassingsplan Bedrijventerrein Oostpolder (PIP) en bijbehorend Project-MER;
b. het Ontwerp Exploitatieplan Oostpolder;
c. het Ontwerp besluit Veiligheidscontour Oostpolder.

Tegen de desbetreffende ontwerp besluiten hebben cliënten eveneens hun zienswijzen ingediend, bij de provincie Groningen. Afschrift van de zienswijzen is als **bijlage** bijgevoegd. De inhoud van deze zienswijzen geldt als hier herhaald en ingelast en maakt zodoende tevens deel uit van de onderhavige zienswijze.

Uit de bij de provincie ingediende zienswijzen blijkt dat cliënten zich verzetten tegen de voorgenomen ontwikkeling van de Oostpolder. Dat impliceert dat zij zich ook verzetten tegen de ontwerp beschikking 'Hogere Waarde geluid Oostpolder Eemshaven', waarin voor de woning Buitenweg 3 waarvan zij bewoners zijn en waarvan cliënt de heer [redacted] de juridische eigenaar is een hogere geluidswaarde is voorzien.

De onderhavige ontwerp beschikking is zo te zien nodig om de door de provincie voorgestane – maar door cliënten bestreden – planontwikkeling mogelijk te kunnen maken. Als die planontwikkeling niet door zou gaan, zou de door uw gemeente voorgenomen beschikking niet nodig zijn. Voor dat geval gelieve u de beschikking niet vast te stellen.

Met vriendelijke groet,

[redacted]

Driehoek Advocaten B.V.
Dr. Klinkertweg 24
8025 BS Zwolle

[redacted]

[redacted]@driehoekadvocaten.nl
[redacted]@driehoekavocaten.nl

Driehoek Advocaten

AANTEKENEN en per gewone post
Gedeputeerde Staten van Groningen
T.a.v. mevrouw [redacted]
Team Programma- en Projectondersteuning
Postbus 610
9700 AP GRONINGEN

Tevens per e-mail:
Oostpolder@provinciegroningen.nl

Zwolle, 29 januari 2024

e-mail [redacted]@driehoekadvocaten.nl
tel [redacted]

Ons kenmerk : 6618 Waddenwind / WVG

Uw kenmerk : zienswijze ontwerpen PIP Bedrijventerrein Oostpolder / Exploitatieplan Oostpolder / besluit Veiligheidscontour Oostpolder

Geachte heer/mevrouw,

Hierbij dien ik namens mijn cliënte de besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid **Waddenwind B.V.,** statutair gevestigd te Delfzijl, kantoorhoudende te (9363 VD) Marum aan de Haarsterweg 20, haar zienswijzen in. Die hebben betrekking op een drietal ontwerp besluiten:

a. het Ontwerp Provinciaal Inpassingsplan Bedrijventerrein Oostpolder (PIP) en bijbehorend Project-MER;
b. het Ontwerp Exploitatieplan Oostpolder;
c. het Ontwerp besluit Veiligheidscontour Oostpolder.

Vooropgesteld wordt dat cliënte zich verzet tegen met name al die onderdelen van de voorgenomen besluiten die de exploitatie van het verderop genoemde windpark op een of andere voor haar nadelige manier (kunnen) raken, (kunnen) belemmeren en/of anderszins een voor haar schadelijke uitwerking (kunnen) hebben.

De inhoud van het hiervoor gestelde van het hierna gestelde maakt deel uit van elke zienswijze. Wat derhalve bijvoorbeeld in het kader van de zienswijze over het Ontwerp PIP wordt gesteld maakt dus tevens deel uit van de zienswijze over het Ontwerp Exploitatieplan respectievelijk het Ontwerp besluit Veiligheidscontour, enzovoort.

I Algemeen

Cliënte exploiteert samen met energiebedrijf RWE en Gijzenberg Windenergie B.V. een wind(molen)park in de Oostpolder, genaamd Windpark Oostpolder. De Oostpolder is op dit moment voor het overige een agrarisch gebied, geleden direct ten zuiden van het Eemshavengebied. Het windpark bestaat uit eenentwintig windturbines waarvan twintig in de Oostpolder: twaalf van cliënte en acht van RWE. Eén windturbine staat net buiten (ten zuiden van) de Oostpolder: dit is de windturbine van Gijzenberg Windenergie. De windturbineposities staan met gele stippen weergegeven op de bijgevoegde kaart (**bijlage 1**).

Windpark Oostpolder is een recent gerealiseerd wind(molen)park. Het park is volledig vergund, op grond van de Wabo en de Wnb. De desbetreffende vergunningen voor het gehele windpark staan op naam van cliënte. In 2022 is het windpark gereed gekomen en in gebruik genomen.

De feitelijk gerealiseerde windturbines hebben een ashoogte van 155 meter en een capaciteit van 4,65 [redacted] per windturbine. Het park kan per jaar ruim 100.000 huishoudens van stroom voorzien.

De aandelen van cliënte worden gehouden door de grondeigenaren (agrariërs) die grondposities in het gebied hebben, direct dan wel via door hen opgerichte vennootschappen. Zij hebben het windpark niet voor niets gerealiseerd in een omgeving waarin dat prima kon, met fysieke ruimte voor met een windpark samenhangende en/of daaruit voortvloeiende toekomstige ontwikkelingen in de duurzame energiesector. Die door cliënte beoogde ontwikkelingen lijkt het PIP te blokkeren.

De ondergronden van de windturbines in de Oostpolder hebben elk een eigen kadastraal nummer. Op deze kadastrale percelen is ten behoeve van cliënte onder meer een zakelijk recht van opstal gevestigd voor de bouw en exploitatie van het windpark. Het opstalrecht op acht kadastrale percelen heeft cliënte in onder-opstal uitgegeven aan RWE die de windturbines op deze percelen heeft gebouwd en in exploitatie heeft.

Het gaat om de volgende percelen in de kadastrale gemeente Uithuizermeeden:

M 295 groot: 1332 m2 - WT 4
M 296 groot: 1332 m2 - WT 5
M 298 groot: 1339 m2 - WT 12
M 300 groot: 1330 m2 - WT 21
M 301 groot: 1339 m2 - WT 20
M 302 groot: 1339 m2 - WT 10
M 305 groot: 1325 m2 - WT 9
M 306 groot: 1304 m2 - WT 8
M 308 groot: 1332 m2 - WT 14
M 310 groot: 1339 m2 - WT 6
M 311 groot: 1332 m2 - WT 7
M 312 groot: 1276 m2 - WT 18
M 314 groot: 1305 m2 - WT 19
M 316 groot: 1341 m2 - WT 3

M 317 groot: 1339 m2 - WT 2
M 319 groot: 1549 m2 - WT 13
(M319 is inclusief inkoopstation)
M 321 groot: 1322 m2 - WT 15
M 323 groot: 1326 m2 - WT 17
M 324 groot: 1332 m2 - WT 16
M 326 groot: 1346 m2 - WT 11
M 329 groot: 60 m2 - inkoopstation.

Het WT-nummer verwijst naar het nummer van de windturbine in de Oostpolder, te weten de nummers WT 2 tot en met 21. Windturbine nummer 1 (exploitatie door Gijzenberg Windenergie) staat net buiten de Oostpolder.

Naast iedere windturbine ligt een verharde kraan-opstelplaats, binnen de genoemde desbetreffende kadastrale percelen.

Als **bijlage 2** is bij wijze van voorbeeld één van de 'akte(n) houdende vestiging rechten van opstal alsmede vestiging erfdienstbaarheden', te weten een akte van 6 augustus 2020 bijgevoegd. De akte heeft betrekking op een van de hiervoor genoemde kadastrale percelen, namelijk op het perceel M 319. Voor de andere percelen zijn vergelijkbare notariële akten verleden.

Uit de akte(n) blijkt dat ten behoeve van (de exploitatie van) een windturbine niet alleen een opstalrecht op het kadastrale perceel zelf is gevestigd, maar dat het ook gaat om andere/meerdere beperkte zakelijke rechten, zelfs buiten het kadastrale perceel waarop het opstalrecht betreffende de windturbine is gevestigd, zoals: een opstalrecht om daarbuiten elektriciteitswerken met toebehoren, alsmede civiele infrastructuur (et cetera) te hebben, erfdienstbaarheden voor een werkstrook, van weg, van wiekoverslag/zwaaiplaats, het hebben van infrastructurele werken in de grondbodem en van windvang. Cliënte verwijst naar de inhoud van de genoemde akte.

Cliënte merkt verder op dat tussen (onder meer) haar en de provincie in 2017 een samenwerkingsovereenkomst – de 'Samenwerkingsovereenkomst windpark Eemshaven Oostpolder' – is gesloten. Deze overeenkomst is gesloten nadat uw provincie de grondeigenaren in de Oostpolder – de aandeelhouders van cliënte – had gevraagd om in de Oostpolder een windpark te realiseren. De provincie had de Oostpolder aangewezen als één van de gebieden om haar windenergie-opwekkingsambitie te kunnen (laten) realiseren.

De provincie heeft derhalve de totstandkoming van het windpark niet alleen maar gefaciliteerd maar mede geïnitieerd. In de optiek van cliënte maakt dat eens te meer dat uiterst zorgvuldig met de belangen van het windpark moet worden omgegaan. Daar heeft cliënte op zijn zachtst gezegd gerede twijfel over, lettend op de inhoud van de voorliggende ontwerp besluiten.

Vervolgens is van belang dat cliënte in eerdere, aan de terinzagelegging van de huidige ontwerp besluiten voorafgegane stadia van besluitvorming tot tenminste tweemaal toe zienswijzen bij uw provincie heeft ingediend. Ik noem hier:

1. de reactie/zienswijze van 11 juli 2022 (**bijlage 3**), met name gericht tegen de Kennisgeving Voornemen en Participatie, de Toelichting op Voornemen en Participatie, het Ruimtelijk Kwaliteitskader Oostpolder en de concept NRD;
2. de zienswijze van 7 juli 2023 (**bijlage 4**), gericht tegen de ontwerp Structuurvisie Oostpolder, het bijbehorende PlanMER en dergelijke.

Cliënte stelt zich op het standpunt dat door uw provincie niet althans onvoldoende (onderbouwd) is gereageerd op zienswijzen van 2022 en van 2023. Cliënte wil in de zienswijzen van 2024 niet te veel in herhaling vallen: de inhoud van de zojuist genoemde zienswijzen van 2022 en 2023 geldt hier onverkort als ingelast en herhaald. De inhoud van de zienswijzen van 2022 en 2023 maakt derhalve deel uit van de thans ingediende zienswijzen.

Cliënte wil verder nog opmerken dat zij in de zienswijze van 2023 heeft aangedrongen op overleg met uw provincie over meerdere in die zienswijze genoemde zaken. Dat overleg heeft tot nu toe niet plaatsgevonden: een uitnodiging voor overleg heeft cliënte niet ontvangen. Dat had cliënte wel mogen verwachten, mede gelet op de samenwerkingsovereenkomst die partijen in 2017 met elkaar hebben gesloten. Cliënte staat onverminderd open voor overleg.

II Ontwerp PIP Oostpolder / ProjectMER

Cliënte stelt zich op het standpunt dat nut en noodzaak van de in het PIP voorziene niet-agrarische ontwikkeling – de bestemming van de van het windpark deel uitmakende, eerder reeds vergunde windturbines uitgezonderd – nog altijd niet naar behoren zijn onderzocht en onderbouwd. De Wro en (artikel 3.1.6 van) het Bro alsmede de Omgevingswet vragen nu juist wel om een zorgvuldige afweging van en onderzoek naar de behoefte: het moet immers zo zijn dat vaststaat dat een goede ruimtelijke ordening / fysieke leefomgeving wordt gediend. Er is hier echter ten onrechte uitgegaan van niet of onvoldoende onderbouwde aannamen. Cliënte verwijst wat dit aangaat verder naar de zienswijzen van 2022 en 2023.

Als nut en noodzaak niet vaststaan behoort ook niet te worden overgegaan tot vaststelling van het PIP en van de daarmee samenhangende beoogde besluiten.

Voor het geval ondanks het onvoldoende vaststaan van nut en noodzaak wel zou kunnen worden overgegaan tot vaststelling van de beoogde besluiten is tot nog toe onvoldoende rekening gehouden met de belangen en vergunde rechten van cliënte als exploitante/vergunninghoudster van het windpark.

Ook dat is in de zienswijzen van 2022 en 2023 al naar voren gebracht.

Cliënte heeft de stellige indruk dat zij althans dat het windpark – nota bene als houdster van vergunde rechten – de inrichting/exploitatie van het windpark mogelijk moet gaan aanpassen, terwijl het volgens haar zo zou moeten zijn dat de beoogde bedrijvigheid zich aan het windpark aanpast en dat niet cliënte met aanpassingen, belemmeringen en wat dies meer zij wordt opgezadeld.

De zojuist bedoelde indruk wordt bevestigd in diverse onderdelen van de beoogde besluiten, niet alleen in de provinciale, maar ook in de gemeentelijke. Cliënte citeert bijvoorbeeld van bladzijde 17 van de gemeentelijke ontwerp beschikking 'Hogere waarde geluid' Oostpolder:

"In het uitgevoerde akoestisch onderzoek is rekening gehouden met het aanbrengen van verhardingen in het gebied vanwege de reflectie die dit geeft voor geluid. Hieruit is gebleken dat het geluid van de windturbines iets kan toenemen. In de praktijk kan dit effect genivelleerd worden door afschermingen en dempingen door gebouwen, groen en grondlichamen. Mocht het geluidsniveau van de windturbines door de verharding stijgen kan dit opgelost worden door bepaalde windturbines op een lagere modus te laten draaien waardoor het windturbinepark weer aan de norm voldoet."

Zie in verband hiermee ook het volgende.

In de ProjectMER wordt op bladzijde 154 geconcludeerd:

"Het planvoornemen ProjectMER leidt voor veel thema's tot beperkt negatieve of negatieve effecten en in een enkel geval tot een zeer negatief effect. De effectbeoordeling heeft niet geleid tot een aanpassing van het planvoornemen, maar is wel aanleiding voor mitigerende maatregelen."

Verderop in de ProjectMER blijkt echter dat die mitigerende maatregelen niet zijn geborgd, althans niet in het PIP. Cliënte leidt daaruit af niet vaststaat dat de negatieve effecten waarover in de ProjectMER wordt gesproken zich niet zullen voordoen. Of / de wijze waarop de mitigerende maatregelen kunnen worden geborgd wordt ten onrechte vooruit geschoven of in het midden gelaten.

Cliënte citeert in dit verband tevens uit de toelichting van het PIP, waarin de ProjectMER beknopt is weergegeven, het volgende gedeelte van bladzijde 29:

"In het plan is opgenomen dat onder voorwaarden risicovolle inrichtingen opgericht mogen worden binnen het gebied waar sprake is van toegevoegd risico ten gevolge van reeds aanwezige windturbines. Als van deze mogelijkheid gebruik wordt gemaakt zal er sprake zijn van een toename van de faalkans van deze risicovolle installaties, wat weer een negatief effect heeft op de veiligheid in het gebied. Omdat het bevoegd gezag echter de mogelijkheid heeft om voorwaarden te stellen bij het toestaan van risicovolle inrichtingen kan op die wijze de veiligheid worden geoptimaliseerd. Ten aanzien van de risicotoevoeging van windturbines is sprake van een negatieve beoordeling (-). Het PIP bevat geen directe eisen om deze risico's te limiteren. Wel verwijzen de planregels in het PIP naar de beleidsregel Externe veiligheid Oostpolder op grond waarvan bij de vergunningverlening aan nieuwe activiteiten eisen worden gesteld om de risico's te minimaliseren en de veiligheid te optimaliseren. De beleidsregel zal specifiek worden uitgewerkt ten aanzien van het toegevoegd risico ten gevolge van windturbines. Ook risicobedrijven kunnen elkaar onderling beïnvloeden of een risicovolle activiteit kan van invloed zijn op een naastgelegen niet risicovolle activiteit. Ook voor die situatie zal de beleidsregel criteria bevatten. Het industrieterrein is als geheel aangewezen als artikel 14 Bevi-terrein. Gebouwen met een functionele binding tot het gebied zijn daarmee niet kwetsbaar ten opzichte van andere risicovolle inrichtingen in de artikel 14 Bevi zone."

Het citaat en bijvoorbeeld ook de inhoud van artikel 3.3 van de planvoorschriften geven cliënte niet het vertrouwen dat zij bij de vestiging van bedrijvigheid dan wel bij het creëren van openbaar gebied in de nabijheid van de windturbines niet geconfronteerd kan / zal worden met voorschriften die afbreuk doen aan de goede en onbelemmerde exploitatie van het windpark. Daarmee heeft zij overigens destijds bij het sluiten van de samenwerkingsovereenkomst met uw provincie, bij de vergunningaanvraag-/verlening en bij de realisering van het windpark geen rekening kunnen en hoeven houden.

Cliënte wil op geen enkele manier de dupe (kunnen) worden van de beoogde besluiten en de gevolgen daarvan, bijvoorbeeld niet in de vorm van:
- civielrechtelijke (risico)aansprakelijkheid ten opzichte van derden;
- aanpassing van de door cliënte afgesloten verzekeringen vanwege wijziging van de fysieke omgeving, risicoprofiel en dergelijke;
- aansprakelijkheid jegens haar contractante(n) omdat zij bijvoorbeeld door stilstand vanwege

geluid, slagschaduw of iets dergelijks niet (volledig) aan haar leveringsverplichtingen kan voldoen;
- kosten en schade van welke aard dan ook die cliënte moet maken respectievelijk lijdt vanwege belemmeringen, aanpassingen en dergelijke in de exploitatie van de windturbines.

Naar de mening van cliënte heeft provincie met het vorenstaande onvoldoende rekening gehouden. Zoals gezegd: overleg heeft ondanks het verzoek daartoe van de zijde van cliënte niet plaatsgevonden.

De rechten die cliënte aan de haar verleende vergunningen kan ontlenen dienen onverkort te zijn en te blijven geborgd in het PIP en in de daarmee samenhangende besluiten. Cliënte vreest dat dit onvoldoende is gebeurd.

Overigens blijkt uit het citaat van bladzijde 29 van de toelichting van het PIP tevens dat wordt verwezen naar een beleidsregel die voor zover cliënte bekend nu nog niet bestaat. Dat acht zij in strijd met de rechtszekerheid.

Vervolgens gaat cliënte nader in op de functieaanduidingen/bestemmingen van de planvoorschriften en van de verbeelding (plankaart).

Functieaanduidingen 'windturbine' respectievelijk 'veiligheidszone – windturbine 10-5'

Op de tot het PIP behorende verbeelding lijkt binnen de onderdelen van het plangebied waaraan de functieaanduidingen 'windturbine' respectievelijk 'veiligheidszone – windturbine 10-5' zijn toegekend het hebben en houden van een windturbine en wat daarmee samenhangt te zijn toegestaan.

Zie bijvoorbeeld artikel 3.1 van de planvoorschriften.

De voorzieningen die nodig zijn voor de exploitatie van de windturbines en de inkoopstations strekken zich echter ook uit tot buiten die functieaanduidingen / onderdelen van het plangebied, zoals blijkt uit de eerder genoemde 'akte(n) houdende vestiging rechten van opstal alsmede vestiging erfdienstbaarheden'. Hier is volgens cliënte onvoldoende onderzoek naar gedaan en onvoldoende rekening mee gehouden. Al de voorzieningen dienen van een positieve bestemming/functieaanduiding te worden voorzien, ook buiten de genoemde functieaanduidingen, een en ander ten behoeve van de goede en onbelemmerde exploitatie van het windpark.

Artikel 3.2.2. van de planvoorschriften betreft een bouwvoorschrift. Dat geeft aan:

"dat windturbines uitsluitend zijn toegestaan ter plaatse van de aanduiding 'windturbine', met dien verstande dat hier uitsluitend bestaande windturbines en bijbehorende inkoopstations en opstelplaatsen overeenkomstig de voorwaarden uit de op 12 september 2017 en 16 juli 2019 verleende omgevingsvergunningen voor het Windpark Oostpolder zijn toegestaan"

De exploitatie van de windturbines is op zijn minst nog vele jaren vergund. Artikel 3.2.2 van de planvoorschriften perkt de mogelijkheid van vervangende bouw van een windturbine en wat daarbij hoort op of op nabij de bestaande positie ten onrechte in. Bovendien lijkt dit voorschrift er ten onrechte van uit te gaan dat de bijbehorende voorzieningen zoals inkoopstations en opstelplaatsen zich per definitie bevinden binnen de onderdelen van het plangebied waaraan de functieaanduiding 'windturbine' wordt gegeven.

De vraag is of een en ander (voldoende) wordt ondervangen door het planvoorschrift van artikel 11.3.

Wat ook opvalt, is dat in de planvoorschriften geen sprake is van een consequente aanduiding voor wat betreft de bijbehorende voorzieningen van de windturbines. In artikel 3.1 sub e wordt gesproken over *"bijbehorende voorzieningen, waaronder inkoopstations en opstelplaatsen"*. In artikel 3.2.2. gaat het om *"bijbehorende inkoopstations en opstelplaatsen"*. In artikel 6 gaat het om *"bijbehorende voorzieningen"*. In artikel 11.3 is de noemer *"bijbehorende bouwwerken"*.

Dit verschil in formulering roept vragen en daarmee rechtsonzekerheid op. Het moet zo zijn dat op grond van de planvoorschriften alle bij de windturbines behorende voorzieningen zijn toegestaan, zoals bijvoorbeeld inkoopstations, opstelplaatsen, kabels, leidingen enzovoort.

Meer in zijn algemeenheid merkt cliënte op dat in het PIP niet lijkt te zijn uitgegaan van de vergunde omvang en situering van de windturbines, de inkoopstations, maar van de feitelijk gerealiseerde situatie.

Zo lijkt bijvoorbeeld de 10-5 contour rond de windturbines op de verbeelding kleiner van omvang dan de vergunde maximale rotordiameter en zelfs dan de feitelijk gerealiseerde rotordiameter. Dat kan niet zo zijn. Zie in dit verband ook het planvoorschrift van artikel 6.2.2: *"Voor het bouwen van windturbines geldt dat de rotorbladen van windturbines de aanduidingsgrens 'veiligheidszone - windturbine 10-5' niet mag overschrijden"*.

Ook daarmee kan cliënte zich niet verenigen.

Het begrip 'terreinverlichting' wordt in de definitiebepalingen van de planvoorschriften niet omschreven. Het planvoorschrift van artikel 10.1 bepaalt:

"Tot een strijdig gebruik wordt in ieder geval gerekend het gebruik van terreinverlichting zonder afscherming waardoor direct licht wordt waargenomen buiten het eigen bouwperceel."

Zeker gesteld dient te zijn dat dit verbod niet geldt ten aanzien van de bij de exploitatie van windturbines als de in geding zijnde verplicht voorgeschreven zogenaamde obstakelverlichting.

Artikel 11.2.2 van de planvoorschriften bepaalt en maximeert in samenhang met de verbeelding de geluidsruimte. Voor de onderdelen van het plangebied met de gebiedsaanduiding 'milieuzone – geluidzonebeheer' gelden zogenaamde geluidsbudgetten. Op de verbeelding is voor een aantal windturbines niet duidelijk of die wel vallen binnen de genoemde gebiedsaanduiding met geluidsbudget. Hoe het ook zij: voor geen van de windturbines kan en mag het zo zijn dat daarvoor het geluidsbudget nihil zou zijn.

Cliënte ontgaat de noodzaak van het beperken van de tijdsduur van de positieve bestemming/functieaanduiding van de windturbines tot een duur van dertig jaar en het opnemen van een verwijderingsverplichting in de planvoorschriften. Onaannemelijk is dat de behoefte aan duurzame, door windturbines opgewekte energie na dat tijdverloop niet meer zou bestaan.

Vergelijkbare bezwaren als de vorenstaande gelden ten aanzien van de andere planvoorschriften waarin bestemmingen zijn neergelegd.

Bestemmingen buiten functieaanduidingen 'windturbine' respectievelijk 'veiligheidszone – windturbine 10-5'

De bezwaren van cliënte richten zich niet alleen tegen de planvoorschriften en de onderdelen van het plangebied die betrekking hebben op de windturbines en de bijbehorende voorzieningen zelf. Cliënte kan zich evenmin verenigen met de bestemmingen die zijn toegedacht aan de onderdelen van het plangebied die daarbuiten zijn gelegen.

Daarbij stelt cliënte voorop dat zij zich afvraagt of / in hoeverre in het PIP rekening is gehouden met de op handen zijnde nieuwe landelijke milieunormen voor windturbines. Zij veronderstelt dat dit niet is gebeurd. Het gaat om nieuwe regels voor geluid, veiligheid, slagschaduw en afstand tot windturbines. Deze zijn op 12 oktober 2023 in concept gepubliceerd in een concept plan-MER en in een concept-AMvB (Besluit windturbines leefomgeving). Cliënte meent dat met die normen in het PIP en in de daarmee samenhangende besluiten rekening zou moeten worden gehouden, en wel op zodanige wijze dat de goede en onbelemmerde exploitatie van het windpark op geen enkele wijze in het gedrang kan komen.

Andere (knel)punten PIP

Een van de adviseurs van cliënte heeft een opsomming gemaakt van andere (knel)punten voor wat het PIP respectievelijk voor wat de ProjectMER betreft. Eerst wordt hierna de essentie daarvan voor wat betreft het PIP weergegeven, daarna voor wat betreft de ProjectMER.

* Bebouwing en bouwhoogte vergroten de ruwheid van het landschap. Het gevolg is remming van wind en het toevoegen van turbulentie. De impact op energieopwekking en de turbulentiebelasting zou onderzocht moeten worden, maar dat is zo te zien niet volledig gebeurd. Zo is bijvoorbeeld de invloed op de technische levensduur van de windturbines ten gevolge van toename van turbulentie niet beoordeeld. Hoe dan ook: cliënte wil niet geconfronteerd worden met kostenstijging, inkomstenderving en wat dies meer zij ten gevolge van windremming, turbulentie en dergelijke veroorzaakt door bebouwing en bouwhoogte. Dergelijke kosten/schade veroorzakende bebouwing en bouwhoogten dient het PIP niet mogelijk te maken.

* Iets vergelijkbaars geldt ten aanzien van de beoogde groen-blauwe bufferzone en meer in het algemeen ten aanzien van die onderdelen van het plangebied waarvoor de planvoorschriften van de artikelen 3, 4, 5 en wellicht ook 6 gelden. Die bestemmingen lijken het – anders dan in artikel 8 in beginsel het geval is – mogelijk te maken om objecten die geen bebouwing (bouwwerk) zijn te realiseren, zoals bijvoorbeeld bomen, met alle potentieel schadelijke gevolgen voor cliënte van dien, al dan niet samenhangend met het ontstaan van ecologische waarden die invloed kunnen hebben op de exploitatie van de windturbines.

* Uitstoot van stoffen en/of gassen kan impact hebben op het functioneren van windturbines en op aard, omvang en frequentie van het onderhoud.

* Beïnvloeding van elektrische kabelverbindingen.

* In de ontwerp besluiten is niets gevonden over het risico op ijsval of ijsworp. Niet met de exploitatie van windturbines samenhangend gebruik van gronden in de nabijheid van de windturbines dient niet te worden toegestaan. Cliënte wenst niet te worden opgezadeld met schadeclaims 'voor het geval dat' en ook niet met (inkomstenderving wegens) eventuele stilstand van windturbines ter voorkoming van ijsval of ijsworp.

* Wat is het beoogde maaiveldniveau? Er dient rekening te worden gehouden met de belangen van het windpark voor wat betreft de gevolgen van ophogingen, verhardingen en dergelijke op de

waterhuishouding voor de locaties waarop zich op het huidige maaiveldniveau de windturbines en de bijbehorende voorzieningen bevinden.

* Onderhoud van en herstel bij storingen aan windturbines en bijbehorende voorzieningen: de verbeelding van het PIP gaat uit van slechts de omvang van de hiervoor genoemde kadastrale percelen althans van de omvang van de 'veiligheidszone – windturbine 10-5' . Zoals ook hiervoor – onder verwijzing naar de 'akte(n) houdende vestiging rechten van opstal alsmede vestiging erfdienstbaarheden' – is gesteld is dat onvoldoende. Het vergunde en benodigde ruimtebeslag is groter. Onderhoud, het herstellen van storingen, vervanging, demontage en dergelijk dienen onverminderd en onbelemmerd en waar dan ook mogelijk te zijn en te blijven, niet alleen voor wat betreft de windturbines zelf maar eveneens voor wat betreft alle bijbehorende voorzieningen, waaronder ook leidingen en kabels en dergelijke. Er zal ook rekening moeten worden gehouden met de vereiste toegankelijkheid – inclusief de benodigde bochtstralen – voor buitenmaatse transporten van windturbineonderdelen. En wat te denken van de noodzaak of wenselijkheid van het in voorkomend geval afzetten van openbaar gebied?

Daarbij rijst overigens de vraag of een en ander door de provincie is onderzocht en in kaart is gebracht?

* Blijkens de planvoorschriften (artikel 3.1) is batterijopslag althans zelfstandige batterijopslag niet toegestaan. Batterijopslag past echter bij de exploitatie en binnen de ontwikkeling van een windpark en zou ook kunnen bijdragen aan de energievoorziening van de beoogde bedrijvigheid. Van het zonder verdere onderbouwing uitsluiten van batterijopslag zou te meer geen sprake moeten zijn gelet op de energieopgave in het algemeen en de ambities van de provincie en bijvoorbeeld ook Tennet op dit punt. In meer algemene zin is het zo dat het PIP zou moeten voorzien in uit de exploitatie van een windpark voorvloeiende en/of daarmee samenhangende 'duurzame' bedrijvigheid.

* Uit de planvoorschriften volgt dat de realisering van kwetsbare objecten en het ontplooien van risicovolle activiteiten in de nabijheid van een windturbine niet althans niet zonder meer is uitgesloten. Cliënte verwijst bijvoorbeeld naar de artikelen 3.1 derde bullet en 3.6.2 van de planvoorschriften en ook naar het eerder in deze zienswijze weergegeven citaat van bladzijde 29 van de plantoelichting.

<u>(Knel)punten ProjectMER</u>

* ProjectMER tabel 8.3:
- Ten aanzien van de werpafstand bij overtoeren wordt gesteld: *"niet van toepassing"*. Cliënte vraagt zich af of dat klopt, omdat de eerdere MER Windpark Oostpolder stelt: *"Berekenen op basis van windturbine-eigenschappen conform het Handboek risicozonering windturbines 2014"*.

* ProjectMER hoofdstuk 8.3: *"Ten aanzien van de ontwikkelingen nabij de windturbines kan bijvoorbeeld een afstandscriterium worden opgenomen ter bescherming van hoge populatie objecten (gebouwen waarin veel mensen verblijven). Of en in welke mate dit mogelijk is, is op dit moment nog niet bekend en ook niet in te schatten"*.
Het citaat bevestigt het eerder in deze zienswijze gestelde ten aanzien van het niet geborgd zijn van mitigerende maatregelen, het creëren van rechtsonzekerheid en het rekening houden met aankomende regelgeving.

* ProjectMER hoofdstuk 8.3: *"Omdat het bevoegd gezag echter de mogelijkheid heeft om voorwaarden te stellen bij het toestaan van risicovolle inrichtingen kan op die wijze de veiligheid*

worden geoptimaliseerd". Ook ten aanzien hiervan geldt: rechtsonzekerheid, want wat is 'optimaliseren'?

* ProjectMER bijlage 'Notitie aanlegfase Oostpolder': *"De kabels vanaf de windturbines worden verlegd, zodat ze niet dwars over de toekomstige bedrijfspercelen lopen. De nutsaansluitingen van Dijkweg 14 worden compleet verwijderd."* Hierin is cliënte niet betrokken en zij is het er alleen al daarom niet mee eens, laat staan dat zij de hieraan voor haar verbonden kosten en schaden – waaronder bijvoorbeeld ook exploitatieschade in geval van stilstand bij werkzaamheden en toenemende kabelverliezen vanwege een langer kabeltracé – voor haar rekening zou willen en moeten nemen.

* ProjectMER bijlage 'Deelrapport Geluid in de gebruiksfase' (tabel 16: *"Het bevoegd gezag is gebleken dat in het rapport voor de melding van de definitieve turbines voor windpark Oostpolder niet alle woningen van derden als zodanig zijn betrokken. Omdat dit nog moet worden bijgesteld is het model van de vergunningaanvraag (voorkeursalternatief VKA2+ uit het MER van het windpark Oostpolder (akoestisch en slagschaduwrapport 716033 d.d. 1 mei 2017) gehanteerd."* De ProjectMER gaat voor geluid uit van een Enercon E141 windturbine op 166 meter ashoogte (en voor overige aspecten van een E136 windturbine op 155 meter ashoogte). Onduidelijk is nu wat de impact is van deze aanpak. Het eerder door cliënte aangeleverde akoestisch rapport gaat uit van hogere bronwaarden dan waar in de ProjectMER mee is gerekend.

* Project MER bijlage 'Deelrapport Geluid in de gebruiksfase' (hoofdstuk 6.1): *"De benodigde reducties voor de nachtperiode bedragen: (...) In het geval in de toekomst de grenswaarden voor het windpark Oostpolder worden overschreden, kan mitigatie van het geluid van het windpark nodig zijn. Een eventuele, dan te kwantificeren opbrengstderving hierdoor zal door de exploitant van het terrein aan de exploitant van het windpark moeten worden vergoed. Betrokken partijen kunnen dit, voor zover aan de orde, onderling regelen."* Hier wordt in de eerste plaats de mogelijkheid van aantasting van de vergunde rechten van cliënte geopperd. Zoals eerder gesteld kan cliënte zich daarmee niet verenigen. Als die aantasting al mogelijk zou zijn, worden in de tweede plaats de schadelijke gevolgen daarvan voor cliënte en het betalingsrisico ten onrechte afgewenteld op te maken civielrechtelijke afspraken.

* Waar wel aandacht is besteed aan het aspect 'geluid' valt op dat het aspect 'slagschaduw' en daarmee samenhangende mogelijke schadelijke gevolgen voor cliënte niet of nauwelijks aan de orde komen. Dat klemt, omdat ook slagschaduw een relevante factor is en onder aankomende regelgeving zal blijven, te meer omdat niet zonder meer is uitgesloten dat in het plangebied schaduwgevoelige activiteiten kunnen worden ontplooid.

* De ProjectMER bijlage 'Omgevingsveiligheid Oostpolder Groningen' (tabel 4.4 en bijlage 2) bevat onjuiste getallen vanwege onjuiste aannames in bijlage 2, wat vervolgens zijn weerslag heeft door alle documenten heen. De aannames zijn onjuist, of nu wordt uitgegaan van de feitelijk gerealiseerde situatie of van de situatie die op grond van de verleende vergunningen maximaal mogelijk is.

MER bijlage 2 Risicoberekening windturbines hoofdstuk 8 Disclaimer vermeldt het volgende:

"De betrouwbaarheid van de berekening wordt beïnvloed door de betrouwbaarheid van de invoergegevens. Om deze reden worden in de rapportage van de berekening ook duidelijk de gebruikte invoergegevens vermeld. Ook is waar nodig verzocht om de herkomst van de gebruikte invoer aan te geven. Het is hierbij relevant dat specifieke informatie van leveranciers tot een betrouwbaarder resultaat leidt dan het gebruik van vuistregels of eigen aannames."

Het citaat geeft zelf al aan dat het uitgaan van – hier onjuiste – eigen aannames afbreuk doet aan de betrouwbaarheid van de berekening die ten grondslag ligt aan diverse documenten.

Ook lijkt bijlage 2 ten aanzien van de E82 turbines onjuist, omdat hierin niet is opgenomen dat er sprake is van een betonmast.

* De ProjectMER bijlage 2 geeft ook aan dat een nadere risicoberekening nodig is met het oog op de in het PIP beoogde vestiging van het TenneT 380kV-station ter plaatse van aanduiding (sbt-hs) en dat de haalbaarheid verder onderzocht en onderbouwd moet worden. Dat lijkt echter niet te zijn gebeurd.

III Ontwerp besluit Veiligheidscontour Oostpolder

Voor wat haar zienswijze met betrekking tot het beoogde besluit Veiligheidscontour Oostpolder verwijst cliënte allereerst naar al het hiervoor gestelde.

Uit het beoogde besluit volgt dat het op de groen-blauwe bufferzone na voor het overgrote deel van het plangebied de veiligheidscontour met PR10-6 wordt vastgesteld en dat daarbinnen kwetsbare objecten met een functionele binding tot dat gebied worden toegestaan.

Binnen de 10-6 contour – derhalve in de nabijheid van de windturbines – zou zodoende middels het PIP en het beoogde besluit Veiligheidscontour de vestiging van bedrijvigheid en kwetsbare objecten mogelijk worden gemaakt. Dat is een verslechtering voor cliënte, waarmee zij zich niet kan verenigen.

Verder geldt ook hier dat sprake is van voor zover cliënte bekend nu nog niet bekende beleidsregels die zullen worden gebruikt bij het beoordelen van windturbines, buisleidingen, risicovolle bedrijfsonderdelen en kwetsbare objecten, vergunningaanvragen, 'slim ontwerpen' en dergelijke, bladzijden 6 en 9 van de toelichting van het beoogde besluit. Daarmee is de rechtszekerheid niet gediend en wordt de invulling en beoordeling van het geldende toetsingskader volgens cliënte ten onrechte te zeer vooruitgeschoven.

Overigens valt op dat windturbines als risicobronnen worden gezien en bedrijfsgebouwen als risico-ontvangers. Het omgekeerde kan ook het geval zijn.

IV Ontwerp Exploitatieplan Oostpolder

Voor wat haar zienswijze met betrekking tot het beoogde Exploitatieplan verwijst cliënte allereerst naar al het hiervoor gestelde.

Cliënte stelt dat zij hoe dan ook niet geconfronteerd wenst te worden met enig kostenverhaal op haar ten laste van de in het plangebied gelegen percelen waarop haar zakelijke rechten zijn gevestigd.

Op een aantal punten is het beoogde Exploitatieplan onvoldoende onderbouwd.

Opvallend is dat volgens de toelichting (bladzijde 14) in de lijst van niet te verwerven percelen wordt gesproken over twintig nu niet te verwerven percelen met een recht van opstal voor het in stand houden van een windturbine, van elk circa 60 m2 groot. Dat dit verre van correct is, blijkt uit het algemene deel van de zienswijzen. De percelen zijn aanzienlijk groter, wat eens te meer zo is als wordt bedacht dat de zakelijke rechten zich nog veel verder uitstrekken dan tot de twintig

percelen op zich. Al deze rechten zullen met het oog op de goede en onbelemmerde exploitatie van het windpark moeten worden gerespecteerd.

Op bladzijde 2 van de toelichting wordt gesproken over werkzaamheden voor het bouwrijp maken. Daaronder wordt ook het aanleggen van nieuwe toegangsplaatsen en opstelplaatsen voor de windturbines geschaard. Het wijzigen van de opstelplaatsen is van de positionering en het ontwerp van de windturbines niet mogelijk. De voor deze werkzaamheden geraamde kosten zijn veel te laag ingeschat.

De bijlagen 6 en 30 – de 'Energieopbrengstberekening Windmolens Oostpolder' respectievelijk de 'Begroting kosten en opbrengsten' – gaan uit van aannamen en veronderstellingen. Die zijn niet met cliënte kortgesloten en alleen al daarom niet gefundeerd.

Verder ontbreekt in (de bijlagen van) het Exploitatieplan aandacht voor het zich kunnen voordoen van opbrengstverlies ten gevolge van slagschaduwstilstand. Daarvan kan sprake zijn bij realisering van de bestemmingen die in het PIP zijn geprojecteerd. Cliënte verwijst verder naar wat zij eerder in deze zienswijzen heeft gesteld.

V Tenslotte

Cliënte heeft bij de gemeente Het Hogeland een zienswijze ingediend die betrekking heeft op de gemeentelijke ontwerp beschikking 'Hogere waarde geluid Oostpolder Eemshaven . de betreffende zienswijze is als **bijlage 5** bijgevoegd. De inhoud van deze zienswijze geldt als hier ingelast en herhaald en maakt derhalve deel uit van de thans ingediende zienswijzen.

Cliënte heeft haar eerder genoemde zienswijze van 2023 als volgt afgesloten:

"Het primaire belang van cliënte is dat de windturbines blijven staan op de huidige vergunde plek met de bijbehorende infrastructuur waaronder deugdelijke toegangswegen en voldoende open ruimte rondom de windturbines. In het belang van de stroomvoorziening verlangt cliënte van u de garantie dat het windpark met bijbehorende infrastructuur onaangeroerd blijft.

In de tweede plaats heeft cliënte belang bij een maximale productie van de groene stroom. Op dit moment zijn de ruimtelijke kwaliteiten van het gebied hiervoor uitstekend. De Oostpolder is een ideale plek voor het opwekken van windenergie. Niet voor niets heeft u deze plek aangewezen als één van de drie concentratiegebieden voor grootschalige windenergie.

De plannen voor de Oostpolder die u nu ter inzage heeft gelegd, doen onmiskenbaar afbreuk aan de kwaliteiten van het gebied voor het opwekken van windenergie. Uw plannen zullen leiden tot bemoeilijking en vermindering van de opwekking van groene stroom. Met deze plannen doorkruist u uw eigen ambitie om juist meer groene stroom op te wekken.

Voor het geval u uw plannen voor de Oostpolder niettemin wenst door te zetten, verzoekt cliënte u om bij de verdere uitwerking daarvan te kiezen voor een zodanige inrichting van de Oostpolder dat de nadelige gevolgen voor het windpark minimaal zullen zijn. Voor zover de herinrichting zal leiden tot schade of nadeel voor cliënte, zal deze dienen te worden vergoed. Cliënte behoudt zich ter zake al haar rechten voor."

De inhoud van het citaat geldt anno 2024 onverkort. Zoals uit al het hiervoor gestelde volgt, lijkt aan de in het citaat bedoelde belangen en verzoeken van cliënte ook nu geen recht te zijn gedaan.

Cliënte verzoekt uw provincie (en de gemeente) om de voorliggende ontwerp besluiten (zo) niet vast te stellen.

Met vriendelijke groet,

[redacted]

Driehoek Advocaten B.V.
Dr. Klinkertweg 24
8025 BS Zwolle

[redacted]

[redacted]@driehoekadvocaten.nl
[redacted]@driehoekavocaten.nl

Bijlage 1

Gele stip = locatie windturbine van Windpark Oostpolder

Figuur 1 Kaartje ligging Oostpolder

Driehoek Advocaten B.V.
Dr. Klinkertweg 24
8025 BS Zwolle

[redacted]

[redacted]@driehoekadvocaten.nl
[redacted]@driehoekavocaten.nl

Bijlage 2

AKTE HOUDENDE VESTIGING RECHTEN VAN OPSTAL ALSMEDE VESTIGING ERFDIENSTBAARHEDEN

Heden, zes augustus tweeduizend twintig (06-08-2020), verschenen voor mij, mr. Anne Jochems de Groot, notaris te Assen:

1. a. de heer [redacted] (legitimatie: rijbewijs met nummer [redacted] geldig tot tweeëntwintig oktober tweeduizend twintig (22-10-2020)), geboren te Uithuizermeeden op [redacted]

   b. mevrouw [redacted] (legitimatie: rijbewijs met nummer [redacted] geldig tot [redacted]twintig juni tweeduizend dertig (23-06-2030)), geboren te Uithuizermeeden [redacted]

   gehuwd, tezamen wonende te [redacted]
   te dezen handelende in hun hoedanigheid van enig maten van De Landbouw-maatschap [redacted] feitelijk gevestigd te [redacted]
   hierna tezamen, in gemelde hoedanigheid, ook te noemen: **'eigenaar'**;

2. de heer mr. [redacted] geboren te Dalfsen op [redacted] woonplaats kiezende ten kantore van Tijdhof, Daverschot, [redacted] notarissen te Assen, kantoorhoudende Noordersingel 45 te Assen,
   hierbij handelende als schriftelijk gevolmachtigde van het bestuur van:
   a. de besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid:
      Waddenwind B.V., statutair gevestigd te Delfzijl, kantoorhoudende te 9931 TA Delfzijl, Ossenweg 23, ingeschreven in het handelsregister van de Kamer van Koophandel onder nummer 78457858;
      Waddenwind B.V. hierna te noemen: **'Waddenwind'** en/of **'opstaller'**;
   b. de vereniging:
      Vereniging Windpark Oostpolder, gevestigd te gemeente Eemsmond, kantoorhoudende te 9995 VJ Kantens, Oosterweg 10, ingeschreven in het handelsregister van de Kamer van Koophandel onder nummer 67283136;
      Vereniging Windpark Oostpolder hierna ook te noemen: **'de vereniging'**.

De comparanten verklaarden:

A. INLEIDING

- De gezamenlijk grondeigenaren van het gebied, gelegen ten zuiden van de Eemshaven, tussen de N33 en de spoorlijn Roodeschool – Eemshaven, plaatselijk bekend als de Oostpolder, zoals aangegeven in figuur 1.1 van de notitie Reikwijdte en Detailniveau Windpark Oostpolder (definitief) van negen juni tweeduizend zestien (09-06-2016), zijn met elkaar in overleg getreden over de mogelijke realisatie van een windmolenpark in het hiervoor omschreven gebied.
  Dit windmolenpark wordt verder aangeduid als: **'Windpark Oostpolder'**.

- Het overleg van de gezamenlijke grondeigenaren heeft onder meer geresulteerd in de oprichting van de vereniging.
- De vereniging heeft met elk van haar leden een overeenkomst gesloten met de titel: *'overeenkomst betreffende deelname Windpark Oostpolder'*. Deze overeenkomsten zijn gesloten in de eerste maanden van het jaar tweeduizend zeventien (2017). Deze overeenkomsten hierna tezamen ook te noemen: **'overeenkomst met de leden'**.
  In deze overeenkomst met de leden is in artikel 2 onder meer het volgende woordelijk opgenomen:
  " 3. *Indien het windpark tot stand komt en er mitsdien een of meer windturbines zullen worden gerealiseerd zullen de leden van de Vereniging ieder afzonderlijk overeenkomsten tot vestiging van opstalrechten, erfdienstbaarheden en andersoortige verplichtingen aangaan die nodig zijn om de windturbines en aanverwante voorzieningen te kunnen realiseren."*
  Voorts wordt nog verwezen naar artikel 4 van de overeenkomst met de leden, waarvan lid 1 woordelijk luidt als volgt:
  " 1. *Partijen komen te dezen overeen dat het bepaalde in de onderhavige overeenkomst mede zal worden vastgelegd/uitgewerkt bij de eventueel te passeren akten houdende vestiging van het recht van opstal dan wel andersoortige zakelijke rechten, zodanig dat derden kenbaarheid - als gevolg van de inschrijving van de betreffende akten in het kadaster - zal worden bewerkstelligd. "*
- Ter uitvoering van de overeenkomst met de leden is de vereniging in contact getreden met het bestuur van Waddenwind (dan wel haar rechtsvoorganger) welk contact heeft geresulteerd in het sluiten van een overeenkomst tussen de vereniging en Waddenwind op tien juli tweeduizend achttien (10-07-2018). In deze overeenkomst met de titel: *'Overeenkomst voor de realisering en exploitatie van Windpark Oostpolder'*, hierna ook te noemen: **'realisatie-overeenkomst'**, is onder meer het volgende woordelijk opgenomen:
  " *<u>Artikel 1 - De opdracht</u>*
  1. *De Vereniging geeft opdracht aan Waddenwind, die deze opdracht aanvaardt, om het Windpark te (doen) realiseren en te (doen) exploiteren. Daarbij kan Waddenwind beschikken over de rechten die de Vereniging heeft op grond van de Overeenkomst met de leden indien en voor zover dat van belang is voor de realisering en exploitatie van het Windpark.*
  2. *Onder 'realisering van het Windpark' wordt verstaan de daadwerkelijke bouw van de windturbines met de bijbehorende infrastructuur waaronder kraanopstelplaatsen, wegen en kabels alsmede het sluiten van de daarvoor benodigde overeenkomsten en het vestigen van de daarvoor benodigde zakelijke rechten."*
- Bij deze akte wensen eigenaar en Waddenwind uitvoering te geven aan de afspraken zoals deze hiervoor zijn omschreven inhoudende de overeenstemming om ten laste van de percelen van eigenaar de voor de realisatie van het windmolenpark benodigde (deel)rechten te vestigen.
  Tevens worden in deze akte de voorwaarden vastgelegd waaronder deze zakelijke rechten worden gevestigd.

- De turbine was in beginsel genummerd OPI 19 echter deze nummering is aangepast in 13. Op de tekeningen wordt nog de oude nummering vermeld, in de omschrijving van het recht van opstal wordt het nieuwe nummer vermeld met het oude nummer tussen haakjes.

B. OMSCHRIJVING REGISTERGOEDEREN EN VOORAFGAANDE VERKRIJGING

Eigenaar verklaart, dat hij rechthebbende is tot:

1. a. **het registergoed bestaande uit een perceel cultuurgrond, gelegen nabij Oudeschip, kadastraal bekend gemeente Uithuizermeeden sectie M nummer 319, groot circa vijftien are en negen en veertig centiare (15.49 a)**
   zijnde een perceel met een voorlopige kadastrale grens en oppervlakte;
   b. **het registergoed bestaande uit een perceel cultuurgrond, gelegen nabij Oudeschip, kadastraal bekend gemeente Uithuizermeeden sectie M nummer 318, groot circa dertig hectare, twee en tachtig are en zestien centiare (30.82.16 ha.);**
   zijnde een perceel met een voorlopige kadastrale grens en oppervlakte;
   voorheen tezamen vormende het perceel kadastraal bekend gemeente Uithuizermeeden sectie M nummer 28;
2. **het registergoed bestaande uit een perceel cultuurgrond, gelegen nabij Oudeschip, kadastraal bekend gemeente Uithuizermeeden sectie M nummer 29, groot een hectare, drie en zeventig are en vijf en zestig centiare (01.73.65 ha); en**
3. **het registergoed bestaande uit een perceel cultuurgrond, gelegen nabij Oudeschip, kadastraal bekend gemeente Uithuizermeeden sectie M nummer 30, groot twintig hectare, vijftien are en tien centiare (20.15.10 ha);**

hierna tezamen ook te noemen: **'het registergoed'**.

Voormelde registergoederen werden door de eigenaar verkregen door de inschrijving ten kantore van de Dienst voor het kadaster en de openbare registers reeks Groningen op acht december negentienhonderdvijf en negentig (08-12-1995) in register hypotheken 4 deel 5850 nummer 1, van een afschrift van de akte van toedeling wettelijke ruilverkaveling op acht december negentienhonderdvijf en negentig (08-12-1995) verleden voor [redacted] destijds notaris te Uithuizen.

C. BIJZONDERE LASTEN EN BEPERKINGEN

1. De percelen die tezamen het registergoed vormen, zijn in het verleden betrokken geweest bij een ruilverkaveling. Op grond van het bepaalde in artikel 223 en volgende van de Landinrichtingswet is een herinrichtingsrente verschuldigd. Opstaller verklaart hiermee bekend te zijn.
2. Blijkens gemelde akte waarbij eigenaar de voormelde registergoederen in eigendom verkreeg, zijn geen erfdienstbaarheden gevestigd en kwalitatieve verplichtingen en/of bijzondere verplichtingen bedongen en/of overeengekomen en wordt tevens geen melding gemaakt van bij eerdere akte(n) gevestigde erfdienstbaarheden en overeengekomen kwalitatieve en/of bijzondere verplichtingen, echter met uitzondering van hetgeen hierna onder sub 3 is vermeld.

3. Ten aanzien van de registergoederen onder 2. en 3. genoemd, wordt nog verwezen naar voormelde aankomsttitel (deel 5850 nummer 1), in welke akte het volgende woordelijk is opgenomen:
   " *Ten behoeve van kavel 070.008 en ten laste van de kavels 070.007A en 070.006A de erfdienstbaarheid van weg.*"
   Kavel 070.008 is thans kadastraal bekend gemeente Uithuizermeeden, sectie M, nummer 31;
   Kavel 070.007A is thans kadastraal bekend gemeente Uithuizermeeden, sectie M, nummer 30;
   Kavel 070.006A is thans kadastraal bekend gemeente Uithuizermeeden, sectie M, nummer 29.
4. Ten aanzien van het perceel hiervoor sub 1a omschreven, wordt nog verwezen naar een akte vestiging rechten van opstal op vier juni tweeduizend twintig (04-06-2020) verleden voor mij, notaris, ingeschreven in de daarvoor bestemde openbare registers op vijf juni tweeduizend twintig (05-06-2020) in deel 78234 nummer 38, waarbij erfdienstbaarheden zijn gevestigd, op dezelfde wijze en met dezelfde strekking als in de onderhavige akte opgenomen onder hoofdstuk G.

Voor zover in bovengenoemde bepalingen verplichtingen voorkomen welke de eigenaar verplicht is aan opstaller op te leggen, doet hij dat bij deze en wordt een en ander bij deze door opstaller aanvaard.
Voor zover het gaat om rechten die ten behoeve van derden zijn bedongen, worden die rechten bij deze tevens door eigenaar voor die derden aangenomen.

D. VESTIGING RECHTEN VAN OPSTAL

Ter uitvoering van de overeenkomst worden bij deze door eigenaar gevestigd en door opstaller aanvaard de navolgende zelfstandige rechten van opstal als bedoeld in artikel 5:101 Burgerlijk Wetboek.

I. een exclusief en zelfstandig recht van opstal omvattende de bevoegdheid voor opstaller om: in, op en boven het registergoed sub 1.a. genoemd (hierna ook 'de grond') een windturbine (turbine 13 (OPI 19)) en benodigde toebehoren, zoals onder meer, doch niet beperkt tot, de fundering(en), geleiders en de daarmee in verband staande bouwwerken, zoals elektriciteitswerken met toebehoren, alsmede civiele infrastructuur, waaronder begrepen kraanopstelplaatsen op maaiveldniveau, sloten, betonverhardingen, beveiligingswerken waaronder aardingen, ondersteuningswerken en data-/elektriciteitskabels en -leidingen, te plaatsen, aan te leggen, in eigendom te hebben en te houden, in stand te houden, te gebruiken/te exploiteren, te inspecteren, te onderhouden, te wijzigen, te vervangen en te verwijderen;
welk perceel schetsmatig in de kleurarcering oranje is aangegeven op de aan deze akte te hechten situatietekening gedateerd vier december tweeduizend negentien (04-12-2019) met nummer 09-011;
de exacte oppervlakte zal na kadastrale meting blijken;

II. een exclusief en zelfstandig recht van opstal ('opstalrecht nutsvoorzieningen') omvattende de bevoegdheid voor opstaller om: in, op of boven het NIET met het hiervoor sub I. omschreven opstalrecht belaste gedeelte van het registergoed (hierna ook 'de grond') elektriciteitswerken met toebehoren, alsmede civiele infrastructuur, waaronder begrepen:

aardingen, data-/elektriciteitskabels en -leidingen, te plaatsen, aan te leggen, in eigendom te hebben en te houden, in stand te houden, te gebruiken/te exploiteren, te inspecteren, te onderhouden, te wijzigen, te vervangen en te verwijderen;
van de uitsluitend indicatieve ligging van voormelde data- en elektriciteitskabels en leidingen blijkt eveneens uit voormelde situatietekening;

vorenbedoelde rechten, hierna zowel tezamen als ieder afzonderlijk genoemd **'het recht van opstal'**.

E. OPSTALVOORWAARDEN

De onderhavige vestiging van het recht van opstal geschiedt onder de volgende voorwaarden en bedingen:

Artikel 1

Duur

Het recht van opstal wordt door eigenaar aan opstaller verleend voor een periode van circa dertig (30) jaar, ingaande heden en eindigende op een en dertig december tweeduizend vijftig (31-12-2050).

Artikel 2

Retributie

De vergoeding voor de vestiging van het recht van opstal bedraagt (per windturbine) per kalenderjaar:

- acht duizend euro (€ 8.000,00) vanaf het moment dat een aanvang wordt genomen met de aanleg van de kraanopstelplaats, ook genoemd: 'de paalvergoeding'; alsmede
- elf euro (€ 11,00) per kiloWatt-uur geïnstalleerd vermogen, ofwel totaal bij een geïnstalleerd vermogen van vier vijf/tiende (4,5) megaWatt-uur, ook genoemd 'de strookvergoeding': negen en veertig duizend vijf honderd euro (€ 49.500,00) en zal jaarlijks verschuldigd zijn vanaf het moment van netlevering van opgewekte stroom van de betreffende turbine.

Ten aanzien van de vergoeding is overeengekomen als volgt:

" *De hiervoor genoemde vergoedingen worden jaarlijks aangepast aan de inflatie op basis van het CPI prijsindexcijfer 'Alle Huishoudens'."*

Opstaller en eigenaar komen overeen dat bedoelde indexatie voor het eerst zal worden uitgevoerd per een januari tweeduizend een en twintig (01-01-2021), waarbij geldt 2020=100.

De retributie zal worden herzien, overeenkomstig het hierna onder 4. bepaalde, wanneer de verkregen SDE+-subsidie is komen te vervallen.

Bij deze herziening van de retributie zal worden uitgegaan van een alsdan te bepalen marktconforme vergoeding, rekening houdend met alle lasten die met het opstalrecht samenhangen, te beoordelen door een gezamenlijk door eigenaar en opstaller te benoemen derde-deskundige.

Omtrent de retributie wordt verwezen naar de realisatieovereenkomst, in welke overeenkomst onder meer het volgende woordelijk staat vermeld:

" *Artikel 2 - Betalingen aan de Vereniging*

1. *enzovoorts.....*
3. *De betaling van de hiervoor genoemde Vergoedingen vindt ieder jaar plaats in januari na afloop van het kalenderjaar waarop de vergoeding betrekking heeft. Voor een gedeelte van het jaar wordt een evenredig*

deel van de vergoeding betaald. De vergoedingen worden jaarlijks aangepast aan de inflatie op basis van de consumentenprijsindex 'alle huishoudens' met als basisjaar het jaar waarin de eerste windturbine van het Windpark wordt gebouwd.

4. *Na afloop van de periode waarvoor de SDE+-subsidie wordt verkregen kunnen de Vergoedingen in overleg tussen Partijen opnieuw worden vastgesteld met als uitgangspunten een marktconforme vergoeding voor grondeigenaren en een rendabele voortzetting van de exploitatie van het windpark.*

Artikel 3 - Schadevergoeding

1. *Schade die een lid van de Vereniging lijdt als gevolg van bouwwerkzaamheden aan het Windpark of als gevolg van incidenten tijdens de exploitatie van het Windpark wordt door Waddenwind rechtstreeks aan dat lid vergoed.*
2. *Voor (gedeelten van) percelen die ten gevolge van (de aanleg van) het Windpark niet voor het normale landbouwkundige gebruik beschikbaar zijn wordt door Waddenwind aan de eigenaar een schadevergoeding betaald die is gebaseerd op het (gemiddelde) saldo bij landbouwkundig gebruik.*
3. *Indien het lid en Waddenwind geen overeenstemming kunnen bereiken over de hoogte van de schadevergoedingen dan zullen deze worden bepaald door een onafhankelijke deskundige, aan te wijzen door het lid en Waddenwind gezamenlijk of op verzoek van het lid door het bestuur van de Vereniging. De door de deskundige vast te stellen vergoeding is voor alle partijen bindend. De kosten voor het vaststellen van de vergoeding zijn voor rekening van Waddenwind, tenzij de vergoeding door de deskundige wordt vastgesteld op nihil of op een volgens de deskundige verwaarloosbaar bedrag in welk geval de kosten voor rekening zijn van het lid."*

Artikel 3
Betaling vergoeding / Cessie

Ten aanzien van de wijze van betaling aan de eigenaar wordt verwezen naar het bepaalde in artikel 2 van de overeenkomst met de leden, woordelijk luidende als volgt:

" *Artikel 2 - Opzet financiën / cessie*

1. *Eigenaar en Vereniging komen ten aanzien van de mogelijke ontwikkeling en/of realisatie van het windpark Oostpolder overeen dat de (jaarlijkse) opbrengst welke is gerelateerd aan een windturbinelocatie door Eigenaar aan Vereniging zal worden gecedeerd.*
   Onder deze te cederen bedragen worden uitdrukkelijk niet begrepen enige vergoeding uit hoofde van het leggen van kabels en leidingen (Gasunie/LTO-regeling ten aanzien van gewasschade) en/of enige andere (incidentele)schadevergoeding.
2. *Vereniging verplicht zich de ontvangen opbrengsten, na aftrek van eventuele door de Vereniging te maken kosten, onverwijld door te betalen aan de betrokken belanghebbenden op de wijze zoals blijkend uit de*

aan deze overeenkomst gehechte bijlage 1. Indien een perceel gedurende het jaar is overgedragen, geschiedt verrekening door de verkoper en koper onderling."

Ter uitvoering van voormelde afspraak komen vereniging, opstaller en eigenaar overeen als volgt:

1. een gedeelte van de retributie, ter grootte van acht duizend euro (€ 8.000,00) per turbine (de paalvergoeding), zal opstaller rechtstreeks voldoen aan eigenaar;
2. het resterend gedeelte van de retributie, ter grootte van negen en veertig duizend vijf honderd euro (€ 49.500,00), verklaart eigenaar ter incasso en ter pooling (verdeling onder de leden, overeenkomstig de gesloten overeenkomsten) over te dragen aan de vereniging, die bij deze verklaart de overdracht te aanvaarden, terwijl opstaller verklaart met deze cessie bekend te zijn en daarmee in te stemmen.
   Ter verduidelijking van vorenstaande verklaren opstaller, eigenaar en vereniging dat het hier betreft:
   - de huidige vorderingen; en
   - de toekomstige vorderingen;

   die eigenaar heeft op opstaller, zowel uit hoofde van de retributie dan wel uit andere verplichtingen van opstaller die uit deze akte of de daaraan ten grondslag liggende overeenkomsten of ter uitvoering daarvan aangegane verbintenissen of goederenrechtelijke verplichtingen kunnen voortvloeien.
   Onder deze vorderingen worden evenwel niet geacht te zijn begrepen:
   - het onder 1 bedoelde gedeelte van de retributievordering (waarvoor voormelde CPI-indexatieregeling geldt); en/of
   - enige agrarische schadevergoeding conform Gasunie/LTO-systematiek.

Artikel 4
Risico. Aflevering

1. Vanaf heden draagt opstaller het risico van de grond en de opstallen.
2. Opstaller aanvaardt de grond in de feitelijke staat, waarin de grond zich op heden bevindt. Het voortgezet gebruik van eigenaar als zorgvuldig schuldenaar na het tot stand komen van de overeenkomst tot vestiging van het recht van opstal tot heden mag geen wijziging hebben gebracht in deze feitelijke staat van de grond.
3. Eigenaar zal zich op het met het recht van opstal belaste registergoed onthouden van elke handeling, waardoor het met behulp van het werk te verrichten transport van elektriciteit en daarmee samenhangende data kan worden belet of belemmerd, dan wel waardoor gevaar kan ontstaan voor personen of goederen en zal in het bijzonder op de strook grond waarin de kabels zijn gelegen geen bouwwerken oprichten, goederen, waaronder begrepen afvalstoffen, opslaan, gesloten wegdek aanbrengen, ontgrondingen verrichten, rioleringen dan wel leidingen of kabels aanbrengen, bomen of diepwortelende struiken planten dan wel voorwerpen de grond indrijven, noch aan een derde toestemming tot zulk een handeling verlenen, zonder schriftelijke toestemming van opstaller, die nimmer op onredelijke gronden zal weigeren medewerking te verlenen. Opstaller zal aan bedoelde toestemming voorwaarden mogen verbinden voor zover deze redelijkerwijs verband houden met de onbelemmerde uitoefening van haar rechten en zij, zonder het stellen

van zodanige voorwaarden, op basis van de voorgaande inhoud van dit artikellid op redelijke gronden gerechtigd zou zijn de van haar gevraagde toestemming te weigeren.

4. Indien de grootte en/of verdere omschrijving van de grond niet juist of niet volledig is, ontleent noch eigenaar noch opstaller daaraan enig recht.

Artikel 5

Zakelijke lasten en belastingen

1. Alle zakelijke lasten, die over de opstallen en het gebruik ervan en/of met betrekking tot de grond worden geheven of zullen worden geheven, komen vanaf heden voor rekening van opstaller.
2. Wanneer eigenaar belastingen of lasten als in het vorige lid bedoeld, mocht hebben betaald, zal daarvan kennis worden gegeven aan opstaller, die verplicht is binnen een maand nadien het betaalde bedrag aan eigenaar te vergoeden.

Artikel 6

Garanties. Bodemonderzoek.

1. Eigenaar garandeert dat het recht van opstal:
   a. onvoorwaardelijk is en niet is onderworpen aan inkorting, ontbinding of aan welke vernietiging dan ook, onverminderd het in deze akte en in de wet ten aanzien van het recht van opstal bepaalde;
   b. niet bezwaard is met beslagen of rechten van hypotheken of inschrijvingen daarvan dan wel met andere beperkte rechten;
   c. niet bezwaard is met kwalitatieve verplichtingen (behoudens de eventueel in deze akte vermelde);
   d. niet belast is met bijzondere lasten en beperkingen (behoudens de eventueel in deze akte vermelde);
   alles onverminderd de beperkingen die aan het recht van opstal zijn verbonden krachtens de onderhavige bepalingen en de wet.
2. Voorts garandeert eigenaar:
   a. dat de grond alsdan geheel vrij is van huur, pacht en/of andere aanspraken tot gebruik, leeg, ontruimd en ongevorderd; de grond evenmin zonder recht of titel in gebruik is bij derden (met eventuele pachters is overeenstemming bereikt over de medewerking tot het verkleinen van het pachtareaal);
   b. dat hij niet bekend is met feiten die erop wijzen dat de grond enige verontreiniging bevat die ten nadele strekt van het beoogde gebruik door opstaller of waarvan het aannemelijk is dat deze verontreiniging ingevolge de thans geldende milieuwetgeving en/of milieurechtspraak aanleiding zou geven tot sanering of tot het nemen van andere maatregelen;
   c. dat hem niet bekend is dat in de grond tanks voor het opslaan van vloeistoffen aanwezig zijn.
3. Door opstaller is een opdracht gegeven tot het doen verrichten van een (verkennend) bodem- en grondwateronderzoek, zulks als nulmeting van het perceel. Hiervan blijkt uit het aan eigenaar en opstaller bekende rapport met projectnummer 19300274 de dato negen en twintig maart tweeduizend negentien (29-03-2019), opgemaakt door MUG Ingenieursbureau, waarvan een digitaal exemplaar ten kantore van de notaris zal worden bewaard.

Artikel 7

Einde van het opstalrecht

a. Het recht van opstal geldt voor de in artikel 1 beschreven periode. Over een eventuele verlenging van het opstalrecht zullen partijen tussentijds of ten minste één jaar voor de afloop overleg plegen.

b. Gedurende de looptijd van het opstalrecht heeft opstaller, met in acht neming van een opzegtermijn van twaalf (12) maanden, de mogelijkheid het opstalrecht te beëindigen. Bij opzegging van de zijde van de opstaller wil dit zeggen dat de contant gemaakte waarde van de vergoedingen vergoed dient te worden.
Zolang er sprake is van één of meer hypotheekrechten op het recht van opstal, zal de opstaller het recht van opstal niet door opzegging, of in onderling overleg met eigenaar, kunnen beëindigen, anders dan met medewerking van hypotheekhouder(s). Indien eigenaar en opstaller het voornemen hebben het recht van opstal aldus te beëindigen, zal de eigenaar de hypotheekhouder schriftelijk van dit voornemen in kennis stellen.

c. Gedurende de looptijd van het opstalrecht heeft eigenaar het recht om – met inachtneming van een opzegtermijn van twaalf maanden – aan te geven dat hij voortijdige beëindiging van het recht van opstal wenst, althans dat hij het opstalrecht wenst af te kopen.
Opstaller zal op verzoek van eigenaar medewerking verlenen aan voortijdige afstanddoening van haar rechten/(terug)overdracht van het opstalrecht, zulks onder de uitdrukkelijke voorwaarde dat eigenaar aan opstaller én aan de Vereniging, ten tijde van het ondertekenen van de akte van afstanddoening/levering, de schade vergoedt welke opstaller én de Vereniging lijden als gevolg van deze voortijdige beëindiging.
Deze schade zal in onderling overleg worden vastgesteld door opstaller, eigenaar én Vereniging. Bij gebreke van overeenstemming hierover zal ieder der partijen een deskundige (Registered Valuator) aanwijzen ter bepaling de schade. Deze drie deskundigen zullen alsdan de schade in overleg bepalen.
De deskundigen brengen hun rapport uit binnen twee kalendermaanden na hun aanvaarding casu quo benoeming en zenden het rapport bij aangetekende brief gelijktijdig aan alle partijen.
Bij gebreke van hun (alsdan voor alle partijen bindende) eenstemmigheid zal een vierde deskundige – eveneens Registered Valuator (bij voorkeur met ervaring ten aanzien van windenergie) - worden benoemd door de kantonrechter van de sector kanton van de Rechtbank Assen op verzoek van de meest gerede partij. Deze vierde deskundige zal een voor alle partijen bindend advies uitbrengen.
De kosten, verbonden aan de werkzaamheden van de deskundigen, zijn voor rekening van de eigenaar die om beëindiging heeft verzocht.
De eigenaar zal de aanzegging tot voortijdige beëindiging binnen acht (8) dagen betekenen aan een ieder die als beperkt gerechtigde (waaronder als hypotheekhouder) of beslaglegger op het recht van onderopstal in de openbare registers staat ingeschreven.
De eigenaar verleent onvoorwaardelijke medewerking aan het in stand houden of vestigen van alle opstalrechten, erfdienstbaarheden en andersoortige verplichtingen die nodig zijn voor een ongestoorde (voortzetting van de) bedrijfsvoering van de overige windturbines van het windpark.

Indien eigenaar, al dan niet in onderling overleg met opstaller, het voornemen heeft het recht van opstal aldus te beëindigen, zal de eigenaar een eventuele hypotheekhouder schriftelijk van dit voornemen in kennis dienen te stellen. Zolang er sprake is van één of meer hypotheekrechten op het recht van opstal, zal de eigenaar het recht van opstal niet door opzegging, of in onderling overleg met opstaller kunnen beëindigen, anders dan met medewerking van hypotheekhouder(s) welke medewerking kan worden onthouden of kan worden gegeven onder voorwaarden.

d. Bij het tussentijds beëindigen van het opstalrecht is opstaller verplicht op zijn kosten binnen twaalf (12) maanden de windturbine te verwijderen en het terrein in de oorspronkelijke staat terug te brengen.
Bij het eindigen van het opstalrecht door verloop van de duur, is opstaller verplicht op zijn kosten, vóór het verstrijken van de duur van het opstalrecht, de windturbine te verwijderen en het terrein in de oorspronkelijke staat terug te brengen.
Het verwijderen en terugbrengen in de oorspronkelijke staat, zoals in dit artikel omschreven houdt in - overeenkomstig het bepaalde in artikel 4 lid 2 van de realisatieovereenkomst:
" *Waddenwind verplicht zich om de windturbines van het Windpark na afloop van de termijn waarvoor de vergunning is verleend volledig te (doen) verwijderen, inclusief funderingen tot drie meter onder het maaiveld en inclusief verdere aanhorigheden, en de grond ter plaatse terug te brengen in de staat waarin die grond zich bevond voordat tot de bouw werd overgegaan."*

Artikel 8
Overige verklaringen van eigenaar
Eigenaar verklaart:

a. dat zij bevoegd is om het recht van opstal en erfdienstbaarheden te vestigen op de in de considerans bedoelde percelen;
b. dat het niet bekend is dat vanwege publieke- of privaatrechtelijke gronden de onderhavige percelen te koop moeten worden aangeboden aan derden;
c. dat er aan opstaller geen kettingbedingen hoeven te worden opgelegd;
d. bekend te zijn met het bepaalde in artikel 4 lid 3 van de realisatieovereenkomst, woordelijk luidende als volgt:
" *Waddenwind kan binnen de termijn waarvoor de vergunning is verleend (delen van) windturbines vervangen of vernieuwen. Indien zich mogelijkheden voordoen voor verlenging van de termijn waardoor de vergunning is verleend, zullen Partijen daarover gezamenlijk beslissen rekening houdend met elkaars belangen."*

Artikel 9
Inspanningsverplichting eigenaar
Te dezen wordt verwezen naar artikel 3 van de overeenkomst met de leden, woordelijk luidende als volgt:
" *Artikel 3 - Inspanningsverplichting*
Eigenaar verplicht zich te deze om op eerste verzoek van Vereniging al hetgeen noodzakelijk is te doen dan wel na te laten teneinde de totstandkoming, uitwerking, instandhouding en exploitatie van het beoogde windpark Oost-

polder mogelijk te maken, zonder hieraan enige nadere voorwaarde te verbinden. Hieronder is mede begrepen het toestaan van de vestiging van zakelijke rechten, zoals erfdienstbaarheden of opstalrechten, ten behoeve van elektrotechnische of andersoortige (infrastructurele) werken die benodigd zijn om de windturbines te realiseren en te exploiteren."

Artikel 10
Verzekering

1. Opstaller is verplicht zorg te dragen voor:
   a. een deugdelijke wettelijke aansprakelijkheidsverzekering, met als ingangsdatum de datum van vestiging van het hiervoor omschreven recht van opstal, ten bedrage van tenminste één miljoen euro (€ 1.000.000,00) per gebeurtenis;
   b. voor zover voortvloeiende uit de bouw, exploitatie en verwijdering van deze turbine, onderdeel uitmakende van Windpark Oostpolder, een brand- en stormverzekering met betrekking tot de exploitatie van deze turbine(s);

   zodanig dat de aansprakelijkheid die op hem rust krachtens de wet en de akte van vestiging genoegzaam verzekerd is.
2. Opstaller is verplicht de vereniging en eigenaren desgevraagd inzage te geven in de door hem ten behoeve van het recht van opstal en de daarop aanwezige opstallen gesloten verzekering(en).

Artikel 11
Overige afspraken

Te dezen wordt nog verwezen naar artikel 5 van de realisatieovereenkomst, woordelijk luidende als volgt:

" *1. Een eventuele overdracht van de realisatie en/of exploitatie van het Windpark of delen daarvan aan een derde partij is alleen mogelijk met de instemming van beide Partijen.*
2. Geschillen die voortvloeien uit deze overeenkomst zullen worden voorgelegd aan de bevoegde rechter in het arrondissement Noord-Nederland. Partijen verplichtingen zich om bij het ontstaan van een geschil dit zoveel mogelijk in der minne op te lossen, zo nodig met inschakeling van onafhankelijke deskundigen, alvorens dit voor te leggen aan de rechter."

Ter verduidelijking van lid 1 van bovenstaand citaat verklaren Waddenwind en de vereniging dat deze bepaling betrekking had op de fase van de overeenkomst en dat deze fase is geëindigd door de vestiging van het onderhavige recht van opstal zodat Waddenwind thans, conform het hieronder onder FINANCIERBAARHEID/BANKVOORWAARDEN, sub f., vermelde, vrij is om te beschikken.

Artikel 12
Kosten

De notariële kosten wegens de vestiging van het recht van opstal, de over die kosten verschuldigde omzetbelasting, de kadastrale kosten en de terzake de verkrijging door opstaller van het recht van opstal eventueel verschuldigde overdrachtsbelasting zijn voor rekening van opstaller.

Artikel 13
Vestiging recht van onder-opstal

Het is eigenaar bekend dat – in het kader van de ontwikkeling, realisatie en exploitatie van het windmolenpark – een aantal turbines door een derde partij worden gerealiseerd en geëxploiteerd.
Het is voorzienbaar dat deze derde partij een zakelijk recht wenst te ontvangen voor die turbines die door deze derden worden gerealiseerd en geëxploiteerd.
Eigenaar stemt er voor zover nodig, conform het bepaalde in artikel 5:104 lid 2 juncto artikel 5:93 lid 2 van het Burgerlijk Wetboek, uitdrukkelijk mee in dat opstaller een recht van onderopstal verleent in aan vorenbedoelde derde partij.

F. FINANCIERBAARHEID / BANKVOORWAARDEN

Opstaller verklaart voorts nog als volgt: Het is voorzienbaar dat het project (mede) zal worden gefinancierd door bankinstellingen en/of andersoortige derden en/of (particuliere) investeerders.
In verband met de eisen die financiers zouden kunnen stellen verklaren eigenaar en opstaller te zijn overeengekomen als volgt:

a. Partijen wensen de beëindigingsmogelijkheden die op grond van de wet en de in deze akte verwoorde overeenkomst bestaan nader te kaderen en in te vullen op de wijze als in de volgende onderdelen van deze bepaling is verwoord.
b. Eigenaar kan het recht van opstal – *naast de opzegging als bedoeld in artikel 7 sub c. van deze akte* – enkel nog opzeggen in de gevallen bedoeld in artikel 5:87 lid 2 Burgerlijk Wetboek. Van "in ernstige mate tekortschieten" als daarin bedoeld is sprake indien de opstaller in één van zijn verplichtingen – anders dan betalen van de retributie – tekort schiet en de tekortkoming door of namens opstaller niet is hersteld binnen zes (6) maanden na ontvangst van de schriftelijke aanmaning door de eigenaar.
   De aanzegging tot herstel van de tekortkoming als hiervoor bedoeld of een aanmaning tot voldoening van retributie zal binnen veertien (14) dagen aan hypotheekhouder(s) dienen te worden gemeld.
   De opzegging door eigenaar geschiedt bij exploot met inachtneming van een opzegtermijn van tenminste zes (6) maanden.
   De eigenaar zal de opzegging op straffe van nietigheid binnen acht (8) dagen betekenen aan eenieder die als beperkt gerechtigde (waaronder als hypotheekhouder) of beslaglegger op het recht van opstal in de Openbare Registers staat ingeschreven.
   Alsdan geldt het navolgende:
   1. Na ontvangst van bedoelde schriftelijke mededeling heeft/hebben enkel bedoelde hypotheekhouder(s) gedurende drie (3)) maanden:
      - het recht om namens de opstaller aan diens verplichtingen te voldoen (het "Herstelrecht"), dan wel
      - een derde partij aan te wijzen die in alle rechten en verplichtingen van de opstaller, inclusief het opstalrecht, zal treden (het "Instaprecht").

      Indien een hypotheekhouder gebruik maakt van het Instaprecht, dan zullen de afspraken zo spoedig mogelijk doch binnen vier (4) maanden worden geëffectueerd.
      Het instaprecht wordt uitdrukkelijk verleend onder de voorwaarde dat de aan te wijzen derde partij onvoorwaardelijk instaat jegens eigenaar voor de correcte en volledige nakoming van alle verplichtingen uit deze

Overeenkomst en de derde partij de eventueel niet door de opstaller nagekomen verplichtingen uit deze Overeenkomst alsnog nakomt.

2. De eigenaar verleent, onder de voorwaarde genoemd in sub 4., bij voorbaat zijn medewerking aan de overdracht van alle rechten en verplichtingen uit de Overeenkomst middels contractsoverneming ex artikel 6:159 van het Burgerlijk Wetboek dan wel – naar keuze van de hypotheekhouder – verplicht zich, onder de voorwaarden genoemd in sub 4., tot het aangaan van een nieuwe overeenkomst onder dezelfde voorwaarden als de Overeenkomst met de door de hypotheekhouder aangewezen derde en zal – voor zover noodzakelijk – medewerking verlenen aan de overdracht van het onderopstalrecht.
3. Gedurende de periode waarin de hypotheekhouder(s) gebruik kan/kunnen maken van het Herstelrecht dan wel het Instaprecht, zal het opstalrecht niet door of op verzoek van de eigenaar worden opgezegd en het opstalrecht niet door de eigenaar tot verhaal van achterstallige retributie en/of hetgeen overigens op grond van de in deze akte vastgestelde voorwaarden is verleend aan de eigenaar is verschuldigd, worden uitgewonnen. Dit laat onverlet het recht van de eigenaar het opstalrecht (zo mogelijk) op grond van andere opzeggingsgronden te beëindigen.
4. Het bepaalde in dit artikel vormt – voor zover het betreft rechten van de hypotheekhouder(s) – een onvoorwaardelijk en onherroepelijk derdenbeding ten gunste van de hypotheekhouder(s) op het opstalrecht.

c. De eigenaar en de opstaller kunnen in overleg bepalen dat een opzegtermijn zal worden verlengd. Is het opstalrecht bezwaard met een recht van hypotheek, dan is de verlenging van een opzegtermijn slechts mogelijk met medewerking van de hypotheekhouder(s).
d. De (aanzegging tot) executie van een hypotheekrecht, doet een eventueel gedane opzegging in verband met tekortschieten van de opstaller vervallen.
e. De voorwaarden van toepassing op het recht van opstal kunnen niet worden gewijzigd dan na voorafgaande goedkeuring van de hypotheekhouder(s).
f. Het recht van opstal is vrij overdraagbaar en kan vrijelijk met hypotheekrechten worden bezwaard. Eigenaar dient binnen veertien dagen over een overdracht in kennis te worden gesteld.

G. VESTIGING ERFDIENSTBAARHEDEN

Opstaller en eigenaar zijn in voormelde overeenkomst voorts een overeenkomst aangegaan tot het vestigen van een aantal erfdienstbaarheden ten laste van het dienende erf (te weten: het registergoed, behoudens het gedeelte van het registergoed dat is belast met het onder D sub I. omschreven opstalrecht) en ten behoeve van het heersende erf, te weten:

1. het met het hiervoor onder D sub I. omschreven opstalrecht belaste perceel; alsmede;
2. de met de opstalrechten (tot het hebben van andere windturbine(s) zoals door opstaller zullen worden verkregen) belaste percelen kadastraal bekend gemeente Uithuizermeeden sectie M nummers 300, 301, 314, 312, 323, 324, 308, 298, 295, 296, 302, 326, 306, 305, 311, 310, 321, 316 en 317, zijnde percelen met een voorlopige kadastrale grens en - oppervlakte;

3. in haar geheel: het windmolenpark, bestaande uit twintig (20) identieke windturbines met toebehoren, zoals dit door opstaller zal worden gerealiseerd en bekend is als Windpark Oostpolder, een en ander zoals is geschetst op vorenbedoelde situatietekeningen;

welke erfdienstbaarheden – voor zover daartoe de benodigde zakelijke rechten ten behoeve van vorenbedoelde windturbines en toebehoren thans nog niet bestaan – worden gevestigd onder de opschortende voorwaarde van de onvoorwaardelijke verkrijging door opstaller (dan wel haar rechtsopvolger terzake) van deze benodigde zakelijke rechten.

Ter uitvoering van de overeenkomst, en voor zover benodigd in aanvulling hierop, vestigt eigenaar ten laste van het dienende erf en ten behoeve van het heersende erf de navolgende erfdienstbaarheden, zoals weergegeven op de situatietekening met nummer 09-011 en versiedatum vier december tweeduizend negentien (04-12-2019):

- de erfdienstbaarheid voor een werkstrook met (verbrede) weg en (vergrote) opstelplaats om - uitsluitend voor zover noodzakelijk voor het plaatsen, de inspectie, het onderhoud, de wijziging, de vervanging en de eventuele verwijdering van vorenbedoelde windturbines - een strook grond (partijen genoegzaam bekend), zoals schetsmatig met oranje kleur-/streeparcering is aangegeven op de aangehechte situatietekeningen te gebruiken:
  - om te komen van en naar de openbare weg (met onder meer, doch niet uitsluitend, de kraaninrichting);
  - om de benodigde apparatuur, werken, voertuigen en kraaninrichting op te stellen;
- de erfdienstbaarheid van weg om gedurende de looptijd van het recht van opstal te komen en te gaan over de wegen zoals deze schetsmatig met de kleuren paars (met kruisarcering) en roze (met streeparcering) zijn aangegeven op de aangehechte situatietekeningen.

De vestiging van deze erfdienstbaarheid van weg zal tot gevolg hebben dat enkel de eigenaar, opstaller en een eventuele onderopstaller, dan wel door hen aan te wijzen derden, gebruik mogen maken van de bewuste wegen in het kader van (inspectie-/onderhouds)werkzaamheden aan/ten behoeve van de windturbines en toebehoren;

- de erfdienstbaarheid van wiekoverslag/zwaaiplaats inhoudende het recht om de turbinebladen, welke telkens in de wind worden gedraaid, boven het dienend erf te hebben, te houden, te onderhouden, te inspecteren, te wijzigen, te verwijderen en desgewenst te vervangen alsmede inhoudende het recht van gebruik van een ijsafvalzone. Bedoelde erfdienstbaarheid wordt, voor wat betreft de proporties van de huidige turbinebladen, indicatief weergegeven op voormelde situatietekeningen met blauwe kleurarcering;
- de erfdienstbaarheid inhoudende het recht om in de grond/bodem van het dienend erf (aanvullende/elektrotechnische) infrastructurele werken te hebben, te houden, te onderhouden, te inspecteren, te wijzigen, te verwijderen en desgewenst te vervangen;
- de erfdienstbaarheid van windvang inhoudende de verplichting te dulden dat geen gebouwen of beplantingen op het dienend erf worden geplaatst waardoor de windvang van de windturbine wordt belemmerd, anders dan fruitopstand en/of beplantingen met een maximale hoogte van twintig (20) meter

en/of de nog op het dienend erf te bouwen windturbine(s) met bijbehorende werken.

Opstaller aanvaardt de vestiging van deze erfdienstbaarheden ten behoeve van het heersende erf.

Voor zover nodig, bevestigen eigenaar en opstaller dat, indien er sprake is van de vestiging van een recht van onder-opstal, de houder van dit recht van onder-opstal eveneens gerechtigde zal zijn tot de hiervoor omschreven erfdienstbaarheden.

Artikel 1

Vergoedingen

Voor deze erfdienstbaarheden is door opstaller geen separate retributie verschuldigd. Deze wordt voor zover noodzakelijk geacht te zijn begrepen in de hiervoor omschreven strookvergoeding dan wel paalvergoeding.

Artikel 2

Duur

Deze erfdienstbaarheden zijn aangegaan voor een periode gelijk aan de duur van het bestaan van vorenbedoelde opstalrechten.

H. RANGWISSELING HYPOTHECAIRE INSCHRIJVING

Mede verscheen voor mij, notaris:

de heer [redacted] geboren te [redacted] op [redacted] woonplaats kiezende ten kantore van Tijdhof, Daverschot, [redacted] notarissen te Assen, kantoorhoudende Noordersingel 45 te Assen;

hierbij handelende als schriftelijk gevolmachtigde van de coöperatie:

Coöperatieve Rabobank U.A., een coöperatie, statutair gevestigd te Amsterdam, met adres: Croeselaan 18, 3521 CB Utrecht, ingeschreven in het handelsregister onder nummer 30046259;

hierna ook te noemen: **'Rabobank'**;

die hierbij verklaarde dat:

a. bij akte op zeventien juni tweeduizend tien (17-06-2010) verleden en op dezelfde dag ingeschreven ten kantore van de Dienst voor het kadaster en de openbare registers in register hypotheken 3, in deel 60523 nummer 167, is gevestigd het recht van eerste hypotheek ten behoeve van de Rabobank, op onder meer de registergoederen thans kadastraal bekend gemeente Uithuizermeeden sectie M nummers 318 (aan welk perceel een voorlopige kadastrale grens en – oppervlakte is toegekend door het kadaster), en nummers 29 en 30;
   welk recht is gevestigd voor al hetgeen de hypotheekgever aan deze bank verschuldigd is, onder al zodanige bedingen als in die akte zijn omschreven;

b. de Rabobank erin toestemt dat het krachtens deze akte ten behoeve van opstaller te vestigen recht van opstal een hogere rangorde heeft dan het onder a vermelde recht van hypotheek op de hiervoor onder a. genoemde registergoederen, terwijl deze rangwisseling uitsluitend betrekking heeft op die gedeelten van deze registergoederen waartoe het recht van opstal recht geeft en hetgeen nodig is voor de realisatie van het bewuste windpark, een en ander zoals aangegeven op de tekening.

Van voormelde schriftelijke volmacht tot rangwisseling blijkt uit een onderhandse akte, waarvan een kopie aan deze akte zal worden gehecht.

I. OMZETBELASTING/OVERDRACHTSBELASTING

Er is, gelet op het bepaalde in artikel 11 lid 4 van de Wet op de omzetbelasting, sprake van een met omzetbelasting te belasten verkrijging, nu eigenaar kwalificeert als ondernemer, de gekapitaliseerde waarde van de opstalretributie groter is dan de waarde in het economisch verkeer van de betreffende perceelsgedeelten en er sprake is van onbebouwde grond waarop een omgevingsvergunning voor bouwwerkzaamheden is verleend.

Ingevolge het bepaalde in artikel 5 onder 1 Uitvoeringsbesluit Wet op de omzetbelasting 1968 zal de verschuldigde omzetbelasting kunnen worden berekend over de waarde in het economisch verkeer van het registergoed, nu de gekapitaliseerde waarde van de canon hoger is dan deze waarde in het economisch verkeer.

Eigenaar zal opstaller een correcte BTW-factuur doen toekomen die aan alle wettelijke eisen voldoet, vervolgens zal opstaller voor betaling zorgdragen.

Voor wat betreft de eventuele verschuldigdheid van overdrachtsbelasting wordt door opstaller van toepassing verklaard de vrijstelling als bedoeld in artikel 15 lid 1 sub a van de Wet op belastingen van rechtsverkeer nu er sprake is van de verplicht met omzetbelasting belaste levering van een bouwterrein terwijl de betreffende perceelsgedeelten door opstaller niet in gebruik zijn genomen als bedrijfsmiddel.

J. SLOTBEPALINGEN

1. Alle ontbindende voorwaarden die eventueel zijn overeengekomen in de overeenkomst of in nadere overeenkomsten die op de vestiging van het recht van opstal betrekking hebben, zijn thans uitgewerkt.
   Noch eigenaar noch opstaller kan zich terzake de onderhavige vestiging van het recht van opstal nog op een ontbindende voorwaarde beroepen.
2. Bij eventuele twijfel omtrent de rangorde tussen deze akte en de overeenkomst prevaleert de tekst van de akte boven de tekst van de overeenkomst.
3. Bij eventuele twijfel omtrent de rangorde tussen deze akte en de tekeningen, prevaleren de tekeningen boven de akte.
4. Van voormelde volmachten aan de comparant onder 2 genoemd, blijkt uit twee onderhandse verklaringen die zijn gehecht aan een akte vestiging rechten van opstal, op drie en twintig april tweeduizend twintig (23-04-2020) verleden voor [redacted] notaris te Assen, alsmede uit twee aanvullende verklaringen die aan de onderhavige akte zullen worden gehecht.
5. Voor de uitvoering van deze akte, ook voor fiscale gevolgen, kiezen partijen woonplaats ten kantore van de bewaarder van deze akte.

K. SLOT AKTE

De comparanten, wier identiteit door mij, notaris, is vastgesteld aan de hand van de in deze akte vermelde documenten, zijn mij, notaris, bekend.

WAARVAN AKTE, is verleden te Assen op de datum in het hoofd van deze akte vermeld.

Ik, notaris, heb de comparanten mededeling gedaan van de zakelijke inhoud van deze akte en heb hen daarop een toelichting gegeven. Ik heb de comparanten tevens gewezen op de gevolgen die voor de partijen bij de akte, uit de akte voortvloeien. Daarna hebben de comparanten eenparig verklaard van de inhoud van de akte te hebben kennisgenomen, daarmee in te stemmen en op volledige voorlezing daarvan geen prijs te stellen.

Vervolgens is deze akte onmiddellijk na beperkte voorlezing door de comparanten en onmiddellijk daarna door mij, notaris, ondertekend om zeventien uur en dertig minuten.
(Volgt ondertekening)

UITGEGEVEN VOOR AFSCHRIFT:

(w.g.) [redacted]

Ondergetekende, [redacted] notaris te Assen, verklaart dat op de onroerende zaak waarop de vervreemding in dit stuk betrekking heeft, geen aanwijzing of voorlopige aanwijzing van toepassing is in de zin van de Wet voorkeursrecht gemeenten.

(w.g.) [redacted]

Ondergetekende, [redacted] notaris te Assen, verklaart dat dit afschrift inhoudelijk een volledige en juiste weergave is van de inhoud van het stuk waarvan het een afschrift is.

Driehoek Advocaten B.V.
Dr. Klinkertweg 24
8025 BS Zwolle

Mw. Mr. G. van Lent
Mr. J.J. Paalman

g.v.lent@driehoekadvocaten.nl
jj.paalman@driehoekavocaten.nl

Bijlage 3

Driehoek Advocaten

PER AANGETEKENDE POST
Provincie Groningen
T.a.v. [redacted]
Postbus 610
9700 AP GRONINGEN

Tevens per mail:
oostpolder@provinciegroningen.nl

Zwolle, 11 juli 2022

e-mail : he.davelaar@driehoekadvocaten.nl
tel [redacted]
fax [redacted]

Ons kenmerk : 6618 Waddenwind / Gebiedsontwikkeling Oostpolder
Uw kenmerk : Kennisgeving voornemen, participatie en m.e.r. Oostpolder

REACTIE en ZIENSWIJZE

Geachte mevrouw [redacted]

Namens de besloten vennootschap **Waddenwind B.V.**, statutair gevestigd te Delfzijl, kantoorhoudende aan de Haarsterweg 20 te 9363 VD Marum, geef ik u hierbij een reactie op de kennisgeving voornemen en participatie Oostpolder met bijbehorende stukken en een zienswijze op de concept Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD) die momenteel ter inzage liggen tot en met 12 juli 2022.

Deze gecombineerde reactie en zienswijze is gericht tegen alle stukken die momenteel ter inzage liggen met betrekking tot de gebiedsontwikkeling Oostpolder, waaronder de Kennisgeving Voornemen en Participatie, de Toelichting op Voornemen en Participatie (hierna: Toelichting), het Ruimtelijk Kwaliteitskader Oostpolder (RKK) en de concept NRD.

Cliënte is vergunninghouder van 21 windturbines in de Oostpolder (1 windturbine staat net buiten het plangebied) en exploiteert dit windpark samen met innogy/RWE en Gijzenberg. De omgevingsvergunning voor het windpark is verleend in 2017.

Namens cliënte breng ik het volgende naar voren.

Nut en noodzaak industrieterrein ontbreekt

1. De Oostpolder heeft een oppervlakte van circa 600 hectare. Hiervan wil de provincie 400 hectare (2/3 deel) transformeren in industrieterrein om de vestiging van grootschalige bedrijven mogelijk te maken. De overige 200 hectare (1/3 deel) is voor het groenblauwe raamwerk en infrastructuur (RKK blz. 4).

2. Voor cliënte is van belang dat haar windpark onbelemmerd en ongestoord zoveel mogelijk groene stroom kan opwekken. De plannen voor herinrichting van de Oostpolder vormen hiervoor een bedreiging.

Effecten op productie groene stroom

3. Het RKK vermeldt dat het beoogde bedrijventerrein in de Oostpolder 'windinclusief' is. Deze term wordt niet uitgelegd, maar cliënte begrijpt dit zo dat de windturbines van cliënte in de Oostpolder kunnen blijven staan op hun huidige, vergunde plek. Indien dit niet zo is en één of meer windturbines zouden moeten worden verwijderd of verplaatst, verzoek ik u dit zo spoedig mogelijk aan mij kenbaar te maken.

4. De huidige agrarische omgeving is ideaal voor de productie van windenergie. De windturbines kunnen onbelemmerd draaien en vangen veel wind. Dit wordt anders als de Oostpolder wordt bebouwd en beplant. Volgens de stukken is het industrieterrein bedoeld voor grootschalige bedrijven. De bouwvolumes en hoogtes van de bedrijfsgebouwen zal navenant groot zijn. Dit zal leiden tot windafvang en turbulenties met als gevolg een vermindering van de productie van groene stroom. Dit staat haaks op de doelstelling van de provincie om juist meer groene stroom op te wekken. De vermindering van de stroomproductie heeft ook tot gevolg dat de inkomsten voor cliënte zullen dalen. Het staat vast dat bebouwing (en beplanting) van het gebied zal leiden tot inkomstenderving en daarmee schade voor cliënte.

5. Cliënte verzoekt u nadrukkelijk om bij de inrichting van het gebied hiermee rekening te houden, onder meer door bouwhoogtes te beperken, en schade voor cliënte zoveel mogelijk te voorkomen.

Effecten van natuur op windturbines

6. Volgens de stukken zal ongeveer twee derde van de Oostpolder, dit is 200 hectare, worden ingericht als groenblauw raamwerk en infrastructuur. Een groot deel hiervan zal groen worden, dus (een vorm van) natuur. De kans bestaat dat deze natuur meer en andersoortige vogels en vleermuizen zal aantrekken dan er nu aanwezig zijn in de Oostpolder. Het risico op aanvaringen van vogels en vleermuizen met de windturbines zal toenemen. Ook de luchtverplaatsing achter de turbines kan leiden tot verwondingen en sterfte.

7. De provincie heeft de keuze gemaakt om in dit gebied grootschalige windenergie mogelijk te maken. Het mag niet zo zijn dat de realisering van een groenblauw raamwerk en natuur in de Oostpolder zal leiden tot beperkende maatregelen of voorschriften die aan cliënte worden opgelegd ter bescherming van die (nieuwe) natuur, bijvoorbeeld in de vorm van het verplicht stilzetten van windturbines.

Geluid

8. Het windpark van cliënte voldoet aan alle wettelijke eisen waaronder de wettelijke geluidsnormen. De realisering van een industrieterrein en groenblauwe structuur zal een negatief effect hebben op de geluidbelasting op woningen in de buurt. Dit blijkt uit de memo van Bügel Hajema "verkenning geluidruimte Oostpolder" van 31 maart 2021.

9. Bügel Hajema merkt hierover onder meer het volgende op:

   - "Als gevolg van de invulling van de Oostpolder met verharding (wegen, bebouwing, waterberging) neemt de reflectie van geluid van de windturbines toe, wat kan leiden tot een hogere geluidbelasting op de omliggende woningen." (blz. 3 memo)
   - "Met het huidige agrarische gebruik absorbeert de ondergrond een deel van het geluid van de windturbines. Met de inrichting van de Oostpolder als industrieterrein of door het realiseren van aaneengesloten waterpartijen wordt het absorptievermogen beperkt. Het terrein wordt meer verhard, wat tot gevolg kan hebben dat het geluid van de windturbines wordt weerkaatst. Dit kan tot een toename van geluidbelasting op de woningen leiden." (blz. 6 memo)

10. Uit berekeningen zou blijken dat bij een verharding van delen van de Oostpolder de reflectie zodanig kan worden dat de geluidbelasting op de woningen als gevolg van de windturbines de wettelijke norm van 47 dB zou kunnen overschrijden. Voor het windpark van cliënte gelden de geluidsnormen in het Activiteitenbesluit milieubeheer. Deze geluidsnormen gaan uit van meting van de geluidbelasting op de gevel van de woningen. Te allen tijde dient te worden voorkomen dat cliënte ten gevolge van de herinrichting van de Oostpolder niet meer kan voldoen aan de voor haar geldende geluidsnormen.

Veiligheidsrisico's

11. In de agrarische Oostpolder staan de windturbines in een relatief veilige omgeving. Dit verandert als de Oostpolder wordt getransformeerd in een bedrijventerrein. Helemaal nu hier grootschalige bedrijven worden voorzien die op zichzelf een risicobron kunnen vormen. Ook een windturbine is een risicobron in die zin dat een onderdeel van de windturbine kan losraken, bijvoorbeeld een turbineblad. Indien in de omgeving van de windturbines risicovolle bedrijven worden geplaatst, bijvoorbeeld omdat hier gevaarlijke stoffen worden opgeslagen of om een andere reden, dan is er een stapeling van risicobronnen waardoor een domino-effect kan ontstaan. Als een onderdeel van de windturbine op een risicobedrijf valt, kan dit grote ongelukken veroorzaken.

12. Bovendien neemt het groepsrisico toe doordat als gevolg van de realisering van een industrieterrein zich grotere aantallen personen zullen bevinden in de omgeving van de windturbines. De kans dat meer personen betrokken raken bij een ongeluk wordt groter.

13. Bij de inrichting van het gebied zal daarom terdege rekening moeten worden gehouden met de veiligheidsrisico's. Te denken valt aan het aanhouden van een veilige afstand tussen de windturbines en de grens van het bestemmingsvlak voor bedrijven.

Ruimte rond de windturbines

14. Niet alleen voor de veiligheid is voldoende ruimte nodig rond de windturbines. De windturbines vergen onderhoud. In verband daarmee zal er ruimte behouden moeten blijven voor onder meer een kraanopstelplaats met bijbehorende toegangswegen. Deze dienen goed toegankelijk te zijn voor bijvoorbeeld de aanvoer, opbouw en plaatsing van een kraan (gieklengte van meer dan 175 meter) en voor de aanvoer van windturbine onderdelen. Bij de inrichting van het gebied zal hiermee voldoende rekening moeten worden gehouden.

Elektriciteitskabels

15. Ten behoeve van de windturbines liggen er elektriciteitskabels in de grond. De tracés van deze kabels moeten bij de inrichting van het gebied worden gerespecteerd en dienen vrij te blijven van bebouwing zodat de kabels bereikbaar blijven voor reparatie en onderhoud.

<u>Concluderend</u>

Namens cliënte verzoek ik u in de eerste plaats om mij te bevestigen dat de windturbines op de huidige vergunde locaties gehandhaafd kunnen blijven.

In de tweede plaats verzoek ik u bij de verdere uitwerking van de plannen de Oostpolder zodanig in te richten dat de nadelige gevolgen voor het windpark minimaal zullen zijn. Voor zover de herinrichting zal leiden tot schade of nadeel voor cliënte, zal deze dienen te worden vergoed. Cliënte behoudt zich ter zake al haar rechten voor.

Met vriendelij[redacted]

Driehoek Advocaten B.V.
Dr. Klinkertweg 24
8025 BS Zwolle

[redacted]

[redacted]@driehoekadvocaten.nl
[redacted]@driehoekavocaten.nl

Bijlage 4

Driehoek Advocaten

PER AANGETEKENDE POST
Gedeputeerde Staten van Groningen
T.a.v. mevrouw [redacted]
Postbus 610
9700 AP GRONINGEN

Tevens per e-mail:
Oostpolder@provinciegroningen.nl

Zwolle, 7 juli 2023

e-mail : [redacted]@driehoekadvocaten.nl
tel [redacted]

Ons kenmerk : 6618 Waddenwind / Gebiedsontwikkeling Oostpolder
Uw kenmerk :

ZIENSWIJZE

Geacht college,

Namens de besloten vennootschap **Waddenwind B.V.**, statutair gevestigd te Delfzijl en kantoor houdende aan de Haarsterweg 20 te 9363 VD Marum, geef ik u hierbij haar zienswijze op de ontwerp structuurvisie Oostpolder, het bijbehorende Milieueffectrapport (Plan MER) en de overige bijbehorende stukken die momenteel ter inzage liggen tot en met 12 juli 2023.

Cliënte is vergunninghouder van windpark Oostpolder bestaande uit 21 windturbines in de Oostpolder waarvan 20 in het plangebied staan. Cliënte exploiteert het windpark samen met RWE Windpower Netherlands B.V. en Gijzenberg Windenergie B.V. De omgevingsvergunning voor het windpark is aan cliënte verleend in 2017 voor een periode van 30 jaar, dit is tot 2047.

De bouw van het windpark is eind 2019 van start gegaan. De windturbines behoren tot het modernste type. De windturbines hebben een ashoogte van 155 meter en een vermogen van elk 4,5 [redacted] (megawatt). Begin 2022 is het windpark begonnen met de productie van groene stroom.

Uw reactie op de vorige zienswijze

Cliënte heeft eerder haar zienswijze gegeven op uw plannen voor de gebiedsontwikkeling van de Oostpolder, te weten op 11 juli 2022. Die zienswijze had betrekking op de toen door u ter inzage gelegde *kennisgeving voornemen en participatie Oostpolder* en de *concept Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD)* met bijbehorende stukken.

U heeft op de zienswijze van cliënte gereageerd in de Nota van Antwoord van 15 september 2022, door uw college vastgesteld op 20 september 2022. Uw antwoord op de zienswijze van cliënte uit 2022 komt samengevat op het volgende neer.

1. Nut en noodzaak industrieterrein ontbreekt.
   Uw reactie:
   Er zijn onderzoeken gedaan naar behoefte, kansen, nut en noodzaak. Die onderzoeken gaven u aanleiding om tot gebiedsontwikkeling over te gaan.

2. Kunnen de windturbines op de huidige plek blijven staan?
   Uw reactie:
   De huidige plek is een uitgangspunt. U wilt hierover in gesprek met Waddenwind.

3. Negatieve effecten op productie groene stroom: windafvang door bebouwing.
   Uw reactie:
   U wilt hierover in gesprek met Waddenwind.

4. Negatieve effecten op productie groene stroom: natuur, meer vogels en vleermuizen.
   Uw reactie:
   U wilt zo min mogelijk aanvaringen van vogels en vleermuizen met een windturbine.

5. De gebiedsontwikkeling mag niet leiden tot beperkende maatregelen of voorschriften voor Waddenwind.
   Uw reactie:
   U wilt hierover in gesprek met Waddenwind.

6. Geluid: door verharding van het gebied neemt reflectie van windturbinegeluid toe.
   Uw reactie:
   Dit aspect wordt meegenomen in het MER. De verleende vergunningen zijn uitgangspunt. U gaat hier verder niet inhoudelijk op in.

7. Veiligheidsrisico's: meer kans op ongelukken bij bijv. losraken onderdelen windturbine.
   Uw reactie:
   Idem als bij 6 (geluid). U gaat hier verder niet inhoudelijk op in.

8. Waarborgen ruimte rondom en toegang tot windturbines, bijv. i.v.m. onderhoud (hoge kraan en transport windturbineonderdelen)
   Uw reactie:
   U wilt hierover in gesprek met Waddenwind.

9. De elektriciteitskabels dienen bereikbaar te blijven en vrij van bebouwing.
   Uw reactie:
   U wilt hierover in gesprek met Waddenwind.

Samenvattend is uw reactie op de zienswijze van vorig jaar drieledig:

I. Nut en noodzaak van het industrieterrein.
   U gaat/wilt hierover niet in discussie. U volstaat met te veronderstellen dat nut en noodzaak bestaan en verwijst daarvoor naar onderzoeken. Hoe en in welke mate het project bijdraagt aan de ontwikkeling van de regio blijft onduidelijk, waardoor nut en noodzaak niet goed kunnen worden beoordeeld.

II. U onderkent de volgende problemen van cliënte, maar u geeft hiervoor geen oplossing:
   - Groter risico op aanvaringen met vogels en vleermuizen.
   - Groter risico op overschrijding geluidsnormen door geluidsreflectie als gevolg van verhardingen.
   - Grotere veiligheidsrisico's.

III. Over de volgende onderwerpen wilt u met cliënte in gesprek:
   - Of de windturbines kunnen blijven staan.
   - Windafvang als gevolg van bebouwing: bouwhoogtes, waar komt bebouwing, e.d.
   - Risico dat Waddenwind te maken krijgt met beperkende maatregelen of voorschriften.
   - Waarborgen van voldoende ruimte rond en toegang tot de windturbines.
   - Vrij houden van de elektriciteitskabels in de grond.

Hoewel u dus al vorig jaar (september 2022, vaststelling Nota van Antwoord) heeft besloten om met cliënte in gesprek te gaan, is cliënte tot op heden niet benaderd vanuit de provincie voor overleg. Intussen bent u wel doorgegaan naar de volgende ronde en heeft u de ontwerp structuurvisie en Plan MER ter inzage gelegd.

De stukken die u nu ter inzage heeft gelegd, komen niet tegemoet aan de zorgen van cliënte, laat staan dat deze de zorgen van cliënte wegnemen. Kortom, alle punten die cliënte vorig jaar in haar zienswijze naar voren heeft gebracht, staan nog open.

Zienswijze

Cliënte handhaaft haar zienswijze, zoals ingediend op 11 juli 2022, onverkort. Cliënte voegt hieraan nog het volgende toe.

Nut en noodzaak

1. In uw Nota van Antwoord, blz. 6 onder A, vermeldt u dat verschillende onderzoeken u in 2021 voldoende aanleiding hebben gegeven om aan de slag te gaan met de gebiedsontwikkeling van de Oostpolder. Verder vermeldt u dat de uitkomsten van die onderzoeken worden samengebracht in één document dat nut en noodzaak in kaart brengt en dat dit document ter inzage ligt. Cliënte gaat ervan uit dat u doelt op de

"Notitie Onderbouwing gebiedsontwikkeling Oostpolder vanuit marktperspectief en bijlagerapport, Stec-groep (februari 2023)" dat onderdeel uitmaakt van het Brondocument dat ter inzage ligt, hierna te noemen: de Stec-notitie.

2. De Stec-notitie ziet een eindsituatie voor zich waarin 4 tot 8 grootschalige bedrijven van elk minimaal 50 hectare zich vestigen in de Oostpolder. De Oostpolder zou bij uitstek geschikt zijn voor de vestiging van deze bedrijven vanwege de grote beschikbaarheid van ruimte en van groene elektriciteit die (in de toekomst) van zee aan land komt. De bedoeling zou zijn dat windparken op zee worden ontwikkeld. Vanaf 2031 (Stec-notitie, blz. 10) komt de groene elektriciteit bij de Oostpolder aan, waarna deze meteen kan worden verbruikt door onder andere de "elektriciteits-intensieve industrie" (Stec-notitie, blz. 6) die u in de Oostpolder wilt vestigen.

3. Uit de Stec-notitie blijkt niet concreet dat de door u gewenste 4 tot 8 XXL-bedrijven zich daadwerkelijk zullen vestigen in de Oostpolder. Uit de Stec-notitie kan worden afgeleid dat op Europees en mondiaal niveau vraag bestaat naar vestigingslocaties voor hyperscale datacenters, batterij- en waterstoffabrieken en dat de Oostpolder geschikt zou kunnen worden gemaakt voor die vestiging. De vraag of die bedrijven zich daadwerkelijk in Nederland en dan specifiek in de Oostpolder zouden willen vestigen, blijft onbeantwoord. Op Europees niveau zijn alternatieve vestigingslocaties te vinden met minstens zoveel ruimte en (toekomstige) beschikbaarheid van groene elektriciteit, en met mogelijk nog meer of andere voordelen die de Oostpolder niet biedt. Bij voordelen die de Oostpolder niet biedt kan worden gedacht aan subsidies, aan directe beschikbaarheid van de grond (de Oostpolder moet eerst nog ontwikkeld worden), directe beschikbaarheid van grote hoeveelheden groene stroom (de Oostpolder beschikt daarover pas nadat de wind-op-zee projecten zijn ontwikkeld), of de ligging dichtbij auto-industrie wat gunstig is voor batterijfabrieken of dichtbij industriële gebruikers van waterstof. Evenmin is rekening gehouden met de verminderde elektriciteitsproductie als de kolencentrale in de Eemshaven uiterlijk in 2030 wordt stilgelegd.

4. Naast de beschikbaarheid van alternatieve Europese vestigingslocaties met dezelfde en mogelijk nog meer voordelen dan de Oostpolder, geldt voor waterstoffabrieken dat die niet op land hoeven te worden gevestigd. Uit publicaties blijkt dat steeds meer de stap wordt gezet naar grootschalige waterstofproductie uit wind op zee. Volgens informatie van TNO kan elektriciteit via elektrolyse van zeewater worden omgezet in waterstof die vervolgens kan worden getransporteerd via bestaande gasleidingen. Transport van zulke waterstofmoleculen is volgens TNO een stuk goedkoper dan elektriciteit transporteren via elektriciteitskabels vanaf windparken op zee naar het land (zie: https://www.tno.nl/nl/duurzaam/co2-neutrale-industrie/schone-waterstofproductie/groene-waterstof-zeewater/). In het rapport van Buck Consultants International (08-07-2020) is al op deze ontwikkeling gewezen. In de Stec-notitie is deze ontwikkeling niet benoemd, wat merkwaardig is aangezien de ontwikkeling steeds meer richting wind op zee dan op land gaat en daarmee ook richting waterstof op zee.

5. Windpark Oostpolder is gelegen in één van de drie concentratiegebieden voor grootschalige windenergie in de provincie Groningen. Deze drie gebieden heeft u destijds uitgekozen vanwege hun geschiktheid, waaronder de openheid van het gebied die garant staat voor een goede productie van windenergie en voor flexibiliteit bij de aanleg en het onderhoud van windturbines en bijbehorende infrastructuur. Realisering van uw plannen zullen de geschiktheid van de Oostpolder voor de opwekking van windenergie aantasten. De mate van aantasting is afhankelijk van de verdere uitwerking van de plannen. Blijkens uw Nota van Antwoord op de eerdere zienswijze van cliënte lijkt u dit te onderkennen, maar u laat na te vermelden wat u gaat doen om deze aantasting te voorkomen c.q. te beperken. Evenmin bent u hierover in gesprek gegaan met cliënte, ondanks uw toezegging daartoe.

6. In het kader van de aanwijzing van de concentratiegebieden voor grootschalige windenergie en ook in het kader van de verlening van omgevingsvergunning voor Windpark Oostpolder heeft u gewezen op het nut en de noodzaak van de opwekking van windenergie in de Oostpolder. Daarentegen is het nut en de noodzaak van de gebiedsontwikkeling van de Oostpolder niet of onvoldoende aangetoond. Realisering van de gebiedsontwikkeling leidt tot een onomkeerbare situatie. U kunt in redelijkheid niet besluiten tot de gebiedsontwikkeling van de Oostpolder zolang het nut en de noodzaak van die ontwikkeling onvoldoende is aangetoond, nu bij voorbaat zeker is dat die ontwikkeling schadelijke effecten heeft op de opwekking van groene stroom door Windpark Oostpolder, terwijl juist daarvan het nut en de noodzaak wel vaststaan.

<u>Negatieve effecten op productie groene stroom</u>

7. Zoals verwoord in de zienswijze van 11 juli 2022 zal de gebiedsontwikkeling negatieve effecten hebben op de productie van groene stroom. Deze negatieve effecten kunnen zich als volgt voordoen:
   - windafvang door bebouwing en beplanting;
   - het gedwongen langzamer later draaien of stilzetten van windturbines ter voorkoming van aanvaringen van vogels en vleermuizen, ter voorkoming van overschrijding van geluidsnormen door versterking van windturbinegeluid als gevolg van reflectie door verhardingen en ter voorkoming van ijsafval van een windturbine;
   - eventuele beperkende voorschriften, bijvoorbeeld ter beperking van het groepsrisico, die aan het windpark worden gesteld om de gebiedsontwikkeling mogelijk te maken.

8. Ten aanzien van het risico op versterking van windturbinegeluid als gevolg van reflectie door verhardingen, merkt u in de Nota van Antwoord op dat dit wordt meegenomen in het MER en dat de onherroepelijke vergunningen van cliënte als uitgangspunt worden genomen.

9. Dat u de vergunningen, die u overigens zelf heeft verleend, als uitgangspunt neemt, spreekt voor zich. Deze vergunningen hebben rechtskracht en zijn onherroepelijk. Het probleem van de geluidsversterking door verhardingen betreft echter niet in de eerste

plaats de vergunningen waarin de geluidsnormen zijn vastgelegd, maar de handhaving van die normen. De geluidsnormen dreigen door versterking van het geluid eerder te worden overschreden ter plaatse van gevoelige objecten. Een groter risico op normoverschrijding betekent een groter risico op handhaving, hetgeen kan leiden tot het gedwongen langzamer laten draaien of stilzetten van een of meer windturbines, met als gevolg vermindering of stopzetting van opwekking van groene stroom met die windturbines.

10. Het MER dat momenteel ter inzage ligt gaat inderdaad in op het aspect reflectie van geluid via verharding. Het MER merkt hierover het volgende op (blz. 108):

> ***Windturbinegeluid***
> *Door het invullen van de gebieden van de Oostpolder met industrie, neemt de bodem-verharding en daarmee de reflectie van geluid via de bodem, toe. Uit de rekenresultaten in berekeningen voor de inrichtingsvarianten blijkt dat het effect van de toename van de totale windturbinegeluidbelasting neutraal is. Echter, windparken worden meestal zo ontworpen dat zij de vergunde ruimte zoveel mogelijk opvullen. In veel gevallen bedraagt deze vergunningsgrenswaarden 47 dB Lden en 41 dB Lnight (de Lden grenswaarde is in de praktijk het meest kritisch). Ook na invulling van het te ontwikkelen gebied, zal daaraan voldaan moeten blijven worden. Voor zover de vergunningsgrenswaarden door invulling van het gebied zouden gaan worden overschreden, zal de geluidbelasting van het windpark moeten worden beperkt. In de praktijk gebeurt dat door één of meer turbines op een lagere modus te laten draaien. Het levert de grootste reductie op wanneer dit in de nachtperiode gebeurt.*

11. Het MER bevestigt hier dat het nadelige gevolg waarop cliënte in haar zienswijze van 11 juli 2022 al heeft gewezen, reëel is: het risico bestaat dat één of meer turbines "op een lagere modus" moeten draaien. Dit is een eufemisme voor het langzamer laten draaien of stilzetten van een of meer windturbines.

<u>Waarborgen voor behoud windturbines en bijbehorende infrastructuur</u>

12. Voor cliënte is het van essentieel belang dat alle windturbines kunnen blijven staan op de huidige vergunde locaties en dat alle windturbines te allen tijde bereikbaar zijn voor onderhoud en andere werkzaamheden.

13. Cliënte heeft in haar zienswijze van 11 juli 2022 verzocht om een bevestiging dat de windturbines met bijbehorende infrastructuur kunnen blijven staan. In uw Nota van Antwoord antwoordt u dat de gebiedsontwikkeling 'windinclusief' is en dat dit betekent dat de windturbines op de huidige vergunde plek *een uitgangspunt* zijn. Dit is voor cliënte niet voldoende. Cliënte vraagt u om zekerheid. Indien uw plannen voor gebieds-ontwikkeling een voortijdige verwijdering van een of meer windturbines nodig maakt, dan zijn de gevolgen daarvan zeer ingrijpend. Niet alleen voor cliënte en/of de andere exploitant (RWE), maar ook voor andere betrokkenen bij het windpark waaronder financiers en stroomafnemers. Bestaande afspraken en contracten zullen moeten worden gewijzigd, er zal schade worden geleden met als gevolg een risico op schadeclaims, en er

moeten kosten worden gemaakt.

14. Voorts is het van essentieel belang dat zolang de windturbines er staan, iedere windturbine van het windpark vrij en onbelemmerd toegankelijk blijft via deugdelijke toegangswegen en dat ook in een bepaalde straal rondom iedere windturbine het terrein open en toegankelijk blijft. De toegangswegen zullen geschikt moeten zijn voor zwaar transport van een hoge hijskraan en van windturbineonderdelen (zoals een molenwiek met een lengte van ruim 70 meter), en voor het nemen van bochten met grote draaicirkel en het uitvoeren van manoeuvres door het transportmaterieel. Ook het terrein rondom de windturbines moet voldoende ruimte bieden voor het opstellen en opbouwen van een hoge hijskraan en het plaatsen van windturbineonderdelen. De inzet van een kraan is noodzakelijk bij het uitvoeren van sommige onderhoudswerkzaamheden aan de windturbines, zoals het vervangen van een molenwiek of andere onderdelen op grote hoogte. En uiteraard is de kraan noodzakelijk bij het op termijn afbreken van de windturbines, waarbij alle onderdelen naar beneden moeten worden gehaald en per as moeten worden afgevoerd.

15. Verder is het van belang dat de tracés van de stroomkabels gerespecteerd worden en vrij blijven van bebouwing, zodat deze bereikbaar blijven voor reparatie en onderhoud. Ook hiermee zal bij de inrichting van het gebied rekening moeten worden gehouden.

Samenvattend

Het primaire belang van cliënte is dat de windturbines blijven staan op de huidige vergunde plek met de bijbehorende infrastructuur waaronder deugdelijke toegangswegen en voldoende open ruimte rondom de windturbines. In het belang van de stroomvoorziening verlangt cliënte van u de garantie dat het windpark met bijbehorende infrastructuur onaangeroerd blijft.

In de tweede plaats heeft cliënte belang bij een maximale productie van de groene stroom. Op dit moment zijn de ruimtelijke kwaliteiten van het gebied hiervoor uitstekend. De Oostpolder is een ideale plek voor het opwekken van windenergie. Niet voor niets heeft u deze plek aangewezen als één van de drie concentratiegebieden voor grootschalige windenergie.

De plannen voor de Oostpolder die u nu ter inzage heeft gelegd, doen onmiskenbaar afbreuk aan de kwaliteiten van het gebied voor het opwekken van windenergie. Uw plannen zullen leiden tot bemoeilijking en vermindering van de opwekking van groene stroom. Met deze plannen doorkruist u uw eigen ambitie om juist meer groene stroom op te wekken.

Voor het geval u uw plannen voor de Oostpolder niettemin wenst door te zetten, verzoekt cliënte u om bij de verdere uitwerking daarvan te kiezen voor een zodanige inrichting van de Oostpolder dat de nadelige gevolgen voor het windpark minimaal zullen zijn. Voor zover de herinrichting zal leiden tot schade of nadeel voor cliënte, zal deze dienen te worden vergoed. Cliënte behoudt zich ter zake al haar rechten vo

Met vriendelijke groet,

[redacted]

[redacted]

Driehoek Advocaten B.V.
Dr. Klinkertweg 24
8025 BS Zwolle

[redacted]

g.v.lent@driehoekadvocaten.nl
jj.paalman@driehoekavocaten.nl

Bijlage 5

Driehoek Advocaten

AANTEKENEN en per gewone post
Het College van B&W van de gemeente
Het Hogeland
Postbus 26
9980 AA UITHUIZEN

Zwolle, 29 januari 2024

e-mail : [redacted]@driehoekadvocaten.nl
tel [redacted]

Ons kenmerk : 6618 Waddenwind / WVG
Uw kenmerk : zienswijze ontwerp beschikking Hogere Waarde geluid Oostpolder Eemshaven

Geachte heer/mevrouw,

Hierbij dien ik namens mijn cliënte de besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid **Waddenwind B.V.,** statutair gevestigd te Delfzijl, kantoorhoudende te (9363 VD) Marum aan de Haarsterweg 20, haar zienswijze met betrekking tot de ter inzage liggende ontwerp beschikking 'Hogere Waarde geluid Oostpolder Eemshaven' in.

Cliënte exploiteert samen met energiebedrijf RWE en Gijzenberg Windenergie B.V. een windmolenpark in de Oostpolder, genaamd Windpark Oostpolder. De Oostpolder is op dit moment voor het overige een agrarisch gebied, geleden direct ten zuiden van het Eemshavengebied. Het windpark bestaat uit eenentwintig windturbines waarvan twintig in de Oostpolder: twaalf van cliënte en acht van RWE. Eén windturbine staat net buiten (ten zuiden van) de Oostpolder: dit is de windturbine van Gijzenberg Windenergie. De windturbineposities staan met gele stippen weergegeven op de bijgevoegde kaart (bijlage 1).

Windpark Oostpolder is een recent gerealiseerd windmolenpark. Het park is volledig vergund, op grond van de Wabo en de Wnb. De desbetreffende vergunningen voor het gehele windpark staan op naam van cliënte. In 2022 is het windpark gereed gekomen en in gebruik genomen.

De feitelijk gerealiseerde windturbines hebben een ashoogte van 155 meter en een capaciteit van 4,65 [redacted] per windturbine.

De ontwerp beschikking waarop deze zienswijze betrekking heeft hangt samen met een drietal andere ontwerp besluiten, te weten met:

a. het Ontwerp Provinciaal Inpassingsplan Bedrijventerrein Oostpolder (PIP) en bijbehorend Project-MER;
b. het Ontwerp Exploitatieplan Oostpolder;
c. het Ontwerp besluit Veiligheidscontour Oostpolder.

Tegen de desbetreffende ontwerp besluiten heeft cliënte eveneens haar zienswijzen ingediend, bij de provincie Groningen. Afschrift van de zienswijzen is als **bijlage** bijgevoegd. De inhoud van deze zienswijzen geldt als hier herhaald en ingelast en maakt zodoende tevens deel uit van de onderhavige zienswijze.

Uit de bij de provincie ingediende zienswijzen blijkt dat cliënte zich verzet tegen de voorgenomen ontwikkeling van de Oostpolder, omdat daardoor de goede en onbelemmerde exploitatie van het windpark in het gedrang lijkt te komen.

Uit vorenbedoelde zienswijzen blijkt tevens dat het provinciale voornemen ook – voor cliënte nadelige – consequenties kan hebben voor wat betreft het aspect geluid. Verwezen wordt in dit verband tevens naar het op bladzijde 17 van de ontwerp beschikking:

"In het uitgevoerde akoestisch onderzoek is rekening gehouden met het aanbrengen van verhardingen in het gebied vanwege de reflectie die dit geeft voor geluid. Hieruit is gebleken dat het geluid van de windturbines iets kan toenemen. In de praktijk kan dit effect genivelleerd worden door afschermingen en dempingen door gebouwen, groen en grondlichamen. Mocht het geluidsniveau van de windturbines door de verharding stijgen kan dit opgelost worden door bepaalde windturbines op een lagere modus te laten draaien waardoor het windturbinepark weer aan de norm voldoet."

De onderhavige ontwerp beschikking is zo te zien nodig om de door de provincie voorgestane – maar door cliënte bestreden – planontwikkeling mogelijk te kunnen maken. Als die planontwikkeling niet door zou gaan, zou de door uw gemeente voorgenomen beschikking niet nodig zijn. Voor dat geval gelieve u de beschikking niet vast te stellen.

Met vriendelijke groet,

[redacted]

Driehoek Advocaten B.V.
Dr. Klinkertweg 24
8025 BS Zwolle

[redacted]

g.v.lent@driehoekadvocaten.nl
jj.paalman@driehoekavocaten.nl

Driehoek Advocaten

AANTEKENEN en per gewone post
Gedeputeerde Staten van Groningen
T.a.v. mevrouw [redacted] Team
Programma- en Projectondersteuning
Postbus 610
9700 AP GRONINGEN
Tevens per e-mail:
Oostpolder@provinciegroningen.nl

Zwolle, 29 januari 2024

e-mail [redacted]@driehoekadvocaten.nl
tel : [redacted]

Ons kenmerk : 6799 Eemsland B.V. / Gebiedsontwikkeling Oostpolder

Uw kenmerk : zienswijze ontwerpen PIP Bedrijventerrein Oostpolder / Exploitatieplan Oostpolder / besluit Veiligheidscontour Oostpolder

Geachte heer/mevrouw,

Namens mijn cliënte, de besloten vennootschap **Eemsland B.V.**, statutair gevestigd in de gemeente Groningen, kantoor houdende en bedrijf voerende aan de Buitenweg 4 te 9984 NS Oudeschip, als (indirect) bestuurder de heer [redacted] bewoner van de bedrijfswoning aan de Buitenweg 4 – namens wie de zienswijzen in verband daarmee tevens worden ingediend –, dien ik bij dezen zienswijzen in.

De zienswijzen hebben betrekking op een drietal ontwerp besluiten, waarbij het cliënte vooral gaat om het Ontwerp Provinciaal Inpassingsplan Bedrijventerrein Oostpolder (PIP) met bijbehorend Project-MER.

Vanwege haar bezwaren tegen ontwerp PIP dient cliënte zekerheidshalve tevens zienswijzen in die betrekking hebben op de met het ontwerp PIP samenhangende andere voorgenomen besluiten:
- het Ontwerp Exploitatieplan Oostpolder en
- het Ontwerp besluit Veiligheidscontour Oostpolder.

Vooropgesteld wordt dat cliënte zich verzet tegen met name al die onderdelen van de

voorgenomen besluiten die de exploitatie van haar bedrijf op een of andere voor haar nadelige manier (kunnen) raken, (kunnen) belemmeren en/of anderszins een voor haar schadelijke uitwerking (kunnen) hebben.

De inhoud van het hiervoor gestelde van het hierna gestelde maakt deel uit van elke zienswijze. Wat derhalve bijvoorbeeld in het kader van de zienswijze over het Ontwerp PIP wordt gesteld maakt dus tevens deel uit van de zienswijze over het Ontwerp Exploitatieplan respectievelijk het Ontwerp besluit Veiligheidscontour, enzovoort.

I Algemeen

Cliënte is eigenaar van en exploiteert een akkerbouw- en melkveebedrijf in Oudeschip. Ongeveer de helft van het landbouwareaal van cliënte ligt in de Oostpolder, te weten circa 115 hectare daarvan. Deze grond gebruikt cliënte voor de teelt van akkerbouwgewassen en als grasland conform de agrarische bestemming.

De grond van cliënte in de Oostpolder bestaat uit twee blokken: een groter blok aan de oostkant van de Oostpolder, hierna te noemen: 'het oostelijke blok', en een kleiner blok ten westen daarvan, hierna te noemen: 'het westelijke blok'.

Op onderstaande afbeelding is de ligging van de grond van cliënte in de Oostpolder globaal aangegeven in groen. Hierop zijn het oostelijke blok en het westelijke blok zichtbaar.

Vervolgens is van belang dat cliënte in eerdere, aan de terinzagelegging van de huidige ontwerp besluiten voorafgegane stadia van besluitvorming tot tenminste tweemaal toe zienswijzen bij uw provincie heeft ingediend. Ik noem hier:

1. de reactie/zienswijze van 11 juli 2022 (**bijlage 1**), met name gericht tegen de Kennisgeving Voornemen en Participatie, de Toelichting op Voornemen en Participatie, het Ruimtelijk Kwaliteitskader Oostpolder en de concept NRD;
2. de zienswijze van 11 juli 2023 (**bijlage 2**), gericht tegen de ontwerp Structuurvisie Oostpolder, het bijbehorende PlanMER en dergelijke.

Cliënte stelt zich op het standpunt dat door uw provincie te summier en onvoldoende (onderbouwd) is gereageerd op zienswijzen van 2022 en van 2023. Cliënte wil in de zienswijzen van 2024 niet te veel in herhaling vallen: de inhoud van de zojuist genoemde zienswijzen van 2022 en 2023 geldt hier onverkort als ingelast en herhaald. De inhoud van de zienswijzen van 2022 en 2023 maakt derhalve deel uit van de thans ingediende zienswijzen.

Cliënte merkt verder op dat zij mede-aandeelhouderster is van Waddenwind B.V. Zij schaart zich tevens achter de zienswijzen die namens Waddenwind B.V. separaat bij uw provincie zijn ingediend.

II Ontwerp PIP Oostpolder / ProjectMER

Cliënte stelt zich op het standpunt dat nut en noodzaak van de in het PIP voorziene niet-agrarische ontwikkeling – de bestemming van de van het windpark Oostpolder deel uitmakende, eerder reeds vergunde windturbines uitgezonderd – nog altijd niet naar behoren zijn onderzocht en onderbouwd. De Wro en (artikel 3.1.6 van) het Bro alsmede de Omgevingswet vragen nu juist wel om een zorgvuldige afweging van en onderzoek naar de behoefte: het moet immers zo zijn dat vaststaat dat een goede ruimtelijke ordening / fysieke leefomgeving wordt gediend. Er is hier echter ten onrechte uitgegaan van niet of onvoldoende onderbouwde aannamen. Cliënte verwijst wat dit aangaat kortheidshalve verder naar de zienswijzen van 2022 en 2023, waarop slechts summier en onvoldoende (onderbouwd) is gereageerd.

Als nut en noodzaak niet vaststaan behoort ook niet te worden overgegaan tot vaststelling van het PIP en van de daarmee samenhangende beoogde besluiten.

Daar komt bij dat de voorgestane ontwikkeling cliënte hard raakt in haar bedrijfsvoering: de agrarische bestemming verdwijnt, het agrarisch gebruik komt onder het overgangsrecht te vallen. Uiteindelijk zal het agrarisch gebruik van circa de helft van het landbouwareaal van cliënte moeten worden beëindigd. Daarmee zou een essentiële pijler onder de bedrijfsvoering komen te vervallen. Niet althans onvoldoende onderzocht is volgens cliënte wat daarvan de gevolgen voor (de voortzetting van) het bedrijf zullen zijn en/of (voldoende) compensatiegrond in de nabije omgeving ter beschikking kan worden gesteld. Dat laatste lijkt overigens niet erg aannemelijk.

III Ontwerp Exploitatieplan Oostpolder

Het ten aanzien van de gevolgen voor het agrarisch bedrijf gestelde is ook in het kader van het ontwerp Exploitatieplan van belang. Verder is bijvoorbeeld geen rekening is gehouden met gronden die buiten het exploitatiegebied zijn gelegen maar die wel moeten worden aangekocht (bladzijde 26 van de toelichting).

IV Ontwerp besluit Veiligheidscontour Oostpolder

Cliënte kan zich evenmin met het voorgenomen besluit Veiligheidscontour Oostpolder verenigen, omdat zij het niet eens is met het voorgenomen PIP en het daarin vervatte 'weg bestemmen' van het agrarisch gebruik van haar in het plangebied betrokken percelen grond.

V Tenslotte

Cliënte heeft bij de gemeente Het Hogeland een zienswijze ingediend die betrekking heeft op de gemeentelijke ontwerp beschikking 'Hogere waarde geluid Oostpolder Eemshaven. De betreffende

zienswijze is als **bijlage 3** bijgevoegd. De inhoud van deze zienswijze geldt als hier ingelast en herhaald en maakt derhalve deel uit van de thans ingediende zienswijzen.

Cliënte heeft haar eerder genoemde zienswijze van 2023 als volgt afgesloten:

"De onderbouwing van de ontwerp structuurvisie schiet op veel punten tekort. Het nut en de noodzaak van de transformatie van de Oostpolder naar industrieterrein zijn niet aangetoond. Hoe de doelen van provincie en gemeente met deze transformatie worden bereikt is niet duidelijk. Ook het nut en de noodzaak van de transformatie van landbouwgrond naar groenblauwe zone zijn niet aangetoond, zowel wat betreft de groenblauwe zone over het oostelijke blok, waar geen waterloop ligt, als wat betreft de bufferzone langs de Dijkweg over het oostelijke blok en het westelijke blok.

Namens cliënte verzoek ik u primair de plannen niet verder te ontwikkelen en de structuurvisie niet ter vaststelling voor te leggen aan provinciale staten.

Subsidiair, in het geval u zou besluiten tot het doorzetten van de plannen, verzoek ik u om de inrichting van het plangebied zodanig te wijzigen dat de noord-zuid geörienteerde groenblauwe zone op het oostelijke blok komt te vervallen en dat de groene bufferzone langs de Dijkweg haar huidige agrarische functie (in ieder geval ter plaatse van het oostelijke en westelijke blok van cliënte) zal behouden."

De inhoud van het citaat geldt anno 2024 onverkort ten aanzien van de nu voorliggende ontwerp besluiten. Zoals uit al het hiervoor gestelde volgt, lijkt aan de in het citaat bedoelde belangen en verzoeken van cliënt ook nu geen recht te zijn gedaan. Cliënte verzoekt uw provincie (en de gemeente) om de voorliggende ontwerp besluiten (zo) niet vast te stellen.

Met vriendelijke groet,

[redacted]

Driehoek Advocaten B.V.
Dr. Klinkertweg 24
8025 BS Zwolle

[redacted]

[redacted]@driehoekadvocaten.nl
[redacted]@driehoekavocaten.nl

Bijlage 1

Driehoek Advocaten

PER AANGETEKENDE POST
Provincie Groningen
[redacted]
Postbus 610
9700 AP GRONINGEN

Tevens per e-mail:
oostpolder@provinciegroningen.nl

Zwolle, 11 juli 2022

e-mail : [redacted]@driehoekadvocaten.nl
tel : [redacted]
fax [redacted]

Ons kenmerk : 6799 Eemsland B.V. / Gebiedsontwikkeling Oostpolder
Uw kenmerk : Kennisgeving voornemen, participatie en m.e.r. Oostpolder

REACTIE en ZIENSWIJZE

Geachte mevrouw [redacted]

Namens de besloten vennootschap **Eemsland B.V.**, gevestigd aan de Buitenweg 4 te 9984 NS Oudeschip, met als (indirect) bestuurder de heer [redacted] geef ik u hierbij een reactie op de kennisgeving voornemen en participatie Oostpolder met bijbehorende stukken en een zienswijze op de concept Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD) die momenteel ter inzage liggen tot en met 12 juli 2022.

Deze gecombineerde reactie en zienswijze is gericht tegen alle stukken die momenteel ter inzage liggen met betrekking tot de gebiedsontwikkeling Oostpolder, waaronder de Kennisgeving Voornemen en Participatie, de Toelichting op Voornemen en Participatie (hierna: Toelichting), het Ruimtelijk Kwaliteitskader Oostpolder (RKK) en de concept NRD.

Cliënte exploiteert in de Oostpolder ongeveer 115 hectare voor de teelt van akkerbouwgewassen en als grasland conform de agrarische bestemming .

Namens cliënte breng ik het volgende naar voren.

Nut en noodzaak industrieterrein ontbreekt

1. De Oostpolder heeft een oppervlakte van circa 600 hectare. Hiervan wil de provincie 400 hectare (2/3 deel) transformeren in industrieterrein om de vestiging van grootschalige bedrijven mogelijk te maken. De overige 200 hectare (1/3 deel) is voor het groenblauwe raamwerk en infrastructuur (RKK blz. 4).

2. De over het plan ter inzage gelegde stukken gaan met name over de toekomstige inrichting van het gebied maar gaan niet of nauwelijks in op de aanleiding voor en de noodzaak om in de Oostpolder een industrieterrein te realiseren. In de Toelichting staat hierover het volgende vermeld, in par. 2.1 over de ambitie:
   - Groningen profileert zich als energieprovincie
   - Daarvoor is nieuw terrein nodig
   - Het gebied rondom de Eemshaven is een kansrijke ontwikkelzone voor grootschalige bedrijven
   - Het gebied biedt veel toegevoegde waarde en gevarieerde werkgelegenheid.

3. De ambitie is vanuit het provinciale perspectief misschien te begrijpen, maar geeft geen enkel inzicht in **de behoefte** aan industrieterrein in de Oostpolder in aanvulling op de bestaande capaciteit van industrieterreinen in de provincie Groningen. De ambitie sluit overigens ook niet aan bij de Structuurvisie Eemsmond-Delfzijl en de evaluatie daarvan zoals vastgesteld op 18 februari 2021 in het Bestuurlijk overleg tussen de provincie Groningen, de gemeenten Het Hogeland en Eemsdelta en Groningen Seaports.

4. Dat nieuw industrieterrein nodig is en dat de Oostpolder hiervoor de aangewezen plek is, is niet of onvoldoende onderzocht. Er liggen geen stukken ter inzage waaruit blijkt dat het noodzakelijk is dat de agrarische grond in de Oostpolder in de komende jaren wordt omgezet in industrieterrein. Dat wekt verbazing nu het gaat om een omvangrijke ruimtelijke ingreep die – als de ingreep eenmaal is uitgevoerd – onomkeerbaar is. Voorkomen moet worden dat het bestemmingsplan wordt gewijzigd maar deze bestemming niet wordt gerealiseerd omdat de veronderstelde vraag er niet is. Cliënte wijst in dit verband op eerdere plannen om de Oostpolder voor glastuinbouw te bestemmen, waarna bleek dat er een overschot aan glastuinbouwgebieden in de provincie Groningen ontstond.

5. De Toelichting verwijst in par. 2.1 naar twee onderzoeksrapporten:
   1. Een rapport van Buck Consultants International van 8 juli 2020: Marktverkenning voor de ontwikkeling van Oostpolder tot bedrijventerrein.
   2. Een rapport van Stec Groep van 4 maart 2021: Ontwikkelzones voor grootschalige bedrijven in Groningen, verkennend onderzoek.

6. Het rapport van Buck Consultants International (BCI) is een marktverkenning. BCI heeft onderzocht wat de kansrijke doelgroepen zijn voor de Oostpolder. Hier zijn drie doelgroepen uitgekomen: batterijfabriek, waterstoffabriek en datacentra. Voor de vestiging van bedrijven uit deze doelgroepen komen echter ook andere bedrijventerreinen in de provincie Groningen of in Nederland in aanmerking. De als kansrijk aangemerkte

doelgroepen hebben geen bijzondere relatie met de Eemshaven. Er zijn ook geen concrete aanwijzingen dat ondernemers zich voor deze beoogde activiteiten in de Oostpolder willen vestigen.

7. BCI noemt **hyperscale datacenters** als meest kansrijke doelgroep (BCI rapport, blz. 13). Deze doelgroep kan volgens de inschatting van BCI een realistische marktvraag genereren naar grotere kavels in de Oostpolder: 20 tot 100 hectare in de komende 10 jaar.

8. Het rapport van BCI dateert van 2020 en is niet meer actueel. Onlangs (20 juni 2022) heeft minister De Jonge van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties het *Besluit houdende wijziging van het Besluit kwaliteit leefomgeving in verband met instructieregels voor hyperscale datacentra* aangeboden aan de Tweede Kamer. Het Besluit kwaliteit leefomgeving (Bkl) is gebaseerd op de nieuwe Omgevingswet waarin ook de projectprocedure is geregeld die u momenteel volgt. Dit wijzigingsbesluit houdt een verbod in op de vestiging van hyperscale datacentra in Nederland. Weliswaar wordt voor het grondgebied van de voormalige gemeente Eemsmond en voor twee locaties in de gemeente Hollands Kroon in Noord-Holland een uitzondering gemaakt, maar voor deze uitzondering is gekozen omdat deze gebieden liggen bij aanlandplaatsen van duurzame energie (wind op zee) waardoor voldoende groen stroom voorradig is. Op dit moment is van wind op zee geen sprake en is er geen groene stroom van wind op zee voorradig.

9. Volgens informatie van cliënte is in de Eemshaven het aanbod van groene stroom uit bestaande en geplande windturbines op land maximaal 500 MW. Daarnaast is er een aanbod van fossiele capaciteit van meer dan 2.000 MW. De provincie wil dat in 2030 de fossiele capaciteit is afgebouwd, terwijl er plannen zijn voor aansluiting van een windpark op zee van 700 MW. Als die plannen zouden doorgaan, dan is bij gelijkblijvende vraag in 2030 er dus een tekort van 800 tot 1.300 MW. Onder die omstandigheden is het niet logisch om grote stroomverbruikers uit te nodigen om zich nabij de Eemshaven te vestigen.

10. Verder wijst cliënte erop dat een – voor een datacentrum geschikt – terrein van 57 hectare in Eemshaven Zuidoost in november 2020 door de provincie Groningen (Groningen Seaports) is verkocht aan Google. Plannen om dit terrein te benutten, voor datacentra of iets anders, zijn echter nog niet bekend.

11. Ook noemt BCI de **productie van waterstof** als kansrijke doelgroep, maar met de toevoeging: afhankelijk van randvoorwaarden. Eén van de randvoorwaarden is de betrouwbare beschikbaarheid van voldoende groene stroom om de waterstof 'groen' te kunnen produceren. BCI merkt op (blz. 13): "Als Groningen een waterstofeconomie wil ontwikkelen én haar milieudoelstellingen wil halen dan is deze beschikbaarheid een cruciale randvoorwaarde. Op dit moment is de beschikbaarheid van groene stroom onvoldoende en is er geen zekerheid over toekomstige beschikbaarheid." Kortom: op dit moment is groene waterstofproductie niet mogelijk en of dit in de toekomst wel mogelijk wordt, is nu nog onzeker.

12. Naast de flinke beschikbaarheid van groene energie noemt BCI nog twee voorwaarden waaraan moet zijn voldaan (blz. 6). De eerste voorwaarde is 'forse prijsdaling'. Groene waterstof is nu nog te duur om concurrerend te zijn voor vervanging van waterstof uit fossiele bronnen en ondersteuning van de ontwikkeling van nieuwe toepassingen in de waterstofeconomie. De tweede voorwaarde is 'productie van waterstof op land'. In plaats van een waterstoffabriek op land die aangesloten moet worden op het plaatselijke elektriciteitsnet, zal productie van waterstof (elektrolyse) op zee mogelijk de voorkeur genieten. In dat geval hoeft van het elektriciteitsnet op land geen gebruik te worden gemaakt.

13. BCI wijst er verder op dat de provincie in staat moet zijn om in de eigen provincie een afzetmarkt te vinden voor de waterstof en nieuwe toepassingen te ontwikkelen (blz. 5). De economische waarde is dan veel groter dan wanneer voornamelijk distributie naar andere regio's gaat plaats vinden (blz. 6). Uit het feit dat BCI geen concrete afnemer van waterstof noemt, kan worden afgeleid dat die er momenteel niet is.

14. Cliënte wijst erop dat de productie van waterstof, gezien de kosten van opslag en distributie, zeker in de beginfase van de ontwikkeling, economisch onhaalbaar is zonder een nabijgelegen (grote) verbruiker. De grootschalige productie van groene waterstof kan daarom bij voorkeur plaats vinden op een locatie nabij een grote verbruiker. Dit is ook het geval bij de plannen die onlangs zijn onthuld voor de bouw van een waterstoffabriek door Shell op de Tweede Maasvlakte in het Rotterdamse havengebied. De waterstof zal worden ingezet voor de vergroening van het productieproces van de nabijgelegen raffinaderijen. De staal- en de kunstmestindustrie zijn andere kandidaten die zich lenen voor afname van groene waterstof. Dergelijke industrieën zijn er vooralsnog niet nabij de Eemshaven.

15. Als derde kansrijke doelgroep noemt BCI de **productie van batterijen**, maar ook hier weer afhankelijk van een duidelijke randvoorwaarde: als (noord) Nederland kans wil maken op grootschalige batterijproductie moet aangehaakt worden op de snelle ontwikkelingen en investeringsbereidheid die op dit moment al wel aanwezig is in andere Europese landen, waar veel overheidsgeld in dit segment wordt geïnvesteerd (blz. 13). Verschillende concurrerende regio's in Europa kunnen in tegenstelling tot Groningen toegang bieden tot Europese subsidies. Vooral landen met een sterke automotive industrie doen een beroep op de beschikbare Europese gelden, Nederland heeft hierop niet aangehaakt (blz. 4). Om kansrijk te zijn moet daarom serieus worden ingezet op het versterken van de propositie van Groningen (blz. 13). Als aan deze voorwaarden wordt voldaan, schat BCI in dat er zicht is op vestiging van één batterijenfabriek met een ruimtevraag van 75 hectare.

16. Van enige bereidheid bij de overheid om fors te investeren in batterij-productie in de Oostpolder is niets gebleken en dit ligt ook niet voor de hand. De bereidheid om in deze sector te investeren zal veel groter zijn in regio's met automotive industrie waar de energietransitie naar elektrisch rijden leidt tot het wegvallen van werkgelegenheid bij de conventionele industrie. Nabij de Oostpolder is geen geschikt personeel en geen infrastructuur beschikbaar voor automotive industrie.

17. De conclusie op grond van de marktverkenning van BCI is dat het nut en de noodzaak voor de realisering van een industrieterrein in de Oostpolder niet of in ieder geval onvoldoende is aangetoond. En als bedrijven uit de doelgroepen zich al in de Oostpolder zouden willen vestigen, dan gaat het om een oppervlakte van 20 tot 100 hectare voor datacentra, 75 hectare voor een batterijenfabriek en 10 tot 60 hectare voor een waterstofproductie. Dit is maximaal 225 hectare, zodat het volstrekt onnodig is om hiervoor de Oostpolder van 600 hectare volledig te transformeren.

18. Deze conclusie wordt niet anders door het rapport van Stec van 4 maart 2021. Stec heeft in zijn rapport een overzicht gegeven van beschikbare bedrijventerreinen en potentiële uitbreidingslocaties (par. 1.1). De *behoefte* aan bedrijventerrein is geen onderdeel van de verkenning door Stec.

19. Bedrijven van 50 hectare en groter kunnen nog terecht op Oosterhorn en de Eemshaven. Uit de bevindingen van BCI bleek al dat de kans dat een bedrijf van die omvang zich meldt niet groot is. En als dat al het geval zou zijn, dan is er dus nog ruimte op Oosterhorn en de Eemshaven. Daarbij wijst Stec op de Ladder voor duurzame verstedelijking: de wettelijke motiveringsplicht waarbij nieuwe ruimtelijke plannen moeten worden voorzien van een toets of en in hoeverre het bestaande aanbod in de marktvraag kan voorzien (par. 5.2), ofwel: eerst moet de bestaande beschikbare ruimte worden benut voordat elders ruimte wordt ontwikkeld. Nu volgens Stec elders in de provincie nog ruimte beschikbaar is, is ook om die reden het nut en de noodzaak van 400 hectare industrieterrein in de Oostpolder volstrekt onvoldoende onderbouwd.

Nut en noodzaak van natuur ontbreekt

20. Volgens het RKK wordt een derde van de Oostpolder, dit is 200 hectare, benut voor 'het groenblauwe raamwerk en infrastructuur', kortweg: voor natuur. Een onderbouwing van het nut en noodzaak van een zo grote oppervlakte aan natuur, op deze plek, ontbreekt volledig. Dit is onbegrijpelijk.

21. De Oostpolder bestaat uit uitstekende landbouwgrond. Het zonder gegronde reden wegbestemmen van landbouwgrond voor natuurdoeleinden is in strijd met een goede ruimtelijke ordening en met de eisen die de Omgevingswet stelt aan een fysieke leefomgeving en een goede omgevingskwaliteit.

22. Het RKK vermeldt dat onderdeel van het groenblauwe raamwerk een bufferzone en uitloopgebied is voor bewoners en toekomstige werknemers (blz. 4). Onduidelijk is wat hiermee wordt bedoeld. Als hiermee een landschappelijk inpassing van bedrijven wordt bedoeld, dan zou die gerealiseerd kunnen worden binnen de functie Bedrijf, op de betreffende bedrijfskavels, wat heel gebruikelijk is. Als met bufferzone is bedoeld dat een bepaalde afstand dient te worden aangehouden tussen bestaande woningen en het industrieterrein, dan kan die afstand worden ingevuld met de bestaande landbouwfunctie. Er is geen aanleiding, laat staan een noodzaak, om de landbouwfunctie in de bufferzone te wijzigen in een groen/blauwe functie.

23. De relatie tussen de beide functies Bedrijf en Natuur die de provincie naast elkaar wil realiseren, ontgaat cliënte en wordt in de stukken niet duidelijk gemaakt. Deze functies vullen elkaar niet aan, maar zijn juist conflicterend. De industrie werkt verstorend en is schadelijk voor de natuur. De natuur zal op haar beurt een belemmering vormen voor de bedrijven op het industrieterrein. Nu de provincie een derde van de Oostpolder kennelijk niet nodig heeft voor industrie, waarom kan de huidige landbouwfunctie hier dan niet blijven bestaan?

24. In de stukken is niet aangegeven welke alternatieven er elders in de provincie Groningen zijn voor de realisering van 200 hectare natuur en waarom de keuze voor 200 hectare natuur is gevallen op de zeer vruchtbare grond in de Oostpolder direct grenzend aan een nog te ontwikkelen industrieterrein.

25. Het is bedenkelijk dat de provincie zonder onderbouwing meent zo grote oppervlakten landbouwgrond überhaupt te kunnen wegbestemmen voor natuur. Als de provincie dit in de Oostpolder kan doen, dan is de weg vrij voor de provincie om dit ook elders in de provincie te doen. Dit is een onwenselijke ontwikkeling. Het realiseren van nieuwe natuur naast bestaande natuurgebieden of op locaties waar natuurgebieden met elkaar kunnen worden verbonden, is in sommige gevallen misschien denkbaar. Voor de Oostpolder valt echter geen enkele gegronde reden te bedenken om hier natuur te creëren.

26. De conclusie is dat de onderbouwing van de plannen ook op dit punt tekort schiet.

Namens cliënte verzoek ik u om de plannen voorlopig niet verder te ontwikkelen maar u eerst te bezinnen op het nut en de noodzaak van de ontwikkeling van industrieterrein en natuurfuncties in de Oostpolder. Zolang deze niet zijn aangetoond, stelt cliënte zich op het standpunt dat de huidige agrarische functie in de Oostpolder behouden dient te blijven en zal cliënte zich verzetten tegen een wijziging van deze functie.

Met vriendelijke groet,

Driehoek Advocaten B.V.
Dr. Klinkertweg 24
8025 BS Zwolle

[redacted]

[redacted]@driehoekadvocaten.nl
[redacted]@driehoekavocaten.nl

Bijlage 2

Driehoek Advocaten

PER AANGETEKENDE POST
Gedeputeerde Staten van Groningen
T.a.v. mevrouw [redacted]
Postbus 610
9700 AP GRONINGEN

Tevens per e-mail:
Oostpolder@provinciegroningen.nl
P.[redacted]@provinciegroningen.nl

Zwolle, 11 juli 2023

e-mail : [redacted]@driehoekadvocaten.nl
tel [redacted]

Ons kenmerk : 6799 Eemsland B.V. / Gebiedsontwikkeling Oostpolder
Uw kenmerk : Ontwerp-structuurvisie en plan-MER gebiedsontwikkeling Oostpolder

ZIENSWIJZE

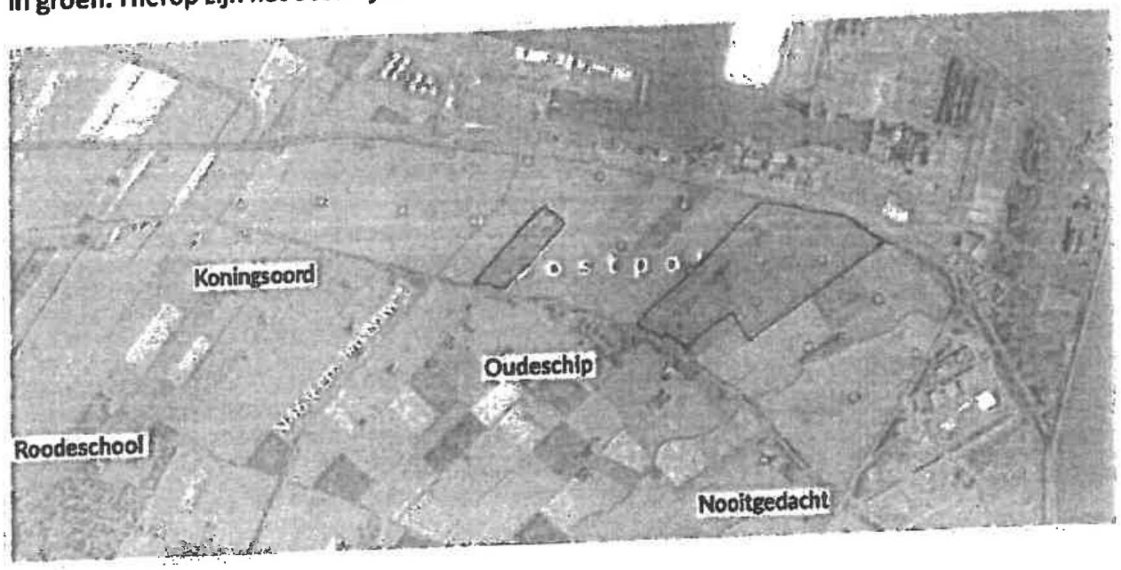
Geacht college,

Namens de besloten vennootschap **Eemsland B.V.**, gevestigd aan de Buitenweg 4 te 9984 NS Oudeschip, met als (indirect) bestuurder de heer [redacted] geef ik u hierbij haar zienswijze op de ontwerp structuurvisie Oostpolder, het bijbehorende Milieueffectrapport (Plan MER) en de overige bijbehorende stukken die momenteel ter inzage liggen tot en met 12 juli 2023.

Cliënte exploiteert een akkerbouw- en melkveebedrijf in Oudeschip. Ongeveer de helft van het landbouwareaal van cliënte ligt in de Oostpolder, te weten circa 115 hectare. Deze grond gebruikt cliënte voor de teelt van akkerbouwgewassen en als grasland conform de agrarische bestemming.

De grond van cliënte in de Oostpolder bestaat uit twee blokken: een groter blok aan de oostkant van de Oostpolder, hierna te noemen: **het oostelijke blok**, en een kleiner blok ten westen daarvan, hierna te noemen: **het westelijke blok**.

Op onderstaand kaartje is de ligging van de grond van cliënte in de Oostpolder globaal aangegeven in groen. Hierop zijn het oostelijke blok en het westelijke blok zichtbaar.

Uw reactie op de vorige zienswijze

Namens cliënte heb ik ook vorig jaar een zienswijze bij u ingediend, op 11 juli 2022. Die zienswijze had betrekking op de toen door u ter inzage gelegde *kennisgeving voornemen en participatie Oostpolder* en de *concept Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD)*. In die plannen gaf u aan dat u voornemens bent om van de Oostpolder (600 ha) 2/3 deel te transformeren in industrieterrein (400 ha) en 1/3 deel in natuur en infrastructuur (200 ha).

In die zienswijze van 11 juli 2022 is erop gewezen dat nut en noodzaak voor het industrieterrein ontbreken en dat ook nut en noodzaak voor de natuur ontbreken.

U heeft op de ingebrachte zienswijzen gereageerd in de Nota van Antwoord van 15 september 2022, door uw college vastgesteld op 20 september 2022. Daarin beantwoordt u ook de zienswijze van cliënte (zienswijze 23), hoofdzakelijk door te verwijzen naar uw algemene reacties onder A, B, C en H.

Wat betreft nut en noodzaak van het industrieterrein komt uw reactie op het volgende neer:

Ad A – Waarom gebiedsontwikkeling: u baseert zich op onderzoeken die inzicht geven in de behoefte aan en de kansen voor een industrieterrein.
Ad B – Waarom de Oostpolder: de Oostpolder is het meest geschikt vanwege de directe nabijheid tot de Eemshaven en de aanlandingspunten van elektriciteit van toekomstige windparken op zee.
Ad C – Waarom wegbestemmen van landbouwgrond: u geeft aan dat u een zorgvuldige afweging maakt van milieuaspecten (MER) en landbouwaspecten (LER).

Ad H – Inrichting groenblauwe-zone: u geeft aan dat u een inrichtingsvoorstel gaat maken in overleg met alle belanghebbenden.

Met uw verwijzing naar de algemene antwoorden A, B, C en H beantwoordt u niet de specifieke punten die cliënte naar voren heeft gebracht over de behoefte aan hyperscale datacenters, de productie van waterstof en de productie van batterijen. Ook geeft u geen antwoord op de zienswijze van cliënte dat nut en noodzaak ontbreken voor de transformatie van landbouwgrond in natuur. Uw algemene antwoord H gaat in op de inrichting van de groenblauwe zone ("in overleg met alle belanghebbenden"), maar gaat voorbij aan de vraag waarom een groenblauwe zone van 200 ha nodig is: wat is het nut en de noodzaak van deze zone?

Daarmee noodzaakt u cliënte om nu opnieuw een zienswijze in te dienen met grotendeels dezelfde zienswijze als in 2022, maar nu specifiek gericht op de stukken die nu ter inzage liggen.

Zienswijze

Algemeen: onduidelijk relatie tussen de doelen en het plan

1. Cliente is graag bereid om mee te werken aan ontwikkelingen die bijdragen aan het creëren van passende werkgelegenheid en verbetering van de leefbaarheid in (Noord-) Groningen. De vraag is echter of deze doelen worden bereikt met de door u voorgestelde industrialisatie van de Oostpolder. De ter visie gelegde stukken geven geen antwoord op die vraag.

2. Uw plannen zijn zeer ingrijpend en hebben vérstrekkende gevolgen voor de landbouw en de bewoners in de regio. De werkgelegenheidseffecten zijn echter onzeker en speculatief. De effecten op de leefbaarheid in de regio lijken eerder negatief dan positief. In uw plannen wordt geen rekening gehouden met de mogelijkheid dat de ontwikkeling anders zal lopen dan gewenst. Het is onverantwoord om 600 hectare te bestemmen voor een onzeker scenario waarvan nut en noodzaak niet goed zijn onderbouwd. Daarbij komt dat voor bedrijven die zich in Groningen willen vestigen ruimte beschikbaar is of kan worden gemaakt op de bestaande bedrijventerreinen (inbreiden in plaats van uitbreiden). Waar dat niet kan moet uiteraard kunnen worden uitgeweken naar nieuw te ontwikkelen bedrijventerrein, zo nodig in de Oostpolder. Daarvoor is echter op dit moment geen reservering nodig van 600 hectare.

Nut en noodzaak industrieterrein ontbreekt

3. Bij nut en noodzaak van het industrieterrein doelt cliënte op *de behoefte* aan het ontwikkelen van een industrieterrein voor grootschalige bedrijven in de Oostpolder. Eerst moet de behoefte voldoende zijn aangetoond. Pas daarna is de vraag aan de orde welke locaties hiervoor in aanmerking komen, en of de Oostpolder de juiste locatie is.

4. Voor de onderbouwing van de behoefte verwijst u naar de notitie *Onderbouwing gebiedsontwikkeling Oostpolder vanuit marktperspectief en bijlagerapport, Stec-groep*

februari 2023 (hierna: **Stec-notitie**). Paragraaf 4 van die notitie gaat in op "Nut en noodzaak Oostpolder" en vermeldt hiervoor vier argumenten:

1. Werkgelegenheid
2. Grootschalige waterstofproductie
3. Aanlanding van grote hoeveelheden elektriciteit op termijn
4. Clustering van grootschalige ruimtevragers

5. Deze argumenten zijn niet overtuigend. Ook in de nieuwe Stec-notitie is de behoefte aan grootschalige industrieterreinen voor waterstof, batterijen, automotive en datacenters niet aangetoond of aannemelijk gemaakt. De nieuwe Stec-notitie levert geen informatie op voor een andere zienswijze dan in juli 2022 door cliënte gegeven. Voor batterijen- en automotive-industrie geeft de nieuwe Stec-notitie nu zelfs aan dat de vestiging elders aantrekkelijker zal zijn.

Werkgelegenheid

6. Als belangrijk argument voor de gebiedsontwikkeling noemt de nieuwe Stec-notitie de versterking van de leefbaarheid in Groningen door werkgelegenheid (Stec-notitie, par. 1.1, en bijlage par. 1.1). Met name de waterstofproductie is volgens de Stec-notitie arbeidsintensief. De provincie ziet kans om met nieuwe werkgelegenheid in de waterstofindustrie de teruglopende werkgelegenheid in de gasindustrie te compenseren. Dit zou de leefbaarheid van Groningen ten goede komen.

> *"Waterstof: kans op dalende werkgelegenheid Groningse gasindustrie op te vangen"*
> Zie katern, Stec-notitie, bijlage blz. 9.

Hiermee veronderstelt u dat werknemers uit de teruglopende gasindustrie kunnen worden ingezet in nieuwe banen in de Oostpolder. Of die veronderstelling juist is, is onbekend.

7. In de ter visie gelegde stukken wordt niet duidelijk gemaakt over hoeveel nieuwe banen het concreet gaat, welke kennis en vaardigheden vereist zijn voor die banen en of deze aansluiten bij het bestaande aanbod van werknemers in de regio. Het is ook onduidelijk hoe werknemers die beschikbaar komen uit de teruglopende gasindustrie kunnen worden ingezet in (bijvoorbeeld) de productie van groene waterstof over 10 jaar of later. Er is niet onderzocht of werknemers die nu in Groningen wonen en werkzaam zijn in de gasindustrie, bereid en in staat zijn om in de (nieuwe) industrie in de Oostpolder te gaan werken en zich daarvoor te laten (om)scholen.

8. Naar aanleiding van vragen tijdens een informatieavond op 20 juni 2023 over het aantal werkplekken dat provincie en gemeente voor ogen heeft bij de ontwikkeling van de Oostpolder heeft de verantwoordelijke gedeputeerde de volgende cijfers aangereikt:

	aantal hectare	aantal arbeidsplaatsen
Batterijfabriek	75	1.500
Waterstoffabriek	60	300
Datacenter	84	300
Automotive	180	11.000
	399	13.100

9. Daarbij heeft de gedeputeerde ook aangegeven dat de kans op vestiging van Automotive inmiddels gering is. Dit betekent dat 80% van de verwachte werkgelegenheid (11.000 van de 13.100 arbeidsplaatsen) vermoedelijk niet wordt gerealiseerd. Ook voor een batterijfabriek staat allerminst vast dat de Oostpolder een concurrerende locatie zou zijn. De Stec-notitie wijst zelfs op het tegendeel (zie hierna bij punt 19). Als de batterijfabriek ook niet doorgaat, dan resteert een werkgelegenheidstoename van 5% van het totaal aantal beoogde arbeidsplaatsen (600 van 13.100). Hiervoor is een oppervlakte nodig van 144 hectare. Gezien deze onzekerheden staat wel vast dat op dit moment geen verantwoorde beslissing over de ontwikkeling in de Oostpolder van 400 hectare industrieterrein kan worden genomen.

10. Volgens de Stec-notitie is het aantrekken van voldoende geschoold personeel een risico vanwege de perifere ligging van de Oostpolder (Stec-notitie, bijlage blz. 6). Stec erkent hiermee dat de arbeidsbehoefte van grootschalige bedrijven niet aansluit op het beschikbare potentieel. Daardoor bestaat volgens Stec het risico dat bedrijven zich niet in de Oostpolder willen vestigen.

11. Als grootschalige bedrijven zich desondanks wel in de Oostpolder zouden willen vestigen, hoe kunnen deze bedrijven dan voorzien in voldoende geschoolde en betaalbare arbeidskrachten? Er zal dan gerekend moeten worden met de instroom van medewerkers van elders uit Europa of van buiten Europa. Het staat deze hoofdzakelijk buitenlandse bedrijven vrij om ervoor te kiezen medewerkers van elders te laten overkomen die tegen de laagste kosten bereid zijn om in de nieuwe fabrieken te werken.

    Dat het om buitenlandse bedrijven gaat valt af te leiden uit de vermelding van bedrijven op het kaartje in *figuur 3: grootschalige bedrijven in Europa* van de bijlage (blz. 13) van de Stec-notitie. De grootste bedrijven die hierop staan vermeld (> 30 GWh) zijn CATL (China), Tesla (VS), Northvolt (Zweden), Freyr (Noorwegen), BYD (China), Volkswagen (Duitsland), Italvolt (Italië), ProLogium (Taiwan) en SK Innovation (Zuid-Korea).

12. Van buiten komende werknemers die permanent in de provincie gaan wonen zullen, zeker als het gaat om gezinnen met schoolgaande kinderen en werkende partners, eerder kiezen voor een woning op een plek waar al veel voorzieningen zijn (zoals Groningen-stad)

dan voor een woning in de directe omgeving van het Eemshaven-gebied. Bovendien zijn in de omgeving van het Eemshaven-gebied weinig woningen beschikbaar. Weliswaar staan diverse woningen hier als leegstaand geadministreerd (Landelijke monitor leegstand, CBS), maar het is bekend dat in werkelijkheid veel van deze woningen worden verhuurd aan tijdelijke arbeidskrachten en dus niet beschikbaar zijn. Het aantal woningen dat wel beschikbaar is op de huizenmarkt, is beperkt. De komst van werknemers van elders in de omgeving van het Eemshaven-gebied, zal leiden tot toenemende druk op de huizenmarkt en daardoor tot hogere prijzen. De impact van dit alles op de leefbaarheid van de dorpen en de lokale bevolking is in de plannen onvoldoende onderzocht.

13. Kortom, uw stelling dat werkgelegenheid leidt tot versterking van de leefbaarheid van de directe omgeving van de Oostpolder of de provincie, is ongefundeerd:
    - volgens de Stec-notitie is het aantrekken van voldoende geschoold personeel een risico vanwege de perifere ligging. Dit risico houdt in dat de Oostpolder onvoldoende aantrekkelijk is voor grootschalige bedrijven om zich hier te vestigen. In dat geval is van nieuwe werkgelegenheid geen sprake.
    - voor het geval een grootschalig bedrijf zich wel zou willen vestigen in de Oostpolder, is onbekend wat de effecten daarvan zijn op de arbeidsmarkt en wat de effecten zijn van de huisvesting en het vervoer van medewerkers op de omgeving. U heeft dit niet onderzocht. Het is onbekend waar werknemers vandaan zullen komen (wel/niet van buiten Groningen of Nederland), waar deze kunnen gaan wonen en wat de gevolgen hiervan zijn voor de lokale huizenmarkt en het sociale klimaat in de omgeving. Ook is onbekend of nieuwe banen in de Oostpolder kunnen worden ingevuld met vrijkomende werknemers uit de gasindustrie. U heeft ook nagelaten om te onderzoeken of er andere, effectievere mogelijkheden zijn om werkgelegenheid te creëren die aansluit bij hetgeen de regio te bieden heeft

Grootschalige waterstofproductie

14. Volgens de Stec-notitie zal vooral de waterstofindustrie zorgen voor werkgelegenheid (zie hiervoor bij punt 6). U verwacht zelf dat een waterstoffabriek 300 arbeidsplaatsen zal opleveren (zie hiervoor bij punt 8). Voor waterstoffabrieken is het echter de vraag of deze zich zullen gaan vestigen in de Oostpolder. Als vestiging van deze fabrieken in de Oostpolder zal achterblijven of uitblijven, vervalt in zoverre ook het argument van de daarbij behorende werkgelegenheid.

15. Voor investeringen in een waterstoffabriek is het nodig dat er vanaf de start voor een periode van meerdere decennia een gegarandeerde afzet van het eindproduct is. Daarom ligt het voor de hand dat de eerste groene waterstoffabrieken in Nederland zullen worden gebouwd nabij de installaties die nu al 'grijze' waterstof gebruiken. Dergelijke installaties bevinden zich in of nabij Rotterdam, Antwerpen, IJmuiden, Terneuzen, Geleen en, op kleinere schaal, in Delfzijl. Een waterstoffabriek in de Oostpolder is afhankelijk van (overschot aan) groene stroom en nog niet bestaande pijpleidingen voor de afvoer van het product. Zowel het overschot aan groene stroom als de gegarandeerde afzet zijn dermate

onzeker dat niet kan worden gesproken van het nut, laat staan de noodzaak, om in de Oostpolder ruimte te maken voor een waterstoffabriek. Pas als er enige zekerheid is over de noodzakelijke randvoorwaarden zou het reserveren van ruimte voor een waterstoffabriek in de Oostpolder aan de orde kunnen zijn. Op dit moment is dat volstrekt onduidelijk en er is er dus ook geen nut, laat staan noodzaak, om al terreinen daarvoor te reserveren en in te richten.

16. Voor de middellange termijn moet daarnaast ook rekening worden gehouden met waterstofproductie op zee. Uit publicaties blijkt dat steeds meer de stap wordt gezet naar grootschalige waterstofproductie uit wind op zee.

    Volgens informatie van TNO kan elektriciteit via elektrolyse van zeewater op zee worden omgezet in waterstof die vervolgens kan worden getransporteerd via bestaande gasleidingen. Transport van zulke waterstofmoleculen is volgens TNO een stuk goedkoper dan elektriciteit transporteren via elektriciteitskabels vanaf windparken op zee naar het land (zie: https://www.tno.nl/nl/duurzaam/co2-neutrale-industrie/schone-waterstofproductie/groene-waterstof-zeewater/).

    In het rapport van Buck Consultants International (08-07-2020) is al op deze ontwikkeling gewezen. In de Stec-notitie is deze ontwikkeling niet benoemd. Dat is opmerkelijk omdat een dergelijke ontwikkeling van grote invloed is op de behoefte aan industrieterreinen voor waterstofproductie op land.

17. De conclusie is dat uw veronderstelling dat grootschalige waterstofindustrie zich zal vestigen in de Oostpolder, onvoldoende is onderbouwd. Er is sprake van een wens die voortkomt uit goede bedoelingen over energietransitie maar het ontbreekt aan geloofwaardige en degelijk onderbouwde scenario's die tot de conclusie leiden dat de Oostpolder hiervoor beschikbaar moet worden gesteld .

Batterijfabrieken

18. De toekomstige aanlanding van elektriciteit afkomstig van wind op zee in de Eemshaven biedt volgens de structuurvisie de mogelijkheid om elektriciteits-intensieve industrie te bedienen, zoals waterstof- en batterijfabrieken. Deze industrie wordt in de Stec-notitie ondergebracht in de categorie "kansrijk onder voorwaarden" (Stec-notitie, bijlage blz. 6).

19. Ook bij de komst van batterijfabrieken vallen kritische kanttekeningen te maken. De Stec-notitie noemt twee bedreigingen voor de komst van batterijfabrieken:
    - Het aantrekken van voldoende geschoold personeel kan een risico vormen door de relatief perifere ligging van de Oostpolder.
    - In Nederland zijn minder subsidies beschikbaar voor batterijfabrieken dan in andere Europese landen, zoals Duitsland en Frankrijk.

    Wat betreft de subsidies: Hongarije staat in de Stec-notitie ten onrechte niet genoemd.

Hongarije wil het centrum worden voor de productie van lithiumbatterijen in de Europese Unie (EU). Dit blijkt uit een artikel uit de Volkskrant van 12 juni 2023 (zie bijlage):

"Voor 2030 moeten in het land meer dan twintig batterijenfabrieken verrijzen, twee staan er al." Volgens dit artikel begint later dit jaar (2023) de bouw van een fabriek van 7,3 miljard euro naast Debrecen, de grootste van zijn soort in de EU, met een capaciteit van 100 GWh. Deze batterijenfabriek staat ook vermeld in figuur 3 in de bijlage bij de Stec-notitie (blz. 13): CATL, 2025 Debrecen, 100 GWh.

20. Naast de door Stec zelf al genoemde kanttekeningen, is de vraag gerechtvaardigd of uit milieuoogpunt de nadelen van batterij-industrie in de Oostpolder opwegen tegen de voordelen. Het artikel in de Volkskrant maakt melding van vervuiling van grondwater en van het extreme waterverbruik van een batterijenfabriek.

21. Verder blijkt uit het artikel dat de vestiging van de bestaande batterijfabriek in het Hongaarse Göd (Samsung, 2,5-15 GWh, zie figuur 3 in de bijlage bij de Stec-notitie) niet heeft geleid tot het aannemen van werknemers uit de eigen regio, maar tot de komst van arbeidsmigranten. Dit is opmerkelijk aangezien werknemers uit Hongarije naar Nederland komen voor betere arbeidsvoorwaarden. De provincie en gemeente moeten zich afvragen of het nuttig en noodzakelijk is de Oostpolder te bestemmen voor bedrijven die moeite hebben om aan de Hongaarse milieueisen te voldoen en die kennelijk niet aantrekkelijk zijn voor de regionale Hongaarse werknemers. Daarbij is het de vraag of de productie van batterijen gezien de grote concurrentie op de wereldmarkt, leidt tot meer welvaart in Groningen en voor de Groningers. Het is te verwachten dat vanwege de arbeidskosten werknemers van elders worden aangetrokken, terwijl een beperkt aantal hoogwaardige functies door ervaren mensen vanuit het moederbedrijf (China, India, USA) zullen worden ingevuld.

22. De conclusie is dat ook uw veronderstelling dat grootschalige batterijfabrieken zich zullen vestigen in de Oostpolder, onvoldoende is onderbouwd. Bovendien zijn uit oogpunt van milieu en de kwaliteit van werkgelegenheid vraagtekens te plaatsen bij de wenselijkheid van vestiging van batterijfabrieken in de Oostpolder.

Hyperscale datacenters

23. Uit de stukken blijkt niet waarom u de vestiging van hyperscale datacenters in de Oostpolder wenselijk vindt. In 2022 heeft minister Hugo de Jonge voor het grondgebied van heel Nederland een voorbereidingsbesluit genomen op grond waarvan de realisering van hyperscale datacenters verboden is en niet mag worden vergund, met uitzondering van twee gebieden, te weten in de gemeente Hollands Kroon (Noord-Holland) en het grondgebied van de voormalige gemeente Eemsmond waarin de Oostpolder ligt. Van rijkswege is het dus niet verboden om een hyperscale datacenter in de Oostpolder te realiseren. De vraag is echter: waarom zou de provincie dit willen? Op deze vraag geven de stukken geen antwoord.

24. Hyperscale datacenters verbruiken extreem veel stroom. Waarom zou u de duurzaam opgewekte stroom willen laten verbruiken door onnodige en door de bevolking ongewenste hyperscale datacenters? De provincie wil dat in 2030 de fossiele capaciteit is afgebouwd. De groene energie zal voor bestaande bedrijven en woningen hard nodig zijn om de gewenste energietransitie te kunnen realiseren. Onder deze omstandigheden is het niet logisch om grote stroomverbruikers uit te nodigen zich in de Oostpolder te vestigen.

25. Hyperscale datacenters verbruiken bovendien veel koelwater. Dit blijkt uit het Deelrapport Water bij het MER.

> *Watergebruik: In ieder geval Hyperscale datacenters hebben grote koelbehoefte (zie huidige datacenter Google in Eemshaven Zuidoost).*
> MER, Deelrapport Water, blz. 12/47

Ook in het nieuws is meermalen naar voren gekomen dat het waterverbruik van datacenters uitzonderlijk hoog is.

> *Datacenters in Noord-Holland gebruiken zoveel water om de apparatuur te koelen, dat er mogelijk een tekort aan drinkwater voor huishoudens kan ontstaan. Dat blijkt volgens De Telegaaf uit interne stukken van de provincie Noord-Holland. Aan het koelwater worden daarnaast onbekende chemicaliën toegevoegd die in het milieu belanden.*
> Bron: NOS Nieuws, vrijdag 19 maart 2021, 10:21 • Aangepast vrijdag 19 maart 2021, 13:49
> *"Datacenters in Noord-Holland kunnen leiden tot drinkwatertekort"*

26. Los van de onwenselijkheid om een hyperscale datacenter toe te staan, is het niet noodzakelijk om hiervoor de Oostpolder te transformeren naar industrieterrein. Er is elders ruimte beschikbaar. Cliënte wijst er opnieuw op dat een – voor een datacenter geschikt – terrein van 57 hectare in Eemshaven Zuidoost in november 2020 door de provincie Groningen (Groningen Seaports) is verkocht aan Google. Plannen om dit terrein te benutten, voor datacenters of iets anders, zijn nog niet bekend. Hierop zou een datacenter gevestigd kunnen worden. Cliënte heeft dit ook aangevoerd in de zienswijze van 2022, maar u heeft hierop niet gereageerd.

Automotive-industrie

27. In de ontwerp-structuurvisie vermeldt u dat de Oostpolder minder geschikt is gebleken voor de vestiging van bedrijven uit de automotive-industrie (blz. 12/54, noot 4):

> *Uit een nadere studie van Stec groep (2023) is gebleken dat de vestiging van bedrijven uit de automotive industrie in de Oostpolder minder geschikt is door de perifere ligging van de Oostpolder ten opzichte van technisch geschoold personeel, toeleveranciers en afnemers. Deze sector wordt derhalve niet meegenomen in het profiel voor de Oostpolder.*

28. Het MER vermeldt dat automotive één van de vier bedrijfstypen is die volgens het Koersdocument in de Oostpolder worden toegestaan (MER, blz. 14/172):

Voor wat betreft de toegestane bedrijfstypen op de Oostpolder wordt aangesloten op de bedrijfscategorieën die in het Koersdocument zijn opgenomen, namelijk:
1 Automotive;
2 batterijen;
3 hyperscale datacenters;
4 groene energie.

29. Het MER vermeldt op blz. 16/172 dat de vestiging van een autofabriek op dit moment niet direct wordt verwacht. Niettemin bevat het MER een "Gevoeligheidsanalyse ontwikkeling met automotive" (paragraaf 17.4). Volgens deze paragraaf heeft de vestiging van een groot automotive-bedrijf in de Oostpolder ingrijpende gevolgen: de verkeersgeneratie van het plangebied zal bijna verdubbelen, de N46 (provinciale weg Groningen - Eemshaven) bij Bedum moet worden verdubbeld, het traject N33-midden (bij Appingedam) moet worden verdubbeld, een upgrade van het traject N33-noord is nodig, en voor wat betreft de N363 (provinciale weg van Winsum via o.a. Warffum, Uithuizen, Roodeschool naar Spijk) zal de leefbaarheid en verkeersveiligheid in de dorpen waar deze weg doorheen leidt, verder onder druk komen te staan.

Indien in de Oostpolder een groot automotive-bedrijf (productie/assemblage) wordt gevestigd, kan de verkeersgeneratie van het plangebied toenemen van maximaal 13.000 naar ongeveer 25.000 ritten per dag. Dit betekent bijna een verdubbeling van de verkeersgeneratie. Het effect op het gebruik van het lokale wegennet is in afbeelding 17.1 opgenomen.

(...)
Voor zowel de verkeersafwikkeling als de leefbaarheid/ verkeersveiligheid worden de effecten voor het wegverkeer negatiever. Op de Eemshavenweg (N46) zal de capaciteit ter hoogte van Bedum worden overschreden, waardoor het nodig is om dit traject eerder verdubbelen. Dit geldt eveneens voor het traject N33-midden. Tevens is een upgrade nodig van het traject N33-noord, omdat anders de verkeersveiligheid te veel onder druk komt te staan. Met andere woorden: de ontwikkeling van het plangebied met automotive leidt tot noodzakelijke ingrepen op hoofdwegennet. Daarnaast wordt verwacht dat de leefbaarheid en verkeersveiligheid op de komtraverses van de N363 meer onder druk komen te staan. De verkeersintensiteit zal dan op deze traverses met circa 40 % toenemen.
(MER, blz. 98-99/172)

30. Naast deze ingrijpende gevolgen op het hoofdwegennet in de provincie, hebben de extra verkeersstromen nadelige effecten op het gebied van geluid, natuur (stikstofdepositie) en gezondheid (luchtkwaliteit). Deze effecten zijn in het MER niet onderzocht. Deze niet-onderzochte effecten zijn niet te onderschatten.

De effecten van deze extra verkeersstromen in deze gevoeligheidsanalyse zijn niet bepaald voor de andere verkeersgerelateerde thema's, zoals geluid, stikstofdepositie en natuur. Als de vestiging van een groot automotive-bedrijf mogelijk moet zijn binnen de ontwikkeling

van het bedrijventerrein Oostpolder, zal dit in het projectMER nog onderzocht moeten worden. De milieueffecten zijn dan groter voor verkeer, geluid, externe veiligheid, natuur (vanwege extra stikstofuitstoot), luchtkwaliteit en gezondheid. Kwalitatief kan over deze milieueffecten worden gesteld: de totale verkeersproductie stijgt van 12.000 mvt/etmaal naar circa 25.000 mvt/etmaal, met meer emissie van geluid, stikstof, NOx en fijnstof tot gevolg. De geluidsbelasting op de gevels neemt daardoor verder toe, evenals de risico's voor stikstofdepositie op Natura 2000-gebieden. Ook zijn er grotere effecten op de luchtkwaliteit en de gezondheid te verwachten.
MER, blz. 99/172

31. In de ontwerp-structuurvisie neemt u geen helder standpunt in over automotive. Enerzijds stelt u dat uit onderzoek is gebleken dat de Oostpolder minder aantrekkelijk is voor automotive. Om die reden zijn in het MER de (vele en ingrijpende) milieueffecten van de automotive niet nader onderzocht. Anderzijds lijkt u de mogelijkheid open te willen houden om, als de mogelijkheid zich voordoet, hier toch een autofabriek te vestigen:

Automotive
De vestiging van een autofabriek wordt op dit moment niet direct verwacht. De provincie en gemeente willen echter wel ruimte bieden om een autofabriek te accommoderen als de kans zich voordoet. Ook dit is namelijk elektriciteitsintensieve industrie die veel toegevoegde waarde en arbeidsplaatsen met zich meebrengt.
MER, blz. 16/172

32. Cliënte verzoekt u om een duidelijk standpunt in te nemen: wilt u wel of geen automotive toelaten in de Oostpolder. Indien u automotive wel wilt toelaten in de Oostpolder, dan dienen alle milieugevolgen daarvan te worden onderzocht. Dat is nu niet gedaan. Het MER schiet tekort. De effecten van de extra verkeersstromen op de thema's geluid, natuur (stikstofdepositie), gezondheid (luchtkwaliteit) en veiligheid zijn niet nader onderzocht.

33. Gelet op het feit dat de vestiging van automotive volgens het MER "op dit moment niet direct" wordt verwacht en gelet op de ingrijpende verkeers- en milieueffecten van automotive verzoekt cliënte u om – voor het geval u zou overgaan tot vaststelling van de structuurvisie – hierin expliciet op te nemen dat automotive niet toelaatbaar is in de Oostpolder.

34. In dit verband wijst cliënte erop dat elders in Nederland al een vestigingsplek beschikbaar komt voor een autofabriek: de bestaande autofabriek van VDL NedCar in Born (Limburg). Deze komt volgend jaar beschikbaar. In maart 2024 loopt het contract van die fabriek met BMW af. Voor zover uit de media bekend is nog geen nieuwe grote klant voor de fabriek gevonden.

VDL Nedcar produceert nu nog een serie Mini's, maar het contract met BMW loopt in maart volgend jaar af. Er is nog geen nieuwe klant gevonden, waardoor het grootste deel van zo'n 4000 banen op de tocht staat.

Bron: NOS Nieuws, maandag 8 mei 2023, 06:24 "Werknemers VDL Nedcar leggen opnieuw werk neer"

35. Na het vervallen van automotive resteren nog drie toegelaten bedrijfstypen: waterstof, batterijen en datacenters. Voor die drie categorieën zou de Oostpolder dan moeten worden ontwikkeld naar industrieterrein. Van die drie zijn de komst van waterstof en batterijen onzeker en de komst van datacenters ongewenst en onnodig.

36. Aangezien bijna 50% van het oppervlak van de Oostpolder en bijna 85% van de werkgelegenheid samenhangt met automotive, waarvan u de komst onwaarschijnlijk acht, is een fundamentele herziening van de plannen nu al noodzakelijk.

Aanlanding elektriciteit van zee

37. De ontwerp structuurvisie gaat ervan uit dat vanaf 2031 minimaal 4,7 GW elektriciteit aan land komt, afkomstig van grootschalige windparken in de Noordzee (zie structuurvisie, blz. 19, noot 7), en later mogelijk nog meer. Om de elektriciteit van zee aan te sluiten op het bestaande net op land, is energie infrastructuur nodig, zoals converterstations en nieuwe hoogspanningsstations. Voor deze energie infrastructuur zou volgens TenneT 40 of 50 hectare oppervlakte nodig zijn.

38. Of deze infrastructuur in de Oostpolder moet komen, staat echter nog niet vast. Uit de Stec-notitie blijkt dat TenneT en de provincie momenteel bezig zijn met onderzoek van *"een aantal locaties op mate van geschiktheid en wenselijkheid. Plaatsing van energie infrastructuur op de Oostpolder is één van de opties."* (Stec-notitie, bijlage blz. 7). Er zijn blijkbaar andere locaties in beeld. Zolang de uitkomst van dit onderzoek niet vaststaat, is het voorbarig om ervan uit te gaan dat de Oostpolder de meest geschikte en wenselijke locatie is voor de energie infrastructuur.

39. Ook is niet duidelijk hoe na de voorgenomen sluiting van de RWE-centrale in 2030 kan worden gegarandeerd dat er voldoende (duurzame) elektriciteit beschikbaar zal zijn voor een constante levering aan grootverbruikers in de Oostpolder.

Water

40. Volgens de ontwerp structuurvisie (blz. 19) worden de effecten op zowel waterkwantiteit als waterkwaliteit negatief beoordeeld. Aan deze negatieve beoordelingen gaat u te gemakkelijk voorbij.

41. Volgens het MER-Deelrapport Water hebben in ieder geval hyperscale datacenters grote behoefte aan koelwater (zie hiervoor bij punt 25). Hoe groter het datacenter, des te meer water benodigd is. Naast datacenters kunnen ook andere bedrijven behoefte hebben aan water voor koeling of als proceswater. Uit het hiervoor vermelde artikel uit de Volkskrant (zie hiervoor bij punt 19) blijkt dat ook een batterijenfabriek een hoog waterverbruik kent. Dit geeft reden tot zorg.

Nieuwe bedrijven in de Oostpolder kunnen ook wateraanvoer nodig hebben voor koeling. Naar verwachting zal dit zoet water zijn.
MER, Deelrapport Water, blz. 24/47

42. In het MER-Deelrapport Water wordt opgemerkt dat "grote hoeveelheden zoet water" niet voorhanden zijn in het plangebied . Tegelijkertijd wordt aangegeven dat niet bekend is wat de watervraag zal zijn en dat om die reden verder niet naar milieueffecten van wateronttrekking is gekeken.

Grote hoeveelheden zoet water voor gebruik als koelwater of proceswater zijn rondom het plangebied niet voorhanden, en zullen vermoedelijk van grotere afstand moeten worden aangevoerd (omgeving Eemskanaal). In vervolgfasen zal moeten blijken wat de watervraag precies is, en welke bron hiervoor gebruikt kan worden. Op dat moment kan verder naar milieueffecten van de wateronttrekking worden gekeken.
Resumerend: door een verwachte (maar nog niet bekende) extra vraag naar koel- of proceswater wordt dit beoordeeld als een negatief effect (-).
MER, Deelrapport Water, blz. 24/47

43. De conclusie is dat grootschalige bedrijven een grote watervraag zullen hebben terwijl grote hoeveelheden zoet water niet voorhanden zijn. Water wordt steeds meer een schaars goed. De effecten van de vestiging van de grootschalige bedrijven op zowel waterkwantiteit als waterkwaliteit (vervuiling) zijn onvoldoende onderzocht.

44. Verder zij erop gewezen dat in de stukken geen verband wordt gelegd met het Regionale Waterplan. Op grond van de Waterwet leggen provinciale staten in een of meer regionale waterplannen de hoofdlijnen vast van het in de provincie te voeren waterbeleid. Uw plannen voor de vestiging van grootverbruikers van water in de Oostpolder hebben grote invloed op het te voeren waterbeleid.

Stikstofdepositie

45. De gebiedsontwikkeling van de Oostpolder zal leiden tot stikstofdepositie op Natura 2000-gebieden. Deze depositie wordt veroorzaakt door (zie ook MER, blz. 56):
    - de aanleg/bouw van het bedrijventerrein en de groen-blauwe zone: *aanlegfase*.
    - het in bedrijf zijn van bedrijven en inrichtingen: *gebruiksfase industrie*.
    - verkeer dat gegenereerd wordt door het bedrijventerrein en de groen-blauwe zone: *gebruiksfase verkeer*.

46. In het MER is uitsluitend de stikstofdepositie in de *gebruiksfase verkeer* berekend. De stikstofdepositie in de aanlegfase en gebruiksfase industrie is ten onrechte buiten beschouwing gelaten. Hierdoor ontstaat een onvolledig en daardoor onjuist beeld van de haalbaarheid van de gebiedsontwikkeling. Uw college is nota bene bevoegd gezag voor de Wet natuurbescherming, waar ook de beoordeling van stikstofdepositie op Natura 2000-gebieden onder valt.

47. Voor de *aanlegfase* zijn volgens het MER geen stikstofdepositieberekeningen uitgevoerd "omdat nog te weinig informatie beschikbaar is over de aanleg" (MER blz. 56). Dat nog geen concrete informatie beschikbaar is, is duidelijk. Maar ook is duidelijk dat in de aanlegfase onvermijdelijk sprake zal zijn van uitstoot (NOx) die tot stikstofdepositie zal leiden. Het buiten beschouwing van deze stikstofdepositie is niet realistisch. Temeer nu het hier niet gaat om de ontwikkeling van een enkel perceel, maar van een gebied van 600 hectare. De transformatie van dit gebied in bedrijventerrein en een groenblauwe zone gaat gepaard met uitzonderlijk veel en intensief werkverkeer en grondverzet over een lange periode. Van de stikstofdepositie die hierdoor wordt veroorzaakt zal op zijn minst een aannemelijke schatting dienen te worden gemaakt.

48. Als bijkomende reden voor het achterwege laten van de stikstofdepositie in de aanlegfase noemt het MER (blz. 56): *"Daarnaast leiden de tijdelijke effecten van de aanlegfase niet tot zodanige andere effecten, dat er een andere afweging ontstaat voor de locatiealternatieven"*. Anders gezegd: het maakt voor de stikstofdepositie weinig verschil of de aanleg plaats vindt in de Oostpolder of op een alternatieve locatie. Dit is geen reden om de stikstofdepositie buiten beschouwing te laten: immers op elke locatie zal sprake zijn van stikstofdepositie in de aanlegfase.

49. Voor de *gebruiksfase industrie* hoeft volgens het MER evenmin rekening te worden gehouden met stikstofdepositie, omdat uitgegaan wordt van een aardgasvrij industrie-terrein. Daarmee zou het industrieterrein emissieloos qua stikstof zijn (MER blz. 56 en Deelrapport stikstofdepositie blz. 16). Dit is nieuw: in de ontwerp structuurvisie vermeldt u niet dat aan bedrijven die zich in de Oostpolder willen vestigen de voorwaarde zal worden gesteld dat zij emissieloos qua stikstof zijn.

50. Ik verzoek u hierover duidelijkheid te geven: stelt u aan bedrijven die zich in de Oostpolder gaan vestigen de voorwaarde dat deze emissieloos qua stikstof zijn? Hier dringt zich ook een vervolgvraag op: heeft u onderzocht of en in hoeverre deze voorwaarde invloed heeft op de bereidheid van bedrijven om zich hier fossielvrij te vestigen? Indien u deze voorwaarde niet expliciet zult stellen, dan valt niet uit te sluiten dat ook fossiele bedrijven zich zullen vestigen in de Oostpolder en heeft u ten onrechte geen rekening gehouden met stikstofdepositie in de gebruiksfase industrie.

51. Ten slotte wordt hier herhaald dat in het geval ook automotive wordt gevestigd in de Oostpolder, de verkeersgeneratie bijna zal verdubbelen waardoor de stikstofdepositie aanzienlijk zal toenemen. De stikstofdepositie die hierdoor wordt veroorzaakt is niet onderzocht (zie hiervoor bij punt 30).

Nut en noodzaak natuur ontbreekt

52. In de zienswijze van 2022 heeft cliënte er al op gewezen dat het nut en de noodzaak van een groenblauw raamwerk en infrastructuur ter grootte van maar liefst 200 hectare (1/3 deel van de Oostpolder), niet is onderbouwd. Het zonder gegronde reden wegbestemmen van landbouwgrond voor natuurdoeleinden is in strijd met een goede ruimtelijke ordening

en met de eisen die de Omgevingswet stelt aan een fysieke leefomgeving en een goede omgevingskwaliteit.

53. Hoofdstuk 5 van de ontwerp structuurvisie bevat een landschapsvisie, maar een deugdelijke onderbouwing waarom maar liefst 1/3 deel van de Oostpolder benodigd is voor een groenblauwe zone, ontbreekt.

Oostelijke blok van cliënte

54. Dwars door het oostelijke blok van cliënte is in een noord-zuid geörienteerde lijn een groenblauwe zone geprojecteerd die het oostelijke blok in tweeën deelt. Het is onbegrijpelijk waarom hier een groenblauwe zone is geprojecteerd: er loopt hier geen watergang. De landbouwgronden van cliënte zijn een aaneensluitend geheel die samen één blok vormen.

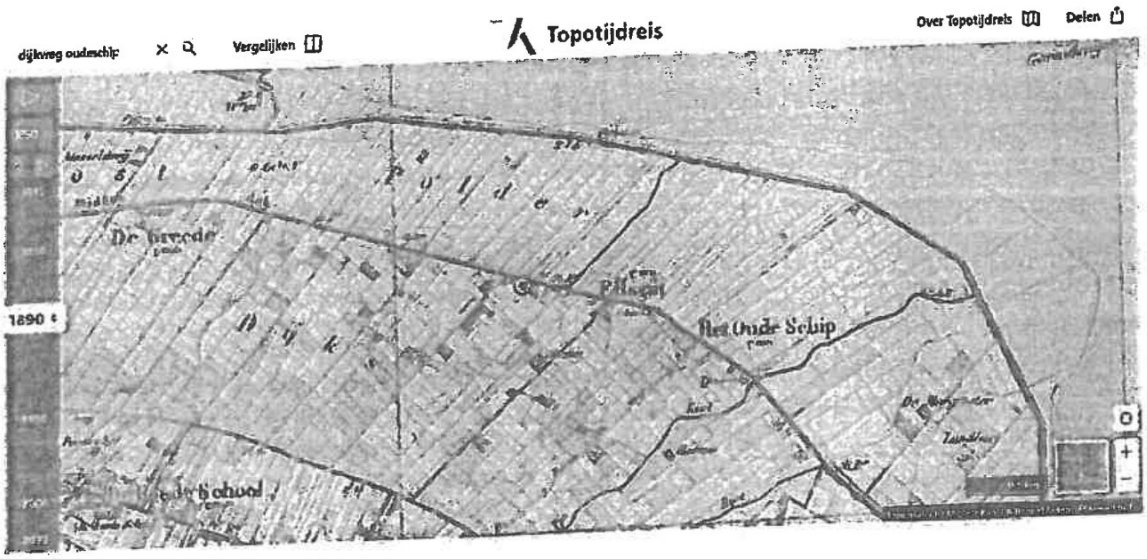
55. In de landschapsvisie (par. 5.2 ontwerp structuurvisie) maakt u melding van drie maren (waterlopen): de Groote Tjariet, Buntriet en de hiertussen liggende. Met de "hiertussen liggende" doelt u op de groenblauwe zone die u heeft geprojecteerd dwars door het oostelijke blok van cliënte. U vermeldt daarover: "*De tussenliggende dient te worden hersteld.*" Er ligt hier geen watergang en ook in het nabije verleden heeft hier geen watergang gelegen (in een verder verleden bestond het gehele Oostpoldergebied uit water), zodat ook van herstel van een watergang geen sprake kan zijn.

56. Ook in het MER Deelrapport Landschap wordt ten onrechte melding gemaakt van een waterloop, waarmee het tracé van de groenblauwe zone op het oostelijke blok van cliënte wordt bedoeld. Volgens het Deelrapport Landschap ligt hier een oude waterloop die ingepast wordt in de nieuwe inrichting en zo herkenbaar blijft als waterloop.

> *In de Oostpolder loopt de Groote Tjariet, het Buntriet en een andere oude waterloop. Deze waterlopen zijn landschappelijk van waarde. De waterlopen worden ingepast in het bedrijventerrein en voorzien van een groene zone rondom. Zo blijven ze herkenbaar als waterloop, hoewel de ruimtelijke context zichtbaar verandert. Ze helpen tevens met het zichtbaar houden van de onderliggende landschapsstructuur en het 'transparant' houden van het bedrijventerrein.*
> MER, Deelrapport Landschap blz. 31/46

Nogmaals: dit is onjuist. Er ligt geen waterloop in het oostelijke blok. In de ontwerp structuurvisie is een geheel nieuwe waterloop met groenblauwe zone bedacht en geprojecteerd op het oostelijke blok van cliënte.

57. Op de website www.topotijdreis.nl van het kadaster is geen watergang in het oostelijke blok van cliënte te ontdekken. Hieronder is een kaart van de Oostpolder uit 1890 afgebeeld. Hierop zijn wel de Groote Tjariet (oostelijk) en de Buntriet (westelijk) zichtbaar. Een tussenliggende watergang staat op de kaart niet aangegeven.

58. Als de structuurvisie al zou worden vastgesteld, dan verzoek ik u om de groenblauwe zone in het oostelijke blok te schrappen en te vervangen voor bedrijventerrein (paars).

Oostelijke en westelijke blok

59. Aan de zuidzijde van het plangebied, langs de Dijkweg, is een groene bufferzone voorzien. Omdat het oostelijke en westelijke blok min of meer doorloopt tot aan de Dijkweg, valt de bufferzone ook over het oostelijke en westelijke blok. Niet duidelijk is waarom de bufferzone zo breed moet zijn. Op de inrichtingskaart (ontwerp structuurvisie, blz. 49/54) staat ter plaatse van het westelijke blok en het oostelijke blok zelfs de aanduiding vermeld "zoekgebied verbreden bufferzone", zodat de bufferzone hier mogelijk nog breder wordt. Voor het geval er (goede) redenen zijn voor een zo brede bufferzone, dan heeft u niet onderbouwd waarom de bestaande agrarische bestemming in deze zone niet behouden kan blijven. Er is geen noodzaak om de agrarische bestemming te wijzigen in een bestemming natuur.

60. Feitelijk fungeert nu de hele Oostpolder als een agrarische bufferzone tussen de Dijkweg en het industrieterrein Eemshaven. Deze agrarische bufferzone doet recht aan de landschappelijke openheid van het gebied. In de ontwerp structuurvisie wordt het industrieterrein in zuidelijke richting uitgebreid richting de Dijkweg, waardoor de bufferzone (nu de gehele Oostpolder) wordt versmald tot alleen de zuidelijke strook van de Oostpolder langs de Dijkweg. Niet valt in te zien waarom deze bufferstrook niet agrarisch kan blijven, maar nu zou moeten worden ingericht als groene zone. Een goede onderbouwing hiervoor ontbreekt.

Samenvattend

De onderbouwing van de ontwerp structuurvisie schiet op veel punten tekort. Het nut en de noodzaak van de transformatie van de Oostpolder naar industrieterrein zijn niet aangetoond. Hoe

de doelen van provincie en gemeente met deze transformatie worden bereikt is niet duidelijk. Ook het nut en de noodzaak van de transformatie van landbouwgrond naar groenblauwe zone zijn niet aangetoond, zowel wat betreft de groenblauwe zone over het oostelijke blok, waar geen waterloop ligt, als wat betreft de bufferzone langs de Dijkweg over het oostelijke blok en het westelijke blok.

Namens cliënte verzoek ik u primair de plannen niet verder te ontwikkelen en de structuurvisie niet ter vaststelling voor te leggen aan provinciale staten.

Subsidiair, in het geval u zou besluiten tot het doorzetten van de plannen, verzoek ik u om de inrichting van het plangebied zodanig te wijzigen dat de noord-zuid geörienteerde groenblauwe zone op het oostelijke blok komt te vervallen en dat de groene bufferzone langs de Dijkweg haar huidige agrarische functie (in ieder geval ter plaatse van het oostelijke en westelijke blok van cliënte) zal behouden.

Met vriendelijke groet,

[redacted]

[redacted]

Bijlage: artikel Volkskrant 12 juni 2023

De Volkskrant, 12 juni 2023

Reportage

Een Chinese batterijenfabriek? Nee bedankt, zeggen deze Hongaren

President Viktor Orbán wil van Hongarije een topproducent van elektrische-autobatterijen maken. Maar het plaatsje Mikepércs verzet zich fel tegen de komst van een Chinese batterijenfabriek. 'Dit is een verbond tussen China en de Duitse auto-industrie.'

Arnout le Clercq12 juni 2023, 05:00

Éva Kozma en Enikö Pásztor (rechts) bij het bouwterrein. Beeld Akos Stiller voor de Volkskrant

Éva Kozma en Enikö Pásztor (rechts) bij het bouwterrein.Beeld Akos Stiller voor de Volkskrant

Graafwagens rijden af en aan op het terrein waar de grootste fabriek voor autobatterijen in de Europese Unie moet verschijnen. Opnieuw gaat een graafarm de grond in. 'De hele bodem is hier al weggehaald', klaagt omwonende Éva Kozma (47). 'Zestig centimeter vruchtbare landbouwgrond.' Voor haar ligt een bouwput van meerdere hectares vol bedrijvigheid. Enikö Pásztor (65) legt net uit hoe hun stukje Hongarije aan het veranderen is, als een vrachtwagen zijn lading in een beek loost. 'God weet wat daar gedumpt wordt.'

Dit is nog maar het begin. Premier Viktor Orbán heeft grootse plannen: Hongarije moet het centrum voor de productie van lithiumbatterijen in de Europese Unie worden. De EU wil vanaf 2035 auto's met verbrandingsmotoren uitbannen. Orbán ziet een kans in de groeiende behoefte aan batterijen voor elektrische auto's. Voor 2030 moeten in het land meer dan twintig batterijenfabrieken verrijzen, twee staan er al.

Later dit jaar begint de bouw van het vlaggeschip van de Hongaarse ambities: een fabriek van 7,3 miljard euro naast de oostelijke stad Debrecen, de grootste van zijn soort in de EU. Met een capaciteit van 100 Gigawattuur (GWh) kan ze een miljoen auto's van batterijen voorzien. De afnemers zijn automerken als Mercedes-Benz (partner in de bouw van de fabriek), BMW en Volkswagen, die al in Hongarije zitten. Orbán schiep afgelopen jaren een gunstig klimaat voor autofabrikanten. De industrie is goed voor eenvijfde van de Hongaarse export.

De plek bij Debrecen waar de grootste fabriek voor autobatterijen in de EU moet komen. Beeld Akos Stiller voor de Volkskrant

De plek bij Debrecen waar de grootste fabriek voor autobatterijen in de EU moet komen.Beeld Akos Stiller voor de Volkskrant

Hongarije bouwt de batterijenfabriek niet zelf. Het land nodigt daarvoor het Chinese bedrijf CATL uit, de grootste producent van lithiumbatterijen ter wereld. China ontpopte zich afgelopen jaren tot marktleider op het gebied van batterijen voor elektrische auto's. China specialiseert zich in de verwerking van lithium tot eindproduct en verwierf een dominante plek in een industrie die van groot belang is voor de energietransitie.

Maar als het aan de omwonenden ligt, komt de fabriek er niet. Nog voordat de bouw begint, stuit Orbán op hardnekkige weerstand. Mikepércs (5.300 inwoners), pal naast de geplande fabriek, verzet zich als een Gallisch dorpje tegen de komst van CATL. Inwoners zijn bang voor milieuvervuiling, droogten en buitenlandse arbeidsmigranten. De Hongaarse regering noemt de bezwaren 'fake news'. Tegenstanders zouden zich tegen 'het nationaal belang van Hongarije' keren.

Moeders

De ruime achtertuin van Enikö Pásztor vormt een schril contrast met de industriële woestenij naast haar woonplaats. Ze heeft haar eigen biologische tuin met bloemen en gewassen, in een kleine kas krioelen slakken. Iets verder staat een ambachtelijke waterput. 'Ik kom uit een lange traditie van burgers in Debrecen die met één been in de stad en het andere op het platteland staan', legt Pásztor uit. Twee jaar geleden verhuisde ze naar het landelijke Mikepércs.

De landelijke plannen van de regering vindt Pásztor 'absurd'. 'Twintig batterijenfabrieken in zo'n klein land. Waarom moeten wij alle batterijen maken voor elektrische auto's? Waarom moeten wij met milieuvervuiling zitten zodat de lucht op andere plekken in Europa schoner wordt?' Pásztor richtte samen met Eva Kozma een actiegroep op, 'de Moeders van Mikepércs'. Bij Pásztor thuis sommen de twee vrouwen geagiteerd hun bezwaren op.

Enikö Pásztor van de actiegroep de Moeders van Mikepércs. Beeld Akos Stiller voor de Volkskrant

Enikö Pásztor van de actiegroep de Moeders van Mikepércs.Beeld Akos Stiller voor de Volkskrant

De uitstoot en het lawaai. De opoffering van vruchtbare grond voor een groot fabrieksterrein. De gevolgen voor het grondwater, in een regio die afgelopen zomer ook nog eens met verschroeiende droogte kampte. De Moeders grijpen hun bezwaren niet uit de lucht. Bij een bestaande batterijenfabriek in de stad Göd is vervuiling in het grondwater aangetroffen. Kort daarop verwijderden de autoriteiten de waterkwaliteitsmeter.

Het waterverbruik van een batterijenfabriek is groot, volgens de autoriteiten tussen de drie- en zesduizend kuub water per dag. Ondertussen wordt de capaciteit om water naar het fabrieksterrein te leiden, vergroot tot 40 duizend kuub per dag (de dagelijkse hoeveelheid drinkwater van het 200 duizend inwoners tellende Debrecen). Voor critici is dit een signaal dat de fabriek meer zal verbruiken. CATL zegt dat 70 procent van het water 'grijs water' is, gefilterd uit het riool.

Volgens bewoners is dit een rookgordijn, waarmee het bedrijf pas op de proppen kwam na protesten. Deskundigen mengen zich in de touwtrekkerij over het grondwater. Dat wordt hen niet in dank afgenomen. De directeur van het wateronderzoeksinstituut in Debrecen werd begin dit jaar uit zijn functie ontheven. Hij had in een publicatie aangetoond dat de fabriek meer water gebruikt dan CATL voorspiegelt en mogelijk milieuschade aanricht.

Bang voor China

Het verzet tegen de fabriek is niet zomaar een nimby (not in my backyard)-protest. Economen kraken de plannen van Orbán. De batterijenstrategie is luchtfietserij, stelt econoom Dora Györffy. De regering noemt de plannen een banenmotor en een noodzakelijke investering om de concurrentiepositie van het land te verbeteren. 'Maar het batterijenplan heeft geen toegevoegde waarde voor de Hongaarse economie', zegt Györffy in haar kamer van de Corvinus Universiteit in Boedapest. 'We komen alles tekort: energie, water, arbeidskrachten, innovatie. Het enige wat Hongarije kan bieden, is plek om de fabrieken te bouwen.'

Waarom volhardt de regering dan in haar plannen? 'Ze geloven dat de vraag naar batterijen toeneemt en dat wij dat moeten produceren. Het is megalomanie', zegt Györffy. 'Hongarije wil groot in iets zijn. En het land is zo gecentraliseerd dat als Orbán eenmaal iets in zijn hoofd heeft, het moet gebeuren.' De regering lokte CATL volgens Chinese staatsmedia met 800 miljoen euro aan belastingvoordelen en infrastructuur naar Hongarije, terwijl de economie er beroerd voor staat. Er is nog een argument, zegt Györffy. 'Geopolitiek. Dit is een verbond tussen China en de Duitse auto-industrie met Hongarije in het midden, profiterend van beide kanten.'

De Grote Kerk van Debrecen. Beeld Akos Stiller voor de Volkskrant

De Grote Kerk van Debrecen.Beeld Akos Stiller voor de Volkskrant

Márton Tompos, parlementariër voor oppositiepartij Momentum, maakt zich hier grote zorgen om. 'Het is een geopolitieke troefkaart voor Orbán als hij onderhandelt met Brussel en Washington. Als hij zijn zin niet krijgt, gaat

hij naar de Chinezen.' Orbán flirt al met China sinds 2014, toen hij met de zogenoemde 'Oostelijke Opening' de banden met het Aziatische land aanhaalde. Tompos is daar fel op tegen. Hongarije is straks nog afhankelijker van de grillen van Beijing. De Chinese industrie en geopolitieke belangen zijn niet te scheiden, zegt Tompos. 'Het is een eenpartijstaat, niets is onafhankelijk van de partij.'

'We hebben al busjes met Aziatische werknemers gezien', zegt Enikö Pásztor bezorgd. 'We zijn niet voorbereid op de komst van andere culturen.' De fabriek is goed voor negenduizend arbeidsplaatsen, maar de regionale arbeidsmarkt kampt met krapte. In een reactie laat CATL weten vooral Hongaren te willen aannemen. Het bedrijf denkt dat Hongaren naar de regio zullen verhuizen. Voor gespecialiseerde functies heeft het bedrijf Chinese werknemers. Inwoners zijn er niet gerust op, gezien de komst van arbeidsmigranten bij de bestaande batterijenfabriek in Göd. Pásztor wijst naar de Hongaarse regering. 'Zij zeggen al jaren dat er geen migranten naar Hongarije moeten komen. De overheid heeft deze zaadjes zelf geplant.'

Dierbare vriend

'Hongarije is geen multiculturele samenleving', voegt burgemeester Zoltán Timár toe, lid van regeringspartij Fidesz. En Mikepércs is te klein. 'We hebben gewoon geen plek voor deze mensen.' Wie zich in Hongarije verzet tegen de stoomwals van de regering, zoals de Moeders van Mikepércs, staat er doorgaans alleen voor: de lokale politiek schikt zich naar de landelijke partijlijn. Maar hier niet. Timár is uitgesproken tegenstander van de fabriek. Hij vindt het gevaarlijk. 'In januari is in Frankrijk nog een warenhuis met lithiumbatterijen in brand gevlogen.'

Burgemeester Zoltán Timár Beeld Akos Stiller voor de Volkskrant

Burgemeester Zoltán TimárBeeld Akos Stiller voor de Volkskrant

Als Timár over straat loopt, groet iedereen hem. Hij is al meer dan twintig jaar burgemeester. In de kast van zijn kantoor prijkt een verjaardagskaart van Viktor Orbán. 'Gefeliciteerd, mijn dierbare vriend', staat er in gekalligrafeerde letters naast een portret van de premier. Niets bijzonders, vindt Timár. 'Je hebt oog voor elkaar, als lid van dezelfde partij.' Wat hij wel bijzonder vindt, én teleurstellend: hem is niets gevraagd. De fabriek verrijst weliswaar op land van de aangrenzende gemeente Debrecen, waar de burgemeester juist voorvechter is van de fabriek. Maar Timárs burgers zitten er het dichtst op.

De burgemeester is lang niet de enige die inspraak wil. Vorig jaar zomer werden de bouwplannen aangekondigd als een voldongen feit. Pas veel later, in januari, vonden twee inspraakavonden plaats. Die liepen uit op chaos. Boze bewoners buitelden over elkaar heen om luidkeels te klagen, de autoriteiten werden uitgemaakt voor rotte vis. De twee avonden maakten indruk: inmiddels is de wet rondom inspraakavonden aangepast zodat ze ook zonder publiek kunnen worden gehouden.

De woede van mondige middenklassers uit eigen kring is even wennen voor de regering. Normaal gesproken is de steun voor Fidesz in deze hoek van het land groot. Het idyllische Mikepércs, waar bewoners langs de sierlijke dorpskerk fietsen en ooievaars nesten in de elektriciteitspalen bouwen, is Hongarije zoals Fidesz het graag ziet: christelijk, met sterke traditionele wortels en grote families met jonge kinderen. 'Jonge gezinnen uit de middenklasse trekken hierheen. Het geboortecijfer is hoog', zegt burgemeester Timár.

Landverraders

'Ze noemen ons huurlingen van Soros (de filantropische miljardair die al jaren een zondebok is in Hongarije, red.)', zegt Pásztor. De regering raakt zenuwachtig van de protesten, de reactie is fel. Minister van Buitenlandse Zaken Péter Szijjartó suggereerde dat demonstranten buitenlandse belangen dienen om Hongarije te schaden. Staatsmedia pompen deze boodschap gretig rond. Op sociale media worden activisten als Kozma en Pásztor 'landverraders' genoemd. De behandeling die eerder andere tegenstanders van de Hongaarse regering ten deel viel, treft nu de Moeders van Mikepércs.

'Opeens zijn wij de vijand', zegt Pásztor. Schokkend, vinden beide vrouwen. 'Ik kom uit een conservatieve en traditionele familie', zegt Pásztor. 'Ik steunde de regering. Maar nu niet meer.' Ze hebben niets te verliezen – ze zijn bijvoorbeeld niet afhankelijk van werkgevers – en daarom vormen ze een bedreiging, denkt Kozma. 'Niets zo gevaarlijk als vrouwen die voor zichzelf denken.' Pásztor: 'We zijn alleen bang voor de fabriek.'

De onvrede verspreidt zich naar Debrecen, een bastion van de regeringspartij. Hier voert gemeenteraadslid en voorzitter van het plaatselijke burgerforum Zsolt Gondola strijd tegen de fabriek. 'We horen al jaren van de regering: Hongaars land is niet te koop, we willen geen multinationals en er komen geen migranten', zegt hij in zijn kantoor. 'Nu verkopen ze ons land aan een multinational die hier buitenlanders naartoe haalt.' In mei kondigde de regering de bouw van een nieuwe, kleinere fabriek bij Debrecen aan.

Gemeenteraadslid Zsolt Gondola. Beeld Akos Stiller voor de Volkskrant

Gemeenteraadslid Zsolt Gondola.Beeld Akos Stiller voor de Volkskrant

Maar het landsbelang dan, zoals de regering beweert? 'Hongaarse belangen zijn wat Hongaren als hun belangen zien', zegt Gondola. 'Wij zijn Hongaren en we willen geen fabriek.' Landelijke oppositiepartijen proberen een referendum te organiseren over de fabriek, maar de Kiescommissie wijst dit steeds af. 'Een referendum gaat niet gebeuren', zegt Gondola. Hij heeft een andere strategie. 'Volgend jaar zijn er lokale verkiezingen. De fabriek wordt het belangrijkste thema. Dan zullen we zien hoeveel draagkracht er is onder de inwoners.' Uit verschillende peilingen blijkt dat tussen de 60 en 70 procent van de inwoners tegen is.

Dan moet de bouw van de fabriek wel worden uitgesteld. De voorbereidingen gaan onverbiddelijk door. 'Tot die tijd moeten we vertragen', zegt Gondola. Inwoners hebben met succes de milieuvergunningen van CATL aangeklaagd, binnenkort zal een rechter zich daarover buigen. De Moeders van Mikepércs volgen deze tactiek. 'En ondertussen lawaai maken', zegt Eva Kozma. 'We krijgen geen ruimte in de Hongaarse media, dus moeten we extra luid zijn. We hebben geen andere keus dan optimistisch zijn.' En anders? Pásztor denkt even na. 'Mijn halve familie woont al in het buitenland. Als die fabriek er komt gaat de andere helft ook'.

De burgemeester van Debrecen sloeg een interviewverzoek af, het Hongaarse ministerie van Buitenlandse Zaken en Handel reageert niet op vragen van de Volkskrant.

Driehoek Advocaten B.V.
Dr. Klinkertweg 24
8025 BS Zwolle

[redacted]driehoekadvocaten.nl
[redacted]@driehoekavocaten.nl

Bijlage 3

Driehoek Advocaten

AANTEKENEN en per gewone post
Het College van B&W van de gemeente
Het Hogeland
Postbus 26
9980 AA UITHUIZEN

Zwolle, 29 januari 2024

e-mail : [redacted]@driehoekadvocaten.nl
tel : [redacted]

Ons kenmerk : 6799 Eemsland B.V. / Gebiedsontwikkeling Oostpolder
Uw kenmerk : zienswijze ontwerp beschikking Hogere Waarde geluid Oostpolder Eemshaven

Geachte heer/mevrouw,

Hierbij dien ik namens mijn cliënte de besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid **Eemland B.V.**, statutair gevestigd in de gemeente Groningen, kantoor houdende en bedrijf voerende aan de Buitenweg 4 te 9984 NS Oudeschip, en mede namens als (indirect) bestuurder de heer [redacted] die bewoner van de bedrijfswoning aan de Buitenweg 4 is, hun zienswijze met betrekking tot de ter inzage liggende ontwerp beschikking 'Hogere Waarde geluid Oostpolder Eemshaven' in.

De ontwerp beschikking waarop deze zienswijze betrekking heeft hangt samen met een drietal andere ontwerp besluiten, te weten met:

a. het Ontwerp Provinciaal Inpassingsplan Bedrijventerrein Oostpolder (PIP) en bijbehorend Project-MER;
b. het Ontwerp Exploitatieplan Oostpolder;
c. het Ontwerp besluit Veiligheidscontour Oostpolder.

Tegen de desbetreffende ontwerp besluiten heeft cliënte eveneens haar zienswijzen ingediend, bij de provincie Groningen. Afschrift van de zienswijzen is als **bijlage** bijgevoegd. De inhoud van deze zienswijzen geldt als hier herhaald en ingelast en maakt zodoende tevens deel uit van de

onderhavige zienswijze.

Uit de bij de provincie ingediende zienswijzen blijkt dat cliënte zich verzet tegen de voorgenomen ontwikkeling van de Oostpolder. Dat impliceert dat zij zich ook verzet tegen de ontwerp beschikking 'Hogere Waarde geluid Oostpolder Eemshaven', waarin voor haar woning een hogere geluidswaarde is voorzien.

De onderhavige ontwerp beschikking is zo te zien nodig om de door de provincie voorgestane – maar door cliënte bestreden – planontwikkeling mogelijk te kunnen maken. Als die planontwikkeling niet door zou gaan, zou de door uw gemeente voorgenomen beschikking niet nodig zijn. Voor dat geval gelieve u de beschikking niet vast te stellen.

Met vriendelijke groet,

[redacted]

Driehoek Advocaten B.V.
Dr. Klinkertweg 24
8025 BS Zwolle

[redacted]

[redacted]@driehoekadvocaten.nl
[redacted]@driehoekavocaten.nl

Zienswijze: Provinciaal Inpassingsplan Oostpolder

Aan: Provincie Groningen

Provincie Groningen
t.a.v. Projectorganisatie Oostpolder - [redacted]
Postbus 610
9700 AP Groningen

Van: [redacted] en [redacted] te [redacted] **Adres:** [redacted] **Datum:** 29 januari 2024

Betreft: Zienswijze op het Provinciaal Inpassingsplan Oostpolder

Geachte,

Met deze brief wil ik, als inwoner van Oudeschip, onze zienswijze indienen op het Provinciaal Inpassingsplan (PIP) Oostpolder, zoals vastgesteld door de Provincie Groningen. Wij hebben de documenten met betrekking tot dit plan, inclusief de milieueffectrapportage, grondig bestudeerd. Onze belangrijkste zorgen en suggesties zijn als volgt:

1. **Milieu-impact en Gezondheid**: Wij maken ons zorgen over de mogelijke negatieve effecten op het milieu en de gezondheid van de omwonenden, zoals vermeld in de milieueffectrapportage. Dit omvat zaken als luchtkwaliteit, geluidsoverlast en de impact op de lokale flora en fauna.

2. **Verkeersoverlast**: De toename van verkeer, vooral zwaar vrachtverkeer, kan leiden tot verkeerscongestie en verhoogde veiligheidsrisico's. Wij stellen voor om verkeersmaatregelen te treffen die de verkeersstroom verbeteren en de veiligheid voor de omwonenden waarborgen.

3. **Geluidsoverlast**: Wij zijn bezorgd over de potentiële geluidsoverlast van het bedrijventerrein. We verzoeken om strikte geluidsnormen en effectieve geluidsbeperkende maatregelen. Ook willen we graag aandacht voor het geluidsoverlast tijdens de bouwfase. In de documentatie konden we hier geen regels of limieten over vinden. Verder willen we dat er onafhankelijke metingen worden gehouden welke door ons inzichtelijk zijn, bijvoorbeeld via een website.

4. **Natuurbehoud en Landschap**: Wij waarderen de inspanningen voor het behoud van natuurlijke landschappen en de aanleg van groenblauwe zones, maar benadrukken de noodzaak voor verdere bescherming en uitbreiding van deze gebieden om de natuurlijke habitat te behouden en te verrijken. Ook willen we duidelijkheid over de groenstrook achter de dijk m.b.t het project PAWOZ.

5. **Sociale en Economische Impact**: Terwijl we de potentieel positieve economische impact van het PIP erkennen, vragen we om een evenwichtige benadering die ook de sociale impact en de kwaliteit van leven van de lokale gemeenschap in overweging neemt.

6. **Communicatie en Participatie**: Wij pleiten voor een transparante communicatie en actieve betrokkenheid van de lokale gemeenschap bij de verdere ontwikkeling van het PIP. Daar hoort bij dat we als inwoners meer tijd nodig hebben om al deze documenten door te werken. Nu kregen we wederom slechts 6 weken, en dan ook nog rondom kerst en oudjaar.

Dagen die voor iedereen vrije dagen behoren te zijn. Het doorwerken en lezen van duizenden pagina's bestuurlijke documentatie behoort daar niet bij, ook ellenlange bijeenkomsten op late tijdstippen zijn niet wat we nodig hebben. We verwachten dan ook dat er meer gedaan wordt om ons als inwoners tegemoet te komen. Dit is immers niet het enige plan waar we in participeren rondom de Eemshaven.

Wij vertrouwen erop dat onze zienswijze serieus wordt overwogen en dat er passende maatregelen worden genomen om de negatieve effecten van het PIP Oostpolder op onze gemeenschap te minimaliseren.

Met vriendelijke groet,

[redacted]

[redacted]

Zienswijze: Milieueffectrapportage (MER)

Aan: Provincie Groningen

Provincie Groningen
t.a.v. Projectorganisatie Oostpolder - [redacted]
Postbus 610
9700 AP Groningen

Van: [redacted] en [redacted] te [redacted] **Adres:** [redacted] **Datum:** 29 januari 2024

Betreft: Zienswijze op de Milieueffectrapportage (MER) voor het PIP Oostpolder

Geachte,

Als bewoners van Oudeschip nabij het geplande Provinciaal Inpassingsplan (PIP) Oostpolder, willen wij onze bezorgdheid uiten en onze zienswijze delen over de Milieueffectrapportage (MER) die bij dit project hoort. Na bestudering van de MER en de samenvatting ervan hebben wij de volgende punten van zorg:

1. **Impact op Luchtkwaliteit**: Wij maken ons zorgen over de potentiële verslechtering van de luchtkwaliteit als gevolg van het project, wat nadelige gevolgen kan hebben voor de gezondheid van de omwonenden.
2. **Geluidsoverlast**: De verwachte toename van geluidsoverlast, vooral in de nachtelijke uren, kan leiden tot significante verstoringen voor de lokale bewoners.
3. **Verkeer en Veiligheid**: De toename van het verkeer, met name van zwaar vrachtverkeer, kan leiden tot verkeerscongestie en veiligheidsrisico's voor de bewoners.
4. **Natuur en Landschap**: Wij zijn bezorgd over de invloed van het project op het lokale natuur- en landschap, inclusief mogelijke negatieve effecten op de biodiversiteit.
5. **Waterbeheer**: De impact van het project op het lokale waterbeheer, met name wat betreft afvoer en risico op overstromingen, baart ons zorgen.

Wij verzoeken de bevoegde autoriteiten om deze punten serieus te overwegen en te waarborgen dat de negatieve effecten op het milieu en de leefomgeving van de bewoners tot een minimum beperkt worden. Wij staan open voor verdere dialoog en samenwerking om tot een duurzame en verantwoorde ontwikkeling van het gebied te komen.

Met vriendelijke groet,

[redacted]

Zienswijze: Ontwerpbesluit Veiligheidscontour Oostpolder

Aan: Provincie Groningen

Provincie Groningen
t.a.v. Projectorganisatie Oostpolder - [redacted]
Postbus 610
9700 AP Groningen

Van: [redacted] en [redacted] te [redacted] **Adres:** [redacted] **Datum:** 29 januari 2024

Betreft: Zienswijze op het Ontwerpbesluit Veiligheidscontour Oostpolder

Geachte,

Wij, als bewoners van Oudeschip, willen onze zienswijze indienen met betrekking tot het ontwerpbesluit voor de veiligheidscontour rondom het bedrijventerrein Oostpolder.

1. **Risicobeheer en Veiligheid**: Onze grootste zorg ligt bij het beheer van risico's verbonden aan de bedrijfsactiviteiten en infrastructuur binnen het bedrijventerrein. Wij willen meer duidelijkheid over de maatregelen die genomen worden om de veiligheid voor de omwonenden te garanderen.
2. **Impact op de Woonomgeving**: Wij maken ons zorgen over de directe impact van deze veiligheidscontour op onze leefomgeving, met name wat betreft het geluid en de visuele impact.
3. **Nood- en Evacuatieplannen**: Gezien de aard van de bedrijfsactiviteiten, willen wij meer informatie over de nood- en evacuatieplannen die van kracht zijn in geval van een incident.
4. **Communicatie en Transparantie**: Wij verzoeken om regelmatige en duidelijke communicatie vanuit de autoriteiten over eventuele wijzigingen of updates met betrekking tot de veiligheidscontour en de bijbehorende risico's.

Wij hopen dat onze zorgen serieus worden genomen en dat er passende maatregelen worden getroffen om de veiligheid en het welzijn van de omwonenden te waarborgen. Wij staan open voor verdere dialoog en samenwerking.

Met vriendelijke groet,

[redacted] en [redacted] [redacted]

Zienswijze: Ontwerp Exploitatieplan Oostpolder – Totaaloverzicht

Aan: Provincie Groningen

Provincie Groningen
t.a.v. Projectorganisatie Oostpolder - [redacted]
Postbus 610
9700 AP Groningen

Van: [redacted] en [redacted] te [redacted] **Adres:** [redacted] **Datum:** 29 januari 2024

Betreft: Zienswijze op het Ontwerp Exploitatieplan Oostpolder – Totaaloverzicht

Geachte,

Als bewoners van Oudeschip, willen onze zienswijze indienen over het totale Ontwerp Exploitatieplan Oostpolder, inclusief de kadastrale gegevens, kostenramingen, en infrastructuurwerken:

1. **Kadastrale Gegevens en Eigendomsrechten**: Bezorgdheid over de impact van het plan op individuele eigendommen en de verdeling van grond binnen het gebied. Er moet rekening gehouden worden met dat hoewel de percelen voor de Oostpolder straks meer waard worden, de percelen van de huizen minder waard worden. Dit is een oneerlijke situatie als gevolg van deze plannen.
    1. We begrijpen deze zin niet, graag uitleg hierover: Dit exploitatieplan is dat het exploitatieplan wettelijk noodzakelijk is om het kostenverhaal zeker te stellen, maar het geenszins in de rede ligt te veronderstellen dat het tot kostenverhaal op en zelfrealisatie door de eigenaren komt. (pag. 10)
    2. Wat houdt een jaarlijkse herziening van het plan in? Krijgen we dan opnieuw inspraak?
2. **Kostenramingen en Financiële Lasten**: Zorgen over de omvang van de kosten en de verdeling hiervan onder de betrokken partijen. Er staat op pagina 28: Van dit bedrag is reeds € 1.676.391 !!!! aan gemaakte plankosten in de afgelopen drie jaar. We vinden het nogal moeilijk te verkroppen dat wij continue op vrijwillige basis betrokken moeten zijn en hier dus geen cent van terugzien. Behalve dan wat lantaarnpalen en nieuwe speeltoestellen, die 20 jaar geleden al aan vervanging toe waren.
3. **Infrastructuurwerken en Milieu-impact**: We hebben zorgen over de invloed van de geplande infrastructuurwerken op de lokale leefomgeving en het milieu. Dieren moeten zo lang mogelijk vrij kunnen blijven lopen en niet vast komen te zitten achter hekken. Daarnaast moet er rekening worden gehouden met recreatief verkeer (fietsen/wandelen). En we maken ons zorgen over de veiligheid/verkeersveiligheid tijdens de aanleg.
4. **Groenbeheer en Openbare Voorzieningen**: De effecten van het plan op groenbeheer, openbare verlichting, en sociale infrastructuur. We willen dat er zoveel mogelijk binnen het dorp word uitbesteed.
5. **Transparantie en Betrokkenheid van de Gemeenschap**: Een verzoek om meer transparantie en betrokkenheid van de gemeenschap bij de ontwikkeling van het plan. Het is

ook hier belachelijk dat we zo weinig tijd krijgen om te reageren op zo veel documenten. En dan ook nog tijdens kerst/oudjaar.

6. Waarom is er nog geen beeldkwaliteitsplan vastgesteld in dit document? Dit hoort er toch bij en is voor omwonenden juist belangrijk.

Wij hopen dat onze zienswijze serieus wordt overwogen en dat er passende maatregelen worden getroffen om de belangen van de lokale gemeenschap te beschermen en te bevorderen in het verdere ontwikkelingsproces.

Met vriendelijke groet,

[redacted]

Zienswijze documenten gebiedsontwikkeling Oostpolder

Wilt u hieronder aangeven op welk document uw reactie van toepassing is:

X Ontwerp Provinciaal Inpassingsplan Oostpolder

X Project-MER Oostpolder

X Ontwerp Exploitatieplan Oostpolder

☐ Ontwerpbesluit Veiligheidscontour

Zienswijze

- Uit het exploitatieplan blijkt dat 28%[1] van het plangebied gereserveerd is voor groen waarvan een deel langs de Dijkweg als een groene bufferzone is voorzien. Ik zie niet het nut noch de noodzaak om de agrarische bestemming van dit grote gebied te wijzigen in een bestemming voor natuur. Ik kan mij ook niet vinden in het antwoord op zienswijze 5 in de Reactienota - Ontwerp Structuurvisie en bijbehorend Milieueffectrapport (Plan-MER)[2] dat landbouw geen cultuurhistorische of landschappelijke kwaliteiten zou hebben. Er wordt niet uitgelegd waarom landbouw niet de functie van een hinderzone zou kunnen vervullen zoals dat nu ook het geval is. Het aanplanten van een bomenrij zou kunnen volstaan om de bedrijven uit het zicht te houden.

- Voor de komst van nieuwe batterijenfabrieken is 200 hectare gereserveerd, zie het antwoord op zienswijze 5 in de Reactienota - Ontwerp Structuurvisie en bijbehorend Milieueffectrapport (Plan-MER)[2]. Medio 2023 werd bekend dat de komst van een grote batterijenfabriek onzeker is geworden[3]. Het te ontwikkelen gebied is opgedeeld in 10 grote kavels, ik geef er gezien de onzekerheid over de invulling van de kavels de voorkeur aan dat de gebiedsontwikkeling van de Oostpolder niet in zijn geheel zal gaan plaatsvinden maar gefaseerd wordt uitgevoerd waarbij niet de voorliggende plannen maar de daadwerkelijke behoefte van de beoogde industrie leidend is zodat de landbouw in de resterende kavels voortgezet kan worden.

- Voor de aankoop van 600 hectare landbouwgrond t.b.v. de uitbreiding van de Eemshaven in de Oostpolder is 50 miljoen euro gereserveerd[4], dit is 83.333 euro per hectare. Uit het exploitatieplan[1] blijkt dat de gemiddelde uitgifteprijs per vierkante meter 108 euro is, dit is 1.080.000 Euro per hectare. Vorig jaar zijn er percelen met een agrarische bestemming in het Oostelijk Hogeland voor meer dan 100.000 euro verhandeld[5]. Ook mogen de akkerbouwers in de Oostpolder hun percelen niet aan derden verkopen door het opgelegde voorkeursrecht. In mijn visie is hier sprake van een aantasting van het eigendomsrecht bij onteigening wanneer er een grondprijs geboden wordt die niet alleen geen recht doet aan de winsten die er gemaakt worden met het herbestemmen van de grond maar ook nog eens onder de huidige marktwaarde liggen.

Zienswijze documenten gebiedsontwikkeling Oostpolder

[1] https://www.bugelhajema.nl/bestanden/oostpolder/terinzagelegging/Exploitatieplan/2023-12-05_Ontwerp%20Exploitatieplan%20Oostpolder.pdf
[2] https://www.bugelhajema.nl/bestanden/oostpolder/Reactienota%20MER-SV.pdf
[3]https://www.rtvnoord.nl/nieuws/1025939/komst-batterijenfabriek-naar-eemshaven-onzeker-nadat-investeerder-zich-terugtrekt
[4] https://www.bugelhajema.nl/bestanden/oostpolder/2021-08-24_Ontwerpbesluit%20investeringskrediet%20aankoop%20gronden%20uitbreiding%20Eemshaven.pdf
[5] https://www.boerderij.nl/marktprijzen#/Bedrijfsmiddelen/Grondprijzen/NL.1189.2704

Vervolg reactie/zienswijze

Zienswijze documenten gebiedsontwikkeling Oostpolder

Naam: [redacted]

Adres: [redacted]

Postcode + woonplaats [redacted]

E-mailadres: [redacted]

Telefoonnr.: [redacted]

Datum: 30-1-2024

Handtekening: [redacted]

U kunt dit formulier opsturen per mail of per post:
Provincie Groningen
t.a.v. Projectorganisatie Oostpolder - P. Wetterauw
Postbus 610
9700 AP Groningen

oostpolder@provinciegroningen.nl

OOSTPOLDER

30 JAN. 2024

Aan Gedeputeerde Staten van Groningen
t.a.v. mevrouw [redacted]
Team Programma- en Projectondersteuning
Postbus 610
9700 AP GRONINGEN

via: oostpolder@provinciegroningen.nl

Eemshaven : 29 januari 2024
Onderwerp : **zienswijze op**
- het ontwerp Provinciaal Inpassingsplan Bedrijventerrein Oostpolder en
- bijbehorend Project-MER (milieueffectrapportage)
- het ontwerp Exploitatieplan Oostpolder en
- het ontwerp besluit Veiligheidscontour Oostpolder

Geacht College,

Ondergetekenden, [redacted] en [redacted] namens de familie [redacted] wonende Dijkweg 2, [redacted] EEMSHAVEN reageren hiermee op de hierboven genoemde ontwerp plannen en besluit en ook op de bijbehorende milieueffectrapportage zoals door uw college op 12 december 2023 ter inzage is gelegd.
Deze reactie kunt u dus te zien als vier zienswijzen (gewoon 4x kopiëren).

Sinds 1900 is onze boerderij in de Oostpolder door familie [redacted] en later [redacted] bewoond en geëxploiteerd. Ons bedrijf, ons leven, ons hele hebben en houden ligt in de Oostpolder nabij het Grote Tjariet. Wij zijn vergroeid met de plaats, met de grond met de natuur van de Oostpolder. Ons hele bestaan is gebaseerd op de plaats waar wij wonen en leven.
Nu vraagt u ons om een zienswijze op een plan wat ons leven laat verdwijnen.....
Wanneer een overheid een ondernemer zijn bedrijf of goederen afpakt is dat erg maar wanneer ze ook je vertrouwde (ouderlijke) woonplaats en levenswerk willen afnemen voor een bestemming die je helemaal niet ziet zitten is dat een ramp. Terwijl wij met onze kinderen in een maatschap zijn getreden om de volgende generatie kansen te geven om hier gelukkig voort te leven wordt de bodem onder ons bestaan weggeslagen en ontneemt u ons de toekomst. Dat is voor ons alle reden om iedere vorm van uw plan af te wijzen.

De Oostpolder ontwikkelen tot industrieterrein is naar onze mening ook een slecht plan omdat:

* De polder zal veranderen in een gebied met lelijke dozen van gebouwen, met sissende en gillende machines. De natuurlijke omgeving zal worden vernietigd (op een paar lapjes na die u wilt aanleggen). De mooie natuur die wij heel ons leven hebben kunnen ervaren gaat verdwijnen. Dat is geen aanwinst maar verlies. Niet doen dus.
* De grote hoeveelheid windenergie van zee gaat bij de Eemshaven binnenkomen en er is geen manier om die af te voeren dus moet die energie maar verbruikt worden direct in de Oostpolder. Nergens is te vinden of dat plan iets van energie oplevert. Wij zien geen echte berekening dat er per saldo energie wordt opgewekt vanaf de winning van ijzer voor de aanleg van windparken op zee voor windenergie tot en met het het vermalen tot waterstof in de nieuwe industrie. Hoeveel eerlijke/netto energie wordt daarmee nou écht opgewekt? Uw bestuur zit in een verkeerde tunnel te denken. Passief gebruik maken van zonne-energie en vastleggen van zonlicht in landbouwproducten levert méér CO_2 besparing op en levert een bijdrage aan de voedselvoorziening. Zonder een wetenschappelijk onderbouwde berekening van deze twee sporen laat uw college zich misleiden. Op deze manier wordt er extra CO_2 veroorzaakt.

* Het project zou volgens opstellers regionale problemen moeten oplossen. Volgens ons lost het landelijke problemen op in het kader van CO2 verplichtingen, gaan grote (multinationale) bedrijven er mee aan de haal en zullen aandeelhouders profiteren en niet de bewoners van onze provincie of die in de regio Eemsmond. Zoals hiervoor aangegeven bent u bezig het CO2 probleem alleen maar 'administratief' op te lossen en niet daadwerkelijk.
* En zijn uw aannames wel helemaal goed? Nog geen 15 jaar geleden zou de Eemshaven het stopcontact van Nederland worden maar .....de energie kon niet weg omdat de afvoer van stroom onvoldoende is. Nu de centrales werken, moeten ze weer dicht wegens CO2 belasting. Zijn alle plannen voor de Oostpolder wel goed doordacht? Er zijn eerder plannen met de Eemshaven en Oostpolder geweest die uiteindelijk nergens op uitliepen. Kijk eens met de blik van de landbouw, die in generaties denkt over continuïteit in plaats van de gehaastheid van de maatschappij vandaag. Er ontbreekt een échte visie op de ontwikkeling van Nederland en Groningen in het bijzonder.

De Provincie brengt ons bovendien in tijdnood door voor de Kerstvakantie een hoeveelheid rapporten ter inzage te leggen die voor ons, die geen ambtelijke taal gewend zijn, te veel zijn om in één keer door te nemen. We behouden ons het recht voor om hier in een later stadium nog eens op terug te kunnen komen.

Tot zover eerst onze zienswijze op uw plannen

Hoogachtend,

[redacted]

[redacted]

[redacted]

[redacted]

[redacted]
[redacted]@live.nl

Oudeschip 29 januari 2024

Gedeputeerde Staten van Groningen
[redacted] team programma- en projectondersteuning
Postbus 610
9700 AP Groningen

zienswijze ontwerp Exploitatieplan Oostpolder PIP en MER

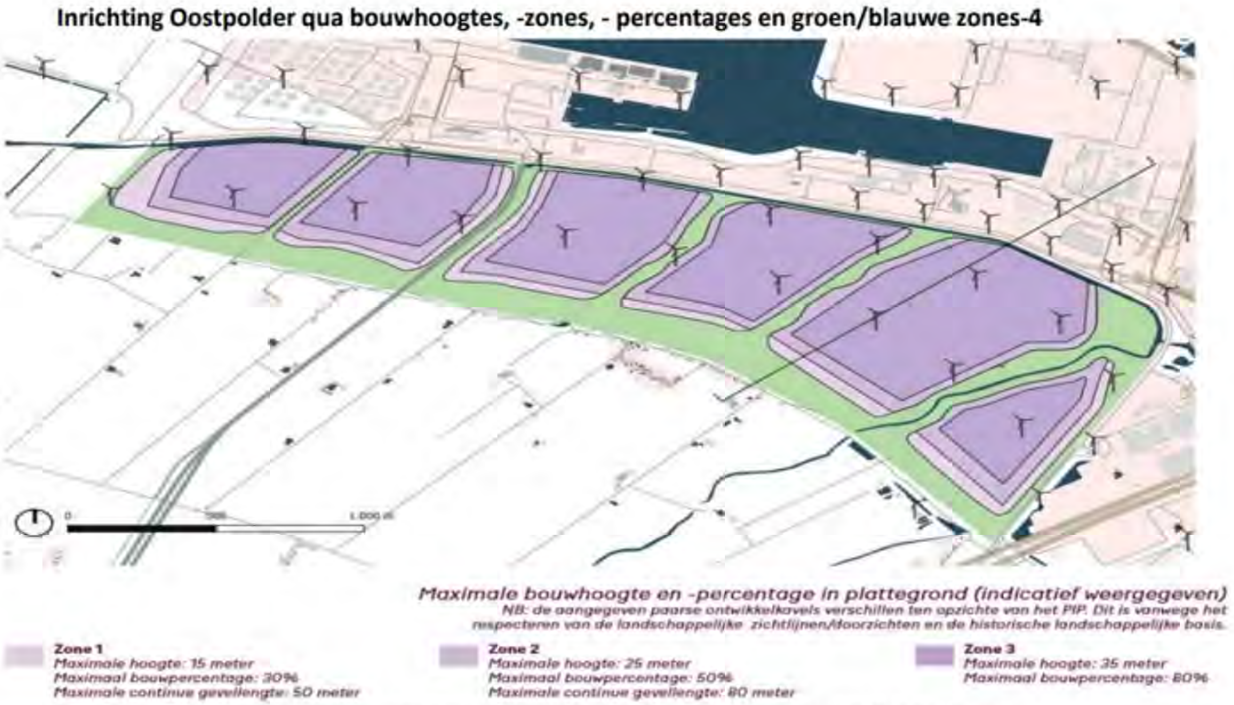
Wij Oudeschippers zijn moe en murw.
Met mijn laatste krachten doe ik nog een poging tot een zienswijze.

1
Wat is het verschil tussen een bedrijventerrein en een industrieterrein?
Het zou gaan om een bedrijventerrein maar je leest ook industrieterrein. Bijvoorbeeld in bijlage 1 behorende bij het besluit ontwerp-beschikking hogere grenswaarde geluid, p. 30, de lijst met woningen behorende bij de ontwerpbeschikking hogere grenswaarde geluid ten behoeve van industrieterrein Oostpolder en Eemshaven.

Een bedrijventerrein, bedrijvenpark of handelspark is een gebied binnen of buiten de bebouwde kom van een stad of dorp dat in eerste instantie bedoeld is voor de vestiging van commerciële bedrijven.
Een industrieterrein of een industriegebied is een bepaald stuk grond in een gemeente of provincie dat in het plan van ruimtelijke ordening is aangemerkt als vestigingsgebied voor grote bedrijven en industrie.
'Industrie' heeft in het algemeen betrekking op: de productie van materiële goederen, waarbij grondstoffen worden verwerkt; de productie is marktgericht, er is een zekere mate van arbeidsdeling.

Doordat u het steeds gehad heeft over een bedrijventerrein heeft u ons op het verkeerde been gezet.
U plant in feite een industrieterrein en geen bedrijventerrein.
Daarom zou de hele procesvoering rond de Oostpolder overnieuw moeten.

2
600 hectare. 400 voor de bedrijven, 200 voor een groenbuffer tussen de omwonenden en de bedrijven.
Dat moet een mooie brede baan worden achter de dijk, zonder restricties qua beplanting vanwege kabels onder die strook. Daar moeten wij omwonenden niet mee opgezadeld worden. Die kabels legt men maar langs de bermsloot of halverwege onder die bedrijven door.
We gaan er van uit dat de oorspronkelijke dijkovergangen weer terug in ere worden hersteld.
De groene strepen naar achteren zijn leuk en aardig. Maar worden doorsneden door een drukke toegangsweg, Figuur 11. Tekening invulling plangebied, p. 60.
De groene strook achter de dijk moet zo breed en zo hoog mogelijk.
Als men werkelijk met ons begaan is zorgt men dat die brede, hoge strook er komt.

Figuur 4. Stedenbouwkundige kader, Ruimtelijke inpassing ontwikkeling Oostpolder (p. 4), POSADMAXWAN

3
Dat brengt mij op het volgende, de hoogtes van de bedrijven. Bizar. Een piepsmal strookje 15 meter, een piepsmal strookje 25 meter en dan enorme oppervlaktes met 35 meter! 15 meter is al ruim twee keer zo hoog als onze huizen.
En wordt de polder eerst opgehoogd? In verband met mogelijke wateroverlast? En begint u dan de hoogte te meten voor de bedrijven?
Daarom de stroken 15 en 25 meter hoog minstens twee keer zo breed.

4
Veiligheid en gezondheid. Hoe worden die gewaarborgd? Realiseert men zich dat onze gezondheid nu al in het geding is? De stress, de verdeeldheid onder de omwonenden en zelfs binnen de huishoudens.
De geluidsoverlast nu al van de windmolens, het angstaanjagende geluid soms. Die stomme rode lichten waarvan toch minstens die onderste ring uit kan. Mensen klagen over de fijnstof die nu door al die wervelingen rondgeblazen wordt. Steeds weer zwarte vensterbanken en ramen. Wat ademen we in?
Het geluid van het heien nu al, verder weg. Kaboem, kaboem, kaboem. Mijn hart raakt ervan van slag, probeert dat ritme op te pakken. Of het begint te kloppen in mijn keel. En wat staat ons nog te wachten?
Waar komen de schuilkelders? Het wordt immers steeds interessanter om in dit gebied een bommetje te laten vallen.

5
Inspraak?
Waar halen wij simpele burgers de tijd en energie vandaan om die vreselijke stukken te lezen en te doorgronden?
U schrijft:

Voorwaarden

De provincie en de gemeente Het Hogeland stellen vier voorwaarden aan de ontwikkeling van de Oostpolder.

- De woonfunctie in de omliggende dorpen blijft zoveel mogelijk behouden. Nieuwe bedrijven zijn alleen welkom als ze voldoen aan de vastgestelde en wettelijk toegestane milieunormen (voor geluid, luchtkwaliteit en externe veiligheid).
- Tussen het bedrijventerrein en de huizen komen buffers (overgangszones). Hier is ruimte voor water en groen. In deze zones is ook ruimte voor activiteiten voor bewoners.
- Het nieuwe windpark Oostpolder blijft behouden.
- De plannen worden uitgewerkt in een 'open planproces'.

Ziet u dit? **U zet het zelf al tussen haakjes, 'open planproces'.** Daar hoef ik dus verder niet veel aan toe te voegen. U neemt het zelf ook niet serieus.

Ik wens u veel sterkte en wijsheid.

Groet,

[redacted]

Oudeschip, 29 januari 2024

Zienswijze ontwerp Exploitatieplan Oostpolder

Geachte provinciale bestuurders,

Dat geachte moet van ver komen want de achting voor jullie is niet hoog en we zullen proberen uit te leggen hoe dat gekomen is.

Voorgeschiedenis
Alweer jaren geleden kwamen jullie op het idee de Oostpolder klaar te maken voor de windindustrie. Mevr. Nienke Homan wilde ons laten participeren in dit windpark met een aandeel van 10%. Daar is niets van terecht gekomen en we wachten nog steeds op de eerste fooi die ze nu compensatie noemen. De windhandel krijgt per molenpositie ca. 50.000 euro ieder jaar weer als vergoeding voor het inleveren van 30x50m grond. Ze krijgen een prachtige infrastructuur erbij voor niets. Maar de aanwonenden laten ze vallen. Bij ons staat op nog geen 600 meter een molen van 223 meter tiphoogte. Afgelopen zomer zaten we soms buiten met een grote bak herrie, nee inderdaad dat is niet altijd maar toch regelmatig, het geeft behoorlijk wat geluidsoverlast.
Er waren toen ook veel informatieavonden, middagen. Er was een klankbordgroep. We mochten ook toen zienswijzen indienen. Later mochten we ook bezwaarschriften schrijven. Maar er is helemaal niet naar ons geluisterd. Nulpuntnul. We hadden zelfs niet de indruk dat de zienswijzen gelezen zijn, of de bezwaarschriften.

En nu
En nu lijkt het met het bedrijventerreinplan weer precies net zo te gaan. Formeel zijn er allerlei informatieavonden en we mochten (hoera) praatplaten maken.
Het lijkt erop dat de provincie alles laat uitvoeren door externe partijen, zodat ze zelf de dialoog met ons niet hoeven aan te gaan. De bedrijven die dit doen weten erg goed hoe ze met moeilijke burgers moeten omgaan. Onder anderen door ons te overladen met eindeloze rapporten, die voor gewone burgers moeilijk te doorgronden zijn. Daar bij komt dat de meeste burgers het in hun avonduren moeten doen en er vaak helemaal niet in geschoold zijn. Het gemiddelde opleidingsniveau is niet zo hoog in Oudeschip.
Er zijn plannen die door grote consultencybureaus gemaakt worden die weer contacten hebben met multinationals of hele grote bedrijven. En de plannen worden gemaakt en nu de uitvoering nog. Ach en als de projectbegeleiders maar zorgen dat de procedures zorgvuldig na geleefd worden komt alles goed.
Waarom moeten we hier de Googles en Shells e.a. aantrekken. Dergelijke grote bedrijven werken voornamelijk voor hun aandeelhouders, niet voor de regio. Ja, we kregen van Google een gestroomlijnde wipwap in de speeltuin.
Neem Google, waarom zit die hier. Omdat het in alles gefaciliteerd werd en wordt. Ze vragen heelveel energie, willen niet zeggen hoeveel. Ze gebruiken heelveel koelwater wat in Garmerwolde voor hen geproduceerd wordt. En grond hebben ze zeker niet te duur. Hoeveel mensen uit de regio hebben daar fatsoenlijke banen? Een paar bewakers, schoonmakers, hoveniers. Naar verhouding werken daar zeer weinig mensen. Het schijnt dat er in Nederland 4 x meer datacapaciteit is dan wij zelf gebruiken. Dat andere wordt allemaal voor het buitenland gebruikt.
En zo is het met meer van die ultra grote bedrijven. Alles wordt geautomatiseerd en als er al werknemers gevraagd worden komen ze ook nog vaak van elders. Om kort te gaan: voor de werkgelegenheid hoeft dit bedrijventerrein niet.
Waarom willen de provincie en de gemeente het dan? Voor de OZB die ze naderhand ieder jaar opstrijken? Is dat het?

Leg ons uit wat de voordelen zijn. Alles op een rijtje. En niet de consultancybureaus maar uzelf, als bestuurders. Of laten we ons (u ook) gewoon inpakken door de slimmeriken van de grote bedrijven. We willen echt graag weten wat wij als maatschappij nu beter worden van b.v. Google.
We hadden hier in de Eemshaven een mooie veerdienst op Noorwegen. Met een enthousiaste groep mensen die daar 100% voor gingen. De leiding van de club zal fouten hebben gemaakt. Maar als er een wil was geweest om de dienst te behouden had dat gekund. Een paar miljoen was wel te vinden geweest. Ongeveer 400 mensen (op de boot en aan wal) verloren hun baan. Drie maal in de week stroomden 1000-1500 mensen uit de boot. Wat moet dat een opsteker zijn geweest voor de regio, de horeca etc. De animo voor deze veerdienst was erg groot. Dit was een voorbeeld van hoe het ook zou kunnen.

Maar goed. Het bedrijventerrein.
Ik wil niet dat er een bedrijventerrein komt. Zonde van die vruchtbare grond. Zonde van die weidsheid die er nog is ondanks die molens. Heel slecht voor ons woongenot. En niet in ons belang.
In uw huidige plan vind ik de groenstrook achter de dijk veel te smal. Die moet maximaal breed worden. En maximaal beplant worden. Zonder belemmering door kabels of pijpen.
De strook voor bebouwing tot 15 meter hoog moet veel breder worden. Pas halverwege onze dijk en de bermsloot naar 25 meter.
Ik maak me verder grote zorgen over de veiligheid. Nu de koude oorlog weer aanbreekt moet daar veel meer aandacht voor komen.

Met vriendelijke groet,

[redacted]

Zienswijze documenten gebiedsontwikkeling Oostpolder

Wilt u hieronder aangeven op welk document uw reactie van toepassing is:

- [x] Ontwerp Provinciaal Inpassingsplan Oostpolder
- [ ] Project-MER Oostpolder
- [ ] Ontwerp Exploitatieplan Oostpolder
- [ ] Ontwerpbesluit Veiligheidscontour

Zienswijze

Geachte Provincie Groningen,

Met deze brief willen wij, de bewoners van Koningsoord 4, onze zienswijze indienen op het Provinciaal Inpassingsplan (PIP) Oostpolder, zoals vastgesteld door de Provincie Groningen.

Allereerst willen wij aangeven dat het onmogelijk is om met een pasgeboren baby, twee eigen bedrijven en het doorgaan van het alledaagse leven alle stukken te lezen, te begrijpen en daarop fatsoenlijk te kunnen reageren. Zeker de ongelofelijk korte termijn die jullie ons hiervoor stellen en gezien de omvang van alle documenten. En dat terwijl wij bij zo goed als alle bijeenkomsten aanwezig zijn geweest. Waar we al een hoop flexibiliteit voor hebben moeten opbrengen.

Het gevoel dat de documenten ons geven is dat het een niet te bevatten grote omvang heeft. En dat het een enorm grote impact heeft op onze toekomst op het mooie Koningsoord. Dit baart ons grote zorgen en geeft een gevoel van machteloosheid. Nogmaals, het is te veel, het gaat te snel en we voelen ons niet gehoord. Ook het feit dat al deze stukken in 1 keer door ons gelezen moeten worden en daar 5 verschillende zienswijzen voor geschreven dienen te worden is simpelweg te veel!

Voorop staat dat wij het absoluut niet eens zijn met de plannen en dat wij vinden dat de Oostpolder niet bebouwd zou mogen worden. Dus net als bij alle meetings uiten we ons protest.

Hieronder proberen wij puntsgewijs te reageren op de PIP. Ons er van bewust zijnde dat dit summier is omdat de tijd die gegeven is te kort is en het voor ons niet te doen is.

Zienswijze documenten gebiedsontwikkeling Oostpolder

Milieu-impact en Gezondheid: Wij maken ons zorgen over de mogelijke negatieve effecten op het milieu en de gezondheid van de omwonenden, zoals vermeld in de milieueffectrapportage. Dit omvat zaken als luchtkwaliteit, geluidsoverlast en de impact op de lokale flora en fauna die de leefbaarheid aantasten.

1. **Verkeersoverlast**: De toename van verkeer, bijvoorbeeld door zwaar vrachtverkeer, kan leiden tot verkeerscongestie en verhoogde veiligheidsrisico's. Als het plan toch doorgang krijgt dan vinden wij het van belang om verkeersmaatregelen te treffen die de veiligheid voor de omwonenden waarborgt en er voor zorgen dat de verkeersstroom de leefbaarheid niet hindert.
2. **Geluidsoverlast**: Wij zijn enorm bezorgd over de potentiële geluidsoverlast van het bedrijventerrein, dat naar ons inziens meer de omvang en invulling van een industrieterrein zal krijgen. Het argument om de huizen te isoleren vinden wij niet afdoende aangezien wij hier zijn komen wonen vanwege de rust en ruimte en de mooie tuin. Het is toch van de zotte dat je overdag niet zonder geluidshinder in de tuin zou kunnen recreëren. We eisen strikte geluidsnormen, en absoluut geen verhoging hiervan! Alsmede eisen wij ook effectieve geluidsbeperkende maatregelen.
3. **Natuurbehoud en Landschap**: De plannen voor de groen blauwe zone baart ons zorgen aangezien de visuele impressies doen lijken dat dit hele summiere groenstroken zullen worden waarbij er nauwelijks hoge bomen worden geplaatst of ruimte is voor natuur. Wat is er überhaupt mogelijk als er ook een belangrijke kabelstrook komt te liggen. Dit alles geeft ons ook het gevoel dat er niet goed naar ons wordt geluisterd en laat ons twijfelen dat als de plannen doorgaan dat er wel goede invulling wordt gegeven aan alle 'mooie' plannen die ons ook worden voorgeschoteld.
4. **Sociale en Economische Impact**: Er wordt in de PIP een potentieel positieve economische impact geschetst maar wij vragen om een evenwichtige benadering die ook de sociale impact en de kwaliteit van leven van de lokale gemeenschap in overweging neemt. Leefbaarheid is naar ons inziens niet een groot genoeg thema.
5. **Communicatie en Participatie**: Wij pleiten voor een transparante communicatie en actieve betrokkenheid van de lokale gemeenschap bij de verdere ontwikkeling van het PIP.

Wij vertrouwen erop dat onze zienswijze serieus wordt overwogen en dat er passende maatregelen worden genomen om, als de plannen toch doorgang vinden, de negatieve effecten van het PIP Oostpolder op onze gemeenschap te minimaliseren.

Nogmaals willen wij met klem benadrukken dat we niet voor de plannen zijn.

Met vriendelijke groet,

Zienswijze documenten gebiedsontwikkeling Oostpolder

[redacted] en [redacted]

Naam:	[redacted] en [redacted]
Adres:	[redacted]
Postcode + woonplaats	[redacted]
E-mailadres:	[redacted]@hotmail.com
Telefoonnr.:	[redacted]
Datum:	30 januari 2024

OOSTPOLDER

Zienswijze documenten gebiedsontwikkeling Oostpolder

[redacted] [redacted]

Handtekening: _____

U kunt dit formulier opsturen per mail of per post:
Provincie Groningen
t.a.v. Projectorganisatie Oostpolder - [redacted]
Postbus 610
9700 AP Groningen

oostpolder@provinciegroningen.nl

Zienswijze documenten gebiedsontwikkeling Oostpolder

Wilt u hieronder aangeven op welk document uw reactie van toepassing is:

☐ Ontwerp Provinciaal Inpassingsplan Oostpolder

■ Project-MER Oostpolder

☐ Ontwerp Exploitatieplan Oostpolder

☐ Ontwerpbesluit Veiligheidscontour

Zienswijze

Geachte Provincie Groningen,

Met deze brief willen wij, de bewoners van Koningsoord 4, onze zienswijze indienen op het Project MER Oostpolder, zoals vastgesteld door de Provincie Groningen.

Allereerst willen wij aangeven dat het onmogelijk is om met een pasgeboren baby, twee eigen bedrijven en het doorgaan van het alledaagse leven alle stukken te lezen, te begrijpen en daarop fatsoenlijk te kunnen reageren. Zeker de ongelofelijk korte termijn die jullie ons hiervoor stellen en gezien de omvang van alle documenten. En dat terwijl wij bij zo goed als alle bijeenkomsten aanwezig zijn geweest. Waar we al een hoop flexibiliteit voor hebben moeten opbrengen.

Het gevoel dat de documenten ons geven is dat het een niet te bevatten grote omvang heeft. En dat het een enorm grote impact heeft op onze toekomst op het mooie Koningsoord. Dit baart ons grote zorgen en geeft een gevoel van machteloosheid. Nogmaals, het is te veel, het gaat te snel en we voelen ons niet gehoord. Ook het feit dat al deze stukken in 1 keer door ons gelezen moeten worden en daar 5 verschillende zienswijzen voor geschreven dienen te worden is simpelweg te veel!

Voorop staat dat wij het absoluut niet eens zijn met de plannen en dat wij vinden dat de Oostpolder niet bebouwd zou mogen worden. Dus net als bij alle meetings uiten we ons protest.

Hieronder proberen wij puntsgewijs te reageren op de MER. Ons er van bewust zijnde dat dit summier is omdat de tijd die gegeven is te kort is, de omvang van het dossier te groot en het voor ons niet te doen is.

Zienswijze documenten gebiedsontwikkeling Oostpolder

Na bestudering van de samenvatting van de MER hebben wij de volgende punten van zorg:

1. **Geluidsoverlast**: De verwachte toename van geluidsoverlast kan leiden tot significante verstoringen voor de lokale bewoners. Wij zijn enorm bezorgd over de potentiële geluidsoverlast van het bedrijventerrein, dat naar ons inziens meer de omvang en invulling van een industrieterrein zal krijgen. Het argument om de huizen te isoleren vinden wij niet afdoende aangezien wij hier zijn komen wonen vanwege de rust en ruimte en de mooie tuin. Het is toch van de zotte dat je overdag niet zonder geluidshinder in de tuin zou kunnen recreëren. We eisen strikte geluidsnormen, en absoluut geen verhoging hiervan! Alsmede eisen wij ook effectieve geluidsbeperkende maatregelen.

   Hierbij willen we ook noemen dat vooral geluidshinder tijdens de bouwfase ons ook grote zorgen baart.

2. **Verkeersoverlast**: De toename van verkeer, bijvoorbeeld door zwaar vrachtverkeer, kan leiden tot verkeerscongestie en verhoogde veiligheidsrisico's. Als het plan toch doorgang krijgt dan vinden wij het van belang om verkeersmaatregelen te treffen die de veiligheid voor de omwonenden waarborgt en er voor zorgen dat de verkeersstroom de leefbaarheid niet hindert.

1. **Natuur en Landschap**: Wij zijn bezorgd over de invloed van het project op het lokale natuur- en landschap, inclusief mogelijke negatieve effecten op de biodiversiteit.

2. **Impact op Luchtkwaliteit**: Wij maken ons zorgen over de potentiële verslechtering van de luchtkwaliteit als gevolg van het project, wat nadelige gevolgen kan hebben voor de gezondheid van ons en andere omwonenden.

3. **Impact van toename licht**: Wij maken ons grote zorgen over de toename van licht in de Oostpolder. Niet alleen voor ons als omwonenden maar ook voor de flora en fauna. Tevens is deze noordelijker punt van Groningen de belangrijkste plek voor de vogeltrek, eigenlijk had de haven er zelfs nooit mogen komen. Laat staat dan de haven dan nu helemaal wordt uitgebreid.

   Er moeten uitermate strenge regels komen voor verlichting en geluid en een strikte handhaving van de afgesproken normen.

Wij verzoeken de bevoegde autoriteiten om deze punten serieus te overwegen en te waarborgen dat de negatieve effecten op het milieu en de leefomgeving van de bewoners tot een minimum beperkt worden.

Met vriendelijke groet,

[redacted] [redacted] en [redacted]

Vervolg reactie/zienswijze

Zienswijze documenten gebiedsontwikkeling Oostpolder

Naam: [redacted] en [redacted]

Adres: [redacted]

Postcode + woonplaats [redacted]

E-mailadres: [redacted]@hotmail.com

Telefoonnr.: [redacted]

Datum: 30 januari 2024

[redacted]

Handtekening: _____

U kunt dit formulier opsturen per mail of per post:
Provincie Groningen
t.a.v. Projectorganisatie Oostpolder - [redacted]
Postbus 610
9700 AP Groningen

oostpolder@provinciegroningen.nl

OOSTPOLDER

Zienswijze documenten gebiedsontwikkeling Oostpolder

Wilt u hieronder aangeven op welk document uw reactie van toepassing is:

☐ Ontwerp Provinciaal Inpassingsplan Oostpolder

☐ Project-MER Oostpolder

■ Ontwerp Exploitatieplan Oostpolder

☐ Ontwerpbesluit Veiligheidscontour

Zienswijze

Geachte Provincie Groningen,

Met deze brief willen wij, de bewoners van Koningsoord 4, onze zienswijze indienen het totale Ontwerp Exploitatieplan Oostpolder.

Allereerst willen wij aangeven dat het onmogelijk is om met een pasgeboren baby, twee eigen bedrijven en het doorgaan van het alledaagse leven alle stukken te lezen, te begrijpen en daarop fatsoenlijk te kunnen reageren. Zeker de ongelofelijk korte termijn die jullie ons hiervoor stellen en gezien de omvang van alle documenten. En dat terwijl wij bij zo goed als alle bijeenkomsten aanwezig zijn geweest. Waar we al een hoop flexibiliteit voor hebben moeten opbrengen.

Het gevoel dat de documenten ons geven is dat het een niet te bevatten grote omvang heeft. En dat het een enorm grote impact heeft op onze toekomst op het mooie Koningsoord. Dit baart ons grote zorgen en geeft een gevoel van machteloosheid. Nogmaals, het is te veel, het gaat te snel en we voelen ons niet gehoord. Ook het feit dat al deze stukken in 1 keer door ons gelezen moeten worden en daar 5 verschillende zienswijzen voor geschreven dienen te worden is simpelweg te veel!

Voorop staat dat wij het absoluut niet eens zijn met de plannen en dat wij vinden dat de Oostpolder niet bebouwd zou mogen worden. Dus net als bij alle meetings uiten we ons protest.

Hieronder proberen wij puntsgewijs te reageren op de PIP. Ons er van bewust zijnde dat dit summier is omdat de tijd die gegeven is te kort is en het voor ons niet te doen is.

Zienswijze documenten gebiedsontwikkeling Oostpolder

Wij uiten hierbij onze bezorgdheid over de volgende punten:

1. **Kadastrale Gegevens en Eigendomsrechten**: Bezorgdheid over de impact van het plan op individuele eigendommen en de verdeling van grond binnen het gebied.
2. **Kostenramingen en Financiële Lasten**: Zorgen over de omvang van de kosten en de verdeling hiervan onder de betrokken partijen.
3. **Infrastructuurwerken en Milieu-impact**: De invloed van de geplande infrastructuurwerken op de lokale leefomgeving en het milieu. Zie hiervoor ook onze zienswijze op de PIP en de MER.
4. **Groenbeheer en Openbare Voorzieningen**: De effecten van het plan op groenbeheer, openbare verlichting, en sociale infrastructuur. Zie hiervoor ook onze zienswijze op de PIP en de MER.
5. **Transparantie en Betrokkenheid van de Gemeenschap**: Een verzoek om meer transparantie en betrokkenheid van de gemeenschap bij de ontwikkeling van het plan. Het participatietraject voelt nu vaak als een wassen neus om door te drukken wat in het belang is van de Provincie zonder daadwerkelijk rekening te houden met omwonenden, dicht bij en verder weg van de Oostpolder.

Wij hopen dat onze zienswijze serieus wordt overwogen en dat er passende maatregelen worden getroffen om de belangen van de lokale gemeenschap te beschermen en te bevorderen in het verdere ontwikkelingsproces.

Met vriendelijke groet,

[redacted]

Zienswijze documenten gebiedsontwikkeling Oostpolder

Vervolg reactie/zienswijze

Naam:	[redacted]
Adres:	[redacted]
Postcode + woonplaats	[redacted]
E-mailadres:	[redacted]@hotmail.com
Telefoonnr.:	[redacted]
Datum:	30 januari 2024

[redacted]

Handtekening: _____

U kunt dit formulier opsturen per mail of per post:
Provincie Groningen
t.a.v. Projectorganisatie Oostpolder - [redacted]
Postbus 610
9700 AP Groningen

oostpolder@provinciegroningen.nl

OOSTPOLDER

Zienswijze documenten gebiedsontwikkeling Oostpolder

Wilt u hieronder aangeven op welk document uw reactie van toepassing is:

☐ Ontwerp Provinciaal Inpassingsplan Oostpolder

☐ Project-MER Oostpolder

☐ Ontwerp Exploitatieplan Oostpolder

■ Ontwerpbesluit Veiligheidscontour

Zienswijze

Geachte Provincie Groningen,

Met deze brief willen wij, de bewoners van Koningsoord 4, onze zienswijze indienen met betrekking tot het ontwerpbesluit voor de veiligheidscontour rondom het bedrijventerrein Oostpolder.

Allereerst willen wij aangeven dat het onmogelijk is om met een pasgeboren baby, twee eigen bedrijven en het doorgaan van het alledaagse leven alle stukken te lezen, te begrijpen en daarop fatsoenlijk te kunnen reageren. Zeker de ongelofelijk korte termijn die jullie ons hiervoor stellen en gezien de omvang van alle documenten. En dat terwijl wij bij zo goed als alle bijeenkomsten aanwezig zijn geweest. Waar we al een hoop flexibiliteit voor hebben moeten opbrengen.

Het gevoel dat de documenten ons geven is dat het een niet te bevatten grote omvang heeft. En dat het een enorm grote impact heeft op onze toekomst op het mooie Koningsoord. Dit baart ons grote zorgen en geeft een gevoel van machteloosheid. Nogmaals, het is te veel, het gaat te snel en we voelen ons niet gehoord. Ook het feit dat al deze stukken in 1 keer door ons gelezen moeten worden en daar 5 verschillende zienswijzen voor geschreven dienen te worden is simpelweg te veel!

Voorop staat dat wij het absoluut niet eens zijn met de plannen en dat wij vinden dat de Oostpolder niet bebouwd zou mogen worden. Dus net als bij alle meetings uiten we ons protest.

Hieronder proberen wij puntsgewijs te reageren op de PIP. Ons er van bewust zijnde dat dit summier is omdat de tijd die gegeven is te kort is en het voor ons niet te doen is.

Zienswijze documenten gebiedsontwikkeling Oostpolder

1. **Risicobeheer en Veiligheid**: Onze grootste zorg ligt bij het beheer van risico's verbonden aan de bedrijfsactiviteiten en infrastructuur binnen het bedrijventerrein. Wij willen meer duidelijkheid over de maatregelen die genomen worden om de veiligheid voor de omwonenden te garanderen.
2. **Impact op de Woonomgeving**: Wij maken ons zorgen over de directe impact van deze veiligheidscontour op onze leefomgeving, met name wat betreft het geluid en de visuele impact.
3. **Nood- en Evacuatieplannen**: Gezien de aard van de bedrijfsactiviteiten, willen wij meer informatie over de nood- en evacuatieplannen die van kracht zijn in geval van een incident.
4. **Communicatie en Transparantie**: Wij verzoeken om regelmatige en duidelijke communicatie vanuit de autoriteiten over eventuele wijzigingen of updates met betrekking tot de veiligheidscontour en de bijbehorende risico's.

Wij hopen dat onze zorgen serieus worden genomen en dat er passende maatregelen worden getroffen om de veiligheid en het welzijn van de omwonenden te waarborgen.

Met vriendelijke groet,

[redacted] en [redacted]

Zienswijze documenten gebiedsontwikkeling Oostpolder

Naam: [redacted] en [redacted]

Adres: [redacted]

Postcode + woonplaats [redacted]

E-mailadres: [redacted]@hotmail.com

Telefoonnr.: [redacted]

Datum: 30 januari 2024

[redacted]

Handtekening: _____

U kunt dit formulier opsturen per mail of per post:
Provincie Groningen
t.a.v. Projectorganisatie Oostpolder - [redacted]
Postbus 610
9700 AP Groningen

oostpolder@provinciegroningen.nl

Postbus 718, 6800 AS Arnhem, Nederland

Aangetekend
provincie Groningen
T.a.v. Gedeputeerde Staten
Postbus 610
9700 AP Groningen
Nederland

CLASSIFICATIE	C1 - Publieke Informatie
DATUM	29 Januari 2024
ONZE REFERENTIE	GFO-N-RE 24-0074
BEHANDELD DOOR	[redacted]
TELEFOON DIRECT	[redacted]
E-MAIL	[redacted]@tennet.eu
AANTAL BIJLAGEN	1

BETREFT Voorbereiding Provinciaal Inpassingsplan Bedrijventerrein Oostpolder en Project-MER

Geachte heer, mevrouw,

Onlangs is bekend gemaakt dat bovengenoemde ontwerp Provinciaal Inpassingsplan Bedrijventerrein Oostpolder tussen 21 december 2023 en 31 januari 2024 ter inzage ligt. Van de mogelijkheid om een zienswijze te geven maakt TenneT TSO B.V. (hierna: TenneT) graag gebruik. Binnen het plangebied van het nu ter inzage liggende ontwerp Provinciaal Inpassingsplan Bedrijventerrein Oostpolder (PIP) bevindt zich de bovengrondse 380 kV hoogspanningsverbinding Vierverlaten – Eemshaven Oudeschip die in eigendom en beheer is van TenneT.
TenneT is al geruime tijd met uw organisatie in goed en uitvoerig overleg om de doelstellingen van het Rijk, provincie en gemeente in de regio Eemshaven en Oostpolder met elkaar te verbinden waarbij de ontwikkeling van de Oostpolder cruciaal is.

Algemeen over TenneT
TenneT is bij de Elektriciteitswet 1998 aangewezen als beheerder van het landelijke hoogspanningsnet van 110 kV en hoger. Het landelijke hoogspanningsnet is door het Ministerie van Economische Zaken (EZK) aangeduid als vitale infrastructuur. TenneT is hiermee verantwoordelijk voor een ongestoorde werking van het landelijke hoogspanningsnet. De aanwezigheid van hoogspanningsassets kunnen beperkingen opleveren voor het gebruik van de gronden. Om de veiligheid van personen en goederen te waarborgen gelden er bijvoorbeeld aan te houden veiligheidsafstanden. Bovendien is het van belang dat hoogspanningsverbindingen te allen tijde bereikbaar zijn en blijven voor onderhoud, storingen en/of calamiteiten, ten behoeve van de leveringszekerheid en het zo efficiënt mogelijk gebruik kunnen maken van onze assets.

In onze zienswijze van 11 juli 2023 (kenmerk: GFO-N-RE 23-0689) op de ontwerp Structuurvisie en Plan-MER gebiedsontwikkeling Oostpolder (hierna structuurvisie) en onze inspraakreactie van 3 november 2023 op het voorontwerp PIP (kenmerk GFO-N-RE 23-1194) hebben wij aangegeven welke belangen gediend worden met de ontwikkelingen van TenneT in de Oostpolder. Belangrijk onderwerp hierin is het planologisch mogelijk maken van hoogspanningsstations en bijbehorende kabels en lijnen. Naast het planologisch

mogelijk maken, is het planologisch beschermen van kabeltracés voor TenneT een ander belangrijk onderwerp. Ook is ingebracht hoe TenneT aankijkt tegen o.a. het standpunt wind-inclusief ontwikkelen. De ontwikkeling van de Oostpolder heeft als doel om nieuwe (innovatieve) elektriciteit-intensieve duurzame industrie te kunnen ontwikkelen die niet alleen voor de provincie Groningen maar voor geheel Nederland een belangrijke bijdrage moet gaan leveren in onze gezamenlijke opgave; de energietransitie. Hierdoor is de inpassing van de ontwikkelingen van TenneT essentieel en voorwaardelijk voor de verdere ontwikkeling van het gebied. Voor de Oostpolder betreft dit de "oostelijke driehoek" (tussen de Groote Tjariet, N33 en de Dijkweg) waarop TenneT voornemens is in de toekomst minimaal een 110kV-/380kV station, een tweetal converterstations, inclusief bijbehorende infrastructuur (binnen en buiten de oostelijke driehoek), te realiseren.

Inleiding op zienswijze

TenneT voert al langere tijd intensief en constructief overleg met de provincie Groningen en de gemeente Het Hogeland over de ontwikkelingen in de Oostpolder. Desondanks wil TenneT via deze formele weg haar belangen kenbaar maken en geeft het voorliggende ontwerp Provinciaal Inpassingsplan Bedrijventerrein Oostpolder en Project-MER ons aanleiding om hierop te reageren.

Een deel van deze inhoudelijke zienswijze reikt verder dan de onderdelen die nu in het voorliggende ontwerp PIP planologisch worden beschreven en vastgelegd. Hoewel dus niet rechtstreeks betrekking hebbend op dit ontwerp PIP, is het voor TenneT wel van groot belang om aandacht te vragen voor deze onderdelen. Dit ook in het verlengde van onze eerdere inspraakreacties. Een voorbeeld van een relevant onderdeel is het uitgangspunt met betrekking tot de hoeveelheid elektriciteit vanuit zee dat aansluit in de Eemshaven. De grote verschillen in de scenario's variërend tussen 4,7 GW tot 10,7 GW (zie ook rapport Stec groep, *"bijlage 1 PIP onderbouwing gebiedsontwikkeling Oostpolder"*) hebben ook veel impact voor de opgave van TenneT en de daarbij horende ruimtelijke impact binnen de Oostpolder. Tegelijk hebben deze verschillende scenario's ook een directe relatie met de ontwikkelingen binnen de Oostpolder, namelijk hoeveel elektriciteit binnen de Oostpolder en Eemshaven zelf afgenomen wordt. Over de uitwerking van deze onderdelen moeten partijen (Rijk, provincie, gemeente en TenneT), in de periode volgend op en parallel aan dit PIP, gezamenlijk het gesprek blijven voeren. Wat TenneT betreft met als doel uiteindelijk een veilig, functionerend en toekomstbestendig hoogspanningssysteem in de Oostpolder te kunnen realiseren, met oog voor de toekomstige ontwikkelingen in het gebied.

Zienswijzen

<u>Zienswijze 1: Verbeelding, bouwhoogtes, bouwwerken geen gebouw zijnde:</u>

TenneT is van mening dat o.a. bliksempieken en portalen op het toekomstig hoogspanningsstation vallen onder 'bouwwerken, geen gebouw zijnde' zoals bedoeld in artikel 3.2.3. van de regels van het ontwerp-PIP. Specifiek gaat het daarbij - in het kader van bouwhoogtes - om bedrijfsinstallaties (onder punt a.). Bedrijfsinstallaties mogen ten hoogste 10 meter meer bedragen dan de maximale bouwhoogte van gebouwen. De maximale bouwhoogte van gebouwen is verdeeld over drie zones op de verbeelding. Wij vragen de provincie bevestiging dat onder andere bliksempieken en afspanportalen vallen onder 'bouwwerken, geen gebouw zijnde', in de categorie bedrijfsinstallaties (3.2.3. a.).

In zone 1 en 2 van de verbeelding van het ontwerp-PIP geeft bovengenoemde planregel voldoende maximale hoogte om onze toekomstige assets op een veilige, betrouwbare manier te kunnen bedrijven en onderhouden. Zoals in het voortraject is gedeeld (zie ook bijlage 1 bij inspraakreactie voorontwerp-PIP), kennen bliksempieken op 380kV-stations een hoogte van 35 meter. In zone 1 geldt een maximaal toegestane bouwhoogte voor gebouwen van 15 meter. Dit betekent dat bedrijfsinstallaties -zoals beschreven onder 3.2.3.a.- in deze zone een maximale hoogte is toegestaan van 25 meter (15 meter + 10 meter). Een maximale hoogte van 25 meter geeft TenneT onvoldoende ruimte om in deze zone de installaties op het hoogspanningsstation te beschermen tegen o.a. blikseminslag. Bliksempieken en portalen zijn van cruciaal belang voor een veilige, betrouwbare elektriciteitsvoorziening. TenneT verzoekt de toegestane bouwhoogte voor 'bouwwerken, geen gebouw zijnde' specifiek voor bedrijfsinstallaties (3.2.3 a.) binnen zone 1 in de oostelijke driehoek waar het 380kV-hoogspanningsstation is voorzien, aan te passen naar maximaal 35 meter (vergelijkbaar met zone 2; 25 meter + 10 meter) of om voor afspanportalen en bliksempieken een specifieke categorie op te nemen met maximale bouwhoogtes zoals in bijlage 1 genoemd.

Zienswijze 2: Verbeelding, bouwhoogtes, gebouw

Naar de toekomst toe verwacht TenneT twee converterstations te realiseren binnen de driehoek. Converterstations zetten gelijkstroom (komend vanaf zee) om naar wisselstroom en zijn in wezen grote omvormers. Deze converterstations zullen aan de noordkant van de driehoek worden gerealiseerd. De converterstations kennen een bouwhoogte van circa 25 meter. Deze converterstations komen zeer waarschijnlijk deels in zone 1 te liggen, waar een maximale bouwhoogte geldt van 15 meter. TenneT verzoekt dan ook de maximaal toegestane bouwhoogte van zone 1 binnen de driehoek, aan te passen van nu 15 meter naar minimaal 25 meter (zone 2) of 35 meter (zone 3). Hierdoor ontstaan ook meer mogelijkheden om de converterstations ruimtelijk beter in te passen.

Zienswijze 3: Verbeelding bebouwd oppervlakte en toegestane gevellengtes

Zoals op de verbeelding is weergegeven zijn er maximale bebouwingsoppervlaktes toegestaan binnen de verschillende zones alsmede maximale gevellengtes. Voor de realisatie van de converterstations aan de noordelijke kant van de driehoek geldt nu een maximale gevellengte van 50 meter. Een converterstation kent een gevellengte van circa 100 meter. TenneT verzoekt om hier de voorwaarden van 'zone 3' of die van 'zone 2' toe te passen, met daarbij afwijking van de maximale continue gevellengte.

Zienswijze 4: Verbeelding, aanduiding hoogspanningsstation

In artikel 3 van de planregels, onderdeel bedrijventerrein – industrie wordt gesproken over een hoogspanningsstation (enkelvoud). Naar de toekomst toe verwacht TenneT meerdere hoogspanningsstations te bouwen binnen de driehoek, namelijk nog twee converterstations. Om hier ook de benodigde ruimte voor te bieden, verzoeken wij tekstueel hoogspanningsstations in meervoud op te nemen binnen de tekst van artikel alsmede binnen het gehele PIP.

Zienswijze 5: Verbeelding, te ontwikkelen bedrijventerrein

Van het perceel dat TenneT gaat proberen te verwerven, circa 80 hectare, blijft aan netto te ontwikkelen bedrijventerrein volgens de tabel 2-1 in het waterstructuurplan, circa 45,1 hectare over. Voor TenneT is het van essentieel belang om zoveel mogelijk netto te ontwikkelen bedrijventerrein binnen de driehoek toe te staan, gezien alle ontwikkelingen naar de toekomst toe. Niet alleen voor de stations is ruimte nodig maar ook voor alle kabels tussen de stations en richting klanten. Bovendien moet ook het Enexis station inclusief alle benodigde kabels een plek krijgen.

Zienswijze 6: Groenstroken

In artikel 4.1. van de planregels wordt gesproken over een ondergeschikte functie namelijk f. nutsvoorzieningen. TenneT verzoekt om de groene zones rondom de driehoek direct een dubbelbestemming te geven namelijk hoogspanningsvoorzieningen of kabels / nutsvoorzieningen. Hierdoor wordt het planologisch mogelijk gemaakt om de hoogspanningsstations daadwerkelijk aan te sluiten en de kabels planologisch te beschermen.

Zienswijze 7: Vrijwaringszone buisleiding

In artikel 11 van de planregels wordt onder 11.4 vrijwaringszone – buisleiding specifiek gesproken over buisleidingen. Voorstel vanuit TenneT is om dit tekstueel aan te passen naar vrijwaringszone- buisleidingen en kabels. Ook is het van belang om rekening te houden met de daadwerkelijke praktijk binnen de planregels, namelijk het gefaseerd aanleggen van kabels. Op dit moment is bijvoorbeeld nog niet duidelijk waar eventuele klanten zich gaan vestigen en welk vermogen de betreffende klant wil afnemen. De fasering in de aanleg zal ook invloed hebben op de mogelijke invulling van de groen/blauwe zone. Hierover wil TenneT graag met elkaar in gesprek blijven.

Zienswijze 8: Windturbines

Conform "handreiking risicozonering windturbines (HRW2020), uitgegeven door Rijkswaterstaat water, verkeer en leefomgeving, accepteert TenneT geen verhoogde faalkans voor kritische infrastructuur en dan met name voor hoogspanningsstations. De in het PIP gehanteerde risicozoneringen zijn dan ook niet conform de door TenneT gehanteerde risicozoneringen. In de driehoek staat één windturbine fysiek in de weg voor het 380kV/110kV station en één windturbine fysiek in de weg voor de toekomstige converterstations. Daarnaast staan enkele andere windturbines -conform de handreiking risicozonering windturbines- (te) dicht op de benodigde hoogspanningsinfrastructuur. Hierover heeft TenneT ook in het Bestuurlijk Overleg van 9 maart 2023 een opmerking gemaakt, zie notulen , paragraaf *" Wind-inclusief bouwen, gezamenlijke planning en tunnelalternatief". citaat: "De programmamanager offshore van TenneT licht toe dat wind-inclusief bouwen in de Oostpolder het streven is van TenneT. Echter, dat kan op dit moment niet gegarandeerd worden. In de volgende fase, waarin de stations ontwerpen nader vorm krijgen, moet blijken wat de exacte belemmeringen zijn van de risicozoneringen van de bestaande windturbines. De aanwezigen nemen dit voor kennisgeving aan*".

TenneT blijft graag met de provincie Groningen in gesprek over een oplossing van dit vraagstuk.

Zienswijze 9: Waterstructuurplan
Bijlage 2 van het Waterstructuurplan, "Memo veiligheidsregio", lijkt te ontbreken.

Zienswijze 10: Waterstructuurplan
In hoofdstuk 5, onder 5.1 Watersysteem staat in de tekst "*Verdere uitwerking en detaillering zal nog moeten plaatsvinden van de watergangen in een gedetailleerd waterhuishoudingsplan op basis van een detailontwerp. Hierin dienen ook alle verbindingen tussen de waterlichamen meegenomen worden. Omdat dit kruisingen zijn met andere infrastructuur (wegen, riolering, kabels en leidingen) dient hier integraal naar gekeken te worden.*"
Het betreft echter niet enkel kruisingen met andere infrastructuur maar ook (geplande) parallel ligging van kabel en leidingen, bijvoorbeeld langs de Groote Tjariet.

Zienswijze 11: Waterstructuurplan
In hoofdstuk 3, onder 3.3.1 wordt gesproken over het toepassen van wadi's in de groenstroken aan de zuidzijde van het plan gebied. Bij medegebruik van de groenstroken door bijvoorbeeld kabels, is de bereikbaarheid van de kabels en de zeer waarschijnlijke in de tijd gefaseerde aanleg van de kabels een belangrijk aandachtspunt over de praktische toepasbaarheid van wadi's. TenneT wil dan ook graag nauw betrokken blijven bij de verdere uitwerking van het ontwerp t.b.v. de groenstroken.

Zienswijze 12: Geluid
Op dit moment laat TenneT een geluidstudie uitvoeren naar de impact van de beoogde stations in relatie tot het geluidverdeelplan van de Provincie. De verwachting is dat het definitieve rapport in het eerste kwartaal van 2024 beschikbaar is. Op verzoek van de Provincie zal, wanneer dit rapport definitief is, hierover nauwe afstemming volgen met de geluidsexpert die aangesteld is vanuit de Provincie, (NAA).

Zienswijze 13: Landschappelijke inpassing
In paragraaf 2.1 van de toelichting, staat het volgende vermeld: *"Door de ligging van de locatie Oostpolder ten opzichte van het aanlandingspunt wind op zee is er een goede beschikbaarheid van groene stroom en zijn geen aanvullende landschappelijke ingrepen, zoals hoogspanningsverbindingen, nodig."* Hoewel er binnen het plangebied al bestaande hoogspanningsinfrastructuur aanwezig is, zullen voor de toekomstige ontwikkelingen aanvullende boven- en ondergrondse hoogspanningsverbindingen, inlussingen en klantaansluitingen op het bestaande hoogspanningsnet voorwaardelijk zijn voor de verdere ontwikkeling van het gebied. Voorgaande zal grotendeels geschieden in de periode en de uitwerking volgend op voorliggend (ontwerp) PIP, maar het lijkt ons desondanks zorgvuldiger de tekst in het PIP op dit punt aan te passen.

Aandachtspunten:

Onderstaande aandachtspunten zijn onderwerpen die we parallel aan en/of volgend op het PIP graag met de Provincie willen bespreken.

Aandachtspunt 1: MER Oostpolder

In het deelrapport natuur, hoofdstuk 4.3.1, staat "*De oppervlakte van het broedgebied van de echte akkervogels zal afnemen, voor de overige soorten die in en rond het plangebied zijn vastgesteld komen in de zuidelijke bufferzone en groen/blauwe zones nieuwe verblijfs- en broedmogelijkheden*".
Vanuit TenneT willen wij kenbaar maken dat in geval van storingen / herstelwerkzaamheden de hierboven genoemde invulling van de groenstroken, in de praktijk belemmerend kan werken voor TenneT.

Aandachtspunt 2: Externe veiligheid

In 4.1.4. van de toelichting staat *"In het plan is opgenomen dat onder voorwaarden risicovolle inrichtingen opgericht mogen worden binnen het gebied waar sprake is van toegevoegd risico ten gevolge van reeds aanwezige windturbines. Als van deze mogelijkheid gebruik wordt gemaakt zal er sprake zijn van een toename van de faalkans van deze risicovolle installaties, wat weer een negatief effect heeft op de veiligheid in het gebied. Omdat het bevoegd gezag echter de mogelijkheid heeft om voorwaarden te stellen bij het toestaan van risicovolle inrichtingen kan op die wijze de veiligheid worden geoptimaliseerd. Ten aanzien van de risicotoevoeging van windturbines is sprake van een negatieve beoordeling (-)."*

Wij vragen ten aanzien van externe veiligheid aandacht voor de eventuele bredere maatschappelijke gevolgen wanneer een TenneT inrichting of installatie faalt in de Oostpolder. Wanneer het uitgevallen vermogen meer dan 3 GW bedraagt, zal dit voor de Europese energiemarkt grootschalige impact hebben en kan dit (in)direct leiden tot een grote impact (black-out), met bijvoorbeeld grootschalige maatschappelijke ontwrichting tot gevolg. De door TenneT te bouwen infrastructuur in de Oostpolder gaat tot de grootste elektriciteit-infrastructurele werken van West-Europa behoren en valt daarmee vanuit TenneT gezien in de hoogste risicoklasse.

Aandachtspunt 3: Beïnvloedingsonderzoek

Het voorliggende plan maakt het mogelijk om ons hoogspanningsstation direct naast de vrijwaringszone buisleidingen te realiseren. Uit een NEN 3654 onderzoek (naar wederzijdse beïnvloeding van buisleidingen en hoogspanningssystemen) moet blijken óf en in welke mate er sprake is van wederzijdse beïnvloeding. Mocht wel het geval zijn, dan zou er dus aanzienlijk minder ruimte beschikbaar zijn voor ondergrondse infrastructuur omdat er meer afstand onderling gehouden moet worden.

Conclusie

Wij verzoeken de provincie de genoemde zienswijzen te betrekken bij het opstellen van het definitieve Provinciaal Inpassingsplan Bedrijventerrein Oostpolder en Project-MER.

Alles in ogenschouw nemende zien we vanuit TenneT dat de Provincie ten dele eerdere reacties vanuit TenneT heeft verwerkt. Het huidige standpunt van de Provincie met betrekking tot het 4,7 GW scenario zorgt ervoor dat het ontwerp PIP nog niet verder kijkt dan dit betreffende scenario. Door nu al het een en ander planologisch te verankeren voor de periode na 4,7 GW, zal dit ook ten goede komen voor het algehele vestigingsklimaat binnen de Eemshaven / Oostpolder.

Verder willen wij benadrukken dat de inpassing van de ontwikkelingen van TenneT essentieel en voorwaardelijk zijn voor de verdere ontwikkeling van het gebied en de aansluiting van wind van zee. Hierin ligt een gezamenlijke verantwoordelijkheid tussen Rijk, provincie, gemeente en TenneT om deze opgave gezamenlijk op een juiste manier te realiseren, ook met inachtneming van het lopende open planproces met de omgeving. Dat in ogenschouw nemende willen wij graag op korte termijn het goede gesprek met Rijk, provincie Groningen en gemeente Het Hogeland over de gemaakte zienswijzen voortzetten, parallel aan het huidige proces van het Provinciaal Inpassingsplan Bedrijventerrein Oostpolder.

Heeft u nog vragen?
Heeft u vragen over de inhoud van deze brief, dan kunt u contact opnemen met de behandelaar van deze brief. Eventuele correspondentie (met vermelding van onze referentie) kunt u eveneens richten aan deze persoon.

TenneT ziet uw reactie met belangstelling tegemoet.

Met vriendelijke groet,
TenneT TSO B.V.

[redacted]
Adviseur ruimtelijke plannen

1. Bijlage 'Specifieke vorm van bedrijventerrein – Hoogspanningsstation'

X.1 Omschrijving functieaanduiding 'specifieke vorm van bedrijventerrein – hoogspanningsstation'
De voor 'specifieke vorm van bedrijventerrein – hoogspanningsstation'' aangewezen gronden zijn bestemd voor:

a. een hoogspanningsstation voor het transporteren, verdelen en transformeren van elektrische energie met de daarbij behorende voorzieningen;
b. voorzieningen ten behoeve van een aansluiting op een hoogspanningsnet en middenspanningsnet;
c. hoogspannings- en middenspanningskabels en leidingen, railsystemen en bijbehorende (aansluit)voorzieningen;
d. het hoogspanningsstation in- en uitgaande hoogspanningsverbinding(en);
e. landschappelijke inpassing van het hoogspanningsstation.

met de daarbij behorende:

f. gebouwen en bouwwerken, geen gebouwen zijnde;
g. erven en terreinen;
h. parkeervoorzieningen;
i. nutsvoorzieningen;
j. groenvoorzieningen;
k. watergangen en -partijen en andere waterhuishoudkundige voorzieningen;
l. wegen, paden en verhardingen.

X.2 Bouwregels
X.2.1 Gebouwen
Voor het bouwen van gebouwen gelden de volgende regels:

a. gebouwen mogen uitsluitend ter plaatse van de aanduiding 'bouwvlak' worden gebouwd;
b. de bouwhoogte mag niet meer bedragen dan 25 meter.

X.2.2 Bouwwerken, geen gebouwen zijnde
Voor het bouwen van bouwwerken, geen gebouwen zijnde, gelden de volgende regels:

a. bouwwerken, geen gebouwen zijnde, mogen met uitzondering van erf- en terreinafscheidingen, uitsluitend ter plaatse van de aanduiding 'bouwvlak' worden gebouwd;
b. de bouwhoogte van erf- en terreinafscheidingen mag niet meer bedragen dan 3 meter;
c. de bouwhoogte van afspanportalen en bliksempieken mag niet meer bedragen dan 35 meter;
d. de bouwhoogte van hoogspanningsmasten -zoals is bedoeld onder X.1.d.- mag niet meer bedragen dan 65 m;
e. de bouwhoogte van overige bouwwerken, geen gebouwen zijnde, mag niet meer bedragen dan 20 meter.

X.3 Specifieke gebruiksregels
X.3.1 Voorwaardelijke verplichting
De landschappelijke inpassing dient uiterlijk twee jaar na het in bedrijf nemen van het hoogspanningsstation te zijn gerealiseerd en dient in stand te worden gehouden.

De Gedeputeerde Staten van Groningen
t.a.v. [redacted]Team Programma en Project ondersteuning

Bij deze willen wij reageren op de PIP, Beschikking hoger waarde geluid en de plannen voor de bouw in de Oostpolder

Vanaf 1999 wonen wij op [redacted] en hebben hier een goed lopende kwekerij en kijktuin gerealiseerd.
Bezoekers en klanten uit de regio en ver daarbuiten weten onze kwekerij te vinden.
het commentaar van de bezoekers is vaak wat een fantastische plek hebben jullie hier gecreëerd.
wij hebben hier dan ook veel tijd en energie in gestopt.

Sinds twee jaar is het woongenot behoorlijk aangetast door de komst van de windmolens in de Oostpolder er zijn dagen bij dat wij niet buiten kunnen zijn vanwege geluidsoverlast.
Toen er twee jaar geleden plannen werden gepresenteerd om bedrijven in de oostpolder toe te staan, heb ik op een informatie avond over geluid gevraagd of het wel mogelijk is om hier bedrijven neer te zetten omdat hier geen ruimte voor is wat betreft geluid. wij zitten hier met de windmolens al aan een maximum van 45 Db met uitschieters, wanneer de wind uit het noordwesten komt.
Ik heb op deze avond te horen gekregen dat het prima te bouwen is zonder geluidstoename..

Bijzonder onaangenaam verrast waren dan ook toen de brief van de gemeente in de bus lag dat de geluidswaarde verhoogd gaat worden in ons geval naar 59 Db.
Deze verhoging van de geluidswaarde is voor ons onacceptabel.
Mede doordat ook het geluid van de windmolens 45 Db niet mee geteld wordt.

Waarom niet is mijn vraag!

Bij de beschikking hoger waarde geluid staat vermeld dat het geluid in onze woning niet boven de 35 Db uit mag komen en er een isolatie programma wordt aangeboden . dat deze maatregelingen nodig zijn impliceert al dat het niet mogelijk is om de leefbaarheid buiten te garanderen.

In het kort komt het hier op neer dat wanneer het besluit over de verhoging van de geluidswaarde en de bouw in de Oostpolder doorgaat wij ons bedrijf niet meer kunnen uit oefenen.

Waarom besluit de provincie om op korte afstand van de woning een bedrijventerrein te beginnen wat de leefbaarheid van de bewoners zodanig negatief beïnvloed dat aanvullende maatregelingen nodig zijn om de leefbaarheid mogelijk te houden?

Ook een uitkoopregeling van 97 % van de waarde van ons huis geeft ons niet de financiële ruimte om elders een nieuwe kwekerij te beginnen.

Wij horen graag hoe U dit voor ons gaat oplossen.

Met vriendelijke groet,

[redacted]

Gedeputeerde Staten van Groningen, t.a.v. [redacted]

Hierbij wil ik mijn zienswijze indienen ten opzichte van de "beschikking hoger waarde geluid" en de bouwplannen in de Oostpolder.

Ik en mijn man hebben al heel wat jaren een kwekerij en kijktuin hier in Oudeschip. Ik voel altijd een soort trots als klanten uit een ander deel van het land verbaasd zijn dat wij hier op deze plek zo'n oase hebben gerealiseerd . ".En dat in Noord Groningen" horen we ze regelmatig zeggen. Maar ons rustige oord wordt nu bedreigd. Ik kan me dan ook niet voorstellen hoe mijn werk buiten in de tuin er uit zal gaan zien als ik moet werken met een verhoging aan lawaai. Er draaien nu een paar jaar windmolens en dat is al zo'n ingrijpende verandering! Deze staan op zo'n afstand die nu niet meer binnen de norm zou vallen. Soms gaan we naar binnen als we doodmoe worden van een soort aanhoudend vliegtuig/helikoptergeluid die ze produceren . Maar ons werk is buiten….

Mijn vraag is dan ook,: * waarom kiezen jullie voor plannen voor bedrijven/industrie en dus ook voor verhoging van lawaai/ geluidsnormen zo dicht bij de bevolking? Waarbij het windmolengeluid niet ééns wordt mee geteld?! Normen zijn toch niet voor niets opgesteld? Juist omdat het over mensen gaat? Het gaat hier om leefbaarheid en gezondheid. Huizen isoleren helpt niet voor mensen die op het platteland zijn gaan wonen (of al generaties wonen) juist om buiten (bezig) te kunnen zijn. Die maximaal 59 decibel , die jullie hier willen toestaan vind ik dan ook onacceptabel. Wij gingen namelijk niet wonen op een bedrijventerrein !
Ik zou dan ook willen dat het beter onderzocht gaat worden en we uitgelegd krijgen waarom het windmolengeluid niet mee gerekend wordt

Dan daar boven op, * waarom willen jullie juist hier, zo dicht bij de bevolking deze plannen realiseren?! Ons is altijd beloofd dat de Oostpolder een bufferzone tussen het dorp en de Eemshaven zou blijven om overlast te voorkomen! Ik wil graag dat jullie zoeken naar andere opties, zoals leegstaande industriegebieden.

*Ook zou ik een schriftelijke geruststelling willen krijgen ten opzichte van de veiligheid. Hier is namelijk. een paar jaar geleden een milieuschandaal geweest die niet eerlijk naar buiten is gebracht. Het betreft hier grondsaneringsbedrijf Pauw. Een deel van de polder moest toen worden afgegraven. En niets is toen gecommuniceerd met het dorp. Hoe wordt onze (toekomstige) veiligheid gegarandeerd?1

Meer geluid is voor ons niet te doen . We zouden ons werk en inkomen verliezen. Ook de bouw etc,etc, zorgt voor een onleefbaar klimaat.

Met vriendelijke groet, [redacted]

Gedeputeerde Staten van Groningen
T.a.v. mevrouw [redacted]
Team Programma- en Projectondersteuning
Postbus 610
9700 AP GRONINGEN
Tevens per e-mail:
Oostpolder@provinciegroningen.nl

Betreft: zienswijze tov het Ontwerp Provinciaal Inpassingsplan Bedrijventerrein Oostpolder (PIP) en bijbehorend Project-MER, het Ontwerp Exploitatieplan Oostpolder en het Ontwerp besluit Veiligheidscontour Oostpolder.

Geachte College,

Hierbij dien ik mijn zienswijzen in, gericht tegen het Ontwerp Provinciaal Inpassingsplan Bedrijventerrein Oostpolder (PIP) en bijbehorend Project-MER, het Ontwerp Exploitatieplan Oostpolder en het Ontwerp besluit Veiligheidscontour Oostpolder.

- Ik ben eigenaar van een akkerbouwbedrijf in Oudeschip. Van de tot het bedrijf daar behorende hectaren, ligt ongeveer 80% in het beoogde plangebied.

- Ik ben van mening dat nut en noodzaak van de in het PIP voorziene niet-agrarische ontwikkeling – de bestemming van de van het windpark Oostpolder deel uitmakende, eerder vergunde windturbines uitgezonderd – nog altijd niet naar behoren zijn onderzocht en onderbouwd. De Wet op de ruimtelijke ordening en (artikel 3.1.6 van) het Besluit op de ruimtelijke ordening en de Omgevingswet vragen nu juist wel om een zorgvuldige afweging van en onderzoek naar de behoefte: het moet zo zijn dat vaststaat dat een goede ruimtelijke ordening / fysieke leefomgeving wordt gediend. Er is hier echter ten onrechte uitgegaan van niet of onvoldoende onderbouwde aannamen. Als nut en noodzaak niet vaststaan behoort ook niet te worden overgegaan tot vaststelling van het PIP en van de daarmee samenhangende beoogde besluiten.

- Getaxeerde waarde uit te geven percelen. Deze waarde is niet reëel. Er wordt vergeleken met kleine percelen op heel anders ingerichte bedrijventerreinen. Dit

is geen vergelijk met de voorgenomen ontwikkeling m.b.t. unieke schaalgrootte, unieke locatie, unieke omvang van uit te geven percelen en unieke doelgroep.

- Getaxeerde Agrarische waarde in te brengen percelen is te laag en wordt tevens vergeleken met kleinere percelen van veel lagere kwaliteit op een andere locatie die van lagere waarde (grond, vorm, afstand etc) zijn. Waar vindt je 600 ha aaneengesloten akkerbouwgrond van de allerhoogste kwaliteit. Het moet als **1** geheel worden bekeken en niet uitgesplitst per bedrijf. De Oostpolder wordt in z'n geheel niet op de juiste waarde getaxeerd.

- Getaxeerde inbrengwaarde is een resultante van de ingeschatte uitfgiftewaarde minus de kosten, risico en marge en dient een veelvoud te zijn van de getaxeerde agrarische waarde, gezien de enorme gevolgen – die in de documenten niet voldoende zijn benoemd - die dit heeft voor de individuele bedrijven. Beter zou zijn om allereerst de juiste inbrengwaarde te bepalen, vervolgens de kosten er bij op te tellen en zo tot een uitgifteprijs komen die dan wel of niet haalbaar is.

- Categorisering van de uit te geven percelen kan zeer nadelig uitwerken. Het kan een instrument zijn om enig handvat te geven aan de inrichting, maar mag niet als vaststaand feit worden gebruikt. Dit kan de ontwikkeling en maximaal te bereiken uitgiftewaarde van de oostpolder in de weg staan.

- Hoe en door wie wordt de grond uit gegeven : Provincie is de beoogde koper van de in te brengen gronden, de provincie is vast niet de ontwikkelaar/uitgever van de gronden, de provincie zegt geen winstoogmerk te hebben en zegt dus dat het verschil tussen uitgiftewaarde en de ontwikkelkosten uiteindelijk de inbrengwaarde bepaald. Wanneer de grond wordt doorverkocht aan een ontwikkelaar, dan dient deze hier net zo goed aan gehouden te worden, we spreken immers over uitgiftewaarde en niet over handelswaar. Hoe wordt dit geborgd.

- Hoe wordt de grond uiteindelijk uitgegeven, wordt deze verkocht of verpacht, hoe zit het exploitatieplan er uit wanneer grond verpacht wordt ipv verkocht ?

- Hoe is de uitgifteprijs dan te borgen en wanneer er geenwinstoogmerk is dient de meerwaarde bij de oorspronkelijke grondeigenaren terecht te komen.

- Voordat de eerste kavel wordt uitgegeven dienen de groen-blauwe zone's en de infrastructuur klaar te zijn. Dat betekent dat vrijwel alle grondeigenaren vanaf het eerste moment betrokken zijn. Echter er wordt ook gesteld dat de resterende gronden agrarisch gebruikt kunnen worden totdat deze nodig zijn. Hoe is het dan

gesteld met de ontwatering (de hoofdafvoer en drainagesystemen), bereikbaarheid (huidige wegen en paden zijn doorsneden en verdwenen, grote omweg), de fytosanitaire zaken (bijvoorbeeld Chitwoody, AM-besmettingen en Wratziekte, verstuiving door inbreng van gebiedsvreemde grond etc.) en onderhoud (verwildering en veronkruiding). Voor met name de intensievere gewassen en waarschijnlijk alle gewassen zal geen teelt meer mogelijk zijn.

- Bereikbaarheid van de groen -blauwe zone: Deze zone is bedoeld om gebruikt te worden voor recreërende doeleinden zoals wandelen en fietsen. Echter de dijken zijn niet opgenomen in het plan. Deze blijven eigendom van de grondeigenaren, dus toegang is niet vanzelfsprekend.

- Wanneer de dijken onderdeel worden van de groen-blauwe zone, dan kan er meer grond worden uitgegeven en kan de polder tot meer waarde worden gemaakt. De dijken hebben nu immers ook een agrarische bestemming ipv industrie / natuur.

- Wat is het plan wanneer de “tijd wat tegen zit” m.b.t. interesse in terreinen. Is er een bepaalde termijn die men voor ogen heeft, het zou zonde zijn wanneer de hele polder is voorbereid (en dus niet meer geschikt voor agrarisch gebruik) en slechts gedeeltelijk tot ontwikkeling komt.

- In de documenten wordt zelfontwikkeling niet als een serieuze optie gezien. Dit is weldegelijk een mogelijkheid en wordt zelfs informeel als mogelijkheid geboden voor de grondeigenaren om meerwaarde mogelijk te maken.

- Er wordt geschreven dat Tennet voor de bouw van een transformatorstation geen gebruik zal maken van de Rijkscoordinatieregeling. Geldt dit ook voor de aan te leggen kabels en leidingen tbv aanlanding van elektriciteit en waterstof vanaf de Noordzee.

- Ondergetekende heeft een bedrijfsgebouw buiten de polder, maar binnen de beschreven geluidscontouren. Het kan niet zo zijn dat door inleveren van de grond een verandering/aanpassing van bedrijfsactiviteiten minder goed mogelijk is door de impact van de verhoogde geluidscontour. Dit kan de bedrijfsontwikkeling in de weg staan.

- Ondergetekende oefent een agrarisch bedrijf uit. Verlies van grond in de oostpolder betekend een enorme impact op het bestaande bedrijf. Vervangende grond – als die er al zou zijn, wat ik betwijfel – zal van aanzienlijk mindere kwaliteit zijn en verder weg liggen. Tevens een impact op de waarde van de bestaande gebouwen en installaties die zijn ingericht op de huidige omvang en invulling van

het bedrijf. De gevolgen van de planontwikkeling voor bijvoorbeeld het voortbestaan van mijn bedrijf zijn volgens mij niet of onvoldoende onderzocht.

- Ondergetekende is net als alle andere grondeigenaren aandeelhouder in Waddenwind. Waddenwind heeft in de Oostpolder de kans gekregen een windmolenpark te ontwikkelen. Dit is mede mogelijk gemaakt door de grondposities van de aandeelhouders in de Oostpolder. Het windmolenpark is niet een ontwikkeling op zichzelf, er wordt inmiddels nadrukkelijk gekeken naar nieuwe kansen en ontwikkelingen gerelateerd aan groene/duurzame energie en energiestructuren zoals energieopslag etc. Wanneer onze grondpositie wordt afgenomen door de voorgenomen plannen, dan staat dit ook de ontwikkelmogelijkheden van Waddenwind in de weg!

Met vriendelijke groet,

[redacted]
[redacted]
[redacted]
[redacted]@waddenwind.com

Gedeputeerde Staten van Groningen
t.a.v. [redacted]
team Programma- en Projectondersteuning
Postbus 610
9700 AP Groningen

Gasunie Transport Services B.V.
Postbus 181
9700 AD Groningen
Concourslaan 17
T (050) 521 22 55
E info@gastransport.nl
Handelsregister Groningen 02084889
www.gasunietransportservices.com

Datum
30 januari 2024

Doorkiesnummer
[redacted]

Ons kenmerk

Uw kenmerk

Onderwerp
Pro forma zienswijze ontwerp Provinciaal Inpassingsplan Bedrijventerrein Oostpolder en bijbehorend project-MER

Geachte Staten,

Uit een publicatie in het Provinciaal blad van Groningen nr. 15302 blijkt dat het bovengenoemde ontwerp Provinciaal Inpassingsplan met bijbehorend project-MER (hierna: het plan) door u ter inzage is gelegd. Hierbij dien ik namens Gasunie Transport Services B.V. (hierna: Gasunie) pro forma een zienswijze in tegen het plan.

Deze zienswijze wordt ingediend ter zekerstelling van onze rechten. Wij hebben meer tijd nodig om te kunnen beoordelen of de bestemming van bestaande en geplande nieuwe transportleidingen in het plangebied voldoende is.

Ik verzoek u om Gasunie een nadere termijn te verlenen voor het indienen van de gronden van de zienswijze.

Hoogachtend,

[redacted]
Adviseur omgevingsmanagement

Gedeputeerde Staten van Groningen
t.a.v. [redacted]
team Programma- en Projectondersteuning
Postbus 610
9700 AP Groningen

Gasunie Transport Services B.V.
Postbus 181
9700 AD Groningen
Concourslaan 17
T (050) 521 22 55
E RO@gasunie.nl
Handelsregister Groningen 02084889
www.gasunietransportservices.com

Datum
14 februari 2024

Doorkiesnummer
[redacted]

Ons kenmerk
OON 24.0399

Uw kenmerk

Onderwerp
Zienswijze ontwerp PIP Bedrijventerrein Oostpolder

Geacht college,

Naar aanleiding van onze pro forma zienswijze van 30 januari 2024 en uw antwoord daarop van 1 februari 2024 (documentnummer 2024-017720) willen wij middels deze brief de gronden van onze zienswijze aanvullen.

In een eerder stadium heeft Gasunie al gereageerd op het voorontwerp PIP. Onze reactie en uw antwoord daarop is opgenomen in de Reactienota die als bijlage bij het plan is gevoegd.

In de Reactienota geeft u aan dat het PIP geen titel bevat voor de vestiging van een waterstof-aanlandingsstation in de Oostpolder en dat het Rijk daarvoor een afzonderlijke planologische procedure moet volgen. Daarbij verwijst u naar ruimtelijke kaders die zijn gesteld voor de gebiedsontwikkeling Oostpolder. Kunt u verduidelijken welke specifieke ruimtelijke kaders van toepassing zijn op de vestiging van het waterstofaanlandingsstation? En kunt u aangeven of de vestiging hiervan in principe inpasbaar kan zijn in de Oostpolder op basis van deze ruimtelijke kaders, na het doorlopen van een afzonderlijke planologische procedure? Als dit niet het geval is, dan verzoeken wij u om de ruimtelijke kaders bij te stellen, zodat de vestiging van een waterstofaanlandingsstation, na het doorlopen van een afzonderlijke planologische procedure, niet op voorhand wordt uitgesloten.

Naar aanleiding van ons verzoek om leidingen toe te laten met een "duurzaam" doel in het licht van de energietransitie en met een plangebied overstijgende functie, geeft u aan dat de in het PIP bestemde groen/blauwe zones hiervoor onder voorwaarden kunnen worden benut. Hoewel er in de planregels geen specifieke beperkingen zijn opgenomen voor dergelijke leidingen, staat er in de toelichting van het PIP nog steeds dat de groen/blauwe zones (onder voorwaarden) kunnen worden benut voor kabels en leidingen *ten behoeve van het bedrijventerrein*. Kunt u aangeven of de groen/blauwe zones in principe ook kunnen worden benut voor leidingen met een plangebied overstijgende functie, uiteraard in overleg met uw projectorganisatie en na het doorlopen van een afzonderlijke planologische procedure?
Als dit niet het geval is, dan wij verzoeken wij u om het PIP en de ruimtelijke kaders bij te stellen om deze voor de energietransitie belangrijke doorvoer mogelijkheden niet op voorhand uit te sluiten.

Wij vertrouwen erop u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd. Mocht u nog vragen hebben dan kunt u contact opnemen met ondergetekende via e-mail [redacted]@gasunie.nl of via telefoonnummer [redacted]

Hoogachtend,

[redacted]
Adviseur omgevingsmanagement

Zienswijze van [redacted] betreffende het ontwerp provinciaal inpassingsplan bedrijventerrein Oostpolder.

Hierbij meen ik ernstig te moeten protesteren tegen het door U bedachte en ontwikkelde inpassingsplan bedrijventerrein Oostpolder.
U betiteld het eufemistisch als bedrijventerrein , bij ons thuis spreken we , als het gaat om grootschalige maak industrie en hyperscale bedrijven , over een industrieterrein maar dit terzijde.

Uw plan houdt onder andere in dat er op 375 meter van de woningen bedrijfspanden verreizen met een hoogte van 35 meter , die duidelijk zichtbaar boven de dijk uitkomen en wat dus een een zeer negatieve inbreuk is op de landelijke omgeving . Hiertegen teken ik ernstig bezwaar aan.

Om dit alles te realiseren moet de geluidsgrens worden opgerekt naar , op mijn woning 58 decibel , dit is ongeveer het geluid of iemand de hele tijd tegen je zit te praten (U waarschijnlijk wel bekend) . Omdat er dan binnen in huis de grens van 35 decibel wordt overschreden heeft U (overigens uiteraard volgens de wet)het plan ontwikkeld samen met Uw vrienden van de gemeente het Hogeland , om de huizen van geluidsisolatie te voorzien , het wordt gebracht alsof U de huizen al in het bezit heeft en daar vrijelijk over kan besluiten. (zie de bijlage die bestaat uit mijn zienswijze op het besluit hogere geluidswaarden gericht aan Uw vrienden van de gemeente het Hogeland als onderdeel van deze zienswijze) Hiertegen teken ik ernstig bezwaar aan .

De stuitende overvalsmanier waarop dit plan tot stand is gekomen en het vrolijk gestrooi met wassen neuzen die in dit plan zijn opgenomen (denkt U hierbij aan de 200 meter groen blauwe zone , die niet 200 meter in de polder bedraagt zoals je zou verwachten , maar na 200 meter van de huizen ophoud , en die gebruikt gaat worden als kabelgoot met eventueel nog een waterstofleidingkje erin) . De door U afgeschilderde zogenaamde recreatiemogelijkheden in een gebied waar grootschalige bedrijven zijn gevestigd is natuurlijk ronduit belachelijk. Alle mitigerende en opleukende maatregelen Uwerzijds zijn ontoereikend en onder de maat. Hiertegen teken ik ernstig bezwaar aan .

De waardeloze uitkooppregeling die 10 mensen per jaar de mogelijkheid biedt om zich uit te laten kopen voor een bedrag dat onder de woningwaarde ligt zodat het onmogelijk is om te verhuizen is een grof schandaal. Er is geen enkele vorm van volksvertegenwoordiging vanuit de overheden zowel provinciaal of gemeentelijk , de bevolking van Oudeschip eo wordt door de politici bestookt met halve waarheden , hele leugens en loze beloftes , door schade en schande wijs geworden weten we inmiddels wat de beloftes van de plaatselijke en provinciale politiek waard zijn. Hiertegen teken ik ernstig bezwaar aan.

Door de komst van industrie in de polder komen er ontzettend veel verkeersbewegingen bij , zowel tijdens de bouwwerkzaamheden als later het woonwerkverkeer die gaan zorgen voor meer vervuiling en onveilige situaties wat de leefbaarheid en de gezondheid op zijn zachtst gezegd geen goed zullen doen.
Aangezien de meeste mensen hier driekwart van de tijd buiten bezig zijn en dus niet in het door U beoogde binnenverblijf zitten opgehokt met de ramen en deuren gesloten zal dat , ook volgens Uw eigen vaststelling in de mer , een zeer negatieve invloed hebben op onze gezondheid . Hiertegen teken ik ernstig bezwaar aan.

Het is niet moeilijk om vast te stellen dat als dit plan doorgaat de huizen niets meer waard en onverkoopbaar zijn geworden. Dus de schade die dit plan ons berokkend is het bezit wat met jaren hard werken door ons is opgebouwd. De door de politiek , zowel gemeente als provincie , aangeboden "goedmakertjes" zijn zwaar onder de maat , hieruit spreekt een minachting voor de bevolking van Oudeschip. Hiertegen teken ik ernstig bezwaar aan.

Concluderend kunnen we rustig zeggen dat er twee opties zijn ; of U ziet af van dit gruwelijke plan om dit industrieterrein te realiseren in Oudeschip , of Oudeschip is hetzelfde lot beschoren als Oterdum , Heveskes en Weiwerd.

Als het dan toch volgens U onvermijdelijk is vanwege Landsbelang-Waterstof - blablabla en de plaatselijke megalomane expansiedrift dan zal ik U , net als Uw vrienden van de gemeente , een gratis advies geven .
Als volgt:
De enige afdoende manier om de onroerendgoed bezitters van Oudeschip enigszins schadeloos te stellen met enige visie , taxeer de woningen allemaal alsof ze in elders in de provincie Groningen staan . Dan koopt U , of de belanghebbende partijen , deze woningen en sluit een contract met de huidige bezitters dat die er in mogen blijven wonen zolang ze dat nodig en draagbaar vinden. Op deze manier faseerd U de bewoning uit terwijl de industrie zich vestigd.Volgens Uw berekening is de polder in 2035 vol , dan wordt er toch gekeken naar uitbreiding aan deze zijde van de dijk (of houdt de groei dan ineens op?) . De eventueel leeggekomen woningen zullen van pas komen om tijdens de bouw door bedrijven als verblijf gebruikt te worden. Dus een win-win-win-win situatie.
Tegen zo'n regeling teken ik geen ernstig bezwaar aan.

De rest is wat mij betreft onbespreekbaar.
Oudeschip 30-01-2024 per email verzonden.

[redacted]
[redacted]@freedom.nl
[redacted]

Bijlage:

Zienswijze van [redacted]
beteffende de beschikking hogere waarde geluid Oostpolder Eemshaven.

Hierbij meen ik ernstig te moeten protesteren tegen Uw voornemen om de toegestane geluidswaarde op mijn huis te verhogen naar 58 decibel.

U geeft in de ontwerpbeschikking aan dat dit wettelijk gezien kan worden gedaan mits er binnen in de woning niet over de 35 db grens wordt gegaan.
Dat mag dan zo zijn maar dat betekend dat we hier dan geen ramen open kunnen zetten en permanent binnen moeten verblijven om niet blootgesteld te worden aan een bewezen gezondheidsbedreigend geluids niveau. Dat is voor mensen die landelijk wonen en de helft van de tijd buiten leven een ontoelaatbare toestand.

Het hele ontwerpbesluit staat vol met vaagheden zoals dit soort teksten

quote:
((Voordat een bedrijf zich vestigt moet er een omgevingsvergunning verleend worden.
Er zal dan ook [gevraagd]worden om een akoestisch onderzoek waarin tevens de mogelijke
maatregelen ter reductie van de geluidsbelasting worden opgenomen.
Bij de beoordeling van deze concrete bedrijfsplannen wordt erop gelet dat er voldoende
geluidbeperkende maatregelen worden genomen.
Beste beschikbare technieken (BBT)
Wettelijk gezien moet er bij de boordeling van bedrijfsplannen rekening
worden gehouden met de “beste beschikbare technieken”. 'beste' omvat de meest doeltreffende technieken voor het bereiken van een hoog niveau van bescherming van het milieu. 'beschikbare' omvat [technieken die technisch en economisch haalbaar zijn voor die bedrijfstak.] De techniek moet ook [redelijkerwijs] verkrijgbaar zijn.
Tijdens de vergunning- en inspraakprocedure wordt hierover informatie
aangeleverd en ter inzage gelegd waardoor bewoners dit kunnen toetsen. Tevens kunnen zij zien welke maatregelen [verlangd] worden
en welke geluidsnormen er worden opgelegd.)).

waardoor duidelijk wordt dat het beperken van het geluid aan de bron en met maatregelen op het terrein niet eens gegarandeerd kan

worden om onder de opgerekte geluidsgrens te blijven.
Handhaving achteraf is natuurlijk niet te doen en een wassen neus.
Er wordt ook niet gerept over de overlast en in dit geval de geluidsoverlast van de bouwwerkzaamheden ,
((Er is een notitie opgesteld om een globale inschatting te maken van aantal
vervoersbewegingen in de aanlegfase (notitie 4 oktober 2023, opgenomen in de bijlage bij
het hoofdrapport van project-MER). Uit deze notitie blijkt dat mogelijk 716.000 vrachtwagens
nodig zijn voor het bouw- en woonrijp maken en het bouwen. Dit komt overeen met 716.000
x 2 = 1.432.000 vrachtwagenbewegingen. Gedeeld door een aanlegperiode van 10 jaar en
200 werkdagen per jaar komt dit uit op 716 vrachtwagenbewegingen per werkdag. Er is op
dit moment nog geen zicht op de verdeling over het wegennet. Voor de effectbeoordeling is
uitgegaan van een gelijke verdeling over de N33 en N46, dat wil zeggen beide 50%. Dit
betekent dat er op beide wegen per werkdag circa716 / 2 = circa + 360
vrachtwagenbewegingen worden verwacht.)).

En het daarna ontstaan van toegenomen geluidsoverlast door woon werkverkeer.
((De verkeerstoename door de ontwikkeling van de Oostpolder is sterk afhankelijk van de
bedrijfstypen die zich in de Oostpolder vestigen en de keuzes die deze bedrijven maken ten
aanzien van mobiliteit. Met name de intensieve werkmilieus (bijvoorbeeld. grote
batterijfabrieken) zijn hierbij relevant, omdat deze werkmilieus veel verkeer kunnen
genereren. De uitgangspunten voor de verkeersgeneratie zijn opgenomen in de ‘Notitie
verkeersgeneratie Oostpolder’ (zie bijlage 1). Uit deze notitie blijkt dat er voor de 200 ha van
het intensieve werkmilieus in Oostpolder sprake is van een bandbreedte. De bandbreedte
wordt bepaald door de verkeersgeneratie van bedrijven met een ‘gemiddeld arbeidsintensief
werkmilieu’ en de verkeersgeneratie van bedrijven met een ‘zeer arbeidsintensief
werkmilieu’. In dit MER houden we een bandbreedte aan van 13.000 tot 16.900 mvt/etmaal
aan, waarbij 13.000 mvt/etmaal overeen komt met een ‘gemiddeld arbeidsintensief
werkmilieu’ en 16.900 mvt/etmaal met verkeersgeneratie van bedrijven met een ‘zeer
arbeidsintensief werkmilieu’.)).

De door U alvast aangekondigde mitigerende maatregelen die U bedacht heeft , ook geheel volgens een boekje uiteraard, het isoleren van de gevels in de geluidsrichting ,
zijn zwaar onder de maat en onacceptabel als vergoeding voor enerzijds gederfd woongenot en anderzijds wat nog veel kwalijker is het door deze ontwikkeling zakken van de woningwaarde.
De manier waarop deze maatregelen worden aangekondigd is ronduit schandalig . De gemeente het Hogeland gedraagd zich alsof ze deze huizen in de verhuur hebben en even kunnen komen vertellen wat ze in de huizen gaan doen . Over wat er in en aan mijn huis gaat gebeuren beslis ik nog zelf.
Het zijdelings laten vallen dat de huizen ook wel even van het gas geregeld kunnen worden is weer zo'n ouderwetse "veel beloven weinig doen" truck , ook niet erg doordacht , omdat er voorbijgegaan wordt aan het feit dat er misschien al huizen verduurzaamd zijn , de gemeente gaat weer uit van de woningcooperatie gedachte. De beloftes van de gemeente het Hogeland kunnen we sowieso niet meer serieus nemen want was het niet de vorige burgemeester en een huidige wethouder die op de dorpenronde 2017 keihard beweerden dat er na het plaatsen van de windmolens geen verdere ontwikkelingen meer zouden komen in de Oostpolder.

Er is maar een manier waarop de inwoners en onroerendgoed bezitters naar tevredenheid schadeloos kunnen worden gesteld ik geef U hierbij gratis advies en zal het ook aan Uw vrienden in het provinciehuis aanbieden.
Als volgt:
U laat alle huizen in het betreffende gebied taxeren alsof het in een vergelijkbaar gebied staat in de provincie zonder deze problemen.
Koop de huizen voor dit bedrag en maak een contract met de bezitter dat men gratis in het pand kan blijven wonen zolang het bevalt. Hiermee lost U diverse problemen op , iedereen is dan op de juiste manier schadeloos gesteld , de mensen die besluiten dat het nog leefbaar is kunnen rustig blijven en anderen hebben een reële kans om ergens anders iets aan te schaffen.
Ook is het een juiste manier om de bewoning hier uit te faseren want U weet net zo goed als ik dat als in 2035 het industiegebied in de Oostpolder vol is er verder gekeken gaat worden naar nieuwe mogelijkheden aan deze zijde van de dijk.

In afwachting van Uw antwoord,

[redacted]

Zienswijze documenten gebiedsontwikkeling Oostpolder

Wilt u hieronder aangeven op welk document uw reactie van toepassing is:

V Ontwerp Provinciaal Inpassingsplan Oostpolder

V Project-MER Oostpolder

V Ontwerp Exploitatieplan Oostpolder

V Ontwerpbesluit Veiligheidscontour

Zienswijze

-Afsluiting Klaas Wiersumsweg
Wij maken veelvuldig gebruik van de Klaas Wiersumsweg om onze percelen gelegen in de Emmalpolder te bereiken. Een afsluiting van de Klaas Wiersumsweg zou betekenen dat wij onze percelen niet meer kunnen bereiken. Tijdens de ruilverkaveling is afgesproken dat deze weg, eigendom van Groningen Seaports, beschikbaar moet blijven voor landbouwverkeer. Afsluiting zijn wij het dus niet mee eens. Er zal een goed alternatief moeten komen.
Er moet met meerdere landbouwers overleg gevoerd worden over de bereikbaarheid van deze percelen.
Een alternatief zou zijn om de weg uitsluitend voor landbouwverkeer toegankelijk te maken.

-Gevaarlijke industrie
De industrie is een bedreiging voor ons bedrijf. De uitstoot is vervuilend voor onze grond. Als er iets gebeurt zoals bv brand is dat een zeer hoog risico voor onze gewassen. Dit betekend meestal een totaal verlies van alle gewassen.

-Toekomst bedrijf in het geding
Door de komst van de industrie is de toekomst van ons bedrijf in gevaar. Uitbreiding is niet meer mogelijk door de schaarste van de grond en het opdrijven van de grondprijs.
Om in de toekomst te overleven zal met de huidige ontwikkelingen in Nederland uitbreiding mogelijk moeten zijn. Lokale voedselvoorziening is belangrijk maar hier gaat industrie blijkbaar voor voedsel en voor uiterst vruchtbare landbouwgronden.

Zienswijze documenten gebiedsontwikkeling Oostpolder

Vervolg reactie/zienswijze

Dit hele plan in de Oostpolder moet worden geschrapt.

Oplossing: Net als bij de Maasvlakte opspuiten in zee.

Van oudsher is het gebruikelijk om iedere zoveel jaar de kwelders te omdijken om op deze manier extra landbouwgrond te vergaren. Wij zijn in Nederland totaal verkeerd bezig. Er komen steeds meer mensen, die allemaal willen wonen en eten. Maar er word steeds meer landbouwgrond verspilt voor woningen en industrie. We leven straks in een vol land zonder voedsel.

Naam: [redacted]

Adres: [redacted]

Postcode + woonplaats [redacted]

E-mailadres: [redacted]@outlook.com

Telefoonnr.: [redacted]

Datum: 30-01-2024

Handtekening: [redacted]

U kunt dit formulier opsturen per mail of per post:
Provincie Groningen
t.a.v. Projectorganisatie Oostpolder - [redacted]
Postbus 610
9700 AP Groningen

oostpolder@provinciegroningen.nl

OOSTPOLDER

Zienswijze documenten gebiedsontwikkeling Oostpolder

Wilt u hieronder aangeven op welk document uw reactie van toepassing is:

V Ontwerp Provinciaal Inpassingsplan Oostpolder

V Project-MER Oostpolder

V Ontwerp Exploitatieplan Oostpolder

V Ontwerpbesluit Veiligheidscontour

Zienswijze

Wij wonen op 2 locaties binnen 400 meter van het plangebied.

Wij maken ons grote zorgen om ons woongenot.
Eerst zijn wij al verblijdt met een mega grote windmolen binnen 500 meter van ons erf,
waar je wel heel veel last van hebt en geen enkele vergoeding voor krijgt.
Nu krijgen wij een zeer mooi industrie park waar wij geen enkele voordeel van hebben en wel heel veel nadelen.

Nadelen:
-waardedaling van onze huizen
-heel veel extra geluid
-heel veel extra licht
-heel veel extra verkeer

Zienswijze documenten gebiedsontwikkeling Oostpolder

Vervolg reactie/zienswijze

Oplossing 1:
Beste keus, plan word geschrapt.

Oplossing 2:
Oplossing waardedaling: financiële tegemoetkoming, volledige isolatie van woningen en energie neutraal.

Oplossing geluid: huizen volledig geïsoleerd. Op de groenstrook in het plan gebied serieuze bomen struiken om een geluidswal te creëren. De geplande kabels moeten maar ergens anders.

Oplossing licht: Alle licht dezelfde kleur. Savonds/Snachts geen verlichting.
Geen straatverlichting. Zelfde groenbuffer als voor het geluid, deze zal door met verschillende hoogtes bebossing ook voor licht dienen.

Oplossing verkeer:
Goede rij routes maken richting de Eemshaven. Klaas Wiersumsweg in plangegebied alleen toegankelijk maken voor landbouwverkeer.

Naam: [redacted]

Adres: [redacted]
Postcode + woonplaats [redacted]
E-mailadres: [redacted]@outlook.com
Telefoonnr.: [redacted]

Adres: [redacted]
Postcode + woonplaats [redacted]

Datum: 30-01-2024

Handtekening: [redacted]

U kunt dit formulier opsturen per mail of per post:
Provincie Groningen
t.a.v. Projectorganisatie Oostpolder - [redacted]
Postbus 610
9700 AP Groningen

‘Pro Forma’ zienswijze documenten gebiedsontwikkeling Oostpolder

Deze ‘Pro Forma’ zienwijze is van toepassing op:

1. Het Ontwerp Provinciaal Inpassingsplan Oostpolder
2. De Project-MER Oostpolder
3. Het Ontwerp Exploitatieplan Oostpolder
4. Het Ontwerpbesluit Veiligheidscontour

Dorpsbelangen Oudeschip, die de belangen vertegenwoordigt van de bewoners van het dorp Oudeschip en omgeving, waaronder het buurtschap Koningsoord, dient hierbij een ‘Pro Forma’ zienswijze in. We vragen daarbij om 3 weken extra tijd om de ‘Pro Forma’ zienswijze aan te vullen.

De volgende redenen voor ons verzoek om extra tijd zijn:

- Vanaf 21 december 2023 liggen er, tegelijkertijd met de stukken van de Oostpolder, ook het ontwerpbesluit Windpark Eemshaven-West, het Bestemmingsplan Eemshaven en het Ontwerp besluit Hogere Waarde Geluid Oostpolder ter inzage. Bewoners(vertegenwoordigingen) moeten dus op een viertal dossiers tegelijkertijd reageren. Deze dossiers omvatten enkele duizenden pagina’s.
- Daar komt bij dat vanuit perspectief van de burger de dossiers van invloed zijn op elkaar. Beslissingen over het ene dossier zijn van invloed op de zienswijzen over andere dossiers. Het zou dus chiquer zijn geweest als de dossiers na elkaar ter inzage waren gelegd. Het is ondoenlijk om die duizenden pagina’s tijdig door te nemen.
- De stukken zijn op 21 december 2023 ter inzage gelegd. Een periode waarin de Kerstdagen en Oud en Nieuw vallen. De effectieve tijd om alle stukken grondig te bestuderen en er een zienswijze op te formuleren is daardoor (veel) minder dan de zes weken die ervoor staan.
- Dorpsbelangen Oudeschip heeft alle bewoners d.m.v. het rondbrengen van een huis-aan-huis flyer pas rond 15 januari jl. kunnen informeren en uitnodigen voor een bewonersavond op 22 januari 2024. Doel van deze avond was het in gesprek gaan met de bewoners over de uitgebrachte plannen, reacties en suggesties te horen die in de zienswijze kunnen worden meegenomen.
- De gigantische omvang van de stukken (9 ordners vol!), de complexiteit van de ontwikkelingen in en rondom de Oostpolder en de enorme haast van e.e.a.
- De verstrekkende gevolgen die de voorliggende plannen hebben voor de leefbaarheid van de bewoners. Daar komt nog bij dat vele bewoners ook nog eens te maken hebben met de aardgasproblematiek en de afwikkeling daarvan, de afwikkeling van o.a. planschadeprocedures voor het Windpark Oostpolder, het project Aanlanding Wind op Zee (PAWOZ) en de ontwikkelingen m.b.t. het Waterstofnetwerk Groningen, allemaal in de omgeving van de Oostpolder.
- Kortom: een leefomgeving van bewoners die door ettelijke ontwikkelingen zeer zwaar onder druk staat!

De 'Pro Forma' zienswijze richt zich op de vier hiervoor genoemde documenten en betreft o.a. de volgende aspecten/deelgebieden, die we in de aanvulling op de 'Pro Forma' zienswijze zullen uitwerken:

- **Inrichting Oostpolder qua bouwhoogtes, -zones, - percentages en groen/blauwe zones**
- **Geluid (los van de zienswijzen die individueel zullen worden ingediend bij de gemeente Het Hogeland omtrent het Ontwerp Besluit Hogere Waarde Geluid)**
- **Gezondheid**
- **Licht**
- **Veiligheid**
- **Wegverkeer**
- **Overlast bouwfase**
- **Exploitatieplan**

We vernemen graag zo spoedig mogelijk van u of u instemt met ons verzoek om 3 weken extra tijd te krijgen voor het aanvullen van onze 'Pro Forma' zienswijze.

Naam: [redacted] voorzitter Dorpsbelangen Oudeschip

[redacted] penningmeester Dorpsbelangen Oudeschip

Adres: [redacted]

Postcode + woonplaats: [redacted]

E-mailadres: [redacted]

Telefoonnr.: [redacted]

Datum: 30 januari 2024

Handtekening: [redacted]

U kunt dit formulier opsturen per mail of per post:

Provincie Groningen

t.a.v. Projectorganisatie Oostpolder - P. Wetterauw

Postbus 610

9700 AP Groningen

oostpolder@provinciegroningen.nl

Zienswijze documenten gebiedsontwikkeling Oostpolder

Deze zienwijze is van toepassing op:

- Het Ontwerp Provinciaal Inpassingsplan Oostpolder
- De Project-MER Oostpolder
- Het Ontwerp Exploitatieplan Oostpolder
- Het Ontwerpbesluit Veiligheidscontour

Dorpsbelangen Oudeschip, die de belangen vertegenwoordigt van het dorp Oudeschip en omgeving, waaronder het buurtschap Koningsoord, dient hierbij de aanvulling in op de ingediende 'Pro Forma' zienswijze.

Onze zienswijze richt zich op de vier hiervoor genoemde documenten en betreft de volgende aspecten/deelgebieden:

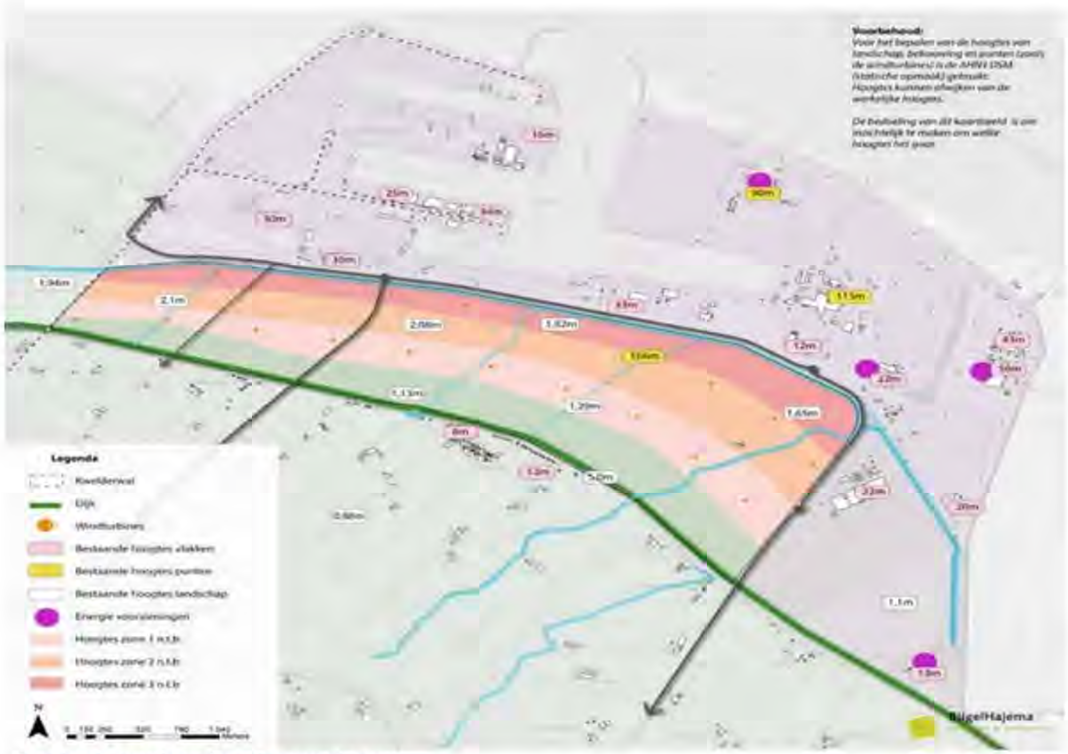
1. Inrichting Oostpolder qua bouwhoogtes, -zones, - percentages en groen/blauwe zones
2. Geluid
3. Gezondheid
4. Licht
5. Veiligheid
6. Wegverkeer
7. Overlast bouwfase
8. Exploitatieplan
9. Participatie bewoners

1. Inrichting Oostpolder qua bouwhoogtes, -zones, -percentages en groen/blauwe zones

Wij constateren dat (a) de inrichting van de Oostpolder in het geheel niet aansluit bij de '**Landschapsvisie Oostpolder**, **Ontwikkeling Oostpolder tot bedrijventerrein**, d.d. 19 april 2023' uit de **Plan-MER** en de **'Landschappelijke visiekaart Oostpolder'** uit de **Structuurvisie**. Verder worden (b) de bouwhoogtes, -zones en -percentages niet onderbouwd. Ook de representatie van (c) de groen/blauwe zones roept vele vragen op. Hieronder wordt op deze punten ingegaan.

Ad a.

De '**Landschapsvisie Oostpolder**, **Ontwikkeling Oostpolder tot bedrijventerrein**, d.d. 19 april 2023' uit de **Plan-MER** gaat voor het eerst in op bouwhoogtes en zones vanuit stedenbouwkundig perspectief. In hoofdstuk 5; 'Visie op de Oostpolder' op pagina 35 is een stedenbouwkundige hoogtekaart weergegeven en toegelicht, zie figuur 1.

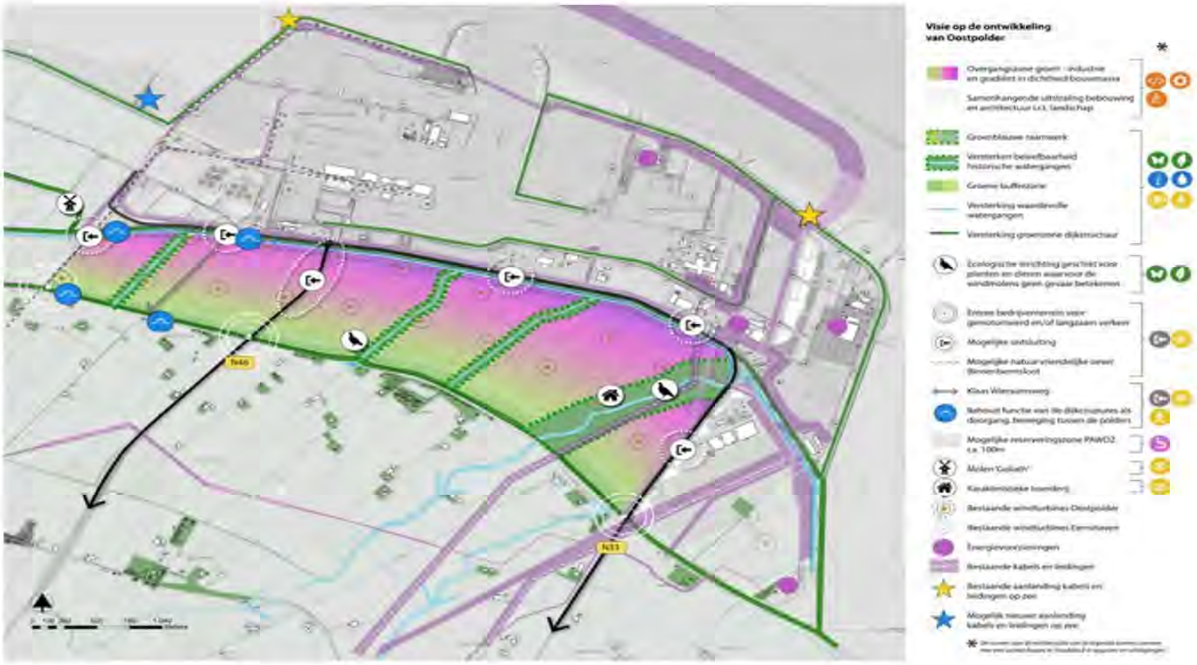

Figuur 1. Landschapsvisie Oostpolder Ontwikkeling van Oostpolder tot bedrijventerrein, 19 april 2023, p. 35

In deze 'Stedenbouwkundige hoogtekaart' (figuur 1) worden indicatief 'hoogtes zones 1, 2 en 3' weergegeven. Er staat bij dat de zones nog nader te bepalen (n.t.b.) zijn. Ervan uitgaande dat de afstand vanaf de dijk (Oudeschip) tot aan de Kwelderweg (Eemshaven) zo'n 1,5 kilometer is (afgeleid van de kaart 'Provincie Groningen, Bedrijventerrein, Verbeelding, d.d. 21-11-2023 van BügelHajema), dan beslaat elke zone grofweg zo'n 400 meter (naast de groen/blauwe zone van zo'n 200 meter).

In hoofdstuk 6: 'Opgaven en uitdagingen Oostpolder' wordt over bouwhoogtes nog het volgende gezegd: *'Zoals omschreven in de visie in hoofdstuk 5 en in de ontwerpprincipes in hoofdstuk 4 dient er bij het bepalen van de bouwhoogtes in ieder geval sprake te zijn van een gradiënt in de bouwhoogtes. Het bepalen van (de bandbreedte van) de gewenste bouwhoogtes vraagt nader onderzoek. Concreet uitgangspunt is dat de bouwhoogtes aan de noordzijde (aansluitend op de Eemshaven) 'hoger' zijn en aan de zuidzijde (aansluitend op de groenzone) 'lager'. De gehanteerde bouwhoogten in Eemshaven en Eemhaven Zuid-Oost bieden mogelijk aanknopingspunten'* (pp. 43/44).

De **'Landschappelijke visiekaart Oostpolder',** onderdeel van de **Structuurvisie** (zie figuur 2) vertoont een *'overgangszone groen – industrie en gradiënt in dichtheid bebouwing'* p. 28. Dit suggereert, net als bij de 'Stedenbouwkundige kaart', Plan MER (figuur 1) dat er een geleidelijk verloop van hoogte, dichtheid en zones van bebouwing plaatsvindt. Bij het PIP/Project-MER blijkt hier echter geenszins sprake van te zijn (zie later).

Figuur 5.2: Landschappelijke visiekaart Oostpolder

Figuur 2. Landschappelijke visiekaart Oostpolder, structuurvisie p. 28

Het **'Provinciaal Inpassingsplan en Project MER december 2023'.** Hiervoor wordt dus gesteld dat er **nader onderzoek** nodig is voor het: 'bepalen van (de bandbreedte van) de gewenste bouwhoogtes'. In de 'Bijlagen bij toelichting Provinciaal Inpassingsplan Bedrijventerrein Oostpolder ontwerp 06-12-2023' -> 'Bijlage 2 Stedenbouwkundige kader' wordt **voor het eerst** gewag gemaakt van bouwhoogtes, -zones en -percentages.

Het 'Stedenbouwkundige kader': 'Ruimtelijke inpassing ontwikkeling Oostpolder' (p.2) geeft aan: *'De stedenbouwkundige kaders dienen om zowel voldoende ontwikkelruimte te realiseren voor de beoogde functies als om een zorgvuldige ruimtelijke inpassing te realiseren, rekening houdend met de omliggende bebouwing en landschappen' Het uitgangspunt is: De dijk langs de Dijkweg beschermt voor een groot deel het zicht op de nieuwe ontwikkeling. Een maximale bouwhoogte wordt gehanteerd om te voorkomen dat de nieuwbouw zichtbaar is vanuit de woningen. Door de eerste bebouwingsstrook ten noorden van de bufferzone niet hoger te bouwen dan 15 meter, is de nieuwbouw grotendeels niet zichtbaar vanaf de begane grond van de bestaande woningen'*, zie figuur 3. Hier verschijnt voor het eerst de 15 meter bouwhoogte.

Figuur 3. Stedenbouwkundige kader, Ruimtelijke inpassing ontwikkeling Oostpolder (p. 2), POSADMAXWAN

Het 'Stedenbouwkundige kader' over 'Randvoorwaarden bebouwing' (p. 3) geeft aan dat *'De stedenbouwkundige kaders dienen ruimte te laten voor het beoogde ontwikkelprogramma. Op basis van een referentie studie (naar batterijfabrieken, zonnepanelenfabriek, datacenters, waterstoffabriek en machinefabriek) van elders gerealiseerde projecten, zijn de volgende kaders bepaald:*

- *Het beoogd programma is te ontwikkelen binnen een maximale bouwhoogte van 35 meter.*
- *Een deel van de functies blijft lager dan 15 meter. Dit geldt bijvoorbeeld voor bepaalde datacentra en ondersteunende functies (zoals kantoren, loodsen en entreegebouwen). Deze lagere bouwdelen kunnen worden ingezet om in een overgangszone te realiseren tussen het bedrijventerrein en het omliggende landschap en bebouwing.*
- *Een deel van de functies biedt mogelijkheden voor een getrapte opbouw in bouwhoogte. Om deze reden is gekozen voor een geleidelijke hoogteopbouw met een tussenhoogte van 25 meter'*

Op deze bladzijde wordt voor het eerst gewag gemaakt van twee andere bouwhoogtes nl. 25 en 35 meter. Deze hoogtes zijn gebaseerd op een 'referentiestudie'. Bestudering van de stukken en uit navraag bij de projectleiding Oostpolder blijkt dat bij de referentiestudie GEEN uitgebreid (en onderbouwd) onderzoek is uitgevoerd. In de gegeven voorbeelden is de hoogste bouwhoogte 27 meter. Waar komt dan de 35 meter bouwhoogte vandaan? Deskresearch wijst uit dat bouwhoogtes voor bedrijventerreinen in Nederland variëren tussen 10, 15, 20 en (bij uitzondering) 30 meter[1]. Een bouwhoogte van 35 meter geldt veel meer voor industrieterreinen.

Voor het waarderen van de bedrijvenkavels voor de Oostpolder heeft Fakton Valuation ook diverse referentiekavels betrokken. De 6 relevante kavels voor bedrijfsterreinen geven een bandbreedte aan van bouwhoogtes tussen de 15 en 25 meter (met in een enkel geval 'hoogteaccenten tot 40 meter') pp. 24-25. Ook deze referentiekavels geven dus **geen enkele onderbouwing voor de voorgestelde bebouwingshoogte van 35 meter** in de Oostpolder.

Tot slot geeft een door ons **uitgevoerde schouw van bedrijven/industrieterreinen langs de A7, A6 en A27** ook **geen enkel houvast** voor de voorgestelde bouwhoogte van 35 meter en bebouwingspercentages zoals gepresenteerd voor het bedrijventerrein Oostpolder.

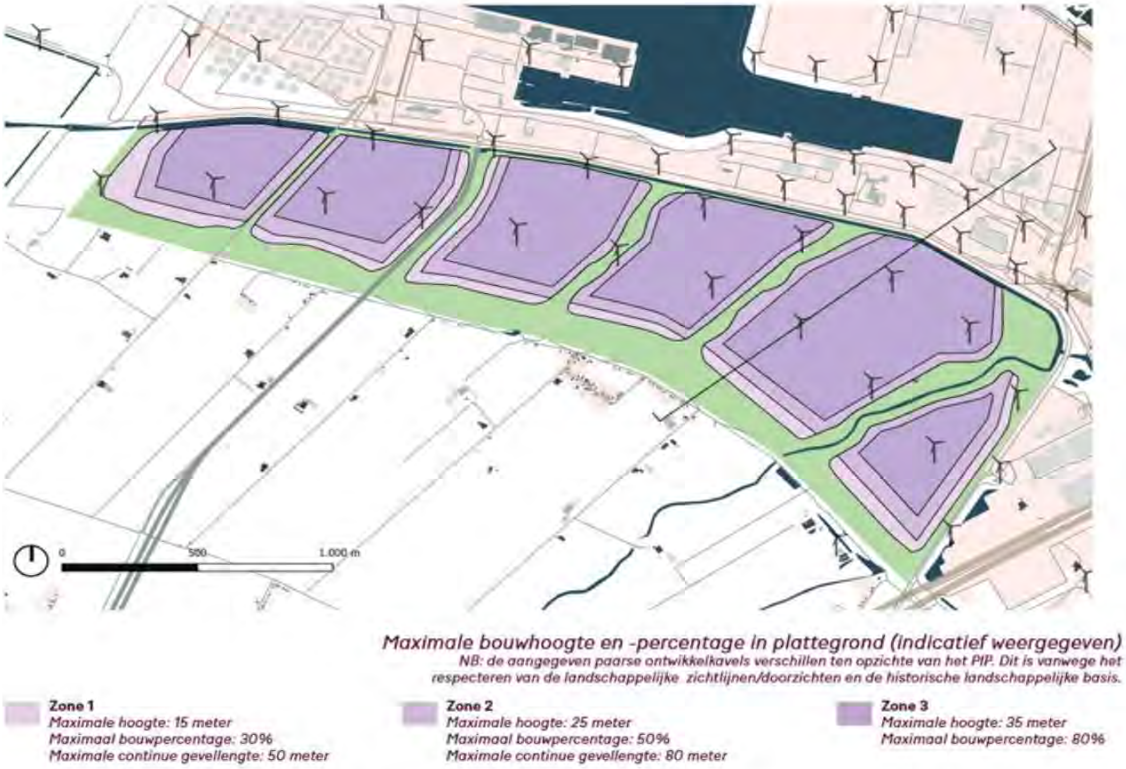
In het kaartje van figuur 4 uit het **'Stedenbouwkundige kader' over 'Kaders bouwhoogte en bouwpercentage ' (p. 4)** komen ook weer **nieuwe** gegevens tevoorschijn:

- Zone 1: Maximale hoogte: 15 meter, maximaal bouwpercentage: 30% en maximale continue gevellengte: 50 meter
- Zone 2: Maximale hoogte: 25 meter, maximaal bouwpercentage: 50% en maximale continue gevellengte: 80 meter
- Zone 3: Maximale hoogte: 35 meter, maximaal bouwpercentage: 80%. **N.B. Hier wordt geen maximale continue gevellengte genoemd!**

---

[1] Zie onder andere:

- https://www.planviewer.nl/imro/files/NL.IMRO.0905.bpbedrijventerrein-va01/r_NL.IMRO.0905.bpbedrijventerrein-va01_art05.html Geraadpleegd: 02-01-2024.
- https://www.planviewer.nl/imro/files/NL.IMRO.0703.GSBTBP-va01/t_NL.IMRO.0703.GSBTBP-va01_4.2.html#_4.2.5_Bouwhoogteenbebouwingspercentage Geraadpleegd: 02-01-2024.
- https://lokaleregelgeving.overheid.nl/CVDR338495 Geraadpleegd: 02-01-2024.
- https://ro-online.wijkbijduurstede.nl/NL.IMRO.0352.bptotbedrijventerr-va01/r_NL.IMRO.0352.bptotbedrijventerr-va01_2.3.html Geraadpleegd: 02-01-2024.
- https://www.duurzamebedrijventerreinen.nl/industrieterrein-of-bedrijventerrein/ Geraadpleegd: 02-01-2024.
- https://repository.officiele-overheidspublicaties.nl/externebijlagen/exb-2018-67875/currentitem Geraadpleegd: 02-01-2024.

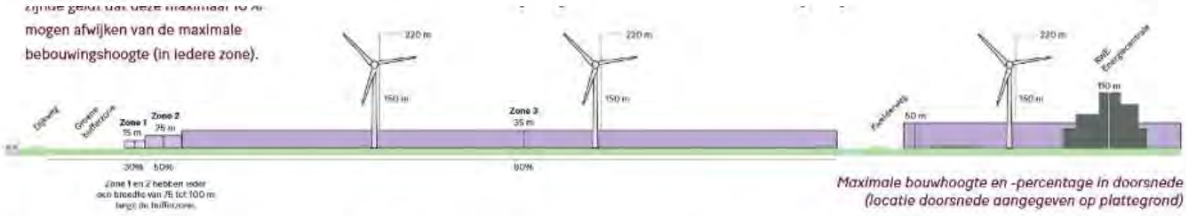

Figuur 4. Stedenbouwkundige kader, Ruimtelijke inpassing ontwikkeling Oostpolder (p. 4), POSADMAXWAN

Het meest opvallende in figuur4 is dat de zones 1 en 2 elk afzonderlijk 75 tot 100 meter beslaan. Dit is een **geheel nieuw gegeven**. Ook deze gegevens missen een onderbouwing voor de verschillende bouwpercentages en de maximale gevellengtes. In eerdergenoemd deskresearch naar bedrijventerreinen komen (veel) minder hoge bouwpercentages voor, zie bijvoorbeeld: https://www.planviewer.nl/imro/files/NL.IMRO.0905.bpbedrijventerrein-va01/r_NL.IMRO.0905.bpbedrijventerrein-va01_art05.html

Bij het hoge bouwpercentage van 80% bij zone 3 met een bouwhoogte van 35 meter en geen informatie over de maximale gevellengte, dringt zich het beeld op van een **industriële setting**.

Figuur 5 visualiseert de impact die bouwhoogtes en -breedtes van de zones hebben op de landschappelijke situatie.

Figuur 5. Stedenbouwkundige kader, Ruimtelijke inpassing ontwikkeling Oostpolder (p. 4), POSADMAXWAN

Zoals eerder genoemd, bedraagt de afstand vanaf de dijk (Oudeschip) tot aan de Kwelderweg (Eemshaven) zo'n 1,5 kilometer. De groen/blauwe zone beslaat zo'n 200 meter, zone 1 (hoogte 15 meter) tussen de 75 en 100 meter, zone 2 (hoogte 25 meter) ook tussen de 75 en 100 meter en **zone 3 (hoogte 35 meter) uit ruim 1000 meter!** Dit nu is een zeer massieve, industriële, bebouwing die het leeuwendeel van het bedrijventerrein Oostpolder beslaat. Dit staat **in schril contrast** tot de visualisering van de zones in de Stedenbouwkundige hoogtekaart (uit de Plan MER fase; zie figuur 1). Hieruit valt af te leiden dat elk van de 3 zones grofweg 400 meter beslaat (naast de 200 meter voor

de groen/blauwe zone). Uiteraard is het begrijpelijk dat een eerdere visualisatie nog geen definitief karakter had. Echter, zo'n pregnante afwijking tussen de eerste en de laatste visualisering is ten enenmale onbegrijpelijk en onacceptabel in het kader van de leefbaarheid in het gebied.

Eerder werd bij de toelichting op figuur 2 genoemd dat de bebouwingsstrook ten noorden van de bufferzone niet hoger te bouwen dan 15 meter de nieuwbouw grotendeels niet zichtbaar is vanaf de begane grond van de bestaande woningen. Echter, als de bouwhoogte van 25 meter reeds na ongeveer 75 à 100 meter na de 15 meter bouwhoogte begint en de bouwhoogte van 35 meter na ongeveer 75 à 100 meter van de bouwhoogte van 25 meter hoog begint, dan zijn deze laatste hoogtes wel degelijk zichtbaar vanaf de begane grond van de bestaande woningen. Bovendien heeft een dergelijke hoge, diepe en massieve bebouwing ook een grote impact op de beleving van de bredere visueel/ruimtelijke en landschappelijke omgeving. Dit blijkt ook overduidelijk uit de visualisaties die zijn opgenomen in het Deelrapport Landschap en Cultuurhistorie van de Project-MER.

Dringende adviezen Inrichting Oostpolder:

a. **Bouwhoogtes:** Hanteer de volgende maximale bouwhoogtes: zone 1: 10 meter, zone 2: 15/20 meter en zone 3: 20/25 meter. Deze hoogten zijn meer gangbaar voor bedrijventerreinen in Nederland. De hoogten worden gerekend vanaf het maaiveld. Indien meer bouwvolume nodig is, overweeg om deels onder de grond te bouwen. Dit laatste kan ook vanuit veiligheidsoverwegingen een optie zijn, bijv. bij calamiteit i.v.m. windmolens of externe dreiging (terrorisme e.d.). Overigens, Natuur en Milieu Federatie Groningen adviseert in haar zienswijze van 31 januari 2024 ook de hoogste bouwhoogte te beperken tot 25 meter en een hoogte van 35 meter alleen onder voorwaarden (via een afwijking) toe te staan.
b. **Bouwpercentage:** Hanteer een lager bouwpercentage dan 80% bij de hoogte van zone 3 en hanteer hier ook een maximale gevellengte (van bijvoorbeeld 80 meter). Op deze manier wordt de bouw niet zo massief.
c. **Zones:** Verdeel de zones 1, 2 en 3 meer evenwichtig, zoals in de figuren 1 en 2 zijn aangeduid. Stel zone 1 op ca. 400 meter, zone 2 op ca. 400 meter en zone 3 ook op ca. 400 meter.

N.B. De adviezen onder punten **a - c** zijn een logischer vervolg én invulling op eerdere visualisaties van de Plan-MER en Structuurvisie (zie figuren 1 en 2 hiervoor).

d. Groen/blauwe zones (zie ook bij 'Geluid' en 'Gezondheid')

Het betreft hier: **1. Horizontale bufferzone langs de dijk** en **2. Verticale zones richting Eemshaven.**

Ad 1: Horizontale bufferzone langs de dijk

- Leg geen waterstofleidingen onder deze zone.
- Leg de PAWOZ elektriciteitsleiding bij voorkeur niet in deze zone. Sterke voorkeur heeft om deze leiding bij of naast de binnenbermsloot nabij de Kwelderweg in de Eemshaven of via een tunneltracé aan te leggen. Mocht dit toch niet anders kunnen, leg deze leiding dan aan de uiterste zijde van de groen/blauwe zone richting Eemshaven; niet langs de dijk of de Dijkweg. En leg deze leiding op een dusdanige diepte dat er geen beperkingen zijn t.a.v. het planten van hogere bomen, de toegankelijkheid en de recreatieve functie van de groen/blauwe zone.

Ad 2. Verticale zones richting Eemshaven

Figuur 6 geeft een tekening van de invulling van het plangebied Oostpolder (uit: Bijlage 04 Akoestisch onderzoek PIP Oostpolder, p. 60). Te zien is dat 3 verticale zones met groen en water in de midden doorsneden worden door een ontsluitingsweg.

Figuur 6. Tekening invulling plangebied, p. 60

De tweede van links is de N46 en wordt naar verwachting door een tunnel gesitueerd. De meest rechtse 'het Grote Tjariet' wordt niet doorkruist. De vraag is of deze 3 verticale zones die wel doorkruist worden wel over de hele lengte begaanbaar zijn voor wandelaars.

- Het dringende advies is om deze 3 verticale zones van begin tot eind bereikbaar te houden bijvoorbeeld door de ontsluitingsweg als viaduct uit te voeren. Mocht dit niet kunnen, dan zijn de noordelijke groen/blauwe gedeelten dus niet bereikbaar. Deze stroken kunnen dan net zo goed aan het bedrijventerrein worden toegevoegd. De groen/blauwe oppervlakte die daardoor verdwijnt zou dan aan andere groen/blauwe zones toegevoegd kunnen worden, bijvoorbeeld ter hoogte van Nooitgedacht bij het geplande TenneT-transformatorstation.
- De vraag is of er überhaupt wel veilig en ontspannen gewandeld kan worden in de 3 genoemde verticale zones. Dit gezien de veiligheidsrisico's door aanwezigheid van windmolens en bedrijfsgebouwen en -activiteiten. We geven daarom in overweging de 3 genoemde verticale groen/blauwe zones te laten vervallen en de oppervlakte die hierdoor vrijkomt als groen/blauwe recreatiezone **ten zuiden van of naast het dorp Oudeschip** te situeren.
- Belangrijk is uiteraard dat de toegezegde in totaal **160 hectare voor groen/blauwe zones** e.d. gehandhaafd blijft.

e. Windhinder: Wind kan hinder geven of zelfs gevaarlijk zijn. Windhinder treedt vooral op rond hoge gebouwen. De gemeente kan de gevolgen van windhinder beperken door regels aan bouwwerken te stellen in het omgevingsplan. Wij dringen aan op windonderzoek, conform NEN 8100 (en zo nodig maatregelen te treffen) in verband met veiligheids- en geluidsaspecten [2].

[2] https://iplo.nl/thema/windhinder/

NB De onder **a - e** genoemde adviezen hebben positieve effecten op: ruimtelijke, visuele, landschappelijke en cultuurhistorische aspecten. Ze kunnen echter ook bijdragen aan het verminderen van geluid- en lichtoverlast, omdat gebouwen verder van de bewoning staan en de bouwhoogtes minder hoog zijn.

f. Sluit (hyperscale) **datacenters** uit als mogelijke bestemming op het bedrijventerrein. De motie hierover van Groen Links is in de Statenvergadering Groningen d.d. 8 november 2023 in overgrote meerderheid aangenomen. Voer deze motie dus ook uit.

2. Geluid

De ontwikkeling van de Oostpolder en de geluidsproductie met betrekking tot industrielawaai moeten worden uitgevoerd binnen de reeds bestaande geluidszone rondom de Eemshaven. Dit is volgens de stukken behorende bij het PIP mogelijk omdat het huidige Eemshavengebied geluidsruimte heeft ingeleverd ten gunste van de ontwikkelingen in de Oostpolder.
In de stukken is niet terug te vinden waar het plangebied van de Eemshaven geluidsruimte heeft ingeleverd ten behoeve van de ontwikkeling van de Oostpolder. In het Geluidverdeelplan (28-11-2023/6559-GVP/NAA/jd/ft/11) wordt op pagina 15 verwezen naar Hoofdstuk 7 voor de uitleg hiervan. Dit hoofdstuk is niet gevonden in de fysieke documenten dan wel in de digitaal gepubliceerde stukken. Gelet hierop kunnen wij niet beoordelen hoe deze geluidsruimte vanuit de Eemshaven herverdeeld is over het totale gebied. Daarom kunnen we ook geen beoordeling maken of de voorgestelde hogere waarden op de juiste manier berekend zijn en dus juridisch kloppen in relatie tot de kavelbudgetten die aan de Oostpolder worden toegekend. Bovendien, kunnen we erop vertrouwen dat in de toekomst het 'ingeleverde geluid' in de Eemshaven niet alsnog later wordt gebruikt? Hoe wordt dat geborgd en hoe weten we of dat ook wordt gehandhaafd?
Tevens kunnen wij niet de juiste beoordeling maken hoe reëel de systematiek van geluidverdeelplan en de voorgestelde hogere waarde is ten opzichte van onze woningen gelegen nabij het plangebied.

Indien de Oostpolder tot ontwikkeling wordt gebracht heeft dit gevolgen voor de geluidsbelasting op geluidsgevoelige ruimten nabij of in het plangebied. In het geluidsrapport behorende bij het PIP van NAA wordt aangegeven dat er voor 120 woningen een (aangepaste) hogere waarde benodigd is. Tevens zal voor enkele woningen fysieke maatregelen getroffen moeten worden om het wettelijk vereiste binnen-niveau te kunnen garanderen. Dit heeft weer een inbreuk op de persoonlijke levenssfeer van de bewoners. In het kader van de gaswinningsproblematiek, eventueel uitgevoerde versterkingen (en reeds uitgevoerde subsidiemaatregelen) zijn bij een aantal woningen al diverse aanpassingen aan de woning aangebracht. Wij vragen ons tevens af of bepaalde woningen nog aangepast/geïsoleerd kunnen worden zonder dat het woongenot van bewoners op een onacceptabel niveau uitkomt.

Bovendien wordt er alleen maar gesproken over het wettelijk binnen-niveau dat de 35 dB(A) niet mag overschrijden. Bewoners van Oudeschip e.o. vertoeven echter vanaf het vroege voorjaar tot in de herfst vaak buiten rondom en in hun tuin. Met een cumulatief geluidsniveau van > 65 dB(A) op de gevel wordt het genot van het buitenleven ook ernstig verstoord. Daar komt nog bij dat het geluid van de windmolens nu al tot behoorlijke geluidsoverlast leidt. Ook de geluidstoename door bouwwerkzaamheden die wel een tiental jaren in beslag zullen nemen komen nog eens bovenop het reeds aanwezige geluid (ervaringen met de bouw van het Oostpolder Windpark en de aanleg van de 380 kV hoogspanningsleiding).

Wij vinden dat bij de bepaling van welke geluidswaarde acceptabel is vooral wordt uitgegaan wat **theoretisch en modelmatig** kan. Daarbij worden naar onze mening door u de maximale grenzen

opgezocht ten gunste van de industrie en ten nadele van de bewoners. Dit frustreert ons mateloos. We zien geen enkele beweging uwerzijds om ook maar enigszins aan de belangen van de bewoners tegemoet te komen.

Bij de start van het Oostpolderproject in april 2021 is steeds gesproken dat het project een voorbeeldproject zou worden van hoe grootschalige, complexe en samenhangende ontwikkelingen volgens een open planproces in goede harmonie met de omgeving kunnen worden gerealiseerd. De aanpak van het project zou anticiperen op de aanstaande omgevingswet. Daarnaast wordt veelvuldig gesproken dat bijvoorbeeld bij de bouw en installaties en aanpak van mitigerende maatregelen de zogenoemde Best Beschikbare Technieken (BBT) gebruikt zullen gaan worden.

Het bevreemdt ons in dit verband dat bij de geluidsmodellering niet geanticipeerd is op een ontwikkeling (BBT) die op het moment van inwerkingtreding van de Omgevingswet verplicht zou worden, namelijk het begrip 'Gezamenlijk geluid'. Het begrip 'cumulatief geluid' wordt namelijk vervangen door het begrip 'gezamenlijk geluid'. In artikel 3.38 (vaststellen geluidproductieplafond: beoordeling aanvaardbaarheid gecumuleerd geluid), tweede lid, Besluit kwaliteit leefomgeving (Bkl), staat de volgende omschrijving: "Het gecumuleerde geluid is het geluid door geluidbronsoorten en andere activiteiten tegelijk, opgeteld met correctie voor de verschillen in hinderlijkheid". Het Bkl – onderdeel van de Omgevingswet – bevat instructieregels voor de beoordeling van geluid op de gevels van een geluidgevoelig gebouw. Onderdeel hiervan is het bepalen van het gezamenlijke geluid. Bijlage I van het Bkl verwijst voor het begrip gezamenlijk geluid naar artikel 3.39. In het weede lid staat dat het bij het **gezamenlijke geluid** gaat om "het geluid door geluidbronsoorten en andere activiteiten tegelijk, energetisch opgeteld zonder correctie voor de verschillen in hinderlijkheid." Bij het bepalen van het gezamenlijk geluid wordt dus niet gecorrigeerd voor verschillen in hinderlijkheid. Dat is een belangrijk verschil met gecumuleerd geluid[3]. Veelal betekent dit dat het dB(A) bij het hanteren van de nieuwe norm 'gezamenlijk geluid' enkele dB(A) hoger uit komt vergeleken met de oude norm 'cumulatief geluid'. Wij vinden dat u hiervoor de ogen niet mag sluiten. Pagina 39 van de PIP onder 'Beleidsregels in het PIP' vermeldt niet voor niets dat '(...) het **bevoegd gezag deze regels** (N.B. Dorpsbelangen: *ook t.a.v. geluid*) in de loop der tijd, aan de hand van nieuwe inzichten eventueel wat **kan bijstellen**'.

Dringende adviezen GELUID:

a. Handhaaf de bestaande Hogere Waarden Geluid (HWG) van veelal **maximaal 55 dB(A)** van 1992 resp. 2017 voor de 120 woningen in het plangebied. Deze bestaande hogere waarden zijn indertijd al ambitieus hoog en (uit navraag bij bewoners) geruisloos vastgesteld.
b. **Laat de in december 2023 aangekondigde HWG vervallen.**
c. Zorg dat er in de directe woonomgeving geen geluid intensieve gebouwen/industrieën komen.
d. Zorg ervoor dat geluidslawaai aan de bron wordt afgeschermd door BBT en isolatiemaatregelen.

3. Gezondheid

In het PIP en de Project-MER wordt de 'milieugezondheidskwaliteit' als zeer negatief beoordeeld. 'Er is een duidelijke toename te verwachten van het aantal ernstig gehinderden als gevolg van geluid. Hierdoor is er een kans op milieugerelateerde gezondheidsverslechtering'. Opgemerkt moet worden dat het niet alleen om geluid gaat, maar ook straling van leidingen, windturbines e.d. effect hebben op de gezondheid. Ook

[3] https://www.lbpsight.nl/nieuws/gezamenlijk-geluid-maak-kennis-met-een-nieuw-begrip-in-de-omgevingswet/

leidt het gehele langdurige project tot psychosociale klachten als gevolg van frustratie, verdriet, onmacht e.d.

Dringende adviezen Gezondheid:

a. Onderzoek de plaatselijke situatie van bewoners die nu reeds gezondheidsklachten hebben. Voer gedegen en empathisch onderzoek, neem bewoners hierbij serieus en faciliteer in het vinden van oplossingen en bij het nemen van mitigerende maatregelen.
b. Kies ervoor om geen waterstofleiding en elektriciteitskabel(s) te leggen nabij woningen (bijvoorbeeld in de Groen/blauwe zone).

4. Licht

Het deelrapport licht beoordeelt de verstoring van de duisternis: **directe lichtinval** als 'verwaarloosbaar of neutraal effect'. De verstoring van de duisternis: **zichtbaarheid** wordt beoordeeld als 'sterke toename'. Pagina 20 van het rapport noemt een achttal aanbevolen mitigerende maatregelen. Wij vinden dit te vrijblijvend. Ook in de bestaande situatie hebben wij (te) vaak overlast van niet goed afgeschermde lichtbronnen, onnodig brandende verlichting e.d.

Dringende adviezen licht:

a. Schrijf voor dat de aanbevolen mitigerende maatregelen verplicht moeten worden ingevoerd. Zorg ook dat daarop wordt gehandhaafd.
b. Zorg ervoor dat bij gebouwen de hoogste verdiepingen, daar waar mogelijk, geen lichtuitstraling hebben.
c. Zorg ervoor dat hoofdstuk 8 'Duisternis' wordt uitgevoerd en nageleefd.

5. Veiligheid

In het besluit 'Veiligheidscontour Oostpolder' wordt verwezen naar de beleidsvisie externe veiligheid Oostpolder. Deze is echter nog niet beschikbaar en raadpleegbaar. Gelet hierop bestaat er nog steeds een mate van onzekerheid met betrekking tot de veiligheid richting de kwetsbare objecten (voornamelijk woningen) gelegen buiten het plangebied. Dit maakt het voor ons onmogelijk om hierop een adequate reactie te geven.

Waar wij nog wel dringende aandacht voor vragen zijn de veiligheidsaspecten bij het betreden van de verticale groen/blauwe zones van de Oostpolder; hoe zit het met de veiligheid a.g.v. windmolens en verkeer op het terrein?

Ook maken wij ons zorgen of en hoe de veiligheid gewaarborgd wordt bij de opslag en het vervoer van waterstof nabij onze woningen, zeker daar waar het gaat om het gebruik van ammoniak. Zie o.a.: https://www.rd.nl/artikel/1051851-rivm-wijst-op-risicos-stoffen-die-waterstof-vervoerbaar-maken en https://demaco-cryogenics.com/nl/blog/waterstoftransport-drie-energiedragers/

Verder ontbreekt het in de Eemshaven al decennia lang aan een adequate brand- en hulpverleningsorganisatie ter plekke. De noodzaak hiervan neemt nog meer toe door de uitbreiding van de Eemshaven met de Oostpolder.

Dringende adviezen Veiligheid:

a. Rondt de beleidsvisie externe veiligheid zo spoedig mogelijk af en heroverweeg dan of de veiligheidsaspecten afdoende zijn geborgd. Zo niet, tref adequate voorzieningen.
b. Beschouw nadrukkelijk de veiligheidsaspecten voor het betreden van het bedrijventerrein en tref adequate maatregelen (zie ook onder 'Groen/blauwe zones')
c. Onderzoek nadrukkelijk de risico's van het gebruik van ammoniak e.d. bij de opslag en vervoer van waterstof.
d. Richt z.s.m. een adequate brand- en hulpverleningsorganisatie op in de Eemshaven/Oostpolder. Een organisatie die ook deskundig is op het gebied van nieuwe ontwikkelingen zoals waterstofprocessen, batterij-industrie e.d.

6. Wegverkeer

De hoofdwegen die leiden van en naar de Oostpolder betreffen de N46 en N33. In de project-MER wordt onderbouwd dat deze wegen de verwachte toename in verkeersstromen ten behoeve van de Oostpolder wel kunnen dragen. De focus in de stukken liggen beduidend meer op de N46 dan op de N33. Onze observatie is dat verkeersstromen op de N33 te laag zijn ingeschat. Daarnaast vinden wij het vreemd dat de toekomstige verbreding van de N33 niet is meegenomen in de onderzoeken. Ook staat in de stukken genoemd dat de gemeente Het Hogeland nog steeds rekening houdt met de verdubbeling van de N46. Zowel in de gebruiksfase als tijdens de bouw neemt het wegverkeer, vooral vrachtverkeer, naar en van de Eemshaven/Oostpolder dus substantieel toe. Nu reeds hebben de woningen in en nabij de buurtschappen Koningsoord, Nooitgedacht en Polen behoorlijk last van het geluid van het (bouw)verkeer. Wij vinden dat er een te rooskleurig beeld wordt geschapen van de hinder van geluid en de verslechterende luchtkwaliteit.

Dringende adviezen Wegverkeer

a. Onderzoek alsnog de (mogelijke) effecten van de verdubbeling van de N33 op verkeersintensiteit en uitstoot.
b. Her-bereken de verkeersaantallen op de N33, de geluidshinder en CO2 uitstoot en neem zonodig mitigerende maatregelen.
c. Maak duidelijk of verdubbeling van de N46 reëel te verwachten is de komende jaren.

7. Overlast bouwfase

De bouwfase zal gemakkelijk 10 jaar in beslag gaan nemen. Wij zijn zeer bezorgd over een aanmerkelijke geluidstoename door o.a. heien, intrillen damwanden, werkverkeer, alsmede de lichttoename bij bouwwerkzaamheden. Wij schrikken enorm van de absurd hoge cumulatieve geluidswaarden van de diverse werkzaamheden: realisatie waterbergingen: LWcum = 110 dB(A); ophogen terrein: LWcum = 111 dB(A); aanbrengen verharding: LWcum = 108 dB(A); bouw – aanbrengen fundering (heiwerkzaamheden): LWcum = 125 dB(A) en bouw – storten beton: LWcum = 111 dB(A) (Uit: Deelrapport Geluid en Trillingen – aanlegfase pp. 15-16). Hoe moeten wij deze geluidsnormen plaatsen gelet op onze leefbaarheid?

Verder maken wij ons zorgen over de grote toename van het tijdelijke werkverkeer en de risico's van sluipverkeer over secundaire wegen en in de bebouwde kom.

Dringende adviezen overlast bouwfase

a. De MER Oostpolder, Deelrapport Geluid en Trillingen – aanlegfase, pp. 22-23 geeft een opsomming van voorbeelden van mitigerende maatregelen bij 'Geluid- en trillingbelasting door bouwwerkzaamheden'. Wij dringen erop aan dat u alle mitigerende maatregelen treft die genoemd zijn om daarmee het geluids- en trillingsniveau te minimaliseren ten gunste van de bewoners.
b. Schrijf voor dat de aanbevolen mitigerende maatregelen die genoemd zijn onder **'Licht'** (bij de gebruiksfase) ook verplicht moeten worden ingevoerd tijdens de bouwfase. Zorg ook dat daarop wordt gehandhaafd.
c. Waarborg dat het vele bouwverkeer, zoals voorgeschreven, alleen via de N33, de N46 en de Kwelderweg naar de Oostpolder rijdt. Neem stringente maatregelen, bijvoorbeeld door borden dat bouwverkeer niet via de Dijkweg, Polen, Buitenweg, Derk Luddesweg, Toppinga'sweg, Bruiningsweg, Klaas Wiersumsweg, Oostpolderweg, Tweehuizerweg, EGD-Weg, Lage Trijnweg e.d. rijdt en **handhaaf hierop**.

8. Exploitatieplan

De begroting van het exploitatieplan roept diverse vragen op:

- Waarom is er een begroting met en zonder twee datacenters opgenomen? De begroting zonder datacenters komt ca. € 8,8 miljoen lager uit. De raad van de gemeente Het Hogeland moet nog een besluit nemen over de motie van Groen Links om geen datacenters in het PIP op te nemen. Kan het kostenplaatje een argument zijn om toch voor datacenters te kiezen? Overigens: er wordt nog al eens aangegeven dat als er geen datacenters in de Oostpolder komen, er een teveel elektriciteit van wind op zee dreigt (info TenneT). Een reden om toch datacenters te vestigen, aldus zegslieden. Dit laatste bestrijden wij, er kan ook gekozen worden minder windmolens op zee te plaatsen (is zelf ook door TenneT aangegeven) en/of de opgewekte energie om te zetten in waterstof, dan wel elektriciteit te bestemmen voor bewoners om zo 'van het gas af te gaan'.
- In de begroting is een fors bedrag van ca. € 10,8 miljoen gereserveerd voor 'geluidsisolatie bestaande woningen'. In het kader van een leefbaarheidsfonds (PAWOZ) en een fonds Eemshaven+ (gekoppeld aan het programma 'Nei Begun') zijn ook forse bedragen aan isolatiemaatregelen opgenomen. Wij hebben de indruk dat deze drie isolatie-stromen/fondsen doubleren. In ieder geval vertroebelen ze een helder beeld waaruit welke isolatiemaatregelen worden bekostigd. Overigens: zulke forse isolatiemaatregelen tasten de inrichting en het gebruik van veelal bestaande, kleinere woningen ernstig aan. De vraag is dus hoe reëel het scala aan isolatietoepassingen is.
- Het bedrag voortvloeiend uit de 'planschaderisicoinventarisatie'' roept vragen op. Hoe kunnen in dit stadium van het project al inschattingen worden gedaan van per woning toe te kennen planschade bedragen? Overigens met een bandbreedte van een 'worst case' tot een 'best case' situatie (deze benaming is ook wel wat tendentieus, immers wat 'worst case' voor de overheid is, is 'best case'' voor de bewoner). Ook rijst de vraag waarop worden deze bedragen gebaseerd? Het is toch nog volstrekt onbekend wat voor bedrijven op welke plek komen? Of is de voorgenomen verhoging van de dB(A) gevelwaarde (a.g.v. de Ontwerp-beschikking 'Hogere Waarde Geluid') hier als uitgangspunt genomen? Spelen persoonlijke belevingsfactoren e.d. geen rol bij de bepaling van de hoogte van een planschadebedrag?
- Voor 'Planschade windmolens' is een bedrag opgenomen van ruim € 8 miljoen. Dit bedrag is bijna 27 keer zo hoog als het planschadebedrag voor burgers. Daarmee staan beide bedragen in schril contrast tot elkaar!

- Waar staan in de begroting de kosten voor de vangnetregeling? Overigens: door de nu voorliggende plannen t.a.v. onder andere de Hogere Waarden Geluid en de zeer massieve bebouwing (qua hoogte, diepte en %) van de Oostpolder, staat de leefbaarheid van Oudeschip en omstreken zwaar ter discussie. Veel bewoners hebben er geen enkel vertrouwen meer in dat zij thuis met plezier kunnen wonen en recreëren. Daarbij komt nog dat er ons inziens (maar ook door politieke partijen) een volstrekt onvoldoende vangnetregeling is vastgesteld. Er is dus alle reden om een reële en meer royale vangnet/uitkoopregeling van kracht te laten worden. Een regeling die omwonenden in staat stelt een vergelijkbare woning elders te kopen en daarom rekening houdt met evt. waardedaling, kosten koper en verhuiskosten.

9. Participatie bewoners

Bij het bespreken van de stukken over de Oostpolder in Provinciale Staten van Groningen in oktober 2023 en bij de besluitvorming hierover in de Statenvergadering van 8 november 2023, is door menige fractie in PS vastgesteld dat de bewonersparticipatie tot dusver veelal éénrichtingverkeer was geweest. De goedkeuring van de structuurvisie Oostpolder was onder voorwaarde dat de participatie van en communicatie met de bewoners en hun vertegenwoordigers (dorpsbelangen Oudeschip en spijk i.c. Bewoners Belangen Eerst [BBE]-Oostpolder) substantieel verbeterd moest worden.
Zo is afgesproken dat vooraf participatie momenten met BBE op inhoud en vorm zouden worden besproken, er notulen/afsprakenlijsten van sessies werden gemaakt en dat bijeenkomsten zouden worden gelivestreamd. Ook is besloten dat er op regelmatige basis bestuurlijke afstemming met de gedeputeerde, de wethouder en de BBE zou plaatsvinden.

BBE heeft vanaf haar oprichting in april 2023 al bij de projectleiding en bestuurders benadrukt vroegtijdig bij inhoudelijk zaken betrokken te willen worden en niet alleen op formele momenten d.m.v. zienswijzen inbreng te kunnen leveren. Het gaat hierbij dan bijvoorbeeld over: het beperken van de overlast, compensatie omwonenden, duidelijk spelregels (o.a. minimale afstand, bouwhoogtes, groen/blauwe zone), zie: https://www.bbe-oostpolder.nl/

Tot onze grote teleurstelling zijn wij rond 21 december 2023 weer overvallen door gedetailleerde informatie o.a. over Hogere Waarden Geluid en de inrichting van de Oostpolder qua bouwhoogtes, -zones, percentages en de inrichting van de groen/blauwe zone. Niet eerder was hierover ook maar iets te vinden in de eerdere -uitgebreide- documentatie. Ook op informatieavonden en in diverse overleggen met bestuurders en ambtelijke vertegenwoordigers van de projectgroep Oostpolder is hier met geen woord over gerept. Terwijl overduidelijk bekend is dat bewoners, i.c. BBE-Oostpolder hier (zeker vanaf 13 april 2023) steeds aandacht voor vroegen en hierover afspraken wilden maken. De door POSADMAXWAN gepresenteerde informatie in hun 'Stedenbouwkundige kader' over 'Ruimtelijke inpassing ontwikkeling Oostpolder' (p. 2) 'Randvoorwaarden bebouwing' (p. 3) en 'Kaders bouwhoogte en bouwpercentage'' (p. 4) voelen we dan ook als een overval. Vooral omdat in andere documenten (o.a. 'Taxatie uitgifteprijzen bedrijfskavels Oostpolder, 4-12-2023) ook wordt genoemd (p. 208 [i.c. p.13 van het rapport]) dat een conceptversie van het PIP reeds op 9 november jl. beschikbaar was voor betrokkenen voor overleg en input voor bepaling van o.a. taxatieprijzen. Ook heeft de projectgroep Oostpolder rond november 2023 'Ter voorbereiding op de vaststelling van het Provinciaal Inpassingsplan Bedrijventerrein Oostpolder het plan voor een overlegreactie toegestuurd aan diverse betrokkenen, het zogeheten vooroverleg. Dit conform artikel 3.1.1 van het Besluit ruimtelijke ordening' (p. 1 van bijlage 22 Reactienota vooroverleg. Zeven instanties hebben hier

gehoor aan gegeven. We moeten helaas constateren dat dorpsbelangen Oudeschip en Spijk i.c. BBE-Oostpolder hiervoor niet zijn uitgenodigd.

N.B. Artikel 3.1.1, lid 1 Besluit ruimtelijke ordening laat wel degelijk ruimte om ook overleg te plegen met 'diensten (...) die belast zijn met de behartiging van belangen'. Het is in het kader van het '**open planproces'** een gemiste kans om de dorpsbelangen van Oudeschip en Spijk, i.c. BBE-Oostpolder niet uit nodigen bij dit vooroverleg. Dit geldt ook voor het niet beschikbaar stellen van de conceptversie van het PIP op 9 november jl. (zie eerder). De bewonersbelangen kunnen nu pas (opnieuw) achteraf, door middel van zienswijzen, worden ingebracht. **Zeer teleurstellend!**

Dorpsbelangen Oudeschip en Spijk i.c. BBE-Oostpolder, steken heel veel tijd en energie in de dialoog gaande houden met de bewoners, de bestuurders en de projectgroep Oostpolder. Door de Projectgroep Oostpolder worden o.a. veel externe adviseurs ingeschakeld om allerhande onderzoeken te verrichten. Hier zijn ettelijke miljoenen euro's mee gemoeid. Het valt ons dan ook zeer rauw op het dak dat wij geen gehoor vonden bij het bestuur voor de aanvraag van een (zeer bescheiden) eigen budget om ons professioneel en onafhankelijk te laten adviseren over bijvoorbeeld bestuurlijk/juridische aangelegenheden. In onze optiek zou dat prima passen bij de invulling van een echt 'Open Planproces' en het serieus nemen van de belangen van bewoners(vertegenwoordigers).

Dringende adviezen participatie bewoners

a. Maak serieus werk van het vroegtijdig betrekken en betrokken houden van bewoners en hun representanten. Stel ze in staat om proactief, in plaats van reactief (d.m.v. zienswijzen) hun belangen in te brengen.
b. Neem bewoners (en hun representanten) serieus. Stel de legitimiteit van een vertegenwoordiging van bewoners (zoals Dorpsbelangen Oudeschip en Spijk, i.c. BBE-Oostpolder) niet telkens ter discussie en ga op een integere en empathische wijze om met bewoners en hun representanten.
c. Stel alsnog op korte termijn aan BBE-Oostpolder -kosteloos- onafhankelijke expertise beschikbaar (bij voorkeur door middel van een eigen budget) om adviezen te verkrijgen over bijvoorbeeld bestuurlijk/juridische aangelegenheden.

Tot slot: Momenteel komen diverse geldstromen vrij om te investeren in de leefbaarheid van het Eemshavengebied. Zo zijn er het Leefbaarheidsfonds van PAWOZ, het Eemshaven+ fonds (voortvloeiend uit het aardbevingsschade budget 'Nij Begun') en zeer recent extra gelden beschikbaar gesteld door het demissionaire kabinet voor vier Regio Deals (waaronder Het Hogeland). De 'schepen met geld' liggen dus in de Eemshaven te wachten! Uiteraard is het mooi dat er ruime financiële middelen vrijkomen. Echter, ze mogen geen dekmantel zijn voor de leefbaarheid van Oudeschip e.o.

Oftewel: als u onverkort vasthoudt aan de nu voorliggende plannen voor de Oostpolder, qua Hogere Waarden Geluid en de industriële inrichting van het bedrijventerrein, dan draait u daarmee de leefbaarheid en het bestaansrecht van Oudeschip e.o. de nek om!

Wij eindigen met een millennia-oude wijsheid c.q. advies voor bestuurders en betrokkenen bij het Oostpolderproject:

Beter ten halve gekeerd dan ten hele verdwaald ...

Naam: [redacted] voorzitter Dorpsbelangen Oudeschip / [redacted], Dorpsbelangen Oudeschip, penningmeester Dorpsbelangen Oudeschip

Adres: [redacted]

Postcode + woonplaats: [redacted]

E-mailadres: info@oudeschip.nl

Telefoonnr.: [redacted]

Datum: 13 februari 2024

Handtekening: [redacted] /

[redacted]

U kunt dit formulier opsturen per mail of per post:

Provincie Groningen

t.a.v. Projectorganisatie Oostpolder - P. Wetterauw

Postbus 610

9700 AP Groningen

oostpolder@provinciegroningen.nl

stichting **achmea rechtsbijstand**

Stichting Achmea Rechtsbijstand
Postbus 4116
7320 AC Apeldoorn

Sophialaan 50
Leeuwarden

Telefoon 088 462 3700
Fax 088 462 2799
klantenservice@achmearechtsbijstand.nl
www.achmearechtsbijstand.nl

Aan het College van Gedeputeerde Staten van de
Provincie Groningen

Per email: oostpolder@provinciegroningen.nl &
eemshaven-west@provinciegroningen.nl

Datum	*Ons zaaknummer*	*Behandeld door*
31 januari 2024	R221054571	de heer mr. [redacted]

Onderwerp *Uw kenmerk*

Zienswijzen Oostpolder en Eemshaven-West

Geachte heer, mevrouw,

De heer en mevrouw [redacted] wonende aan de [redacted] wat behoort tot [redacted] vroegen ons om juridische hulp.

De heer en mevrouw [redacted] zijn het niet eens met een reeks tot en met heden ter inzage liggende ontwerp-besluiten.

U hebt tot en met vandaag de navolgende ontwerpbesluiten ter inzage gelegd:

a *het ontwerp-Provinciaal Inpassingsplan (PIP) Windpark Eemshaven West (met bijlagen, waaronder het milieueffectrapport)*
b *de ontwerp-Omgevingsvergunning Windpark Eeemhaven-West (met bijlagen)*
c *de ontwerp-Watervergunning*
d *de ontwerp-Vergunning Wet natuurbescherming*
e *het ontwerp-Provinciaal Inpassingsplan Bedrijventerrein Oostpolder, bijbehorend Project-MER (milieueffectrapportage) en bijlagen;*
f *het ontwerp-Exploitatieplan Oostpolder met bijlagen;*
g *het ontwerp-besluit Veiligheidscontour Oostpolder met bijlagen.*

De heer en mevrouw [redacted] wonen precies tussen beide plangebieden in. Deze plannen en ontwerp-besluiten hebben voor cliënten grote nadelige gevolgen. Wij zijn van mening dat de plannen in strijd zijn met een goede ruimtelijke ordening.

Op dit moment lukt het mij niet om de bezwaren van cliënten volledig toe te lichten. Derhalve volsta ik met een eerste aanzet en overigens deze pro forma zienswijze.[1] Graag verneem ik van u binnen welke redelijke termijn ik u de nadere gronden van deze zienswijze dien te voorzien. Ik verzoek u mij ten minste 3 weken extra tijd te geven om deze 'Pro Forma'-zienswijze aan te vullen.

[1] Raad van State 11 september 2019, ECLI:NL:RVS:2019:3097

Daarbij verzoek ik u rekening te houden met de navolgende omstandigheden:

- Vanaf 21 december 2023 liggen er in 7 dossiers tegelijkertijd stukken ter inzage bij de provincie en ook nog een besluit Hogere Waarde Geluid bij de gemeente, Deze dossiers omvatten enkele duizenden pagina's.
- Daar komt bij dat de dossiers voor mijn cliënten van invloed zijn op elkaar. Beslissingen over het ene dossier zijn van invloed op de zienswijzen over andere dossiers.
- De stukken zijn op de valreep voor het in werking treden van de Omgevingswet ter inzage gelegd. Niet alleen een periode waarin de Kerstdagen en Oud en Nieuw vallen, maar ook een periode waarin tal van overheden nog snel plannen in procedure hebben gebracht. De tijd om alle stukken grondig te bestuderen en er een zienswijze op te formuleren is daardoor (veel) te kort.
- De stukken zijn bovendien op weinig toegankelijke wijze ter inzage gelegd vol met verwijzingen naar bijlagen, waarbij niet altijd wordt voorzien in inhoudsopgaven en waarbij de indexcijfers soms zijn weggevallen.

Vooruitlopend op een meer volledige motivering wensen de heer en mevrouw [redacted] nu al het navolgende onder uw aandacht te brengen.
Het is evident dat cliënten bij vaststelling van de plannen de rekening voorgeschoteld krijgen van ontwikkelingen waarmee door de provinciale maar ook de gemeentelijke volksvertegenwoordigers beoogd wordt met name economische doelen te bereiken. Daarbij hebben de belangen van de direct omwonenden niet voorop gestaan. Sterker nog, erkend wordt dat de plannen op onderdelen negatieve en zelfs sterk negatieve gevolgen voor omwonenden met zich meebrengen, inclusief gevolgen voor hun gezondheid op korte en langere termijn. En aan de plannen wordt vastgehouden, zelfs als alternatieven met minder ongunstige gevolgen kunnen worden gerealiseerd. Het algemeen aanvaarde uitgangspunt van goede planologie, namelijk het verzekeren van een gunstig woon- en leefklimaat, is in de voorliggende plannen ondergeschikt gemaakt aan met name economische belangen. Als bij voorbeeld voor hinder door geluid het minimaal vereiste beschermingsniveau niet wordt gehaald, wordt de norm in voor bewoners negatieve zin aangepast. En op zich is het niet onbegrijpelijk dat economische belangen een belangrijke rol spelen, wat naar de mening van de heer en mevrouw [redacted] echter niet aanvaardbaar is, is dat omwonenden daarvoor niet of beperkt worden gecompenseerd en zo zelf verantwoordelijkheid moeten nemen voor een ontwikkeling die provincie en gemeente in het algemeen belang stellen te nemen, maar waarvoor zijn niet de volledige verantwoordelijkheid nemen. Provinciale Staten hebben aangedrongen op een verruiming van een vergoedingsregeling die echter nog steeds een belangrijk deel van de toekomstige schade voor rekening van omwonenden laat en al helemaal niet voorziet in vergoeding van schade die al is ontstaan door de enorme ontwikkeling van het gebied in de recente afgelopen jaren.

Wat cliënten in elk geval missen is een totaal-beoordeling voor specifiek hun woning van alle geluidseffecten die door de diverse ontwikkelingen tezamen optreden. Voor de woning van cliënten is in 1992 al een hogere waarde vastgesteld, maar deze geldt voor al het omgevingsgeluid, derhalve niet alleen voor het geluid van de industrieterreinen Oostpolder en Eemshaven. Daarbij dient bij voorbeeld ook het geluid van windparken die in 2008 al werden opgericht te worden beschouwd, het verkeersgeluid, het geluid afkomstig van alle andere windparken in de omgeving van de woning etc etc etc. Daarbij menen de heer en mevrouw [redacted] dat het ontoelaatbaar is om bij voorbeeld de normen voor geluid van windturbines te omzeilen wanneer deze windturbines in verschillende plangebieden worden opgericht door een norm toe te passen die alleen is vastgelegd in een provinciaal visiedocument. Wanneer een woning van twee windmolenparken in verschillende plangebieden de maximaal toegestane geluidbelasting ontvangt wordt de maximale norm met 3 dB overschreden. Het getuigt niet van goede ruimtelijke ordening om in deze situatie de norm voor geluid afkomstig van windturbines zo te verdubbelen. Daarbij worden voor woningen die wel al in de geluidzone van de genoemde industrieterreinen vallen en waarvoor nu pas een hogere waarde wordt vastgesteld maatregelen getroffen opdat een aanvaardbaar geluidniveau binnen de woning wordt verzekerd, rekening houdend met eerde bedoelde norm van 65 L_{cum}, terwijl de woningen waarvoor eerder een hogere waarde werd vastgesteld dat niveau niet is verzekerd.

Wij verzoeken om de plannen niet vast te stellen.

Cliënten vragen u de ontwerpplannen niet vast te stellen althans rekening te houden met de ingediende en in te dienen zienswijzen.

Wilt u het ontvangst van dit schrijven schriftelijk bevestigen onder vermelding van ons zaaknummer R221054571?

Zonder vermelding van het zaaknummer in uw brief of e-mail ontvang ik uw bericht helaas niet.

Bel of mail mij gerust als u nog vragen hebt

U bereikt mij op telefoonnummer [redacted]. Mailen kan naar klantenservice@achmearechtsbijstand.nl. Ons zaaknummer is R221054571. Wilt u dit nummer altijd noemen als u belt of mailt? Wij kunnen u dan sneller helpen.

M

[redacted]

stichting **achmea rechtsbijstand**

Stichting Achmea Rechtsbijstand
Postbus 4116
7320 AC Apeldoorn

Sophialaan 50
Leeuwarden

Telefoon 088 462 3700
Fax 088 462 2799
klantenservice@achmearechtsbijstand.nl
www.achmearechtsbijstand.nl

Aan het College van Gedeputeerde Staten van de Provincie Groningen

Per email: oostpolder@provinciegroningen.nl &
eemshaven-west@provinciegroningen.nl

Datum	*Ons zaaknummer*	*Behandeld door*
14 februari 2024	R221054571	de heer mr. [redacted]

Onderwerp
zienswijzen Oostpolder en Eemshaven-West

Uw kenmerk

Geachte heer, mevrouw,

Voor de heer en mevrouw [redacted] wonende aan de [redacted] wat behoort tot [redacted] gaf ik u te kennen een zienswijze in te dienen met betrekking tot een reeks ontwerp-besluiten met betrekking tot het windpark Eemhaven West en het "bedrijventerrein" Oostpolder. Ik verzocht u mij een termijn te bieden voor het aanvullen van de motivering van de zienswijze. Met deze brief doe ik u de aanvulling van deze zienswijze toekomen.

Ik gaf u gemotiveerd aan een termijn van minimaal 3 weken te vragen om de motivering aan te vullen. In uw reactie gaat u daar niet op in en stelde de termijn op 2 weken. De heer en mevrouw [redacted] betreuren dat u zonder opgaaf van redenen niet aan het verzoek tegemoet komt. Deze gedragslijn achten wij op gespannen voet met de actuele jurisprudentie (ECLI:NL:CBB:2024:31).

Gelet op de beperkte termijn die u ons gunt volsta ik met het ongefilterd voorleggen van de op- en aanmerkingen die cliënten mij voorlegden. Zij schreven mij:

"Belangrijkste punten voor de zienswijze – PIP Windpark Eemshaven West

- 1.1 / 2.2.2. - In structuurvisie 2017 (pag 74/75 - https://www.provinciegroningen.nl/fileadmin/user_upload/Documenten/Beleid_en_documenten/Documentenzoeker/Wonen_en_welzijn/Structuurvisie-Eemsmond-Delfzijl.pdf) wordt beschreven dat alleen aan westzijde van windpark alleen bestemd is voor testturbines en niet voor reguliere turbines. In de PIP 7a staat bv op pagina 142 beschreven dat door provincie is onderkent dat er inmiddels geen aanleiding meer is voor realiseren van testturbines en dat reguliere windturbines in het betreffende gebied kunnen worden gerealiseerd. Ik heb nergens kunnen terugvinden (ook niet in evaluatierapport 2020 (2.2.3.) dat er door Provinciale Staten een aanvullend besluit is genomen over vervallen laten van testturbines die bekrachtigd zijn in de structuurvisie.

- 1.3.5. Commissie MER heeft op basis van meest actuele persbericht (februari 2023 https://www.commissiemer.nl/docs/mer/p36/p3638/persbericht_3638tsea2.pdf en https://www.commissiemer.nl/docs/mer/p36/p3638/a3638tsea2.pdf) aangegeven dat nog nader onderzoek gedaan moeten worden op beschermde vogels gezien nabijheid Natura 2000 gebied om het juridisch mogelijk te maken om VKA af te geven. Waarom ontbreekt dit stuk en waarom kunnen belanghebbenden zich hierover niet uitlaten?
- 2.2.2. / Pag 23 - Er mogen geen bomen geplaatst worden omdat dat open landschap aantast (bron structuurvisie Delfzijl-Eemsmond 2017). Een bijzondere aanname lijkt me dat windmolen het open landschap niet aantasten. Hierbij worden de windmolens ook nog eens gebouwd op een betonnen voet van 3,5 meter hoog, wat ook niet a priori past in een open landschap.
- 4.2 – Vanuit de klantbordgroep is bij de ontwikkeling van plannen voor WP Oostpolder en Eemshaven West steeds gesproken over 10% worden dorpsmolens. Dit waren ook de bestuurlijke uitgangspunten. WP Oostpolder kwam als eerst om te ontwikkelen waar 2 van de molens naar de omwonenden zouden gaan (10% van 21 molens). Uiteindelijk hebben investeerders WP Oostpolder dit afgekocht en moesten de dorpsmolens maar ruimte krijgen bij WP EW. Voor WP EW zou dit ook 10% van de 24 molens afgestaan moeten worden aan de omwonenden (10% van 24 = 2,4). Het exploiteren van dorpsmolens komt ook terug bij de uitwerking van WP Eemshaven West (pag 34 / tabel 4.1 met uitgangspunten) omdat wegens hogere energie-opbrengst meer financiële ruimte en hinderreductie en omgeving zal meeprofiteren in rendement van windpark dmv jaarlijkse opbrengstdeling en het exploiteren van een aantal van de turbines (dorpmolens).
- 4.4.1 Heuvelderij wordt niet bij de uitgangspunten GS genoemd (afstand 1000 meter).
- 4.4.1. / 4.4.2.2. Er wordt gesproken over samenspraak met omgeving waarbij verwezen wordt naar enquête die onder bewoners én participanten is gehouden in straal van 1500 meter. Enquête was niet betrouwbaar en bevatte daarnaast misleidende informatie (bewoners overhalen om te gaan voor hogere financiële vergoeding/41 db verlagen naar39 db/slagschaduw verlagen van max 6 naar 1 uur per jaar, geen onderscheid tussen bewoner/participanten (andere belangen), niet aan kunnen geven dat je geen molens wilde (niet invullen van deze vraag werd positief meegewogen, misleidende presentatie 4^{e} rij). Op basis van de ter inzage liggende rapporten moet slagschaduw en geluidsbelasting beperkt worden (niet pro-actief) ook bij alternatieven A en E. Gemeente Het Hogeland erkende dat

enquête niet valide was. Uitkomst van de aldus gemanipuleerde enquête vormt wel uitgangspositie van de stukken.

- 4.4.2.1 initiatiefnemers hebben aangegeven dat ze pro-actief max. slagschaduw per jaar willen beperken, max. geluidsbelasting in nachtperiode van 39 db willen beperken en voor zover dit uitvoerbaar is luchtvaartverlichting beperken. Op basis van de ter inzage liggende rapporten moet slagschaduw en geluidsbelasting beperkt worden (niet pro-actief). Daarnaast is gesproken over verlichting op de molens waarbij ieder moment besluit er zou liggen dat transpondersysteem er door zou komen. Besluit is nog steeds niet genomen en ook onbekend hoe lang dit duurt. Transpordersysteem dient als keiharde voorwaarde gesteld te worden. Nu staat er dat zodra het juridisch mogelijk is dat turbines van dit windpark voorzien moeten worden van transpondersysteem. Als bij bouw dit juridisch nog niet toegestaan is, zal het niet meegenomen worden en is het afwachten of het later alsnog gedaan wordt. Ook in de omgevingsvergunning staat geschreven dat dit optioneel is.
- 4.5.2 In de MER is voor alternatief C 160 meter als maximale rotordiameter onderzocht. In 4.5.2. staat dat 130 – 165 m rotordiameter uitgangspunt is / tabel 120 - max 160. Kan er zomaar van af geweken worden?
- 5.1.2 Per 1-7-2025 liggen de nieuwe normen voor windmolens er. Inspraak en advies kan nog zorgen voor wijziging concept. Vooruitlopen op nieuwe norm zou 45 db nu al rechtvaardigen aangezien de turbines er niet voor 1-7-25 staan.
- Pag 53 – Gezondsheisaspecten windturbines - Zie windwiki.nl - samenwerken tussen audiologen, artsen met diverse specialisten die zich beroepen op voorzorgbeginsel toepassen aangezien er aanwijzingen zijn voor gezondheidsschade. De WHO zal in haar nieuwe Guidelines voor omgevingsgeluid in 24/25 waarschijnlijk 5% ernstig gehinderden adviseren in plaats van huidige 9%. De wetenschappelijke objectiviteit van het wordt door wetenschappers als onvoldoende beoordeeld. Factsheet 2020 moest op 3 punten gerectificeerd worden wegens discutabele conclusies, ook in 2e factsheet stonden ongefundeerde conclusies over bv het geluidsspectrum van grote turbines en hebben ze zelf factsheet Windwiki (Reactie-Windwiki-op-Factsheet-RIVM-28-11-2023.pdf)geschreven met kanttekeningen op conclusies van RIVM.
- 5.2.2 Toetsingskader - Wat wordt hiermee bedoeld? "onafhankelijk van het aantal inrichtingen"? Voor windpark WP Oostpolder en 20 turbine 100 m 47/41 db. En daarnaast te maken met industriepark Oostpolder. Het cumulatieve geluid mag niet boven 65 db uitkomen conform structuurvisie. In hoeverre is voor onze woning (Heuvelderij) aan die norm getoetst door al het geluid dat onze gevels ontvangen

van alle bronnen meegenomen en inzichtelijk gemaakt? Voor ontwikkeling WP EW lijkt industriegebied Oostpolder niet meegenomen te zijn en daarnaast voor Industrie Oostpolder, windpark EW niet. Heuvelderij wordt geraakt door alle plannen.

- Makkelijk om te stellen dat verlagen van geluid van 47 naar bv 45 weinig winst mee valt te behalen, omdat gebied beperkt bewoond wordt en deel van de getroffenen ook participant zijn. Op basis van de nog vast te stellen norm per juli 2025 zou ook uitkomen op standaard 45 db. Om dit te bereiken zullen er mitigerende maatregelen nodig ook zijn, voorkeur dan om in andere geluidmodus te laten draaien van 1 of meerdere molens gedurende 1 of meerdere periodes van de dag. Is het terecht om beperkt bewoond gebied dan maar de dupe te laten zijn? Onderzoeken (zie boven) wijzen anders uit m.b.t. onaanvaardbaar hinder. Daarnaast wordt in referentiesituatie gesproken over 114 personen waar 8.8 personen behoren bij ernstig gehinderd (binnenshuis) bij 47 db (8.3 bij 46 db en 8.0 bij 45 db). In een straal van 1500 m rondom park wonen 40 personen (18 woningen) die hier onder ernstig gehinderden kunnen vallen dit komt neer op 22% bij 47 db bij niet mitigerende maatregelen. Men kan ook stelling innemen voor max 45 dB
- Pag 55 / Cumulatief geluid – Naast geluid van windpark EW ook geluid van industrie Eemshaven, de 2 windparken en de nieuwe industriepark Oostpolder + de effecten die het op elkaar heeft. De effecten op alle plannen zullen doorgerekend moeten worden op onze woning aan Heuvelderij. Nu niet het geval.
- Pag 56 / Laag frequent geluid - Er zijn wel onderzoeken geweest en advies om meer onderzoek te doen naar LFG: Voorkom-het-windturbine-syndroom_DEI-1_-22-1-2021.pdf (vdladvocaten.nl). Weinig windparken en drukbevolkte gebieden, waardoor in verhouding weinig mensen het melden. Onderzoeken zijn daarnaast oud, waarbij de turbines inmiddels steeds hoger worden.
- Pag 56 Tonaal geluid - Niet alleen metingen doen na in werking treden turbines, maar jaarlijkse controles.
- Pag 58- Cumulatie met andere windturbines - Er wordt gesproken over cumulatie van bestaande en vergunde windturbines van na 1-1-2011. Dit zal betekenen dat de 20 turbines van 100 m niet worden meegenomen in de cumulatie-berekening (draaien sinds 2008).
- Pag 59 - Cumulatie met andere geluidsbronnen – Het lijkt erop dat in de berekening alleen bestaande industriegebied Eemshaven is meegenomen in de berekening. Bestaande industrie is voor gehele park op iets meer afstand, maar voor nieuwe industrie Oostpolder is dat anders. Windturbines Oostpolder zullen wellicht wel

meegenomen zijn, maar het lijkt erop dat de 20 windturbines 100 m niet meegenomen hoeven te worden aangezien ze voor 2011 er stonden. Voor onze woning aan Heuvelderij spelen alle geluiden samen en dient dit inzichtelijk te worden gemaakt.

- *Pag 60 – Stiltegebied – Het is op basis van provinciale omgevingsverordening verboden om in een stiltegebied: zonder noodzaak zoveel geluid voort te brengen, te doen of te laten voorbrengen dat heersende nachtelijke rust in dat gebied kennelijk is of wordt verstoord. Het is opmerkelijk dat er in provinciaal beleid geen geluidswaarde wordt gedefinieerd waaraan voldaan moet worden. Voor stiltegebieden wordt door Interprovinciaal overleg in algemene zin Laeq24h van 40 dB (A) als streefwaarde geadviseerd. Op 12,7% van het stiltegebied is sprake van geluidsbelasting van meer dan 40 db(a) (tabel 5.6). De MER zou laten zien dat het areaal van stiltegebied Waddenzee een belasting ondervind van meer dan 40 db(A) verwaarloosbaar klein is. Op lokaal niveau zou het gaan op ca 8-9 % en met spreekt hier van beperkte lokale toename. Onderzoeken stroken niet met elkaar.*
- Pag 62 – PIP zou bepaling bevatten waarmee laagfrequente geluidemissie van windturbines wordt gemaximeerd. Waar bepaling *laagfrequente geluidemissie* te vinden?
- Pag 65 -67 - Slagschaduw – Heuvelderij heeft slagschaduw in de ochtend van WP Oostpolder en 's avonds van Eemshaven West. Hoe is dit meegenomen in de berekeningen? Max 1 uur is verplicht om te voorkomen dat de woningen rondom WP EW meer dat 6 uur belast worden. Ook cumulatief ver over norm. We kunnen tot conclusie komen dat ook windpark Oostpolder ver over de norm gaat met slagschaduw. Slagschaduw erbij overschrijd de norm, stilstandvoorziening zorgt nog steeds voor meer dan 6 uur op onze woning:
    - Alleen WP EW: Heuvelderij 7 – 13.24 uur Heuvelderij 1 – 5:45 uur
    - Cumulatief: Heuvelderij 7 - 27,29 u Heuvelderij 1 – 15.34 uur
- Landschap 5.5.6. / 5.5.5. – Door de komst van windpark Eemshaven West zal de hele noordelijke kust voorzien zijn windturbines met rode lampen. De enige plek waar het nu nog open en donker is en nog echte stilte is. Dan match het niet dat aanwezigheid/zichtbaarheid van een windturbine niet per definitie een aantasting is van de openheid. Invloed van rust zou ook met name bepaald wordend door verschil in dimensie van de rotordiameter. Het gaat hier niet om 1 turbine, maar om een park van 24 turbines. Alles wordt afgedaan met dat het gebied is aangewezen als concentratiegebied van windenergie. En daarnaast omdat in de Eemshaven al

windturbines staan en windpark EW hierop aansluit dit niet een veranderend beeld geeft.

- 5.9.3. Gezondheid – Naast geluid, slagschaduw, verlichting van windturbines aan 3 kanten van woning ook geluid, licht van industriepark Oostpolder.
- Pag 103 – Trillingen – Gezien relatief klein gebied met per m2 veel windmolens bij elkaar, wat heeft dit voor gevolgen voor onze woning die er midden tussenstaat. Wat is de reden dat bv officiële aardbevingsmeter in de Eemshaven uitgezet is?
- 5.9.7 Luchtkwaliteit – Waarom is geen onderzoek gedaan naar microplastics welke de windmolenwieken uitstoten? Ten eerste voor mij zelf als bewoner, maar ook mede gelet op het feit dat het windpark wordt gebouwd in een polder waar voedsel wordt verbouwd en naast de Waddenzee wat valt onder Natura-2000 gebied en UNESCO werelderfgoed is. "Windmolens worden gebouwd van een combinatie van een aantal materialen, en de meest belangrijke zijn fiberglas en epoxy. Epoxy is een verstevigende kunststof die bij uitstek geschikt is voor het verharden van vezelmateriaal zoals fiberglas, omdat het vloeibaar in vrijwel alle vormen te gieten valt, waarna het uithardt en bruikbaar is. En het is, net als de weekmakers, een gevaarlijk goedje dat hormoonverstoringen kan geven en, opnieuw, zelfs kanker kan veroorzaken. Epoxy wordt gemaakt met o.a. bisfenol A. Eén kilo bisfenol is genoeg om tien miljard liter water te vergiftigen. Windmolens moeten zo ongeveer elke vijf jaar een onderhoudsbeurt – want de epoxy bladdert er, ondanks alles, toch vanaf en verspreidt zo nog meer microplastic in ons milieu. De University of Strathclyde in Glasgow deed onderzoek naar windturbines in Noorwegen en kwam vorig jaar met schokkende resultaten terug: windmolens zijn bijzonder gevaarlijk voor ons welzijn en het welzijn van het milieu in het algemeen" (stichting-jas). https://www.stichting-jas.nl/2022/04/windparken-barstensvol-giftig.html / https://www.youtube.com/watch?app=desktop&v=ss0V4vJSFyg
- Pag 120 - Klantbordgroep – We konden wel wat zeggen als bewoners, maar er werd niet geluisterd.
- Pag 135 – Geluid windturbines – Is Laagfrequent geluidsbronvermogen van 96 dB(A) niet veel te hoog? On Ontwerpbesluit wordt hier ook over gesproken. Dan zou sprake zijn van gehoorbeschadiging (95 db(A) = zeer hinderlijk, gehoorbeschading na 8 uur) aangezien we hier dagelijk aan blootgesteld worden. https://api1.ibabs.eu/publicdownload.aspx?site=barneveld&id=1000050660

PIP 7a

- Pag 529 (PIP 7a) = *Cumulatie met andere windturbines - het bevoegd gezag kan maatwerk voorschrijven wanneer de geluidsbelasting cumulatief boven een door*

het bevoegd gezag vastgestelde norm komt. Er mocht – volgens de windturbinebepaling uit activiteitenbesluit – voor wat betreft het opstellen van mogelijke maatwerkvoorschriften enkel rekening gehouden worden met de bestaande turbines met een vergunning van na 1 januari 2011.

- Voorgeschreven maatwerk door bevoegd gezag kan 2 kanten opwerken, namelijk richting omwonenden of richting de exploitanten.
- Alleen vergunningen na 1 januari 2011 tellen mee, hieruit concluderen wij dat de 20 windturbines naast onze woning niet meetellen terwijl die erg veel geluid maken (staan te dicht op elkaar, geluid in wieken, etc). Nb de hogere waarde die in 1992 voor onze woning is vastgesteld is 55 dB en geldt voor alle geluid, zeker ook voor de 20 windturbines uit 2008, dus na het besluit uit 1992.

- Bv pag 699 (PIP 7a)Bij de berekeningen van de geluidscontouren Lnight zouden bijna alle woningen rondom windpark EW in contour 39-41 dB liggen. Dit maakt het noodzaak dat gekozen is voor 39 db i.p.v. 41 dB.
  - Geen eerlijke presentatie in enquête onder bewoners (zie de zienswijze waarin proces afnemen en uitwerking enquête welhaast volledig is uitgeschreven)
- Afbeelding Pag 739 (PIP 7a) – Uit afbeelding cumulatie 45/46/47 dB van gehele gebied (ook richting Oostpolder) blijkt dat onze woning onderdeel is van het gebied binnenin de contour van 47 dB en dus wordt overschreden.
- Pag 824 (PIP 7a) - Bij bouw/heien kunnen geluidsniveaus optreden van meer dan 70 dB (A) LAmax. Het toepassen van mitigerende maatregelen kan tot minder of kleinere overschrijdingen van deze waarde leiden. Naast bouw van windpark WP kunnen wij gelijktijdig ook te maken krijgen met bouw industrieterrein Oostpolder. Er wordt geen zekerheid gegeven. Bij Ruidhorn/Rommelhoek wordt gesproken over mogelijk inzetten van stiller turbinetypes, maar ook dan worden hogere geluidsnormen van 45 db verwacht. Er worden verwachtingen uitgesproken, maar geen concrete toezeggingen.

Omgevingsvergunning

- 2.7 Lichtschittering - Gezien positie naast de zoute zee zal ook op deze windmolens roestvoorkomende coating aangebracht worden die schadelijk zijn voor milieu en de mensen die er wonen. Dit aspect is en de mogelijke gevolgen zijn ten onrechte niet onderzocht. https://www.rtlnieuws.nl/economie/artikel/5396751/mogelijk-gevaarlijke-stoffen-coating-windmolens-rivm-noordzee en https://www.vncw.nl/coating-windmolens-mogelijk-schadelijk-voor-

milieu/#:~:text=Uit%20onderzoek%20van%20het%20RIVM%20blijkt%20dat%20in,zo%20in%20de%20bodem%20en%20het%20water%20terechtkomen en Vervuiling-door-erosie-van-rotorbladen-van-windturbines.pdf (windwiki.nl)

- 1.8 - Het *inpassingsplan Windpark Eemshaven West bevat bouw- en gebruiksregels voor het projectgebied, deels in plaats van de windturbinebepalingen uit het Activiteitenbesluit en de Activiteitenregeling. De aanvraag voor het project is getoetst aan het inpassingsplan.* Wat houdt het is dat deels gebruik gemaakt wordt van bouw en gebruiksregels voor het projectgebied in plaats van de windturbinebepalingen uit het Activiteitenbesluit en de Activiteitenregeling?
- 1.10 milieueffectenrapport - Waarom heeft Commissie MER geen inzage gekregen van bevoegd gezag? Waarom is er geen uitsluitsel te vinden over de aanvullende onderzoeken m.b.t. vogels en of het juridisch wel haalbaar is (Commissie MER 02-2023)? https://www.commissiemer.nl/docs/mer/p36/p3638/persbericht_3638tsea2.pdf en https://www.commissiemer.nl/docs/mer/p36/p3638/a3638tsea2.pdf
- 3.9. Geluid - Voor inpassingsplan zijn nieuwe normen niet van toepassing. Bevoegd gezag mag zelf in bijzondere omstandigheden hoger dan de nieuwe standaardwaarden vaststellen (47 wordt max 45 en 41 wordt 39). Gezien de bouw niet voor juli 2025 zal plaatsvinden, moet nu al niet rekening gehouden worden met nieuwe norm, zoals ook beschreven in vergunningsaanvraag:
- 3.9.2. Er wordt in Nederland gekeken naar situatie bescherming binnenhuis, maar je woont niet op deze locatie (Heuvelderij) om alleen binnen te wonen of buiten te leven met gehoorbeschermers. Daarnaast zal de WHO in haar nieuwe Guidelines voor omgevingsgeluid in 24/25 waarschijnlijk 5% ernstig gehinderden adviseren in plaats van huidige 9%.
- 3.9.4. In tabel 3 staat een verwacht aantal ernstig gehinderden binnenhuis in de referentiesituatie van 114 personen en na realisatie. 10,9 personen van de 114 personen (9.6% zou behoren tot ernstig gehinderden zonder geluidsmitigatie, 8.8 personen bij 47 db, 8.3 personen bij 46 db en 8 personen bij 45db). Dit geeft een vertekend beeld ten opzichte van de woningen direct rondom het te bouwen windpark, staal 1500 meter (18 woningen (max 40 bewoners), de rest zijn boeren die meedoen in windpark/participanten). Percentages zouden ver boven norm van 8-9% voor straal 1500 meter uitkomen (47db: 8.8 bewoners op 40 bewoners = 22%! (nieuwe norm lijkt te gaan zelfs naar 5%).

- 3.9.5. Waarom wordt zelf beschreven dat buiten beschouwing is gebleven dat deel van woningen die op de kortste afstand zijn gelegen, bewoond worden door participanten? In de straal van 1500 m gaat het om de helft participanten.
- 3.9.5. Hoe andere geluidsmodus te monitoren door bewoners ook mede door dat bij windturbines sprake is van jaargemiddelde?
- 3.9.6. Er is door bevoegd gezag met bewoners geen afstemming geweest over max geluidsbelasting van 39 db Lnight.
- Wat is de wetenschappelijke onderbouwing van de aanname dat participanten maar zeker haar of zijn gezinsleden niet tot de kring van gehinderden behoeven te worden gerekend?
- 3.17 Lucht, geur en fijn stof – slijtage van de wieken / 5-jaarlijks nieuwe coating (zie boven)
- Wat is de reden om Industriepark Oostpolder die notabene gelijktijdig ter inzage ligt en aanlanding kabel van wind op zee niet mee te nemen in de toekomstige ontwikkelingen?

Overige

- De posities van de 23 te bouwen molens (225 m tiphoogte) komen op 500 m afstand van elkaar te staan. Deze afstand tussen de molens zou te gering zijn, waardoor we - net als met de 20 molens (tiphoogte 100 m naast onze woning / draaien sinds 2008) - grote kans hebben op vortex (werveling achter de molen, waardoor de andere molen daarop reageert / klappert geluid en hogere slijtage van de molen die getroffen wordt). Deze extra geluidsbelasting komt niet voor in de berekeningen. Economische zaken heeft bij de 20 molens met tiphoogte 100 meter bevestigd dat de molens te dicht op elkaar staan en daardoor extra geluid produceren. Hoe wordt dit voor onze woning meegenomen aangezien er aan 3 kanten windparken staan en industriepak en ook de effecten op elkaar.
- Ik mis afspraken over stilstandvoorziening wegens vogeltrek – staat wel in ontwerpbesluit.

Punten voor zienswijze Industriepark Oostpolder

03 MER - ProjectMER gebiedsontwikkeling Oostpolder – samenvatting (1-20 pagina's)

- Pag 4 – 600 ha, daarvan zou 200 ha zijn voor groen-blauwe zone, maar de 200 ha gaat grotendeels op aan wegen, watergangen en stroken voor kabels/leidingen. Naast een beperkte ruimte die overblijft, mag er misschien wel over kabels/leidingen wel gewandeld worden, maar wat doen de stralingen?
- Pag 5 Ontsluiting – Westelijk van Klaas Wiersumweg zal weg komen voor calimiteitenroute, maar deze zal ook gebruikt worden door inwoners Roodeschool/Uithuizermeeden/ Uithuizen. Hierdoor wordt dagelijkse fietsroute van ons/kinderen vanaf Heuvelderij naar Uithuizermeeden onveilig.
- Pag 5 - Externe veiligheid – De risicovolle bedrijven komen zoveel mogelijk op het noordelijke deel van het bedrijventerrein. Aan zuidzijde komen risicovolle inrichtingen wanneer het risico's voor omgeving beperkt zijn. Dit geeft ruimte om risicovolle bedrijven ook dichterbij te plaatsen.
- Pag 5 - Wat houdt reserveren ruimte voor risicovolle activiteiten aan de westzijde in?
    - *Rondom het bedrijventerrein wordt een veiligheidscontour ingesteld op basis van Artikel 14 Besluit externe veiligheid inrichtingen (Bevi). Dit biedt de mogelijkheid om ruimte te reserveren voor risicovolle activiteiten. Deze zone ligt aan de westzijde, noordzijde en oostzijde op plangrens van het ontwerp-PIP. Aan de zuidzijde ligt de veiligheidscontour op de zuidgrens van de bedrijfsbestemmingen, de groene bufferzone ten zuiden van de bedrijfsbestemmingen valt dus buiten de veiligheidszone, de contour is aangegeven in afbeelding 1.1.*
- Pag 6 Landschapsvisie - Er zijn wel borgingen voor zuidzijde, maar niet voor westkant. Daar impact op landschap het grootst!
- Pag 12 Hoe kan geluid bij windmolens op nul uitkomen? Zeker met verharding van terreinen? Geld ook voor railverkeer?
- Pag 12 - Externe veiligheid – Hoe wordt veiligheid aan westzijde Oostpolder geborgd zonder groen-blauwe zone in combinatie met 2 windturbines aan de rand van industrieterrein? Ook in combinatie met toename faalkans op risicovolle installaties en er ruimte is om zware industrie te vergroten richting westzijde. Daarnaast staat beschreven dat medewerker van de nieuwe bedrijven worden blootgesteld aan bestaande of nieuwe 10^{-6} PR-risico binnen plangebied. Met name de PR-contouren van de windturbines zijn hierbij relevant. Bewoners zullen hier ook aan blootgesteld worden!
- Pag 13 – Gezondheid – Effecten van geluid zal sterk negatief uitpakken door toenemen hinder. De gezondheidssituatie zal verder verslechteren doordat onze woning omgeven wordt aan 3 kanten door windparken naast de nieuwe industrieterrein. Daarnaast forse inbreuk op openheid en weidsheid van de polder wat effect heeft op beleving van de Oostpolder. De combinatie dient nader onderzocht te worden voor onze woning aan Heuvelderij.
- Pag 15 - Landschap – Impact is zeer groot vanuit onze woning nu vrij zicht over landschap (wel molens Oostpolder) en straks uitkijk op hoge fabrieken van 25/35 meter hoog. Doordat we daarnaast ingesloten worden door 3 windparken, worden we onderdeel van het industrieterrein.
- Pag 15 Licht – Verlichtingssterkte van directe lichtinval neemt vooral in west en zuidzijde toe. Naast alle rode lampen van windturbines geconfronteerd met avond en nacht en ochtend

forse verlichting vanaf de fabrieken / terreinen. Volgens onderzoek meer dan 4mcd/m2 hetgeen overeenkomst met "behoorlijk licht". (onderzoek Sotto de Stella). Gevolgen voor onze woning dient nader onderzocht te worden, ook in combinatie met alles rondom woning.

- Pag 16 – Geluid en trillingen – Geluidsbelasting in aanlegfase zal binnen toelaatbare dagwaarde blijven (norm max 50 werkdagen). Bij combinatie van verschillende werkzaamheden kan geluidsbijdrage op enkele woningen met ten hoogste een factor 2 toenemen. Het is de verwachting dat aanlegfase meerdere jaren zal duren en de verwachting is dat geluidsbelasting zal toenemen alsmede naast industriepark ook te bouwen windpark. Wat zijn effecten voor de woning aan Heuvelderij in combinatie met de andere plannen?
- Pag 18 – Het planvoornemen ProjectMER leidt voor veel thema's tot beperkt negatieve of negatieve effecten en in een enkel geval tot een zeer negatief effect. De effectbeoordeling heeft niet geleid tot een aanpassing van het planvoornemen, maar is wel aanleiding voor mitigerende maatregelen. Door de mitigerende maatregelen uit te voeren nemen de effecten voor het desbetreffende thema iets af, maar blijven desondanks nog steeds zwaar negatief.
- Pag 18
    - Verkeer gebruiksfase – ik mis toename verkeer Dwarsweg/Langelandsterweg hetgeen zorgt voor onveilige fietssituatie voor de kinderen die dagelijks naar school fietsen.
    - Externe veiligheid – Het is onbekend hoe risicovolle bedrijfsactiviteiten in relatie tot windturbines elkaar onderling kunnen beïnvloeden.
- Pag 19 - Geluid gebruiksfase – Opmerkelijk dat reductie moet worden toegepast op windpark Oostpolder 47 db. Dit zou niet boven 47 dB mogen uitkomen. Daarnaast dient ook woning aan Heuvelderij in aanmerking te komen voor woningisolatie.
- Geluid aanlegfase - Toelaatbare geluidsniveaus (dagwaarden) vanwege bouwlawaai dient ten behoeve van bewoners aangescherpt te worden mede gezien de lange periode waar de werkzaamheden plaatsvinden.
- Licht - Hoe gaat bij bedrijf met fabriek 35 meter, lichtmasten niet te hoog maken in zijn werk? Hoe uitstraalrichting van armaturen van woning af positioneren in combinatie met recht zicht – zonder tussenkomst dijk/bomen in zijn werk? Hoe wordt invulling gegeven aan achterwege laten van verlichting?

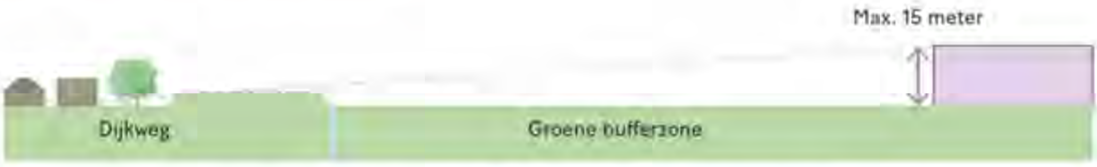
01 MER - ProjectMER – Milieueffectenrapportage (pag 1-181)

- Locatie Oostpolder kwam er op basis van de effecten negatiever uit dan de 2 andere locaties
- Geluid – pag 16 – gebied met zware bronvermogens wordt verruimt van 80 naar misschien wel 140 ha. Dit heeft fors impact op invulling van de zones. Hoe geborgd dat dit ver weg blijft van onze woning?
- Externe veiligheid – waarom aan westzijde ruimte voor risicovolle activiteiten?
- Landschapsvisie - In planvoornemen wordt wel gesproken over afstand houden zuidzijde tot woonbebouwing ten zuiden van Oostpolder. Ook van westzijde zal rekening moeten worden gehouden met de bewoners aangezien zij rechtstreeks zich krijgen op industriegebied en te maken krijgen met rechtstreeks licht en geluid.
- Stedenbouwkundige kaders – Vanaf woning Heuvelderij rechtsreeks zich op fabrieken 35 m en hebben niets aan oplopende bouwhoogten.
- Pag 20 – Nadere specificatie enkele belangrijke bedrijfstypen – Advies MER wordt in de wind geslagen, juist hier is behoefte aan om meer inzicht te krijgen van impact.
    - *De Commissie m.e.r. adviseert 'voor de vijf te verwachten typen bedrijfsactiviteiten (namelijk een hoogspanningsverdeelstation, een waterstoffabriek, batterij-industrie, een hyperscale datacenter en elektriciteit intensieve industrie) een 'modelkavel' van 50-100 hectare te ontwerpen, waarmee de randvoorwaarden voor vestiging duidelijk worden. Met behulp van deze modelkavels kan worden onderzocht welke ontwikkeling de Oostpolder kan gaan doormaken.'*
- Pag 23 – batterijfabrieken vallen onder middelzwaar geluid, maar brengt risicovolle inrichting als externe veiligheid met zich mee door aanwezigheid gevaarlijke stoffen. Hyperscale datacenter valt ook onder middelzwaar geluid.
- Pag. 25 – Bv zonnepanelen fabriek, valt onder middelzwaar of licht, maar mogelijk risicovolle inrichting door aanwezigheid gevaarlijke stoffen.
- Pag 26 – Aan zuid en westzijde vooral ruimte voor maakindustrie - Dit betekent dat we te maken krijgen met gevaarlijke stoffen.
- Pag 27 - Door bedrijven te laten aansluiten op reeds uitgegeven kavel kan ervoor zorgen dat midden zwaar en zwaar toch door elkaar gaan lopen en dichter bij de woningen gaat komen. Daarnaast wordt PIP nu vastgesteld maar dan moet beeldkwaliteitsplan ook ter inzage liggen. Deze moet nog opgesteld worden. Deze had toch nu ter inzage moeten liggen?
- Pag 40 Provincie en gemeente vinden het essentieel dat omgeving beschermt wordt tegen grote mate van milieuhinder, bestaande milieugebruiksruimte wordt niet verruimd. Deze werkwijze biedt ook de mogelijkheid om milieueffecten in beeld te brengen zonder dat bedrijfstypen precies al in beeld zijn. Dit druist in tegen advies Commissie MER om niet in kaart te brengen wat gevolgen zijn van bepaalde type bedrijven. Waarom wordt dit advies van de Commissie MER niet opgevolgd?
- Pag 41 Bodemdaling en zeespiegelstijging – In andere documentatie wordt gesproken dat geen rekening wordt gehouden met aardbevingen.
- Pag 42 – Overige ontwikkelingen – Programma aansluiting Wind op Zee Eemshaven, Waterstofnetwerk Groningen en Windpark Eemshaven West. In de doorberekeningen lijkt geen rekening gehouden met geluid/slagschaduw WP Eemshaven West.
- Pag 43 – Waarom wordt GES-norm nog steeds gehanteerd terwijl GGD deze teruggetrokken heeft (20-07-2022) en veel provincies ook hier vanaf gestapt zijn?

https://edepot.wur.nl/442969#page77 en https://ggdghor.nl/actueel-bericht/ggd-trekt-instrument-gezondheid-effect-screening-terug/ Het instrument GES voldoet niet meer voor toepassing in de huidige GGD praktijk. GES werd ook vaak op onjuiste manier toegepast in projecten.

- Pag 46 – Wegverkeer - Er wordt gesproken over autobewegingen N33/N46 in 2018. Er zouden 3000 mvt/etmaal zijn en dit komt neer op 6000 autoritten per werkdag. Tussen 2018 en 2024 is er veel veranderd n de Eemshaven. Daarnaast zou verkeer via gemeentelijke wegen verwaarloosbaar klein zijn. Hoe komen werknemers uit Uithuizermeeden/Uithuizen/Warffum/Baflo/Winsum in Eemshaven? Ja, via weg Baflo-Roodeschool / Klaas Wiersumweg. Er zijn ook geen nadere gegevens hierover beschikbaar.
- Pag 52 – tabel 7.1. - Hier wordt duidelijk Windpark Eemshaven West niet benoemd om mee te nemen in geluid/cumulatief geluid (wel alle ontwikkelingen Oostpolder + Eemshaven en Eemshaven Zuidoost).
- Tabel 7.7 Effecten windturbinegeluid (gecumuleerd van windparken) zowel referentie als plansituatie 98/99 woningen in DB(A) zone van 48-50 db (=GES score 5). GES-norm staat ter disussie (zie boven).
- Gezondheid – uitzicht - Vanuit Oudeschip wordt woning sinds jaar en dag afgeschermd door dijk. Dit is bij onze niet het geval. Wij moeten weidsheid en openheid, rust, ruimte en vrijheid in één klap inruilen.
- 9.3.1 Geluid – Hinder ervaren ten aanzien van geluidemissies vanuit woning Heuvelderij te verwachten.
- Afbeelding 9.3./pag 90 - Verhoudingen tekeningen onjuist, groene bufferzone is maar 200 m / t.o.v. 15 meter gebouw om 1e deel van gebied. Ook hoogte dijk en woning (woningen staan aan de wep i.p.v. schuur) staan in geen verhouding. Nu wordt gesteld dat men vanaf Dijkweg gebouw niet zal zien. Wanneer je werkelijke situatie schetst zal ander beeld naar voren komen, nu geen eerlijke situatie geschetst. Ook de achterliggende gebouwen van 25 en 35 komen gelijk in het zicht.

Afbeelding 9.3 Schematische weergave bebouwing

-
- Pag 153 – Natuur – Het gaat hier om de 43 db contour voor vogels etc waarbij bij natuur cumulatie voor met name geluid en stiktofpositie relevant zijn. Waarom worden aantasting van soorten en oppervlakteverlies minder relevant bevonden en mist beoordeling door gebrek aan gegevens over de andere plannen? Bijzonder dat Eemshaven West meegenomen is, terwijl er geen gegevens beschikbaar zijn.
- Deelrapporrt Geluid - Waneer ik kijk naar deelrapport geluid (pag. 89 van deelrapport geluid – onder tabel 3), wordt WP Eemshaven West niet meegenomen in cumulatief geluid!

02 deelrapport geluid (MER) (pag 82 – 892)

- 4.1.3. Hier lijken doorontwikkeling Eemshaven, Eemshaven Zuid-Oost en ontwikkeling Windpark Eemshaven West wel meegenomen te worden, maar dit komt vervolgens niet terug in bijlage 7 met de meetgegevens.
- 6.1. Mitigerende maatregelen Woningisolatie moet ook gelden voor onze woning gelijk aan woningen Oudeschip.
- 7.2 Industriegebied – alle woningen zitten onder norm 60 db (hoogste 59.7 db, geen mitigerende maatregelen nodig) (36 woningen 50-54 en 98 woningen in klasse 55-59 db) Hier lijkt het erop dat toegerekend is naar de GES/norm!
- 7.3 / bijlage 113 – toetsing aan normen 47/41 db . Voor windpark Eemshaven West geldt andere norm 47/39 db.
- Pag 120 – Batterijfabriek valt in categorie 3.2, waterstofproductie door elektrolyse – inschaling zwaarte industrie niet beschikbaar.
- Pag 121 – Waterstofproductiefabriek – Geluid zal w.s. hoger uitpakken als nu berekend omdat compressoren in open lucht moeten staan.
- Pag 124 = Windturbines (Bijlage 4)– Hier lijkt het alsof er enigszins rekening is gehouden met de windturbines Eemshaven West, maar in de invoer meetgegevens komen ze niet terug bij plan cumulatief.
- Pag 126 – Spoorverkeer – Intensiteit zal vergroot worden, met name ook 's nachts door goederentreinen
- Verharding van het terrein heeft gevolgen voor het geproduceerde geluid door industriebedrijven zelf, de werkzaamheden buiten en de draaiende windturbines en de effecten op elkaar. Hoe wordt dit berekend voor onze woning?
- Pag 477 - Invoergegevens windturbines plancumulatieve situatie (bijlage 8) - Hieruit blijkt dat voor de plancumulatieve situatie de windmolens van Windpark Eemshaven West niet meegenomen zijn in de berekeningen. Aangezien de plannen gelijktijdig voorgelegd worden, had dit meegenomen worden in de berekeningen aangezien dit specifiek invloed heeft op onze woning aan Heuvelderij!

02 deelrapport omgevingsveiligheid (pag 893 - 951)

- Pag 918 – Antea schrijft: Oostpolder maakt onderdeel uit van hogere aardbevingsgevoeligheid. Op dit punt zullen beleidsregels moeten worden gesteld. Waar zijn deze terug te vinden?
- Pag 933 / 945 – Voor de faalkans van windturbines i.c.m. industriegebied worden foutieve invoerparameters gebruikt in de rekentool Save-W. Er is op basis van leveranciersinfo gekozen voor ashoogte 98 meter en rotordiameter 82 meter en daarnaast getallen op basis van eigen aanname. Maximale werpafstand bij nominaal toerental is 103 en bij overtoeren 255. De 2e berekening gaat uit van 155 m ashoogte en 136 rotordiameter en heeft max. werpafstand bij normale toerental van 164 en bij overtoeren 405 m. De turbines in de Oostpolder zijn hoger (as-hoogte 166 m / rotordiameter 145 m), waardoor de faalkans ook anders uit zal komen!.

- In het rapport staat op pagina 907 beschreven dat er geen sprake is van overtoeren en nominaal toerental komt bij E 82 meter uit op 134 m en bij E136 op 164. Berekeningen lijken niet gelijk en daarnaast niet de hoogte zoals werkelijk in Oostpolder staan.
  In de berekening (pag 948) is geen rekening gehouden met luchtkrachten (luchtweerstand, windsnelheid, windrichting). Deze geavanceerde berekeningsmethode geeft een nauwkeuriger beeld van de risico's, maar is complex. Hier zou dan aanvullend gebruik gemaakt moeten worden van geavanceerde berekeningsmodel in handboek risicozonering Windturbines. Trefkansen op objecten kunnen niet met Save-W berekend worden.
  Er wordt daarnaast in de berekening uitgegaan van geen kwetsbare objecten en geen BEVI-bedrijf gelegen binnen 255 meter van geprojecteerde windturbine.

4 Gehanteerde invoerparameters

Kenmerken

Voor het project Enercon E82, 3000 Oostpolder / Eemshaven is op basis van de rekenregels in het Handboek risicozonering windturbines, versie 3.1 de externe veiligheid berekend. De berekening is uitgevoerd voor een windturbine van het type Enercon E82, en heeft de volgende kenmerken.

Kenmerken turbine		Eenheid	Informatiebron
Ashoogte	98	meter	Leveranciersinfo
Rotordiameter	82	meter	Leveranciersinfo
Gemiddelde mastdiameter	5	meter	Eigen aanname
Hoogte gondel	5	meter	Eigen aanname
Maximale lengte gondel	12	meter	Eigen aanname
Maximale breedte gondel	5	meter	Eigen aanname
Afstand zwaartepunt	11	meter	Leveranciersinfo
Nominaal toerental	18	RPM	Leveranciersinfo

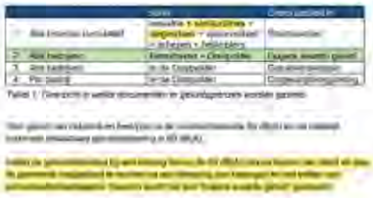
-

Kenmerken turbine		Eenheid	Informatiebron
Ashoogte	155	meter	Leveranciersinfo
Rotordiameter	136	meter	Leveranciersinfo
Gemiddelde mastdiameter	8	meter	Eigen aanname
Hoogte gondel	5	meter	Eigen aanname
Maximale lengte gondel	12.7	meter	Eigen aanname
Maximale breedte gondel	5	meter	Eigen aanname
Afstand zwaartepunt	22.66	meter	Kengetal HRW
Nominaal toerental	11	RPM	Leveranciersinfo

-
- Pag 949 Bij de verwachte type bedrijven worden de "gevaren" m.b.t. externe veiligheid benoemd. Naast explosie en brandgevaar is bij batterijproductie en opslag chemicaliën is kans op gifwolk groter dat 1.500 meter. Dit zal betrekking hebben op onze woning. RIVM heeft rekenmethode nog in onderzoek voor batterijproductie, publicatie 2024 verwacht.
- Antea spreekt belang uit van toegang hulpdiensten en belang in Eemshaven zelf. Nu is (vrijwillige) brandweer/ ambulance gevestigd in Uithuizen die minstens 20-30 minuten onderweg is. Hoe is/wordt onze veiligheid geborgd?

Overige opmerkingen geluid

- Op de groen-blauwe bufferzone staan in figuur 1 (visualisatie) bomen getekend die boven de dijk uitkomen hetgeen een vertekend beeld geeft ten opzichte van de werkelijkheid. Daarnaast vormen bomen een risico omdat vogels makkelijker geraakt worden door een wiek van de turbines. Brengt dit geen extra risico met zich mee? En op basis van structuurvisie 2017 mogen er geen bomen in dit open landschap komen.
- Het geluid van de windmolens Oostpolder kan toenemen door verharding van het gebied. Dit geluid kan in de praktijk genivelleerd worden door afschermingen en dempingen door gebouwen, groen en grondlichamen. Een andere mogelijkheid is door bepaalde turbines op lagere modus te laten draaien. Bij de nieuwe norm op de gevel wordt geluid van windturbines buiten beschouwing gehouden, maar voor de 1992-norm telt ook geluid van windturbines mee. Hoe is geluid van combinatie windturbines en fabriek op elkaar van invloed waarbij het geluid zonder tussenkomst bomen/scherm/dijk op gevel landt?
- 5.23 – Laagfrequent geluid – GS zet bij vergunningverlening in op voorkomen van LFG door in beeld brengen van en eisen stellen aan mogelijke bronnen LFG. (zie ook punten Windpark EW – laagfrequent geluid).
- 5.3.2. Wanneer wordt geluidsisolatie uitgevoerd van de woningen? Er zijn voornemens om eerder te beginnen met geluidsisolatie voordat bedrijven zich gaan vestigen. Dit geeft geen garantie voor de bewoners. Wat gebeurd er met woningen waarvoor geen hogere waarde wordt vastgesteld, omdat dat in het verleden (1992) al is gedaan: die bewoners worden niet beschermd tegen een hoger cumulatief geluidsniveau dat pas veel later is vastgesteld.
- Cumulatieve geluidsniveau Lcum – max. grens aan cumulatieve geluidsniveau van alle geluidsbronnen samen (Lcum max 65 db(A)). Geluid van industrie, bedrijven, installaties, windturbines, wegverkeer, scheepvaart, spoor en luchtverkeer.
- Samenvatting – Wat houden compensatiemaatregelen in na vaststellen van de geluidsbelasting boven 50 db(A) door gemeente?

-

Windhinder

In de stukken ontbreekt mijns inziens de beoordeling van het aspect Windhinder, wat des te opmerkelijker is nu midden op het industriepark enorme windturbines staat. Voor gebouwen hoger dan 30 meter is sowieso windonderzoek nodig, onder omstandigheden (en die lijken hier aan de orde) zelfs voor alle gebouwen die onbeschut gelegen zijn (Windhinder | Informatiepunt Leefomgeving (iplo.nl)). De provincie doet er goed aan om in het plan een verplichting op te nemen voor het uitvoeren van een windonderzoek volgens de NEN 8100.

Exploitatieplan Oostpolder

- 1.4. Jaarlijkse herziening - Ontwerp / inrichting van terrein nog kan veranderen ten opzichte van nu gepresenteerde plaatje. We kunnen hier dan wel tegen in beroep gaan, maar berekeningen zijn nu gebaseerd op extra zware industrie zo ver mogelijk weg.
- 2.1.2 Windturbines blijven staan
- Bomen planten? Past niet bij structuurvisie, daarnaast risico voor vogels mbt winturbines
- Waarom zijn bijlagen niet zichtbaar gemaakt? (alleen bijlage 1).
- Daarnaast staat bijlage 17 "gereserveerd voor beeldkwaliteitsplan" geel gearceerd. Deze had er al moeten zijn.

02A Toelichting PIP

- 2.1. Oostpolder kwam op basis van de onderzoeken in de MER er niet als beste uit, waarbij het uitgebreid onderzoek deed naar de Oostpolder en de andere 2 lokaties verder onderbelicht waren.
- Pag 13 - Besluit alg. regels ruimtelijke ordening
    - *Het Barro bevat een beschermingsregime voor landschappelijke en cultuurhistorische kwaliteiten in het binnen- en buitendijkse Waddengebied. De Oostpolder valt binnen de begrenzing van het Waddengebied, zoals opgenomen in het Barro.*
- Pag. 13 - Omgevingsvisie Provincie Groningen - *De provincie hecht veel waarde aan het bewaren van de karakteristieken van de provincie Groningen, zoals gevarieerde landschappen, stilte en duisternis. Met komst windpark EW en Industriepark Oostpolder blijft daar weinig van over.*
- 3.2.1. Nut en noodzaak – Er is sprake van nationaal belang, wat kunnen we al bewoner aangrenzend aan het park tegen in brengen?
- 3.2.2. Ladder van duurzame verstedelijking – Het gaat hier om een nieuwe stedelijke ontwikkeling, daarom laddertoets noodzakelijk . Een wachtlijst van bedrijven of een lijst met geïnteresseerde bedrijven wordt niet gezien als (onderbouwing) van de behoefte. Alleen als sprake is van kwantitatief overaanbod kan een planologische toevoeging om kwalitatieve redenen toch nodig worden geacht, dit vergt aanvullende motivering. (bron Bedrijventerreinen - Kenniscentrum InfoMil). Er is voor Oostpolder geen sprake van kwantitatief overaanbod, laat staan concrete bedrijven die zich hier willen vestigen. Behoefte van plan is belangrijke pijler in kader van uitvoerbaarheid. In hoeverre is dit goed onderbouwd? Wordt voldaan aan ladder van duurzame verstedelijking als er op basis van onderzoek voldoende behoefte is naar afnemen van groot oppervlakte, maar dat er geen sprake is van wachtlijst bedrijven?

- 3.3. /pag 24 - In structuurvisie zijn ook 2 andere locaties onderzocht, maar conclusie was dat locatie Oostpolder de voorkeur heeft. Dit is niet gebaseerd op de MER, waarbij de andere 2 lokaties ook nog eens beperkt onderzocht zijn.
- 3.3 / pag 24 - Er wordt gesproken over participatieproces die onderdeel is geweest van keuze voorkeursalternatief (naast MER, LER en landschapvisie). Hoe heeft de inbreng van direct omwonende invloed gehad op de keuze van voorkeursalternatief?
- 3.3 Landschappelijke hoofdstructuur – Ten behoeve van de bewoners (en de omgeving) wordt niet alle 600 ha gebruikt voor industrie, maar wordt 200 ha hiervan in blauwgroene zones belegd in het gebied om te kunnen wandelen/recreëren in het gebied. Onder voorwaarden kunnen deze groenblauwe zone ook benut worden voor kabels en leidingen ten behoeve van het bedrijventerrein. Bewoners worden blij gemaakt met verplicht inrichting van ruimte waar kabels/leidingen gelegd moeten worden t.b.v. de bedrijven. In hoeverre is veiligheid voor toekomstige gebruikers van groenblauwe zone onderzocht aangezien de kabels/leidingen (gevaarlijke) stralingen afgeven?
- 3.3 Uitwerking en vertaling in dit PIP – Had Beeldkwaliteitsplan niet gereed moeten zijn en ter inzage bij de plannen gelegd moeten worden? Er wordt doorlopend naar de inhoud verwezen, maar deze moet nog geschreven worden. Daarnaast wordt gesproken over geen harde continue wand langs groene bufferzone en bebouwing minimaal zichtbaar vanuit bestaande bebouwing langs Dijkweg. Vanaf onze woning met uitkijk op open landschap zal echter rechtstreeks zich zijn op 25/35 meters hoge bebouwing, hetgeen gezien kan worden als harte continue wand langs bufferzone.
- Pag 25 uitwerking en vertaling in PIP – Er staat geschreven dat plangebied een uitbreiding is van geluidsgezoneerde terrein, Geluidszone blijft hetzelfde waardoor geluidsbelasting op omgeving niet toeneemt. Gebied is ingericht (licht – middel en zwaar) in principe mogen er geen andere bedrijven komen. Alleen als het nodig zal zijn om tot efficiënte indeling van bedrijfsterrein te komen, kan dat in omgevingsvergunning toegelaten worden. Onze woning grenst aan middelzware industrie, hetgeen risico met zich meebrengt dat we ook te maken krijgen met zware industrie aangezien men wel poging wil doen om nieuwe bedrijven op elkaar aan te laten sluiten en op voorhand niet bekend welke bedrijven zich melden en in welke gevolgen.
- 4.1.2. Verkeer – Oostpolder heeft niet alleen betrekking en op N46 en N33. Door afsluiten Klaas Wiersumweg voorkom je gedeeltelijk dat werknemers/vrachtverkeer niet via Roodeschool naar de Eemshaven rijden, maar met kleine bocht extra rijden ze via de nieuw aan te leggen weg alsnog het industriegebied op. De nieuw aan te leggen weg zal vanuit werknemers (inzet op max 200 ha maakindustrie) /bedrijven Uithuizermeeden/Uithuizen/Winsum ook de snelste route zijn waarbij ze gebruik maken van de Dwarsweg/Langelandsterweg. Hiermee staat veiligheid van fietsers richting Uithuizermeeden nog verder op het spel.
- 4.1.3. Geluid – Effecten van windturbines komen uit op neutraal, terwijl verharding van terrein tot hogere geluid zal leiden. Daarnaast wordt ingezet op maakindustrie die veel werkgelegenheid met zich meebrengt, dit brengt automatisch veel extra autobewegingen met zich mee wat grote invloed heeft op het geluid.
- 4.1.4. Externe veiligheid – Gezien PR 10-6 risico, de plannen voor waterstof / waterstoffabrieken en de bestaande windmolens met faalkans, maakt dat veiligheid van direct omwonende op het spel staat, ook als deze bedrijven niet direct aangrenzend aan de bewoning gesitueerd zijn, hetgeen ook in deze alinea bevestigd wordt (risico niet op voorhand uit te sluiten). Daarnaast kunnen de risicobedrijven onderling elkaar ook beïnvloeden / van

invloed zijn op naastgelegen (risicovolle) activiteit. Aangezien beschreven staat dat het bevoegd gezag voorwaarden kan verbinden aan het toestaan van (risicovolle) activiteiten, geeft dit ruimte om dit niet te doen als alleen bedrijven met risicovolle activiteiten zich melden voor de Oostpolder. Daarnaast combinatie van WP en industrie waarbij afstand minimaal 588 m moet zijn maar ook ondergrondse buisleidingen met gevaarlijke stoffen op 198 meter afstand (Zie Veiligheid en windturbines.pdf (rvo.nl)). In het plan is opgenomen dat onder voorwaarden risicovolle inrichtingen opgericht mogen worden binnen het gebied waar sprake is van toegevoegde risico ten gevolge van reeds aanwezige windturbines. Daarnaast staat dat in 4.1.4. beschreven dat het PIP geen directe eisen bevat om deze risico's te mitigeren.

- 4.1.5. Gezondheid - Geluid is bepalende factor om gezondheid als zwaar negatief te beoordelen. De inrichting van groenblauwe zone zou positieve draai geven aan beweegvriendelijkheid van de omgeving en leefbaarheid in het algemeen. Hier wordt voorbij gegaan aan de direct aangrenzende bewoners die dagelijks te maken krijgen met het verhoogde geluid (woningen moeten zelfs geïsoleerd worden) en dichterbij het industriegebied met nog meer geluid moeten wandelen, waarbij het er naar uit ziet ook nog kabels/leidingen verwerkt wordt waar niet onderzocht lijkt te zijn welke (schadelijke) straling daar vanaf komt.
- 4.1.10 Landschap - Er wordt gesproken over zuid, N33 en N46 dat ontwikkeling (oplopende bebouwing en oplopende bebouwingspercentages gehanteerd.) van hier meest zichtbaar is. Vanuit west nu open landschap en dan tegen blokkendoos van 25 of 35 meter!
- 4.1.10 Landschap - Pag 32 – De Grootte Tjariet wordt ingepast in de ontwikkeling van het gebied waardoor samenhang kreekbedding /watergang behouden blijft. Waarom worden de leefbaarheidsgelden met grote waarschijnlijkheid besteed aan De Grootte Tjariet, hoort dit niet te liggen bij de provincie/eigenaren industrie?
- 4.1.10 Er wordt verwezen naar Beeldkwaliteitsplan die als beleidsregel wordt vastgesteld en opgenomen is in het PIP. Beeldkwaliteitsplan kan niet beoordeeld worden, want is nog niet gereed en moet nog gemaakt worden!
- 4.1.11 Licht – Het zal zich niet alleen beperken tot de woningen van Oudeschip, ook Heuvelderij (west) krijgt last van het licht (Op basis van onderzoek "Behoorlijk licht") .
- 4.1.12 – Geluid – Maatregelen geluidsisolatie voor woningen, gevels/daken moet gelden ook voor Heuvelderij rekening houden met de cumulatieve geluidsbelasting als gevolg van alle geluidsbronnen.
- 4.1.12 – Geluidsverdeelplan voor het industrieterrein wordt als dynamisch beleidsregel vastgesteld. Ondanks indeling geluidsverdeelplan kan de werkelijke situatie er nog nadeliger uitzien voor ons als bewoners Heuvelderij
- Pagina 36-artikel 3 – Waterstofbedrijven hebben voorrang op andere bedrijven. De kans dat waterstofbedrijven zich hier gaan vestigen is daardoor groot, maar zorgt ook voor een groot risico gezien de gevaren die dit met zich meebrengt. Doordat waterstof lichter is dan aardgas kan het makkelijker ontsnappen bij kleppen en afsluiters en heeft een lagere onstekingstemperatuur en ruimere explosiegrenzen. Daarnaast brandt het onzichtbaar. Waterstof in combinatie met (faalkans) windmolens is ook gevaarlijke combinatie.
- Pag 39 Beleidsplannen PIP – Bedrijven kunnen meer geluidsruimte aanvragen omdat er sprake is van geluidsreservebudget. Dit kan betekenen dan de bedrijven aan kant van bewoners uiteindelijk meer geluid mogen produceren. Daarnaast moet Beeldkwaliteitsplan nog gemaakt worden, maar er wordt wel naar verwezen welke regels gelden.

02B bijlage – bijlage 2 (pag 46-53)

– Bebouwing zou minimaal zichtbaar zijn vanuit de woningen. De tekening op pagina 49 geeft een vertekend beeld (verhouding hoogte fabriek 15 m en breedte groene bufferzone en hoogte dijk). Daarnaast zal vanuit onze woning rechtstreeks zicht zijn op de fabrieken van zowel 15-25-35 m hoogte zonder tussenkomst dijk / bomen.

02B bijlage – bijlage 3 -Geluidsverdeelplan (54-161)

02B bijlage – bijlage 4 Samenvatting MER (162-166), bijlage 5 MER (166-170), bijlage 6 MER deelrapport verkeer (170-178) bijlage 7 Mer deelraaport geluid in gebruiksfase, bijlage 8 MER deelrapport geluid en trillingen (178-181) bijlage 9-MER deelraaport extrne veiligheid (181-185), bijlage 10 deelrapport natuur (185-189) bijlage 11 Passende beoordeling (189-193), bijlage 12 MER deelrapport stikstofdepositie gebruiksase (193-198), bijlage 13 MER deelrapport stikstoffdepositie aanlegfase (198-202), bijlage 14 MER deelraapport luchtkwaliteit (202 – 206)bijlage 15 MER deelrapport landschap en cultuurhistore (pag 206-210) bijlage 16 – MER deelrapport licht (pag. 210 - 213), bijlage 17 MER deelrapport gezondheid (pag 214 – 217), bijlage 18 (217 -221) **Niet kunnen beoordelen, blanco pagina's.**

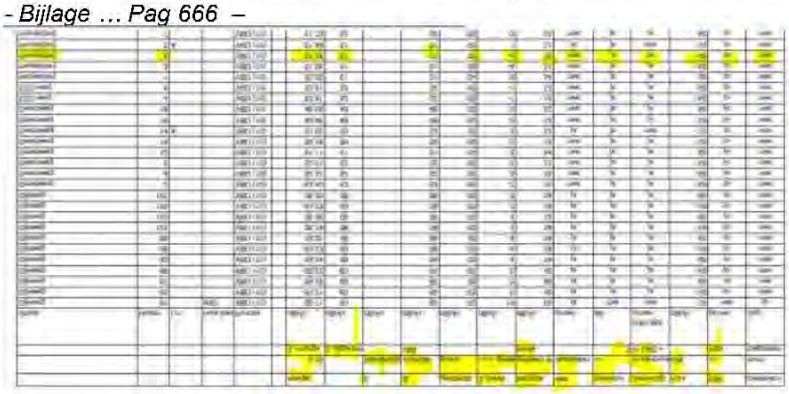
02-B Bijlage – bijlage 21 Akoestisch rapport industriegeluid wet geluidhinder (pag 303)

- Industrieterrein Oostpolder krijgt bestemming industrie waar in ieder geval voor een deel van het terrein bedrijven gevestigd worden die in belangrijke mate geluidshinder kunnen veroorzaken. Daarnaast mag er niet gesproken worden over een industrieterrein, maar op basis van wet geluidshinder is het moeilijk anders te definiëren. Er wordt gesproken over "in ieder geval een deel van het terrein" die gebruikt kan worden door bedrijven die in belangrijke mate geluidshinder kunnen veroorzaken. Dit geeft ruimte voor meer!
- Pag 12 - Het lijkt erop dat het (bij Oostpolder gebruik maken door vermindering geluidsruimte Eemshaven) in 2022 al is vastgesteld via verordening. Er lag wel tot 1-2-24 plan ter inzage over Eemshaven.
- 6.4. – pag. 327 – Geluid van nieuwe windpark Eemshaven West is niet meegenomen in de plannen en het is de vraag of de 20 molens/100 m mee zijn genomen in de plannen.
- 6.5. - Pag 329 – Onze woning op Heuvelderij valt niet binnen de 120 woningen. Het wordt niet duidelijk of nieuwe windpark Eemshaven-West is meegenomen (en evt. 20 molens van 100m). De

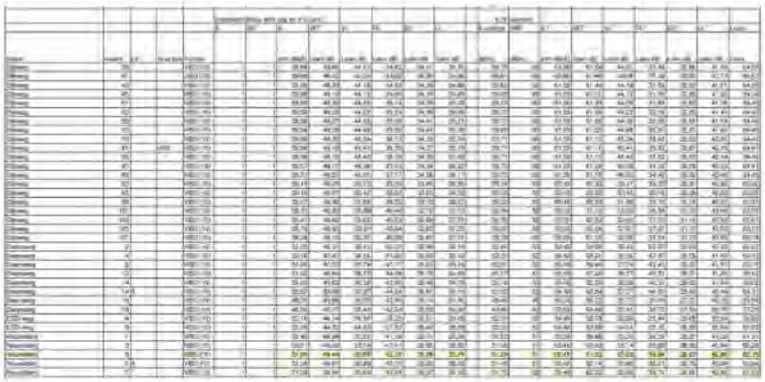
gedeputeerde heeft in overleg met wethouder aangegeven dat onze woning daar ook wordt meegenomen.

- Pag 360 – bijlage 4 - Waterstof bedrijven vallen volgens zonering onder zware industrie en hebben ook nog eens voorkeursrechten bij aanvraag industrieterrein. Er wordt in bijlage beoordeling gedaan per categorie en hoe dit invloed heeft op geluid dag-avond-nacht. Hoe kan het dat er geen informatie beschikbaar is in welke VNG-categorie een waterstof valt (de andere bedrijfstypen die geselecteerd zijn wel). Hoe hebben de berekeningen dan plaatsgevonden? (Hoogste VNG categorie – 6 met 78 dag/79 avond/68 nacht). Daarnaast wordt uitgegaan van een zwaar gesloten gebouw waar de compressoren in worden geplaatst om hiermee geluid te kunnen verlagen, terwijl het vermoeden er is dat de compressoren in de open lucht moeten staan wegens veiligheidsaspect en ook MW per M2 is onduidelijk, maar is volgens onderzoeksbureau NAA van grote invloed op gehanteerde geluidsproductie) NAA kan niet beoordelen off gemiddelde waarde realistisch is voor groter dan wel kleinere installatie). Op deze locatie zal grootste installatie (vd wereld) geplaatst gaan worden. Daarnaast lijkt tabel 1 (algemene kengetallen) geluidsproductie en tabel 2 (aangehouden geluidsproductie) niet met elkaar overeen te komen.

- Bijlage … Pag 666 –

Bijlage 22 - berekening cumulatieve geluidsbelasting L cum - Pag 669 - Onze woning komt uit op Lcum 62.75. Dit lijkt buiten windpark Eemshaven west (en windpark 20 turbines 100 meter) en zal er bij opgeteld moeten worden.

-Bijlage 22 (pag 676) – reactie nota vooroverleg PIP oostpolder - Er wordt gesproken over een groen-blauwe zone om bewoners te ontlasten qua geluid en stukje recreatie terug te geven aan de direct omwonenden om te recreaeren. Nu blijkt dat een strook van 150-200 meter een verplichting is van Tennet om ondergrondse hoogspanningsverbindingen te kunnen leggen en als er meer belanghebbenden gebruik willen maken van deze strook dat al snel zal leiden tot knelpunten. Over meervoudig gebruik voor kabels en leidingen in de groen/blauwe zones gaat provincie met Tennet in overleg. Voor alle bedrijven is groen/blauwe zone benodigd om de kabels en leidingen te leggen. Er is dus geen sprake van 400 ha industrie en 200 ha groen/blauwe zone voor bewoners!
- batterijfabrieken, innovatieve elektriciteitsintensieve bedrijven en waterstofabrieken hebben op overige bedrijven voorrang incl datacenters. Overige bedrijven zijn alleen onder voorwaarden toegestaan. Hoe wordt afweging gemaakt of datacenter/overige bedrijven voldoen aan de voorwaarden? Wanneer wordt hier ruimte voor gegeven? Hoe lang blijven de kavels beschikbaar voor de voorkeursbedrijven?

3a PIP Oostpolder - regels

- Hoofdstuk 2 Bestemmingsregels/artikel 3 (pag 16) – De voor "Bedrijventerrein – industrie" aangewezen gronden zijn bestemd voor g bedrijven ten behoeve van productie waterstof, batterijen en innovatieve elektriciteitsintensieve bedrijven, andere bedrijven (bijlage 1), uitsluitend hoogspanningsstation, windturbines, uitsluitend ter plaatse van de aanduiding "windturbine: en "veiligheidszone-windturbine 10^5 , etc. In de PIP wordt gesproken over veiligheidszone-windturbine 10^6 . (op pagina 18 wordt wel gesproken over *strijdig zijn met bestemmingsplan: nieuwe risicovolle activiteiten waarbij de risico-contour 10-6 van deze risicovolle activiteiten ligt buiten het bouwperceel van een bedrijf waartoe de risicovolle activiteit behoort*).
- Pag 16 - Er wordt voor de Oostpolder een bestemmingsomschrijving gegeven, maar staan de kabels van tennet / waterstofleiding niet bij, had dit niet gemoeten? En wat is de impact hiervan?
- Er geldt een max. oppervlakte voor vestiging van bedrijven genoemd onder B (productie batterij en innovatieve elektriteitsintensieve bedrijven van max 200 ha. Voor productiebedrijven waterstof is geen max afgegeven, waardoor de kans bestaat dat waterstoffabriek meer richting west/onze woning komt (zware industrie).

Bijlage 04 project MER gebiedsontwikkeling Oostpolder - samenvatting MER

- Pag 5 – Dit zou betekenen dat vanuit Roodeschool de Dwarsweg (fietsroute richting Uithuizermeeden) genomen wordt om op Kwelderweg te komen aangezien omdat dit de calimiteitenroute met Kwelderweg is. Door afsluiting Klaas Wiersumweg voorkom je wel sluipverkeer, maar niet alle sluipverkeer.
    - De huidige route via de Klaas Wiersumweg vervalt voor het autoverkeer. Ten westen van de Klaas Wiersumweg wordt mogelijk een verbinding met de Kwelderweg aangelegd, deze verbinding is primair bedoeld als calamiteitenroute (elk deel van het plangebied moet via twee routes bereikbaar zijn).
- Pag 5 - geluidszone zware bronvermogens: gebied ongeveer 140 ha (noordkant) ipv eerst 80 ha.
- Pag 5 – Er lijkt ruimte gereserveerd te kunnen worden aan westzijde voor risicovolle activiteiten.
- Pag 6 – Gebouwen vanaf het spoor (= westen / kant Heuvelderij) worden ook op basis van oplopende bouwhoogte gebouwd, daar is geen sprake van groen/blauwe zone van 200 meter. Er is middelzware industrie ingetekend / 25 meter.
- Pag 12 – Geluid: Hoe kan beoordeling geluid Windmolens Op neutraal (0) beoordeelt worden?
- *Pag 12* – ook hier gesproken over 10^6 - Externe veiligheid Ten aanzien van het plaatsgebonden risico is sprake van een negatief effect (-). Dit effect hangt samen met het feit dat het mogelijk niet volledig te vermijden zal zijn dat werknemers van de nieuwe bedrijven worden blootgesteld aan bestaande of nieuw 10-6 PR-risico's binnen het plangebied. Met name de PR-contouren van de windturbines zijn hierbij relevant.
- Gezondheid – criterium milieugezondheid is beoordeeld als sterk negatief, gezondheidsverslechtering is te verwachten door toename hinder. Afhankelijk van precieze inrichting. Alleen ommetjes te midden van de fabrieken/omgeven door hebben op groen-blauwe zone (met kabels) zouden mitigeren zijn.

- Pag 15 - het effect voor ruimtelijk-visuele kenmerken beoordeeld als sterk negatief (- -) Landelijk gebied wordt aangetast.
- Pag 15 – licht – Door industrieplan zal verlichting fors toenemen. Hemelhelderheid van meer dan 2 mcd/m2 karakteriseert zich als "behoorlijk licht". (onderzoek Sotti le Stella).
- Pag 19 - Geluid gebruiksfase – Er wordt gesproken over maatregel voor plancumulatief industriegeluid: woningisolatie om acceptabel binnenniveau te verzekeren. Dit dient ook voor woning Heuvelderij te gelden.

Geluid – MER deelrapport geluid Oostpolder

- 4.4.1. Referentiesituatie - Op basis van de uitleg is referentiesituatie met verwijzing naar bijbehorende plaatje: bestemde en vergunde bedrijfsleven in 2022 plus ontwikkeling tot 2040. Dit komt neer op alles in bestaande Eemshaven en Eemshaven Zuid-Oost. In Oostpolder is niets aanwezig. Hieruit lijkt het erop dat alleen vergunde en bestemde bedrijven in Eemshaven en Eemshaven Zuid-oost zijn meegenomen en niet de vergunde windmolens in Oostpolder. (voor de windturbines ook geen stippen aanwezig op de kaart). Deze windturbines waren aanwezig in 2022 en hadden meegenomen moeten worden in de referentiesituatie.

- 4.4.2. Plansituatie – 400 ha van 600 ha invullen met industrie in 3 categorieen: zwaar, middenzwaar en licht. Aan westkant/Heuvelderij staat direct middelzware industrie gepland wat neer komt op: dag 68 db(A), avond 63 db(A) en nacht 58 db (A) zonder tussenkomst dijk / scherm.
- 4.4.3. Plancumulatieve situatie - De volgende plannen worden genoemd: doorontwikkeling industrieterrein Eemshaven, doorontwikkeling Eemshaven Zuidoost, ontwikkeling windpark Eemshaven West met 25 molens. Waar blijft windpark Oostpolder in de plancumulatieve situatie? Is die vergeten mee te nemen in de berekening (niet logisch dat deze bij industie Eemshaven hoort). Het lijkt erop dat windpark uit 2008 (totaal 20 molens van 100 meter / Westereems?) aan de zijkant van onze woning niet meegenomen wordt omdat het park voor 2011 is vergund (bron PIP Ontwerp omgevingsvergunning Eemshaven West).
- In 4.2 lijken industrie en windparken uit elkaar getrokken te zijn.

Tabel 16: Specificatie windturbinegeluid onderzochte situaties

Gebied	MER-referentiesituatie	plansituatie	plansituatie cumulatief
Binnen plangebied	WP Oostpolder: 21 WT cf vergunning *)	WP Oostpolder: 21 WT cf vergunning *)	WP Oostpolder: 21 WT cf vergunning *)
Buiten plangebied	WP Eemshaven ind.terrein+Emmapolder: 82 WT WP Eemshaven ZO: 6 WT WP Oostpolderdijk: 3 WT Solitaire WT: 4 kleinere WT	WP Eemshaven ind.terrein+Emmapolder: 82 WT WP Eemshaven ZO: 6 WT WP Oostpolderdijk: 3 WT Solitaire WT: 4 kleinere WT	als plansituatie plus: WP Eemshaven West: 25 WT

*) Het bevoegd gezag is gebleken dat in het rapport voor de melding van de definitieve turbine voor windpark Oostpolder niet alle woningen van derden als zodanig zijn betrokken. Omdat dit nog moet worden bijgesteld is het model van de vergunningaanvraag (voorkeursalternatief VKA2+ uit het MER van het windpark Oostpolder (akoestisch en slagschaduwrapport 716033 d.d. 1 mei 2017) gehanteerd.

Overige punten

- Er wordt steeds gesproken over een bedrijventerrein voor grootschalige bedrijvigheid, er mag niet gesproken worden over een industrieterrein. Er komen wel megagrote fabrieken die niet onder een “normaal” bedrijf geschaard kunnen worden.
- Wij worden geconfronteerd met zeer complexe plannen aan 2 kanten van onze woning die gelijktijdig ter inzage liggen en ook invloed op elkaar hebben. Daarnaast te maken met de plannen van Windpark Eemshaven West, waar in de loop van de jaren diverse wendingen zijn geweest en waar je als burger onderdeel bent geworden van westennest.
- Gezien de impact van het industrieterrein en de bedrijven met gevaarlijke activiteiten is een rampenplan wenselijk. Hierover lees ik niets terug (vrijwillige brandweer op 20 minuten afstand
- Zienswijze combi windpark Eemshaven west en Industriepark Oostpolder - Vanuit beide plannen (Industrieplan Oostpolder en windpark Eemshaven West) en reeds bestaande plannen en plannen in de toekomst die al bekend zijn, zou op basis van de specifieke situatie van onze woning, Heuvelderij 5 (die van 3 kanten omgeven is door 3 windparken en industriepark Oostpolder) een volledig onderzoek uitgevoerd moeten worden naar de effecten van geluid, slagschaduw, licht, verkeer, geur op basis van alle bestaande en nieuwe plannen (plancumulatief en geluid op de gevel).
- Gevaarlijke stoffen bij transport waterstof - Meer aandacht nodig voor een veilige en duurzame energietransitie Het RIVM raadt aan om vanaf het ontwerp van

vloeibare waterstofdragers tot en met het gebruik, aandacht te hebben voor schadelijke gevolgen voor mens en milieu. Dit heet Safe and Sustainable by Design. Dit is belangrijk omdat waterstof in de toekomst op grote schaal zal worden gebruikt. Zo kan de energietransitie veilig en duurzaam vorm krijgen.

- https://www.h2owaternetwerk.nl/h2o-actueel/rivm-waarschuwt-voor-gevaarlijke-stoffen-bij-transport-van-waterstof
- https://www.veiligheidsadviseurs.org/rivm-wijst-op-risicos-stoffen-die-waterstof-vervoerbaar-maken/
- https://www.rd.nl/artikel/1051851-rivm-wijst-op-risicos-stoffen-die-waterstof-vervoerbaar-maken
- https://www.rivm.nl/nieuws/meer-aandacht-nodig-voor-gebruik-van-zeer-zorgwekkende-stoffen-bij-opslag-en-vervoer-van

- Ontwerpbestemmingsplan Eemshaven dd 28-11-2023 lag ook tot 1-2-2024 ter inzage bij gemeente 't Hogeland Ontwerpbestemmingsplan Eemshaven - Gemeente Het Hogeland / Regels op de kaart - Omgevingsloket (overheid.nl) / Gemeenteblad 2023, 529822 | Overheid.nl > Officiële bekendmakingen (officielebekendmakingen.nl) Geluidsverdeelplan - 6559 GVP Eemshaven en Oostpolder (ruimtelijkeplannen.nl) -Voor realisatie bedrijventerrein Oostpolder , moest industrieterrein Eemshaven een hoeveelheid geluidsruimte afstaan (zie hoofdstuk 7) en in eerdere geluidsverdeelplan was geen rekening gehouden met scheepsgeluiden en is toegevoegd aan industrieterrein. Inmiddels heeft ook de planvorming van de Oostpolder een aanvang genomen. In het plangebied is al een windpark vergund en gerealiseerd. Provincie en gemeente zijn van plan de polder geschikt te maken als industrieterrein voor enkele specifieke doelgroepen. Voor de ontwikkeling wordt gebruik gemaakt van een deel van de geluidsreserve van de Eemshaven. Dit gaat niet ten koste van de geluidrechten van bestaande bedrijven in de Eemshaven en er blijft voldoende reserveruimte in de Eemshaven over voor toekomstige ontwikkelingen. Met de vaststelling in het najaar van 2022 van de Facetbeheersverordening geluidverdeelplan is de reserve juridisch geborgd.
- Oostpolder - Geluidsruimte in Eemshaven is afgestaan om ruimte in Oostpolder te creëren. "

Bel of mail mij gerust als u nog vragen hebt

U bereikt mij op telefoonnummer [redacted]. Mailen kan naar klantenservice@achmearechtsbijstand.nl. Ons zaaknummer is R221054571. Wilt u dit nummer altijd [redacted] Wij kunnen u dan sneller helpen.

[redacted]

GEMEENTE
EEMSDELTA

AANTEKENEN
Gedeputeerde Staten Provincie Groningen
Postbus 610
9700 AP GRONINGEN

DATUM	10 januari 2024	VERZONDEN OP	30 JAN. 2024
ONS KENMERK	Z/23/406463/DOC-24473412	CONTACTPERSOON	[redacted]
UW KENMERK		CONTACTGEGEVENS	[redacted]@eemsdelta.nl
ONDERWERP	Zienswijze ontwerp PIP bedrijventerrein Oostpolder		

Geachte heer, mevrouw,

Op 21 december 2023 heeft u het provinciaal inpassingsplan Oostpolder (PIP) in procedure gebracht. Van 21 december 2023 tot en met 31 januari 2024 wordt een ieder de mogelijkheid gegeven voor het maken van zienswijzen. Middels deze brief maken wij gebruik van deze mogelijkheid.

Algemeen:
Wij hebben van alle ter inzage liggende stukken (PIP, project-MER, exploitatieplan en Veiligheidscontour) een fysiek exemplaar mogen ontvangen. Wij hechten er waarde aan om te vermelden dat deze ordners dermate slecht zijn ingebonden en de stukken niet in de juiste mappen dan wel volgorde zijn opgenomen.

Dit heeft een juiste beoordeling van de stukken er niet gemakkelijk op gemaakt. Als voorbeeld zaten er in de stukken met betrekking tot het ontwerpbesluit Veiligheidscontour juist stukken behorende bij het ontwerp van de project-MER en is het ontwerpbesluit veiligheidscontour volledig niet in de fysiek stukken gevonden. Ondanks dat het sturen van de fysieke documenten op prijs wordt gesteld, ook in het eventuele vervolg van deze procedure, zou een heldere indeling hiervan een ieder helpen om de inhoud van deze veelheid van stukken tot ons te nemen.

Geluid:
Geluidszone Eemshaven
De ontwikkeling van de Oostpolder en de geluidsproductie met betrekking tot industrielawaai moeten worden uitgevoerd binnen de reeds bestaande geluidszone rondom de Eemshaven. Dit is volgens de stukken mogelijk omdat het huidige Eemshavengebied geluidsruimte heeft ingeleverd ten faveure van de ontwikkelingen in de Oostpolder.

In de stukken is niet terug te vinden waar het plangebied van de Eemshaven geluidsruimte heeft ingeleverd ten behoeve van de ontwikkeling van de Oostpolder. In het Geluidverdeelplan (28-11-2023/6559-GVP/NAA/jd/ft/11) wordt op pagina 15 verwezen naar Hoofdstuk 7 voor de uitleg hiervan. Dit hoofdstuk is niet gevonden in de fysieke documenten dan wel in de digitaal gepubliceerde stukken.

Z06F28ACB7B

POSTADRES
Postbus 15
9900 AA Appingedam

BEZOEKADRES
Kijk op onze website voor adressen en openingstijden.

CONTACT
T 14 0596
E gemeente@eemsdelta.nl

eemsdelta.nl

Gelet hierop kunnen wij niet staven hoe deze geluidsruimte vanuit de Eemshaven herverdeeld is over het totale gebied. Daarmee kunnen wij en onze inwoners niet de juiste beoordeling maken hoe reëel de systematiek van geluidsbeoordeling is ten opzichte van de woningen die bij het plangebied gelegen zijn. In het bijzonder de woningen die binnen de gemeente Eemsdelta en worden beïnvloed door het industrielawaai.

Cumulatief geluid
Het cumulatief geluid moet in de plancumulatieve situatie voldoen aan de grenswaarde van 65 dB. Op twee woningen wordt deze overschreden door de bijdrage van met name industrie-, wegverkeers- en windturbinegeluid. In de plancumulatieve situatie wordt op EGD-weg 6 overschreden met 2 dB. Dit wordt geheel veroorzaakt door het wegverkeer op de N33. Op Oostpolderweg 19 wordt de grenswaarde van 65 dB overschreden met 1 dB. Het windturbinegeluid levert hieraan de grootste bijdrage, het industriegeluid een kleinere bijdrage.

Om te voldoen aan de grenswaarde van 65 dB zijn dus mitigerende maatregelen noodzakelijk op 2 woningen. Beide genoemde adressen zijn gelegen binnen onze gemeente. Gelet op het voorgaande willen wij weten hoe reëel en haalbaar de genoemde mitigerende maatregelen uit het rapport zijn. Zeker nu de provincie Groningen en gemeente Het Hogeland niet verantwoordelijk lijken te zijn voor deze mitigerende maatregelen. Zo worden mitigerende maatregelen met betrekking tot verkeerslawaai weggezet bij de desbetreffende wegbeheerder. Tevens rijst bij ons de vraag in hoeverre de windturbine exploitant van turbine ZO-3 bereid is om de gevraagde maatregel in de plancumulatieve situatie uit te voeren.

Benodigde Hogere Waarden Wet geluidhinder
Indien de Oostpolder tot ontwikkeling wordt gebracht heeft dit gevolgen voor de geluidsbelasting op geluidsgevoelige ruimten nabij of in het plangebied. In het geluidsrapport behorende bij het PIP van NAA wordt aangegeven dat er voor 120 woningen een (aangepaste) hogere waarde benodigd is. U geeft in de stukken tevens aan dat er een geschat budget van € 10.368.000,- benodigd is voor onderzoek en uitvoeren van gevelmaatregelen aan woningen. Allereerst wordt gewaardeerd dat hierbij uitgegaan zal worden van het cumulatieve geluid. Wel zijn wij van mening dat dit weer een inbreuk zal zijn op de persoonlijke levenssfeer van onze inwoners. Deze inwoners zullen in het kader van de gaswinningsproblematiek, eventueel uitgevoerde versterkingen (en reeds uitgevoerde subsidiemaatregelen) al diverse aanpassingen aan de woning hebben gehad. Wij vragen ons derhalve af of bepaalde woningen nog aangepast/geïsoleerd kunnen worden zonder dat het woongenot van deze inwoner op een onacceptabel niveau uitkomt. Zeker bij de reeds eerder voorgaand genoemde twee adressen in deze brief.

Verkeer:
De hoofdwegen die leiden van en naar de Oostpolder betreffen de N46 en N33. In de project-MER wordt onderbouwd dat deze wegen de verwachte toename in verkeersstromen ten behoeve van de Oostpolder wel kunnen dragen. De focus in de stukken liggen beduidend meer op de N46 dan op de N33. Onze focus ligt juist meer bij de gevolgen voor de N33 en zeker nu het gedeelte binnen onze gemeente nog niet is verdubbeld en in het noorden van de gemeente juist onze dorpen raakt. Eventueel mitigerende maatregelen worden wederom bij de wegbeheerder neergelegd ongeacht of het hier nou het onderwerp geluid of verkeersveiligheid betreft. Wij zijn van mening dat u de gevolgen voor de aan de N33 gelegen bebouwing binnen de gemeente Eemsdelta in relatie tot de ontwikkeling van de Oostpolder onvoldoende in beeld hebt gebracht alsmede de uitvoerbaarheid van eventueel compenserende maatregelen. Daarnaast vinden wij het vreemd dat de toekomstige verbreding van de N33 niet is meegenomen in de onderzoeken.

Externe Veiligheid:
Afwijkingsregeling risicovolle bedrijvigheid
In het PIP wordt het uitgangspunt gehanteerd dat het plangebied wordt aangewezen als artikel 14 Bevi veiligheidscontour en het plaatsgebonden risico van nieuwe risicovolle bedrijvigheid dus nergens buiten het plangebied kan komen. Hierdoor wordt de omgeving van het plangebied beschermd tegen plaatsgebonden risico van risicovolle activiteiten in het plangebied Oostpolder. Daarnaast voorziet men de meest risicovolle bedrijvigheid in het noordelijk gedeelte van het plangebied.

Echter wordt risicovolle bedrijvigheid daarbuiten niet op voorhand uitgesloten aangezien er een binnenplanse afwijkingsmogelijkheid in het PIP is opgenomen. Dit komt er derhalve op neer dat de risico's voor de aanwezige kwetsbare objecten buiten het plangebied toch groter (kunnen) worden dan dat men op voorhand duidelijk uit het plan kan opmaken. Gelet op de rechtszekerheid richting deze kwetsbare objecten en tevens het ontbreken van de beleidsregels waaraan een eventuele afwijking getoetst moet worden, stellen wij voor om de binnenplanse afwijkingsregeling uit het PIP te verwijderen, zodat de risicovolle activiteiten ook enkel in het noordelijk plangebied kunnen plaatsvinden. Indien het bevoegde gezag besluit om dit alsnog in stand te laten, zou ons inziens een betere onderbouwing van het onderwerp Externe Veiligheid en wat dit specifiek voor gevolgen heeft voor de bewoning en het veiligheidsgevoel (toegevoegd risico in tegenstelling tot het huidige risico) van de inwoners nabij het plangebied een absolute must zijn.

Windturbines
Op de bij het PIP behorende verbeelding is een veiligheidszone windturbine risicovolle inrichting 10-5 opgenomen. Binnen deze zone zijn enkel kwetsbare objecten behorende bij de inrichting behorende bij de windturbine toegestaan. Moet gelet op het gestelde in 3.5 van de specifieke gebruiksregels in het PIP niet ook de 10-6 contour van een windturbine worden opgenomen op de planverbeelding aangezien naar onze mening risicovolle bedrijfsactiviteiten (niet behorend tot de inrichting van de windturbine) niet thuis horen binnen deze 10-6-contour. Het kader slim ontwerpen kunnen wij hierbij namelijk niet beoordelen aangezien de "beleidsregel externe veiligheid Oostpolder" (nog) niet bekend is bij ons.

Hoogspanningstation TenneT
Uit de stukken behorend bij het PIP blijkt dat voor TenneT reeds een perceel is gereserveerd in de zuidoosthoek van het plangebied. Dit is tevens het gebied wat het meest in de nabijheid van Eemsdelta is gelegen. In de toelichting van het PIP is het volgende aangegeven:

"Daarnaast is het meest oostelijk deel van de Oostpolder specifiek aangeduid voor een hoogspanningsstation voor het transporteren, verdelen en transformeren van elektrische energie met de daarbij behorende voorzieningen. Dit betekent dat andere bedrijven zich hier niet kunnen vestigen. Hoewel er binnen het plangebied al bestaande hoogspanningsinfrastructuur aanwezig is, zullen voor de toekomstige ontwikkelingen aanvullende hoogspanningsverbindingen en inlussing op het bestaande hoogspanningsnet randvoorwaardelijk zijn voor de verdere ontwikkeling van het gebied. Deze uitwerking zal gebeuren in de periode volgend op voorliggend PIP."

Een hoogspanningstation binnen het PIP toestaan zonder verdere duiding van de gevolgen die dit zal hebben op de buiten dit station liggende structuren en verbindingen en met name de gedeelten die buiten het plangebied zullen plaatsvinden, kunnen wij niet mee instemmen. Hoogst waarschijnlijk zijn er, vanwege dit extra hoogspanningstation, ook binnen de gemeentegrenzen van de gemeente Eemsdelta extra voorzieningen benodigd. Nu de uitvoering van deze voorzieningen/verbindingen buiten de procedure van het PIP worden gehouden, wordt als het ware de rekening naar achteren gelegd en wordt onze gemeente eigenlijk al voor een voldongen feit gehouden. Gelet hierop zou u kunnen overwegen om dit oostelijk gedeelte buiten de PIP te houden en hiervoor een aparte ruimtelijke procedure voor te volgen waarbij het totale project in beeld wordt gebracht en niet enkel het station an sich.

Water:
De ontwikkelingen op de Oostpolder en de beoogde bedrijfssoorten kenmerken zich door bedrijven met een grote watervraag (Bijvoorbeeld electrolyzers en datacentra). Ter onderbouwing van het PIP is onder andere een waterstructuurplan opgesteld en daarnaast bevat de MER een deelrapport Water.

Wat opvalt in het waterstructuurplan is dat een tweetal onderwerpen niet worden uitgewerkt. Het betreft de onderwerpen "Drinkwater en proceswater" en "Afvoer van koelwater naar de Eems. Dit is niet meegenomen in de scope vanwege de onzekerheid over de vraag en andere randvoorwaarden (drink- en proceswater) of vanwege de onzekerheid over het totale volume koelwater en andere randvoorwaarden (Koelwater).

De (zoet)waterbeschikbaarheid in Noord Nederland is precair en gemeentegrens overschrijdend. Ten aanzien van de geplande grote waterverbruikers/gebruikers verwachten wij meer duidelijkheid in het plan.

1. Welke deel is benodigd voor (a) koeling en (b) destillaat.
2. Op welke manier wordt voorkomen dat dit gaat interfereren met de (zoet)waterbeschikbaarheid ten behoeve van de landbouw, verziltingsbestrijding en drinkwaterbeschikbaarheid?

Wij zien in dit kader graag een waterbalans opgenomen die is afgestemd met de waterschappen en het waterbedrijf. Daarnaast zou in een dergelijke waterbalans scenariovorming, in geval van droogte, meegenomen kunnen worden.
In navolging van het bovenstaande kunnen wij ons ook niet vinden in de uiteindelijke conclusie uit het deelrapport Water in de project-MER; *"Bij de planvorming voor de gebiedsontwikkeling Oostpolder is voldoende aandacht is besteed aan de gevolgen voor de waterhuishouding."* Ons inziens kan een dergelijke conclusie helemaal niet getrokken nu een tweetal onderwerpen nog volledig niet beschouwd zijn.

Landschappelijk en stedenbouwkundige inpassing:

Bouwbepalingen:

Momenteel heeft men het PIP dusdanig ingericht dat de bouwhoogten (grofweg) van Zuid naar Noord toenemen en dus de hoogste bebouwing het verst van de bestaande woningen wordt gesitueerd. Deze getraptheid van hoogten kan als logisch worden beschouwd gelet op de toegestane bouwhoogten binnen het plangebied "Eemshaven". Dit betreft enkel de bouwhoogten van gebouwen. De impact van bedrijfsinstallaties (geen gebouwen) is op dit moment niet duidelijk. Deze mogen volgens de planregels maximaal 10 meter boven de maximale bouwhoogte van gebouwen zijn. Bedrijfsinstallaties worden binnen artikel 2 omschreven als "*een hijskraan, schoorsteen, zonnepaneel, bliksempiek of andere installatie, al dan niet op of aan gebouwen, met een open of ranke structuur, ter plaatse aanwezig ten behoeve van de ter plaatse gevestigde bedrijven.*" De bepaling van een open of ranke structuur is een open omschrijving. Wij kunnen ons voorstellen dat er bedrijfsinstallaties benodigd zijn die geen open of ranke structuur hebben en niet als gebouw aangemerkt kunnen worden. Nu een beeldkwaliteitsplan en een duidelijk beeld van benodigde voorzieningen van toekomstige bedrijfsinstallaties ontbreekt, vragen wij ons af of de bouwbepaling binnen het PIP in stand gehouden kunnen worden.

Ontbreken beeldkwaliteitsplan

De visualisaties van Sweco die in de bijlage bij het stedenbouwkundig kader van Posad Maxwan zijn opgenomen, laten duidelijk zien dat het landschap en het uitzicht hierop fors geweld wordt aangedaan. Wij hopen dat dit niet het beeld van de beoogde eindsituatie wordt. Juist een goed beeldkwaliteitsplan en de verwerking van eventueel mitigerende en verzachtende maatregelen die daaruit voortvloeien, hadden hier kunnen helpen dit beeld hopelijk enigszins te nuanceren.

Groen-blauwe (buffer)zones

Het plan voorziet in Groen-Blauwe zones om een buffer te creëren richting de bestaande woonbebouwing. Onvoldoende duidelijk is nog hoe deze zones zullen worden ingericht, wat de belevings- en gebruikswaarde is voor de inwoners gelegen nabij deze zones en of deze inwoners ook mee participeren in de inrichting van deze zones. Daarnaast is de vraag of deze zones "beleefd" kunnen worden in relatie tot de veiligheidsaspecten van de bedrijvigheid op de Oostpolder. De reeds eerder genoemde visualisaties van Sweco geven ons onvoldoende vertrouwen in een goede inrichting hiervan.

Fivel/Fivelboezem in relatie tot de Grote Tjariet
Op de grens tussen land en water was in het Holoceen een waddenlandschap ontstaan van geulen, wadplaten en een brede kweldergordel in het kustgebied en een veengebied ten zuiden daarvan bij Kolham. Uit dit veenpakket stroomde de veenrivier de Fivel noordwaarts af richting zee. De ontwikkeling van de dorpen op de hogere kwelderwallen zijn te koppelen aan de Fivel, die uitstroomde in de trechtervormige rivierdelta van de Fivelboezem. De Fivel en Fivelboezem, eens belangrijke landschappelijke dragers en het fundament voor het ontstaan van het landschap, is zo goed als onherkenbaar aanwezig in het huidige landschap. De smalle slingerende watergang, de Groote Tjariet herinnert in de Oostpolder aan de aanwezigheid van de bedding van de voormalige Fivelboezem. Vanuit historisch perspectief verdient deze watergang, als robuuste groen- en water structuur, goed de ruimte om betekenis te krijgen in en te geven aan het huidige landschap.

Met het project De Fivel probeert het college van Rijksadviseurs momenteel de Fivel in kaart te brengen, meer bewustzijn te creëren rondom deze oeroude landschappelijke structuur, deze zichtbaar en beleefbaar te maken en te koppelen aan toekomstige opgaven (water, natuur, nieuwe verbindingen tussen stad en dorp en toerisme). Het pleidooi is daarom om in het PIP meer ruimte te creëren voor groen en water ter hoogte van de loop van de Groote Tjariet. Op deze wijze wordt er meer recht gedaan aan de historische betekenis van de landschappelijke structuur van de Fivel/ Fivelboezem.

Effecten op de Landbouw:
In het eerdere traject is een landbouweffectrapportage (LER) opgesteld. In de LER zijn onder 3.4 de conclusies beschreven en worden in 3.5 een negental aanbevelingen gegeven. Het bevreemdt ons dat de (uitwerking van) LER verder zeer weinig aandacht krijgt in het ontwerp PIP en bijbehorende stukken. In het hoofddocument van de MER wordt enkel een uitspraak gedaan over de aanbeveling om fasering toe te passen in de ontwikkeling van de Oostpolder. Voor het overige lijkt de onderbouwing voor het ontwikkelen van de Oostpolder enkel gelegen te zijn in de urgentie om ruimte te geven aan energie-infrastructuur. Nu er landbouwgrond ingeleverd moet worden voor industrie vraagt dit ons inziens om een betere onderbouwing van het geheel. Niet in de minste plaats aangezien het hier om zeer waardevolle landbouwgronden gaat.

Beleidsregels in het PIP:
In de regels van dit PIP wordt op verschillende plaatsen verwezen naar een drietal documenten waarin beleidsregels zijn opgenomen. Naast het Geluidverdeelplan Eemshaven en Oostpolder zijn dit het Beeldkwaliteitsplan Oostpolder en de beleidsregel Externe veiligheid Oostpolder. Deze beleidsregels worden toegepast bij het uitoefenen van een bepaalde bevoegdheid zoals de verlening van een omgevingvergunning of het stellen van nader eisen of het toelichten van een toetsingscriterium dat kwalitatief is omgeschreven. Op zich is niets mis met deze systematiek. Echter zijn, met uitzondering van het geluidverdeelplan, deze documenten nog niet beschikbaar. Deze worden pas bij vaststelling voorzien.

De ontwikkelingen in de Oostpolder zijn vanuit het aspect externe veiligheid van wezenlijk belang. De beleidsregel externe veiligheid ontbreekt echter in het plan. Op grond artikel 3.8, eerste lid, van de Wro is op de voorbereiding van een bestemmingsplan afdeling 3.4 van de Algemene wet bestuursrecht (hierna: Awb) van toepassing en kan een ieder zienswijzen omtrent het ontwerp naar voren brengen. Op grond van vaste jurisprudentie kunnen bij de vaststelling van het plan daarin wijzigingen worden aangebracht ten opzichte van het ontwerp. Indien de afwijkingen van het ontwerp naar aard en omvang zodanig groot zijn dat een wezenlijk ander plan is vastgesteld, dient de wettelijke procedure opnieuw te worden doorlopen. Nu de beleidsregel externe veiligheid pas bij vaststelling zal/kan worden toegevoegd zijn wij van mening dat er dan bij vaststelling sprake is van een wezenlijk ander plan en dat het plan opnieuw als ontwerp ter inzage moet worden gelegd.

Participatie:
Participatie van inwoners is bij ons een belangrijk uitgangspunt. Wij zijn van mening dat onze inwoners goed moeten worden betrokken bij de ontwikkelingen in de Oostpolder. Wij hebben inmiddels vernomen van enkele bij dit proces betrokken inwoners van de gemeente Eemsdelta dat zij de participatie vanuit de ontwikkelende partijen als onvoldoende ervaren. Vooral de communicatie en uitleg omtrent de hogere waarden Wet geluidhinder maar ook de vangnetregeling scoren hierbij slecht. Daarnaast wordt consequent de term "bedrijventerrein" genoemd in het PIP terwijl er naar onze mening sprake is van een industrieterrein gelet op de toekomstig gewenste activiteiten die men voor ogen heeft in de Oostpolder. Dit wordt ook als zodanig door onze inwoners ervaren.

Ook voor ons is onduidelijk op welke manier de belangen van de inwoners van de gemeente Eemsdelta worden meegewogen in het proces. Wij verwachten in het verdere tijdsverloop van de planvorming van de Oostpolder een maximale inspanning van de bevoegde gezagen om dit gevoel bij onze inwoners te verbeteren.

Tot slot
De gemeente Eemsdelta wil graag goed op de hoogte worden gehouden van verdere ontwikkelingen en eventueel nog op te leveren onderzoeken/beleidsstukken zowel bestuurlijk als ambtelijk.

Wij verwachten u zo voldoende te hebben geïnformeerd. Mocht u echter nog vragen hebben, dan kunt u contact opnemen met de heer [redacted] Dat kan via [redacted]@eemsdelta.nl en via [redacted]

Hoogachtend,
college van burgemeester en wethouders gemeente Eemsdelta,

[redacted]
burgemeester

[redacted]
secretaris

[redacted]

GEMEENTE
EEMSDELTA

AANTEKENEN
Gedeputeerde Staten Provincie Groningen
Mevrouw [redacted]
Postbus 610
9700 AP GRONINGEN

DATUM	18 januari 2024	VERZONDEN OP	30 JAN. 2024
ONS KENMERK	Z/23/406463/DOC-24475227	CONTACTPERSOON	[redacted]
UW KENMERK		CONTACTGEGEVENS	[redacted]@eemsdelta.nl
ONDERWERP	Zienswijze ontwerp Exploitatieplan Oostpolder		

Geachte mevrouw [redacted]

Op 21 december 2023 heeft u het ontwerp Exploitatieplan Oostpolder in procedure gebracht. Van 21 december 2023 tot en met 31 januari 2024 wordt een ieder de mogelijkheid gegeven voor het maken van zienswijzen. Middels deze brief maken wij gebruik van deze mogelijkheid.

Zienswijze:
Het voorliggende exploitatieplan is verbonden met het PIP Oostpolder. Het exploitatieplan voorziet in het in exploitatie brengen van gronden ten behoeve van de bedrijfshuisvesting voor zeer grote bedrijven, zoals in het PIP is toegelicht.

De kosten van de ontwikkeling van de Oostpolder en bijbehorende financiële risico's liggen, volgens het huidige document, volledig bij de provincie Groningen. Er zijn geen financiële belangen of risico's voor de gemeente Eemsdelta in dat kader zijn er vanuit ons geen opmerkingen.

Navraag bij Groningen Seaports heeft echter geleerd dat momenteel onderzocht wordt of Groningen Seaports een rol kan/moet hebben in de ontwikkelingen van de Oostpolder. Gelet op onze rol en belangen bij Groningen Seaports stellen wij ons op het standpunt dat, indien wordt overwogen om Groningen Seaports een rol in het ontwikkelen van de Oostpolder te geven, dit niet mogelijk is zonder dat de financiële risico's voor de gemeente Eemsdelta en Groningen Seaports goed in beeld zijn gebracht. Daarnaast wensen wij graag actief te worden geïnformeerd over het lopende onderzoek zowel ambtelijk als bestuurlijk.

Tot slot
Wij verwachten u zo voldoende te hebben geïnformeerd. Mocht u echter nog vragen hebben, dan kunt u contact opnemen met de heer [redacted] Dat kan via [redacted]@eemsdelta.nl en via [redacted]

Hoogachtend,
college van burgemeester en wethouders gemeente Eemsdelta,

[redacted]

burgemeester

[redacted]

secretaris

ZO6FAB466178

POSTADRES
Postbus 15
9900 AA Appingedam

BEZOEKADRES
Kijk op onze website voor adressen en openingstijden.

CONTACT
T 14 0596
E gemeente@eemsdelta.nl

eemsdelta.nl

[redacted]

GEMEENTE
EEMSDELTA

AANTEKENEN
Gedeputeerde Staten Provincie Groningen
Mevrouw [redacted]
Postbus 610
9700 AP GRONINGEN

DATUM	18 januari 2024	VERZONDEN OP	30 JAN. 2024
ONS KENMERK	Z/23/406463/DOC-24475228	CONTACTPERSOON	[redacted]
UW KENMERK		CONTACTGEGEVENS	[redacted]@eemsdelta.nl
ONDERWERP	Zienswijze ontwerp besluit Veiligheidscontour Oostpolder		

Geachte mevrouw [redacted]

Op 21 december 2023 heeft u het ontwerp besluit Veiligheidscontour Oostpolder in procedure gebracht. Van 21 december 2023 tot en met 31 januari 2024 wordt een ieder de mogelijkheid gegeven voor het maken van zienswijzen. Middels deze brief maken wij gebruik van deze mogelijkheid.

Zienswijze:
U geeft in de stukken aan dat dit besluit één van de kaders is waarbinnen de bedrijfsontwikkeling in de Oostpolder dient plaats te vinden. De veiligheidscontour moet er voor zorgen dat de 10-6 contour niet buiten het plangebied kan komen en de veiligheid van de woonomgeving binnen de wettelijke kaders is geregeld.

In het besluit wordt verwezen naar de beleidsvisie externe veiligheid Oostpolder. Deze is echter nog niet beschikbaar en raadpleegbaar. Gelet hierop bestaat er nog steeds een mate van onzekerheid met betrekking tot de veiligheid richting de kwetsbare objecten (voornamelijk woningen) gelegen buiten het plangebied. In onze ogen is dit een motiveringsgebrek ten aanzien van het besluit en kunnen wij derhalve niet de juiste beoordeling maken of hetgeen in het besluit wordt gesteld ook daadwerkelijk gehandhaafd kan worden.

De ontwikkelingen in de Oostpolder zijn vanuit het aspect externe veiligheid van wezenlijk belang. Op grond van artikel 15, vijfde lid, van het Besluit externe veiligheid inrichtingen is op de voorbereiding van het besluit afdeling 3.4 van de Algemene wet bestuursrecht van toepassing en kan een ieder zienswijzen omtrent het ontwerp naar voren brengen. Op grond van vaste jurisprudentie kunnen bij de vaststelling van een besluit daarin wijzigingen worden aangebracht ten opzichte van het ontwerp. Indien deze afwijkingen van het ontwerp naar aard en omvang zodanig groot zijn dat een wezenlijk ander besluit wordt vastgesteld, dient de wettelijke procedure opnieuw te worden doorlopen. Nu de beleidsregel externe veiligheid pas bij vaststelling zal/kan worden toegevoegd zijn wij van mening dat er dan bij vaststelling sprake is van een wezenlijk ander besluit en dat het besluit opnieuw als ontwerp ter inzage moet worden gelegd.

Z06FAB591124

POSTADRES
Postbus 15
9900 AA Appingedam

BEZOEKADRES
Kijk op onze website voor adressen en openingstijden.

CONTACT
T 14 0596
E gemeente@eemsdelta.nl

eemsdelta.nl

Tot slot
Wij verwachten u zo voldoende te hebben geïnformeerd. Mocht u echter nog vragen hebben, dan kunt u contact opnemen met de heer [redacted] Dat kan via [redacted]@eemsdelta.nl en via [redacted]

Hoogachtend,
college van burgemeester en wethouders gemeente Eemsdelta

[redacted]
burgemeester

[redacted]
secretaris

GRONINGEN SEAPORTS

Ons kenmerk: 20240130NT000251873
Onderwerp: Pro forma zienswijze ontwerp PIP Bedrijventerrein Oostpolder

Projectnr:
Bijlage(n): -

Uw brief d.d.: -
Uw kenmerk: -

Gedeputeerde Staten van Groningen
t.a.v. [redacted]
team programma- en projectondersteuning
Postbus 610
9700 AP GRONINGEN

Per e-mail verzonden naar
Oostpolder@provinciegroningen.nl

Delfzijl, 30 januari 2024

Geacht college,

Via deze weg maken wij van de gelegenheid gebruik om een zienswijze in te dienen gericht op het ontwerp Provinciaal Inpassingsplan Bedrijventerrein Oostpolder (NL.IMRO.9920.IPOostpolder-ON01) dat u ter inzage heeft gelegd in de periode van 21 december 2023 tot en met 31 januari 2024.

Wij hebben meer tijd nodig voor het opstellen van de inhoudelijke zienswijzen.
Om die reden verzoeken wij u om ons een termijn te stellen voor het indienen hiervan.

Mocht u naar aanleiding van deze brief vragen hebben, dan kunt u contact opnemen met [redacted] via telefoonnummer [redacted] of per e-mail [redacted]@groningen-seaports.com.

Met vriendelijke groet,
Groningen Seaports N.V.

Validated door [redacted]
30-01-2024

[redacted]
Algemeen Directeur

GRONINGEN SEAPORTS

Ons kenmerk: 20240213NT0001087533
Onderwerp: Zienswijze ontwerp Provinciaal Inpassingsplan Bedrijventerrein Oostpolder

Projectnr:
Bijlage(n): -
Uw brief d.d.: 1 februari 2024
Uw kenmerk: 2024-017768/ K58355

Gedeputeerde Staten van Groningen
t.a.v. [redacted]
Team Programma- en Projectondersteuning
Postbus 610
9700 AP GRONINGEN

Verzonden per e-mail naar oostpolder@provinciegroningen.nl

Delfzijl, 13 februari 2024

Geacht college,

Bij brief van 30 januari 2024 hebben wij een pro forma zienwijze ingediend gericht op het ontwerp Provinciaal Inpassingsplan Bedrijventerrein Oostpolder. In uw brief van 1 februari 2024 heeft u de tijdige ontvangst van onze pro forma zienswijze bevestigd en ons in de gelegenheid gesteld om de gronden van de zienswijzen aan te vullen tot en met 14 februari 2024. Middels deze brief sturen wij u de aanvullende gronden toe.

Provincie Groningen en gemeente Het Hogeland zijn de initiatiefnemers van de gebiedsontwikkeling Oostpolder. Groningen Seaports is in deze planuitwerkingsfase als stakeholder betrokken bij de planuitwerking. Groningen Seaports vervult in die hoedanigheid een adviesrol, vooral vanwege onze kennis over de technische en financiële aspecten die aan de orde zijn bij deze gebiedsontwikkeling. Tevens worden er ter oriëntatie op de volgende fase van planrealisatie (na vaststelling van het Provinciaal Inpassingsplan) verkennende gesprekken gevoerd over een eventuele rol van Groningen Seaports bij de planrealisatie.

Daarnaast hebben wij vanuit de rol die Groningen Seaports vervult als beheerder en ontwikkelaar van de Eemshaven het ontwerpplan beschouwt in relatie tot een eventuele impact op de Eemshaven.

Tegen deze achtergrond kwamen wij bij het doornemen van het ontwerpplan een aantal punten tegen die ten behoeve van de duidelijkheid van het plan onzes inziens nog iets meer verduidelijking behoeven. Hieronder benoemen wij die punten en geven u bij een aantal punten ons advies mee ter overweging.

Klaas Wiersumweg
In de toelichting is met betrekking tot de Klaas Wiersumweg opgenomen dat deze vanaf de zuidkant ontoegankelijk wordt gemaakt voor autoverkeer, maar dat de weg bij de dijkcoupures een functie behoudt om verkeersbewegingen die wel mogelijk zijn te faciliteren. Deze weg is in eigendom bij Groningen Seaports. Over de invulling van de weg in relatie tot de Eemshaven en de onderhavige planvorming gaan wij als ontwikkelaar en beheerder van de Eemshaven graag nader met u in gesprek.

Nutsvoorzieningen en kabels en leidingen
In de bestemmingsomschrijvingen van de enkelbestemmingen 'Bedrijventerrein – Industrie', 'Groen' en 'Verkeer' is opgenomen dat de gronden onder andere zijn bestemd voor nutsvoorzieningen. Nutsvoorzieningen zijn niet gedefinieerd in het plan. In het normale spraakgebruik verstaat men daaronder doorgaans 'voorzieningen ten behoeve van openbaar nut zoals gas, water en elektriciteit'.

Voor de toekomstige bedrijvigheid op de terreinen zijn er ook kabels en leidingen nodig die meer kunnen omvatten dan voorzieningen ten behoeve van openbaar nut. Om die reden adviseren wij u om aan de bestemmingsomschrijvingen van de bovengenoemde enkelbestemmingen 'kabels en leidingen' toe te voegen.

Maximale oppervlakte
In artikel 3 is opgenomen dat de maximale oppervlakte voor de vestiging van bedrijven ten behoeve van de productie van batterijen en innovatieve elektriciteitsintensieve bedrijven op het gebied van hightech maakindustrie niet meer dan 200 hectare bedraagt. Gaat dit om de maximale totale gezamenlijke oppervlakte van dit soort bedrijven of het totale maximale oppervlak van een dergelijk bedrijf?

Voorrangregel
In artikel 3, lid 3.6.1 van het ontwerpbestemmingsplan is de afwijkingsbepaling opgenomen voor het toestaan van overige bedrijven op de gronden met de aanduiding 'specifieke vorm van bedrijventerrein - waterstof'. Uit de toelichting van het ontwerpbestemmingsplan komt niet naar voren met welke reden en met welk doel deze voorrangsregel is opgenomen. In artikel 3, lid 3.6.1, sub b zijn de toetsingsgronden opgenomen waaraan een omgevingsgunning voor het toestaan van overige bedrijven getoetst dient te worden. Onder artikel 3, lid 3.6.1, sub b, onder 1 is opgenomen dat de omgevingsvergunning niet wordt verleend indien de mogelijkheid van vestiging van bedrijven die voorrang hebben binnen afzienbare tijd nog kan worden verwacht. Onduidelijk is wat er wordt bedoeld met 'binnen afzienbare tijd' en welke overwegingen ten grondslag liggen aan het bepalen of een initiatief binnen afzienbare tijd wordt verwacht. Daarnaast is het onvoldoende duidelijk wat er wordt verstaan onder een 'evenwichtige mix van bedrijven, zoals genoemd in artikel 3, lid 3.6.1, sub b, onder 2, en welk deel van het plangebied daarvoor in beschouwing wordt genomen.

Landschappelijk inrichtingsplan
In artikel 3.2.4 is opgenomen dat een omgevingsvergunning voor het bouwen alleen wordt verleend indien bij de aanvraag een landschappelijk inrichtingsplan is bijgevoegd waarin is opgenomen op welke wijze een bouwperceel zal worden ingericht en deze inrichting zal worden behouden en onderhouden. Op basis van deze regel is er voor iedere vergunningplichtige bouwactiviteit een landschappelijk inrichtingsplan nodig. Vraag is of dit inderdaad bij iedere vergunningplichtige bouwactiviteit nodig is? Hoe wordt er omgegaan met relatief kleine bouwactiviteiten, zoals bijvoorbeeld een aantal lichtmasten? Wij adviseren u om na te gaan of er een tenzij aan dit artikel kan worden toegevoegd, zodat een landschappelijk inrichtingsplan naar het oordeel van het bevoegd gezag niet nodig is bij een kleinschalige bouwactiviteit en/of bouwwerk van beperkte omvang.

Risicovolle activiteiten in relatie tot bouwperceel
In artikel 3, lid 3.5, sub a is opgenomen dat nieuwe risicovolle activiteiten waarbij de 10^{-6}-contour van deze risicovolle activiteiten buiten het bouwperceel van een bedrijf ligt, strijdig zijn met de bestemming. Een bouwperceel is in het ontwerpplan als volgt gedefinieerd: een aaneengesloten stuk grond, waarop ingevolge de regels een zelfstandige, bij elkaar behorende bebouwing is toegelaten. Gelet op deze definitie is een bouwperceel niet begrensd door de eigendomssituatie dan wel beperkt tot de gronden die behoren tot één bepaald bedrijf. Door de 10^{-6}-contour te koppelen aan de grens van het bouwperceel kan de situatie ontstaan dat de 10^{-6}-contour van een bedrijf buiten de kadastrale grenzen van het bedrijf komt en eventuele gebruiksmogelijkheden van omliggende gronden in het plangebied en/of in de Eemshaven daardoor worden belemmerd. Wij adviseren u om de definitie zo aan te passen dat de gebruiksmogelijkheden van omliggende gronden niet worden belemmerd door eventuele veiligheidscontouren dan wel om de grens van een bij risicovolle activiteiten behorende 10^{-6}-contour te koppelen aan de feitelijke begrenzing van die activiteiten.

Grootschalige opslag van waterstof
In artikel 3, lid 3.5, sub d is opgenomen dat het gebruiken van de gronden met de enkelbestemming 'bedrijventerrein - industrie' voor de grootschalige opslag van waterstof, strijdig is met de bestemming. Uit het ontwerpplan blijkt niet wat er moet worden verstaan onder 'grootschalige opslag van waterstof' en kan niet worden opgemaakt wat de grenzen zijn aan opslag en de daarbij behorende risicocontouren en wat dit inhoudt met betrekking eventuele risicocontouren richting de Eemshaven. Wij adviseren u om te verduidelijken wat er moet worden verstaan onder 'grootschalige opslag van waterstof'.

Uitloopgebieden
In artikel 4, li 4.1, sub a is opgenomen dat de gronden met de enkelbestemming 'groen' zijn aangewezen voor groen en groenvoorzieningen met mede een functie als uitloopgebied. Uit het ontwerpplan blijkt niet wat er moet worden verstaan onder een 'functie als uitloopgebied' en blijkt ook niet hoe deze functie zich verhoudt tot de te vestigen bedrijven en de bedrijfsactiviteiten.

Geluidsruimte op de verbeelding
Op de verbeelding behorende bij het plan is niet op alle gronden met de enkelbestemming 'Bedrijventerrein – Industrie' een aanduiding opgenomen ten behoeve van de geluidsbudgetten voor de dag-, avond- en nachtperiode. Dit betreft een strook van west naar oost halverwege de enkelbestemming.

Mocht u naar aanleiding van deze brief vragen hebben, dan kunt u contact opnemen met [redacted] via telefoonnummer [redacted] of per e-mail [redacted]@groningen-seaports.com.

Met vriendelijke groet,

Groningen Seaports N.V.

[redacted]d door [redacted]
4-02-2024

[redacted]
Directeur

BOUT
advocaten

Ossenmarkt 7
Postbus 7015
9701 JA Groningen
050 314 08 40

info@boutadvocaten.nl
www.boutadvocaten.nl

Stichting Derdengelden
Bout Advocaten
IBAN NL54 INGB 0669 7740 57
BIC INGBNL2A

KvK Groningen 01141202

Provinciale Staten
en Gedeputeerde Staten
van de Provincie Groningen
T.a.v. team programma en projectondersteuning
[redacted]
Postbus 610
9700 AP GRONINGEN

Per e-mail: Oostpolder@provinciegroningen.nl

Mr. [redacted] (advocaat)

Uw ref	:	Zienswijze ontwerp PiP, exploitatieplan, veiligheidscontour Oostpolder
Onze ref	:	bw / ag / 2024.16998 / 24-00004887
Inzake	:	[redacted] / Provincie Groningen II
E-mail	:	[redacted]@boutadvocaten.nl

Groningen, 31 januari 2024

Geachte heer, mevrouw,

Tot mij heeft zich gewend de [redacted] gevestigd te Oudeschip en de heer [redacted] wonende te [redacted] voor deze kwestie woonplaats op mijn kantooradres Bout Advocaten, [redacted] aan de Ossenmarkt 7 (postbus 7015, 9701 JA) Groningen, [redacted]@boutadvocaten.nl met het verzoek hen als advocaat bij te staan inzake de planvorming van de Oostpolder.

Bij publicatie van 20 december 2023 is kennis gegeven van de terinzagelegging van:

- het ontwerp Provinciaal inpassingsplan bedrijventerrein Oostpolder en bijbehorend project MER;
- ontwerpexploitatieplan Oostpolder;
- ontwerpbesluit veiligheidscontour Oostpolder.

In de publicatie is medegedeeld dat tot en met 31 januari 2024 zienswijzen kunnen worden ingediend. Cliënten kunnen zich met de plannen en voorliggende ontwerpbesluiten niet verenigen en geven middels deze brief hun zienswijzen aan.

BOUT
advocaten

Zwaarwegende belangen

Het plan en de voorliggende ontwerpbesluiten zien op een wijziging van het plangebied van de huidige bestemming en gebruik voor landbouwgrond naar bedrijventerrein voor grote bedrijven en industrie. Verder is het gebied op grond van de omgevingsvergunningen van 2017 en 2019 in gebruik voor windturbines. Cliënten wonen al decennia lang op de boerderij dichtbij het plangebied. Verder zijn zij eigenaar van landbouwgronden in het plangebied.

De planvorming houdt ten eerste een onevenredige inbreuk op de woon- en leefomgeving van cliënten in. De plannen zullen geluid, lichthinder, verkeersbewegingen en een verminderde luchtkwaliteit met zich meebrengen. Van een open landbouwgebied wordt dichtbij de woon- en leefomgeving van cliënten als resterende boerderij in het gebied een zware bedrijventerrein en industrie gemaakt.

Voor de exploitatie van het landbouwbedrijf worden cliënten ook onevenredig en zwaar in hun belangen geraakt. Een groot deel van hun gronden, zowel in eigendom als gronden die zij pachten, zijn immers in het plangebied gelegen en bij een voortzetting van de plannen raken zij een groot deel van hun landbouwgrond behorend bij de boerderij voor de exploitatie van hun akkerbouwbedrijf met intensieve gewassen kwijt. Het resterende landbouwdeel is te weinig om nog een goede en kosten efficiënte bedrijfsvoering te kunnen doen en een duurzame voortzetting van het akkerbouwbedrijf komt in gevaar. De onderhavige landbouwgronden in het plangebied zijn van een bijzondere en zeer hoge kwaliteit. Naar aanleiding van de verwijzing naar de landbouw effectrapportage (LER) wordt hierover aangegeven:

"Wij nemen in onze afweging mee dat de keuze voor de locatie Oostpolder ertoe leidt dat een areaal waardevolle Groningse landbouwgrond voor o.a. pootaardappelen een andere functie krijgt. Dit is een zwaarwegend effect dat niet te mitigeren valt. "

Ook hebben cliënten gezamenlijk (op aangeven van de Provincie) met de overige eigenaren in het plangebied het huidige windpark met de windturbines ontwikkeld. In 2016 heeft de provincie de eigenaren van de Oostpolder bijeen geroepen en gevraagd of de eigenaren gezamenlijk een windmolenpark wilden realiseren. Het windpark wordt geëxploiteerd door Waddenwind B.V. Cliënten hebben grote investeringen in het windpark gedaan en ontvangen voor het gebruik een vergoeding en nemen als aandeelhouder deel aan de opbrengsten van het windpark. Het realiseren van grote bedrijven binnen het plangebied op en / of tussen de windturbines heeft gevolgen voor de opbrengst en de exploitatie van de windturbines en

doorkruist toekomstige ontwikkelingsmogelijkheden van verdere energietransitie in mede gebruik voor landbouw.

Zienswijzen

De zienswijzen van cliënten richten zich tegen:

- het ontwerp Provinciaal inpassingsplan bedrijventerrein Oostpolder en bijbehorend project MER;
- ontwerpexploitatieplan Oostpolder;
- ontwerpbesluit veiligheidscontour Oostpolder en daarbij behorende besluiten en bijlagen.

De bovengenoemde zienswijze onder zwaarwegende belangen is een integrale zienswijze over de onevenredige gevolgen van de voorgenomen besluiten. Hiernavolgend wordt een aanvulling per besluit (onderdeel) aangegeven.

Ontwerp Provinciaal inpassingsplan bedrijventerrein Oostpolder (bijbehorend project MER)

Bedrijfsexploitatie

In de toelichting wordt een citaat weergegeven uit de Structuurvisie:

"Wij nemen in onze afweging mee dat de keuze voor de locatie Oostpolder ertoe leidt dat een areaal waardevolle Groningse landbouwgrond voor o.a. pootaardappelen een andere functie krijgt. Dit is een zwaarwegend effect dat niet te mitigeren valt. Bij de verdere uitwerking wordt hiervoor een zeer zorgvuldig proces doorlopen, waarbij de aanbevelingen vanuit het LER worden betrokken)".

De afwegingen en het LER zijn niet als bijlage bij de onderhavige ontwerp – besluitvorming ter inzage gelegd. De op de zaak betrekking hebbende stukken zijn dan ook niet volledig bekend gemaakt. De kennisgeving en terinzagelegging is dan ook onvolledig.

Cliënten exploiteren een landbouwbedrijf waarvan een groot deel van hun gronden bij de boerderij in het plangebied zijn gelegen. Het gaat hier zoals in het citaat al in aangegeven om zeer kwalitatief hoogwaardige landbouwgrond. Met de bestemmingswijziging worden cliënten dan ook onevenredig zwaar getroffen in hun bedrijfsvoering. Hun algemene landbouwsituatie en zelfs hun specifieke landbouwsituatie is verder onvoldoende in kaart gebracht en een

evenredige en zorgvuldige belangenafweging ontbreekt. Er is hierdoor strijd met artikel 3: 2 en 3: 4 Awb.

Verder zijn cliënten voor een deel afhankelijk van inkomsten uit de exploitatie van de windturbines. Het windmolenpark Oostpolder is een recent initiatief van de gezamenlijke eigenaren van het plangebied waarbij op de gronden van het plangebied windturbines zijn gerealiseerd. Voor het gebruik ontvangen cliënten vergoedingen en voor de exploitatie delen zij mee als aandeelhouders. In het PiP worden de windturbines als een vorm van medegebruik met grote bedrijven onder de bestemming bedrijventerrein opgenomen. De bouw van een groot bedrijf, zoals bedoeld met het PiP, op of tussen de windturbines heeft gevolgen. Deze gevolgen zien op de huidige exploitatie, maar beperken ook een toekomstige verdere exploitatie en uitbreiding van windturbines en andere vormen van energietransitie die in combinatie met het landbouwgebruik kunnen blijven bestaan. Deze gevolgen zijn niet in kaart gebracht en zijn niet afgewogen en de gevolgen zijn uiteindelijk onevenredig.

Verder worden de bestaande toegangswegen voor het landbouwbedrijf gewijzigd en weg bestemd. Ook dit brengt vanzelfsprekend onevenredig nadeel met zich mee.

Woon- en leefomgeving

Naast dat cliënten het landbouwbedrijf naast en binnen het plangebied hebben, wonen zij ook op de boerderij. De planvorming voor het bedrijventerrein Oostpolder heeft voor hun fysieke leefomgeving alleen maar grote nadelen. Slechts een deel van deze nadelen zijn in de MER beschreven. Van een open landbouwgebied wijzigt de directe omgeving naar een groot bedrijventerrein met juist zeer grootschalige bedrijven. Naast de inbreuk op het open landschap heeft dit directe hinder, waaronder geluidshinder, lichthinder, verminderde luchtkwaliteit en verkeer tot gevolg.

In de MER worden de referenties hiervoor te licht en onvoldoende omschreven. Verder worden alleen afwegingen gemaakt op grond van de wettelijke regiems over geluidhinder, luchtkwaliteit en verkeer. De daadwerkelijke inbreuk op de woon- en leefomgeving is groot en is onevenredig zwaar. Deze wordt niet in kaart gebracht en onvoldoende afgewogen.

De enkele alternatieve locaties met juist veel minder zware gevolgen voor de landbouwexploitatie en directe woon- en leefomgeving worden onvoldoende gewaardeerd en als mogelijkheid voor een bedrijventerrein met grote bedrijven meegewogen.

De maatregelen zoals voorzichtig beschreven in de MER zijn geen mitigerende maatregelen, maar al compenserende maatregelen. Deze maatregelen zijn onvoldoende om de negatieve gevolgen te compenseren. Ten aanzien van de landbouwexploitatie zijn geen enkele compensatie maatregelen omschreven en geborgd.
Dit geldt ook voor geluid, licht en verkeer. In het PiP zijn geen directe (voorwaardelijke) verplichtingen opgenomen als maatregelen ter borging vooraf.

Ontwerp – exploitatieplan en flankerend grondbeleid

Cliënten zijn eigenaar van landbouwgronden in het plangebied. Deze landbouwgronden betreffen een groot deel van hun bedrijf. Naast de landbouwexploitatie generen zij inkomsten van de windturbines. Voor het grondgebruik ontvangen zij vergoedingen en zij nemen deel aan de exploitatie als aandeelhouders.

Cliënten kunnen zich volstrekt niet verenigen met de waardering van de gronden, hun bedrijfsvoering en de windturbines. De waardering is onvolledig en veel te laag.

De vergelijking met transacties is onjuist. Juist in de buurt van het plangebied hebben transacties plaatsgevonden met een hoge koopprijs voor industrie terrein.

De provincie heeft in 2021 ca. 40 hectare compensatiegrond aangekocht voor een prijs ver boven de marktwaarde dit heeft een prijs-opdrijvend effect gehad. Bovendien heeft de Provincie deze grond in exploitatie uitgegeven bij inschrijving aan de hoogste bieder (bijlage). De hoogste bieder komt hier niet uit de buurt en exploiteert een intensief landbouwbedrijf in een andere regio mét een geheel andere grondsoort. Hierbij is de kans op verslepen van grondgebonden ziektes zeer groot, waarvan helaas al legio voorbeelden bekend zijn. De huidige pachter van de grond moet er een zeer intensief gewas op telen wil hij op deze grond nog een positief saldo kunnen maken. De provincie had er verstandig aan gedaan om op de gronden die aangekocht zijn (of mogelijk nog gaan worden) verplicht een rustgewas op te laten telen. Rustgewassen zijn goed voor de bodem en als zodanig kunnen de gronden dan goed in conditie blijven en aantrekkelijker worden voor de inzet als compensatiegrond voor de gronden die we kwijt raken in de Oostpolder.

Cliënten missen hier een goed doordacht beleid. Het was strategisch en evenredig geweest als flankerend grondbeleid om uitsluitend de exploitatie te gunnen aan de betreffende eigenaren met een WVG in de Oostpolder. Ook was het bij uitstek mogelijk geweest om op de gronden door de Provincie in eigen exploitatie een rustgewas te laten telen, dit kan/kon zeer eenvoudig met de inzet van loonwerkers.

BOUT
advocaten

Een goede regeling voor de betreffende agrarische ondernemers die hun grond gaan kwijtraken wordt door cliënten gemist. De gevolgen voor de agrariërs zijn groot en hun bedrijfsvoering zal door de planvorming geheel anders worden. Zelfs is het niet zeker dat alle betreffende bedrijven hun exploitatie na de uitvoering van de provincie-plannen rendabel kunnen houden.

In de rapportage wordt verder ten onrechte aangegeven dat de windturbines niet worden meegenomen. De windturbines zijn gerealiseerd en worden geëxploiteerd. Hiervoor zijn grote investeringen gedaan die in de loop van de jaren verder zullen renderen. Door het bedrijventerrein zal dit worden beïnvloed. Juist met een positieve exploitatie van windturbines zal dan ook gerekend moeten worden.

Ook zullen cliënten geconfronteerd worden met een gering overblijvend deel buiten het plangebied waarbij door het verlies van een groot deel van landbouw areaal een moeilijk te renderen landbouwexploitatie overblijft. Verder zal er in hun directe landbouwgebied een grote druk op nabijgelegen grond ontstaan met een zwaar prijsopdrijvend effect. Juist de onderhavige landbouwgrond in het plangebied is zoals ook in de landbouweffecten is omschreven van een zeer hoogwaardige kwaliteit.

Deze hoge waarde is niet zomaar elders te vergelijken en moeilijk vergelijkbaar met andere gronden. Enkel vergelijkbare gebieden betreffen de Maasvlakte of de Moerdijk. De disconteringsvoet is ook te laag ingeschat en ten onterechte gebaseerd op woningbouw.

Ontwerpbesluit veiligheidscontour Oostpolder

Naar cliënten begrijpen is juist met de vermenging van windturbines en de bestemming bedrijven de veiligheid in het geding. Met het vaststellen van een veiligheidscontour worden de windturbines nader gereguleerd, zonder dat zij daarom gevraagd hebben, beperkt in toekomstige mogelijkheden en worden de risico's ook afgewenteld op de exploitatie van de windturbines.

REDENEN WAAROM

Cliënten verzoeken hun zwaarwegende belangen en de aangegeven zienswijzen in acht te nemen en af te zien van het vaststellen van de voorgenomen besluiten.

Hoogachtend,

BOUT
advocaten

Provincie Groningen
t.a.v. [redacted] team Programma- en Projectondersteuning
Postbus 610
9700 AP GRONINGEN

Ossenmarkt 7
Postbus 7015
9701 JA Groningen
050 314 08 40

info@boutadvocaten.nl
www.boutadvocaten.nl

Stichting Derdengelden
Bout Advocaten
IBAN NL54 INGB [redacted]
BIC INGBNL2A

KVK Groningen 01141202

Per aangetekende post en per e-mail verzonden: oostpolder@provinciegroningen.nl

Mr. [redacted] (advocaat)

Uw ref : Ontwerp PIP Bedrijventerrein Oostpolder
Onze ref : rs / rs / 2024.17038 / 24-00004745
Inzake : [redacted] / inpassingsplan
E-mail : [redacted]@boutadvocaten.nl

Groningen, 31 januari 2024

Geachte heer/mevrouw,

Tot mij heeft zich gewend de [redacted], gevestigd aan de [redacted] te [redacted] voor deze kwestie woonplaats kiezende op mijn kantooradres (Ossenmarkt 7, Postbus 7015, 9701 JA te Groningen) met het verzoek hen bij te staan in navolgende kwestie.

Bij publicatie van 20 december 2023 is kennis gegeven van de terinzagelegging van onder andere het ontwerp Provinciaal Inpassingsplan Bedrijventerrein Oostpolder en het ontwerp Exploitatieplan Oostpolder, met de daarbij behorende bijlagen. Een afschrift van de publicatie is als **bijlage 1** bij deze brief gevoegd.

In de publicatie is meegedeeld dat tot en met 31 januari 2024 zienswijzen kunnen worden ingediend. Door middel van deze brief maken cliënten tijdig van deze mogelijkheid gebruik.

Achtergrond

Cliënten hebben een agrarisch bedrijf in Uithuizermeeden. Zij zijn zelf woonachtig aan de [redacted] en hebben ter plaatse een akkerbouwbedrijf bestaande uit een woonhuis met

Op al onze werkzaamheden zijn de op de achterzijde van deze brief vermelde algemene voorwaarden van toepassing.

BOUT
advocaten

loodsen. Daarnaast zijn cliënten eigenaar van een kleinere boerderij aan [redacted]. Het woondeel van [redacted] wordt verhuurd voor bewoning. De (aangebouwde) schuur en de losse loods erachter worden gebruikt voor de opslag van machines ten behoeve van de boerderij.

De gemeente Het Hogeland en de provincie Groningen hebben plannen voor uitbreiding van de industrie in de Eemshaven. Inmiddels is de planvorming verder gevorderd en liggen de ontwerpen van het inpassingsplan en het exploitatieplan ter inzage.

Op onderstaand kaartje is de ligging van de beide adressen ten opzichte van de plannen in de Oostpolder weergegeven.

Zienswijze

Cliënten kunnen zich met het ontwerp van het inpassingsplan niet verenigen en dienen daarom hierbij een zienswijze in.

Algemeen
Cliënten wijzen in de eerste plaats op de bijzondere locatie van het adres [redacted] Deze locatie is ongeveer 100 jaar oud. Het unieke karakter hiervan gaat door de plannen verloren. In

BOUT
advocaten

de afgelopen eeuw is het altijd een prachtige woonplek geweest met rust, ruimte en frisse lucht.

Cliënten wijzen er op dat het gaat om ingrijpende en complexe ruimtelijke besluiten met veel stukken. De stukken zijn voor een deel tijdens de feestdagen ter inzage gelegd en naast het plan voor de Oostpolder zijn ook de stukken met betrekking tot de plannen in de Eemshaven ter inzage gelegd. Cliënten vinden het bevreemdingwekkend dat al deze stukken voor zoals gezegd een complexe situatie precies in die periode ter inzage zijn gelegd.

Overlast
Cliënten stellen voorop dat beide adressen forse overlast gaan ondervinden van de plannen van de gemeente en provincie. Zij vrezen vooral voor de gevolgen voor het adres [redacted]. Aan de oostkant heeft dit adres vol zicht op de uitbreiding van de industrie, met alle overlast van dien. Cliënten wijzen hierbij op geluidsoverlast, stank- en geuroverlast alsmede op lichtoverlast. Aan de westkant zijn 24 windmolens van 225 meter hoog voorzien. Aan beide zijden is geen afscherming zoals een dijk aanwezig. Tussen de percelen van cliënten en de Oostpolder is het vlak en hebben cliënten vrij zicht op de Oostpolder en straks dus op de industrie.

Ook het adres [redacted] ligt binnen 1500 meter van de geplande industrie in de Oostpolder en zal dus veel overlast gaan ervaren. Cliënten wijzen ook voor dit adres op de geluidhinder, ongewenste lichteffecten, geuroverlast, verminderde luchtkwaliteit, extra verkeersbewegingen en een forse inbreuk op het open landschap waardoor het woongenot sterk verminderd zal worden.

Geluid
Ten aanzien van het aspect geluid wijzen cliënten op het geluidsonderzoek van Pondera. Daaruit blijkt dat de geluidsbelasting als gevolg van het Windpark Eemshaven-West voor het adres [redacted] bijzonder hoog is.

Ook het industrieterrein Oostpolder zal voor cliënten forse geluidoverlast veroorzaken, zo blijkt uit het akoestisch onderzoek dat is gedaan ten behoeve van het inpassingsplan Oostpolder. Vanuit de provincie is aan cliënten daarvoor al een isolatieprogramma aangeboden.

Gecumuleerde effecten hebben grote gevolgen
Cliënten vrezen dat als gevolg van de gecumuleerde effecten van de plannen in de Oostpolder en het Windpark Eemshaven-West met name het adres aan [redacted] onbewoonbaar zal worden. Cliënten wijzen hierbij met name op de gecumuleerde geluids- en lichteffecten

van de plannen in de Oostpolder en van het Windpark Eemshaven-West. Het is cliënten opgevallen dat er geen enkel onderzoek aanwezig is waarbij de gecumuleerde effecten zijn onderzocht. Cliënten vinden dat buitengewoon onzorgvuldig.

Onvoldoende compensatie
Verder menen cliënten dat zij onvoldoende worden gecompenseerd voor de schade die zij zullen gaan lijden. Er is enkel het hiervoor genoemde aanbod van een isolatieprogramma gedaan, maar verder wordt er vanuit de provincie en gemeente niets gedaan om cliënten te compenseren.

In dit kader merken cliënten op dat er in de stukken geen taxatie zit ten behoeve van een planschadevergoeding. Dat bevreemdt cliënten zeer. Het is voor hen onbegrijpelijk dat de gevolgen van de plannen voor hen totaal niet bij de planvorming worden betrokken.

Geen vervangende grond
Cliënten wijzen er verder op dat zij jaarlijks ongeveer 20 ha grond huren voor hun akkerbouwbedrijf in de Oostpolder. Die gronden zullen zij in de toekomst kwijtraken. Er is echter nauwelijks vervangende grond beschikbaar. De prijs van de grond die beschikbaar is, wordt bovendien behoorlijk opgedreven door de komst van de industrie in de Oostpolder en het feit dat voor de boeren in de Oostpolder ook vervangende grond moet worden gezocht. Cliënten concluderen daarom het dat onmogelijk is om (betaalbaar) vervangende grond te verkrijgen.

Onderhoud groene zone
Cliënten merken op dat de groene zone goed onderhouden moet gaan worden zodat er geen extra onkruiddruk ontstaat door rondvliegende zaden. Ook moet deze zone geen aparte natuurstatus gaan krijgen zodat er weer extra verplichtingen en beperkingen voor de omliggende landbouwgronden uit voortkomen. Cliënten menen dat het inpassingsplan daarvoor op dit moment onvoldoende zekerheden biedt.

Gevaar hoogspanningsmasten
Uit het ontwerp-inpassingsplan blijkt dat er een groene zone wordt aangebracht aan de rand van het beoogde industrieterrein. Cliënten leiden uit de stukken af dat de groene zone mogelijk tevens gebruikt gaat worden voor de aanleg van ondergrondse hoogspanningsmasten. Cliënten wijzen er op dat bij de stukken geen onderzoeken zitten naar de gevolgen hiervan. Het is algemeen bekend dat wonen in de nabijheid van een hoogspanningsmast gezondheidsrisico's met zich meebrengt. Daarnaast zijn storingen te voorzien aan (GPS-)apparatuur. Deze aspecten hadden derhalve moeten worden onderzocht. Nu dat niet is gedaan, dient dat alsnog te gebeuren alvorens het inpassingsplan zou kunnen worden vastgesteld.

BOUT
advocaten

Bereikbaarheid
Tot slot wijzen cliënten op het voornemen om de Klaas Wiersumsweg af te sluiten vanaf de richting Eemshaven. Deze weg is echter cruciaal voor landbouwverkeer om in de polders te komen. Ook cliënten gebruiken deze weg om hun gronden te kunnen bereiken. In de plannen wordt hier ten onrechte geen rekening mee gehouden.

Conclusie

Cliënten verzoeken u om de zienswijze bij de beoordeling te betrekken en het inpassingsplan niet, althans niet in de voorgestelde vorm, vast te stellen.

Hoogachtend,

[redacted]

BOUT
advocaten

Bijlage 1

provincie groningen

PROVINCIAAL BLAD

Officiële uitgave van de provincie Groningen

Nr. 15302

20 december 2023

Kennisgeving terinzagelegging ontwerp Provinciaal Inpassingsplan Bedrijventerrein Oostpolder en bijbehorend Project-MER, ontwerp Exploitatieplan Oostpolder en ontwerp besluit Veiligheidscontour Oostpolder met de daarbij behorende bijlagen

Op 12 december 2023 hebben Gedeputeerde Staten van Groningen het ontwerp Provinciaal Inpassingsplan Bedrijventerrein Oostpolder en bijbehorend Project-MER (milieueffectrapportage), het ontwerp Exploitatieplan Oostpolder en het ontwerp besluit Veiligheidscontour Oostpolder met de bij de daarbij behorende bijlagen vastgesteld en vrijgegeven voor terinzagelegging.

Ontwerp Provinciaal Inpassingsplan Bedrijventerrein Oostpolder en bijbehorend Project-MER

De provincie Groningen en de gemeente Het Hogeland hebben in hun beleid opgenomen dat zij zich willen inzetten voor de versterking van de regionale economie, de werkgelegenheid en de leefbaarheid van Noordoost Groningen. De provincie en de gemeente richten zich daarbij op het aantrekken van met name grootschalige bedrijven waarvoor op de bestaande regionale bedrijventerreinen geen ruimte beschikbaar is. De provincie en de gemeente willen de Oostpolder ontwikkelen tot een bedrijventerrein voor met name grootschalige bedrijven dat goed in de omgeving is ingepast. De Oostpolder ligt ten zuiden van de Eemshaven (gemeente Het Hogeland). Het gebied wordt globaal begrensd door de Kwelderweg aan de noordzijde, de N33 aan de oostzijde, de Dijkweg aan de zuidzijde en de spoorlijn aan de westzijde. Het bruto oppervlak van de gebiedsontwikkeling Oostpolder bedraagt circa 600 hectare. Hiervan wordt 400 hectare netto uitgeefbaar voor bedrijfskavels.

In de op 8 november 2023 vastgestelde Structuurvisie Oostpolder is de keuze voor de locatie Oostpolder vastgelegd en geformaliseerd. Om de gebiedsontwikkeling ook planologisch mogelijk te maken, is op grond van artikel 3.26 Wet ruimtelijke ordening een Provinciaal Inpassingsplan opgesteld. De gronden hebben op dit moment een overwegend agrarische bestemming. Het doel van het Provinciaal Inpassingsplan Bedrijventerrein Oostpolder is om de ontwikkeling van de Oostpolder tot bedrijventerrein voor grootschalige bedrijven ten behoeve van onder andere de productie van batterijen en innovatieve elektriciteitsintensieve bedrijven op het gebied van hightech maakindustrie en de productie van waterstof, in planologische zin mogelijk te maken. In het ontwerp Provinciaal Inpassingsplan Bedrijventerrein Oostpolder zijn de kaders en hoofdlijnen van de ontwikkeling, zoals vastgelegd in de Structuurvisie, verder uitgewerkt en is een hierbij passende planologische regeling opgesteld om de gebruiks- en bouwmogelijkheden van het beoogde bedrijventerrein vast te leggen. Daarbij is ook een planologische regeling opgenomen voor het beoogde hoogspanningsstation van TenneT op de meest oostelijke kavel van de Oostpolder. Tevens is een planologische regeling opgenomen voor de bestaande windturbines binnen het plangebied Oostpolder. Ten behoeve van het Provinciaal Inpassingsplan Bedrijventerrein Oostpolder is een Project-MER (milieueffectrapportage) opgesteld dat als bijlage bij het ontwerp Provinciaal Inpassingsplan Bedrijventerrein Oostpolder is opgenomen.

Ontwerp Exploitatieplan Oostpolder

Op basis van de Wet ruimtelijke ordening is het verplicht om bij een Provinciaal Inpassingsplan ook een Exploitatieplan vast te stellen als kostenverhaal en locatie-eisen niet verzekerd zijn.

Het (ontwerp) Exploitatieplan Oostpolder geeft de provincie een wettelijke basis voor het verhalen van kosten en het stellen van eisen en regels. Het exploitatieplangebied van het Exploitatieplan is iets kleiner dan het plangebied van het Provinciaal Inpassingsplan Bedrijventerrein Oostpolder.

Op basis van het Exploitatieplan is iedere grondeigenaar in het exploitatiegebied verplicht om bij de aanvraag van een omgevingsvergunning voor de bouw van een bouwwerk, de volgens het Exploitatieplan te bepalen exploitatiebijdrage te betalen over de gronden die tot het bouwwerk behoren, voor de aanleg van de openbare werken en voorzieningen. Als de eigenaar in staat is zelf deze voorzieningen te realiseren, dan moeten zij voldoen aan de eisen en regels in het Exploitatieplan en wordt de bijdrage verminderd met de begrote waarde van de zelf te realiseren openbare werken en voorzieningen.

De noodzaak om het Exploitatieplan vast te stellen vloeit voort uit het feit dat er nog geen (anterieure) exploitatieovereenkomsten over kostenverhaal en locatie-eisen zijn afgesloten met de grondeigenaren, terwijl wel waarde creatie plaatsvindt door de nieuwe bouwmogelijkheden in het Provinciaal Inpassingsplan. Het vaststellen van het Provinciaal Inpassingsplan met het Exploitatieplan leidt tot een aantekening

in de Basisregistratie Kadaster Publiekrechtelijke Beperkingen (BRK-PB), dat er verplicht kostenverhaal rust op deze gronden.

Ontwerp besluit Veiligheidscontour Oostpolder

Burgemeester en Wethouders van de gemeente Het Hogeland en Gedeputeerde Staten van Groningen hebben op grond van artikel 14 Besluit externe veiligheid inrichtingen een ontwerp besluit Veiligheidscontour Oostpolder vastgesteld. Deze contour maakt het mogelijk dat op het bedrijventerrein Oostpolder kwetsbare objecten zijn toegestaan die een functionele binding hebben met het bedrijventerrein. Binnen deze contour wordt bij vestiging van nieuwe bedrijven gestuurd op het bereiken van een optimale veiligheidssituatie.

Terinzagelegging

Vanaf 21 december 2023 tot en met 31 januari 2024 liggen de volgende stukken voor een ieder ter inzage:

a. het ontwerp Provinciaal Inpassingsplan Bedrijventerrein Oostpolder, bijbehorend Project-MER (milieueffectrapportage) en bijlagen;
b. het ontwerp Exploitatieplan Oostpolder met bijlagen;
c. het ontwerp besluit Veiligheidscontour Oostpolder met bijlagen.

De onder a, b en c genoemde stukken liggen tijdens kantooruren ter inzage in:

- het gemeentehuis van de gemeente het Hogeland, locatie Uithuizen, Hoofdstraat-West 1.
- het gemeentehuis van de gemeente het Hogeland, locatie Winsum, Hoofdstraat W70.
- het gemeentehuis van de gemeente Eemsdelta, locatie Delfzijl, Johan van Den Kornputplein 10.
- het provinciehuis te Groningen. Hiervoor kunt u zich melden bij de balie van de ingang aan de Sint Jansstraat 4 te Groningen.

Het ontwerp Provinciaal Inpassingsplan Bedrijventerrein Oostpolder, bijbehorend Project-MER (milieueffectrapportage) en bijlagen zijn te raadplegen via de website www.ruimtelijkeplannen.nl. Het planidentificatienummer is: NL.IMRO.9920.IPOostpolder-ON01

Het ontwerp Exploitatieplan Oostpolder met bijlagen zijn te raadplegen via de website www.ruimtelijkeplannen.nl. Het planidentificatienummer is: NL.IMRO.9920.EPOostpolder-EX01

Het ontwerp Provinciaal Inpassingsplan Bedrijventerrein Oostpolder, bijbehorend Project-MER (milieueffectrapportage) en bijlagen en het ontwerp Exploitatieplan Oostpolder met bijlagen zijn daarnaast ook te raadplegen via de projectwebsite: www.hetdigitalediggelschip.nl

Het ontwerp besluit Veiligheidscontour Oostpolder met bijlagen is te raadplegen via de projectwebsite: www.hetdigitalediggelschip.nl

Inloopbijeenkomst

Het projectteam Oostpolder organiseert op 17 januari 2024 een inloopbijeenkomst. Hier kunt u de documenten inzien, uitleg krijgen over de plannen en vragen stellen.

U kunt tussen 15.00 en 17.00 uur en tussen 19.30 en 21.30 uur binnenlopen bij Hotel Ekamper, [redacted] in [redacted] Vooraf aanmelden is niet nodig.

Indienen zienswijzen ontwerp Provinciaal Inpassingsplan Bedrijventerrein Oostpolder en bijbehorend Project-MER

Vanaf 21 december 2023 tot en met 31 januari 2024 kan een ieder zienswijzen over het ontwerp Provinciaal Inpassingsplan Bedrijventerrein Oostpolder, bijbehorend Project-MER (milieueffectrapportage) en bijlagen bij Provinciale Staten naar voren brengen. U kunt uw schriftelijke zienswijze over het ontwerp Provinciaal Inpassingsplan Bedrijventerrein Oostpolder en bijbehorend Project-MER mailen naar Oostpolder@provinciegroningen.nl of sturen naar Gedeputeerde Staten van Groningen, t.a.v. P. Schuls-Wetterauw, team Programma- en Projectondersteuning, Postbus 610, 9700 AP Groningen onder vermelding van 'zienswijze ontwerp PIP Bedrijventerrein Oostpolder'. U kunt uw zienswijze ook mondeling indienen. Wij verzoeken u hiervoor van tevoren tijdens kantooruren telefonisch een afspraak te maken met mw. [redacted] telefoonnummer 06 527 61 695.

Zienswijzen met betrekking tot het Project-MER (milieueffectrapportage) kunnen slechts betrekking hebben op de inhoud van het milieueffectrapport, het niet voldoen van het rapport aan de bij of krachtens artikel 7.23 Wet milieubeheer gestelde regels, dan wel op onjuistheden die het rapport bevat. Tijdens de periode van terinzagelegging wordt aan de Commissie voor de milieueffectrapportage advies gevraagd over het milieueffectrapport.

Indienen zienswijzen ontwerp Exploitatieplan Oostpolder

Vanaf 21 december 2023 tot en met 31 januari 2024 kan een ieder zienswijzen over het ontwerp Exploitatieplan Oostpolder met bijlagen bij Provinciale Staten naar voren brengen. U kunt uw schriftelijke zienswijze over het ontwerp Exploitatieplan Oostpolder mailen naar Oostpolder@provinciegroningen.nl of sturen naar Gedeputeerde Staten van Groningen, t.a.v. P. Wetterauw, team Programma- en Projectondersteuning, Postbus 610, 9700 AP Groningen onder vermelding van 'zienswijze ontwerp Exploitatieplan Oostpolder'. U kunt uw zienswijze ook mondeling indienen. Wij verzoeken u hiervoor van tevoren tijdens kantooruren telefonisch een afspraak te maken met mw. P. Wetterauw, telefoonnummer 06 527 61 695.

Indienen zienswijzen ontwerp besluit Veiligheidscontour Oostpolder

Vanaf 21 december 2023 tot en met 31 januari 2024 kunnen belanghebbenden zienswijzen over het ontwerp besluit Veiligheidscontour Oostpolder met bijlagen bij Gedeputeerde Staten naar voren brengen. U kunt uw schriftelijke zienswijze over het ontwerpbesluit Veiligheidscontour Oostpolder mailen naar Oostpolder@provinciegroningen.nl of sturen naar Gedeputeerde Staten van Groningen, t.a.v. P. Schuls-Wetterauw, team Programma- en Projectondersteuning, Postbus 610, 9700 AP Groningen onder vermelding van 'zienswijze ontwerp besluit Veiligheidscontour Oostpolder'. U kunt uw zienswijze ook mondeling indienen. Wij verzoeken u hiervoor van tevoren tijdens kantooruren telefonisch een afspraak te maken met mw. P. Wetterauw, telefoonnummer 06 527 61 695.

Meer informatie

Voor vragen kunt u terecht bij mw. P. Wetterauw, assistent Programmamanager Oostpolder.

Zij is op werkdagen te bereiken op: 06 527 61 695 of per mail via Oostpolder@provinciegroningen.nl.

****

Ter informatie: ontwerp beschikking hogere waarden Wet geluidhinder

Burgemeester en Wethouders van de gemeente Het Hogeland hebben in verband met de voorziene ontwikkelingen in de Oostpolder voor 120 adressen een ontwerp beschikking hogere waarden Wet geluidhinder vastgesteld. Hiervoor wordt door de gemeente een afzonderlijke kennisgeving gepubliceerd.

Ter informatie: ontwerp bestemmingsplan Eemshaven en ontwerp Provinciaal Inpassingsplan Windpark Eemshaven West

Daarnaast wijzen wij u ter informatie nog op twee andere ontwikkelingen in de regio Eemshaven waarvan in dezelfde periode ook stukken ter inzage worden gelegd:

- Ontwerp Bestemmingsplan Eemshaven: bevat een actuele planologische regeling voor de bestaande Eemshaven.
- Ontwerp Provinciaal Inpassingsplan Windpark Eemshaven West met bijbehorende ontwerp-vergunningen: betreft een gecoördineerde procedure (provinciaal inpassingsplan en vergunningen) voor de realisatie van het Windpark Eemshaven West.

Deze plannen hebben elk hun eigen reactiemogelijkheid. Voor het ontwerp bestemmingsplan wordt door de gemeente Het Hogeland een afzonderlijke kennisgeving gepubliceerd. Voor het ontwerp Provinciaal Inpassingspan met bijbehorende ontwerp-vergunningen wordt door de provincie een afzonderlijke kennisgeving gepubliceerd.

GRONINGEN SEAPORTS

Ons kenmerk: 20240130NT0002551914
Onderwerp: Pro forma zienswijze ontwerpbesluit Veiligheidscontour Oostpolder

Projectnr:
Bijlage(n): -

Uw brief d.d.: -
Uw kenmerk: -

Gedeputeerde Staten van Groningen
t.a.v. [redacted]
team programma- en projectondersteuning
Postbus 610
9700 AP GRONINGEN

Per e-mail verzonden naar
Oostpolder@provinciegroningen.nl

Delfzijl, 30 januari 2024

Geacht college,

Via deze weg maken wij van de gelegenheid gebruik om een zienswijze in te dienen gericht op het ontwerpbesluit Veiligheidscontour Oostpolder dat u ter inzage heeft gelegd in de periode van 21 december 2023 tot en met 31 januari 2024.

Wij hebben meer tijd nodig voor het opstellen van de inhoudelijke zienswijzen.
Om die reden verzoeken wij u om ons een termijn te stellen voor het indienen hiervan.

Mocht u naar aanleiding van deze brief vragen hebben, dan kunt u contact opnemen met [redacted] via telefoonnummer [redacted] of per e-mail [redacted]s@groningen-seaports.com.

Met vriendelijke groet,
Groningen Seaports N.V.

ValidSigned door [redacted]
op 30-01-2024
[redacted]
Algemeen Directeur

[redacted]

Van: [redacted] <[redacted]@groningen-seaports.com>
Verzonden: woensdag 14 februari 2024 11:24
Aan: Oostpolder
CC: [redacted]
Onderwerp: RE: Zienswijze ontwerp besluit Veiligheidscontour Oostpolder

Geachte mevrouw [redacted] beste [redacted]

Na verdere bestudering van het ontwerpbesluit, willen wij u bij deze laten weten dat wij geen aanvullende gronden zullen indienen met betrekking tot het ontwerpbesluit Veiligheidscontour Oostpolder.

Met vriendelijke groet,

[redacted]
Adviseur Overheid & Milieu
Sales & Business Development
Tel: +31 (0)6 [redacted]
Aanwezig ma t/m vr (di/do tot 13:30)

GRONINGEN SEAPORTS

Handelskade Oost 1
Postbus 20004, 9930 PA Delfzijl
Tel: +31 (0)[redacted]
E-mail: info@groningen-seaports.com
Website: www.groningen-seaports.com

Groningen Seaports is Ecoports gecertificeerd

Van: Oostpolder <Oostpolder@provinciegroningen.nl>
Verzonden: donderdag 1 februari 2024 13:05
Aan: [redacted]@groningen-seaports.com>; [redacted] <[redacted]@groningen-seaports.com>
Onderwerp: RE: Zienswijze ontwerp besluit Veiligheidscontour Oostpolder

Geachte heer [redacted] en mevrouw [redacted]

Bijgevoegde brief stuur ik u ter informatie toe. De brief zal ook per post verzonden worden.

Hartelijke groet,

[redacted]

[redacted]
Assistent Programmamanager Gebiedsontwikkelingen
Team Programma- en projectondersteuning

OOSTPOLDER

Werkdagen op: ma di wo do vr

| 06 527 61 695
Sint Jansstraat 4, 9712 JN Groningen
www.provinciegroningen.nl

Van: [redacted] <[redacted]@groningen-seaports.com>
Verzonden: woensdag 31 januari 2024 10:30
Aan: Oostpolder <Oostpolder@provinciegroningen.nl>
Onderwerp: Zienswijze ontwerp besluit Veiligheidscontour Oostpolder

Beste heer/ mevrouw,

In de bijlage treft u onze pro forma zienswijze aan met betrekking tot het ontwerpbesluit Veiligheidscontour Oostpolder.

Met vriendelijke groet,

[redacted]
Adviseur Overheid & Milieu
Sales & Business Development
Mob: +31 (0)6[redacted]

Aanwezig ma t/m vr (ma/di tot 13:30)

GRONINGEN SEAPORTS

Handelskade Oost 1
Postbus 20004
9930 PA Delfzijl

Telefoon +31 (0)[redacted]
E-mail: info@groningen-seaports.com
Website: www.groningen-seaports.com

Groningen Seaports is Ecoports gecertificeerd

Op onze website kunt u lezen welke dienstverlening u van ons mag verwachten.
https://www.provinciegroningen.nl/servicenormen/

Emmasingel 4
9726 AH Groningen
Nederland

+31 (0) 85 30 30 850
info@novar.nl
novar.nl

KvK 62896245

Aan: Gedeputeerde Staten van Groningen
Ter attentie van [redacted]
Team Programma- en Projectondersteuning
Postbus 610
9700 AP Groningen

Groningen, 25 januari 2024

Betreft: Zienswijze ontwerp PIP Bedrijventerrein Oostpolder

Geachte leden van Provinciale Staten van Groningen, geacht College,

Met belangstelling hebben wij kennis genomen van uw voorgenomen Provinciaal Inpassingsplan Bedrijventerrein Oostpolder. Novar (voorheen Solarfields) is al jaren betrokken bij de Eemshaven, met o.a. een zonnepark op de slapersdijk tussen de huidige Eemshaven en het beoogde uitbreidingsgebied Oostpolder. Graag maken wij van de mogelijkheid gebruik om een zienswijze in te dienen.

Verzoek:

1. Grootschalige batterijen zijn een belangrijke bouwsteen in de energietransitie. Door batterijen slim in te zetten kan netcongestie voorkomen worden en kunnen meer bedrijven worden aangesloten op het stroomnet. In het PIP Bedrijventerrein Oostpolder wordt de realisatie van (zelfstandige) batterij-opslagsystemen aan banden gelegd. Dit is in strijd met het verzoek van TenneT om 1800 MW aan flexvermogen te realiseren in de Eemshaven [1]. Bedrijven, netbeheerders en ontwikkelaars zien de toegevoegde van (zelfstandige) batterij-opslagsystemen. Sluit als decentrale overheid aan bij deze ontwikkeling en creëer goede beleidskaders voor de ontwikkelingen in de Eemshaven.
2. Het PIP Bedrijventerrein Oostpolder laat geen ruimte voor de ontwikkeling van zonneparken. De Eemshaven is als aanlandingsplaats voor windenergie uitermate geschikt voor de realisatie van zonneparken. Zon en wind zijn complementair aan elkaar. In paragraaf 3.2.1 lezen wij onder meer dat grootschalige bedrijven complementair aan elkaar en aan de energie infrastructuur zijn en dat daarmee grote synergie voordelen te behalen zijn. Het uitsluiten van één of meerdere technieken (lees: batterij-opslagsystemen en zonneparken) zorgt ervoor dat deze synergie niet adequaat tot stand kan komen.

Overwegingen

1. Benodigd flexvermogen in de Eemshaven

Novar is van mening dat de uitsluiting van zelfstandige batterijen (zie bijlage 1 'Bedrijvenlijst Oostpolder) zeer onverstandig is. Tennet heeft onlangs laten weten [redacted] aan flexvermogen [1]nodig te hebben in de omgeving Eemshaven. De Oostpolder is hier bij uitstek geschikt voor. Daarbij is voor het realiseren van 1800MW ongeveer 20 hectare benodigd van de beoogde 600. In een uitgebalanceerd energiesysteem is het niet of waterstof of batterijen, het is een en-en verhaal.

2. **Zelfstandige opslagsystemen als buffer voor elektrolyser.**

Het PIP Bedrijventerrein Oostpolder richt zich voor een aanzienlijk deel op de productie van waterstof en wind op zee. Tegelijkertijd worden belangrijke bronnen als zon op land en zelfstandige energieopslagsystemen uitgesloten. Zelfstandige energie-opslagsystemen gaan een cruciale rol spelen in de productie van waterstof wanneer het bijvoorbeeld niet waait of om de levering van elektriciteit te reguleren. Elektrolysers kunnen namelijk niet goed omgaan met fluctuaties in de toelevering van elektriciteit, batterijen kunnen dit uitstekend bufferen.

3. Smart Energy Hubs en de rol van batterijen

In paragraaf 3.2.1 van het PIP lezen wij dat grootschalige bedrijven complementair aan elkaar en aan de energie infrastructuur zijn en daarmee grote synergie voordelen te behalen zijn. Logischerwijs komen Smart Energy Hubs dan om de hoek kijken waarin bedrijven gezamenlijk slim energie delen. Belangrijkste hoeksteen van een Smart Energy Hub is een grootschalig energieopslagsysteem, dat nu bij voorbaat al uitgesloten wordt. Ook willen wij u meegeven dat grootschalige batterijen uitstekende duurzame back-up oplossing bieden voor de beoogde datacenters. Opgeslagen elektriciteit, zeker uit groene bronnen, is vele malen beter voor het milieu dan de huidige diesel generatoren die de sector momenteel inzet.

4. Zonneparken als complementaire energiebron en als transitiegebied

In het PIP Oostpolder is geen rol voor zonneparken meegenomen terwijl dit bij uitstek complementair is aan het profiel van windenergie, kort gezegd: als het niet waait, schijnt vaak de zon. Zonneparken zijn ook geschikt als een zachte overgang van industrieterrein naar bewoonde gebieden, zoals Groningen Seaports, Wircon en Bronnen van Ons laten zien met het project Valgenweg [2] in Delfzijl. De zachte overgangen in het plangebied zijn nu ingericht als groenzones, maar dit is uitstekend te combineren met zonnepanelen. Dit laat Novar ook zien met het al om geprezen project Eemshavendijk[3] dat ten noorden van de Oostpolder ligt. De energie die zonnepanelen produceren kan direct geleverd worden aan bedrijven in de Oostpolder, of aan de beoogde elektrolysers voor waterstof. Dit sluit goed aan op het zogeheten 'Nee, tenzij'-beleid van de Rijksoverheid[4]. Eén van de uitzonderingsgronden zijn de inzet van zonneparken voor een gebied in transitie. Participatie is een belangrijke pijler van Novar in al haar zonneparken. Wij denken dat zonneparken, batterijen en het programma Eemshaven Plus elkaar goed kunnen versterken.

---

[1] Kaart Batterijen op het hoogspanningsnet 2030 Battery Energy Storage Systems (BESS) (tennet.eu)
[2] Zonnepark Valgenweg Zonnepark Valgenweg in Delfzijl feestelijk geopend - Groningen Seaports (groningen-seaports.com)
[3] Zonnepark EemshavendijkZonnepark Eemshavendijk - Eemshaven - Novar
[4] Kamerbrief 'aangescherpte voorkeursvolgorde zon'

Tot slot
Het aangekondigde beleid in de Oostpolder is strijdig met het benodigde flexvermogen voor TenneT in de Eemshaven.
Het verzoek van Novar in deze zienswijze is ingegeven vanuit dit perspectief.
Netbeheer Nederland noemt opslag en flexibiliteit "onmisbaar in het energiesysteem van de toekomst"[5]. De provincie Groningen is met de Eemshaven beleidsmatig verantwoordelijk voor een cruciaal punt in het Nederlandse energiesysteem. Het voorgenomen Provinciaal Inpassingsplan Bedrijventerrein Oostpolder is echter tegenstrijdig met de analyses van zowel TenneT als Netbeheer Nederland.

Novar verzoekt u onze aanvullingen, nuances en voorstellen te overwegen in de definitieve vaststelling van het PIP Bedrijventerrein Oostpolder.

Indien u vragen of opmerkingen heeft over onze standpunten staat Novar altijd open voor een persoonlijk gesprek. Graag blijven wij op de hoogte over de verdere behandeling van deze zienswijze.

Met vriendelijke groet,

Novar,

[redacted]

[redacted]@novar.nl

P.S. voor vragen en opmerkingen kunt u contact opnemen met [redacted]
[redacted]@novar.nl of met [redacted]@novar.nl

[5] Netbeheer Nederland, opslag en flexibiliteit in het energiesysteem

[redacted]

Van: [redacted] A.M. [redacted] <[redacted]@minezk.nl>
Verzonden: woensdag 31 januari 2024 14:04
Aan: Oostpolder
Onderwerp: RE: Pro-forma zienswijze

Geachte mevrouw [redacted]

Een eventuele zienswijze heeft betrekking op het Ontwerp Provinciaal Inpassingsplan Oostpolder.

Hartelijke groet,

[redacted]

Van: Oostpolder <Oostpolder@provinciegroningen.nl>
Verzonden: woensdag 31 januari 2024 13:52
Aan: [redacted] A.M. [redacted] <[redacted]@minezk.nl>
Onderwerp: RE: Pro-forma zienswijze

Geachte heer [redacted]

Dank voor uw mail; zou u ook aan kunnen geven op welke documenten u en proforma nu indient?

Bedankt alvast voor uw reactie.

Hartelijke groet,
[redacted]

[redacted]
Assistent Programmamanager Gebiedsontwikkelingen
Team Programma- en projectondersteuning

OOSTPOLDER

Werkdagen op: ma di wo do vr

| 06 527 61 695
Sint Jansstraat 4, 9712 JN Groningen
www.provinciegroningen.nl

Van: [redacted] A.M. [redacted] <[redacted]@minezk.nl>
Verzonden: woensdag 31 januari 2024 12:55
Aan: Oostpolder <Oostpolder@provinciegroningen.nl>
Onderwerp: Pro-forma zienswijze

Geachte mevrouw, meneer,

Met veel belangstelling kijken wij naar de ontwikkeling van Oostpolder, mede vanuit de betekenis van deze ontwikkeling voor het nationale en regionale energiesysteem.
We maken graag gebruik van de gelegenheid om een pro-forma zienswijze in te dienen. Dit t.b.v. een zorgvuldige lezing van de stukken en te bezien in hoeverre de ontwikkeling van Oostpolder aansluit bij nationale ambities uit bijvoorbeeld het Programma Energiehoofdstructuur.

Veel dank alvast,

Hartelijke groet,

[redacted]

.....
Clusterleider Ruimte - Directie Strategie Energiesysteem
Projectleider Programma Energiehoofdstructuur
DG Klimaat en Energie
Ministerie van Economische Zaken en Klimaat
Bezuidenhoutseweg 73 | 2594 AV | Den Haag
Postbus 20401 | 2500 EK | Den Haag
.....
M [redacted]
E [redacted]@minezk.nl
W https://www.rijksoverheid.nl/ministeries/ministerie-van-economische-zaken-en-klimaat

Dit bericht kan informatie bevatten die niet voor u is bestemd. Indien u niet de geadresseerde bent of dit bericht abusievelijk aan u is gezonden, wordt u verzocht dat aan de afzender te melden en het bericht te verwijderen.
De Staat aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade, van welke aard ook, die verband houdt met risico's verbonden aan het elektronisch verzenden van berichten.

This message may contain information that is not intended for you. If you are not the addressee or if this message was sent to you by mistake, you are requested to inform the sender and delete the message.
The State accepts no liability for damage of any kind resulting from the risks inherent in the electronic transmission of messages.

Op onze website kunt u lezen welke dienstverlening u van ons mag verwachten.
https://www.provinciegroningen.nl/servicenormen/
Dit bericht kan informatie bevatten die niet voor u is bestemd. Indien u niet de geadresseerde bent of dit bericht abusievelijk aan u is gezonden, wordt u verzocht dat aan de afzender te melden en het bericht te verwijderen.
De Staat aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade, van welke aard ook, die verband houdt met risico's verbonden aan het elektronisch verzenden van berichten.

This message may contain information that is not intended for you. If you are not the addressee or if this message was sent to you by mistake, you

Ministerie van Economische Zaken
en Klimaat

> Retouradres Postbus 20401 2500 EK Den Haag

Aan:
Dhr. [redacted] (wethouder Gemeente Hogeland), dhr. [redacted] (Gedeputeerde provincie Groningen), dhr. [redacted] (Gedeputeerde provincie Groningen)

Directoraat-generaal Klimaat en Energie
Directie Strategie Energiesysteem

Bezoekadres
Bezuidenhoutseweg 73
2594 AC Den Haag

Postadres
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Overheidsidentificatienr
00000001003214369000

T 070 379 8911 (algemeen)
F 070 378 6100 (algemeen)
www.rijksoverheid.nl/ezk

Behandeld door
[redacted]

T [redacted]
[redacted]@minezk.nl

Ons kenmerk
DGKE-DSE / 45412221

Uw kenmerk

Bijlage(n)

Datum 9 februari 2024
Betreft Zienswijze Provinciaal Inpassingsplan Bedrijventerrein Oostpolder

Geachte heren [redacted] [redacted] en [redacted]

Op 20 december 2023 is het Provinciaal Inpassingsplan Bedrijventerrein Oostpolder ter inzage gelegd. Als minister voor Klimaat en Energie maak ik graag gebruik van de gelegenheid om te reageren op dit inpassingsplan.

Het Provinciaal Inpassingsplan Bedrijventerrein Oostpolder heeft nadrukkelijk oog voor de toekomstige ontwikkeling van het energiesysteem en de bedrijvigheid. Door ruimte voor waterstofproductie prioriteit te geven draagt dit inpassingsplan bij aan de waterstofproductie bij aanlandlocaties van wind op zee. Hierdoor hoeft elektriciteit niet eerst getransporteerd te worden naar elektrolysers dieper landinwaarts. Zo is er minder bovengrondse lijninfrastructuur nodig door de provincie Groningen en door de rest van het land. Daarbij biedt het inpassingsplan ruimte voor de inpassing van een hoogspanningsstation in het oostelijke deel van de Oostpolder. Ik heb dit met veel waardering gelezen, omdat dit soort toekomstbestendige ruimtelijke keuzes bijdraagt aan het versnellen van de energietransitie en het tegen gaan van netcongestie. Door clustering van energiefuncties, zullen de publieke kosten en nettarieven worden beperkt en wordt verrommeling van het landschap tegengegaan.

Verder biedt het inpassingsplan o.a. ruimte aan de productie van batterijen, hightechmaakindustrie en datacenters, waarmee de positie van Groningen en Nederland als belangrijke speler in de maakindustrie van groene energietechnologieën versterkt wordt. Om ruimte voor de bovengenoemde functies te realiseren en grip te houden op de ontwikkeling van systeembatterijen, is ervoor gekozen om zelfstandige batterijen expliciet uit te sluiten op het bedrijventerrein Oostpolder.

Over de zorg voor het toekomstig energiesysteem
Naarmate er meer hernieuwbare energie in het energiesysteem komt, zal de elektriciteitsproductie gedurende het jaar fluctueren. Dit vraagt grotere flexibiliteit van het systeem. Batterijen kunnen helpen om die flexibiliteit te bieden, door op te laden wanneer het aanbod groot is en de prijs van elektriciteit laag. En te ontladen wanneer er schaarste is en de prijs hoger. Hierdoor schommelt de prijs

Directoraat-generaal Klimaat en Energie
Directie Strategie
Energiesysteem

Ons kenmerk
DGKE-DSE / 45411779

in de markt minder en is er meer elektriciteit beschikbaar op dagen dat de weersafhankelijke energieopwekking achterblijft bij de vraag.

De minister voor Klimaat en Energie is verantwoordelijk voor de ruimtelijke inpassing van het energiesysteem van nationaal belang. Dit betreft hoogspanningslijnen en -stations, buisleidingen van nationaal belang en grootschalige energieopslag en -conversiefuncties in het energiesysteem. Met het oog op een CO2-neutrale energievoorziening in de toekomst heb ik de ruimtevraag van het nationale energiesysteem van in 2050 in kaart gebracht via het Programma Energiehoofdstructuur (PEH). Het ontwerp-PEH is op 3 juli gepubliceerd en wordt nu gereed gemaakt voor definitieve vaststelling. De vaststelling wordt voorzien in maart 2024.

Voor de lange termijn signaleert het PEH dat het toekomstige energiesysteem in 2050 een grotere behoefte aan flexibiliteit heeft, die deels ingevuld kan worden in de vorm van grootschalige batterijen. TenneT geeft in de 'Monitor Leveringszekerheid 2022' aan dat er al op korte termijn extra flexibiliteit gerealiseerd dient te worden om de leveringszekerheid van het energiesysteem in 2030 te borgen. De verwachting is dat een aanzienlijk deel van deze flexibiliteit door middel van systeembatterijen gerealiseerd zal worden.

De plek van systeembatterijen in het toekomstig energiesysteem
Systeembatterijen kunnen als nutsfunctie functioneren, mits ze op de juiste plek in het net staan. Door systeembatterijen bij geschikte hoogspanningsstations te zetten kunnen deze congestieneutraal acteren. Als systeembatterijen op de verkeerde plek in het net gerealiseerd worden dan verergeren deze lokaal de netcongestie. Door systeembatterijen ruimtelijk naar de juiste plek te sturen kan daarmee voorkomen worden dat batterijen het net verder belasten.

Het industriecluster Eemshaven is een wenselijke locatie voor het inpassen van grootschalige systeembatterijen door de grote lokale vraag naar energie en de windenergie op zee die daar aan land komt. Voor systeembatterijen is het daarbij belangrijk dat deze in de buurt van een hoogspanningsstation worden gesitueerd, omdat een langere aansluiting meer geld en energie kost. In het PEH is op basis van een Integrale Effectanalyse, waarin zowel systeemeffecten als milieu- en ruimte effecten zijn meegewogen, berekend dat hier tussen de 10 en 145 hectaren voor nodig zullen zijn in 2050. Het is wenselijk dat een deel hiervan in 2030 al gerealiseerd is.

Omdat de Provincie Groningen eveneens beperkend beleid voor grootschalige baterijen in landelijk gebied heeft opgesteld, en omdat er weinig vrije ruimte beschikbaar is in de bestaande bedrijventerreinen van Eemshaven of Delfzijl, is het uitzonderen van ruimte voor grootschalige batterijen een gemiste kans voor het nationale energiesysteem en wellicht ook voor de ruimtelijke kwaliteit en netcongestie in Groningen. Als er niet genoeg flexibiliteit gerealiseerd wordt, dan gaat dit ten koste van de leveringszekerheid. Als de flexibiliteit niet op energetisch wenselijke locaties gerealiseerd wordt, zal dit tot extra netcongestie leiden.

Directoraat-generaal Klimaat en Energie
Directie Strategie Energiesysteem

Ons kenmerk
DGKE-DSE / 45411779

Vervolg

Naast het sturen op de locatie van batterijen, is de manier waarop batterijen op de elektriciteitsmarkten acteren relevant om te bepalen of een batterij netcongestie-neutraal opereert. De meest rendabele exploitatie van batterijen is niet één op één het meest gunstig voor het elektriciteitsnet. In het kader van de Routekaart Energieopslag worden er diverse maatregelen genomen om te stimuleren dat de exploitatie van batterijen ook op een voor het energiesysteem efficiënte manier kan worden ingezet. Om te zorgen dat de systeembatterijen in functie van het net acteren worden er nieuwe contractvormen ontwikkeld die dit mogelijk maken, zoals het aanbieden van Non-Firm ATO's. Dit is aangekondigd als vervolgactie in de Routekaart Energieopslag.

Het is belangrijk om naast marktinstrumenten in te zetten op ruimtelijk beleid en kennisdeling over wat juiste plekken zijn voor grootschalige batterijen. Aandachtspunten zijn daarin de mogelijkheden om te sturen op maatschappelijke wenselijkheid en het betrekken van energetische waarden in ruimtelijk beleid. Hierover is mijn departement samen met BZK en IenW met VNG en IPO in gesprek. In dit kader is op 26 september j.l. een kennissessie over batterijen georganiseerd in Groningen om aandachtspunten en ervaringen op te halen en uit te wisselen.

Conclusie

Dat de Provincie Groningen en Gemeente Hogeland proactief ruimte vrijmaken voor het energiesysteem van de toekomst, door ruimte te verlenen aan waterstofproductie, een hoogspanningsstation en de relevante maakindustrie, waardeer ik. Aanvullend ruimtelijk beleid is wenselijk om te borgen dat systeembatterijen op een energetisch wenselijke locatie komen. Graag ga ik verder in gesprek om te bezien waar in Groningen op verantwoorde wijze systeembatterijen kunnen worden ingepast.

Minister voor Klimaat en Energie

'Pro Forma' zienswijze documenten gebiedsontwikkeling Oostpolder

Deze 'Pro Forma' zienwijze is van toepassing op:

1. Het Ontwerp Provinciaal Inpassingsplan Oostpolder
2. De Project-MER Oostpolder
3. Het Ontwerp Exploitatieplan Oostpolder
4. Het Ontwerpbesluit Veiligheidscontour

Dorpsbelangen Spijk, die de belangen vertegenwoordigt van het dorp Spijk en omgeving, waaronder de buurtschappen: Nooitgedacht, Polen, Tweehuizen, Vierhuizen en Dekkershuizen, dient hierbij een 'Pro Forma' zienswijze in. We vragen daarbij om 3 weken extra tijd om de 'Pro Forma' zienswijze aan te vullen.

De volgende redenen voor ons verzoek om extra tijd zijn:

- Vanaf 21 december 2023 liggen er, tegelijkertijd met de stukken van de Oostpolder, ook het ontwerpbesluit Windpark Eemshaven-West, het Bestemmingsplan Eemshaven en het Ontwerp besluit Hogere Waarde Geluid Oostpolder ter inzage. Bewoners(vertegenwoordigingen) moeten dus op een viertal dossiers tegelijkertijd reageren. Deze dossiers omvatten enkele duizenden pagina's.
- Daar komt bij dat vanuit perspectief van de burger de dossiers van invloed zijn op elkaar. Beslissingen over het ene dossier zijn van invloed op de zienswijzen over andere dossiers. Het zou dus chiquer zijn geweest als de dossiers na elkaar ter inzage waren gelegd. Het is ondoenlijk om die duizenden pagina's tijdig door te nemen.
- De stukken zijn op 21 december 2023 ter inzage gelegd. Een periode waarin de Kerstdagen en Oud en Nieuw vallen. De effectieve tijd om alle stukken grondig te bestuderen en er een zienswijze op te formuleren is daardoor (veel) minder dan de zes weken die ervoor staan.
- Dorpsbelangen Spijk heeft alle bewoners d.m.v. het rondbrengen van een huis-aan-huis flyer pas rond 15 januari jl. kunnen informeren en uitnodigen voor een bewonersavond op 23 januari 2024. Doel van deze avond was het in gesprek gaan met de bewoners over de uitgebrachte plannen, reacties en suggesties te horen die in de zienswijze kunnen worden meegenomen.
- De gigantische omvang van de stukken (9 ordners vol!), de complexiteit van de ontwikkelingen in en rondom de Oostpolder en de enorme haast van e.e.a.
- De verstrekkende gevolgen die de voorliggende plannen hebben voor de leefbaarheid van de bewoners. Daar komt nog bij dat vele bewoners ook nog eens te maken hebben met de aardgasproblematiek en de afwikkeling daarvan, de afwikkeling van o.a. planschadeprocedures voor het Windpark Oostpolder, het project Aanlanding Wind op Zee (PAWOZ) en de ontwikkelingen m.b.t. het Waterstofnetwerk Groningen; allemaal in de omgeving van de Oostpolder.
- Kortom: een leefomgeving van bewoners die door ettelijke ontwikkelingen zeer zwaar onder druk staat!

De 'Pro Forma' zienswijze richt zich op de vier hiervoor genoemde documenten en betreft o.a. de volgende aspecten/deelgebieden, die we in de aanvulling op de 'Pro Forma' zienswijze zullen uitwerken:

- Inrichting Oostpolder qua bouwhoogtes, -zones, - percentages en groen/blauwe zones
- Geluid (los van de zienswijzen die individueel zullen worden ingediend bij de gemeente Het Hogeland omtrent het Ontwerp Besluit Hogere Waarde Geluid)
- Gezondheid
- Licht
- Veiligheid
- Wegverkeer
- Overlast bouwfase
- Exploitatieplan

We vernemen graag zo spoedig mogelijk van u of u instemt met ons verzoek om 3 weken extra tijd te krijgen voor het aanvullen van onze 'Pro Forma' zienswijze.

Naam: [redacted], Dorpsbelangen Spijk / [redacted], adviseur Dorpsbelangen Spijk

Adres: [redacted]

Postcode + woonplaats [redacted] Spijk

E-mailadres: [redacted]@hotmail.nl

Telefoonnr.: [redacted]

Datum: 30-01-2024

Handtekening: [redacted] / [redacted]

p/a [redacted]
Secr. St. Dorpsbelangen Spijk

U kunt dit formulier opsturen per mail of per post:

Provincie Groningen

t.a.v. Projectorganisatie Oostpolder - P. Wetterauw

Postbus 610

9700 AP Groningen

oostpolder@provinciegroningen.nl

Zienswijze documenten gebiedsontwikkeling Oostpolder

Deze zienswijze is van toepassing op:

- Het Ontwerp Provinciaal Inpassingsplan Oostpolder
- De Project-MER Oostpolder
- Het Ontwerp Exploitatieplan Oostpolder
- Het Ontwerpbesluit Veiligheidscontour

Dorpsbelangen Spijk, die de belangen vertegenwoordigt van het dorp Spijk en omgeving, waaronder de buurtschappen: Nooitgedacht, Polen, Tweehuizen, Vierhuizen en Dekkershuizen, dient hierbij de aanvulling in op de ingediende 'Pro Forma' zienswijze.

Onze zienswijze richt zich op de vier hiervoor genoemde documenten en betreft de volgende aspecten/deelgebieden:

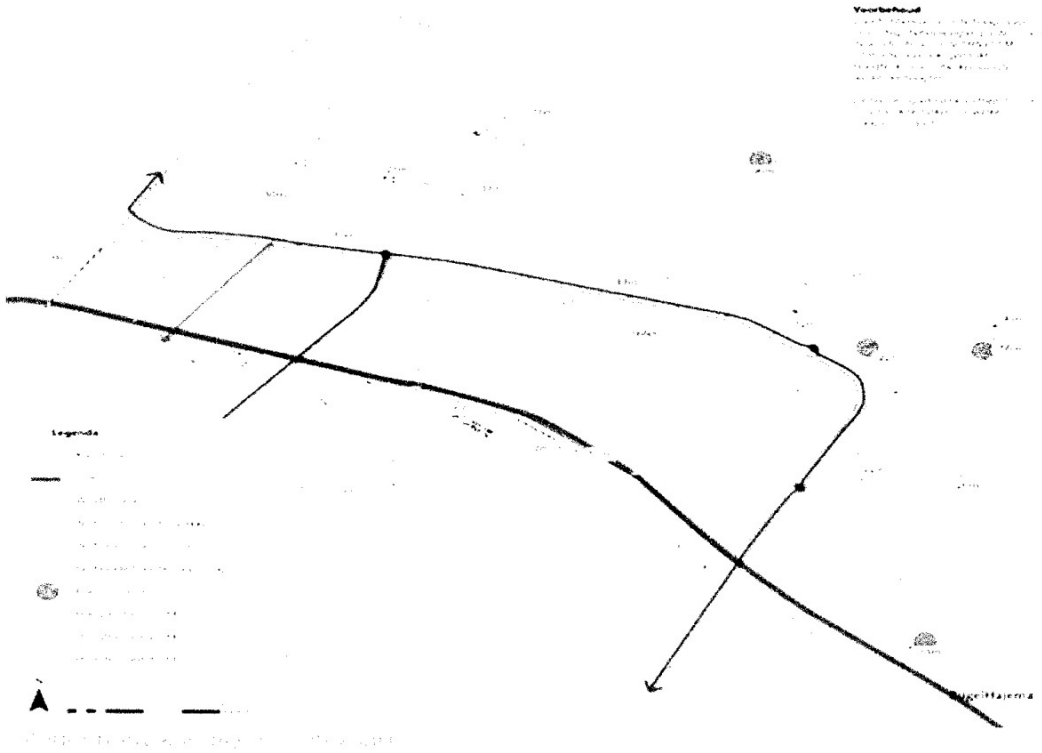
1. Inrichting Oostpolder qua bouwhoogtes, -zones, - percentages en groen/blauwe zones
2. Geluid
3. Gezondheid
4. Licht
5. Veiligheid
6. Wegverkeer
7. Overlast bouwfase
8. Exploitatieplan
9. Participatie bewoners

1. Inrichting Oostpolder qua bouwhoogtes, -zones, -percentages en groen/blauwe zones

Wij constateren dat (a) de inrichting van de Oostpolder in het geheel niet aansluit bij de **'Landschapsvisie Oostpolder, Ontwikkeling Oostpolder tot bedrijventerrein** d.d. 19 april 2023' uit de **Plan-MER** en de **'Landschappelijke visiekaart Oostpolder'** uit de **Structuurvisie**. Verder worden (b) de bouwhoogtes, -zones en -percentages niet onderbouwd. Ook de representatie van (c) de groen/blauwe zones roept vele vragen op. Hieronder wordt op deze punten ingegaan.

Ad a.

De **'Landschapsvisie Oostpolder, Ontwikkeling Oostpolder tot bedrijventerrein**, d.d. 19 april 2023' uit de **Plan-MER** gaat voor het eerst in op bouwhoogtes en zones vanuit stedenbouwkundig perspectief. In hoofdstuk 5; 'Visie op de Oostpolder' op pagina 35 is een stedenbouwkundige hoogtekaart weergegeven en toegelicht, zie figuur 1.

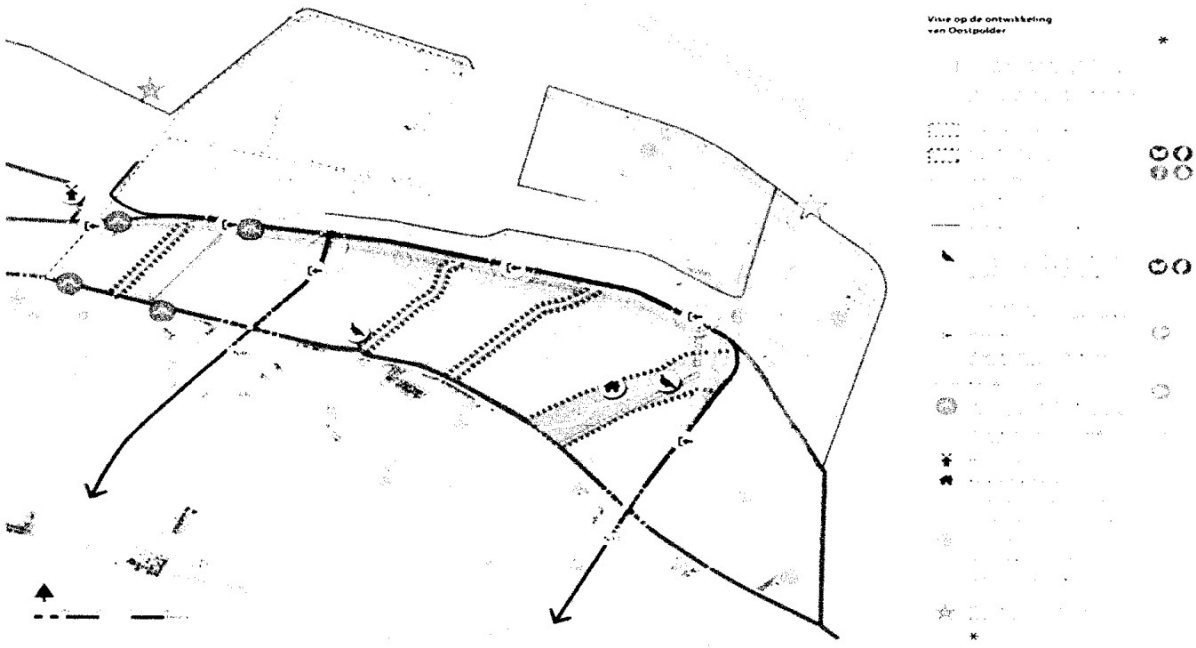

Figuur 1. Landschapsvisie Oostpolder Ontwikkeling van Oostpolder tot bedrijventerrein, 19 april 2023, p. 35

In deze 'Stedenbouwkundige hoogtekaart' (figuur 1) worden indicatief 'hoogtes zones 1, 2 en 3' weergegeven. Er staat bij dat de zones nog nader te bepalen (n.t.b.) zijn. Ervan uitgaande dat de afstand vanaf de dijk (Oudeschip) tot aan de Kwelderweg (Eemshaven) zo'n 1,5 kilometer is (afgeleid van de kaart 'Provincie Groningen, Bedrijventerrein, Verbeelding, d.d. 21-11-2023 van BügelHajema), dan beslaat elke zone grofweg zo'n 400 meter (naast de groen/blauwe zone van zo'n 200 meter).

In hoofdstuk 6: 'Opgaven en uitdagingen Oostpolder' wordt over bouwhoogtes nog het volgende gezegd: *'Zoals omschreven in de visie in hoofdstuk 5 en in de ontwerpprincipes in hoofdstuk 4 dient er bij het bepalen van de bouwhoogtes in ieder geval sprake te zijn van een gradiënt in de bouwhoogtes. Het bepalen van (de bandbreedte van) de gewenste bouwhoogtes vraagt nader onderzoek. Concreet uitgangspunt is dat de bouwhoogtes aan de noordzijde (aansluitend op de Eemshaven) 'hoger' zijn en aan de zuidzijde (aansluitend op de groenzone) 'lager'. De gehanteerde bouwhoogten in Eemshaven en Eemhaven Zuid-Oost bieden mogelijk aanknopingspunten'* (pp. 43/44).

De **'Landschappelijke visiekaart Oostpolder',** onderdeel van de **Structuurvisie** (zie figuur 2) vertoont een *'overgangszone groen – industrie en gradiënt in dichtheid bebouwing'* p. 28. Dit suggereert, net als bij de 'Stedenbouwkundige kaart', Plan MER (figuur 1) dat er een geleidelijk verloop van hoogte, dichtheid en zones van bebouwing plaatsvindt. Bij het PIP/Project-MER blijkt hier echter geenszins sprake van te zijn (zie later).

Figuur 5.2: Landschappelijke visiekaart Oostpolder

Figuur 2. Landschappelijke visiekaart Oostpolder, structuurvisie p. 28

Het **'Provinciaal Inpassingsplan en Project MER december 2023'.** Hiervoor wordt dus gesteld dat er **nader onderzoek** nodig is voor het: 'bepalen van (de bandbreedte van) de gewenste bouwhoogtes'. In de 'Bijlagen bij toelichting Provinciaal Inpassingsplan Bedrijventerrein Oostpolder ontwerp 06-12-2023' -> 'Bijlage 2 Stedenbouwkundige kader' wordt **voor het eerst** gewag gemaakt van bouwhoogtes, -zones en -percentages.

Het 'Stedenbouwkundige kader': 'Ruimtelijke inpassing ontwikkeling Oostpolder' (p.2) geeft aan: *'De stedenbouwkundige kaders dienen om zowel voldoende ontwikkelruimte te realiseren voor de beoogde functies als om een zorgvuldige ruimtelijke inpassing te realiseren, rekening houdend met de omliggende bebouwing en landschappen' Het uitgangspunt is: De dijk langs de Dijkweg beschermt voor een groot deel het zicht op de nieuwe ontwikkeling. Een maximale bouwhoogte wordt gehanteerd om te voorkomen dat de nieuwbouw zichtbaar is vanuit de woningen. Door de eerste bebouwingsstrook ten noorden van de bufferzone niet hoger te bouwen dan 15 meter, is de nieuwbouw grotendeels niet zichtbaar vanaf de begane grond van de bestaande woningen'*, zie figuur 3. Hier verschijnt voor het eerst de 15 meter bouwhoogte.

Figuur 3. Stedenbouwkundige kader, Ruimtelijke inpassing ontwikkeling Oostpolder (p. 2), POSADMAXWAN

Het 'Stedenbouwkundige kader' over 'Randvoorwaarden bebouwing' (p. 3) geeft aan dat *'De stedenbouwkundige kaders dienen ruimte te laten voor het beoogde ontwikkelprogramma. Op basis van een referentie studie (naar batterijfabrieken, zonnepanelenfabriek, datacenters, waterstoffabriek en machinefabriek) van elders gerealiseerde projecten, zijn de volgende kaders bepaald:*

- *Het beoogd programma is te ontwikkelen binnen een maximale bouwhoogte van 35 meter.*
- *Een deel van de functies blijft lager dan 15 meter. Dit geldt bijvoorbeeld voor bepaalde datacentra en ondersteunende functies (zoals kantoren, loodsen en entreegebouwen). Deze lagere bouwdelen kunnen worden ingezet om in een overgangszone te realiseren tussen het bedrijventerrein en het omliggende landschap en bebouwing.*
- *Een deel van de functies biedt mogelijkheden voor een getrapte opbouw in bouwhoogte. Om deze reden is gekozen voor een geleidelijke hoogteopbouw met een tussenhoogte van 25 meter'*

Op deze bladzijde wordt voor het eerst gewag gemaakt van twee andere bouwhoogtes nl. 25 en 35 meter. Deze hoogtes zijn gebaseerd op een 'referentiestudie'. Bestudering van de stukken en uit navraag bij de projectleiding Oostpolder blijkt dat bij de referentiestudie GEEN uitgebreid (en onderbouwd) onderzoek is uitgevoerd. In de gegeven voorbeelden is de hoogste bouwhoogte 27 meter. Waar komt dan de 35 meter bouwhoogte vandaan? Deskresearch wijst uit dat bouwhoogtes voor bedrijventerreinen in Nederland variëren tussen 10, 15, 20 en (bij uitzondering) 30 meter[1]. Een bouwhoogte van 35 meter geldt veel meer voor industrieterreinen.

Voor het waarderen van de bedrijvenkavels voor de Oostpolder heeft Fakton Valuation ook diverse referentiekavels betrokken. De 6 relevante kavels voor bedrijfsterreinen geven een bandbreedte aan van bouwhoogtes tussen de 15 en 25 meter (met in een enkel geval 'hoogteaccenten tot 40 meter') pp. 24-25. Ook deze referentiekavels geven dus **geen enkele onderbouwing voor de voorgestelde bebouwingshoogte van 35 meter** in de Oostpolder.

Tot slot geeft een door ons **uitgevoerde schouw van bedrijven/industrieterreinen langs de A7, A6 en A27** ook **geen enkel houvast** voor de voorgestelde bouwhoogte van 35 meter en bebouwingspercentages zoals gepresenteerd voor het bedrijventerrein Oostpolder.

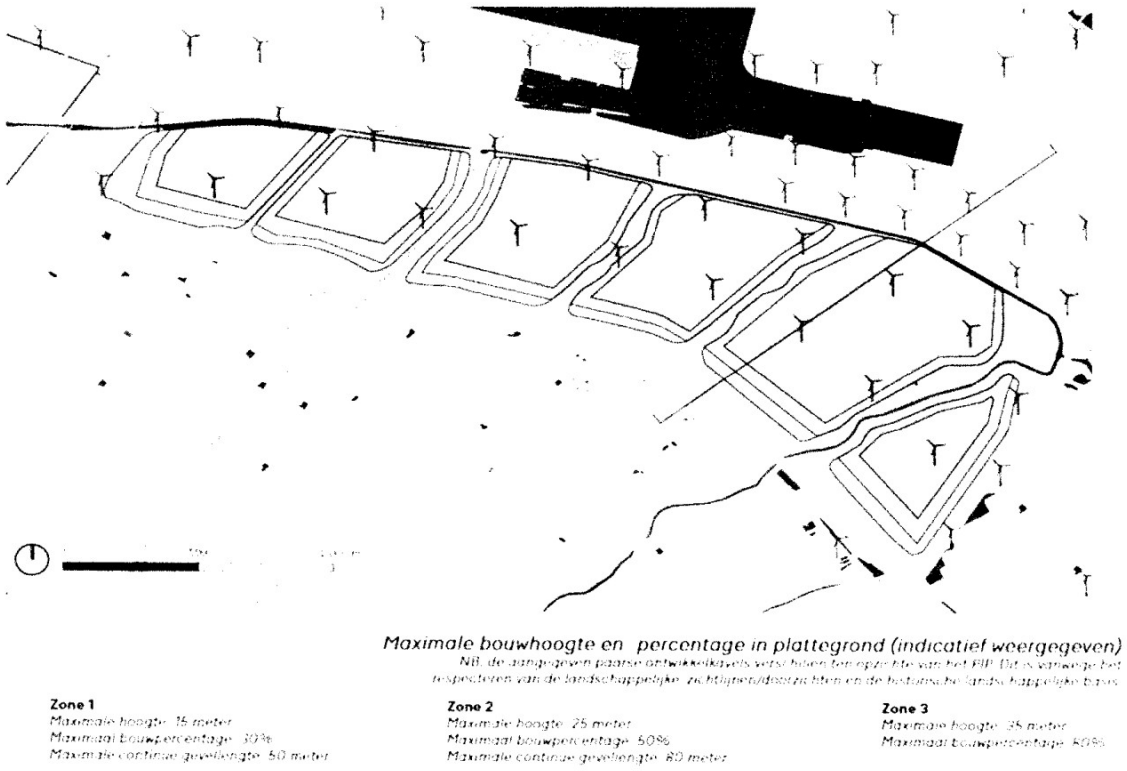
In het kaartje van figuur 4 uit het **'Stedenbouwkundige kader' over 'Kaders bouwhoogte en bouwpercentage ' (p. 4)** komen ook weer **nieuwe** gegevens tevoorschijn:

- Zone 1: Maximale hoogte: 15 meter, maximaal bouwpercentage: 30% en maximale continue gevellengte: 50 meter
- Zone 2: Maximale hoogte: 25 meter, maximaal bouwpercentage: 50% en maximale continue gevellengte: 80 meter
- Zone 3: Maximale hoogte: 35 meter, maximaal bouwpercentage: 80%. **N.B. Hier wordt geen maximale continue gevellengte genoemd!**

---

[1] Zie onder andere:

- https://www.planviewer.nl/imro/files/NL.IMRO.0905.bpbedrijventerrein-va01/r_NL.IMRO.0905.bpbedrijventerrein-va01_art05.html Geraadpleegd: 02-01-2024.
- https://www.planviewer.nl/imro/files/NL.IMRO.0703.GSBTBP-va01/t_NL.IMRO.0703.GSBTBP-va01_4.2.html#_4.2.5_Bouwhoogteenbebouwingspercentage Geraadpleegd: 02-01-2024.
- https://lokaleregelgeving.overheid.nl/CVDR338495 Geraadpleegd: 02-01-2024.
- https://ro-online.wijkbijduurstede.nl/NL.IMRO.0352.bptotbedrijventerr-va01/r_NL.IMRO.0352.bptotbedrijventerr-va01_2.3.html Geraadpleegd: 02-01-2024.
- https://www.duurzamebedrijventerreinen.nl/industrieterrein-of-bedrijventerrein/ Geraadpleegd: 02-01-2024.
- https://repository.officiele-overheidspublicaties.nl/externebijlagen/exb-2018-67875/currenttitem Geraadpleegd: 02-01-2024.

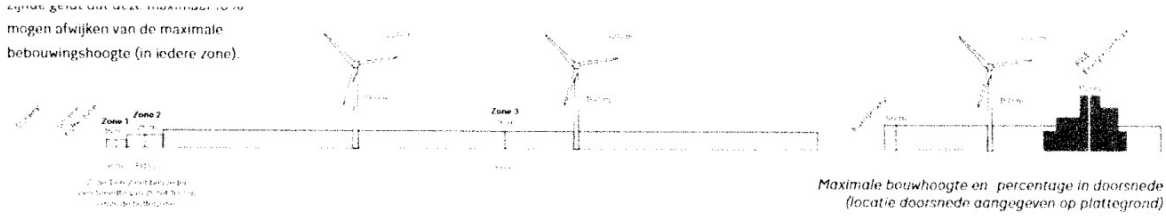

Figuur 4. Stedenbouwkundige kader, Ruimtelijke inpassing ontwikkeling Oostpolder (p. 4), POSADMAXWAN

Het meest opvallende in figuur4 is dat de zones 1 en 2 elk afzonderlijk 75 tot 100 meter beslaan. Dit is een **geheel nieuw gegeven**. Ook deze gegevens missen een onderbouwing voor de verschillende bouwpercentages en de maximale gevellengtes. In eerdergenoemd deskresearch naar bedrijventerreinen komen (veel) minder hoge bouwpercentages voor, zie bijvoorbeeld: https://www.planviewer.nl/imro/files/NL.IMRO.0905.bpbedrijventerrein-va01/r_NL.IMRO.0905.bpbedrijventerrein-va01_art05.html

Bij het hoge bouwpercentage van 80% bij zone 3 met een bouwhoogte van 35 meter en geen informatie over de maximale gevellengte, dringt zich het beeld op van een **industriële setting**.

Figuur 5 visualiseert de impact die bouwhoogtes en -breedtes van de zones hebben op de landschappelijke situatie.

Figuur 5. Stedenbouwkundige kader, Ruimtelijke inpassing ontwikkeling Oostpolder (p. 4), POSADMAXWAN

Zoals eerder genoemd, bedraagt de afstand vanaf de dijk (Oudeschip) tot aan de Kwelderweg (Eemshaven) zo'n 1,5 kilometer. De groen/blauwe zone beslaat zo'n 200 meter, zone 1 (hoogte 15 meter) tussen de 75 en 100 meter, zone 2 (hoogte 25 meter) ook tussen de 75 en 100 meter en **zone 3 (hoogte 35 meter) uit ruim 1000 meter!** Dit nu is een zeer massieve, industriële, bebouwing die het leeuwendeel van het bedrijventerrein Oostpolder beslaat. Dit staat **in schril contrast** tot de visualisering van de zones in de Stedenbouwkundige hoogtekaart (uit de Plan MER fase; zie figuur 1). Hieruit valt af te leiden dat elk van de 3 zones grofweg 400 meter beslaat (naast de 200 meter voor

de groen/blauwe zone). Uiteraard is het begrijpelijk dat een eerdere visualisatie nog geen definitief karakter had. Echter, zo'n pregnante afwijking tussen de eerste en de laatste visualisering is ten enenmale onbegrijpelijk en onacceptabel in het kader van de leefbaarheid in het gebied.

Eerder werd bij de toelichting op figuur 2 genoemd dat de bebouwingsstrook ten noorden van de bufferzone niet hoger te bouwen dan 15 meter de nieuwbouw grotendeels niet zichtbaar is vanaf de begane grond van de bestaande woningen. Echter, als de bouwhoogte van 25 meter reeds na ongeveer 75 à 100 meter na de 15 meter bouwhoogte begint en de bouwhoogte van 35 meter na ongeveer 75 à 100 meter van de bouwhoogte van 25 meter hoog begint, dan zijn deze laatste hoogtes wel degelijk zichtbaar vanaf de begane grond van de bestaande woningen. Bovendien heeft een dergelijke hoge, diepe en massieve bebouwing ook een grote impact op de beleving van de bredere visueel/ruimtelijke en landschappelijke omgeving. Dit blijkt ook overduidelijk uit de visualisaties die zijn opgenomen in het Deelrapport Landschap en Cultuurhistorie van de Project-MER.

Dringende adviezen Inrichting Oostpolder:

a. **Bouwhoogtes:** Hanteer de volgende maximale bouwhoogtes: zone 1: 10 meter, zone 2: 15/20 meter en zone 3: 20/25 meter. Deze hoogten zijn meer gangbaar voor bedrijventerreinen in Nederland. De hoogten worden gerekend vanaf het maaiveld. Indien meer bouwvolume nodig is, overweeg om deels onder de grond te bouwen. Dit laatste kan ook vanuit veiligheidsoverwegingen een optie zijn, bijv. bij calamiteit i.v.m. windmolens of externe dreiging (terrorisme e.d.). Overigens, Natuur en Milieu Federatie Groningen adviseert in haar zienswijze van 31 januari 2024 ook de hoogste bouwhoogte te beperken tot 25 meter en een hoogte van 35 meter alleen onder voorwaarden (via een afwijking) toe te staan.
b. **Bouwpercentage:** Hanteer een lager bouwpercentage dan 80% bij de hoogte van zone 3 en hanteer hier ook een maximale gevellengte (van bijvoorbeeld 80 meter). Op deze manier wordt de bouw niet zo massief.
c. **Zones:** Verdeel de zones 1, 2 en 3 meer evenwichtig, zoals in de figuren 1 en 2 zijn aangeduid. Stel zone 1 op ca. 400 meter, zone 2 op ca. 400 meter en zone 3 ook op ca. 400 meter.

N.B. De adviezen onder punten **a - c** zijn een logischer vervolg én invulling op eerdere visualisaties van de Plan-MER en Structuurvisie (zie figuren 1 en 2 hiervoor).

d. Groen/blauwe zones (zie ook bij 'Geluid' en 'Gezondheid')

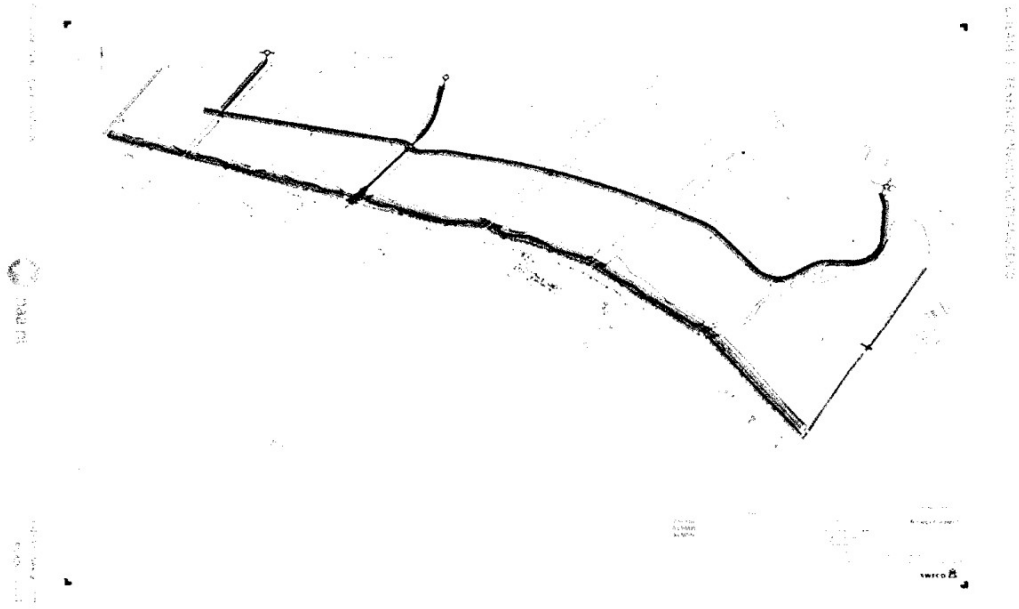
Het betreft hier: **1. Horizontale bufferzone langs de dijk** en **2. Verticale zones richting Eemshaven.**

Ad 1: Horizontale bufferzone langs de dijk

- Leg geen waterstofleidingen onder deze zone.
- Leg de PAWOZ elektriciteitsleiding bij voorkeur niet in deze zone. Sterke voorkeur heeft om deze leiding bij of naast de binnenbermsloot nabij de Kwelderweg in de Eemshaven of via een tunneltracé aan te leggen. Mocht dit toch niet anders kunnen, leg deze leiding dan aan de uiterste zijde van de groen/blauwe zone richting Eemshaven; niet langs de dijk of de Dijkweg. En leg deze leiding op een dusdanige diepte dat er geen beperkingen zijn t.a.v. het planten van hogere bomen, de toegankelijkheid en de recreatieve functie van de groen/blauwe zone.

Ad 2. Verticale zones richting Eemshaven

Figuur 6 geeft een tekening van de invulling van het plangebied Oostpolder (uit: Bijlage 04 Akoestisch onderzoek PIP Oostpolder, p. 60). Te zien is dat 3 verticale zones met groen en water in de midden doorsneden worden door een ontsluitingsweg.

Figuur 6. Tekening invulling plangebied, p. 60

De tweede van links is de N46 en wordt naar verwachting door een tunnel gesitueerd. De meest rechtse 'het Grote Tjariet' wordt niet doorkruist. De vraag is of deze 3 verticale zones die wel doorkruist worden wel over de hele lengte begaanbaar zijn voor wandelaars.

- Het dringende advies is om deze 3 verticale zones van begin tot eind bereikbaar te houden bijvoorbeeld door de ontsluitingsweg als viaduct uit te voeren. Mocht dit niet kunnen, dan zijn de noordelijke groen/blauwe gedeelten dus niet bereikbaar. Deze stroken kunnen dan net zo goed aan het bedrijventerrein worden toegevoegd. De groen/blauwe oppervlakte die daardoor verdwijnt zou dan aan andere groen/blauwe zones toegevoegd kunnen worden, bijvoorbeeld ter hoogte van Nooitgedacht bij het geplande TenneT-transformatorstation.
- De vraag is of er überhaupt wel veilig en ontspannen gewandeld kan worden in de 3 genoemde verticale zones. Dit gezien de veiligheidsrisico's door aanwezigheid van windmolens en bedrijfsgebouwen en -activiteiten. We geven daarom in overweging de 3 genoemde verticale groen/blauwe zones te laten vervallen en de oppervlakte die hierdoor vrijkomt als groen/blauwe recreatiezone **ten zuiden van of naast het dorp Oudeschip** te situeren.
- Belangrijk is uiteraard dat de toegezegde in totaal **160 hectare voor groen/blauwe zones** e.d. gehandhaafd blijft.

e. Windhinder: Wind kan hinder geven of zelfs gevaarlijk zijn. Windhinder treedt vooral op rond hoge gebouwen. De gemeente kan de gevolgen van windhinder beperken door regels aan bouwwerken te stellen in het omgevingsplan. Wij dringen aan op windonderzoek, conform NEN 8100 (en zo nodig maatregelen te treffen) in verband met veiligheids- en geluidsaspecten [2].

[2] https://iplo.nl/thema/windhinder/

NB De onder **a - e** genoemde adviezen hebben positieve effecten op: ruimtelijke, visuele, landschappelijke en cultuurhistorische aspecten. Ze kunnen echter ook bijdragen aan het verminderen van geluid- en lichtoverlast, omdat gebouwen verder van de bewoning staan en de bouwhoogtes minder hoog zijn.

f. Sluit (hyperscale) **datacenters** uit als mogelijke bestemming op het bedrijventerrein. De motie hierover van Groen Links is in de Statenvergadering Groningen d.d. 8 november 2023 in overgrote meerderheid aangenomen. Voer deze motie dus ook uit.

2. Geluid

De ontwikkeling van de Oostpolder en de geluidsproductie met betrekking tot industrielawaai moeten worden uitgevoerd binnen de reeds bestaande geluidszone rondom de Eemshaven. Dit is volgens de stukken behorende bij het PIP mogelijk omdat het huidige Eemshavengebied geluidsruimte heeft ingeleverd ten gunste van de ontwikkelingen in de Oostpolder.
In de stukken is niet terug te vinden waar het plangebied van de Eemshaven geluidsruimte heeft ingeleverd ten behoeve van de ontwikkeling van de Oostpolder. In het Geluidverdeelplan (28-11-2023/6559-GVP/NAA/jd/ft/11) wordt op pagina 15 verwezen naar Hoofdstuk 7 voor de uitleg hiervan. Dit hoofdstuk is niet gevonden in de fysieke documenten dan wel in de digitaal gepubliceerde stukken. Gelet hierop kunnen wij niet beoordelen hoe deze geluidsruimte vanuit de Eemshaven herverdeeld is over het totale gebied. Daarom kunnen we ook geen beoordeling maken of de voorgestelde hogere waarden op de juiste manier berekend zijn en dus juridisch kloppen in relatie tot de kavelbudgetten die aan de Oostpolder worden toegekend. Bovendien, kunnen we erop vertrouwen dat in de toekomst het 'ingeleverde geluid' in de Eemshaven niet alsnog later wordt gebruikt? Hoe wordt dat geborgd en hoe weten we of dat ook wordt gehandhaafd?
Tevens kunnen wij niet de juiste beoordeling maken hoe reëel de systematiek van geluidverdeelplan en de voorgestelde hogere waarde is ten opzichte van onze woningen gelegen nabij het plangebied.

Indien de Oostpolder tot ontwikkeling wordt gebracht heeft dit gevolgen voor de geluidsbelasting op geluidsgevoelige ruimten nabij of in het plangebied. In het geluidsrapport behorende bij het PIP van NAA wordt aangegeven dat er voor 120 woningen een (aangepaste) hogere waarde benodigd is. Tevens zal voor enkele woningen fysieke maatregelen getroffen moeten worden om het wettelijk vereiste binnen-niveau te kunnen garanderen. Dit heeft weer een inbreuk op de persoonlijke levenssfeer van de bewoners. In het kader van de gaswinningsproblematiek, eventueel uitgevoerde versterkingen (en reeds uitgevoerde subsidiemaatregelen) zijn bij een aantal woningen al diverse aanpassingen aan de woning aangebracht. Wij vragen ons tevens af of bepaalde woningen nog aangepast/geïsoleerd kunnen worden zonder dat het woongenot van bewoners op een onacceptabel niveau uitkomt.

Bovendien wordt er alleen maar gesproken over het wettelijk binnen-niveau dat de 35 dB(A) niet mag overschrijden. Bewoners van Oudeschip e.o. vertoeven echter vanaf het vroege voorjaar tot in de herfst vaak buiten rondom en in hun tuin. Met een cumulatief geluidsniveau van > 65 dB(A) op de gevel wordt het genot van het buitenleven ook ernstig verstoord. Daar komt nog bij dat het geluid van de windmolens nu al tot behoorlijke geluidsoverlast leidt. Ook de geluidstoename door bouwwerkzaamheden die wel een tiental jaren in beslag zullen nemen komen nog eens bovenop het reeds aanwezige geluid (ervaringen met de bouw van het Oostpolder Windpark en de aanleg van de 380 kV hoogspanningsleiding).

Wij vinden dat bij de bepaling van welke geluidswaarde acceptabel is vooral wordt uitgegaan wat **theoretisch en modelmatig** kan. Daarbij worden naar onze mening door u de maximale grenzen

opgezocht ten gunste van de industrie en ten nadele van de bewoners. Dit frustreert ons mateloos. We zien geen enkele beweging uwerzijds om ook maar enigszins aan de belangen van de bewoners tegemoet te komen.

Bij de start van het Oostpolderproject in april 2021 is steeds gesproken dat het project een voorbeeldproject zou worden van hoe grootschalige, complexe en samenhangende ontwikkelingen volgens een open planproces in goede harmonie met de omgeving kunnen worden gerealiseerd. De aanpak van het project zou anticiperen op de aanstaande omgevingswet. Daarnaast wordt veelvuldig gesproken dat bijvoorbeeld bij de bouw en installaties en aanpak van mitigerende maatregelen de zogenoemde Best Beschikbare Technieken (BBT) gebruikt zullen gaan worden.

Het bevreemdt ons in dit verband dat bij de geluidsmodellering niet geanticipeerd is op een ontwikkeling (BBT) die op het moment van inwerkingtreding van de Omgevingswet verplicht zou worden, namelijk het begrip 'Gezamenlijk geluid'. Het begrip 'cumulatief geluid' wordt namelijk vervangen door het begrip 'gezamenlijk geluid'. In artikel 3.38 (vaststellen geluidproductieplafond: beoordeling aanvaardbaarheid gecumuleerd geluid), tweede lid, Besluit kwaliteit leefomgeving (Bkl), staat de volgende omschrijving: "Het gecumuleerde geluid is het geluid door geluidbronsoorten en andere activiteiten tegelijk, opgeteld met correctie voor de verschillen in hinderlijkheid". Het Bkl – onderdeel van de Omgevingswet – bevat instructieregels voor de beoordeling van geluid op de gevels van een geluidgevoelig gebouw. Onderdeel hiervan is het bepalen van het gezamenlijke geluid. Bijlage I van het Bkl verwijst voor het begrip gezamenlijk geluid naar artikel 3.39. In het tweede lid staat dat het bij het **gezamenlijke geluid** gaat om "het geluid door geluidbronsoorten en andere activiteiten tegelijk, energetisch opgeteld zonder correctie voor de verschillen in hinderlijkheid." Bij het bepalen van het gezamenlijk geluid wordt dus niet gecorrigeerd voor verschillen in hinderlijkheid. Dat is een belangrijk verschil met gecumuleerd geluid[3]. Veelal betekent dit dat het dB(A) bij het hanteren van de nieuwe norm 'gezamenlijk geluid' enkele dB(A) hoger uit komt vergeleken met de oude norm 'cumulatief geluid'. Wij vinden dat u hiervoor de ogen niet mag sluiten. Pagina 39 van de PIP onder 'Beleidsregels in het PIP' vermeldt niet voor niets dat '(...) het **bevoegd gezag deze regels** (N.B. Dorpsbelangen: *ook t.a.v. geluid*) in de loop der tijd, aan de hand van nieuwe inzichten eventueel wat **kan bijstellen**'.

Dringende adviezen GELUID:

a. Handhaaf de bestaande Hogere Waarden Geluid (HWG) van veelal **maximaal 55 dB(A)** van 1992 resp. 2017 voor de 120 woningen in het plangebied. Deze bestaande hogere waarden zijn indertijd al ambitieus hoog en (uit navraag bij bewoners) geruisloos vastgesteld.
b. **Laat de in december 2023 aangekondigde HWG vervallen**.
c. Zorg dat er in de directe woonomgeving geen geluid intensieve gebouwen/industrieën komen.
d. Zorg ervoor dat geluidslawaai aan de bron wordt afgeschermd door BBT en isolatiemaatregelen.

3. Gezondheid

In het PIP en de Project-MER wordt de 'milieugezondheidskwaliteit' als zeer negatief beoordeeld. 'Er is een duidelijke toename te verwachten van het aantal ernstig gehinderden als gevolg van geluid. Hierdoor is er een kans op milieu gerelateerde gezondheidsverslechtering'. Opgemerkt moet worden dat het niet alleen om geluid gaat, maar ook straling van leidingen, windturbines e.d. effect hebben op de gezondheid. Ook

[3] https://www.lbpsight.nl/nieuws/gezamenlijk-geluid-maak-kennis-met-een-nieuw-begrip-in-de-omgevingswet/

leidt het gehele langdurige project tot psychosociale klachten als gevolg van frustratie, verdriet, onmacht e.d.

Dringende adviezen Gezondheid:

a. Onderzoek de plaatselijke situatie van bewoners die nu reeds gezondheidsklachten hebben. Voer gedegen en empathisch onderzoek, neem bewoners hierbij serieus en faciliteer in het vinden van oplossingen en bij het nemen van mitigerende maatregelen.
b. Kies ervoor om geen waterstofleiding en elektriciteitskabel(s) te leggen nabij woningen (bijvoorbeeld in de Groen/blauwe zone).

4. Licht

Het deelrapport licht beoordeelt de verstoring van de duisternis: **directe lichtinval** als 'verwaarloosbaar of neutraal effect'. De verstoring van de duisternis: **zichtbaarheid** wordt beoordeeld als 'sterke toename'. Pagina 20 van het rapport noemt een achttal aanbevolen mitigerende maatregelen. Wij vinden dit te vrijblijvend. Ook in de bestaande situatie hebben wij (te) vaak overlast van niet goed afgeschermde lichtbronnen, onnodig brandende verlichting e.d.

Dringende adviezen licht:

a. Schrijf voor dat de aanbevolen mitigerende maatregelen verplicht moeten worden ingevoerd. Zorg ook dat daarop wordt gehandhaafd.
b. Zorg ervoor dat bij gebouwen de hoogste verdiepingen, daar waar mogelijk, geen lichtuitstraling hebben.
c. Zorg ervoor dat hoofdstuk 8 'Duisternis' wordt uitgevoerd en nageleefd.

5. Veiligheid

In het besluit 'Veiligheidscontour Oostpolder' wordt verwezen naar de beleidsvisie externe veiligheid Oostpolder. Deze is echter nog niet beschikbaar en raadpleegbaar. Gelet hierop bestaat er nog steeds een mate van onzekerheid met betrekking tot de veiligheid richting de kwetsbare objecten (voornamelijk woningen) gelegen buiten het plangebied. Dit maakt het voor ons onmogelijk om hierop een adequate reactie te geven.

Waar wij nog wel dringende aandacht voor vragen zijn de veiligheidsaspecten bij het betreden van de verticale groen/blauwe zones van de Oostpolder; hoe zit het met de veiligheid a.g.v. windmolens en verkeer op het terrein?

Ook maken wij ons zorgen of en hoe de veiligheid gewaarborgd wordt bij de opslag en het vervoer van waterstof nabij onze woningen, zeker daar waar het gaat om het gebruik van ammoniak. Zie o.a.: https://www.rd.nl/artikel/1051851-rivm-wijst-op-risicos-stoffen-die-waterstof-vervoerbaar-maken en https://demaco-cryogenics.com/nl/blog/waterstoftransport-drie-energiedragers/

Verder ontbreekt het in de Eemshaven al decennia lang aan een adequate brand- en hulpverleningsorganisatie ter plekke. De noodzaak hiervan neemt nog meer toe door de uitbreiding van de Eemshaven met de Oostpolder.

Dringende adviezen Veiligheid:

a. Rondt de beleidsvisie externe veiligheid zo spoedig mogelijk af en heroverweeg dan of de veiligheidsaspecten afdoende zijn geborgd. Zo niet, tref adequate voorzieningen.
b. Beschouw nadrukkelijk de veiligheidsaspecten voor het betreden van het bedrijventerrein en tref adequate maatregelen (zie ook onder 'Groen/blauwe zones')
c. Onderzoek nadrukkelijk de risico's van het gebruik van ammoniak e.d. bij de opslag en vervoer van waterstof.
d. Richt z.s.m. een adequate brand- en hulpverleningsorganisatie op in de Eemshaven/Oostpolder. Een organisatie die ook deskundig is op het gebied van nieuwe ontwikkelingen zoals waterstofprocessen, batterij-industrie e.d.

6. Wegverkeer

De hoofdwegen die leiden van en naar de Oostpolder betreffen de N46 en N33. In de project-MER wordt onderbouwd dat deze wegen de verwachte toename in verkeersstromen ten behoeve van de Oostpolder wel kunnen dragen. De focus in de stukken liggen beduidend meer op de N46 dan op de N33. Onze observatie is dat verkeersstromen op de N33 te laag zijn ingeschat. Daarnaast vinden wij het vreemd dat de toekomstige verbreding van de N33 niet is meegenomen in de onderzoeken. Ook staat in de stukken genoemd dat de gemeente Het Hogeland nog steeds rekening houdt met de verdubbeling van de N46. Zowel in de gebruiksfase als tijdens de bouw neemt het wegverkeer, vooral vrachtverkeer, naar en van de Eemshaven/Oostpolder dus substantieel toe. Nu reeds hebben de woningen in en nabij de buurtschappen Koningsoord, Nooitgedacht en Polen behoorlijk last van het geluid van het (bouw)verkeer. Wij vinden dat er een te rooskleurig beeld wordt geschapen van de hinder van geluid en de verslechterende luchtkwaliteit.

Dringende adviezen Wegverkeer

a. Onderzoek alsnog de (mogelijke) effecten van de verdubbeling van de N33 op verkeersintensiteit en uitstoot.
b. Her-bereken de verkeersaantallen op de N33, de geluidshinder en CO2 uitstoot en neem zonodig mitigerende maatregelen.
c. Maak duidelijk of verdubbeling van de N46 reëel te verwachten is de komende jaren.

7. Overlast bouwfase

De bouwfase zal gemakkelijk 10 jaar in beslag gaan nemen. Wij zijn zeer bezorgd over een aanmerkelijke geluidstoename door o.a. heien, intrillen damwanden, werkverkeer, alsmede de lichttoename bij bouwwerkzaamheden. Wij schrikken enorm van de absurd hoge cumulatieve geluidswaarden van de diverse werkzaamheden: realisatie waterbergingen: LWcum = 110 dB(A); ophogen terrein: LWcum = 111 dB(A); aanbrengen verharding: LWcum = 108 dB(A); bouw – aanbrengen fundering (heiwerkzaamheden): LWcum = 125 dB(A) en bouw – storten beton: LWcum = 111 dB(A) (Uit: Deelrapport Geluid en Trillingen – aanlegfase pp. 15-16). Hoe moeten wij deze geluidsnormen plaatsen gelet op onze leefbaarheid?

Verder maken wij ons zorgen over de grote toename van het tijdelijke werkverkeer en de risico's van sluipverkeer over secundaire wegen en in de bebouwde kom.

Dringende adviezen overlast bouwfase

a. De MER Oostpolder, Deelrapport Geluid en Trillingen – aanlegfase, pp. 22-23 geeft een opsomming van voorbeelden van mitigerende maatregelen bij 'Geluid- en trillingbelasting door bouwwerkzaamheden'. Wij dringen erop aan dat u alle mitigerende maatregelen treft die genoemd zijn om daarmee het geluids- en trillingsniveau te minimaliseren ten gunste van de bewoners.
b. Schrijf voor dat de aanbevolen mitigerende maatregelen die genoemd zijn onder **'Licht'** (bij de gebruiksfase) ook verplicht moeten worden ingevoerd tijdens de bouwfase. Zorg ook dat daarop wordt gehandhaafd.
c. Waarborg dat het vele bouwverkeer, zoals voorgeschreven, alleen via de N33, de N46 en de Kwelderweg naar de Oostpolder rijdt. Neem stringente maatregelen, bijvoorbeeld door borden dat bouwverkeer niet via de Dijkweg, Polen, Buitenweg, Derk Luddesweg, Toppinga'sweg, Bruiningsweg, Klaas Wiersumsweg, Oostpolderweg, Tweehuizerweg, EGD-Weg, Lage Trijnweg e.d. rijdt en **handhaaf hierop**.

8. Exploitatieplan

De begroting van het exploitatieplan roept diverse vragen op:

- Waarom is er een begroting met en zonder twee datacenters opgenomen? De begroting zonder datacenters komt ca. € 8,8 miljoen lager uit. De raad van de gemeente Het Hogeland moet nog een besluit nemen over de motie van Groen Links om geen datacenters in het PIP op te nemen. Kan het kostenplaatje een argument zijn om toch voor datacenters te kiezen? Overigens: er wordt nog al eens aangegeven dat als er geen datacenters in de Oostpolder komen, er een teveel elektriciteit van wind op zee dreigt (info TenneT). Een reden om toch datacenters te vestigen, aldus zegslieden. Dit laatste bestrijden wij, er kan ook gekozen worden minder windmolens op zee te plaatsen (is zelf ook door TenneT aangegeven) en/of de opgewekte energie om te zetten in waterstof, dan wel elektriciteit te bestemmen voor bewoners om zo 'van het gas af te gaan'.
- In de begroting is een fors bedrag van ca. € 10,8 miljoen gereserveerd voor 'geluidsisolatie bestaande woningen'. In het kader van een leefbaarheidsfonds (PAWOZ) en een fonds Eemshaven+ (gekoppeld aan het programma 'Nei Begun') zijn ook forse bedragen aan isolatiemaatregelen opgenomen. Wij hebben de indruk dat deze drie isolatie-stromen/fondsen doubleren. In ieder geval vertroebelen ze een helder beeld waaruit welke isolatiemaatregelen worden bekostigd. Overigens: zulke forse isolatiemaatregelen tasten de inrichting en het gebruik van veelal bestaande, kleinere woningen ernstig aan. De vraag is dus hoe reëel het scala aan isolatietoepassingen is.
- Het bedrag voortvloeiend uit de 'planschaderisicoinventarisatie'' roept vragen op. Hoe kunnen in dit stadium van het project al inschattingen worden gedaan van per woning toe te kennen planschade bedragen? Overigens met een bandbreedte van een 'worst case' tot een 'best case' situatie (deze benaming is ook wel wat tendentieus, immers wat 'worst case' voor de overheid is, is 'best case'' voor de bewoner). Ook rijst de vraag waarop worden deze bedragen gebaseerd? Het is toch nog volstrekt onbekend wat voor bedrijven op welke plek komen? Of is de voorgenomen verhoging van de dB(A) gevelwaarde (a.g.v. de Ontwerp-beschikking 'Hogere Waarde Geluid') hier als uitgangspunt genomen? Spelen persoonlijke belevingsfactoren e.d. geen rol bij de bepaling van de hoogte van een planschadebedrag?
- Voor 'Planschade windmolens' is een bedrag opgenomen van ruim € 8 miljoen. Dit bedrag is bijna 27 keer zo hoog als het planschadebedrag voor burgers. Daarmee staan beide bedragen in schril contrast tot elkaar!

- Waar staan in de begroting de kosten voor de vangnetregeling? Overigens: door de nu voorliggende plannen t.a.v. onder andere de Hogere Waarden Geluid en de zeer massieve bebouwing (qua hoogte, diepte en %) van de Oostpolder, staat de leefbaarheid van Oudeschip en omstreken zwaar ter discussie. Veel bewoners hebben er geen enkel vertrouwen meer in dat zij thuis met plezier kunnen wonen en recreëren. Daarbij komt nog dat er ons inziens (maar ook door politieke partijen) een volstrekt onvoldoende vangnetregeling is vastgesteld. Er is dus alle reden om een reële en meer royale vangnet/uitkoopregeling van kracht te laten worden. Een regeling die omwonenden in staat stelt een vergelijkbare woning elders te kopen en daarom rekening houdt met evt. waardedaling, kosten koper en verhuiskosten.

9. Participatie bewoners

Bij het bespreken van de stukken over de Oostpolder in Provinciale Staten van Groningen in oktober 2023 en bij de besluitvorming hierover in de Statenvergadering van 8 november 2023, is door menige fractie in PS vastgesteld dat de bewonersparticipatie tot dusver veelal éénrichtingverkeer was geweest. De goedkeuring van de structuurvisie Oostpolder was onder voorwaarde dat de participatie van en communicatie met de bewoners en hun vertegenwoordigers (dorpsbelangen Oudeschip en Spijk i.c. Bewoners Belangen Eerst [BBE]-Oostpolder) substantieel verbeterd moest worden.
Zo is afgesproken dat vooraf participatie momenten met BBE op inhoud en vorm zouden worden besproken, er notulen/afsprakenlijsten van sessies werden gemaakt en dat bijeenkomsten zouden worden gelivestreamd. Ook is besloten dat er op regelmatige basis bestuurlijke afstemming met de gedeputeerde, de wethouder en de BBE zou plaatsvinden.

BBE heeft vanaf haar oprichting in april 2023 al bij de projectleiding en bestuurders benadrukt vroegtijdig bij inhoudelijk zaken betrokken te willen worden en niet alleen op formele momenten d.m.v. zienswijzen inbreng te kunnen leveren. Het gaat hierbij dan bijvoorbeeld over: het beperken van de overlast, compensatie omwonenden, duidelijk spelregels (o.a. minimale afstand, bouwhoogtes, groen/blauwe zone), zie: https://www.bbe-oostpolder.nl/

Tot onze grote teleurstelling zijn wij rond 21 december 2023 weer overvallen door gedetailleerde informatie o.a. over Hogere Waarden Geluid en de inrichting van de Oostpolder qua bouwhoogtes, -zones, percentages en de inrichting van de groen/blauwe zone. Niet eerder was hierover ook maar iets te vinden in de eerdere -uitgebreide- documentatie. Ook op informatieavonden en in diverse overleggen met bestuurders en ambtelijke vertegenwoordigers van de projectgroep Oostpolder is hier met geen woord over gerept. Terwijl overduidelijk bekend is dat bewoners, i.c. BBE-Oostpolder hier (zeker vanaf 13 april 2023) steeds aandacht voor vroegen en hierover afspraken wilden maken. De door POSADMAXWAN gepresenteerde informatie in hun 'Stedenbouwkundige kader' over 'Ruimtelijke inpassing ontwikkeling Oostpolder' (p. 2) 'Randvoorwaarden bebouwing' (p. 3) en 'Kaders bouwhoogte en bouwpercentage'' (p. 4) voelen we dan ook als een overval. Vooral omdat in andere documenten (o.a. 'Taxatie uitgifteprijzen bedrijfskavels Oostpolder, 4-12-2023) ook wordt genoemd (p. 208 [i.c. p.13 van het rapport]) dat een conceptversie van het PIP reeds op 9 november jl. beschikbaar was voor betrokkenen voor overleg en input voor bepaling van o.a. taxatieprijzen. Ook heeft de projectgroep Oostpolder rond november 2023 'Ter voorbereiding op de vaststelling van het Provinciaal Inpassingsplan Bedrijventerrein Oostpolder het plan voor een overlegreactie toegestuurd aan diverse betrokkenen, het zogeheten vooroverleg. Dit conform artikel 3.1.1 van het Besluit ruimtelijke ordening' (p. 1 van bijlage 22 Reactienota vooroverleg. Zeven instanties hebben hier

gehoor aan gegeven. We moeten helaas constateren dat dorpsbelangen Oudeschip en Spijk i.c. BBE-Oostpolder hiervoor niet zijn uitgenodigd.

N.B. Artikel 3.1.1, lid 1 Besluit ruimtelijke ordening laat wel degelijk ruimte om ook overleg te plegen met 'diensten (...) die belast zijn met de behartiging van belangen'. Het is in het kader van het **'open planproces'** een gemiste kans om de dorpsbelangen van Oudeschip en Spijk, i.c. BBE-Oostpolder niet uit nodigen bij dit vooroverleg. Dit geldt ook voor het niet beschikbaar stellen van de conceptversie van het PIP op 9 november jl. (zie eerder). De bewonersbelangen kunnen nu pas (opnieuw) achteraf, door middel van zienswijzen, worden ingebracht. **Zeer teleurstellend!**

Dorpsbelangen Oudeschip en Spijk i.c. BBE-Oostpolder, steken heel veel tijd en energie in de dialoog gaande houden met de bewoners, de bestuurders en de projectgroep Oostpolder. Door de Projectgroep Oostpolder worden o.a. veel externe adviseurs ingeschakeld om allerhande onderzoeken te verrichten. Hier zijn ettelijke miljoenen euro's mee gemoeid. Het valt ons dan ook zeer rauw op het dak dat wij geen gehoor vonden bij het bestuur voor de aanvraag van een (zeer bescheiden) eigen budget om ons professioneel en onafhankelijk te laten adviseren over bijvoorbeeld bestuurlijk/juridische aangelegenheden. In onze optiek zou dat prima passen bij de invulling van een echt 'Open Planproces' en het serieus nemen van de belangen van bewoners (vertegenwoordigers).

Dringende adviezen participatie bewoners

a. Maak serieus werk van het vroegtijdig betrekken en betrokken houden van bewoners en hun representanten. Stel ze in staat om proactief, in plaats van reactief (d.m.v. zienswijzen) hun belangen in te brengen.
b. Neem bewoners (en hun representanten) serieus. Stel de legitimiteit van een vertegenwoordiging van bewoners (zoals Dorpsbelangen Oudeschip en Spijk, i.c. BBE-Oostpolder) niet telkens ter discussie en ga op een integere en empathische wijze om met bewoners en hun representanten.
c. Stel alsnog op korte termijn aan BBE-Oostpolder -kosteloos- onafhankelijke expertise beschikbaar (bij voorkeur door middel van een eigen budget) om adviezen te verkrijgen over bijvoorbeeld bestuurlijk/juridische aangelegenheden.

Tot slot: Momenteel komen diverse geldstromen vrij om te investeren in de leefbaarheid van het Eemshavengebied. Zo zijn er het Leefbaarheidsfonds van PAWOZ, het Eemshaven+ fonds (voortvloeiend uit het aardbevingsschade budget 'Nij Begun') en zeer recent extra gelden beschikbaar gesteld door het demissionaire kabinet voor vier Regio Deals (waaronder Het Hogeland). De 'schepen met geld' liggen dus in de Eemshaven te wachten! Uiteraard is het mooi dat er ruime financiële middelen vrijkomen. Echter, ze mogen geen dekmantel zijn voor de leefbaarheid van Oudeschip e.o.

Oftewel: als u onverkort vasthoudt aan de nu voorliggende plannen voor de Oostpolder, qua Hogere Waarden Geluid en de industriële inrichting van het bedrijventerrein, dan draait u daarmee de leefbaarheid en het bestaansrecht van Oudeschip e.o. de nek om!

Wij eindigen met een millennia-oude wijsheid c.q. advies voor bestuurders en betrokkenen bij het Oostpolderproject:

Beter ten halve gekeerd dan ten hele verdwaald ...

Naam: [redacted] Dorpsbelangen Spijk / [redacted] adviseur Dorpsbelangen Spijk

Adres: [redacted]

Postcode + woonplaats: [redacted]

E-mailadres: [redacted]@hotmail.nl

Telefoonnr.: [redacted]

Datum: 13-02-2024

Handtekening: [redacted] / [redacted]

[redacted]

[redacted] secretaris stichting Dorpsbelangen Spijk

U kunt dit formulier opsturen per mail of per post:

Provincie Groningen

t.a.v. Projectorganisatie Oostpolder - P. Wetterauw

Postbus 610

9700 AP Groningen

oostpolder@provinciegroningen.nl

Zienswijze documenten gebiedsontwikkeling Oostpolder

Wilt u hieronder aangeven op welk document uw reactie van toepassing is:

☐ Ontwerp Provinciaal Inpassingsplan Oostpolder

☐ Project-MER Oostpolder

X Ontwerp Exploitatieplan Oostpolder

☐ Ontwerpbesluit Veiligheidscontour

Zienswijze

Taxatierapport inbrengwaarden Oostpolder

Grond wordt te laag gewaardeerd:

Doordat de provincie een bedrijventerrein wil vestigen wordt de kans zeer waarschijnlijk ontnomen om na de huidige vergunning voor exploitatie van het windpark een nieuwe vergunning te verkrijgen.

Tegen de tijd dat men vervangende grond kan/wil aankopen zullen de prijzen voor akkerbouwgrond door schaarste veel hoger zijn.

De kans is groot dat er geen vervangende grond beschikbaar zal zijn en een agrarisch inkomen zal daardoor onder druk komen te staan.

De Oostpolder is een uniek gebied met veel ruimte wat gewaardeerd moet worden.

Zienswijze documenten gebiedsontwikkeling Oostpolder

Naam: [redacted]

Adres: [redacted]

Postcode + woonplaats [redacted]

E-mailadres: [redacted]

Telefoonnr.: [redacted]

Datum: 31-01-2024

Handtekening: [redacted]

U kunt dit formulier opsturen per mail of per post:
Provincie Groningen
t.a.v. Projectorganisatie Oostpolder - [redacted]
Postbus 610
9700 AP Groningen

oostpolder@provinciegroningen.nl

OOSTPOLDER

Veiligheidsregio
Groningen

Gedeputeerde Staten van Groningen,
[redacted] team Programma- en Projectondersteuning
Postbus 610
9700 AP Groningen

Datum:	29 januari 2024	**Onze referentie:**	Z/23/053716
Aantal bijlagen:	-	**Uw referentie:**	-
Behandeld door:	[redacted]	**Sector/dienst**	Risicobeheersing
Telefoon:	[redacted]	**Team:**	Specialistisch advies
Email:	[redacted]@VRGroningen.nl		

Onderwerp: Zienswijze ontwerp PIP Bedrijventerrein Oostpolder

Geachte Gedeputeerde Staten,

Op 12 december 2023 hebben Gedeputeerde Staten van Groningen het ontwerp Provinciaal Inpassingsplan Bedrijventerrein Oostpolder en bijbehorend Project-MER (milieueffectrapportage), het ontwerp Exploitatieplan Oostpolder en het ontwerp besluit Veiligheidscontour Oostpolder met de bij de daarbij behorende bijlagen vastgesteld en vrijgegeven voor terinzagelegging. Ingevolge artikel 3.1.1 van het Besluit ruimtelijke ordening adviseren wij u op dit plan. Daarnaast adviseren wij u op basis van Wet veiligheidsregio's artikelen 2 en 3 over de brandweerzorg binnen het plangebied. De bevindingen en adviezen staan hieronder.

Advies Veiligheidsregio Groningen
Veiligheidsregio Groningen geeft u ten aanzien van de voorgenomen besluiten advies:
- Ontwerp PIP Bedrijventerrein Oostpolder
- Ontwerp besluit Veiligheidscontour Oostpolder

Onze adviezen op deze besluiten vindt u onderstaand.

Adres: Sontweg 10, 9723 AT Groningen
Postadres: Postbus 66, 9700 AB Groningen
Telefoon: 088 162 5000
Mail: info@vrgroningen.nl
Website: veiligheidsregiogroningen.nl

Veiligheidsregio Groningen

Onderwerp Zienswijze ontwerp PIP Bedrijventerrein Oostpolder

Ontwerp PIP Bedrijventerrein Oostpolder

In het eerder opgestelde Ruimtelijk Kwaliteitskader (RKK) Oostpolder staat een Zorgvuldige ruimtelijke inpassing en ruimtelijke kwaliteit centraal. In het RKK is dat o.a. verwoord in §3.1 Ambities: '2. Geluidsarme en extern veilige ontwikkeling op het bedrijventerrein.' Daarnaast komt veiligheid terug in §3.4 Uitdagingen voor bedrijven: 'De bedrijven die zich in de Oostpolder gaan vestigen, krijgen te maken met een aantal uitdagingen, zoals: Minimaliseren van de milieu-impact en beperken van de externe veiligheidscontouren van bedrijfsmatige activiteiten.'

Het Ruimtelijk Kwaliteitskader Oostpolder is het kader voor het nu voorliggende PIP. De daarin verwoorde 'Zorgvuldige ruimtelijke inpassing' is vertaald in de juridische regels van dit PIP. Ten aanzien van deze regels de volgende adviezen.

Art 1.18 Functionele binding

Ten aanzien van de 'functionele binding' het volgende. Deze definitie geeft ook de mogelijkheid dat ondersteunende diensten, zoals bijvoorbeeld (zelfstandige) horecavoorzieningen, gemak services, contractors, verhuurbedrijven en (personeels) uitzendbureaus zich in het gebied kunnen vestigen. Dit vinden wij onwenselijk. In het PIP wordt namelijk ook de mogelijk gegeven voor de vestiging van activiteiten met opslag en gebruik van grote hoeveelheden gevaarlijke stoffen. Het terugdringen van personen die niet noodzakelijkerwijze in dit gebied moeten verblijven, moet de prioriteit hebben.
Veiligheidsregio Groningen adviseert de definitie van de functionele binding aan te scherpen en alleen die activiteiten en functies in het gebied toe te staan die een directe relatie met de productieactiviteiten hebben.
Een andere mogelijkheid is dat een specifiek deelgebied voor deze ondersteunende diensten wordt aangewezen, dat gevrijwaard blijft van risico's.

Artikel 3 Bedrijventerrein - Industrie

In Bijlage 1 Bedrijvenlijst Oostpolder staan de toegestane bedrijfscategorieën. Wij willen voorkomen dat sprake is van een onnodige concentratie van werknemers in de buurt van risicovolle activiteiten. Het toestaan van bedrijfscategorieën waarbij de functionele binding met de Oostpolder in alle redelijkheid niet te leggen is, zouden hier dan geen plek moeten kunnen krijgen.
Veiligheidsregio Groningen adviseert in verband met het tegengaan van risico's bedrijfscategorieën uit te sluiten waarvan in alle redelijkheid geen functionele binding met de Oostpolder te voorzien is, zoals bijvoorbeeld:
62.01 Ontwikkelen, produceren en uitgeven van software
62.02 Advisering en ondersteuning op het gebied van informatietechnologie

3.1 Bestemmingsomschrijving

Onder het kopje 'In de bestemming zijn niet begrepen' worden functies en activiteiten uitgesloten.

Het terugdringen van personen die niet noodzakelijkerwijze in dit gebied moeten verblijven, is van belang voor het tegengaan van onnodige concentratie van potentiële slachtoffers.
Veiligheidsregio Groningen adviseert volgende risico-ontvanger toe te voegen aan de bestemmingen die niet zijn inbegrepen: Logies en andere vormen van slaapvoorzieningen, Functies voor groepen verminderd zelfredzame personen en Ondersteunende diensten die niet noodzakelijkerwijze in dit gebied moeten komen zoals (zelfstandige) horecavoorzieningen, gemak services, (onder)aannemers, contactors, verhuurbedrijven en (personeels) uitzendbureaus.

Voor het toekomstige gebruik van de boerderij aan de Dijkweg 2 op de lange(re) termijn, zijn meerdere plannen de revue gepasseerd, waaronder recreatief en educatief gebruik. Recreatieve en/of educatief

gebruik van deze boerderij verhoudt zich niet tot het terugdringen van personen die niet noodzakelijkerwijze in dit gebied moeten verblijven.
Veiligheidsregio Groningen adviseert het uitsluiten van recreatieve en educatieve voorzieningen in verband het tegengaan van onnodige aanwezigheid van personen.

3.3 Nadere eisen
Deze regel gaat over de mogelijkheid dat bevoegd gezag nadere eisen kan stellen. Voor de externe veiligheid is deze mogelijkheid alleen gegeven voor de veiligheid van personen in (beperkt) kwetsbare objecten. Ons inziens is het belangrijk ook nadere eisen te kunnen stellen ten aanzien van risicovolle bedrijven en risicovolle activiteiten.
Veiligheidsregio Groningen adviseert op te nemen dat nadere eisen gesteld kunnen worden aan risicovolle bedrijven en risicovolle activiteiten.

3.4 Afwijken van de bouwregels
In deze regel wordt de mogelijkheid gegeven voor het bouwen van gebouwen af te wijken van de afstand van 4 meter van een gebouw tot een bouwperceelgrens. Deze afstand is ook van belang voor de bereikbaarheid van gebouwen voor de brandweer. Wij zien afwijking van deze afstand als ongewenst in alle omstandigheden.
Veiligheidsregio Groningen adviseert deze afwijkingsmogelijkheid te laten vervallen in verband met de bereikbaarheid en bestrijdbaarheid van branden in gebouwen door de brandweer.

3.5 Specifieke gebruiksregels
In deze regels wordt aangegeven wat gerekend wordt tot strijdig gebruik.

Lid b. risicovolle activiteiten binnen de aanduiding 'specifieke vorm van bedrijventerrein - risicovolle activiteiten uitgesloten' (sbt-rau).
De aanduiding (sbt-rau) ligt maar ten dele over de meest zuidoostelijk gelegen kavel (met de aanduiding 'specifieke vorm van bedrijventerrein - hoogspanningsstation'). Op het andere deel van deze kavel zijn risicovolle inrichtingen dus toegestaan. Vanwege het (inter-)nationale belang van het verwachte hoogspanningsstation (vitale infrastructuur) is het belangrijk dat deze beschermd wordt tegen de effecten van een ongeval met gevaarlijke stoffen. Het uitsluiten van risicovolle inrichtingen op deze gehele kavel is daarom van belang. Een logische wijze om dit te regelen is dat de gehele kavel op de verbeelding de functieaanduiding (sbt-rau) krijgt.
Veiligheidsregio Groningen adviseert vanwege de bescherming van het hoogspanningsstation op de gehele zuidoostelijk kavel de functieaanduiding (sbt-rau) toe te passen.

Lid d. grootschalige opslag van waterstof.
In dit PIP wordt geen definitie gegeven van 'grootschalige opslag'. De opslag van waterstof kan grote risicocontouren hebben. Daarom is het in het kader van deze risico's belangrijk vanaf aan te geven wanneer deze activiteit als grootschalige opslag van waterstof wordt gezien. In deze bepaling zijn voor ons de risicocontouren naar de omgeving leidend.
Veiligheidsregio Groningen adviseert om grootschalige opslag zo te definiëren dat dit niet leidt tot onevenredige risico buiten de bouwkavel.

Lid g. nachtverblijf, anders dan noodzakelijk voor aan het industrieterrein gerelateerde activiteiten.
De term Nachtverblijf is niet gedefinieerd in de begrippen. Het terugdringen van personen die niet noodzakelijkerwijze in dit gebied moeten verblijven, is van belang voor het tegengaan van onnodige risico's. Daarbij zijn slapende personen minder zelfredzaam. We zien het dan ook als prioriteit om elke vorm van nacht- en slaapverblijf in de Oostpolder te voorkomen. Al zal in enkele gevallen dit noodzakelijk

blijven in geval van bijvoorbeeld een operator die direct ter plaatse moet zijn in geval van een ongewoon voorval.
Veiligheidsregio Groningen adviseert het begrip nachtverblijf te definiëren in de begrippen.

In het PIP Oostpolder zijn bedrijven met grote(re) opslagen van toxische vloeistoffen en gassen niet uitgesloten. Dit betreft bijvoorbeeld chloor- en ammoniakopslagen. De effectcontouren van deze stoffen reiken tot meerdere kilometers en liggen daarmee tot over de gehele Oostpolder en Eemshaven. Vanwege de vestigingsmogelijkheden van arbeidsintensieve bedrijven op de Oostpolder geeft dit significante risico Daarnaast vraagt een toxisch incident om snel en grootschalig repressief optreden van de brandweer. De beschikbare repressieve voorzieningen van de brandweer zijn echter niet in staat een calamiteit met deze omvang tijdig te bestrijden.
Veiligheidsregio Groningen adviseert, in verband met het tegengaan van grootschalige en onbestrijdbare risico's, een expliciete bestuurlijk keuze te maken over bedrijven met grote(re) opslagen van toxische vloeistoffen en gassen. Daarbij zien wij 3 opties:

- *deze activiteiten hier geheel niet toe te staan;*
- *maatregelen aan de bron (activiteit) om het risico zodanig te beperken dat dit geen significant risico voor de omgeving oplevert; en/of*
- *accepteren van het restrisico op dodelijke en gewonde slachtoffers.*

Veiligheidsregio Groningen adviseert u in te zetten op de eerste 2 maatregelen.

3.6.2 risicovolle activiteiten en kwetsbare objecten
In regels 3.6.2 wordt geregeld dat voorwaarden gesteld 'kunnen' worden, waarbij de Beleidsregel Externe veiligheid Oostpolder wordt betrokken.

Beleidsregels hebben niet de juridische hardheid die echte planregels wel hebben. Van de Beleidsregel EV kan binnenplans, en daarmee bijvoorbeeld zonder advies van VR, afgeweken worden.
Veiligheidsregio Groningen adviseert niet te werken met beleidsregels maar met juridische regels. Beleidsregels geven geen solide juridische basis om de afdwingbaarheid en uitvoering van noodzakelijke veiligheidsverhogende maatregelen te borgen.

Daarnaast is in onze ogen het stellen van voorwaarden en het betrekken van de Beleidsregel Externe veiligheid Oostpolder een *noodzakelijkheid*, teneinde invulling te geven aan de Zorgvuldige ruimtelijke inpassing en ruimtelijke kwaliteit uit het Ruimtelijk Kwaliteitskader Oostpolder. Door deze beleidsregel niet verplicht te stellen in de regels, wordt niet geborgd dat deze beleidsregel toegepast wordt en is niet geborgd dat sprake is van een Zorgvuldige ruimtelijke inpassing en ruimtelijke kwaliteit.
Veiligheidsregio Groningen adviseert het verplicht stellen van de Beleidsregel Externe veiligheid Oostpolder bij het Afwijken van de gebruiksregels.

De Beleidsregel Externe Veiligheid Oostpolder is de onderbouwing en legitimering van de regels voor afwijking in 3.6.2 van dit PIP. Deze beleidsregel is daarmee een noodzakelijkheid om een Zorgvuldige ruimtelijke inpassing en ruimtelijke kwaliteit te bereiken bij 1) het toelaten van het plaatsgebonden risico 10^{-6} buiten het eigen bouwperceel, 2) risicovolle activiteiten in het aanduidingsgebied 'specifieke vorm van bedrijventerrein – risicovolle activiteiten uitgesloten' en 3) het toelaten van kwetsbare objecten. Dit is hetgeen gedurende het proces het 'slim ontwerpen' is genoemd. Ook is de onderbouwing van het instellen van de veiligheidszone art. 14 Bevi gebaseerd op de beleidsregel. Daarnaast is deze beleidsregel noodzakelijk om te komen tot verantwoorde (ruimtelijke) keuzes en risico's die afgestemd zijn op de repressieve capaciteit van de brandweer.

Onderwerp Zienswijze ontwerp PIP Bedrijventerrein Oostpolder

De Beleidsregel Externe veiligheid Oostpolder is echter nog niet opgesteld (en geen onderdeel van het voorliggende besluit). Deze nog op te stellen beleidsregel is echter wél de basis waarop de afwijkingsmogelijkheden in 3.6.2 gebaseerd zijn.
Doordat deze beleidsregel nog niet is opgesteld, is er nog geen zicht op wat die beleidsregel gaat regelen, of en hoeveel veiligheidswinst behaald kan worden, of daarmee de beoogde veiligheid wordt gehaald en of de daarbij horende risico's zijn afgestemd op de repressieve capaciteit van de brandweer. De beleidsregel voor het 'Afwijken van de gebruiksregels: 3.6.2 risicovolle activiteiten en kwetsbare objecten' is nu een lege huls.
Veiligheidsregio Groningen adviseert de beleidsregel uit te werken in samenwerking met Veiligheidsregio Groningen.
Daarnaast moeten we constateren dat de veiligheid op basis van de nu voorliggende regels niet te garanderen is en is ons standpunt formeel is dat de regel 'Afwijken van de gebruiksregels: 3.6.2 risicovolle activiteiten en kwetsbare objecten' weggelaten moet worden.

Met de energietransitie wordt voorzien dat (inter)continentaal bulkvervoer van waterstof economische het meest rendabel is in de vorm van ammoniak. Aanlanding van ammoniak op grote schaal wordt ook voorzien in de Eemshaven[1]. Ammoniak in bulkopslag kent bij calamiteiten risicocontouren van dodelijke slachtoffers van enkele kilometers. De daarbij horende risico zijn niet afgestemd op de repressieve capaciteit van de brandweer.
Veiligheidsregio Groningen adviseert voor de bulkopslag van stoffen met een toxisch scenario (bijvoorbeeld ammoniak) met onevenredige risico buiten de bouwkavel van de eigen activiteit geen afwijkingsregel op lid 3.5 onder a, b en c op te nemen.

Met het weglaten van (binnenplanse) afwijkingsregels in 3.6.2 zijn ontwikkelingen nog wel degelijk mogelijk, echter dan zal de procedure een buitenplanse omgevingsplanactiviteit (BOPA) zijn. Die procedure biedt op dit moment meer zekerheden omdat 1) het toepassen van de Beleidsregel Externe veiligheid niet verplicht is, 2) de Beleidsregel Externe Veiligheid geheel ontbreken en 3) de Beleidsregel Externe Veiligheid geen solide juridische basis voor noodzakelijke maatregelen biedt.

Eerder adviseerden we al, vanwege de bescherming van het hoogspanningsstation, op de gehele zuidoostelijk kavel de functieaanduiding (sbt-rau) toe te passen. Vanwege de bescherming van het hoogspanningsstation is het daarbij niet gewenst dat met een (binnenplanse)vergunning hiervan kan worden afgeweken.
Veiligheidsregio Groningen adviseert voor zuidoostelijk kavel geen afwijkingsregel op lid 3.5 onder a, b en c op te nemen.

3.6.3 Algemeen
In deze regel worden horecabedrijven als onderdeel van, of ten dienste van de op het industrieterrein toegestaan. Dit heeft overlap met ons advies op ons eerdere advies rondom horeca in 3.1 Bestemmingsomschrijving.
Veiligheidsregio Groningen adviseert deze afwijking van de gebruiksregels niet op te nemen in het belang voor het tegengaan van onnodige concentratie van potentiële slachtoffers.

Artikel 8 Leiding - Hoogspanningsverbinding 4x380 kV
Regel 8.4.1 gaat over het uitvoeren van aangewezen activiteiten met en/of opslag van gevaarlijke stoffen. Deze regel heeft een belangrijke beschermende werking voor de hoogspanningsverbinding. Vanwege het (inter-)nationaal belang van deze verbinding is het goed dat deze bestemming wordt opgenomen. Echter,

[1] https://ispt.eu/media/2024-ISPT-Clean-Ammonia-Roadmap-report_online-versie.pdf

het verwoestende effect van ontplofbare stoffen is fors groter van de nu aangehouden breedte van deze bestemming.
Veiligheidsregio Groningen adviseert in samenspraak met Tennet en Veiligheidsregio Groningen te komen tot een voor ontplofbare stoffen passende zone rond de hoogspanningsverbinding.

Ontwerp besluit Veiligheidscontour Oostpolder
In dit ontwerpbesluit wordt de Veiligheidscontour art. 14 Bevi voor de Oostpolder geregeld.
Ten aanzien van dit ontwerpbesluit hebben we de volgende adviezen.

Onder punt 2 wordt ingegaan op het toelaten van kwetsbare objecten met een functionele binding. We zien in de uitwerking van het begrip 'functionele gebondenheid' twee schaalniveaus:
Gebiedsgebonden functionele binding: dat is de functionele binding en samenhang met *het gebied Oostpolder*; dit begrip is gedefinieerd in art 1.18 Functionele binding van het PIP. In ons advies op het PIP hebben wij al ons advies gegeven op aanscherping van het begrip functionele binding met het gebied Oostpolder.
Kavelgebonden functionele binding: dat is de functionele binding en samenhang van bedrijven die worden toegelaten op dezelfde kavel. Naar onze mening moeten deze bedrijven een onderlinge technische, functionele én organisatorische samenhang van activiteiten op dat kavel hebben. Dit is nu niet geregeld en daarmee op kavelniveau te vrijblijvend op basis van het begrip van het PIP.
Veiligheidsregio Groningen adviseert aanvullend een kavelgebonden functionele binding uit te werken.

In het besluit wordt onder punt 4 aangegeven: 'In de planvorming voor het PIP Bedrijventerrein Oostpolder heeft de methodiek van slim ontwerpen een grote rol gespeeld. Toepassing daarvan beoogt dat de PR 10^{-6} van risicovolle bedrijfsonderdelen binnen de eigen kavel blijft. Een hoger risico op een naastgelegen kavel kan worden toegestaan'.
Ten aanzien van het toestaan van een hoger risico op naastgelegen kavel wordt verwezen naar de veiligheidswinst van het 'slim ontwerpen'. Echter, aan het 'slim ontwerpen' (Beleidsregel Externe veiligheid) is (nog) geen invulling gegeven, terwijl de afwijkingsregels in het PIP (3.6.2) om hogere risico's op naastgelegen kavels toe te staan al wel rekening is gehouden met een zekere mate van verwachte veiligheidswinst van het 'slim ontwerpen'. Daarmee is de huid al verkocht voordat is de beer geschoten. Ons advies hoe om te gaan met dit anticiperen op te verwachten veiligheidswinst staat eerder in deze brief onder het kopje 'art 3.6.2 risicovolle activiteiten en kwetsbare objecten van het PIP'.

Bij punt 4.2 wordt de optie voor de uitbreiding van de Veiligheidscontour in noordelijke richting onderkend. Aan de noordkant ligt nu het industrieterrein Eemshaven, met vooralsnog het juridisch-planologische kader van de Beheersverordening 2013. Daarin zijn kwetsbare objecten niet uitgesloten. Daarnaast bevinden zich op het industrieterrein Eemshaven nu al kwetsbare objecten en vitale infrastructuur van (inter-)nationaal belang. Het is belangrijk deze objecten te beschermen tegen nieuwe risico, en zeker tegen het vergroten van de veiligheidscontour over deze objecten.
Veiligheidsregio Groningen adviseert een toekomstige uitbreiding van de veiligheidscontour in noordelijke richting niet te leggen over bestaande kwetsbare objecten en vitale infrastructuur op de Eemshaven.

Onder 5.1.2 wordt aangegeven dat binnen het beschikbare gebied alle locaties in meer of mindere mate geschikt zijn voor bedrijvigheid met gevaarlijke stoffen. Daarbinnen is het noordelijke deel het concentratiegebied. Zoals bij 3.5 'Specifieke gebruiksregels lid b.' van het PIP aangegeven, zijn wij van mening dat vanwege de kwetsbaarheid van vitale infrastructuur van (inter)nationaal belang (zoals het verwachte hoogspanningsstation), het belangrijk is dat deze beschermd wordt tegen de effecten van een ongeval met gevaarlijke stoffen. Daarom is het van belang op deze gehele zuidoostelijke kavel geen Bevi-inrichtingen toe te staan.

Veiligheidsregio
Groningen

Onderwerp Zienswijze ontwerp PIP Bedrijventerrein Oostpolder

Veiligheidsregio Groningen adviseert vanwege de bescherming van vitale infrastructuur van (inter)nationaal belang , zoals het verwachte hoogspanningsstation, op de gehele zuidoostelijk kavel geen Bevi-inrichtingen toe te staan, ook niet met een binnenplanse of buitenplanse vergunning

Bij punt 6 wordt de veiligheidscontour gelegd om alle bedrijfskavels van het PIP Oostpolder. Binnen deze veiligheidscontour ligt ook het meest zuidoostelijk kavel met de functieaanduiding specifieke vorm van bedrijventerrein – hoogspanningsstation. Vanwege de bescherming van vitale infrastructuur van (inter)nationaal belang vinden wij dit onwenselijk. Uitval van de hier verwachte infrastructuur heeft nationaal en internationaal impact. Deze moet dan ook maximaal beschermd worden tegen effecten van buitenaf, waaronder externe veiligheidsrisico's.
Veiligheidsregio Groningen adviseert het meest zuidoostelijk kavel niet in de veiligheidscontour art. 14 Bevi op te nemen.

Ik hoop u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd. Indien u naar aanleiding van deze brief nog vragen heeft, kunt u contact opnemen met Veiligheidsregio Groningen.

Met vriendelijke groet,

het bestuur van de Veiligheidsregio Groningen
namens deze, de regionaal commandant brandweer
namens hem,

[redacted]
Sectorhoofd Risicobeheersing

[redacted]

Van: [redacted] <[redacted]@hotmail.com>
Verzonden: woensdag 31 januari 2024 16:14
Aan: Oostpolder
Onderwerp: Provinciaal Inpassingsplan Bedrijventerrein Oostpolder Project -MER

Geachte lezer,
Hierbij mijn zienswijze, dit plan is natuurlijk de dood steek voor Oudeschip, hoe denkt U het nog leefbaar te houden voor de inwoners.
Met een blauw groene zone, wat struiken en een poeltje, dit gaat het zicht op de hoge bebouwing echt niet weg nemen.
Dan komt de bouwput van vele jaren met alle overlast die daar weg komt, we worden overspoeld door geluid, licht ,verkeer etc., heien en dit van de vroege ochtend tot laat in de avond.
Aan de ene kant van de dijk worden miljoenen uit gegeven en aan de kant van de bewoners is er nog niet eens een fatsoenlijke uitkoop regeling mogelijk, hieruit blijkt wel hoe de provincie hierin staat, zoveel geld als mogelijk is binnen te halen over de rug van de bewoners van Oudeschip, in een woord schandalig.

[redacted]

Verzonden vanaf Outlook voor Android

BOUT
advocaten

Provincie Groningen
[redacted] team Programma- en Projectondersteuning
Postbus 610
9700 AP GRONINGEN

Ossenmarkt 7
Postbus 7015
9701 JA Groningen
050 314 08 40

info@boutadvocaten.nl
www.boutadvocaten.nl

Stichting Derdengelden
Bout Advocaten
IBAN NL54 INGB 0669 7740 57
BIC INGBNL2A

KVK Groningen 01141202

Per aangetekende post en per e-mail verzonden: oostpolder@provinciegroningen.nl

Mr. [redacted] (advocaat)

Uw ref	:	Ontwerp PIP Bedrijventerrein Oostpolder, Ontwerp Exploitatieplan Oostpolder, Ontwerp besluit Veiligheidscontour Oostpolder
Onze ref	:	rs / rs / 2024.17025 / 24-00004312
Inzake	:	[redacted] / inpassingsplan
E-mail		[redacted]

Groningen, 31 januari 2024

Geachte heer/mevrouw,

Tot mij heeft zich gewend de [redacted], gevestigd aan de [redacted], voor deze kwestie woonplaats kiezende op mijn kantooradres (Ossenmarkt 7, Postbus 7015, 9701 JA te Groningen) met het verzoek hen bij te staan in navolgende kwestie.

Bij publicatie van 20 december 2023 is kennis gegeven van de terinzagelegging van onder andere het ontwerp Provinciaal Inpassingsplan Bedrijventerrein Oostpolder met bijbehorende project-MER, het ontwerp Exploitatieplan Oostpolder en het ontwerpbesluit veiligheidscontour Oostpolder, met de daarbij behorende bijlagen. Een afschrift van de publicatie is als **bijlage 1** bij deze brief gevoegd.

In de publicatie is meegedeeld dat tot en met 31 januari 2024 zienswijzen kunnen worden ingediend. Door middel van deze brief maken tijdig van deze mogelijkheid gebruik.

Op al onze werkzaamheden zijn de op de achterzijde van deze brief vermelde algemene voorwaarden van toepassing.

BOUT
advocaten

Achtergrond

Cliënten wonen in Oudeschip en hebben een agrarisch bedrijf in de Oostpolder. Zij zijn eigenaar van verschillende percelen in de Oostpolder. Op deze percelen worden hoogwaardige landbouwproducten verbouwd, waaronder wortels, uien, pootaardappelen en suikerbieten. Cliënten hebben in totaal ongeveer 52 ha grond in de Oostpolder.

De gemeente Het Hogeland en de provincie Groningen hebben plannen voor uitbreiding van de industrie in de Eemshaven. Daartoe heeft de provincie in april 2021 een voorkeursecht gevestigd, onder andere op de percelen van cliënten. Daartegen loopt inmiddels een hoger beroep bij de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State.

Inmiddels is de planvorming verder gevorderd en liggen de ontwerpen van het inpassingsplan en het exploitatieplan ter inzage.

Zienswijze

Cliënten kunnen zich zowel met het ontwerp van het inpassingsplan als met het ontwerp van het exploitatieplan niet verenigen en dienen daarom hierbij een zienswijze in.

Strijd met zwaarwegende belangen van cliënten
De planvorming houdt ten eerste een onevenredige inbreuk op de woon- en leefomgeving van cliënten in. De plannen zullen geluid, lichthinder, verkeersbewegingen en een verminderde luchtkwaliteit met zich meebrengen. Van een open landbouwgebied wordt dichtbij de woon- en leefomgeving van cliënten als resterende boerderij in het gebied een zware bedrijventerrein en industrie gemaakt.

Voor de exploitatie van het landbouwbedrijf worden cliënten ook onevenredig en zwaar in hun belangen geraakt. Een groot deel van hun gronden zijn immers in het plangebied gelegen en bij een voortzetting van de plannen raken zij een groot deel van hun landbouwgrond behorend bij de boerderij kwijt. Het resterende landbouwdeel is te weinig om nog een goede en kosten efficiënte bedrijfsvoering te kunnen doen. De onderhavige landbouwgronden in het plangebied zijn van een bijzondere en zeer hoge kwaliteit. Naar aanleiding van de verwijzing naar de landbouw effectrapportage (LER) wordt hierover aangegeven:

> *"Wij nemen in onze afweging mee dat de keuze voor de locatie Oostpolder ertoe leidt dat een areaal waardevolle Groningse landbouwgrond voor o.a. pootaardappelen een andere functie krijgt. Dit is een zwaarwegend effect dat niet te mitigeren valt."*

BOUT
advocaten

Ook hebben cliënten gezamenlijk met de overige eigenaren in het plangebied het huidige windpark met de windturbines ontwikkeld. Het windpark wordt geëxploiteerd door windpark Oostpolder. Cliënten ontvangen voor het gebruik een vergoeding en nemen als aandeelhouder deel aan de opbrengsten van het windpark. Het realiseren van grote bedrijven binnen het plangebied op en / of tussen de windturbines heeft gevolgen voor de opbrengst en de exploitatie van de windturbines en doorkruist toekomstige ontwikkelingsmogelijkheden van verdere energietransitie in mede gebruik voor landbouw.

Algemeen
Cliënten stellen gezien het voorgaande voorop dat zij door de plannen sinds april 2021 in grote onzekerheid leven. Door deze onzekerheid staat de ontwikkeling van hun bedrijf stil. In april 2021 zijn zij overdonderd door de provincie en gemeente met deze plannen, waar zij voor hun gevoel geen enkele inspraak in hebben. De provincie en gemeente hebben een richting gekozen, en de mensen die in de Oostpolder wonen en/of hun agrarisch bedrijf hebben, moeten zich kennelijk maar naar die keuzes schikken. De provincie en gemeente hebben het telkens over een 'open planproces', maar in de praktijk moeten cliënten helaas constateren dat beide overheden hen totaal niet bij de planvorming betrekken.

Cliënten hebben verder in de media moeten vernemen dat in 2026 de Oostpolder bij de Eemshaven zal worden getrokken, met als doel hier een nieuw, groen en innovatief industriegebied van te maken. Tot op heden is er echter nog geen hectare land door de provincie aangekocht. Het is cliënten dan ook volstrekt onduidelijk hoe de provincie en gemeente denken een en ander te gaan realiseren.

Cliënten hebben sterk de indruk dat vanuit provincie en gemeente onvoldoende besef aanwezig is wat deze plannen en de onzekerheid met de betrokkenen doen. Zij kunnen bijvoorbeeld niet verder investeren in hun bedrijf, omdat zij niet weten hoe lang zij hun bedrijf nog kunnen uitoefenen. Daarnaast vinden cliënten het zeer opmerkelijk dat nog maar zeer recent – op instigatie van de provincie – in de Oostpolder windmolens zijn gerealiseerd, die nog maar zeer kort in gebruik zijn. Daarin hebben cliënten ook geïnvesteerd, en het is zeer onzeker hoe het daarmee verder gaat.

Verder geldt dat de grond die ter compensatie zal worden aangeboden kwalitatief veel minder is. Daarnaast is de locatie ook veel minder geschikt, omdat het er toe zal leiden dat de gronden van cliënten veel verder verspreid zullen komen te liggen, wat grote gevolgen heeft voor de toekomstige bedrijfsvoering. Het is voor cliënten onaanvaardbaar dat zij hoogwaardige landbouwgrond die optimaal is verkaveld en gedraineerd zouden moeten opgeven.

Inpassingsplan

BOUT
advocaten

In het ontwerp inpassingsplan is aan de gronden in de Oostpolder twee bestemmingen toegedacht: industrie en een groenstrook.

In de toelichting wordt een citaat weergegeven uit de Structuurvisie:

> *"Wij nemen in onze afweging mee dat de keuze voor de locatie Oostpolder ertoe leidt dat een areaal waardevolle Groningse landbouwgrond voor o.a. pootaardappelen een andere functie krijgt. Dit is een zwaarwegend effect dat niet te mitigerend valt. Bij de verdere uitwerking wordt hiervoor een zeer zorgvuldig proces doorlopen, waarbij de aanbevelingen vanuit het LER worden betrokken)."*

De afwegingen en het LER zijn niet als bijlage bij de onderhavige ontwerp – besluitvorming ter inzage gelegd. De op de zaak betrekking hebbende stukken zijn dan ook niet volledig bekend gemaakt. De kennisgeving en terinzagelegging is dan ook onvolledig.

Inhoudelijk merken cliënten het volgende op. Zij dat de provincie er voor kiest om een groot gebied (600 ha) aan kwalitatief zeer hoogwaardige landbouwgrond op te offeren voor industrie. Het is voor cliënten volstrekt onduidelijk waarom dit gebeurt. Meer specifiek menen cliënten dat er, zo er al de noodzaak zou zijn om industrie in de Eemshaven uit te breiden, diverse andere locaties veel beter geschikt zouden zijn. Dit blijkt onder meer uit het verkennend onderzoek voor ontwikkelzones voor grootschalige bedrijven in Groningen door Stec Groep. Nergens is terug te vinden waarom juist de Oostpolder hierbij betrokken moet worden, en waarom alternatieve geschikte locaties gepasseerd zijn. Het is wenselijk dat de provincie bij de realisatie van haar plannen voor de uitbreiding van de Eemshaven niet zomaar willekeurige locaties kan betrekken die de provincie geschikt acht. De provincie dient immers deugdelijk te motiveren waarom de Oostpolder voor de realisatie in dit geval als bestemming aangewezen is. Het is voor nu cliënten nu zoals gezegd volstrekt onduidelijk waarom juist de Oostpolder onderworpen worden aan de uitbreiding van de Eemshaven. Dit is een onzekerheid die door de provincie ondervangen had moeten worden, en met het ontbreken van deugdelijke motivering waarom de Oostpolder, en niet een van de andere - veelal geschiktere - locaties gekozen is, menen cliënten dat het inpassingsplan niet op de voorgestelde wijze kan worden vastgesteld.

Cliënten exploiteren een landbouwbedrijf waarvan een groot deel van hun gronden bij de boerderij in het plangebied zijn gelegen. Het gaat hier zoals in het citaat al in aangegeven om zeer kwalitatief hoogwaardige landbouwgrond, wat ook door de provincie wordt erkend. Met de bestemmingswijziging worden cliënten dan ook onevenredig zwaar getroffen in hun bedrijfsvoering. Hun algemene landbouwsituatie en zelfs hun specifieke landbouwsituatie is

BOUT
advocaten

verder onvoldoende in kaart gebracht en een evenredige en zorgvuldige belangenafweging ontbreekt. Er is hierdoor strijd met artikel 3:2 en 3:4 Awb.

Verder zijn cliënten voor een deel afhankelijk van inkomsten uit de exploitatie van de windturbines. Het windmolenpark Oostpolder is een recent initiatief van de gezamenlijke eigenaren van het plangebied waarbij op de gronden van het plangebied windturbines zijn gerealiseerd. Voor het gebruik ontvangen cliënten vergoedingen en voor de exploitatie delen zij mee als aandeelhouders. In het PiP worden de windturbines als een vorm van medegebruik met grote bedrijven onder de bestemming bedrijventerrein opgenomen. De bouw van een groot bedrijf, zoals bedoeld met het PiP, op of tussen de windturbines heeft gevolgen. Deze gevolgen zien op de huidige exploitatie, maar beperken ook een toekomstige verdere exploitatie en uitbreiding van windturbines en andere vormen van energietransitie die in combinatie met het landbouwgebruik kunnen blijven bestaan. Deze gevolgen zijn niet in kaart gebracht en zijn niet afgewogen en de gevolgen zijn uiteindelijk onevenredig.

Verder worden de bestaande toegangswegen voor het landbouwbedrijf gewijzigd en weg bestemd. Ook dit brengt vanzelfsprekend onevenredig nadeel met zich mee.

De planvorming voor het bedrijventerrein Oostpolder heeft voor de fysieke leefomgeving van cliënten alleen maar grote nadelen. Slechts een deel van deze nadelen zijn in de MER beschreven. Van een open landbouwgebied wijzigt de directe omgeving naar een groot bedrijventerrein met juist zeer grootschalige bedrijven. Naast de inbreuk op het open landschap heeft dit directe hinder, waaronder geluidshinder, lichthinder, verminderde luchtkwaliteit en verkeer tot gevolg. In de MER worden de referenties hiervoor te licht en onvoldoende omschreven. Verder worden alleen afwegingen gemaakt op grond van de wettelijke regiems over geluidhinder, luchtkwaliteit en verkeer. De daadwerkelijke inbreuk op de woon- en leefomgeving is groot en is onevenredig zwaar. Deze wordt niet in kaart gebracht en onvoldoende afgewogen. De enkele alternatieve locaties met juist veel minder zware gevolgen voor de landbouwexploitatie en directe woon- en leefomgeving worden onvoldoende gewaardeerd en als mogelijkheid voor een bedrijventerrein met grote bedrijven meegewogen. De maatregelen zoals voorzichtig beschreven in de MER zijn geen mitigerende maatregelen, maar al compenserende maatregelen. Deze maatregelen zijn onvoldoende om de negatieve gevolgen te compenseren. Ten aanzien van de landbouwexploitatie zijn geen enkele compensatie maatregelen omschreven en geborgd. Dit geldt ook voor geluid, licht en verkeer. In het PiP zijn geen directe (voorwaardelijke) verplichtingen opgenomen als maatregelen ter borging vooraf.

Daarnaast is wat cliënten betreft onvoldoende onderzocht of en dus onvoldoende onderbouwd dat er een toekomst is voor de door de provincie gewenste industrie. De onderbouwing berust

BOUT
advocaten

enkel op verwachtingen, waarvan het maar zeer de vraag is of die ook werkelijkheid zullen worden. Het is onduidelijk hoe sterk daadwerkelijk de gesuggereerde marktvraag is. Cliënten wijzen er hierbij op dat het resultaat van Groningen Seaports achteruit gaat. In 2023 is dat sterk gedaald. Veel potentiële bedrijven die zich in de regio zouden willen vestigen, stellen momenteel hun investeringen uit, ook vanwege het onzekere investeringsklimaat. Het is maar de vraag of er bedrijven willen investeren in de Oostpolder. Bij het voorgaande speelt voor cliënten ook mee dat op andere voor industrie bestemde gronden door de provincie inmiddels zonneparken zijn of worden aangelegd.

Ook ten aanzien van de veronderstelde werkgelegenheid die het gevolg zou zijn van de plannen plaatsen cliënten hun vraagtekens. Dat hangt immers zeer sterk af van de soort industrie die uiteindelijk in de Oostpolder wordt gerealiseerd. Ook hierbij wijzen cliënten er op dat de veronderstelde werkgelegenheid in ieder geval niet wordt gerealiseerd als de provincie uiteindelijk besluit om in plaats van industrie zonneparken aan te leggen. Bovendien geldt dat er al een groot tekort is aan personeel in diverse sectoren, zodat het maar de vraag is of er voldoende gekwalificeerd personeel beschikbaar zal zijn.

Verder is wat cliënten betreft de houding van de provincie ten opzichte van het windpark Oostpolder volstrekt onduidelijk. Het kan niet zo zijn dat de windmolens moeten worden stilgezet bij overschrijding van de *cumulatieve* geluidsnormen als gevolg van de nieuw te vestigen industrie. Bovendien is het onmogelijk om grootschalige industrie in te passen binnen de plaatsgebonden risicocontour van de windmolens.

Tot slot vragen cliënten zich ten zeerste af of de plannen van de provincie wel uitvoerbaar zijn. Voor zover zij kunnen nagaan wordt er in het inpassingsplan niet gesproken over de aanwezige windmolens. Het is voor cliënten onduidelijk wat daarmee gaat gebeuren. Zij menen dat de windmolens, mede nu deze er nog maar zeer kort staan, niet zomaar verwijderd kunnen worden en dat de plannen daarom niet kunnen uitgevoerd. Cliënten zien namelijk geen concreet voornemen hoe de plannen vorm zouden krijgen als de windmolens ter plaatse aanwezig blijven, noch een concreet voornemen om de windmolens te verwijderen.

Exploitatieplan
Ten aanzien van het exploitatieplan merken cliënten het volgende op. Zij vinden het opmerkelijk dat al hun gegevens open en bloot voor een ieder toegankelijk zijn. Zij begrijpen dat er in het kader van het exploitatieplan naar de waarde van hun percelen moet worden gekeken, maar het is wat hen betreft niet nodig dat dit zo tot de persoon is te herleiden.

Inhoudelijk menen cliënten dat de waarde van hun percelen op diverse punten onjuist is getaxeerd. Zij stellen zich op het standpunt dat de getaxeerde waarde in geen verhouding staat

BOUT
advocaten

tot de werkelijke waarde. Daarbij wijzen zij er op dat zoals gezegd sprake is van kwalitatief hoogwaardige landbouwgrond. In algemene zin vragen cliënten zich af of daarmee bij de taxatie wel voldoende rekening is gehouden.

Het voorgaande uit zich onder meer in de volgende aspecten. Er is bij de taxatie ten onrechte geen rekening gehouden met een aantal vergelijkbare transacties. Er hebben in de afgelopen jaren diverse transacties in de nabijheid plaatsgevonden van landbouwgrond ten behoeve van industrie/bedrijven. Cliënten wijzen in dit verband op de transacties die in de Oostpolder ten oosten van de N33 hebben plaatsgevonden. Het is voor cliënten niet duidelijk waarom die transacties niet zijn meegenomen. Ook de keuze voor de wel gekozen transacties bevreemdt cliënten, nu zij hierin niet zien dat sprake is van vergelijkbare transacties. De referentieobjecten zijn derhalve niet representatief.

Daarnaast stellen cliënten vast dat de gekozen vergelijking met gronden volstrekt onbegrijpelijk is gekozen. Cliënten merken nogmaals op dat in de Oostpolder sprake is van hoogwaardige landbouwgrond. Bovendien is de Oostpolder gelegen in de onmiddellijke nabijheid van de Eemshaven. Dat maakt de Oostpolder tot een unieke locatie. Niet voor niets wordt dan ook opgemerkt dat er in Nederland maar weinig vergelijkbare gebieden zijn. Het had daarom voor de hand gelegen dat er dan ook een vergelijking was gemaakt met daadwerkelijk vergelijkbare gebieden, zoals de Maasvlakte of de Moerdijk. Er is onvoldoende onderbouwd waarom dergelijke gebieden buiten de vergelijking zijn gehouden en waarom juist voor de wel gebruikte gebieden is gekozen.

Cliënten merken verder op dat de provincie inmiddels is begonnen met het aankopen van gronden die bedoeld zijn als ruilgrond voor gronden uit de Oostpolder. Deze gronden worden aangekocht tegen een veel hogere prijs dan de taxatieprijzen die in het exploitatieplan worden genoemd.

Cliënten vragen zich ook af waarom de gronden onmiddellijk rondom de windmolens lager worden getaxeerd. Dit wordt wat cliënten betreft onvoldoende onderbouwd. In Delfzijl Zuid worden momenteel windmolens gebouwd op industriegrond, en daar vindt geen differentiatie plaats in waardering van de gronden.

Cliënten hebben sterk de indruk dat de grond in het kader van het exploitatieplan als sluitpost wordt gebruikt. De grondwaarde zou veel hoger moeten worden vastgesteld, en de disconteringsvoet van 6,7% is eveneens veel te laag ingeschat. Dat is gebaseerd op woningbouw en zou in dit geval volgens cliënten veel hoger moeten zijn.

BOUT
advocaten

Tot slot merken cliënten ook ten aanzien van exploitatieplan op dat zij vraagtekens hebben bij de uitvoerbaarheid, nu geen aandacht wordt geschonken aan de aanwezige windmolens.

Alles overziend menen cliënten dat de exploitatie veel hoger zal uitvallen dan nu in het exploitatieplan is voorzien. Zij wijzen hierbij verder op at de gronden veel te laag zijn getaxeerd en dat de kosten van de groenstrook van 200 ha niet in de exploitatiebegroting is meegenomen.

Veiligheidscontour
Naar cliënten begrijpen is juist met de vermenging van windturbines en de bestemming bedrijven de veiligheid in het geding. Met het vaststellen van een veiligheidscontour worden de windturbines nader gereguleerd, zonder dat zij daarom gevraagd hebben, beperkt in toekomstige mogelijkheden en worden de risico's ook afgewenteld op de exploitatie van de windturbines.

Conclusie

Cliënten verzoeken u om de zienswijze bij de beoordeling te betrekken en af te zien van het vaststellen van het inpassingsplan, het exploitatieplan en de veiligheidscontour.

Hoogachtend,

[redacted]

BOUT
advocaten

Bijlage 1

provincie groningen

PROVINCIAAL BLAD

Officiële uitgave van de provincie Groningen

Nr. 15302

20 december 2023

Kennisgeving terinzagelegging ontwerp Provinciaal Inpassingsplan Bedrijventerrein Oostpolder en bijbehorend Project-MER, ontwerp Exploitatieplan Oostpolder en ontwerp besluit Veiligheidscontour Oostpolder met de daarbij behorende bijlagen

Op 12 december 2023 hebben Gedeputeerde Staten van Groningen het ontwerp Provinciaal Inpassingsplan Bedrijventerrein Oostpolder en bijbehorend Project-MER (milieueffectrapportage), het ontwerp Exploitatieplan Oostpolder en het ontwerp besluit Veiligheidscontour Oostpolder met de bij de daarbij behorende bijlagen vastgesteld en vrijgegeven voor terinzagelegging.

Ontwerp Provinciaal Inpassingsplan Bedrijventerrein Oostpolder en bijbehorend Project-MER

De provincie Groningen en de gemeente Het Hogeland hebben in hun beleid opgenomen dat zij zich willen inzetten voor de versterking van de regionale economie, de werkgelegenheid en de leefbaarheid van Noordoost Groningen. De provincie en de gemeente richten zich daarbij op het aantrekken van met name grootschalige bedrijven waarvoor op de bestaande regionale bedrijventerreinen geen ruimte beschikbaar is. De provincie en de gemeente willen de Oostpolder ontwikkelen tot een bedrijventerrein voor met name grootschalige bedrijven dat goed in de omgeving is ingepast. De Oostpolder ligt ten zuiden van de Eemshaven (gemeente Het Hogeland). Het gebied wordt globaal begrensd door de Kwelderweg aan de noordzijde, de N33 aan de oostzijde, de Dijkweg aan de zuidzijde en de spoorlijn aan de westzijde. Het bruto oppervlak van de gebiedsontwikkeling Oostpolder bedraagt circa 600 hectare. Hiervan wordt 400 hectare netto uitgeefbaar voor bedrijfskavels.

In de op 8 november 2023 vastgestelde Structuurvisie Oostpolder is de keuze voor de locatie Oostpolder vastgelegd en geformaliseerd. Om de gebiedsontwikkeling ook planologisch mogelijk te maken, is op grond van artikel 3.26 Wet ruimtelijke ordening een Provinciaal Inpassingsplan opgesteld. De gronden hebben op dit moment een overwegend agrarische bestemming. Het doel van het Provinciaal Inpassingsplan Bedrijventerrein Oostpolder is om de ontwikkeling van de Oostpolder tot bedrijventerrein voor grootschalige bedrijven ten behoeve van onder andere de productie van batterijen en innovatieve elektriciteitsintensieve bedrijven op het gebied van hightech maakindustrie en de productie van waterstof, in planologische zin mogelijk te maken. In het ontwerp Provinciaal Inpassingsplan Bedrijventerrein Oostpolder zijn de kaders en hoofdlijnen van de ontwikkeling, zoals vastgelegd in de Structuurvisie, verder uitgewerkt en is een hierbij passende planologische regeling opgesteld om de gebruiks- en bouwmogelijkheden van het beoogde bedrijventerrein vast te leggen. Daarbij is ook een planologische regeling opgenomen voor het beoogde hoogspanningsstation van TenneT op de meest oostelijke kavel van de Oostpolder. Tevens is een planologische regeling opgenomen voor de bestaande windturbines binnen het plangebied Oostpolder. Ten behoeve van het Provinciaal Inpassingsplan Bedrijventerrein Oostpolder is een Project-MER (milieueffectrapportage) opgesteld dat als bijlage bij het ontwerp Provinciaal Inpassingsplan Bedrijventerrein Oostpolder is opgenomen.

Ontwerp Exploitatieplan Oostpolder

Op basis van de Wet ruimtelijke ordening is het verplicht om bij een Provinciaal Inpassingsplan ook een Exploitatieplan vast te stellen als kostenverhaal en locatie-eisen niet verzekerd zijn.

Het (ontwerp) Exploitatieplan Oostpolder geeft de provincie een wettelijke basis voor het verhalen van kosten en het stellen van eisen en regels. Het exploitatieplangebied van het Exploitatieplan is iets kleiner dan het plangebied van het Provinciaal Inpassingsplan Bedrijventerrein Oostpolder.

Op basis van het Exploitatieplan is iedere grondeigenaar in het exploitatiegebied verplicht om bij de aanvraag van een omgevingsvergunning voor de bouw van een bouwwerk, de volgens het Exploitatieplan te bepalen exploitatiebijdrage te betalen over de gronden die tot het bouwwerk behoren, voor de aanleg van de openbare werken en voorzieningen. Als de eigenaar in staat is zelf deze voorzieningen te realiseren, dan moeten zij voldoen aan de eisen en regels in het Exploitatieplan en wordt de bijdrage verminderd met de begrote waarde van de zelf te realiseren openbare werken en voorzieningen.

De noodzaak om het Exploitatieplan vast te stellen vloeit voort uit het feit dat er nog geen (anterieure) exploitatieovereenkomsten over kostenverhaal en locatie-eisen zijn afgesloten met de grondeigenaren, terwijl wel waarde creatie plaatsvindt door de nieuwe bouwmogelijkheden in het Provinciaal Inpassingsplan. Het vaststellen van het Provinciaal Inpassingsplan met het Exploitatieplan leidt tot een aantekening

in de Basisregistratie Kadaster Publiekrechtelijke Beperkingen (BRK-PB), dat er verplicht kostenverhaal rust op deze gronden.

Ontwerp besluit Veiligheidscontour Oostpolder

Burgemeester en Wethouders van de gemeente Het Hogeland en Gedeputeerde Staten van Groningen hebben op grond van artikel 14 Besluit externe veiligheid inrichtingen een ontwerp besluit Veiligheidscontour Oostpolder vastgesteld. Deze contour maakt het mogelijk dat op het bedrijventerrein Oostpolder kwetsbare objecten zijn toegestaan die een functionele binding hebben met het bedrijventerrein. Binnen deze contour wordt bij vestiging van nieuwe bedrijven gestuurd op het bereiken van een optimale veiligheidssituatie.

Terinzagelegging

Vanaf 21 december 2023 tot en met 31 januari 2024 liggen de volgende stukken voor een ieder ter inzage:

a. het ontwerp Provinciaal Inpassingsplan Bedrijventerrein Oostpolder, bijbehorend Project-MER (milieueffectrapportage) en bijlagen;
b. het ontwerp Exploitatieplan Oostpolder met bijlagen;
c. het ontwerp besluit Veiligheidscontour Oostpolder met bijlagen.

De onder a, b en c genoemde stukken liggen tijdens kantooruren ter inzage in:

- het gemeentehuis van de gemeente het Hogeland, locatie Uithuizen, Hoofdstraat-West 1.
- het gemeentehuis van de gemeente het Hogeland, locatie Winsum, Hoofdstraat W70.
- het gemeentehuis van de gemeente Eemsdelta, locatie Delfzijl, Johan van Den Kornputplein 10.
- het provinciehuis te Groningen. Hiervoor kunt u zich melden bij de balie van de ingang aan de Sint Jansstraat 4 te Groningen.

Het ontwerp Provinciaal Inpassingsplan Bedrijventerrein Oostpolder, bijbehorend Project-MER (milieueffectrapportage) en bijlagen zijn te raadplegen via de website www.ruimtelijkeplannen.nl. Het planidentificatienummer is: NL.IMRO.9920.IPOostpolder-ON01

Het ontwerp Exploitatieplan Oostpolder met bijlagen zijn te raadplegen via de website www.ruimtelijkeplannen.nl. Het planidentificatienummer is: NL.IMRO.9920.EPOostpolder-EX01

Het ontwerp Provinciaal Inpassingsplan Bedrijventerrein Oostpolder, bijbehorend Project-MER (milieueffectrapportage) en bijlagen en het ontwerp Exploitatieplan Oostpolder met bijlagen zijn daarnaast ook te raadplegen via de projectwebsite: www.hetdigitalediggelschip.nl

Het ontwerp besluit Veiligheidscontour Oostpolder met bijlagen is te raadplegen via de projectwebsite: www.hetdigitalediggelschip.nl

Inloopbijeenkomst

Het projectteam Oostpolder organiseert op 17 januari 2024 een inloopbijeenkomst. Hier kunt u de documenten inzien, uitleg krijgen over de plannen en vragen stellen.

U kunt tussen 15.00 en 17.00 uur en tussen 19.30 en 21.30 uur binnenlopen bij Hotel Ekamper, Radsweg 12 in Roodeschool. Vooraf aanmelden is niet nodig.

Indienen zienswijzen ontwerp Provinciaal Inpassingsplan Bedrijventerrein Oostpolder en bijbehorend Project-MER

Vanaf 21 december 2023 tot en met 31 januari 2024 kan een ieder zienswijzen over het ontwerp Provinciaal Inpassingsplan Bedrijventerrein Oostpolder, bijbehorend Project-MER (milieueffectrapportage) en bijlagen bij Provinciale Staten naar voren brengen. U kunt uw schriftelijke zienswijze over het ontwerp Provinciaal Inpassingsplan Bedrijventerrein Oostpolder en bijbehorend Project-MER mailen naar Oostpolder@provinciegroningen.nl of sturen naar Gedeputeerde Staten van Groningen, t.a.v. P. Schuls-Wetterauw, team Programma- en Projectondersteuning, Postbus 610, 9700 AP Groningen onder vermelding van 'zienswijze ontwerp PIP Bedrijventerrein Oostpolder'. U kunt uw zienswijze ook mondeling indienen. Wij verzoeken u hiervoor van tevoren tijdens kantooruren telefonisch een afspraak te maken met mw. P. Wetterauw, telefoonnummer 06 527 61 695.

Zienswijzen met betrekking tot het Project-MER (milieueffectrapportage) kunnen slechts betrekking hebben op de inhoud van het milieueffectrapport, het niet voldoen van het rapport aan de bij of krachtens artikel 7.23 Wet milieubeheer gestelde regels, dan wel op onjuistheden die het rapport bevat. Tijdens de periode van terinzagelegging wordt aan de Commissie voor de milieueffectrapportage advies gevraagd over het milieueffectrapport.

Indienen zienswijzen ontwerp Exploitatieplan Oostpolder

Vanaf 21 december 2023 tot en met 31 januari 2024 kan een ieder zienswijzen over het ontwerp Exploitatieplan Oostpolder met bijlagen bij Provinciale Staten naar voren brengen. U kunt uw schriftelijke zienswijze over het ontwerp Exploitatieplan Oostpolder mailen naar Oostpolder@provinciegroningen.nl of sturen naar Gedeputeerde Staten van Groningen, t.a.v. P. Wetterauw, team Programma- en Projectondersteuning, Postbus 610, 9700 AP Groningen onder vermelding van 'zienswijze ontwerp Exploitatieplan Oostpolder'. U kunt uw zienswijze ook mondeling indienen. Wij verzoeken u hiervoor van tevoren tijdens kantooruren telefonisch een afspraak te maken met mw. P. Wetterauw, telefoonnummer 06 527 61 695.

Indienen zienswijzen ontwerp besluit Veiligheidscontour Oostpolder

Vanaf 21 december 2023 tot en met 31 januari 2024 kunnen belanghebbenden zienswijzen over het ontwerp besluit Veiligheidscontour Oostpolder met bijlagen bij Gedeputeerde Staten naar voren brengen. U kunt uw schriftelijke zienswijze over het ontwerpbesluit Veiligheidscontour Oostpolder mailen [redacted] Oostpolder@provinciegroningen.nl of sturen naar Gedeputeerde Staten van Groningen, t.a.v. P. Schuls-Wetterauw, team Programma- en Projectondersteuning, Postbus 610, 9700 AP Groningen onder vermelding van 'zienswijze ontwerp besluit Veiligheidscontour Oostpolder'. U kunt uw zienswijze ook mondeling indienen. Wij verzoeken u hiervoor van tevoren tijdens kantooruren telefonisch een afspraak te maken met mw. P. Wetterauw, telefoonnummer 06 527 61 695.

Meer informatie

Voor vragen kunt u terecht bij mw. P. Wetterauw, assistent Programmamanager Oostpolder.

Zij is op werkdagen te bereiken op: 06 527 61 695 of per mail via Oostpolder@provinciegroningen.nl.

****

Ter informatie: ontwerp beschikking hogere waarden Wet geluidhinder

Burgemeester en Wethouders van de gemeente Het Hogeland hebben in verband met de voorziene ontwikkelingen in de Oostpolder voor 120 adressen een ontwerp beschikking hogere waarden Wet geluidhinder vastgesteld. Hiervoor wordt door de gemeente een afzonderlijke kennisgeving gepubliceerd.

Ter informatie: ontwerp bestemmingsplan Eemshaven en ontwerp Provinciaal Inpassingsplan Windpark Eemshaven West

Daarnaast wijzen wij u ter informatie nog op twee andere ontwikkelingen in de regio Eemshaven waarvan in dezelfde periode ook stukken ter inzage worden gelegd:

- Ontwerp Bestemmingsplan Eemshaven: bevat een actuele planologische regeling voor de bestaande Eemshaven.
- Ontwerp Provinciaal Inpassingsplan Windpark Eemshaven West met bijbehorende ontwerp-vergunningen: betreft een gecoördineerde procedure (provinciaal inpassingsplan en vergunningen) voor de realisatie van het Windpark Eemshaven West.

Deze plannen hebben elk hun eigen reactiemogelijkheid. Voor het ontwerp bestemmingsplan wordt door de gemeente Het Hogeland een afzonderlijke kennisgeving gepubliceerd. Voor het ontwerp Provinciaal Inpassingspan met bijbehorende ontwerp-vergunningen wordt door de provincie een afzonderlijke kennisgeving gepubliceerd.

BOUT
advocaten

Provincie Groningen
[redacted] team Programma- en Projectondersteuning
Postbus 610
9700 AP GRONINGEN

Ossenmarkt 7
Postbus 7015
9701 JA Groningen
050 314 08 40

info@boutadvocaten.nl
www.boutadvocaten.nl

Stichting Derdengelden
Bout Advocaten
IBAN NL54 INGB 0669 7740 57
BIC INGBNL2A

KVK Groningen 01141202

Per aangetekende post en per e-mail verzonden: oostpolder@provinciegroningen.nl

Mr. [redacted] **(advocaat)**

Uw ref	:	Ontwerp PIP Bedrijventerrein Oostpolder, Ontwerp Exploitatieplan Oostpolder, Ontwerp besluit Veiligheidscontour Oostpolder
Onze ref	:	rs / rs / 2024.17026 / 24-00004748
Inzake	:	[redacted] / inpassingsplan
E-mail	:	[redacted]

Groningen, 31 januari 2024

Geachte heer/mevrouw,

Tot mij heeft zich gewend de [redacted], gevestigd aan de [redacted], voor deze kwestie woonplaats kiezende op mijn kantooradres (Ossenmarkt 7, Postbus 7015, 9701 JA te Groningen) met het verzoek hen bij te staan in navolgende kwestie.

Bij publicatie van 20 december 2023 is kennis gegeven van de terinzagelegging van onder andere het ontwerp Provinciaal Inpassingsplan Bedrijventerrein Oostpolder met bijbehorende project-MER, het ontwerp Exploitatieplan Oostpolder en het ontwerpbesluit veiligheidscontour Oostpolder, met de daarbij behorende bijlagen. Een afschrift van de publicatie is als **bijlage 1** bij deze brief gevoegd.

In de publicatie is meegedeeld dat tot en met 31 januari 2024 zienswijzen kunnen worden ingediend. Door middel van deze brief maken tijdig van deze mogelijkheid gebruik.

Op al onze werkzaamheden zijn de op de achterzijde van deze brief vermelde algemene voorwaarden van toepassing.

BOUT
advocaten

Achtergrond

Cliënten hebben een agrarisch bedrijf dat deels in Oudeschip in de Oostpolder is gevestigd. Zij zijn eigenaar van verschillende percelen in de Oostpolder. Op deze percelen worden hoogwaardige landbouwproducten verbouwd, waaronder wortels, uien, pootaardappelen en suikerbieten. Cliënten hebben in totaal ongeveer 25 ha grond in de Oostpolder.

De gemeente Het Hogeland en de provincie Groningen hebben plannen voor uitbreiding van de industrie in de Eemshaven. Daartoe heeft de provincie in april 2021 een voorkeursecht gevestigd, onder andere op de percelen van cliënten.

Inmiddels is de planvorming verder gevorderd en liggen de ontwerpen van het inpassingsplan en het exploitatieplan ter inzage.

Zienswijze

Cliënten kunnen zich zowel met het ontwerp van het inpassingsplan als met het ontwerp van het exploitatieplan niet verenigen en dienen daarom hierbij een zienswijze in.

Strijd met zwaarwegende belangen van cliënten
De planvorming houdt ten eerste een onevenredige inbreuk op de woon- en leefomgeving van cliënten in. De plannen zullen geluid, lichthinder, verkeersbewegingen en een verminderde luchtkwaliteit met zich meebrengen. Van een open landbouwgebied wordt dichtbij de woon- en leefomgeving van cliënten als resterende boerderij in het gebied een zware bedrijventerrein en industrie gemaakt.

Voor de exploitatie van het landbouwbedrijf worden cliënten ook onevenredig en zwaar in hun belangen geraakt. Een groot deel van hun gronden zijn immers in het plangebied gelegen en bij een voortzetting van de plannen raken zij een groot deel van hun landbouwgrond behorend bij de boerderij kwijt. Het resterende landbouwdeel is te weinig om nog een goede en kosten efficiënte bedrijfsvoering te kunnen doen. De onderhavige landbouwgronden in het plangebied zijn van een bijzondere en zeer hoge kwaliteit. Naar aanleiding van de verwijzing naar de landbouw effectrapportage (LER) wordt hierover aangegeven:

> *"Wij nemen in onze afweging mee dat de keuze voor de locatie Oostpolder ertoe leidt dat een areaal waardevolle Groningse landbouwgrond voor o.a. pootaardappelen een andere functie krijgt. Dit is een zwaarwegend effect dat niet te mitigeren valt."*

BOUT
advocaten

Ook hebben cliënten gezamenlijk met de overige eigenaren in het plangebied het huidige windpark met de windturbines ontwikkeld. Het windpark wordt geëxploiteerd door windpark Oostpolder. Cliënten ontvangen voor het gebruik een vergoeding en nemen als aandeelhouder deel aan de opbrengsten van het windpark. Het realiseren van grote bedrijven binnen het plangebied op en / of tussen de windturbines heeft gevolgen voor de opbrengst en de exploitatie van de windturbines en doorkruist toekomstige ontwikkelingsmogelijkheden van verdere energietransitie in mede gebruik voor landbouw.

Algemeen
Cliënten stellen gezien het voorgaande voorop dat zij door de plannen sinds april 2021 in grote onzekerheid leven. Door deze onzekerheid staat de ontwikkeling van hun bedrijf stil. In april 2021 zijn zij overdonderd door de provincie en gemeente met deze plannen, waar zij voor hun gevoel geen enkele inspraak in hebben. De provincie en gemeente hebben een richting gekozen, en de mensen die in de Oostpolder wonen en/of hun agrarisch bedrijf hebben, moeten zich kennelijk maar naar die keuzes schikken. De provincie en gemeente hebben het telkens over een 'open planproces', maar in de praktijk moeten cliënten helaas constateren dat beide overheden hen totaal niet bij de planvorming betrekken.

Cliënten hebben verder in de media moeten vernemen dat in 2026 de Oostpolder bij de Eemshaven zal worden getrokken, met als doel hier een nieuw, groen en innovatief industriegebied van te maken. Tot op heden is er echter nog geen hectare land door de provincie aangekocht. Het is cliënten dan ook volstrekt onduidelijk hoe de provincie en gemeente denken een en ander te gaan realiseren.

Cliënten hebben sterk de indruk dat vanuit provincie en gemeente onvoldoende besef aanwezig is wat deze plannen en de onzekerheid met de betrokkenen doen. Zij kunnen bijvoorbeeld niet verder investeren in hun bedrijf, omdat zij niet weten hoe lang zij hun bedrijf nog kunnen uitoefenen. Daarnaast vinden cliënten het zeer opmerkelijk dat nog maar zeer recent – op instigatie van de provincie – in de Oostpolder windmolens zijn gerealiseerd, die nog maar zeer kort in gebruik zijn. Daarin hebben cliënten ook geïnvesteerd, en het is zeer onzeker hoe het daarmee verder gaat.

Verder geldt dat de grond die ter compensatie wordt aangeboden kwalitatief veel minder is. Daarnaast is de locatie ook veel minder geschikt, omdat het er toe zal leiden dat de gronden van cliënten veel verder verspreid zullen komen te liggen, wat grote gevolgen heeft voor de toekomstige bedrijfsvoering. Het is voor cliënten niet te begrijpen waarom zij hoogwaardige landbouwgrond die optimaal is verkaveld en gedraineerd zouden moeten opgeven.

BOUT
advocaten

Inpassingsplan
In het ontwerp inpassingsplan is aan de gronden in de Oostpolder twee bestemmingen toegedacht: industrie en een groenstrook.

> *"Wij nemen in onze afweging mee dat de keuze voor de locatie Oostpolder ertoe leidt dat een areaal waardevolle Groningse landbouwgrond voor o.a. pootaardappelen een andere functie krijgt. Dit is een zwaarwegend effect dat niet te mitigerend valt. Bij de verdere uitwerking wordt hiervoor een zeer zorgvuldig proces doorlopen, waarbij de aanbevelingen vanuit het LER worden betrokken)."*

De afwegingen en het LER zijn niet als bijlage bij de onderhavige ontwerp – besluitvorming ter inzage gelegd. De op de zaak betrekking hebbende stukken zijn dan ook niet volledig bekend gemaakt. De kennisgeving en terinzagelegging is dan ook onvolledig.

Inhoudelijk merken cliënten het volgende op. Zij constateren dat de provincie er voor kiest om een groot gebied (600 ha) aan kwalitatief zeer hoogwaardige landbouwgrond op te offeren voor industrie. Het is voor cliënten volstrekt onduidelijk waarom dit gebeurt. Meer specifiek menen cliënten dat er, zo er al de noodzaak zou zijn om industrie in de Eemshaven uit te breiden, diverse andere locaties veel beter geschikt zouden zijn. Dit blijkt onder meer uit het verkennend onderzoek voor ontwikkelzones voor grootschalige bedrijven in Groningen door Stec Groep. Nergens is terug te vinden waarom juist de Oostpolder hierbij betrokken moet worden, en waarom alternatieve geschikte locaties gepasseerd zijn. Het is wenselijk dat de provincie bij de realisatie van haar plannen voor de uitbreiding van de Eemshaven niet zomaar willekeurige locaties kan betrekken die de provincie geschikt acht. De provincie dient immers deugdelijk te motiveren waarom de Oostpolder voor de realisatie in dit geval als bestemming aangewezen is. Het is voor nu cliënten nu zoals gezegd volstrekt onduidelijk waarom juist de Oostpolder onderworpen worden aan de uitbreiding van de Eemshaven. Dit is een onzekerheid die door de provincie ondervangen had moeten worden, en met het ontbreken van deugdelijke motivering waarom de Oostpolder, en niet een van de andere - veelal geschiktere - locaties gekozen is, menen cliënten dat het inpassingsplan niet op de voorgestelde wijze kan worden vastgesteld.

Cliënten exploiteren een landbouwbedrijf waarvan een groot deel van hun gronden bij de boerderij in het plangebied zijn gelegen. Het gaat hier zoals in het citaat al in aangegeven om zeer kwalitatief hoogwaardige landbouwgrond, wat ook door de provincie wordt erkend. Met de bestemmingswijziging worden cliënten dan ook onevenredig zwaar getroffen in hun bedrijfsvoering. Hun algemene landbouwsituatie en zelfs hun specifieke landbouwsituatie is verder onvoldoende in kaart gebracht en een evenredige en zorgvuldige belangenafweging ontbreekt. Er is hierdoor strijd met artikel 3:2 en 3:4 Awb.

BOUT
advocaten

Verder zijn cliënten voor een deel afhankelijk van inkomsten uit de exploitatie van de windturbines. Het windmolenpark Oostpolder is een recent initiatief van de gezamenlijke eigenaren van het plangebied waarbij op de gronden van het plangebied windturbines zijn gerealiseerd. Voor het gebruik ontvangen cliënten vergoedingen en voor de exploitatie delen zij mee als aandeelhouders. In het PiP worden de windturbines als een vorm van medegebruik met grote bedrijven onder de bestemming bedrijventerrein opgenomen. De bouw van een groot bedrijf, zoals bedoeld met het PiP, op of tussen de windturbines heeft gevolgen. Deze gevolgen zien op de huidige exploitatie, maar beperken ook een toekomstige verdere exploitatie en uitbreiding van windturbines en andere vormen van energietransitie die in combinatie met het landbouwgebruik kunnen blijven bestaan. Deze gevolgen zijn niet in kaart gebracht en zijn niet afgewogen en de gevolgen zijn uiteindelijk onevenredig.

Verder worden de bestaande toegangswegen voor het landbouwbedrijf gewijzigd en weg bestemd. Ook dit brengt vanzelfsprekend onevenredig nadeel met zich mee.

De planvorming voor het bedrijventerrein Oostpolder heeft voor de fysieke leefomgeving van cliënten alleen maar grote nadelen. Slechts een deel van deze nadelen zijn in de MER beschreven. Van een open landbouwgebied wijzigt de directe omgeving naar een groot bedrijventerrein met juist zeer grootschalige bedrijven. Naast de inbreuk op het open landschap heeft dit directe hinder, waaronder geluidshinder, lichthinder, verminderde luchtkwaliteit en verkeer tot gevolg. In de MER worden de referenties hiervoor te licht en onvoldoende omschreven. Verder worden alleen afwegingen gemaakt op grond van de wettelijke regiems over geluidhinder, luchtkwaliteit en verkeer. De daadwerkelijke inbreuk op de woon- en leefomgeving is groot en is onevenredig zwaar. Deze wordt niet in kaart gebracht en onvoldoende afgewogen. De enkele alternatieve locaties met juist veel minder zware gevolgen voor de landbouwexploitatie en directe woon- en leefomgeving worden onvoldoende gewaardeerd en als mogelijkheid voor een bedrijventerrein met grote bedrijven meegewogen. De maatregelen zoals voorzichtig beschreven in de MER zijn geen mitigerende maatregelen, maar al compenserende maatregelen. Deze maatregelen zijn onvoldoende om de negatieve gevolgen te compenseren. Ten aanzien van de landbouwexploitatie zijn geen enkele compensatie maatregelen omschreven en geborgd. Dit geldt ook voor geluid, licht en verkeer. In het PiP zijn geen directe (voorwaardelijke) verplichtingen opgenomen als maatregelen ter borging vooraf.

Daarnaast is wat cliënten betreft onvoldoende onderzocht of en dus onvoldoende onderbouwd dat er een toekomst is voor de door de provincie gewenste industrie. De onderbouwing berust enkel op verwachtingen, waarvan het maar zeer de vraag is of die ook werkelijkheid zullen worden. Het is onduidelijk hoe sterk daadwerkelijk de gesuggereerde marktvraag is. Cliënten

BOUT
advocaten

wijzen er hierbij op dat het resultaat van Groningen Seaports achteruit gaat. In 2023 is dat sterk gedaald. Veel potentiële bedrijven die zich in de regio zouden willen vestigen, stellen momenteel hun investeringen uit, ook vanwege het onzekere investeringsklimaat. Het is maar de vraag of er bedrijven willen investeren in de Oostpolder. Bij het voorgaande speelt voor cliënten ook mee dat op andere voor industrie bestemde gronden door de provincie inmiddels zonneparken zijn of worden aangelegd.

Ook ten aanzien van de veronderstelde werkgelegenheid die het gevolg zou zijn van de plannen plaatsen cliënten hun vraagtekens. Dat hangt immers zeer sterk af van de soort industrie die uiteindelijk in de Oostpolder wordt gerealiseerd. Ook hierbij wijzen cliënten er op dat de veronderstelde werkgelegenheid in ieder geval niet wordt gerealiseerd als de provincie uiteindelijk besluit om in plaats van industrie zonneparken aan te leggen. Bovendien geldt dat er al een groot tekort is aan personeel in diverse sectoren, zodat het maar de vraag is of er voldoende gekwalificeerd personeel beschikbaar zal zijn.

Verder is wat cliënten betreft de houding van de provincie ten opzichte van het windpark Oostpolder volstrekt onduidelijk. Het kan niet zo zijn dat de windmolens moeten worden stilgezet bij overschrijding van de *cumulatieve* geluidsnormen als gevolg van de nieuw te vestigen industrie. Bovendien is het onmogelijk om grootschalige industrie in te passen binnen de plaatsgebonden risicocontour van de windmolens.

Tot slot vragen cliënten zich ten zeerste af of de plannen van de provincie wel uitvoerbaar zijn. Voor zover zij kunnen nagaan wordt er in het inpassingsplan niet gesproken over de aanwezige windmolens. Het is voor cliënten onduidelijk wat daarmee gaat gebeuren. Zij menen dat de windmolens, mede nu deze er nog maar zeer kort staan, niet zomaar verwijderd kunnen worden en dat de plannen daarom niet kunnen uitgevoerd. Cliënten zien namelijk geen concreet voornemen hoe de plannen vorm zouden krijgen als de windmolens ter plaatse aanwezig blijven, noch een concreet voornemen om de windmolens te verwijderen.

Voor wat betreft de uitvoerbaarheid wijzen cliënten verder nog op het beklemrecht dat de Nederlands Hervormde Kerk op een deel van de percelen heeft. Tot slot wijzen cliënten op het belang van de Klaas Wiersumsweg. Deze weg is cruciaal voor landbouwverkeer. De ingelanden van het wegwaterschap Wiersumsweg kunnen en mogen gebruikmaken van de weg en de brug om bij hun landerijen te kunnen komen in de Oostpolder en Emmapolder. De provincie is nu voornemens om de weg een fietspad te maken. Dat betekent dat cliënten daar straks geen gebruik meer van kunnen maken. De afstand (retour) is nu ongeveer 8 kilometer, maar zou in de nieuwe situatie 20 kilometer worden omdat cliënten dan enorm moeten omrijden. Cliënten menen dat hieraan in het ontwerp ten onrechte geen aandacht is besteed.

BOUT
advocaten

Exploitatieplan
Ten aanzien van het exploitatieplan merken cliënten het volgende op. Zij vinden het opmerkelijk dat al hun gegevens open en bloot voor een ieder toegankelijk zijn. Zij begrijpen dat er in het kader van het exploitatieplan naar de waarde van hun percelen moet worden gekeken, maar het is wat hen betreft niet nodig dat dit zo tot de persoon is te herleiden.

Inhoudelijk menen cliënten dat de waarde van hun percelen op diverse punten onjuist is getaxeerd. Zij stellen zich op het standpunt dat de getaxeerde waarde in geen verhouding staat tot de werkelijke waarde. Daarbij wijzen zij er op dat zoals gezegd sprake is van kwalitatief hoogwaardige landbouwgrond. In algemene zin vragen cliënten zich af of daarmee bij de taxatie wel voldoende rekening is gehouden.

Het voorgaande uit zich onder meer in de volgende aspecten. Er is bij de taxatie ten onrechte geen rekening gehouden met een aantal vergelijkbare transacties. Er hebben in de afgelopen jaren diverse transacties in de nabijheid plaatsgevonden van landbouwgrond ten behoeve van industrie/bedrijven. Cliënten wijzen in dit verband op de transacties die in de Oostpolder ten oosten van de N33 hebben plaatsgevonden. Het is voor cliënten niet duidelijk waarom die transacties niet zijn meegenomen. Ook de keuze voor de wel gekozen transacties bevreemdt cliënten, nu zij hierin niet zien dat sprake is van vergelijkbare transacties. De referentieobjecten zijn derhalve niet representatief.

Daarnaast stellen cliënten vast dat de gekozen vergelijking met gronden is volstrekt onbegrijpelijk gekozen. Cliënten merken nogmaals op dat in de Oostpolder sprake is van hoogwaardige landbouwgrond. Bovendien is de Oostpolder gelegen in de onmiddellijke nabijheid van de Eemshaven. Dat maakt de Oostpolder tot een unieke locatie. Niet voor niets wordt dan ook opgemerkt dat er in Nederland maar weinig vergelijkbare gebieden zijn. Het had daarom voor de hand gelegen dat er dan ook een vergelijking was gemaakt met daadwerkelijk vergelijkbare gebieden, zoals de Maasvlakte of de Moerdijk. Er is onvoldoende onderbouwd waarom dergelijke gebieden buiten de vergelijking zijn gehouden en waarom juist voor de wel gebruikte gebieden is gekozen.

Cliënten vragen zich ook af waarom de gronden onmiddellijk rondom de windmolens lager worden getaxeerd. Dit wordt wat cliënten betreft onvoldoende onderbouwd.

Cliënten merken verder op dat de provincie inmiddels is begonnen met het aankopen van gronden die bedoeld zijn als ruilgrond voor gronden uit de Oostpolder. Deze gronden worden aangekocht tegen een veel hogere prijs dan de taxatieprijzen die in het exploitatieplan worden genoemd.

BOUT
advocaten

Cliënten vragen zich ook af waarom de gronden onmiddellijk rondom de windmolens lager worden getaxeerd. Dit wordt wat cliënten betreft onvoldoende onderbouwd. In Delfzijl Zuid worden momenteel windmolens gebouwd op industriegrond, en daar vindt geen differentiatie plaats in waardering van de gronden.

Cliënten hebben sterk de indruk dat de grond in het kader van het exploitatieplan als sluitpost wordt gebruikt. De grondwaarde zou veel hoger moeten worden vastgesteld, en de disconteringsvoet van 6,7% is eveneens veel te laag ingeschat. Dat is gebaseerd op woningbouw en zou in dit geval volgens cliënten veel hoger moeten zijn.

Tot slot merken cliënten ook ten aanzien van exploitatieplan op dat zij vraagtekens hebben bij de uitvoerbaarheid, nu geen aandacht wordt geschonken aan de aanwezige windmolens.

Alles overziend menen cliënten dat de exploitatie veel hoger zal uitvallen dan nu in het exploitatieplan is voorzien. Zij wijzen hierbij verder op at de gronden veel te laag zijn getaxeerd en dat de kosten van de groenstrook van 200 ha niet in de exploitatiebegroting is meegenomen.

Veiligheidscontour
Naar cliënten begrijpen is juist met de vermenging van windturbines en de bestemming bedrijven de veiligheid in het geding. Met het vaststellen van een veiligheidscontour worden de windturbines nader gereguleerd, zonder dat zij daarom gevraagd hebben, beperkt in toekomstige mogelijkheden en worden de risico's ook afgewenteld op de exploitatie van de windturbines.

Conclusie

Cliënten verzoeken u om de zienswijze bij de beoordeling te betrekken en af te zien van het vaststellen van het inpassingsplan, het exploitatieplan en de veiligheidscontour.

Hoogachtend,

[redacted]

BOUT
advocaten

Bijlage 1

provincie groningen

PROVINCIAAL BLAD

Officiële uitgave van de provincie Groningen

Nr. 15302
20 december
2023

Kennisgeving terinzagelegging ontwerp Provinciaal Inpassingsplan Bedrijventerrein Oostpolder en bijbehorend Project-MER, ontwerp Exploitatieplan Oostpolder en ontwerp besluit Veiligheidscontour Oostpolder met de daarbij behorende bijlagen

Op 12 december 2023 hebben Gedeputeerde Staten van Groningen het ontwerp Provinciaal Inpassingsplan Bedrijventerrein Oostpolder en bijbehorend Project-MER (milieueffectrapportage), het ontwerp Exploitatieplan Oostpolder en het ontwerp besluit Veiligheidscontour Oostpolder met de bij de daarbij behorende bijlagen vastgesteld en vrijgegeven voor terinzagelegging.

Ontwerp Provinciaal Inpassingsplan Bedrijventerrein Oostpolder en bijbehorend Project-MER

De provincie Groningen en de gemeente Het Hogeland hebben in hun beleid opgenomen dat zij zich willen inzetten voor de versterking van de regionale economie, de werkgelegenheid en de leefbaarheid van Noordoost Groningen. De provincie en de gemeente richten zich daarbij op het aantrekken van met name grootschalige bedrijven waarvoor op de bestaande regionale bedrijventerreinen geen ruimte beschikbaar is. De provincie en de gemeente willen de Oostpolder ontwikkelen tot een bedrijventerrein voor met name grootschalige bedrijven dat goed in de omgeving is ingepast. De Oostpolder ligt ten zuiden van de Eemshaven (gemeente Het Hogeland). Het gebied wordt globaal begrensd door de Kwelderweg aan de noordzijde, de N33 aan de oostzijde, de Dijkweg aan de zuidzijde en de spoorlijn aan de westzijde. Het bruto oppervlak van de gebiedsontwikkeling Oostpolder bedraagt circa 600 hectare. Hiervan wordt 400 hectare netto uitgeefbaar voor bedrijfskavels.

In de op 8 november 2023 vastgestelde Structuurvisie Oostpolder is de keuze voor de locatie Oostpolder vastgelegd en geformaliseerd. Om de gebiedsontwikkeling ook planologisch mogelijk te maken, is op grond van artikel 3.26 Wet ruimtelijke ordening een Provinciaal Inpassingsplan opgesteld. De gronden hebben op dit moment een overwegend agrarische bestemming. Het doel van het Provinciaal Inpassingsplan Bedrijventerrein Oostpolder is om de ontwikkeling van de Oostpolder tot bedrijventerrein voor grootschalige bedrijven ten behoeve van onder andere de productie van batterijen en innovatieve elektriciteitsintensieve bedrijven op het gebied van hightech maakindustrie en de productie van waterstof, in planologische zin mogelijk te maken. In het ontwerp Provinciaal Inpassingsplan Bedrijventerrein Oostpolder zijn de kaders en hoofdlijnen van de ontwikkeling, zoals vastgelegd in de Structuurvisie, verder uitgewerkt en is een hierbij passende planologische regeling opgesteld om de gebruiks- en bouwmogelijkheden van het beoogde bedrijventerrein vast te leggen. Daarbij is ook een planologische regeling opgenomen voor het beoogde hoogspanningsstation van TenneT op de meest oostelijke kavel van de Oostpolder. Tevens is een planologische regeling opgenomen voor de bestaande windturbines binnen het plangebied Oostpolder. Ten behoeve van het Provinciaal Inpassingsplan Bedrijventerrein Oostpolder is een Project-MER (milieueffectrapportage) opgesteld dat als bijlage bij het ontwerp Provinciaal Inpassingsplan Bedrijventerrein Oostpolder is opgenomen.

Ontwerp Exploitatieplan Oostpolder

Op basis van de Wet ruimtelijke ordening is het verplicht om bij een Provinciaal Inpassingsplan ook een Exploitatieplan vast te stellen als kostenverhaal en locatie-eisen niet verzekerd zijn.

Het (ontwerp) Exploitatieplan Oostpolder geeft de provincie een wettelijke basis voor het verhalen van kosten en het stellen van eisen en regels. Het exploitatieplangebied van het Exploitatieplan is iets kleiner dan het plangebied van het Provinciaal Inpassingsplan Bedrijventerrein Oostpolder.

Op basis van het Exploitatieplan is iedere grondeigenaar in het exploitatiegebied verplicht om bij de aanvraag van een omgevingsvergunning voor de bouw van een bouwwerk, de volgens het Exploitatieplan te bepalen exploitatiebijdrage te betalen over de gronden die tot het bouwwerk behoren, voor de aanleg van de openbare werken en voorzieningen. Als de eigenaar in staat is zelf deze voorzieningen te realiseren, dan moeten zij voldoen aan de eisen en regels in het Exploitatieplan en wordt de bijdrage verminderd met de begrote waarde van de zelf te realiseren openbare werken en voorzieningen.

De noodzaak om het Exploitatieplan vast te stellen vloeit voort uit het feit dat er nog geen (anterieure) exploitatieovereenkomsten over kostenverhaal en locatie-eisen zijn afgesloten met de grondeigenaren, terwijl wel waarde creatie plaatsvindt door de nieuwe bouwmogelijkheden in het Provinciaal Inpassingsplan. Het vaststellen van het Provinciaal Inpassingsplan met het Exploitatieplan leidt tot een aantekening

in de Basisregistratie Kadaster Publiekrechtelijke Beperkingen (BRK-PB), dat er verplicht kostenverhaal rust op deze gronden.

Ontwerp besluit Veiligheidscontour Oostpolder

Burgemeester en Wethouders van de gemeente Het Hogeland en Gedeputeerde Staten van Groningen hebben op grond van artikel 14 Besluit externe veiligheid inrichtingen een ontwerp besluit Veiligheidscontour Oostpolder vastgesteld. Deze contour maakt het mogelijk dat op het bedrijventerrein Oostpolder kwetsbare objecten zijn toegestaan die een functionele binding hebben met het bedrijventerrein. Binnen deze contour wordt bij vestiging van nieuwe bedrijven gestuurd op het bereiken van een optimale veiligheidssituatie.

Terinzagelegging

Vanaf 21 december 2023 tot en met 31 januari 2024 liggen de volgende stukken voor een ieder ter inzage:

a. het ontwerp Provinciaal Inpassingsplan Bedrijventerrein Oostpolder, bijbehorend Project-MER (milieueffectrapportage) en bijlagen;
b. het ontwerp Exploitatieplan Oostpolder met bijlagen;
c. het ontwerp besluit Veiligheidscontour Oostpolder met bijlagen.

De onder a, b en c genoemde stukken liggen tijdens kantooruren ter inzage in:

- het gemeentehuis van de gemeente het Hogeland, locatie Uithuizen, Hoofdstraat-West 1.
- het gemeentehuis van de gemeente het Hogeland, locatie Winsum, Hoofdstraat W70.
- het gemeentehuis van de gemeente Eemsdelta, locatie Delfzijl, Johan van Den Kornputplein 10.
- het provinciehuis te Groningen. Hiervoor kunt u zich melden bij de balie van de ingang aan de Sint Jansstraat 4 te Groningen.

Het ontwerp Provinciaal Inpassingsplan Bedrijventerrein Oostpolder, bijbehorend Project-MER (milieueffectrapportage) en bijlagen zijn te raadplegen via de website www.ruimtelijkeplannen.nl. Het planidentificatienummer is: NL.IMRO.9920.IPOostpolder-ON01

Het ontwerp Exploitatieplan Oostpolder met bijlagen zijn te raadplegen via de website www.ruimtelijkeplannen.nl. Het planidentificatienummer is: NL.IMRO.9920.EPOostpolder-EX01

Het ontwerp Provinciaal Inpassingsplan Bedrijventerrein Oostpolder, bijbehorend Project-MER (milieueffectrapportage) en bijlagen en het ontwerp Exploitatieplan Oostpolder met bijlagen zijn daarnaast ook te raadplegen via de projectwebsite: www.hetdigitalediggelschip.nl

Het ontwerp besluit Veiligheidscontour Oostpolder met bijlagen is te raadplegen via de projectwebsite: www.hetdigitalediggelschip.nl

Inloopbijeenkomst

Het projectteam Oostpolder organiseert op 17 januari 2024 een inloopbijeenkomst. Hier kunt u de documenten inzien, uitleg krijgen over de plannen en vragen stellen.

U kunt tussen 15.00 en 17.00 uur en tussen 19.30 en 21.30 uur binnenlopen bij Hotel Ekamper, Radsweg 12 in Roodeschool. Vooraf aanmelden is niet nodig.

Indienen zienswijzen ontwerp Provinciaal Inpassingsplan Bedrijventerrein Oostpolder en bijbehorend Project-MER

Vanaf 21 december 2023 tot en met 31 januari 2024 kan een ieder zienswijzen over het ontwerp Provinciaal Inpassingsplan Bedrijventerrein Oostpolder, bijbehorend Project-MER (milieueffectrapportage) en bijlagen bij Provinciale Staten naar voren brengen. U kunt uw schriftelijke zienswijze over het ontwerp Provinciaal Inpassingsplan Bedrijventerrein Oostpolder en bijbehorend Project-MER mailen naar Oostpolder@provinciegroningen.nl of sturen naar Gedeputeerde Staten van Groningen, t.a.v. P. Schuls-Wetterauw, team Programma- en Projectondersteuning, Postbus 610, 9700 AP Groningen onder vermelding van 'zienswijze ontwerp PIP Bedrijventerrein Oostpolder'. U kunt uw zienswijze ook mondeling indienen. Wij verzoeken u hiervoor van tevoren tijdens kantooruren telefonisch een afspraak te maken met mw. [redacted] telefoonnummer 06 527 61 695.

Zienswijzen met betrekking tot het Project-MER (milieueffectrapportage) kunnen slechts betrekking hebben op de inhoud van het milieueffectrapport, het niet voldoen van het rapport aan de bij of krachtens artikel 7.23 Wet milieubeheer gestelde regels, dan wel op onjuistheden die het rapport bevat. Tijdens de periode van terinzagelegging wordt aan de Commissie voor de milieueffectrapportage advies gevraagd over het milieueffectrapport.

Indienen zienswijzen ontwerp Exploitatieplan Oostpolder

Vanaf 21 december 2023 tot en met 31 januari 2024 kan een ieder zienswijzen over het ontwerp Exploitatieplan Oostpolder met bijlagen bij Provinciale Staten naar voren brengen. U kunt uw schriftelijke zienswijze over het ontwerp Exploitatieplan Oostpolder mailen naar Oostpolder@provinciegroningen.nl of sturen naar Gedeputeerde Staten van Groningen, t.a.v. P. Wetterauw, team Programma- en Projectondersteuning, Postbus 610, 9700 AP Groningen onder vermelding van 'zienswijze ontwerp Exploitatieplan Oostpolder'. U kunt uw zienswijze ook mondeling indienen. Wij verzoeken u hiervoor van tevoren tijdens kantooruren telefonisch een afspraak te maken met mw. P. Wetterauw, telefoonnummer 06 527 61 695.

Indienen zienswijzen ontwerp besluit Veiligheidscontour Oostpolder

Vanaf 21 december 2023 tot en met 31 januari 2024 kunnen belanghebbenden zienswijzen over het ontwerp besluit Veiligheidscontour Oostpolder met bijlagen bij Gedeputeerde Staten naar voren brengen. U kunt uw schriftelijke zienswijze over het ontwerpbesluit Veiligheidscontour Oostpolder mailen naar Oostpolder@provinciegroningen.nl of sturen naar Gedeputeerde Staten van Groningen, t.a.v. P. Schuls-Wetterauw, team Programma- en Projectondersteuning, Postbus 610, 9700 AP Groningen onder vermelding van 'zienswijze ontwerp besluit Veiligheidscontour Oostpolder'. U kunt uw zienswijze ook mondeling indienen. Wij verzoeken u hiervoor van tevoren tijdens kantooruren telefonisch een afspraak te maken met mw. P. Wetterauw, telefoonnummer 06 527 61 695.

Meer informatie

Voor vragen kunt u terecht bij mw. P. Wetterauw, assistent Programmamanager Oostpolder.

Zij is op werkdagen te bereiken op: 06 527 61 695 of per mail via Oostpolder@provinciegroningen.nl.

****

Ter informatie: ontwerp beschikking hogere waarden Wet geluidhinder

Burgemeester en Wethouders van de gemeente Het Hogeland hebben in verband met de voorziene ontwikkelingen in de Oostpolder voor 120 adressen een ontwerp beschikking hogere waarden Wet geluidhinder vastgesteld. Hiervoor wordt door de gemeente een afzonderlijke kennisgeving gepubliceerd.

Ter informatie: ontwerp bestemmingsplan Eemshaven en ontwerp Provinciaal Inpassingsplan Windpark Eemshaven West

Daarnaast wijzen wij u ter informatie nog op twee andere ontwikkelingen in de regio Eemshaven waarvan in dezelfde periode ook stukken ter inzage worden gelegd:

- Ontwerp Bestemmingsplan Eemshaven: bevat een actuele planologische regeling voor de bestaande Eemshaven.
- Ontwerp Provinciaal Inpassingsplan Windpark Eemshaven West met bijbehorende ontwerp-vergunningen: betreft een gecoördineerde procedure (provinciaal inpassingsplan en vergunningen) voor de realisatie van het Windpark Eemshaven West.

Deze plannen hebben elk hun eigen reactiemogelijkheid. Voor het ontwerp bestemmingsplan wordt door de gemeente Het Hogeland een afzonderlijke kennisgeving gepubliceerd. Voor het ontwerp Provinciaal Inpassingspan met bijbehorende ontwerp-vergunningen wordt door de provincie een afzonderlijke kennisgeving gepubliceerd.

VANGOUD
advocaten voor vastgoed & overheid

Gedeputeerde Staten van Groningen
t.a.v. mevrouw [redacted]
Team Programma- en Projectondersteuning
Postbus 610
9700 AP GRONINGEN

Tevens per e-mail: oostpolder@provinciegroningen.nl

Datum	31 januari 2024
Onze referentie	D20240032
Uw referentie	15302
Inzake	[redacted] / Provincie Groningen (Bedrijventerrein Oostpolder)
Doorkiesnummer	026 443 50 20
E-mail	[redacted]@vangoud.nl

Betreft: **(pro forma) zienswijze ontwerp PIP, exploitatieplan en besluit Veiligheidscontour "Oostpolder"**

Geacht college, geachte mevrouw [redacted]

Als advocaat gemachtigden van:

- de heer [redacted] als eigenaar van de percelen gelegen binnen het plangebied "Oostpolder";
- [redacted], als gebruiker van deze percelen, en haar vennoten:
  - de heer [redacted] en;
  - mevrouw [redacted]

  gevestigd en beiden wonende aan de [redacted] te [redacted]

dienen wij hierdoor pro forma zienswijzen in met betrekking tot:

- het ontwerp Provinciaal Inpassingsplan Bedrijventerrein Oostpolder en bijbehorend Project-MER (milieueffectrapportage);
- het ontwerp Exploitatieplan Oostpolder;
- het ontwerp besluit Veiligheidscontour Oostpolder met de daarbij behorende bijlagen.

De ontwerpen liggen tot en met 31 januari 2024 ter inzage. De publicatie van de terinzagelegging wordt hierbij overgelegd als **bijlage 1**.

Namens cliënten verzoeken wij u een nadere termijn te verlenen voor het aanvoeren van de gronden voor de zienswijzen. Cliënten verzoeken u deze termijn op (in ieder geval) twee weken te stellen.

Met vriendelijke groet,
Vangoud Advocaten B.V.

[redacted]
Advocaat

[redacted]
Advocaat

Bijlage 1

Overheid.nl
Publicaties > Officiële publicaties

provincie groningen

Provinciaal blad van Groningen

Datum publicatie
20-12-2023 09:00

Organisatie
Groningen

Jaargang en nummer
Provinciaal blad 2023, 15302

Rubriek
ruimtelijk plan of omgevingsdocument

Kennisgeving terinzagelegging ontwerp Provinciaal Inpassingsplan Bedrijventerrein Oostpolder en bijbehorend Project-MER, ontwerp Exploitatieplan Oostpolder en ontwerp besluit Veiligheidscontour Oostpolder met de daarbij behorende bijlagen

Op 12 december 2023 hebben Gedeputeerde Staten van Groningen het ontwerp Provinciaal Inpassingsplan Bedrijventerrein Oostpolder en bijbehorend Project-MER (milieueffectrapportage), het ontwerp Exploitatieplan Oostpolder en het ontwerp besluit Veiligheidscontour Oostpolder met de bij de daarbij behorende bijlagen vastgesteld en vrijgegeven voor terinzagelegging.

Ontwerp Provinciaal Inpassingsplan Bedrijventerrein Oostpolder en bijbehorend Project-MER

De provincie Groningen en de gemeente Het Hogeland hebben in hun beleid opgenomen dat zij zich willen inzetten voor de versterking van de regionale economie, de werkgelegenheid en de leefbaarheid van Noordoost Groningen. De provincie en de gemeente richten zich daarbij op het aantrekken van met name grootschalige bedrijven waarvoor op de bestaande regionale bedrijventerreinen geen ruimte beschikbaar is. De provincie en de gemeente willen de Oostpolder ontwikkelen tot een bedrijventerrein voor met name grootschalige bedrijven dat goed in de omgeving is ingepast. De Oostpolder ligt ten zuiden van de Eemshaven (gemeente Het Hogeland). Het gebied wordt globaal begrensd door de Kwelderweg aan de noordzijde, de N33 aan de oostzijde, de Dijkweg aan de zuidzijde en de spoorlijn aan de westzijde. Het bruto oppervlak van de gebiedsontwikkeling Oostpolder bedraagt circa 600 hectare. Hiervan wordt 400 hectare netto uitgeefbaar voor bedrijfskavels.

In de op 8 november 2023 vastgestelde Structuurvisie Oostpolder is de keuze voor de locatie Oostpolder vastgelegd en geformaliseerd. Om de gebiedsontwikkeling ook planologisch mogelijk te maken, is op grond van artikel 3.26 Wet ruimtelijke ordening een Provinciaal Inpassingsplan opgesteld. De gronden hebben op dit moment een overwegend agrarische bestemming. Het doel van het Provinciaal Inpassingsplan Bedrijventerrein Oostpolder is om de ontwikkeling van de Oostpolder tot bedrijventerrein voor grootschalige bedrijven ten behoeve van onder andere de productie van batterijen en innovatieve elektriciteitsintensieve bedrijven op het gebied van hightech maakindustrie en de productie van waterstof, in planologische zin mogelijk te maken. In het ontwerp Provinciaal Inpassingsplan Bedrijventerrein Oostpolder zijn de kaders en hoofdlijnen van de ontwikkeling, zoals vastgelegd in de Structuurvisie, verder uitgewerkt en is een hierbij passende planologische regeling opgesteld om de gebruiks- en bouwmogelijkheden van het beoogde bedrijventerrein vast te leggen. Daarbij is ook een planologische regeling opgenomen voor het beoogde hoogspanningsstation van TenneT op de meest oostelijke kavel van de Oostpolder. Tevens is een planologische regeling opgenomen voor de bestaande windturbines binnen het plangebied Oostpolder. Ten behoeve van het Provinciaal Inpassingsplan Bedrijventerrein Oostpolder is een Project-MER (milieueffectrapportage) opgesteld dat als bijlage bij het ontwerp Provinciaal Inpassingsplan Bedrijventerrein Oostpolder is opgenomen.

Ontwerp Exploitatieplan Oostpolder

Op basis van de Wet ruimtelijke ordening is het verplicht om bij een Provinciaal Inpassingsplan ook een Exploitatieplan vast te stellen als kostenverhaal en locatie-eisen niet verzekerd zijn.

Het (ontwerp) Exploitatieplan Oostpolder geeft de provincie een wettelijke basis voor het verhalen van kosten en het stellen van eisen en regels. Het exploitatieplangebied van het Exploitatieplan is iets kleiner dan het plangebied van het Provinciaal Inpassingsplan Bedrijventerrein Oostpolder.

Op basis van het Exploitatieplan is iedere grondeigenaar in het exploitatiegebied verplicht om bij de aanvraag van een omgevingsvergunning voor de bouw van een bouwwerk, de volgens het Exploitatieplan te bepalen exploitatiebijdrage te betalen over de gronden die tot het bouwwerk behoren, voor de aanleg van de openbare werken en voorzieningen. Als de eigenaar in staat is zelf deze voorzieningen te realiseren, dan moeten zij voldoen aan de eisen en regels in het Exploitatieplan en wordt de bijdrage verminderd met de begrote waarde van de zelf te realiseren openbare werken en voorzieningen.

De noodzaak om het Exploitatieplan vast te stellen vloeit voort uit het feit dat er nog geen (anterieure) exploitatieovereenkomsten over kostenverhaal en locatie-eisen zijn afgesloten met de grondeigenaren, terwijl wel waarde creatie plaatsvindt door de nieuwe bouwmogelijkheden in het Provinciaal Inpassingsplan. Het vaststellen van het Provinciaal Inpassingsplan met het Exploitatieplan leidt tot een aantekening in de Basisregistratie Kadaster Publiekrechtelijke Beperkingen (BRK-PB), dat er verplicht kostenverhaal rust op deze gronden.

Ontwerp besluit Veiligheidscontour Oostpolder

Burgemeester en Wethouders van de gemeente Het Hogeland en Gedeputeerde Staten van Groningen hebben op grond van artikel 14 Besluit externe veiligheid inrichtingen een ontwerp besluit Veiligheidscontour Oostpolder vastgesteld. Deze contour maakt het mogelijk dat op het bedrijventerrein Oostpolder kwetsbare objecten zijn toegestaan die een functionele binding hebben met het bedrijventerrein. Binnen deze contour wordt bij vestiging van nieuwe bedrijven gestuurd op het bereiken van een optimale veiligheidssituatie.

Terinzagelegging

Vanaf 21 december 2023 tot en met 31 januari 2024 liggen de volgende stukken voor een ieder ter inzage:

a. het ontwerp Provinciaal Inpassingsplan Bedrijventerrein Oostpolder, bijbehorend Project-MER (milieueffectrapportage) en bijlagen;

b. het ontwerp Exploitatieplan Oostpolder met bijlagen;

c. het ontwerp besluit Veiligheidscontour Oostpolder met bijlagen.

De onder a, b en c genoemde stukken liggen tijdens kantooruren ter inzage in:

- het gemeentehuis van de gemeente het Hogeland, locatie Uithuizen, Hoofdstraat-West 1.

- het gemeentehuis van de gemeente het Hogeland, locatie Winsum, Hoofdstraat W70.

- het gemeentehuis van de gemeente Eemsdelta, locatie Delfzijl, Johan van Den Kornputplein 10.

- het provinciehuis te Groningen. Hiervoor kunt u zich melden bij de balie van de ingang aan de Sint Jansstraat 4 te Groningen.

Het ontwerp Provinciaal Inpassingsplan Bedrijventerrein Oostpolder, bijbehorend Project-MER (milieueffectrapportage) en bijlagen zijn te raadplegen via de website www.ruimtelijkeplannen.nl . Het planidentificatienummer is: NL.IMRO.9920.IPOostpolder-ON01

Het ontwerp Exploitatieplan Oostpolder met bijlagen zijn te raadplegen via de website www.ruimtelijkeplannen.nl . Het planidentificatienummer is: NL.IMRO.9920.EPOostpolder-EX01

Het ontwerp Provinciaal Inpassingsplan Bedrijventerrein Oostpolder, bijbehorend Project-MER (milieueffectrapportage) en bijlagen en het ontwerp Exploitatieplan Oostpolder met bijlagen zijn daarnaast ook te raadplegen via de projectwebsite: www.hetdigitalediggelschip.nl

Het ontwerp besluit Veiligheidscontour Oostpolder met bijlagen is te raadplegen via de projectwebsite: www.hetdigitalediggelschip.nl

Inloopbijeenkomst

Het projectteam Oostpolder organiseert op 17 januari 2024 een inloopbijeenkomst. Hier kunt u de documenten inzien, uitleg krijgen over de plannen en vragen stellen.

U kunt tussen 15.00 en 17.00 uur en tussen 19.30 en 21.30 uur binnenlopen bij Hotel Ekamper, Radsweg 12 in Roodeschool. Vooraf aanmelden is niet nodig.

Indienen zienswijzen ontwerp Provinciaal Inpassingsplan Bedrijventerrein Oostpolder en bijbehorend Project-MER

Vanaf 21 december 2023 tot en met 31 januari 2024 kan een ieder zienswijzen over het ontwerp Provinciaal Inpassingsplan Bedrijventerrein Oostpolder, bijbehorend Project-MER (milieueffectrapportage) en bijlagen bij Provinciale Staten naar voren brengen. U kunt uw schriftelijke zienswijze over het ontwerp Provinciaal Inpassingsplan Bedrijventerrein Oostpolder en bijbehorend Project-MER mailen naar Oostpolder@provinciegroningen.nl of sturen naar Gedeputeerde Staten van Groningen, t.a.v. P. Schuls-Wetterauw, team Programma- en Projectondersteuning, Postbus 610, 9700 AP Groningen onder vermelding van 'zienswijze ontwerp PIP Bedrijventerrein Oostpolder'. U kunt uw zienswijze ook mondeling indienen. Wij verzoeken u hiervoor van tevoren tijdens kantooruren telefonisch een afspraak te maken met mw. [redacted] Wetterauw, telefoonnummer 06 527 61 695.

Zienswijzen met betrekking tot het Project-MER (milieueffectrapportage) kunnen slechts betrekking hebben op de inhoud van het milieueffectrapport, het niet voldoen van het rapport aan de bij of krachtens artikel 7.23 Wet milieubeheer gestelde regels, dan wel op onjuistheden die het rapport bevat. Tijdens de periode van terinzagelegging wordt aan de Commissie voor de milieueffectrapportage advies gevraagd over het milieueffectrapport.

Indienen zienswijzen ontwerp Exploitatieplan Oostpolder

Vanaf 21 december 2023 tot en met 31 januari 2024 kan een ieder zienswijzen over het ontwerp Exploitatieplan Oostpolder met bijlagen bij Provinciale Staten naar voren brengen. U kunt uw schriftelijke zienswijze over het ontwerp Exploitatieplan Oostpolder mailen naar Oostpolder@provinciegroningen.nl of sturen naar Gedeputeerde Staten van Groningen, t.a.v. P. Wetterauw, team Programma- en Projectondersteuning, Postbus 610, 9700 AP Groningen onder vermelding van 'zienswijze ontwerp Exploitatieplan Oostpolder'. U kunt uw zienswijze ook mondeling indienen. Wij verzoeken u hiervoor van tevoren tijdens kantooruren telefonisch een afspraak te maken met mw. P. Wetterauw, telefoonnummer 06 527 61 695.

Indienen zienswijzen ontwerp besluit Veiligheidscontour Oostpolder

Vanaf 21 december 2023 tot en met 31 januari 2024 kunnen belanghebbenden zienswijzen over het ontwerp besluit Veiligheidscontour Oostpolder met bijlagen bij Gedeputeerde Staten naar voren brengen. U kunt uw schriftelijke zienswijze over het ontwerpbesluit Veiligheidscontour Oostpolder mailen naar

Oostpolder@provinciegroningen.nl of sturen naar Gedeputeerde Staten van Groningen, t.a.v. P. Schuls-Wetterauw, team Programma- en Projectondersteuning, Postbus 610, 9700 AP Groningen onder vermelding van 'zienswijze ontwerp besluit Veiligheidscontour Oostpolder'. U kunt uw zienswijze ook mondeling indienen. Wij verzoeken u hiervoor van tevoren tijdens kantooruren telefonisch een afspraak te maken met mw. P. Wetterauw, telefoonnummer 06 527 61 695.

Meer informatie

Voor vragen kunt u terecht bij mw. P. Wetterauw, assistent Programmamanager Oostpolder.

Zij is op werkdagen te bereiken op: 06 527 61 695 of per mail via Oostpolder@provinciegroningen.nl.

****

Ter informatie: ontwerp beschikking hogere waarden Wet geluidhinder

Burgemeester en Wethouders van de gemeente Het Hogeland hebben in verband met de voorziene ontwikkelingen in de Oostpolder voor 120 adressen een ontwerp beschikking hogere waarden Wet geluidhinder vastgesteld. Hiervoor wordt door de gemeente een afzonderlijke kennisgeving gepubliceerd.

Ter informatie: ontwerp bestemmingsplan Eemshaven en ontwerp Provinciaal Inpassingsplan Windpark Eemshaven West

Daarnaast wijzen wij u ter informatie nog op twee andere ontwikkelingen in de regio Eemshaven waarvan in dezelfde periode ook stukken ter inzage worden gelegd:

- Ontwerp Bestemmingsplan Eemshaven: bevat een actuele planologische regeling voor de bestaande Eemshaven.

- Ontwerp Provinciaal Inpassingsplan Windpark Eemshaven West met bijbehorende ontwerp-vergunningen: betreft een gecoördineerde procedure (provinciaal inpassingsplan en vergunningen) voor de realisatie van het Windpark Eemshaven West.

Deze plannen hebben elk hun eigen reactiemogelijkheid. Voor het ontwerp bestemmingsplan wordt door de gemeente Het Hogeland een afzonderlijke kennisgeving gepubliceerd. Voor het ontwerp Provinciaal Inpassingspan met bijbehorende ontwerp-vergunningen wordt door de provincie een afzonderlijke kennisgeving gepubliceerd.

De hier aangeboden pdf-bestanden van het Staatsblad, Staatscourant, Tractatenblad, provinciaal blad, gemeenteblad, waterschapsblad en blad gemeenschappelijke regeling vormen de formele bekendmakingen in de zin van de Bekendmakingswet en de Rijkswet goedkeuring en bekendmaking verdragen voor zover ze na 1 juli 2009 zijn uitgegeven. Voor pdf-publicaties van vóór deze datum geldt dat alleen de in papieren vorm uitgegeven bladen formele status hebben; de hier aangeboden elektronische versies daarvan worden bij wijze van service aangeboden.

VANGOUD
advocaten voor vastgoed & overheid

Gedeputeerde Staten van Groningen
t.a.v. mevrouw [redacted]
Team Programma- en Projectondersteuning
Postbus 610
9700 AP GRONINGEN

Tevens per e-mail: oostpolder@provinciegroningen.nl

Datum	14 februari 2024
Onze referentie	D20240032
Uw referentie	15302
Inzake	[redacted] Oudeschip / Provincie Groningen (Bedrijventerrein Oostpolder)
Doorkiesnummer	026 443 50 20
E-mail	[redacted]@vangoud.nl

Betreft: **Aanvulling gronden zienswijzen ontwerp PIP, exploitatieplan en besluit Veiligheidscontour "Oostpolder"**

Geacht college, geachte mevrouw [redacted]

Als advocaat-gemachtigden van:

- de heer [redacted] eigenaar van nader te noemen percelen gelegen binnen het plangebied "Oostpolder";
- [redacted], als gebruiker van deze percelen, en haar vennoten:
  - de heer [redacted] en;
  - mevrouw [redacted] gevestigd en wonende aan de [redacted] te [redacted] (hierna gezamenlijk in mannelijk enkelvoud te noemen: [redacted];

is bij brief van 31 januari jl. een 'pro forma' zienswijze naar voren gebracht met betrekking tot:

- het ontwerp Provinciaal Inpassingsplan 'Bedrijventerrein Oostpolder' (hierna: *'PIP'*) en bijbehorend Project-MER;
- het ontwerp Exploitatieplan Oostpolder (hierna: *'exploitatieplan'*);
- het ontwerpbesluit Veiligheidscontour Oostpolder met de daarbij behorende bijlagen.

Bij brief van 1 februari jl. is gelegenheid geboden om tot en met 14 februari 2024 de gronden van de zienswijzen aan te vullen. In deze brief worden de gronden uiteengezet.

1. Achtergrond

[redacted] exploiteert op het adres [redacted] te [redacted] [redacted] een akkerbouwbedrijf.

[redacted] is – voor zover hier van belang – eigenaar van de percelen kadastraal bekend gemeente Uithuizermeeden, sectie M, nrs. 78, 84, 170, 302, 303, 315, 316 en 317, met een totale oppervlakte van 84ha 10a 15ca. Deze percelen zijn alle gelegen binnen het plangebied Oostpolder. De percelen met kadastrale nummers 302 en 303 zijn in het middendeel van het plangebied gelegen. De overige percelen, met een gezamenlijke oppervlakte van ruim 67 ha, zijn in het oostelijk deel van plangebied gelegen, globaal gezegd tussen de Groote Tjariet en de provincialeweg N33.

Op de als **bijlage 2**[1] overgelegde (plattegrond)tekening zijn de gronden schetsmatig met een gele kleur aangegeven. Ook is een kadastrale weergave van (de ligging van) de betrokken percelen bijgevoegd.

Het akkerbouwbedrijf van [redacted] beslaat 120 ha. Daarnaast pacht [redacted] via teeltrotatie nog ongeveer 80 ha bij een aantal andere akkerbouwers in de buurt voor de teelt van alleen pootaardappelen. Op het akkerbouwbedrijf zijn vier vaste medewerkers in dienst en twee ZZP-ers. Daarnaast maakt [redacted] gebruik van losse hulp in de drukkere tijden.

Op de boerderij in Oudeschip is [redacted] de vijfde generatie. Vanaf eind jaren '70 is het akkerbouwbedrijf begonnen met de teelt van pootaardappelen. Vanaf 2000 heeft het bedrijf in deze teelt steeds meer gespecialiseerd naar de vermeerdering van hoogwaardig uitgangmateriaal, dat meest in Nederland of buitenland wordt verkocht als hoogste klasse pootgoed. Dit pootgoed wordt vervolgens door andere akkerbouwers verder vermeerderd, zodat het uiteindelijk voor de teelt van bijvoorbeeld consumptie- of fritesaardappelen gebruikt kan worden. [redacted] staat dus aan de basis van de Nederlands pootgoedteelt van vooral potentieel 'moeilijke' aardappelrassen die erg ziektegevoelig zijn.

Het akkerbouwbedrijf van [redacted] is gespecialiseerd in de vermeerdering van hoogwaardig uitgangsmateriaal van pootaardappelen. De geografische ligging van de cultuurgronden is hier uitermate geschikt voor. Dit komt omdat het pal tegen de kust ligt. Daarmee is de bladluizendruk, als gevolg waarvan virussen overgebracht kunnen worden, erg laag. De dagelijkse wind van zee en daardoor de relatief lage temperaturen maken het onaantrekkelijk voor bladluizen, waarmee de besmettingsgraad erg laag is. Meer landinwaarts is dit effect al minder. Daar is meer opgaande begroeiing van planten en bomen wat een besmettingsbron kan zijn. Ook is de teeltlaag van de percelen in de polder van uitstekende kwaliteit, omdat het een mengsel is van groeizame klei (zavel) en grof zand. Dit zorgt ervoor dat de gewassen snel willen groeien, maar nagenoeg geen last hebben van wateroverlast bij natte periodes.

[1] Doorgenummerd op de pro forma zienswijze.

Dit wordt versterkt door de hoogte van ongeveer één meter boven NAP, waardoor het grondwater lager ligt en de zandlaag eronder van grofzand. Deze bodemopbouw en hydrologisch gunstige uitgangssituatie zorgen ervoor dat de doorlatendheid erg groot is. In droge tijden zorgt deze bodemopbouw ervoor dat de capillaire werking vanwege het grof zand gunstig is en de gewassen in droge hete zomers beschikken over voldoende water en goed kunnen doorgroeien.

Vooral voor het uitgangsmateriaal is dit van belang om de knollen zonder uiterlijke problemen te telen en zonder dat deze door ziekten en plagen een langzaam groeiend gewas kunnen aantasten. Dit alles zorgt ervoor dat alleen hier in deze polder de hoogste kwaliteit uitgangsmateriaal geteeld kan worden. De afgelopen 25 jaar heeft [redacted] een goede naam opgebouwd; handelshuizen en klanten komen speciaal bij [redacted] voor het uitgangsmateriaal.

Verder verbouwt [redacted] nog zaaiuien, suikerbieten en wintertarwe, dit laatste als rustgewas. Zaaiuien uit het noorden van Nederland zijn erg gewild, omdat de grondgebonden ziekten die de uienteelt onmogelijk maken hier nog niet aan de orde zijn. Dit komt omdat hier van oudsher geen uien geteeld werden. Vooral de laatste tien jaar is de vraag naar gezonde uien erg groot en speciaal uit Noord-Groningen. De kwaliteit is zeer goed, mede door het gematigde klimaat en de nog maagdelijke gronden. Vooral de gronden van [redacted] zijn geschikt, omdat deze al generaties goed onderhouden, verkaveld en gedraineerd zijn. De percelen zijn 'bol en op afloop' gelegd. Het akkerbouwbedrijf van [redacted] heeft al generaties geïnvesteerd in onkruidbestrijding, waardoor op dit moment beduidend minder chemische bestrijdingsmiddelen hoeven te worden toegepast. Deze manier van werken heeft decennialang energie gekost en begint nu zijn vruchten af te werpen voor een toekomst naar een duurzamere teelt van gewassen.

De ligging van het bedrijf met de percelen in de Oostpolder maakt dat het bedrijf in staat is om een zeer goede en betrouwbare vermeerdering van eigen uitgangsmateriaal te kunnen uitvoeren. wat de basis is van het bedrijf. De ligging van de gebouwen vlak naast de percelen is noodzakelijk om hierop goed toezicht te kunnen houden en de noodzakelijke werkzaamheden uit te kunnen uitvoeren. Zonder de gronden in de Oostpolder valt het betrouwbare en stevige fundament onder het bedrijf weg. Deze kwaliteit van de grond is ook bijna nergens anders in Nederland te vinden.

Voor het akkerbouwbedrijf betekenen de plannen in de Oostpolder dat [redacted] ongeveer 2/3 van de oppervlakte van het bedrijf kwijtraakt. Voor het bedrijf is deze grond onmisbaar. Het betreft landbouwkundig gezien hoogproductieve landbouwgrond. Landbouwgrond van deze kwaliteit is uiterst schaars. Het onttrekken van ruim 80 hectare aan het areaal aan het akkerbouwbouwbedrijf van [redacted] is nagenoeg niet te compenseren door vervangende landbouwgrond. Er dient een veel groter areaal dan de oppervlakte die wordt onttrokken te worden aangekocht om het productieniveau weer op peil te brengen. Daarbij komt dat

dergelijke grond in de omgeving niet beschikbaar is.[2] Met andere woorden, het onttrekken van de in het plangebied gelegen percelen betekent het einde van het akkerbouwbedrijf ter plaatse.

[redacted] kan zich daarom absoluut niet verenigen met de voorgenomen plannen. Dat wordt hierna verder toegelicht.

2. Omschrijving plannen

2.1 PIP

Het PIP is een nadere juridisch planologische uitwerking van het in de Structuurvisie Oostpolder (hierna: *'structuurvisie'*) geschetste ruimtelijke beleid.[3] De structuurvisie is vastgesteld door provinciale staten van Groningen op 8 november 2023. In de structuurvisie is voor de ontwikkeling van het bedrijventerrein gekozen voor de Oostpolder als voorkeursalternatief. Maar gezien de gestelde ruimtelijke opgaven – de ontwikkeling van een grootschalig bedrijventerrein voor het opwekken van duurzame energie van nationaal en internationaal belang – en de geografische ligging van het gebied is de Oostpolder feitelijk de enige optie. Andere opties zijn er niet. Ook niet op nationaal niveau.

In de structuurvisie is verwezen naar verschillende nationale en provinciale ruimtelijke beleidsdocumenten, waarin de ruimtelijke opgaven tot uitdrukking worden gebracht.

Volgens de structuurvisie is in de Nationale Omgevingsvisie (hierna: *'NOVI'*) opgenomen dat de vestiging van hyperscale datacenters mogelijk is op "locaties waar veel aanbod is van (hernieuwbare) elektriciteit, waar aansluiting op het elektriciteitsnetwerk kan worden geboden en waar ruimte minder schaars is." De voorkeur gaat uit naar vestiging in de randen van Nederland, zoals op de bestaande locatie Eemshaven. In navolging op de NOVI is in 2022 door het Rijk het *'Voorbereidingsbesluit hyperscale datacenters'* genomen. Het voorbereidingsbesluit bepaalt dat er enkel in de gemeenten Hollands Kroon en Het Hogeland hyperscale datacenters kunnen worden gevestigd. In de rest van Nederland dus niet. Het plangebied Oostpolder ligt binnen de gemeente Het Hogeland.[4]

Daarnaast is in de Agenda voor het Waddengebied 2050 opgenomen dat er in 2050 op grote schaal duurzame energie in het Eems-Dollardgebied wordt opgewekt. Het gebied speelt voor Nederland een cruciale rol in de energieketen door het opwekken, aanlanden en balanceren van duurzame energie. Door de combinatie van energiezekerheid en uitstekende dataverbindingen is de Eemsdelta een ideale vestigingslocatie voor bedrijven met een hoog energieverbruik, zoals

---

2 Deze gevolgen worden ook onderkend door de provincie. Zie in dit verband de § 7.4 Bedrijfseconomische consequenties van de Structuurvisie Oostpolder, p. 41.

3 Zie §1.1 PIP.

4 Structuurvisie §2.2 Ruimtelijk beleid, p. 10.

datacenters. Om alle economische ontwikkelingen te kunnen faciliteren is extra ruimte gecreëerd in de havens door deze landinwaarts uit te breiden.[5]

In de Omgevingsvisie Provincie Groningen 2016-2020 is opgenomen dat in Noord-Nederland de topsector energie een stuwende (inter)nationale economische kracht is die verbonden is met andere sterke bedrijfstakken zoals chemie en water(technologie). Dankzij het aanwezige energieproductievermogen, de fijnmazige energie-infrastructuur, de kennispositie en de ruimtelijke kenmerken vervult Noord-Nederland de rol van internationaal energieknooppunt.[6] Doordat in de Omgevingsvisie Provincie Groningen op dit thema naar de Oostpolder is verwezen, wordt de Oostpolder daarmee in een sleutelpositie gebracht.

In de toekomstvisie *"Ruimte Het Hogeland (2017)"*[7] is de Eemshaven aangehaald als economische kernzone met onder meer industriële bedrijvigheid, offshorebedrijven en energiecentrales, met potentie van (inter)nationaal niveau.[8]

In het Programma Energiehoofdstructuur (in wording)[9] zijn de nationale kaders benoemd voor de ruimtelijke inpassing van nieuwe energie-infrastructuur van nationaal belang. In dit programma komt de Eemshaven nadrukkelijk aan bod.[10]

Op basis van de onderscheidenlijke nationale, provinciale en gemeentelijke ruimtelijke beleidsdocumenten wordt in de structuurvisie geconcludeerd dat de juist de Oostpolder aan de geschetste 'ruimtevraag' invulling kan geven. Deze ruimtevraag bestaat volgens de structuurvisie uit twee componenten: (1) ruimtevraag vanuit grootschalige bedrijven, die ter plekke gebruik maken van de beschikbare elektriciteit en (2) ruimtevraag vanuit de energie-infrastructuur. Ten aanzien van de energie-infrastructuur wordt het volgende opgemerkt:

> *"Ad 2: Om de aanlanding van elektriciteit afkomstig van wind op zee in de Eemshaven* [voetnoot 7] *mogelijk te maken en aan te sluiten op het bestaande 380kV-hoogspanningsnet zijn nieuwe installaties nodig. TenneT geeft aan hiervoor 40 tot 50 hectare oppervlakte nodig te hebben.*[11]
>
> [voetnoot 7]
> *In de Eemshaven landt vanaf 2031 meer elektriciteit aan land, afkomstig van wind op zee (bron: Programma Aansluiting Wind op Zee – Eemshaven). Deze groene elektriciteit kan*

---

5 Structuurvisie §2.2 Ruimtelijk beleid, p. 11.
6 Structuurvisie §2.2 Ruimtelijk beleid, p. 12.
7 Deze toekomstvisie is in 2017 opgesteld en vastgesteld door de gemeente Bedum, De Marne, Winsum en Eemsmond, voordat deze gemeenten fuseerden.
8 Structuurvisie §2.2 Ruimtelijk beleid, p. 13.
9 Naar verwachting wordt het ontwerp-Programma Energie Hoofdstructuur in de eerste helft van 2023 vastgesteld.
10 Structuurvisie § 2.3.3 Energie, p. 15.
11 Structuurvisie § 3.4 Ruimtevraag, p.19.

deels (circa 2GW) via het bestaande 380kV-hoogspanningsnet vanuit Eemshaven naar andere delen van Nederland worden vervoerd."

In de afsluiting van de structuurvisie wordt geconcludeerd dat de locatie Oostpolder bij uitstek geschikt is voor de beoogde bedrijfstypen.

"De locatie sluit direct aan op aanlanding groene stroom van wind op zee en de bestaande elektriciteitsinfrastructuur van TenneT en het beoogde landelijke waterstofnetwerk (eind 2022 is door het ministerie van EZK voor het waterstofnetwerk Noord-Nederland Noord een rijkscoördinatieregeling gestart). Ook sluit de locatie goed aan op hoofdwegen zoals de N33 en N46, het spoor aan de westzijde van het plangebied en de diepzeehaven Eemshaven.

Door de ligging van de locatie Oostpolder ten opzichte van het aanlandingspunt wind op zee is er een goede beschikbaarheid van groene stroom en zijn geen aanvullende landschappelijke ingrepen, zoals hoogspanningsverbindingen, nodig. Daarnaast sluit de locatie Oostpolder direct aan bij de bestaande en beoogde (technische) elektriciteitsinfrastructuur van TenneT en het beoogde landelijke waterstofnetwerk."[12]

Kortom, gezien de ruimtelijke opgaven is er - ook nationaal gezien – volgens de structuurvisie maar één mogelijkheid voor de ontwikkeling van een bedrijventerrein voor de beoogde bedrijftypen. Dit is juist en met name vanwege de geografische ligging en de aanwezige (elektriciteits)infrastructuur. Deze ruimtelijke belangen en de (inter)nationale opgaven wegen in de locatieekeuze zwaarder dan de landbouwkundige belangen, hoe zeer ook wordt onderkend dat de kwaliteit van de cultuurgronden bijzonder hoog is en de nadelige gevolgen voor de akkerbouwsector in de omgeving enorm zijn.[13]

In de onderstaande Afbeelding 1 is het beoogde plangebied Oostpolder weergegeven als voorkeursalternatief met de gewenste inrichting van het bedrijventerrein. Het PIP zorgt voor de planologisch-juridische verankering van dit voorkeursalternatief. Op Afbeelding 2 is de verbeelding bij het PIP met daarop de beoogde bestemmingen/functies weergegeven.

[12] Structuurvisie § 8.2.1 Geschiktheid voor beoogde bedrijfstypen, p. 44.
[13] Zie in dit verband Structuurvisie § 7.4 Bedrijfseconomische consequenties, p. 41.

Afbeelding 1: voorkeursalternatief (figuur 8.1 p. 48 structuurvisie).

Afbeelding 2: verbeelding bij het PIP.

Binnen het plangebied van het PIP is één bestemming dominant; de bestemming *'Bedrijventerrein-Industrie'*. Artikel 3 van de regels bepaalt de bestemmingsomschrijving voor deze bestemming. Daarnaast kent het PIP – voor zover voor de gronden van [redacted] met name van belang – de bestemmingen *'Groen'* en *'Water'*. De artikelen 4 en 6 van de regels zijn voor deze bestemmingen relevant.

De percelen van [redacted] die zijn gelegen aan de oostzijde van het plangebied – ten westen van de provincialeweg N33 en ten oosten van de Groote Tjariet – hebben in het PIP in hoofdzaak de bestemming *'Bedrijventerrein-Industrie'*. Aan de gronden van [redacted] gelegen in het midden van het plangebied wordt in hoofdzaak een groenbestemming toegekend en deels ook een waterbestemming en de bestemming *'Bedrijventerrein-Industrie'*. Op deze bestemming wordt hierna verder ingezoomd.

Bestemming 'Bedrijventerrein-Industrie'
Binnen deze bestemming wordt het primaat gelegd bij bedrijven ten behoeve van de productie van waterstof[14]. Deze zijn echter alleen toegestaan ter plaatse van de aanduiding *'specifieke vorm van bedrijventerrein – waterstof'*. Daarnaast zijn binnen deze bestemming toegestaan bedrijven ten behoeve van de productie van batterijen en innovatieve elektriciteitsintensieve bedrijven op het gebeid van hightech maakindustrie. Als deze categorie bedrijven zich niet op de betreffende locatie kan vestigen, is er ruimte voor andere bedrijven, zoals genoemd in de als bijlage bij de regels gevoegde Bedrijvenlijst Oostpolder. Op deze lijst staat een veelheid aan bedrijfsmatige / industriële bestemmingen[15].

Ter plaatse van de aan de oostzijde van het plangebied gelegen gronden van [redacted] geldt deze aanduiding niet; ter plaatse van de in het midden van het plangebied gelegen gronden van [redacted] waaraan een bedrijfsbestemming is toegekend, geldt de aanduiding deels wel.

Ter plaatse van de oostelijk gelegen gronden van [redacted] geldt wel de aanduiding *'specifieke vorm van bedrijventerrein – hoogspanningsstation'*. Volgens artikel 3.1 onder d van de regels van het PIP is op deze gronden uitsluitend toegestaan een hoogspanningsstation voor het transporteren, verdelen en transformeren van elektrische energie met de daarbij behorende voorzieningen. Uit de planregels volgt dus dat op gronden met deze aanduiding geen andere (bedrijfsmatige/industriële) functies zijn toegestaan, maar enkel (uitsluitend) een hoogspanningsstation.

Kort en goed kan worden geconcludeerd dat het PIP op de oostelijk gelegen gronden van [redacted] een hoogspanningsstation planologisch mogelijk maakt. Aan de meer centraal binnen het plangebied gelegen gronden kent het PIP in hoofdzaak een groenbestemming toe en daarnaast

[14] Artikel 3.1 onder a. van de regels.
[15] Zie hiervoor artikel 3.1 onder b. en c. van de regels. De geschetste voorrang voor bedrijven genoemd onder 3.1 onder a. en b. volgt uit artikel 3.1 onder 1. tot en met 5. van de regels.

een waterbestemming en een bedrijfsbestemming. Binnen het grootste deel van de gronden met deze laatste bestemming ligt het primaat bij bedrijven ten behoeve van waterstof.

Ook zijn aanduidingen opgenomen waar windturbines zijn toegestaan.

2.2 Exploitatieplan

Naast het PIP is het bijbehorend exploitatieplan ter inzage gelegd. Het exploitatieplan dient meerdere doelen en functies. Allereerst dient het als basis voor het verhaal van de kosten van de grondexploitatie. Verder geldt het exploitatieplan als basis voor de regels en eisen die gelden voor de feitelijke realisatie van het PIP.[16]

2.3 Ontwerpbesluit veiligheidscontour

[redacted] zal in deze zienswijze geen gronden richten tegen het ontwerpbesluit Veiligheidscontour Oostpolder, maar behoudt zich het recht voor tegen het definitieve besluit wel beroepsgronden te richten in het geval het PIP en het exploitatieplan overeenkomstig de ontwerpen worden vastgesteld.

3. Gronden van de zienswijze ten aanzien van het PIP

3.1 Inleiding

Aan het PIP liggen uitgebreide onderzoeken ten grondslag. Het gaat de tijd en mogelijkheden van [redacted] te boven om op al deze onderzoeken in het kader van deze zienswijze gefundeerde kritiek te formuleren. Daarbij zal hij namelijk zelf ook alle specifieke (contra)expertise moeten inzetten die ook de betrokken overheden over de afgelopen jaren hebben kunnen benutten in het kader van de voorbereiding van de nu voorliggende ontwerpen. Daartoe ontbreken op dit moment de tijd en middelen.

Dat wil niet zeggen dat hij zich kan verenigen met de (conclusies van) al deze onderzoeken; integendeel. [redacted] behoudt zich wel het recht voor, wanneer het PIP en het exploitatieplan onverhoopt in overeenstemming met de voorliggende ontwerpen worden vastgesteld, in de beroepsfase alsnog inhoudelijke en onderbouwde kritiek te uiten op de uitgevoerde onderzoeken die aan de ontwerpbesluiten ten grondslag liggen.

Het voorgaande geldt ook voor het ter visie liggende Project-MER.

---

[16] Exploitatieplan § 1.2 Doel en functie van dit exploitatieplan, p. 8-10.

3.2 Belangenafweging – bedrijfsbelang onvoldoende meegewogen

De kern van de kritiek van [redacted] op het voorliggende ontwerp richt zich op de verrichte belangenafweging. In de onderzoeken en rapportages die aan het (ontwerp-)PIP ten grondslag liggen, wordt weliswaar benoemd dat er grote gevolgen zijn voor de agrarische bedrijvigheid in de Oostpolder, deze belangen krijgen feitelijk geen plaats in de daadwerkelijk afwegingen die zijn verricht: waarom wordt voorrang gegeven aan het bedrijfsmatige belang van de bedrijven die zich mogelijk willen vestigen op deze locatie boven het belang van agrarische ondernemers als [redacted] die op hun gronden, die al eeuwenlang binnen de familie zijn, te maken met een industriële bestemming die een voortzetting van het agrarisch bedrijf onmogelijk maakt?

Zoals gezegd is in de structuurvisie feitelijk de beleidsmatige keuze gemaakt voor de locatie aan Oostpolder. Daarbij vallen de nodige kanttekeningen te plaatsen. Waar het volgens [redacted] ten principale aan ontbreekt is een antwoord op de vraag waarom überhaupt gekozen wordt voor een zo grootschalige industriële bestemming in dit gebied. Zeker gezien de agrarische belangen die weliswaar onderkend worden, maar die niet meegewogen zijn. Niet bij de principiële afweging of in dit gebied überhaupt een grootschalige industriële bestemming – in aanvulling op de al in de Eemshaven *aanwezige* functies – ruimtelijk aanvaardbaar moet worden geacht en evenmin in het kader van de specifieke locatiekeuze.

Met betrekking tot de meer principiële vraag wordt in de structuurvisie en toelichting van het bestemmingsplan volstaan met een verwijzing algemeenheden, zoals 'het versterken van de regionale economie' en het verwijzen naar (provinciale) beleidsambities – Groningen als 'energieprovincie'. Aan een daadwerkelijke afweging van de het veronderstelde belang van verwezenlijking van kennelijk beoogde beleidsmatige doelen tegen het belang van het handhaven van agrarische bedrijvigheid en belangrijk (cultuur)landschap, ontbreekt het.

Daarbij is specifiek van belang dat het tevens ontbreekt aan een deugdelijke onderbouwing van de (locatie)keuze voor een hoogspanningsstation op de oostelijk gelegen gronden van [redacted]

Over de locatiekeuze voor het bedrijventerrein in zijn algemeenheid wordt in de structuurvisie onderkend dat de Oostpolder vanuit landbouwkundig oogpunt uniek is in Nederland en zelfs een grotere opbrengst heeft dan de andere onderzochte locaties[17]. Onder paragraaf 8.2.4 van de structuurvisie is in het kader van de eindafweging locatiekeuze het volgende gesteld:

> *"Wij nemen mee in onze afweging dat de keuze voor de locatie Oostpolder ertoe leidt dat een areaal waardevolle Groningse landbouwgrond voor o.a. pootaardappelen een andere functie krijgt. Dit is een zwaarwegend effect dat niet te mitigeren valt. Bij de verdere uitwerking wordt hiervoor een zeer zorgvuldig proces doorlopen, waarbij de aanbevelingen uit het LER worden betrokken."*

[17] Zie o.m. par. 7.3 structuurvisie.

En onder paragraaf 8.3.4 (onder het kopje '*Landbouweffectrapportage*'):

> *"In het LER is de impact op de landbouwbedrijven die grond bewerken in de Oostpolder in beeld gebracht. De gebiedsontwikkeling heeft een grote impact op deze bedrijven. Met de betrokken agrariërs zal worden gekeken naar de exacte impact op de bedrijfsvoering van de bedrijven en welke oplossingen noodzakelijk zijn om dit te herstellen."*

Op welke wijze aan de aanbevelingen uit het LER uitvoering zal worden gegeven, is op dit moment onduidelijk. Datzelfde geldt voor het 'herstellen van de impact' op de bedrijfsvoering van de agrarische bedrijven, zoals van [redacted]

Vanwege het voorgaande concludeert [redacted] dat aan de ontwikkelingen die voorliggende ontwerpen planologisch mogelijk willen maken, een onvoldoende ruimtelijke afweging ten grondslag ligt. De impact op de agrarische bedrijvigheid wordt wel onderkend, maar daarmee wordt niets concreets gedaan.

3.3 Uitvoerbaarheid

Zoals uiteengezet ligt 2/3e van het totale areaal landbouwgrond van [redacted] binnen de begrenzing van het plangebied. Het PIP bestemd de agrarische bestemming voor deze gronden weg en kent daar in hoofdzaak een bedrijfsmatige / industriële bestemming aan toe, waarbinnen het mogelijk is een hoogspanningsstation met een maximale bouwhoogte van 35 meter te realiseren.

Afgaande op de toelichting van het PIP is deze specifiek beoogde bestemming onmisbaar voor het welslagen en de uitvoerbaarheid van het project Oostpolder. Over enige verkoop van gronden is echter nog geen overeenstemming bereikt en dat ligt ook niet binnen handbereik.

Ten onrechte wordt dan ook geconcludeerd dat het plan uitvoerbaar is.

4. Gronden van de zienswijze ten aanzien van het exploitatieplan

4.1 Inleiding

Als gezegd is het exploitatieplan de basis voor – voor zover hier van belang – het verhaal van de exploitatiekosten. Voor [redacted] wringt met name op dit onderdeel de schoen. Met de ontwikkeling van het bedrijventerrein Oostpolder wordt een groot deel van het areaal landbouwgrond onttrokken aan het akkerbouwbedrijf, dat bovendien vanwege de zeer bijzondere landbouwkundige kwaliteit onmisbaar is voor de bedrijfsvoering. Het akkerbouwbedrijf kan niet zonder deze grond en vervangende grond is er niet. Hoewel [redacted] zich realiseert dat dit zich uiteindelijk laat vertalen in een toekenning van een volledige schadeloosstelling volgens de systematiek van het onteigeningsrecht, is [redacted] ervan overtuigd dat met het voorgestane exploitatieplan hiermee geen rekening is gehouden.

Met name de aan de percelen van [redacted] toegekende inbrengwaarde is in die zin onjuist begroot en kan dan ook niet dienen als basis voor het kostenverhaal, waarmee de financiële uitvoerbaarheid van de beoogde ontwikkeling van het bedrijventerrein uiterst onzeker is.

Ten aanzien van het exploitatieplan brengt [redacted] het volgende naar voren:

1. de inbrengwaarde is "over-all" te laag vastgesteld;
2. de begrenzing van het exploitatieplan is ten aanzien van de hierna nader te duiden percelen onjuist bepaald vanwege het ontbreken van de ruimtelijke en functionele samenhang ten opzichte van de rest van het plangebied;
3. voor zover de betreffende percelen wel binnen het exploitatieplangebied behoren, dan is geen rekening gehouden met de bijzondere geschiktheid van die percelen, die noopt tot de vaststelling van een hogere inbrengwaarde.

4.2 Ad. 1. Inbrengwaarde in het algemeen te laag

De onafhankelijk taxateurs hebben in het "Taxatierapport inbrengwaarde, Oostpolder te Eemshaven"[18] (hierna: *'de inbrengwaardetaxatie'*) de inbrengwaarde vastgesteld op €22,50/m^2. Voor deze waardering is de vergelijkingsmethode toegepast met als uitgangspunt de begroting van de werkelijke waarde in de zin van de artikelen 40b tot en met 40f Ow. [redacted] is het hiermee oneens.

[redacted] constateert dat de onafhankelijk taxateurs een gedegen en uitvoerig onderzoek hebben gedaan naar de regionale markt ten aanzien van "reguliere" bedrijventerreinen. Bij de waardering zijn de taxateurs evenwel voorbij gegaan aan het te dienen bijzondere ruimtelijk belang en invulling van de (inter)nationale ruimtevraag, zoals beschreven in de structuurvisie. Het zij herhaald, het PIP en het daarmee samenhangende exploitatieplan zijn de juridisch planologische uitwerking daarvan.

Zoals hiervoor reeds is gememoreerd wordt in de afsluiting van de structuurvisie geconcludeerd dat de locatie Oostpolder bij uitstek (lees: bij uitsluiting!) geschikt is voor de beoogde bedrijfstypen. Gezien de ruimtelijke opgaven is er – ook nationaal gezien – maar één mogelijke locatie voor de ontwikkeling van een bedrijventerrein voor de beoogde bedrijftypen. Andere locaties zijn er niet. Dit is juist en met name vanweg de geografische ligging en de aanwezige (elektriciteits)infrastructuur. Deze ruimtelijke belangen en de (inter)nationale ruimtelijke opgaven komen niet tot uitdrukking in het taxatierapport betreffende de inbrengwaarde. De onafhankelijk taxateurs hadden dus niet kunnen volstaan met een onderzoek naar regionale vergelijkstransacties, maar hadden verder – meer nationaal – moeten kijken naar bedrijventerreinen met vergelijkbare bedrijftypen en ruimtevraag.

[redacted] realiseert zich dat volgens vaste rechtspraak van de Afdeling een belanghebbend grondeigenaar, die het niet eens is met de gehanteerde inbrengwaarde, een tegentaxatie moet

[18] Bijlage 24 achter het exploitatieplan.

inbrengen. Daarin mag niet worden volstaan met het over het voetlicht brengen van de resultaten van de uitgevoerde tegentaxatie, maar daarin moet ook worden onderbouwd, waarom het rapport van de taxatie van de inbrengwaarde onjuist zou zijn in de zin dat dat rapport naar inhoud of wijze van totstandkoming zodanige gebreken vertoont dat het niet in redelijkheid aan de raming van de inbrengwaarde in het exploitatieplan ten grondslag had kunnen worden gelegd. [redacted] zal bij het eventueel in te stellen beroep tegen de vaststelling van het exploitatieplan aan de hand van een tegentaxatie aannemelijk maken dat de inbrengwaardetaxatie zodanige gebreken bevat dat de raad zich daarop niet in redelijkheid heeft kunnen baseren.[19]

Verder constateert [redacted] dat de onafhankelijk taxateurs indachtig het bepaalde in artikel 6.13, vijfde lid, Wro bij het ramen van de inbrengwaarde hebben aangesloten bij de begroting van de werkelijke waarde als bedoeld in de artikelen 40b tot en met 40f Ow. Dus niet bij de volledige schadeloosstelling in de zin van artikel 40 e.v. Ow. Het is juist dat op grond van artikel 6.13, vijfde lid Wro daarvoor de vraag moet worden beantwoord of de gronden (reeds) onteigend zijn, ter onteigening zijn aangewezen of op onteigeningsbasis zullen worden verworven. De onafhankelijk taxateurs zijn van oordeel dat – in de kern – vooralsnog geen zicht is op onteigening en hebben tegen die achtergrond de werkelijke waarde – en dus niet de volledige schadeloosstelling – als uitgangspunt genomen voor het vaststellen van de inbrengwaarde.

Met het toepassen van dit uitgangspunt gaan de onafhankelijk taxateurs voorbij aan hetgeen is opgemerkt in § 1.3 Zelfrealisatie van het exploitatieplan, waarin het volgende is opgemerkt:

> *"Normaliter hebben eigenaren in een exploitatiegebied de mogelijkheid om het inpassingsplan zelf te realiseren. In het geval van de exploitatie van de Oostpolder gaat dat niet op. Geen van de 28 eigenaren beschikt over een grondpositie waarmee zij de infrastructuur, kabels en leidingen samenhangend op hun eigen grondgebied kunnen ontwikkelen. (...)"*[20]

Hiermee staat het vast dat alle binnen het exploitatieplangebied gelegen onroerende zaken – al dan niet gedwongen – verworven zullen moeten worden. Het is een gegeven – het kan niet anders – dan dat zulks dient te geschieden op basis een volledige schadeloosstelling ex artikel 40 e.v. Ow. Hiermee dient de vraag dus wel degelijk bevestigend te worden beantwoord dat de onroerende zaken op onteigeningsbasis zullen worden verworven. Ten onrechte zijn de onafhankelijk taxateurs hieraan voorbij gegaan, althans hebben ten onrechte aansluiting gezocht bij enkel de werkelijke waarde ex artikel 40b tot en met 40f Ow.

4.3 Ad 2. Ruimtelijke en functionele samenhang ontbreekt

Volgens vaste rechtspraak van de Afdeling dient bij de vaststelling van een exploitatieplan, gelet op de systematiek van de Wro en de geschiedenis van de totstandkoming van artikel

---

19 In de zin van ECLI:NL:RVS:2012:BY1740, r.o. 20.3 en ECLI:NL:RVS:2016:615, r.o 3.4.

20 Exploitatieplan p. 10.

6.13 Wro, het exploitatiegebied zodanig te begrenzen dat planologisch of functioneel een duidelijke samenhang tussen delen van het exploitatiegebied bestaat.[21]

Ten aanzien van de oostelijk gelegen percelen van [redacted] geldt dat daarop – aldus het PIP – uitsluitend een aanlandstation kan en zal worden gerealiseerd (door TenneT). Het betreft de percelen kadastraal bekend gemeente Uithuizen, sectie M, nrs. 78, 170 en 315, met een totale grootte van circa 67ha 71a 15ca en beslaat feitelijk het gehele deel van plangebied waarop het aanlandstation is voorzien.

Het zij herhaald, het op deze percelen voorziene aanlandstation dient ten behoeve van het "aanlanden" van elektriciteit afkomstig van wind op zee (bron: Programma Aansluiting Wind op Zee – Eemshaven). Deze groene elektriciteit zal via het bestaande 380kV-hoogspanningsnet vanuit Eemshaven naar andere delen van Nederland worden vervoerd. [22] Dit perceel wordt zogezegd "de stekker van Nederland" wat betreft de aanlanding en het verder transporteren van groene elektriciteit naar de rest van Nederland.

Deze functie staat volstrekt los van de overige functies en bedrijfstypen die zijn beoogd binnen het plangebied. Bovendien worden de percelen ruimtelijk begrensd door de watergang "De Groote Tjariet" (westzijde), De dijkweg (zuidzijde) en de N33 (oostzijde). Het gebied staat daarmee op zichzelf en mist iedere functionele en ruimtelijke samenhang met de overige delen van het plangebied. Dit deel van het plangebied behoort zelfstandig in exploitatie te worden gebracht. Daarmee is [redacted] van oordeel dat de plangrenzen aangepast dienen te worden.

Indien en voor zover geoordeeld dient te worden dat er wel een voldoende ruimtelijke en functionele samenhang bestaat, dan is het volgende van belang.

4.4 Ad 3. Bijzondere geschiktheid

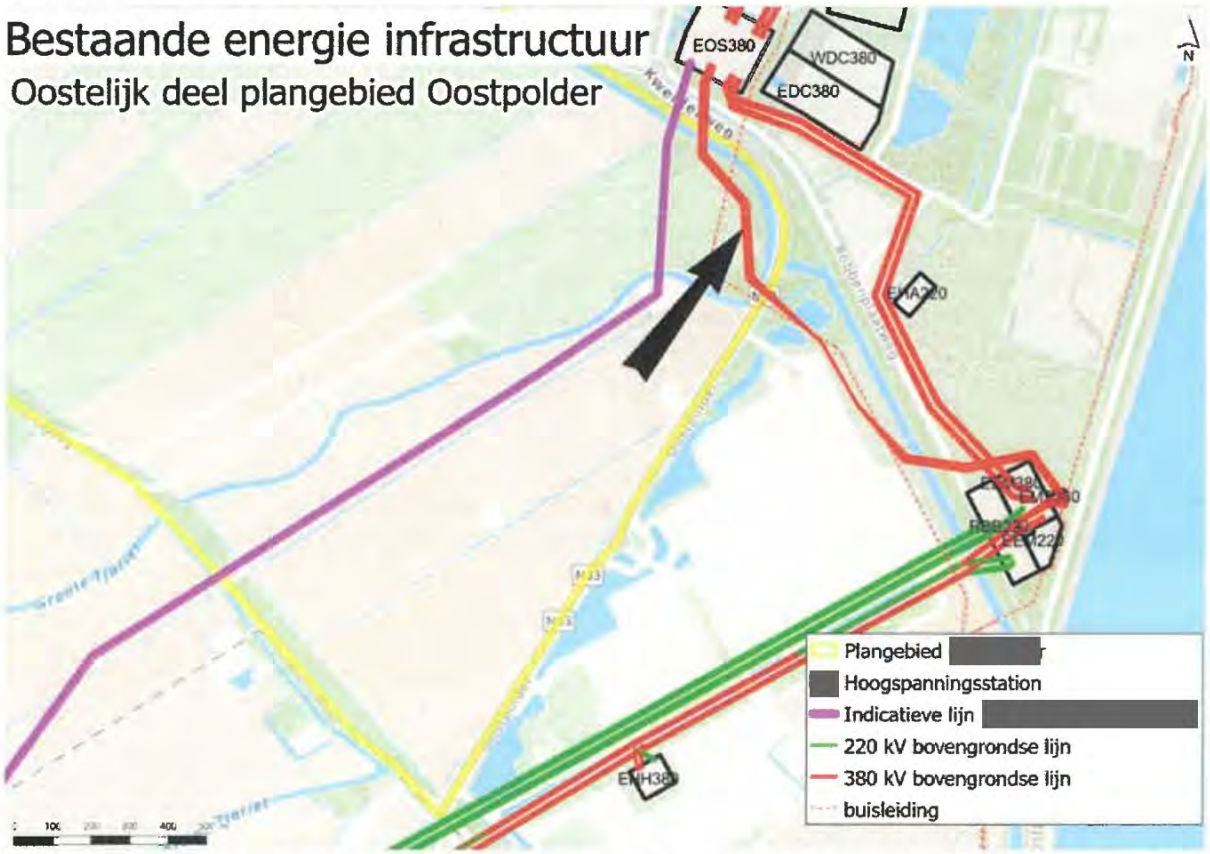
Het is een gegeven dat op de oostelijke percelen van [redacted] de functie aanlandstation is geprojecteerd. De locatiekeuze voor het aanlandstation is niet toevallig. In dit verband wordt nogmaals verwezen naar hetgeen hierover in de structuurvisie is opgemerkt wat betreft de ter plaatse aanwezig (elektriciteits)infrastructuur. Voor de volledigheid word het relevante deel van de structuurvisie op deze plek nogmaals aangehaald.

> *"De locatie sluit direct aan op aanlanding groene stroom van wind op zee en de bestaande elektriciteitsinfrastructuur van TenneT en het beoogde landelijke waterstofnetwerk (eind 2022 is door het ministerie van EZK voor het waterstofnetwerk Noord-Nederland Noord een rijkscoördinatieregeling gestart). Ook sluit de locatie goed aan op hoofdwegen zoals de N33 en N46, het spoor aan de westzijde van het plangebied en de diepzeehaven Eemshaven.*

[21] Zie onder meer ECLI:NL:RVS:2015:454, r.o. 15.2 en ECLI:NL:RVS:2018:3227, r.o. 28.2.
[22] Structuurvisie § 3.4 Ruimtevraag, p.19.

Door de ligging van de locatie Oostpolder ten opzichte van het aanlandingspunt wind op zee is er een goede beschikbaarheid van groene stroom en zijn geen aanvullende landschappelijke ingrepen, zoals hoogspanningsverbindingen, nodig. Daarnaast sluit de locatie Oostpolder direct aan bij de bestaande en beoogde (technische) elektriciteitsinfrastructuur van TenneT en het beoogde landelijke waterstofnetwerk."[23]

Voor de beeldvorming is in dit verband een afbeelding opgenomen uit het MER-Hoofdrapport, waarin de bestaande energie-infrastructuur is weergegeven.

Bestaande energie-infrastructuur nabij Oostpolder (MER hoofdrapport, Afbeelding 28.1, p. 151)

De percelen zijn gezien de ligging ten opzichte van de bestaande infrastructuur, zowel ten aanzien van het verkeer als de transportleidingen van elektriciteit, nagenoeg bouwrijp. Voor het bouwrijp maken ten behoeve van het aanlandstation hoeven nagenoeg geen kosten gemaakt te worden, waardoor aan de percelen – vanwege dus deze bijzondere geschiktheid – een hogere inbrengwaarde moet worden toegekend.

[23] Structuurvisie § 8.2.1 Geschiktheid voor beoogde bedrijfstypen, p. 44.

5. Afsluiting

Gezien het voorgaande kan niet anders worden geconcludeerd dan dat de ontwerpen voor het PIP en het exploitatieplan niet ongewijzigd vastgesteld kunnen worden. [redacted] verzoekt u dan ook de plannen aan te passen in lijn met hetgeen in deze zienwijze naar voren is gebracht.

Met vriendelijke groet,
Vangoud Advocaten B.V.

[redacted]

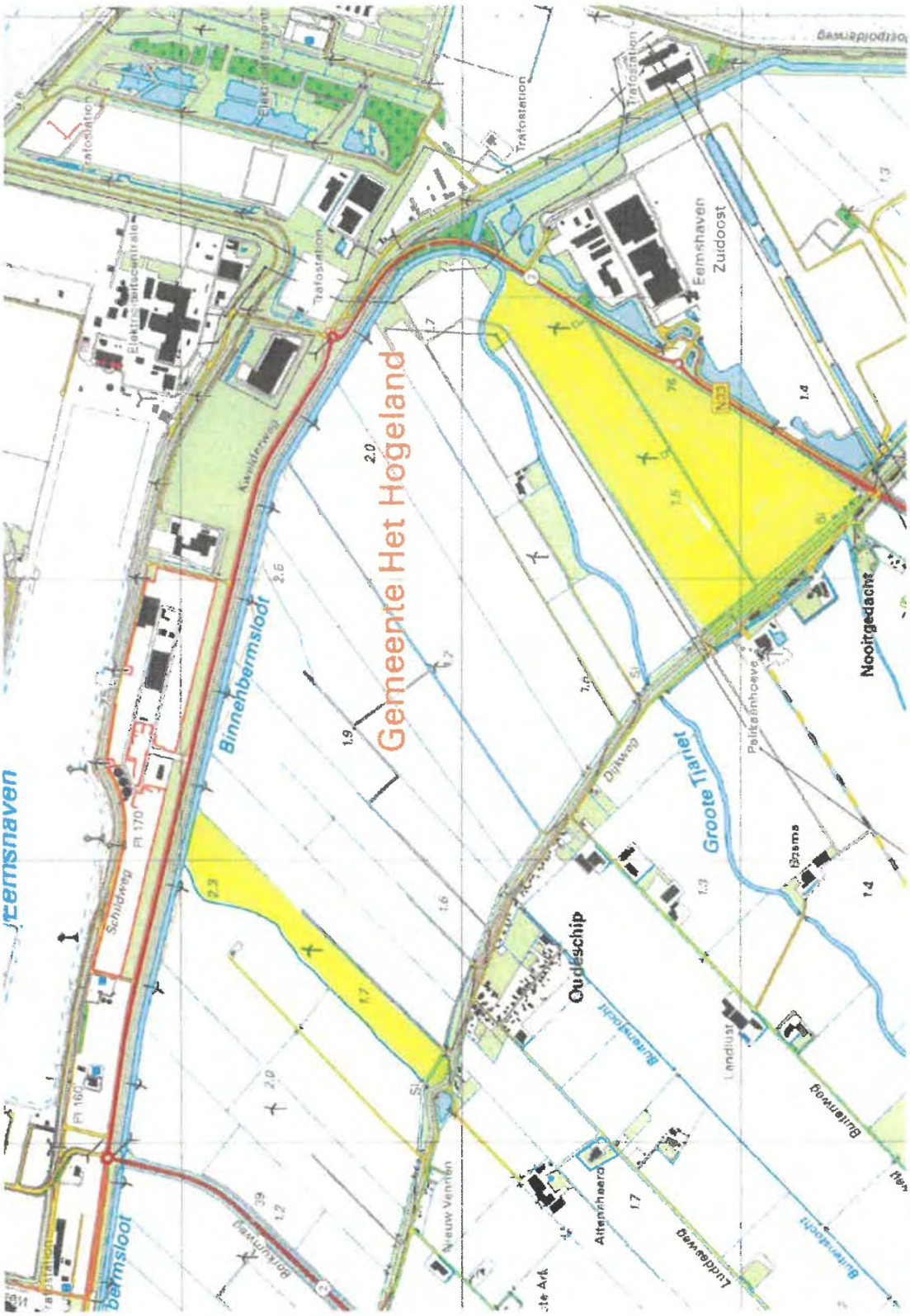
[redacted]

[redacted]
Advocaat

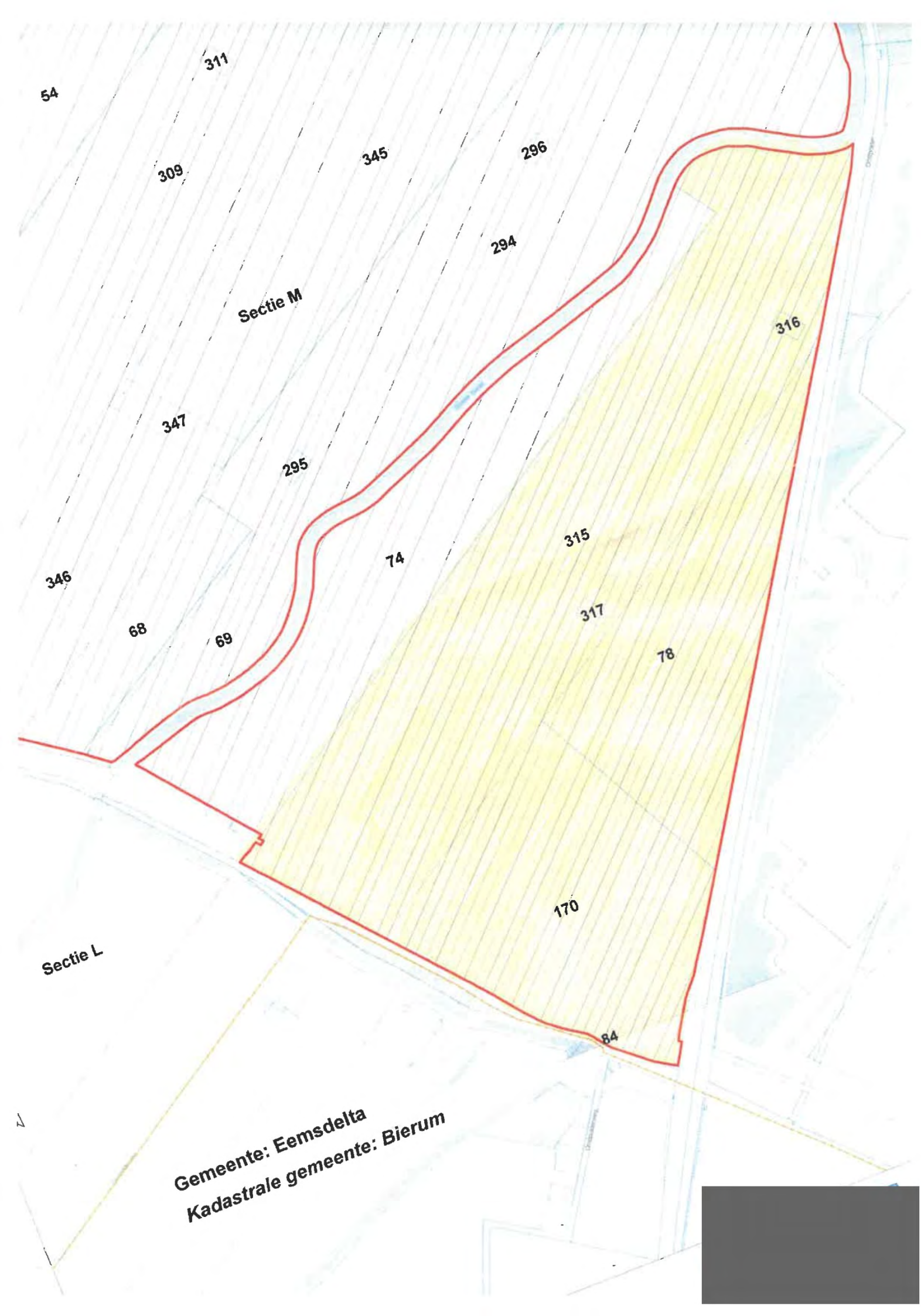
[redacted]
Advocaat

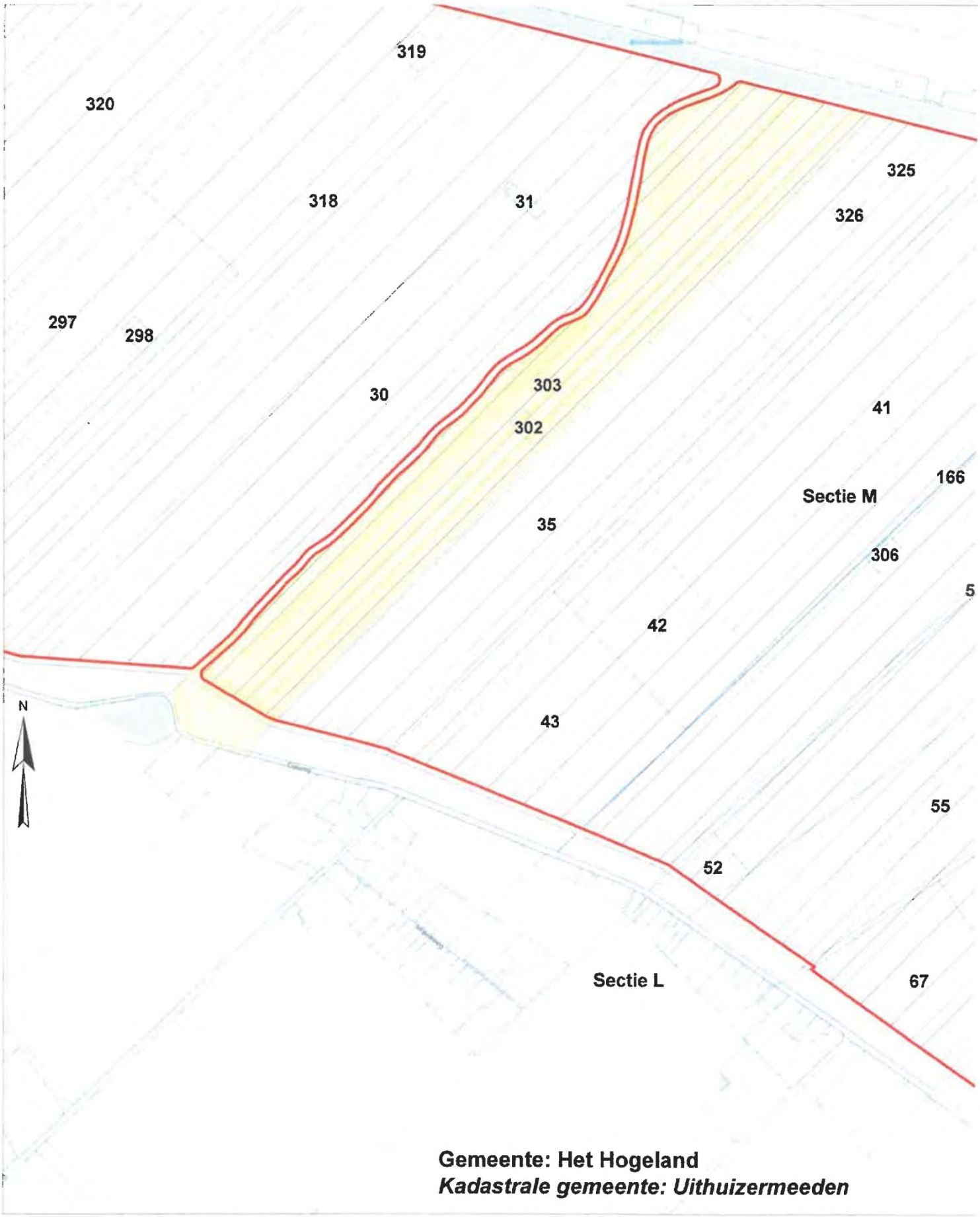
Bijlage 2

Doornbosch Clevering
makelaardij

Doornbosch Clevering Makelaardij v.o.f. makelaardij agrarisch onroerend goed
Register makelaars-taxateurs
Borgweg 15, Uithuizen Postbus 54, 9980 AB Uithuizen
IBAN NL86 ABNA 0529885956 BTW nummer: 8074.69.713.B.01. KvK 02064803
Telefoon: 0595-432314 Telefax: 0595-432346 E-mail: info@doornboschclevering.nl www.doornboschclevering.nl

54
311
309
345
296
294
Sectie M
316
347
295
315
74
346
317
68
69
78
170
Sectie L
84
Gemeente: Eemsdelta
Kadastrale gemeente: Bierum

Gemeente: Het Hogeland
Kadastrale gemeente: Uithuizermeeden

0 0,05 0,1 0,2 0,3 0,4 0,5 km

BOUT
advocaten

Provincie Groningen
[redacted] team Programma- en Projectondersteuning
Postbus 610
9700 AP GRONINGEN

Ossenmarkt 7
Postbus 7015
9701 JA Groningen
050 314 08 40

info@boutadvocaten.nl
www.boutadvocaten.nl

Stichting Derdengelden
Bout Advocaten
IBAN NL54 INGB 0669 7740 57
BIC INGBNL2A
KVK Groningen 01141202

Per aangetekende post en per e-mail verzonden: oostpolder@provinciegroningen.nl

Mr. R.J.A. Steenbergen (advocaat)

Uw ref : Ontwerp PIP Bedrijventerrein Oostpolder, Ontwerp Exploitatieplan Oostpolder, Ontwerp besluit Veiligheidscontour Oostpolder
Onze ref : rs / rs / 2024.17027 / 24-00004743
Inzake : [redacted] inpassingsplan
[redacted] : [redacted]@boutadvocaten.nl

Groningen, 31 januari 2024

Geachte heer/mevrouw,

Tot mij heeft zich gewend de [redacted] gevestigd aan de [redacted] te [redacted] voor deze kwestie woonplaats kiezende op mijn kantooradres (Ossenmarkt 7, Postbus 7015, 9701 JA te Groningen) met het verzoek hen bij te staan in navolgende kwestie.

Bij publicatie van 20 december 2023 is kennis gegeven van de terinzagelegging van onder andere het ontwerp Provinciaal Inpassingsplan Bedrijventerrein Oostpolder met bijbehorende project-MER, het ontwerp Exploitatieplan Oostpolder en het ontwerpbesluit veiligheidscontour Oostpolder, met de daarbij behorende bijlagen. Een afschrift van de publicatie is als **bijlage 1** bij deze brief gevoegd.

In de publicatie is meegedeeld dat tot en met 31 januari 2024 zienswijzen kunnen worden ingediend. Door middel van deze brief maken tijdig van deze mogelijkheid gebruik.

Op al onze werkzaamheden zijn de op de achterzijde van deze brief vermelde algemene voorwaarden van toepassing.

BOUT
advocaten

Achtergrond

Cliënten hebben een agrarisch bedrijf dat deels in Oudeschip in de Oostpolder is gevestigd. Zij zijn hier terechtgekomen doordat de grootouders vanwege de aanleg van het Eemskanaal vanuit Farmsum naar de Oostpolder zijn gegaan. Cliënten zijn eigenaar van verschillende percelen in de Oostpolder. Op deze percelen worden hoogwaardige landbouwproducten verbouwd, waaronder wortels, uien, pootaardappelen en suikerbieten. Cliënten hebben in totaal ongeveer 26 ha grond in de Oostpolder.

De gemeente Het Hogeland en de provincie Groningen hebben plannen voor uitbreiding van de industrie in de Eemshaven. Daartoe heeft de provincie in april 2021 een voorkeursecht gevestigd, onder andere op de percelen van cliënten.

Inmiddels is de planvorming verder gevorderd en liggen de ontwerpen van het inpassingsplan en het exploitatieplan ter inzage.

Zienswijze

Cliënten kunnen zich zowel met het ontwerp van het inpassingsplan als met het ontwerp van het exploitatieplan niet verenigen en dienen daarom hierbij een zienswijze in.

Strijd met zwaarwegende belangen van cliënten
De planvorming houdt ten eerste een onevenredige inbreuk op de woon- en leefomgeving van cliënten in. De plannen zullen geluid, lichthinder, verkeersbewegingen en een verminderde luchtkwaliteit met zich meebrengen. Van een open landbouwgebied wordt dichtbij de woon- en leefomgeving van cliënten als resterende boerderij in het gebied een zware bedrijventerrein en industrie gemaakt.

Voor de exploitatie van het landbouwbedrijf worden cliënten ook onevenredig en zwaar in hun belangen geraakt. Een groot deel van hun gronden zijn immers in het plangebied gelegen en bij een voortzetting van de plannen raken zij een groot deel van hun landbouwgrond behorend bij de boerderij kwijt. Het resterende landbouwdeel is te weinig om nog een goede en kosten efficiënte bedrijfsvoering te kunnen doen. De onderhavige landbouwgronden in het plangebied zijn van een bijzondere en zeer hoge kwaliteit. Naar aanleiding van de verwijzing naar de landbouw effectrapportage (LER) wordt hierover aangegeven:

> *"Wij nemen in onze afweging mee dat de keuze voor de locatie Oostpolder ertoe leidt dat een areaal waardevolle Groningse landbouwgrond voor o.a. pootaardappelen een andere functie krijgt. Dit is een zwaarwegend effect dat niet te mitigeren valt."*

BOUT
advocaten

Ook hebben cliënten gezamenlijk met de overige eigenaren in het plangebied het huidige windpark met de windturbines ontwikkeld. Het windpark wordt geëxploiteerd door windpark Oostpolder. Cliënten ontvangen voor het gebruik een vergoeding en nemen als aandeelhouder deel aan de opbrengsten van het windpark. Het realiseren van grote bedrijven binnen het plangebied op en / of tussen de windturbines heeft gevolgen voor de opbrengst en de exploitatie van de windturbines en doorkruist toekomstige ontwikkelingsmogelijkheden van verdere energietransitie in mede gebruik voor landbouw.

Algemeen
Cliënten stellen gezien het voorgaande voorop dat zij door de plannen sinds april 2021 in grote onzekerheid leven. Door deze onzekerheid staat de ontwikkeling van hun bedrijf stil. In april 2021 zijn zij overdonderd door de provincie en gemeente met deze plannen, waar zij voor hun gevoel geen enkele inspraak in hebben. De provincie en gemeente hebben een richting gekozen, en de mensen die in de Oostpolder wonen en/of hun agrarisch bedrijf hebben, moeten zich kennelijk maar naar die keuzes schikken. De provincie en gemeente hebben het telkens over een 'open planproces', maar in de praktijk moeten cliënten helaas constateren dat beide overheden hen totaal niet bij de planvorming betrekken.

Cliënten hebben verder in de media moeten vernemen dat in 2026 de Oostpolder bij de Eemshaven zal worden getrokken, met als doel hier een nieuw, groen en innovatief industriegebied van te maken. Tot op heden is er echter nog geen hectare land door de provincie aangekocht. Het is cliënten dan ook volstrekt onduidelijk hoe de provincie en gemeente denken een en ander te gaan realiseren.

Cliënten hebben sterk de indruk dat vanuit provincie en gemeente onvoldoende besef aanwezig is wat deze plannen en de onzekerheid met de betrokkenen doen. Zij kunnen bijvoorbeeld niet verder investeren in hun bedrijf, omdat zij niet weten hoe lang zij hun bedrijf nog kunnen uitoefenen. Daarnaast vinden cliënten het zeer opmerkelijk dat nog maar zeer recent – op instigatie van de provincie – in de Oostpolder windmolens zijn gerealiseerd, die nog maar zeer kort in gebruik zijn. Daarin hebben cliënten ook geïnvesteerd, en het is zeer onzeker hoe het daarmee verder gaat.

Verder geldt dat de grond die ter compensatie wordt aangeboden kwalitatief veel minder is. Daarnaast is de locatie ook veel minder geschikt, omdat het er toe zal leiden dat de gronden van cliënten veel verder verspreid zullen komen te liggen, wat grote gevolgen heeft voor de toekomstige bedrijfsvoering. Het is voor cliënten niet te begrijpen waarom zij hoogwaardige landbouwgrond die optimaal is verkaveld en gedraineerd zouden moeten opgeven.

BOUT
advocaten

Inpassingsplan
In het ontwerp inpassingsplan is aan de gronden in de Oostpolder twee bestemmingen toegedacht: industrie en een groenstrook.

> *"Wij nemen in onze afweging mee dat de keuze voor de locatie Oostpolder ertoe leidt dat een areaal waardevolle Groningse landbouwgrond voor o.a. pootaardappelen een andere functie krijgt. Dit is een zwaarwegend effect dat niet te mitigerend valt. Bij de verdere uitwerking wordt hiervoor een zeer zorgvuldig proces doorlopen, waarbij de aanbevelingen vanuit het LER worden betrokken)."*

De afwegingen en het LER zijn niet als bijlage bij de onderhavige ontwerp – besluitvorming ter inzage gelegd. De op de zaak betrekking hebbende stukken zijn dan ook niet volledig bekend gemaakt. De kennisgeving en terinzagelegging is dan ook onvolledig.

Inhoudelijk merken cliënten het volgende op. Zij constateren dat de provincie er voor kiest om een groot gebied (600 ha) aan kwalitatief zeer hoogwaardige landbouwgrond op te offeren voor industrie. Het is voor cliënten volstrekt onduidelijk waarom dit gebeurt. Meer specifiek menen cliënten dat er, zo er al de noodzaak zou zijn om industrie in de Eemshaven uit te breiden, diverse andere locaties veel beter geschikt zouden zijn. Dit blijkt onder meer uit het verkennend onderzoek voor ontwikkelzones voor grootschalige bedrijven in Groningen door Stec Groep. Nergens is terug te vinden waarom juist de Oostpolder hierbij betrokken moet worden, en waarom alternatieve geschikte locaties gepasseerd zijn. Het is wenselijk dat de provincie bij de realisatie van haar plannen voor de uitbreiding van de Eemshaven niet zomaar willekeurige locaties kan betrekken die de provincie geschikt acht. De provincie dient immers deugdelijk te motiveren waarom de Oostpolder voor de realisatie in dit geval als bestemming aangewezen is. Het is voor nu cliënten nu zoals gezegd volstrekt onduidelijk waarom juist de Oostpolder onderworpen worden aan de uitbreiding van de Eemshaven. Dit is een onzekerheid die door de provincie ondervangen had moeten worden, en met het ontbreken van deugdelijke motivering waarom de Oostpolder, en niet een van de andere - veelal geschiktere - locaties gekozen is, menen cliënten dat het inpassingsplan niet op de voorgestelde wijze kan worden vastgesteld.

Cliënten exploiteren een landbouwbedrijf waarvan een groot deel van hun gronden bij de boerderij in het plangebied zijn gelegen. Het gaat hier zoals in het citaat al in aangegeven om zeer kwalitatief hoogwaardige landbouwgrond, wat ook door de provincie wordt erkend. Met de bestemmingswijziging worden cliënten dan ook onevenredig zwaar getroffen in hun bedrijfsvoering. Hun algemene landbouwsituatie en zelfs hun specifieke landbouwsituatie is verder onvoldoende in kaart gebracht en een evenredige en zorgvuldige belangenafweging ontbreekt. Er is hierdoor strijd met artikel 3:2 en 3:4 Awb.

BOUT
advocaten

Verder zijn cliënten voor een deel afhankelijk van inkomsten uit de exploitatie van de windturbines. Het windmolenpark Oostpolder is een recent initiatief van de gezamenlijke eigenaren van het plangebied waarbij op de gronden van het plangebied windturbines zijn gerealiseerd. Voor het gebruik ontvangen cliënten vergoedingen en voor de exploitatie delen zij mee als aandeelhouders. In het PiP worden de windturbines als een vorm van medegebruik met grote bedrijven onder de bestemming bedrijventerrein opgenomen. De bouw van een groot bedrijf, zoals bedoeld met het PiP, op of tussen de windturbines heeft gevolgen. Deze gevolgen zien op de huidige exploitatie, maar beperken ook een toekomstige verdere exploitatie en uitbreiding van windturbines en andere vormen van energietransitie die in combinatie met het landbouwgebruik kunnen blijven bestaan. Deze gevolgen zijn niet in kaart gebracht en zijn niet afgewogen en de gevolgen zijn uiteindelijk onevenredig.

Verder worden de bestaande toegangswegen voor het landbouwbedrijf gewijzigd en weg bestemd. Ook dit brengt vanzelfsprekend onevenredig nadeel met zich mee.

De planvorming voor het bedrijventerrein Oostpolder heeft voor de fysieke leefomgeving van cliënten alleen maar grote nadelen. Slechts een deel van deze nadelen zijn in de MER beschreven. Van een open landbouwgebied wijzigt de directe omgeving naar een groot bedrijventerrein met juist zeer grootschalige bedrijven. Naast de inbreuk op het open landschap heeft dit directe hinder, waaronder geluidshinder, lichthinder, verminderde luchtkwaliteit en verkeer tot gevolg. In de MER worden de referenties hiervoor te licht en onvoldoende omschreven. Verder worden alleen afwegingen gemaakt op grond van de wettelijke regiems over geluidhinder, luchtkwaliteit en verkeer. De daadwerkelijke inbreuk op de woon- en leefomgeving is groot en is onevenredig zwaar. Deze wordt niet in kaart gebracht en onvoldoende afgewogen. De enkele alternatieve locaties met juist veel minder zware gevolgen voor de landbouwexploitatie en directe woon- en leefomgeving worden onvoldoende gewaardeerd en als mogelijkheid voor een bedrijventerrein met grote bedrijven meegewogen. De maatregelen zoals voorzichtig beschreven in de MER zijn geen mitigerende maatregelen, maar al compenserende maatregelen. Deze maatregelen zijn onvoldoende om de negatieve gevolgen te compenseren. Ten aanzien van de landbouwexploitatie zijn geen enkele compensatie maatregelen omschreven en geborgd. Dit geldt ook voor geluid, licht en verkeer. In het PiP zijn geen directe (voorwaardelijke) verplichtingen opgenomen als maatregelen ter borging vooraf.

Daarnaast is wat cliënten betreft onvoldoende onderzocht of en dus onvoldoende onderbouwd dat er een toekomst is voor de door de provincie gewenste industrie. De onderbouwing berust enkel op verwachtingen, waarvan het maar zeer de vraag is of die ook werkelijkheid zullen worden. Het is onduidelijk hoe sterk daadwerkelijk de gesuggereerde marktvraag is. Cliënten wijzen er hierbij op dat het resultaat van Groningen Seaports achteruit gaat. In 2023 is dat

sterk gedaald. Veel potentiële bedrijven die zich in de regio zouden willen vestigen, stellen momenteel hun investeringen uit, ook vanwege het onzekere investeringsklimaat. Het is maar de vraag of er bedrijven willen investeren in de Oostpolder. Bij het voorgaande speelt voor cliënten ook mee dat op andere voor industrie bestemde gronden door de provincie inmiddels zonneparken zijn of worden aangelegd.

Ook ten aanzien van de veronderstelde werkgelegenheid die het gevolg zou zijn van de plannen plaatsen cliënten hun vraagtekens. Dat hangt immers zeer sterk af van de soort industrie die uiteindelijk in de Oostpolder wordt gerealiseerd. Ook hierbij wijzen cliënten er op dat de veronderstelde werkgelegenheid in ieder geval niet wordt gerealiseerd als de provincie uiteindelijk besluit om in plaats van industrie zonneparken aan te leggen. Bovendien geldt dat er al een groot tekort is aan personeel in diverse sectoren, zodat het maar de vraag is of er voldoende gekwalificeerd personeel beschikbaar zal zijn.

Verder is wat cliënten betreft de houding van de provincie ten opzichte van het windpark Oostpolder volstrekt onduidelijk. Het kan niet zo zijn dat de windmolens moeten worden stilgezet bij overschrijding van de *cumulatieve* geluidsnormen als gevolg van de nieuw te vestigen industrie. Bovendien is het onmogelijk om grootschalige industrie in te passen binnen de plaatsgebonden risicocontour van de windmolens.

Tot slot vragen cliënten zich ten zeerste af of de plannen van de provincie wel uitvoerbaar zijn. Voor zover zij kunnen nagaan wordt er in het inpassingsplan niet gesproken over de aanwezige windmolens. Het is voor cliënten onduidelijk wat daarmee gaat gebeuren. Zij menen dat de windmolens, mede nu deze er nog maar zeer kort staan, niet zomaar verwijderd kunnen worden en dat de plannen daarom niet kunnen uitgevoerd. Cliënten zien namelijk geen concreet voornemen hoe de plannen vorm zouden krijgen als de windmolens ter plaatse aanwezig blijven, noch een concreet voornemen om de windmolens te verwijderen.

Exploitatieplan

Ten aanzien van het exploitatieplan merken cliënten het volgende op. Zij vinden het opmerkelijk dat al hun gegevens open en bloot voor een ieder toegankelijk zijn. Zij begrijpen dat er in het kader van het exploitatieplan naar de waarde van hun percelen moet worden gekeken, maar het is wat hen betreft niet nodig dat dit zo tot de persoon is te herleiden.

Inhoudelijk menen cliënten dat de waarde van hun percelen op diverse punten onjuist is getaxeerd. Zij stellen zich op het standpunt dat de getaxeerde waarde in geen verhouding staat tot de werkelijke waarde. Daarbij wijzen zij er op dat zoals gezegd sprake is van kwalitatief hoogwaardige landbouwgrond. In algemene zin vragen cliënten zich af of daarmee bij de taxatie wel voldoende rekening is gehouden.

BOUT
advocaten

Het voorgaande uit zich onder meer in de volgende aspecten. Er is bij de taxatie ten onrechte geen rekening gehouden met een aantal vergelijkbare transacties. Er hebben in de afgelopen jaren diverse transacties in de nabijheid plaatsgevonden van landbouwgrond ten behoeve van industrie/bedrijven. Cliënten wijzen in dit verband op de transacties die in de Oostpolder ten oosten van de N33 hebben plaatsgevonden. Het is voor cliënten niet duidelijk waarom die transacties niet zijn meegenomen. Ook de keuze voor de wel gekozen transacties bevreemdt cliënten, nu zij hierin niet zien dat sprake is van vergelijkbare transacties. De referentieobjecten zijn derhalve niet representatief.

Daarnaast stellen cliënten vast dat de gekozen vergelijking met gronden is volstrekt onbegrijpelijk gekozen. Cliënten merken nogmaals op dat in de Oostpolder sprake is van hoogwaardige landbouwgrond. Bovendien is de Oostpolder gelegen in de onmiddellijke nabijheid van de Eemshaven. Dat maakt de Oostpolder tot een unieke locatie. Niet voor niets wordt dan ook opgemerkt dat er in Nederland maar weinig vergelijkbare gebieden zijn. Het had daarom voor de hand gelegen dat er dan ook een vergelijking was gemaakt met daadwerkelijk vergelijkbare gebieden, zoals de Maasvlakte of de Moerdijk. Er is onvoldoende onderbouwd waarom dergelijke gebieden buiten de vergelijking zijn gehouden en waarom juist voor de wel gebruikte gebieden is gekozen.

Cliënten vragen zich ook af waarom de gronden onmiddellijk rondom de windmolens lager worden getaxeerd. Dit wordt wat cliënten betreft onvoldoende onderbouwd.

Cliënten merken verder op dat de provincie inmiddels is begonnen met het aankopen van gronden die bedoeld zijn als ruilgrond voor gronden uit de Oostpolder. Deze gronden worden aangekocht tegen een veel hogere prijs dan de taxatieprijzen die in het exploitatieplan worden genoemd.

Cliënten vragen zich ook af waarom de gronden onmiddellijk rondom de windmolens lager worden getaxeerd. Dit wordt wat cliënten betreft onvoldoende onderbouwd. In Delfzijl Zuid worden momenteel windmolens gebouwd op industriegrond, en daar vindt geen differentiatie plaats in waardering van de gronden.

Cliënten hebben sterk de indruk dat de grond in het kader van het exploitatieplan als sluitpost wordt gebruikt. De grondwaarde zou veel hoger moeten worden vastgesteld, en de disconteringsvoet van 6,7% is eveneens veel te laag ingeschat. Dat is gebaseerd op woningbouw en zou in dit geval volgens cliënten veel hoger moeten zijn.

Tot slot merken cliënten ook ten aanzien van exploitatieplan op dat zij vraagtekens hebben bij de uitvoerbaarheid, nu geen aandacht wordt geschonken aan de aanwezige windmolens.

BOUT
advocaten

Alles overziend menen cliënten dat de exploitatie veel hoger zal uitvallen dan nu in het exploitatieplan is voorzien. Zij wijzen hierbij verder op at de gronden veel te laag zijn getaxeerd en dat de kosten van de groenstrook van 200 ha niet in de exploitatiebegroting is meegenomen.

Veiligheidscontour
Naar cliënten begrijpen is juist met de vermenging van windturbines en de bestemming bedrijven de veiligheid in het geding. Met het vaststellen van een veiligheidscontour worden de windturbines nader gereguleerd, zonder dat zij daarom gevraagd hebben, beperkt in toekomstige mogelijkheden en worden de risico's ook afgewenteld op de exploitatie van de windturbines.

Conclusie

Cliënten verzoeken u om de zienswijze bij de beoordeling te betrekken en af te zien van het vaststellen van het inpassingsplan, het exploitatieplan en de veiligheidscontour.

Hoogachtend,

[redacted]

BOUT
advocaten

Bijlage 1

provincie groningen

PROVINCIAAL BLAD

Officiële uitgave van de provincie Groningen

Nr. 15302

20 december 2023

Kennisgeving terinzagelegging ontwerp Provinciaal Inpassingsplan Bedrijventerrein Oostpolder en bijbehorend Project-MER, ontwerp Exploitatieplan Oostpolder en ontwerp besluit Veiligheidscontour Oostpolder met de daarbij behorende bijlagen

Op 12 december 2023 hebben Gedeputeerde Staten van Groningen het ontwerp Provinciaal Inpassingsplan Bedrijventerrein Oostpolder en bijbehorend Project-MER (milieueffectrapportage), het ontwerp Exploitatieplan Oostpolder en het ontwerp besluit Veiligheidscontour Oostpolder met de bij de daarbij behorende bijlagen vastgesteld en vrijgegeven voor terinzagelegging.

Ontwerp Provinciaal Inpassingsplan Bedrijventerrein Oostpolder en bijbehorend Project-MER

De provincie Groningen en de gemeente Het Hogeland hebben in hun beleid opgenomen dat zij zich willen inzetten voor de versterking van de regionale economie, de werkgelegenheid en de leefbaarheid van Noordoost Groningen. De provincie en de gemeente richten zich daarbij op het aantrekken van met name grootschalige bedrijven waarvoor op de bestaande regionale bedrijventerreinen geen ruimte beschikbaar is. De provincie en de gemeente willen de Oostpolder ontwikkelen tot een bedrijventerrein voor met name grootschalige bedrijven dat goed in de omgeving is ingepast. De Oostpolder ligt ten zuiden van de Eemshaven (gemeente Het Hogeland). Het gebied wordt globaal begrensd door de Kwelderweg aan de noordzijde, de N33 aan de oostzijde, de Dijkweg aan de zuidzijde en de spoorlijn aan de westzijde. Het bruto oppervlak van de gebiedsontwikkeling Oostpolder bedraagt circa 600 hectare. Hiervan wordt 400 hectare netto uitgeefbaar voor bedrijfskavels.

In de op 8 november 2023 vastgestelde Structuurvisie Oostpolder is de keuze voor de locatie Oostpolder vastgelegd en geformaliseerd. Om de gebiedsontwikkeling ook planologisch mogelijk te maken, is op grond van artikel 3.26 Wet ruimtelijke ordening een Provinciaal Inpassingsplan opgesteld. De gronden hebben op dit moment een overwegend agrarische bestemming. Het doel van het Provinciaal Inpassingsplan Bedrijventerrein Oostpolder is om de ontwikkeling van de Oostpolder tot bedrijventerrein voor grootschalige bedrijven ten behoeve van onder andere de productie van batterijen en innovatieve elektriciteitsintensieve bedrijven op het gebied van hightech maakindustrie en de productie van waterstof, in planologische zin mogelijk te maken. In het ontwerp Provinciaal Inpassingsplan Bedrijventerrein Oostpolder zijn de kaders en hoofdlijnen van de ontwikkeling, zoals vastgelegd in de Structuurvisie, verder uitgewerkt en is een hierbij passende planologische regeling opgesteld om de gebruiks- en bouwmogelijkheden van het beoogde bedrijventerrein vast te leggen. Daarbij is ook een planologische regeling opgenomen voor het beoogde hoogspanningsstation van TenneT op de meest oostelijke kavel van de Oostpolder. Tevens is een planologische regeling opgenomen voor de bestaande windturbines binnen het plangebied Oostpolder. Ten behoeve van het Provinciaal Inpassingsplan Bedrijventerrein Oostpolder is een Project-MER (milieueffectrapportage) opgesteld dat als bijlage bij het ontwerp Provinciaal Inpassingsplan Bedrijventerrein Oostpolder is opgenomen.

Ontwerp Exploitatieplan Oostpolder

Op basis van de Wet ruimtelijke ordening is het verplicht om bij een Provinciaal Inpassingsplan ook een Exploitatieplan vast te stellen als kostenverhaal en locatie-eisen niet verzekerd zijn.

Het (ontwerp) Exploitatieplan Oostpolder geeft de provincie een wettelijke basis voor het verhalen van kosten en het stellen van eisen en regels. Het exploitatieplangebied van het Exploitatieplan is iets kleiner dan het plangebied van het Provinciaal Inpassingsplan Bedrijventerrein Oostpolder.

Op basis van het Exploitatieplan is iedere grondeigenaar in het exploitatiegebied verplicht om bij de aanvraag van een omgevingsvergunning voor de bouw van een bouwwerk, de volgens het Exploitatieplan te bepalen exploitatiebijdrage te betalen over de gronden die tot het bouwwerk behoren, voor de aanleg van de openbare werken en voorzieningen. Als de eigenaar in staat is zelf deze voorzieningen te realiseren, dan moeten zij voldoen aan de eisen en regels in het Exploitatieplan en wordt de bijdrage verminderd met de begrote waarde van de zelf te realiseren openbare werken en voorzieningen.

De noodzaak om het Exploitatieplan vast te stellen vloeit voort uit het feit dat er nog geen (anterieure) exploitatieovereenkomsten over kostenverhaal en locatie-eisen zijn afgesloten met de grondeigenaren, terwijl wel waarde creatie plaatsvindt door de nieuwe bouwmogelijkheden in het Provinciaal Inpassingsplan. Het vaststellen van het Provinciaal Inpassingsplan met het Exploitatieplan leidt tot een aantekening

in de Basisregistratie Kadaster Publiekrechtelijke Beperkingen (BRK-PB), dat er verplicht kostenverhaal rust op deze gronden.

Ontwerp besluit Veiligheidscontour Oostpolder

Burgemeester en Wethouders van de gemeente Het Hogeland en Gedeputeerde Staten van Groningen hebben op grond van artikel 14 Besluit externe veiligheid inrichtingen een ontwerp besluit Veiligheidscontour Oostpolder vastgesteld. Deze contour maakt het mogelijk dat op het bedrijventerrein Oostpolder kwetsbare objecten zijn toegestaan die een functionele binding hebben met het bedrijventerrein. Binnen deze contour wordt bij vestiging van nieuwe bedrijven gestuurd op het bereiken van een optimale veiligheidssituatie.

Terinzagelegging

Vanaf 21 december 2023 tot en met 31 januari 2024 liggen de volgende stukken voor een ieder ter inzage:

a. het ontwerp Provinciaal Inpassingsplan Bedrijventerrein Oostpolder, bijbehorend Project-MER (milieueffectrapportage) en bijlagen;
b. het ontwerp Exploitatieplan Oostpolder met bijlagen;
c. het ontwerp besluit Veiligheidscontour Oostpolder met bijlagen.

De onder a, b en c genoemde stukken liggen tijdens kantooruren ter inzage in:

- het gemeentehuis van de gemeente het Hogeland, locatie Uithuizen, Hoofdstraat-West 1.
- het gemeentehuis van de gemeente het Hogeland, locatie Winsum, Hoofdstraat W70.
- het gemeentehuis van de gemeente Eemsdelta, locatie Delfzijl, Johan van Den Kornputplein 10.
- het provinciehuis te Groningen. Hiervoor kunt u zich melden bij de balie van de ingang aan de Sint Jansstraat 4 te Groningen.

Het ontwerp Provinciaal Inpassingsplan Bedrijventerrein Oostpolder, bijbehorend Project-MER (milieueffectrapportage) en bijlagen zijn te raadplegen via de website www.ruimtelijkeplannen.nl. Het planidentificatienummer is: NL.IMRO.9920.IPOostpolder-ON01

Het ontwerp Exploitatieplan Oostpolder met bijlagen zijn te raadplegen via de website www.ruimtelijkeplannen.nl. Het planidentificatienummer is: NL.IMRO.9920.EPOostpolder-EX01

Het ontwerp Provinciaal Inpassingsplan Bedrijventerrein Oostpolder, bijbehorend Project-MER (milieueffectrapportage) en bijlagen en het ontwerp Exploitatieplan Oostpolder met bijlagen zijn daarnaast ook te raadplegen via de projectwebsite: www.hetdigitalediggelschip.nl

Het ontwerp besluit Veiligheidscontour Oostpolder met bijlagen is te raadplegen via de projectwebsite: www.hetdigitalediggelschip.nl

Inloopbijeenkomst

Het projectteam Oostpolder organiseert op 17 januari 2024 een inloopbijeenkomst. Hier kunt u de documenten inzien, uitleg krijgen over de plannen en vragen stellen.

U kunt tussen 15.00 en 17.00 uur en tussen 19.30 en 21.30 uur binnenlopen bij Hotel Ekamper, Radsweg 12 in Roodeschool. Vooraf aanmelden is niet nodig.

Indienen zienswijzen ontwerp Provinciaal Inpassingsplan Bedrijventerrein Oostpolder en bijbehorend Project-MER

Vanaf 21 december 2023 tot en met 31 januari 2024 kan een ieder zienswijzen over het ontwerp Provinciaal Inpassingsplan Bedrijventerrein Oostpolder, bijbehorend Project-MER (milieueffectrapportage) en bijlagen bij Provinciale Staten naar voren brengen. U kunt uw schriftelijke zienswijze over het ontwerp Provinciaal Inpassingsplan Bedrijventerrein Oostpolder en bijbehorend Project-MER mailen naar Oostpolder@provinciegroningen.nl of sturen naar Gedeputeerde Staten van Groningen, t.a.v. P. Schuls-Wetterauw, team Programma- en Projectondersteuning, Postbus 610, 9700 AP Groningen onder vermelding van 'zienswijze ontwerp PIP Bedrijventerrein Oostpolder'. U kunt uw zienswijze ook mondeling indienen. Wij verzoeken u hiervoor van tevoren tijdens kantooruren telefonisch een afspraak te maken met mw. P. Wetterauw, telefoonnummer 06 527 61 695.

Zienswijzen met betrekking tot het Project-MER (milieueffectrapportage) kunnen slechts betrekking hebben op de inhoud van het milieueffectrapport, het niet voldoen van het rapport aan de bij of krachtens artikel 7.23 Wet milieubeheer gestelde regels, dan wel op onjuistheden die het rapport bevat. Tijdens de periode van terinzagelegging wordt aan de Commissie voor de milieueffectrapportage advies gevraagd over het milieueffectrapport.

Indienen zienswijzen ontwerp Exploitatieplan Oostpolder

Vanaf 21 december 2023 tot en met 31 januari 2024 kan een ieder zienswijzen over het ontwerp Exploitatieplan Oostpolder met bijlagen bij Provinciale Staten naar voren brengen. U kunt uw schriftelijke zienswijze over het ontwerp Exploitatieplan Oostpolder mailen naar Oostpolder@provinciegroningen.nl of sturen naar Gedeputeerde Staten van Groningen, t.a.v. P. Wetterauw, team Programma- en Projectondersteuning, Postbus 610, 9700 AP Groningen onder vermelding van 'zienswijze ontwerp Exploitatieplan Oostpolder'. U kunt uw zienswijze ook mondeling indienen. Wij verzoeken u hiervoor van tevoren tijdens kantooruren telefonisch een afspraak te maken met mw. P. Wetterauw, telefoonnummer 06 527 61 695.

Indienen zienswijzen ontwerp besluit Veiligheidscontour Oostpolder

Vanaf 21 december 2023 tot en met 31 januari 2024 kunnen belanghebbenden zienswijzen over het ontwerp besluit Veiligheidscontour Oostpolder met bijlagen bij Gedeputeerde Staten naar voren brengen. U kunt uw schriftelijke zienswijze over het ontwerpbesluit Veiligheidscontour Oostpolder mailen naar Oostpolder@provinciegroningen.nl of sturen naar Gedeputeerde Staten van Groningen, t.a.v. P. Schuls-Wetterauw, team Programma- en Projectondersteuning, Postbus 610, 9700 AP Groningen onder vermelding van 'zienswijze ontwerp besluit Veiligheidscontour Oostpolder'. U kunt uw zienswijze ook mondeling indienen. Wij verzoeken u hiervoor van tevoren tijdens kantooruren telefonisch een afspraak te maken met mw. P. Wetterauw, telefoonnummer 06 527 61 695.

Meer informatie

Voor vragen kunt u terecht bij mw. P. Wetterauw, assistent Programmamanager Oostpolder.

Zij is op werkdagen te bereiken op: 06 527 61 695 of per mail via Oostpolder@provinciegroningen.nl.

****

Ter informatie: ontwerp beschikking hogere waarden Wet geluidhinder

Burgemeester en Wethouders van de gemeente Het Hogeland hebben in verband met de voorziene ontwikkelingen in de Oostpolder voor 120 adressen een ontwerp beschikking hogere waarden Wet geluidhinder vastgesteld. Hiervoor wordt door de gemeente een afzonderlijke kennisgeving gepubliceerd.

Ter informatie: ontwerp bestemmingsplan Eemshaven en ontwerp Provinciaal Inpassingsplan Windpark Eemshaven West

Daarnaast wijzen wij u ter informatie nog op twee andere ontwikkelingen in de regio Eemshaven waarvan in dezelfde periode ook stukken ter inzage worden gelegd:

- Ontwerp Bestemmingsplan Eemshaven: bevat een actuele planologische regeling voor de bestaande Eemshaven.
- Ontwerp Provinciaal Inpassingsplan Windpark Eemshaven West met bijbehorende ontwerp-vergunningen: betreft een gecoördineerde procedure (provinciaal inpassingsplan en vergunningen) voor de realisatie van het Windpark Eemshaven West.

Deze plannen hebben elk hun eigen reactiemogelijkheid. Voor het ontwerp bestemmingsplan wordt door de gemeente Het Hogeland een afzonderlijke kennisgeving gepubliceerd. Voor het ontwerp Provinciaal Inpassingspan met bijbehorende ontwerp-vergunningen wordt door de provincie een afzonderlijke kennisgeving gepubliceerd.

Nederlandse Akkerbouw Vakbond
Postbus 318
8250 AH Dronten

Telefoon [redacted]
E-mail info@nav.nl
Website www.nav.nl
Twitter @NAV_AkkerBouwer

Gedeputeerde Staten van Groningen,
[redacted] team Programma- en Projectondersteuning,
Postbus 610, 9700 AP Groningen

Per email: oostpolder@provinciegroningen.nl

Dronten, 31 januari 2024

Betreft: zienswijze ontwerp Exploitatieplan Oostpolder

Geachte mevrouw [redacted]
De Nederlandse Akkerbouw Vakbond behartigt de belangen van akkerbouwers in Nederland in de brede zin van het woord. Wij achten ons daarom partij in de herbestemming van de Oostpolder. Wij maken hierbij officieel bezwaar tegen de aanwijzing van de Oostpolder als toekomstig industrieterrein. Daarvoor hebben wij de volgende motivatie:

1. Het proces om tot de PIP te komen is op zich al verbijsterend. De gemeenteraad van gemeente Het Hogeland en de provinciale Staten van de provincie Groningen hebben in een eerder stadium geëist dat er een landbouweffectrapportage (hierna: LER) zou worden opgesteld alvorens tot definitieve aanwijzing over te gaan. Deze LER heeft duidelijk uitgewezen, dat de Oostpolder de minst geschikte van de drie onderzochte locaties is. Deze bevindingen zijn niet verder gedeeld met een breed publiek en zitten niet bij de ter inzage liggende stukken. Onze conclusie is dat de LER er voor de vorm is gekomen maar dat er geen enkele intentie is geweest om de uitkomsten ook daadwerkelijk mee te laten wegen in de besluitvorming. Als dat namelijk wel zo was geweest was er op zijn minst onderzoek gedaan naar de alternatieve locatie Delfzijl-Zuid. Dat vinden wij kwalijk en het ondermijnt het vertrouwen in de overheid en de politiek.
2. De resultaten van de LER zijn duidelijk. De omzetdaling voor de landbouw ligt in de Oostpolder aanzienlijk hoger dan in de locatie Delfzijl-Zuid. De Oostpolder is hoogwaardige landbouwgrond. De LER stelt: in de provincie Groningen zijn geen vergelijkbare gebieden te vinden. Hoe denkt de provincie Groningen de akkerbouwers in het gebied bedrijfscontinuïteit te kunnen bieden? Er zijn 14 landbouwbedrijven bij de herinrichting betrokken, allemaal met op zich goede perspectieven en opvolgers. Deze bedrijven boeren al generaties lang in de Oostpolder. De teelt is redelijk extensief met 1 op 4 pootaardappelen. Het merendeel van de bedrijven kan zonder de grond in de Oostpolder niet overleven. Er is geen vergelijkbare grond voor de teelt van pootaardappelen beschikbaar in Nederland. De invloed van de jaarlijkse onttrekking van 140 hectare basis pootaardappelen uit de voedselketen heeft grote gevolgen voor de wereldwijze voedselvoorziening. 140 hectare basis pootgoed geeft jaarlijks het pootgoed voor ongeveer 1.000 hectare gecertificeerd pootgoed. De opbrengst van ongeveer 1.000 hectare gecertificeerd pootgoed wordt vervolgens wereldwijd gebruikt voor de teelt van ongeveer 12.000 hectare consumptieaardappelen. 12.000 hectare consumptieaardappelen levert jaarlijks ongeveer 500.000 ton consumptieaardappelen wereldwijd! Een in de ogen van de provincie waarschijnlijk verwaarloosbaar oppervlak pootaardappelteelt heeft dus wereldwijde gevolgen voor de voedselzekerheid.
3. In de afweging voor de Oostpolder wordt gesteld dat er zowel negatieve effecten zijn op de woonomgeving als op de landbouw. Er wordt vervolgens wel erg makkelijk gesteld dat dat wel op te lossen is. Hoe ziet dat er concreet uit? Er worden geen oplossingen geboden. Wij vrezen dat dat is omdat die oplossingen er niet zijn. Dit gaat om harde politieke keuzes tussen voedselproductie en de belangen van bewoners versus de belangen van industrie. Zeg dat dan gewoon.
4. Er wordt verwezen naar de Waddenagenda 2050 maar niet naar het bijbehorende Uitvoeringsprogramma. In dat laatste is duidelijk de motie Dijkstra/Geurts opgenomen dat landbouw niet mag lijden onder plannen in het Waddengebied. Bovendien zijn er doelen opgesteld en deze herbestemming is direct tegenstrijdig aan de doelen van de landbouw. In de Waddenagenda is afgesproken dat er alleen ontwikkelingen die niet strijdig zijn met de doelen van één van de partijen in het gebied worden toegestaan. De voorliggende plannen zijn direct daarmee

in tegenspraak, terwijl zowel de provincie Groningen als de gemeente Het Hogeland de Waddenagenda én het Uitvoeringsprogramma hebben ondertekend.

5. De historische verkavelingsstructuren en het open landschap worden voorgoed vernietigd. Er wordt in feite geen andere reden gegeven om dat op die plek specifiek te doen dan dat de Oostpolder zo handig tegen de Eemshaven aanligt. Voor vernieling van landschap zijn volgens ons betere argumenten nodig.
6. Toename van werkgelegenheid wordt als argument gebruikt. Dit wordt niet nader onderbouwd. We wijzen er op dat dit in feite een toenemende afhankelijkheid zal worden van arbeidsimmigranten, omdat het grotendeels ongeschoold werk betreft waar de gemiddelde Nederlander zijn neus voor ophaalt.
7. In de M.e.r. wordt een veelheid van (sterk) negatieve effecten benoemd, op gezondheid, op leefbaarheid en veiligheid, op geluidsoverlast, op lichthinder, op oppervlaktewaterkwaliteit en ook op Natura2000 gebieden. Wij zijn eerlijk gezegd verbijsterd hoe gemakkelijk dit terzijde wordt geschoven. We hadden verwacht dat Groningen langzamerhand haar les wel geleerd had wat betreft win-gewest spelen voor de rest van Nederland ten koste van de eigen bevolking.
8. De oplossingen die worden genoemd zijn in het algemeen vaag en geven o.i. daarom geen enkele garantie dat er geen problemen zullen ontstaan. Bij de eisen voor woningen moeten de geldende grenswaarden worden verhoogd om vestiging van bedrijven mogelijk te maken, voor akker- en weidevogels komen er broedstroken (waar?). Maar dan is de PIP wel gewoon uitvoerbaar. Dat komt op ons echt niet goed over.
9. Over het probleem van lozingen op oppervlaktewater en de daarbij behorende temperatuurverhoging en vervuiling wordt alleen gezegd dat er 'oplossingen moeten komen.' Zolang dat niet concreter wordt uitgewerkt hebben wij er geen enkel vertrouwen in dat de herinrichting geen desastreuze effecten zal hebben op de waterkwaliteit.

Samenvattend: alle seinen staan op rood voor het ontwikkelen van deze locatie tot bedrijventerrein. De winst wat betreft werkgelegenheid betreft praktisch alleen arbeidsmigranten. De beste landbouwgrond en het open polderlandschap, maar belangrijker nog de gezondheid en veiligheid van de bewoners worden verkwanseld voor commerciële belangen. De parallel met de gaswinning dringt zich op. Dit bedrijventerrein, als het dan persé in Groningen moet, zou veel beter passen op de locatie Delfzijl-Zuid. Wij hebben begrepen dat daar onder de bevolking wél animo voor is.
Kortom, de NAV vraagt de provincie om de PIP Oostpolder in te trekken. De plannen zijn in direct conflict met het landelijk beleid 'water en bodem sturend' en met de mede door de provincie ondertekende Waddenagenda met het Uitvoeringsprogramma. De LER geeft duidelijke resultaten die worden genegeerd. De provincie voldoet hiermee niet aan haar zorgplicht jegens haar bevolking. In de PIP zouden op zijn minst uitgewerkte oplossingen moeten staan en niet alleen teksten in de zin van 'die problemen lossen we t.z.t. wel op'.

Uiteraard zijn we te allen tijde bereid onze zienswijze toe te lichten. U kunt daarvoor contact opnemen met voorzitter [redacted] of directeur [redacted] (tel. [redacted].

[redacted]
Voorzitter NAV

[redacted]
Vicevoorzitter NAV

Bankastraat 77
9715 CJ Groningen
telefoon (050) 313 08 00

e-mail info@nmfgroningen.nl
nmfgroningen.nl
bank NL 39 TRIO 0379 4674 10

natuur en mi[illegible]roningen
federatie

Provincie Groningen
College van Gedeputeerde Staten
Postbus 610
9700 AP GRONINGEN

Betreft: zienswijze ontwerp provinciaal inpassingsplan Oostpolder

Ons kenmerk: BH-24-02

Groningen 31 januari 2024

Geacht college,

Als natuurorganisaties – Het Groninger Landschap, Natuurmonumenten, Natuur- en Milieufederatie Groningen en de Waddenvereniging - zijn wij nauw betrokken bij natuur van het Waddengebied. Via deze brief geven wij onze zienswijze op het ontwerp provinciaal inpassingsplan Oostpolder met bijbehorende stukken.

Ons verzoek is om de ontvangst van deze zienswijze (schriftelijk of per e-mail) te bevestigen en een termijn van 2 weken te verlenen om onze zienswijze op nog eventueel aan te vullen.

Ruimtelijke impact en keuzes

Wij begrijpen dat er behoefte is aan de ontwikkeling van een nieuwe industrieterrein om ruimte te bieden aan grootschalige bedrijven die elders niet of nauwelijks inpasbaar zijn. De haven- en industrieterreinen langs de Eems-Dollard kunnen daarvoor mogelijkheden bieden. Het toekennen van een grote rol aan deze havens in de waterstofeconomie biedt kansen voor zowel werkgelegenheid als duurzaamheid. Waterstof kan in de toekomst een belangrijke rol vervullen bij de noodzakelijke energietransitie. Ook het richten op de batterijen-industrie sluit aan bij deze ambitie. Om juist deze sectoren ook langdurig ruimte te kunnen bieden is het belangrijk om bedrijfsactiviteiten die hier niet bij passen te weren. Dit vraagt om een strakke planologische regeling en ook om een fasering van de inrichting.

Natuur en landschap staan in het Eems-Dollardgebied al onder druk door de huidige industrie- en haventerreinen en door zowel de bestaande als geplande nieuwe windparken, zoals in de Emmapolder. Neem ook verantwoordelijkheid voor het beperken van bestaande hinder (licht en geluid) die hiermee gepaard gaat. De aanleg van een fors industrieterrein in de nabijheid van de waddenkust heeft extra negatieve effecten op de natuurwaarden en het unieke (weidse) waddenlandschap. Naast de ruimtelijke uitstraling van de nieuwe gebouwen zal met name geluid en ook verlichting invloed hebben op de stilte en duisternis van het gebied. Het is noodzakelijk dat de bescherming van deze waarden aan de voorkant volwaardig wordt meegenomen, juridisch wordt geborgd en bij de inrichting van het terrein terugkomt.

Bankastraat 77
9715 CJ Groningen
telefoon (050) 313 08 00

e-mail info@nmfgroningen.nl
nmfgroningen.nl
bank NL 39 TRIO 0379 4674 10

Ecologie en Economie in Balans

De Oostpolder is gelegen in de Eemsdelta, waarvoor de Structuurvisie Eemsmond-Delfzijl nog van toepassing is. Voor dit gebied zijn in het nabije verleden afspraken gemaakt tussen overheden, bedrijven en natuurorganisaties. Zo is in 2012 door de partijen de "Intentieverklaring Economie & Ecologie ondertekend. In die verklaring hebben de partijen onder andere aangegeven te streven naar "een evenwichtige ontwikkeling van het gebied, door onderlinge samenwerking en het benutten van kansen". De intentie is uitgesproken de volgende doelen te realiseren:

- meer groei van de economische activiteiten, waarbij duurzaamheid zo optimaal mogelijk wordt doorgevoerd;
- een beter ecologisch systeem van het Eems-Dollard estuarium;
- een hogere kwaliteit van het milieu en de leefomgeving;
- een aantrekkelijker vestigingsklimaat voor bedrijven

Ook hebben partijen vastgelegd dat zij zich maximaal inspannen om te komen tot een ecologische verbetering van het Eems-Dollard estuarium. In vervolg op deze afspraken is het Programma Eems-Dollard 2050 opgetuigd. In dat kader worden projecten uitgevoerd die bijdragen aan de ecologische kwaliteit van de Eems-Dollard. Wij zijn positief over het feit dat de E&E afspraken onlangs opnieuw zijn bekrachtigd.

De aanleg van een nieuw industrieterrein van deze grote omvang maakt daarom uit een oogpunt van een "evenwichtige ontwikkeling van het gebied" het noodzakelijk in te zetten op een verdergaande verbetering van de ecologische kwaliteit van het Eems-Dollard estuarium, bovenop de huidige plannen. Wij vragen u:

- De ontwikkeling van een grootschalig industrieterrein als de Oostpolder kan alleen als gelijktijdig ook een vergelijkbare investering wordt gedaan in de natuur van het Eems-Dollard estuarium.

Water en bodem sturend

Bij het ontwerp PIP is een waterstructuurplan opgenomen. In dit document wordt ook beschreven hoe er in het plangebied rekening wordt gehouden met het principe 'water en bodem sturend'[1]. De groen-blauwe zones zijn in belangrijke mate bepalend voor de uitwerking van het principe 'water en bodem sturend'. In de eerste plaats is het logisch dat deze zones plek bieden aan het klimaatbestendig maken van het plangebied. Het is wenselijk om ook voorwaarden te stellen aan de inrichting van de bedrijfspercelen op dit aspect. Nu wordt uitgegaan van maximaal 100% verharding op de bedrijfspercelen. Het is niet nodig en ook niet wenselijk om zoveel verharding toe te staan. Infiltratie van zoet water draagt ook bij aan het verminderen van het verziltingsproblematiek verder landinwaarts. Het stimuleren van een groene invulling van bedrijfspercelen is dan ook van grote meerwaarde

De kansen voor systeemherstel worden in het plangebied niet volledig benut. De oplossing blijft beperkt tot de aanleg van natuurvriendelijke oevers en het verdwijnen van landbouw. Daadwerkelijk systeemherstel zet in op een hoger (grond)waterpeil en (op termijn) een meer natuurlijke afwatering en overgang tussen zoet en zout. Dit laatste betekent ook het benutten

[1] Kamerbrief over rol Water en Bodem bij ruimtelijke ordening, 25-11-2022

Bankastraat 77
9715 CJ Groningen
telefoon (050) 313 08 00

e-mail info@nmfgroningen.nl
nmfgroningen.nl
bank NL 39 TRIO 0379 4674 10

van kansen voor meer zilte natuur, dus niet of minder tegen het systeem inwerken zoals nu wel gebeurt in droge periodes. Bij de herinrichting van de Groote Tjariet liggen goede kansen voor systeemherstel (zie 'Groen-blauwe zones'). Wij vragen u:

- Stel grenzen aan het bebouwd oppervlak (inclusief erfverharding) en biedt via het beeldkwaliteitsplan ook mogelijkheden voor een bepaald type (open) verharding.
- Zet in op een hoger (grond)waterpeil en op (op termijn) een meer natuurlijke afwatering.

Waterkwaliteit

In lijn met onze eerdere reactie (op het voorontwerp PIP) vragen wij om strenge voorwaarden te stellen aan lozingen op het watersysteem. In het plan is het nog onduidelijk of aantasting van de natuurlijke kenmerken van de Waddenzee als Natura 2000-gebied wordt uitgesloten. In het commentaar op onze inspraakreactie wordt aangegeven dat dit aspect als onderdeel van het Project-MER wordt uitgezocht. Uit het MER-rapport blijkt dat de waterkwaliteit in het Eems-Dollardgebied nog niet 'in een goede ecologische toestand' verkeerd zoals bedoeld wordt in de Kaderrichtlijn water en het Besluit kwaliteit leefomgeving. Daarbij speelt dat tal van (lozings)vergunningen verouderd zijn en wachten op actualisatie. Daardoor kunnen vergunningen normen bevatten die afwijken van de KRW-normen. Verder bestaan er nog veel niet genormeerde stoffen en passen tenslotte bedrijven passen niet altijd de laatste 'BBT' toe. Deze aandachtspunten maken dat er regels nodig zijn om (ongewenste) nieuwe lozingen van toekomstige bedrijven te voorkomen.

Zoetwaterbeschikbaarheid

In lijn met onze eerdere reactie (op het voorontwerp PIP en de ontwerp structuurvisie) vragen wij in het plan rekening te houden met de (zoet)waterbeschikbaarheid in de toekomst. De vanzelfsprekende beschikbaarheid van (zoet)water staat onder druk. Een groot deel van Groningen is in de zomer afhankelijk van aanvoer vanuit het IJsselmeer. De toevoer naar de Waddenzee is dan vaak minimaal, wat nu al een probleem is. Dit terwijl er ook nog een herstelopgave ligt voor grootschalige brakwatergebieden, waarvoor voldoende en continue aanvoer van zoet water nodig is. Ook andere natuurgebieden hebben last van droogte in de zomer. Het waterverbruik stijgt nog steeds en met het aantrekken van nieuwe bedrijven (met een grote watervraag) kan dit tot problemen leiden – nu, en in de toekomst nog meer. De beschikbaarheid van voldoende schoon water in het IJsselmeer komt op langere termijn ook onder druk te staan. Hergebruik van bedrijfswater en het benutten van de industriewaterleiding vanuit Garmerwolde is een goede basis, maar het is belangrijk dat bedrijven daarnaast zoveel mogelijk hun eigen watervoorziening kunnen treffen. Het is noodzakelijk dat voor alle functies nu en ook in de toekomst voldoende water beschikbaar is. Wat dit voor de toekomstige gebruikers van de Oostpolder gaat betekenen is nog niet duidelijk. Mede omdat de (toekomstige) watervraag nog niet bekend is en hoe deze vraag kan worden opgevangen.

Bedrijven moeten er dus nu al rekening mee houden dat er in de toekomst periodiek geen zoetwateraanvoer is. Dit hoort bij de vergunning-beoordeling te worden meegenomen. Dat kan echter alleen als het bestemmingsplan daarvoor het kader biedt, door hiervoor regels op te nemen in het plan. De milieuwetgeving biedt nu geen basis om vergunningen te weigeren

Bankastraat 77
9715 CJ Groningen
telefoon (050) 313 08 00

e-mail info@nmfgroningen.nl
nmfgroningen.nl
bank NL 39 TRIO 0379 4674 10

wegens niet beschikbaar zijn van voldoende water en biedt ook geen basis om vooruit te lopen op toekomstige ontwikkelingen ten gevolge van klimaatverandering.

Uit het commentaar op onze eerdere reacties maken wij op dat de provincie samen met de waterschap en het waterbedrijf het zoetwatervraagstuk serieus neemt, ook gelet op de 'taskforce zoetwaterbeschikbaarheid' die is opgezet en landelijke afspraken die van toepassing zijn (zoals de verdringingsreeks). Ondanks deze aanpak wordt volgens ons teveel verantwoordelijkheid bij de bedrijven zelf neergelegd en is er meer sturing aan de voorkant mogelijk. Het PIP legt straks wel de kaders vast voor nieuwe bedrijven die een investering aangaan voor de komende decennia. Het is lastiger om na vestiging nog nadere voorwaarden te stellen of oplossingen te zoeken voor problemen die zich dan aandienen ten aanzien van de waterbeschikbaarheid. Wij vragen u:

- Sta geen (nieuwe) bedrijven toe die niet zelf kunnen voorzien in of substantieel kunnen bijdragen aan hun energie- en waterbehoefte. Een uitzondering geldt alleen als aangetoond wordt dat de bestaande water- en energievoorziening in het gebied duurzaam in de benodigde vraag kan voorzien, zonder dat de watervoorziening voor andere functies hierdoor (extra) onder druk komt te staan.
- Maak een inschatting van hoeveel water er naar verwachting beschikbaar gaat zijn voor Oostpolder/Eemshaven en hoe dit mogelijk is de toekomst minder wordt.
- Leg in het PIP vast dat er in vergunningen niet meer dan deze hoeveelheid water vergund mag worden en dat ook in de vergunningen een aflopende hoeveelheid water opgenomen moet worden, tenzij zeker is dat er ook in de toekomst voldoende water zal zijn.
- Werk de inschatting elke vijf jaar bij en leg in de vergunningen vast dat ook de vergunde hoeveelheid water aangepast kan worden op nieuwe inzichten over de waterbeschikbaarheid.

Datacenters

De regels bieden ondanks de aangenomen motie[2] in Provinciale Staten nog steeds vestigingsmogelijkheden voor nieuwe (hyperscale) datacenters. Beperk in lijn met deze motie de vestiging van datacenters in het plangebied. Google heeft nog uitbreidingsruimte op het bestaande bedrijventerrein Eemshaven-Zuidoost. De motie toont aan dat het draagvlak voor (hyperscale) datacenters in de regio onvoldoende is. Daarnaast zijn er argumenten op terrein van energie- en waterverbruik (hoog) samen met de beperkte werkgelegenheid voldoende om vestiging van deze bedrijven hier niet mogelijk te maken. In de toekomst komt de zoetwaterbeschikbaarheid onder druk te staan. Het is van belang om bij de vestiging van bedrijven de komende jaren hier al rekening mee te houden. Het gebruik van zeewater is een mogelijk alternatief maar dit gepaard met een mogelijke impact op de natuur en een hoog energieverbruik. Duurzame energie die ook nodig is voor (bestaande) bedrijven en inwoners. Het nu niet opnemen van deze mogelijkheid is meer in lijn met enerzijds de motie en anderzijds het toch al alleen onder voorwaarden toestaan van deze bedrijvigheid dan het vooralsnog laten staan van deze ruimte in het PIP.

[2] M72 'Geen plaats voor hyperscale datacenters in de Oostpolder' 8-11-2023

Bankastraat 77
9715 CJ Groningen
telefoon (050) 313 08 00

e-mail info@nmfgroningen.nl
nmfgroningen.nl
bank NL 39 TRIO 0379 4674 10

Groen-blauwe zones

Ambities

Het inrichten van een groen-blauwestructuur is vanaf de start een belangrijk onderdeel van het project Oostpolder. Als uitgangssituatie is daarbij 200 hectare 'groen-blauw' tegenover 400 hectare bedrijventerrein genoemd. Dit is een ambitieus vertrekpunt. In het ontwerpplan staat deze verhouding onder druk omdat kabels en leidingen en weginfrastructuur ook een plek moeten krijgen binnen de groen-blauwe structuur. Het is belangrijk dat naast de inpassing van deze infrastructuur de ecologische kwaliteit van de groen- en waterstructuur geborgd wordt. De aanleg van kabels en leidingen moet de ontwikkelende biodiversiteit zo min mogelijk verstoren. Een goede aansluiting van de nieuw te ontwikkelen groen-blauwe structuur op het al bestaande groen-blauwe netwerk, in een ook buiten het plangebied, is een randvoorwaarde.

In het PIP worden de contouren van de 'groen-blauwe zones' vastgelegd, via de bestemmingen 'Groen' en 'Water'. Het is nog onduidelijk hoe de inrichting en het beheer van deze zones wordt ingevuld. In de 'Landschapsvisie Oostpolder' wordt een bepaald ambitieniveau voorgesteld. Er wordt als vraag gesteld: *Op welke wijze kunnen bij de voorgenomen innovatieve en bedrijfsmatige invulling van Oostpolder de landschappelijke en ecologische potenties van het gebied nu en in de toekomst maximaal worden benut en uitmonden in een sterk casco voor het gebied?* Het antwoord hierop is nu nog niet helder. Daarnaast wordt voor de groene (buffer)zone tussen het bedrijventerrein en de zuidelijke dijk een groene inrichting voorzien met een 'sterke ecologische meerwaarde'. Dit ambitieniveau vraagt om heldere ecologische doelen en beheer dat hierbij aansluit. In het (ontwerp) PIP is hier ook nog weinig over terug te vinden. Wij vragen u:

- Stel duidelijke natuurdoelen voor inrichting en beheer van de groen-blauwezones.

Inrichting Groote Tjariet

Het is belangrijk bij het toedelen van functies in het gebied rondom de Tjariet rekening te houden met het kunnen realiseren van een robuuste ecologische (zouet-zout) verbinding met de Waddenzee in de toekomst. In de vertaling van de Landschapsvisie (als onderdeel van de structuurvisie) lijkt de zone langs de Tjariet aan de kant waar ruimte wordt gereserveerd voor een hoogspanningsstation van TenneT smaller geworden. Door nu voldoende ruimte te reserveren wordt voorkomen dat deze ontwikkeling bij voorbaat wordt geblokkeerd. In het antwoord op onze vooroverlegreactie over dit punt is aangegeven dat de Groote Tjariet een eigen robuuste groenstructuur krijgt, die voldoende 'toekomstvast' is. Leg dit goed vast in het plan en stel duidelijke natuurdoelen vast voor dit gebied. In de landschapsvisie Oostpolder staat ook dat 'aan beide zijden van de Groote Tjariet' een brede bebouwingsvrije zone wordt opgenomen. Aan de westzijde van de waterloop wordt uitgegaan van een zone die varieert tussen 50 en 100 meter. De zone aan de oostzijde van de Groote Tjariet is met maximaal 30 meter een stuk smaller en te mager om te spreken over een 'sterk casco' zoals in de landschapsvisie wordt voorgesteld. Een verbreding is gewenst. Wij vragen u:

- Verbreed de groenzone aan de oostzijde van de Groote Tjariet tot minimaal 50 meter;

Bankastraat 77
9715 CJ Groningen
telefoon (050) 313 08 00

e-mail info@nmfgroningen.nl
nmfgroningen.nl
bank NL 39 TRIO 0379 4674 10

- Neem naast een reserveringzones voor kabels en leidingen ook een reserveringzone 'water' voor een toekomstige 'zoet-zout verbinding' op. Een dergelijke zone kan het inrichten van een zoet-zoutovergang tussen Waddenzee en achterland (via de Grote Tjariet) op termijn borgen.

Situering groen-blauwe zones

Het is een goed uitgangspunt dat de 'noord-zuid' georiënteerde groen-blauwe zones grotendeels aansluiten bij bestaande watergangen of wegen. Zorg er wel voor dat zichtlijnen door het gebied behouden blijven. Delen van deze groenzones zijn nu te smal om deze zichtrelatie te behouden. In het plangebied ten westen van de N46 is de groen-blauwe zone (noord-zuid) nu gekoppeld aan een hoofdwatergang. Het is logischer om deze groenzone te koppelen aan de Kees Wiersumsweg in combinatie met een verlegde watergang. Hierdoor blijft het doorzicht, via de dijkcoupure vanaf aan de zuidzijde van de polder, behouden. Daarnaast is er door deze verschuiving een evenwichtigere verdeling van kavels mogelijk.

Leefbaarheid omgeving

In lijn met het voorgaande onderwerp is het belangrijk dat de groen-blauwe (buffer)zone aan de zuidkant een robuuste afscherming biedt voor Oudeschip en omgeving. Om in de eerste plaats ook minimaal te voldoen aan een geluidsniveau (maximaal 65 dB), zoals dat in de Structuurvisie Delfzijl-Eemsmond is vastgelegd. In lijn met onze eerdere zienswijze op de structuurvisie maken wij ons zorgen over de te verwachten cumulatieve geluidsbelasting van veel woningen. Voor een groot aantal woningen is het nodig een hogere geluidswaarde vast te stellen (zoals nu wordt uitgevoerd) waarbij voor een deel van de woningen de grenswaarde (65 dB) bijna wordt gehaald. In het MER-rapport wordt dit effect beoordeeld als 'sterk negatief'. De leefbaarheid komt hiermee ook onder druk te staan. Zorg dan ook voor een eerlijke vangnetregeling voor de bewoners die willen vertrekken. Dit betekent ook een aanbod dat minimaal aansluit bij de getaxeerde marktwaarde van de woning. De huidige vangnetregeling voldoet hier niet aan. Naast dit negatieve effect op de leefbaarheid is er volgens ons nog geen sprake van een "evenwichtige ontwikkeling" van het gebied. Met deze bufferzone wordt immers niet primair ingezet op verbetering van de ecologische kwaliteit van het estuarium. Met de huidige inrichtingsvariant wordt de groene ruimte 'een speelbal' en staat de leefbaarheid in Oudeschip verder onder druk. Het areaal bedrijventerrein lijkt leidend waarbij concessies worden gedaan aan de breedte van de groen-blauwe zones. Een bredere bufferzone richting Oudeschip betekent nu een hogere bouwdichtheid aan de noordzijde en langs de Tjariet. Het is nodig om voor beide groene ruimtes voldoende ruimte in het plan te reserveren. Wij vragen u:

- Ontwikkel de groene bufferzone in samenspraak met de omwonenden, geef hen meer zeggenschap over de invulling.
- Biedt bewoners die willen vertrekken een eerlijke vangnetregeling.

Stedenbouw en natuurinclusief bouwen

Bij het PIP is een stedenbouwkundig kader als bijlage opgenomen waarin de bouwhoogtes en maatvoering zijn aangegeven. Om het industrieterrein zorgvuldig in te passen, wordt per kavel een oplopende bouwhoogte en -percentage gehanteerd. Dit is een uitwerking van de Landschapsvisie waarin een mogelijke zonering is opgenomen. De zonering is bedoeld om een goede geleidelijk overgang te maken tussen het landelijk gebied inclusief dorp Oudeschip en de

Bankastraat 77
9715 CJ Groningen
telefoon (050) 313 08 00

e-mail info@nmfgroningen.nl
nmfgroningen.nl
bank NL 39 TRIO 0379 4674 10

bestaande Eemshaven. De zonering die nu is opgenomen in het stedenbouwkundig kader en daarmee gekoppeld aan het PIP sluit hier niet bij aan. Het grootste deel van het plangebied biedt namelijk de maximale bouwhoogte van 35 meter. Slechts 2 kleine schillen laten een overgang zien (van 15 en 25 meter) tussen het landelijk gebied en het bedrijventerrein met grote bouwvolumes. De bouwhoogte van 35 meter is weliswaar lager dan de hoogte die in de Eemshaven is toegestaan (50 meter) maar nog steeds fors. Met name omdat op 80% van de bouwvlakken in de Oostpolder deze bouwhoogte bij recht wordt toegestaan. Voor een betere inpassing en een verkleining van de ruimtelijke impact van de bebouwing op de omgeving is het noodzakelijk de bouwhoogte bij recht naar beneden bij te stellen (25 meter) en een hogere bouwhoogte alleen via een afwijking onder voorwaarden mogelijk te maken.

De ambities op het terrein van natuurinclusief bouwen uit het eerder vastgestelde Ruimtelijk Kwaliteitskader zijn nog niet geheel verwerkt in het ontwerpplan. Het is goed dat er een landschappelijk inrichtingsplan als voorwaarde wordt gesteld aan de activiteit bouwen. De uitwerking vindt plaats op basis van het beeldkwaliteitsplan dat nog wordt opgesteld. Helaas ontbreekt dit plan in deze fase van de procedure. Het is nu nog niet mogelijk om te beoordelen op basis van welke criteria straks meegewerkt wordt. Dit doet afbreuk aan een zorgvuldig planproces. Neem ook regels voor 'natuurinclusief bouwen' op in het beeldkwaliteitsplan. De voorwaardelijke verplichting voor bouwen (artikel 3.2.4) die is opgenomen in de planregels is een goed ankerpunt in de regels om aan te vullen met voorwaarden over klimaat adaptief en natuurinclusief bouwen. Het versterken van de biodiversiteit kan daarbij goed samengaan met beeldkwaliteit en maakt ook onderdeel uit van 'omgevingskwaliteit'. Wij vragen u:

- Beperk de bouwhoogte in een groot deel van het plangebied (tot 25 meter en sta de maximale hoogte van 35 meter alleen onder voorwaarden (via een afwijking) toe.
- Neem regels voor natuurinclusief en klimaat adaptief bouwen op in het beeldkwaliteitsplan.

Licht

In onze reactie op het voorontwerp hebben wij u verzocht om voor te schrijven dat indirecte lichtuitstraling uit het Oostpolder-gebied geen bijdrage levert aan het lichtniveau in de Waddenzee (inclusief kwelders). In uw reactie geeft u aan dat er een aantal mogelijke mitigerende maatregelen genoemd worden tegen lichtuitstraling en lichthinder. Onduidelijk blijft of u deze maatregelen gaat toepassen. Wij vragen u:

- Schrijf voor dat indirecte lichtuitstraling uit het Oostpolder-gebied geen bijdrage levert aan het lichtniveau in de Waddenzee (inclusief kwelders).

Ecologische Plus

In het voortraject hebben wij ook gepleit voor het maken van afspraken over een 'ecologische plus' (als onderdeel van Ecologie en Economie in Balans). Bij de beantwoording van onze reactie op de structuurvisie is aangegeven dat deze afspraken buiten de gebiedsontwikkeling Oostpolder vallen en eventueel verkend kunnen worden binnen het programma 'Eemshaven +'. Inmiddels hebben wij op uitnodiging de gemeente Het Hogeland hierover een oriënterend gesprek gevoerd. Dit is een mooie eerste stap en het programma biedt goede kansen voor onze ideeën. Los van dit programma blijft voor ons een evenwichtige ontwikkeling van het gebied

Bankastraat 77
9715 CJ Groningen
telefoon (050) 313 08 00

e-mail info@nmfgroningen.nl
nmfgroningen.nl
bank NL 39 TRIO 0379 4674 10

een uitgangspunt en verwachten wij ook een inspanning van het bevoegd gezag vanwege deze nieuwe grote bedrijfsoverstijgende economische activiteiten in het Eems-Dollard gebied. Wij vinden het belangrijk om hier tijdig het gesprek over te voeren en afspraken te maken (en niet na afronding procedure).

UNESCO Werelderfgoed

Het plangebied grenst niet rechtstreeks aan de Waddenzee maar ligt wel op zeer korte afstand (< 1 kilometer) van dit UNESCO Werelderfgoed. De Outstanding Universal Value (OUV) van dit gebied moet goed beschermd worden door de Nederlandse staat. De Waddenacademie heeft in opdracht van het Ministerie van LNV uitgewerkt wat er precies moet gebeuren en of het voldoende is om alleen te toetsen aan het N2000-beschermingsregime (Memo Toetsing van activiteiten aan de uitzonderlijke universele waarde (Outstanding Universal Value) van de Waddenzee als Werelderfgoed, Waddenacademie, 2024). Duidelijk is dat het werelderfgoedverdrag vraagt om een eigen toetsing en dat hier deels ook aan andere waarden getoetst moet worden dan bij het N2000-regime. Onduidelijk is of en zo ja, waar en hoe, dit gebeurd is voor het project Oostpolder. Wij vragen u:

- Aan te geven wat de effecten zijn van het project Oostpolder op de OUV van Werelderfgoed Waddenzee.
- Te toetsen of deze effecten volgens het Werelderfgoedverdrag toegestaan kunnen worden.

Andere internationale verdragen

In 'De Europees- en Internationaalrechtelijke status van de Waddenzee' (Waddenacademie, 2023) wordt geconstateerd dat de naleving door Nederland van diverse internationale verdragen gebrekkig is. Uit de vele zaken die in dit rapport genoemd worden en mogelijk gecheckt moeten worden op relevantie voor het onderhavige project, vragen we specifiek aandacht voor twee verdragen die (mede) gaan over landschapsbescherming.

Ten eerste is dat het regime van het Biodiversiteitsverdrag, waarover de Waddenacademie met betrekking tot de ecosysteembenadering schrijft (p. 51): 'Juist in het kader van het benadrukken van die ondeelbare samenhang zit het verschil met de gebiedsaanwijzingen van de Waddenzee onder de Vogel- en Habitatrichtlijn, omdat ook soorten en kenmerken die niet onder de bescherming van instandhoudingsdoelstellingen vallen in het kader van de ecosysteembenadering moeten worden beschermd. Denk naast niet kwalificerende (vogel)soorten, bijvoorbeeld aan kenmerken als stilte, ongereptheid en duisternis en de samenhang binnen het systeem van landschappelijke, chemische en biologische componenten.'

Het Biodiversiteitsverdrag schrijft in artikel 14 het opstellen van effectbeoordelingen voor om nadelige gevolgen van activiteiten voor de biodiversiteit te vermijden of tot een minimum te beperken. Die worden in Nederland ook vaak opgesteld in het kader van de Wet natuurbescherming, maar: 'Daarbij is er weinig ruimte en aandacht voor een toets voor het mogelijke verlies aan waarden voor het ecosysteem en de biodiversiteit als geheel. Dit is wel het oogmerk van deze Verdragsbepaling en voor een kwetsbaar ecosysteem als de Waddenzee van groot belang.' (p. 54). In het Biodiversiteitsverdrag wordt niet specifiek geëist dat er op bijzondere wijze rekening wordt gehouden met cumulatieve effecten op de biodiversiteit, stelt de Waddenacademie. Echter, gezien de doelstellingen en de inhoud van het Verdrag is de

Bankastraat 77
9715 CJ Groningen
telefoon (050) 313 08 00

e-mail info@nmfgroningen.nl
nmfgroningen.nl
bank NL 39 TRIO 0379 4674 10

conclusie van de Waddenacademie: 'Een cumulatieve beoordeling moet dan ook onderdeel zijn van de in art. 14 voorgeschreven nationale 'passende procedures'.' (p. 55).

Ten tweede wijzen we op het Europees Landschapsverdrag. In de tekst hierover wordt bijvoorbeeld opgemerkt dat 'dit verdrag in Nederlandse beleidsdiscussies en ook in rechtswetenschappelijk onderzoek tot nu toe relatief weinig aandacht krijgt.' (p. 179). 'Wel,' merkt het rapport op, 'kent zowel Barro als Bkl in specifieke zin een waddentoets.' (p. 183).

Volgens het MER komt uit deze waddentoets dat er weliswaar effecten zijn op het landschap, maar dat deze niet significant zijn. In de effectbeoordeling wordt herhaaldelijk gerefereerd aan het feit dat, met de bebouwing van de Eemshaven in de buurt, de invloed van deze extra landschappelijke verstoring relatief beperkt is. Echter, op deze manier kan natuurlijk gemakkelijk de hele Waddenkust stukje bij beetje volgebouwd worden. Wij vragen u dan ook:

- Beoordeel ook de cumulatieve effecten op het landschap, mede gezien de verplichtingen uit het Europees Landschapsverdrag en het Biodiversiteitsverdrag.
- Maak duidelijk hoe u ervoor zorgt dat niet de hele waddenkust stukje bij beetje volgebouwd wordt, terwijl de beoordeling van elk individueel project steevast is dat er geen significant effect is op landschappelijke waarden als rust, stilte, weidsheid en duisternis.

Wij verwachten een blijvende constructieve houding en verzoeken u de genoemde punten mee te nemen in de planologische procedure en de besluitvorming over de Oostpolder.

Met vriendelijke groet,

[redacted]

Directeur-bestuurder Natuur en Milieufederatie Groningen

Mede namens Het Groninger Landschap, Natuurmonumenten en de Waddenvereniging.

Bankastraat 77
9715 CJ Groningen
telefoon (050) 313 08 00

e-mail info@nmfgroningen.nl
nmfgroningen.nl
bank NL 39 TRIO 0379 4674 10

natuur en mi[redacted]roningen
federatie

Provincie Groningen
College van Gedeputeerde Staten
Postbus 610
9700 AP GRONINGEN

Betreft: aanvulling zienswijze ontwerp provinciaal inpassingsplan Oostpolder

Ons kenmerk: BH-24-02

Groningen 14 februari 2024

Geacht college,

Als natuurorganisaties – Het Groninger Landschap, Natuurmonumenten, Natuur- en Milieufederatie Groningen en de Waddenvereniging - zijn wij nauw betrokken bij natuur van het Waddengebied. Via deze brief geven wij onze zienswijze op het ontwerp provinciaal inpassingsplan Oostpolder met bijbehorende stukken. De onderstreepte teksten zijn een aanvulling of aanpassing van onze zienswijze van 31 januari 2024.

Ruimtelijke impact en keuzes

Wij begrijpen dat er behoefte is aan de ontwikkeling van een nieuwe industrieterrein om ruimte te bieden aan grootschalige bedrijven die elders niet of nauwelijks inpasbaar zijn. De haven- en industrieterreinen langs de Eems-Dollard kunnen daarvoor mogelijkheden bieden. Het toekennen van een grote rol aan deze havens in de waterstofeconomie biedt kansen voor zowel werkgelegenheid als duurzaamheid. Waterstof kan in de toekomst een belangrijke rol vervullen bij de noodzakelijke energietransitie. Ook het richten op de batterijen-industrie sluit aan bij deze ambitie. Om juist deze sectoren ook langdurig ruimte te kunnen bieden is het belangrijk om bedrijfsactiviteiten die hier niet bij passen te weren. Dit vraagt om een strakke planologische regeling en ook om een fasering van de inrichting.

Natuur en landschap staan in het Eems-Dollardgebied al onder druk door de huidige industrie- en haventerreinen en door zowel de bestaande als geplande nieuwe windparken, zoals in de Emmapolder. Neem ook verantwoordelijkheid voor het beperken van bestaande hinder (licht en geluid) die hiermee gepaard gaat. De aanleg van een fors industrieterrein in de nabijheid van de waddenkust heeft extra negatieve effecten op de natuurwaarden en het unieke (weidse) waddenlandschap. Naast de ruimtelijke uitstraling van de nieuwe gebouwen zal met name geluid en ook verlichting invloed hebben op de stilte en duisternis van het gebied. Het is noodzakelijk dat de bescherming van deze waarden aan de voorkant volwaardig wordt meegenomen, juridisch wordt geborgd en bij de inrichting van het terrein terugkomt.

Bankastraat 77
9715 CJ Groningen
telefoon (050) 313 08 00

e-mail info@nmfgroningen.nl
nmfgroningen.nl
bank NL 39 TRIO 0379 4674 10

Ecologie en Economie in Balans

De Oostpolder is gelegen in de Eemsdelta, waarvoor de Structuurvisie Eemsmond-Delfzijl nog van toepassing is. Voor dit gebied zijn in het nabije verleden afspraken gemaakt tussen overheden, bedrijven en natuurorganisaties. Zo is in 2012 door de partijen de "Intentieverklaring Economie & Ecologie ondertekend. In die verklaring hebben de partijen onder andere aangegeven te streven naar "een evenwichtige ontwikkeling van het gebied, door onderlinge samenwerking en het benutten van kansen". De intentie is uitgesproken de volgende doelen te realiseren:

- meer groei van de economische activiteiten, waarbij duurzaamheid zo optimaal mogelijk wordt doorgevoerd;
- een beter ecologisch systeem van het Eems-Dollard estuarium;
- een hogere kwaliteit van het milieu en de leefomgeving;
- een aantrekkelijker vestigingsklimaat voor bedrijven

Ook hebben partijen vastgelegd dat zij zich maximaal inspannen om te komen tot een ecologische verbetering van het Eems-Dollard estuarium. In vervolg op deze afspraken is het Programma Eems-Dollard 2050 opgetuigd. In dat kader worden projecten uitgevoerd die bijdragen aan de ecologische kwaliteit van de Eems-Dollard. Wij zijn positief over het feit dat de E&E afspraken onlangs opnieuw zijn bekrachtigd.

De aanleg van een nieuw industrieterrein van deze grote omvang maakt daarom uit een oogpunt van een "evenwichtige ontwikkeling van het gebied" het noodzakelijk in te zetten op een verdergaande verbetering van de ecologische kwaliteit van het Eems-Dollard estuarium, bovenop de huidige plannen. Wij vragen u:

- De ontwikkeling van een grootschalig industrieterrein als de Oostpolder kan alleen als gelijktijdig ook een vergelijkbare investering wordt gedaan in de natuur van het Eems-Dollard estuarium.

Water en bodem sturend

Bij het ontwerp PIP is een waterstructuurplan opgenomen. In dit document wordt ook beschreven hoe er in het plangebied rekening wordt gehouden met het principe 'water en bodem sturend'[1]. De groen-blauwe zones zijn in belangrijke mate bepalend voor de uitwerking van het principe 'water en bodem sturend'. In de eerste plaats is het logisch dat deze zones plek bieden aan het klimaatbestendig maken van het plangebied. Het is wenselijk om ook voorwaarden te stellen aan de inrichting van de bedrijfspercelen op dit aspect. Nu wordt uitgegaan van maximaal 100% verharding op de bedrijfspercelen. Het is niet nodig en ook niet wenselijk om zoveel verharding toe te staan. Infiltratie van zoet water draagt ook bij aan het verminderen van het verziltingsproblematiek verder landinwaarts. Het stimuleren van een groene invulling van bedrijfspercelen is dan ook van grote meerwaarde. Daar waar het écht niet mogelijk is om regenwater op natuurlijke wijze te laten infiltreren in de ondergrond, kan ook gebruik worden gemaakt van meer technische voorzieningen hiervoor. Zie het als een uitdaging om zo veel mogelijk regenwater te laten infiltreren in de grond en zo min mogelijk af te voeren via de riolering.

[1] Kamerbrief over rol Water en Bodem bij ruimtelijke ordening, 25-11-2022

Bankastraat 77
9715 CJ Groningen
telefoon (050) 313 08 00

e-mail info@nmfgroningen.nl
nmfgroningen.nl
bank NL 39 TRIO 0379 4674 10

De kansen voor systeemherstel worden in het plangebied niet volledig benut. De oplossing blijft beperkt tot de aanleg van natuurvriendelijke oevers en het verdwijnen van landbouw. Daadwerkelijk systeemherstel zet in op een hoger (grond)waterpeil en (op termijn) een meer natuurlijke afwatering en overgang tussen zoet en zout. Dit laatste betekent ook het benutten van kansen voor meer zilte natuur, dus niet of minder tegen het systeem inwerken zoals nu wel gebeurt in droge periodes. Bij de herinrichting van de Groote Tjariet liggen goede kansen voor systeemherstel (zie 'Groen-blauwe zones'). Wij vragen u:

- Stel grenzen aan het bebouwd oppervlak (inclusief erfverharding) en biedt via het beeldkwaliteitsplan ook mogelijkheden voor een bepaald type (open) verharding.
- Zet in op een hoger (grond)waterpeil en op (op termijn) een meer natuurlijke afwatering.
- Stel regels en maak voorzieningen om regenwater zo veel mogelijk te infiltreren in de grond.'

Waterkwaliteit

In lijn met onze eerdere reactie (op het voorontwerp PIP) vragen wij om strenge voorwaarden te stellen aan lozingen op het watersysteem. In het plan is het nog onduidelijk of aantasting van de natuurlijke kenmerken van de Waddenzee als Natura 2000-gebied wordt uitgesloten. In het commentaar op onze inspraakreactie wordt aangegeven dat dit aspect als onderdeel van het Project-MER wordt uitgezocht. Uit het MER-rapport blijkt dat de waterkwaliteit in het Eems-Dollardgebied nog niet 'in een goede ecologische toestand' verkeerd zoals bedoeld wordt in de Kaderrichtlijn water en het Besluit kwaliteit leefomgeving. Daarbij speelt dat tal van (lozings)vergunningen verouderd zijn en wachten op actualisatie. Daardoor kunnen vergunningen normen bevatten die afwijken van de KRW-normen. Verder bestaan er nog veel niet genormeerde stoffen en passen tenslotte bedrijven passen niet altijd de laatste 'BBT' toe. Voor het behalen van de N2000-doelen is een goede waterkwaliteit ook van groot belang. Ook vanuit dit kader is het belangrijk nieuwe lozingen te voorkomen. Deze aandachtspunten maken dat er regels nodig zijn om (ongewenste) nieuwe lozingen van toekomstige bedrijven te voorkomen.

Zoetwaterbeschikbaarheid

In lijn met onze eerdere reactie (op het voorontwerp PIP en de ontwerp structuurvisie) vragen wij in het plan rekening te houden met de (zoet)waterbeschikbaarheid in de toekomst. De vanzelfsprekende beschikbaarheid van (zoet)water staat onder druk. Een groot deel van Groningen is in de zomer afhankelijk van aanvoer vanuit het IJsselmeer. De toevoer naar de Waddenzee is dan vaak minimaal, wat nu al een probleem is. Dit terwijl er ook nog een herstelopgave ligt voor grootschalige brakwatergebieden, waarvoor voldoende en continue aanvoer van zoet water nodig is. Ook andere natuurgebieden hebben last van droogte in de zomer. Het waterverbruik stijgt nog steeds en met het aantrekken van nieuwe bedrijven (met een grote watervraag) kan dit tot problemen leiden – nu, en in de toekomst nog meer. De beschikbaarheid van voldoende schoon water in het IJsselmeer komt op langere termijn ook onder druk te staan. Hergebruik van bedrijfswater en het benutten van de industriewaterleiding vanuit Garmerwolde is een goede basis, maar het is belangrijk dat bedrijven daarnaast zoveel mogelijk hun eigen watervoorziening kunnen treffen. Het is noodzakelijk dat voor alle functies

Bankastraat 77
9715 CJ Groningen
telefoon (050) 313 08 00

e-mail info@nmfgroningen.nl
nmfgroningen.nl
bank NL 39 TRIO 0379 4674 10

nu en ook in de toekomst voldoende water beschikbaar is. Wat dit voor de toekomstige gebruikers van de Oostpolder gaat betekenen is nog niet duidelijk. Mede omdat de (toekomstige) watervraag nog niet bekend is en hoe deze vraag kan worden opgevangen.

Bedrijven moeten er dus nu al rekening mee houden dat er in de toekomst periodiek geen zoetwateraanvoer is. Dit hoort bij de vergunning-beoordeling te worden meegenomen. Dat kan echter alleen als het bestemmingsplan daarvoor het kader biedt, door hiervoor regels op te nemen in het plan. De milieuwetgeving biedt nu geen basis om vergunningen te weigeren wegens niet beschikbaar zijn van voldoende water en biedt ook geen basis om vooruit te lopen op toekomstige ontwikkelingen ten gevolge van klimaatverandering.

Uit het commentaar op onze eerdere reacties maken wij op dat de provincie samen met de waterschap en het waterbedrijf het zoetwatervraagstuk serieus neemt, ook gelet op de 'taskforce zoetwaterbeschikbaarheid' die is opgezet en landelijke afspraken die van toepassing zijn (zoals de verdringingsreeks). Ondanks deze aanpak wordt volgens ons teveel verantwoordelijkheid bij de bedrijven zelf neergelegd en is er meer sturing aan de voorkant mogelijk. Het PIP legt straks wel de kaders vast voor nieuwe bedrijven die een investering aangaan voor de komende decennia. Het is lastiger om na vestiging nog nadere voorwaarden te stellen of oplossingen te zoeken voor problemen die zich dan aandienen ten aanzien van de waterbeschikbaarheid. Wij vragen u:

- Sta geen (nieuwe) bedrijven toe die niet zelf kunnen voorzien in of substantieel kunnen bijdragen aan hun energie- en waterbehoefte. Een uitzondering geldt alleen als aangetoond wordt dat de bestaande water- en energievoorziening in het gebied duurzaam in de benodigde vraag kan voorzien, zonder dat de watervoorziening voor andere functies hierdoor (extra) onder druk komt te staan.
- Maak een inschatting van hoeveel water er naar verwachting beschikbaar gaat zijn voor Oostpolder/Eemshaven en hoe dit mogelijk is de toekomst minder wordt.
- Leg in het PIP vast dat er in vergunningen niet meer dan deze hoeveelheid water vergund mag worden en dat ook in de vergunningen een aflopende hoeveelheid water opgenomen moet worden, tenzij zeker is dat er ook in de toekomst voldoende water zal zijn.
- Werk de inschatting elke vijf jaar bij en leg in de vergunningen vast dat ook de vergunde hoeveelheid water aangepast kan worden op nieuwe inzichten over de waterbeschikbaarheid.

Gebruik van zeewater

Gesuggereerd wordt dat bedrijven ook gebruik kunnen gaan maken van zeewater. Dit zeewater zou waarschijnlijk uit N2000-gebied Waddenzee of de aangrenzende Eemshaven onttrokken worden. Gezien de te verwachten negatieve effecten op de natuur en de grote hoeveelheid energie die nodig is om dit water bruikbaar te maken, zien wij bij voorbaat grote problemen in dit gebruik. Wij vragen u:

- Het gebruik van zeewater op het industrieterrein Oostpolder bij voorbaat uit te sluiten.

Bankastraat 77
9715 CJ Groningen
telefoon (050) 313 08 00

e-mail info@nmfgroningen.nl
nmfgroningen.nl
bank NL 39 TRIO 0379 4674 10

Datacenters

De regels bieden ondanks de aangenomen motie[2] in Provinciale Staten nog steeds vestigingsmogelijkheden voor nieuwe (hyperscale) datacenters. Beperk in lijn met deze motie de vestiging van datacenters in het plangebied. Google heeft nog uitbreidingsruimte op het bestaande bedrijventerrein Eemshaven-Zuidoost. De motie toont aan dat het draagvlak voor (hyperscale) datacenters in de regio onvoldoende is. Daarnaast zijn er argumenten op terrein van energie- en waterverbruik (hoog) samen met de beperkte werkgelegenheid voldoende om vestiging van deze bedrijven hier niet mogelijk te maken. In de toekomst komt de zoetwaterbeschikbaarheid onder druk te staan. Het is van belang om bij de vestiging van bedrijven de komende jaren hier al rekening mee te houden. Het gebruik van zeewater is een mogelijk alternatief maar dit gepaard met een mogelijke impact op de natuur en een hoog energieverbruik. Zoals hierboven al aangegeven, verzoeken wij u deze mogelijkheid bij voorbaat uit te sluiten. Duurzame energie die ook nodig is voor (bestaande) bedrijven en inwoners. Het nu niet opnemen van deze mogelijkheid is meer in lijn met enerzijds de motie en anderzijds het toch al alleen onder voorwaarden toestaan van deze bedrijvigheid dan het vooralsnog laten staan van deze ruimte in het PIP.

Groen-blauwe zones

Ambities

Het inrichten van een groen-blauwestructuur is vanaf de start een belangrijk onderdeel van het project Oostpolder. Als uitgangssituatie is daarbij 200 hectare 'groen-blauw' tegenover 400 hectare bedrijventerrein genoemd. Dit is een ambitieus vertrekpunt. In het ontwerpplan staat deze verhouding onder druk omdat kabels en leidingen en weginfrastructuur ook een plek moeten krijgen binnen de groen-blauwe structuur. Het is belangrijk dat naast de inpassing van deze infrastructuur de ecologische kwaliteit van de groen- en waterstructuur geborgd wordt. De aanleg van kabels en leidingen moet de ontwikkelende biodiversiteit zo min mogelijk verstoren. Een goede aansluiting van de nieuw te ontwikkelen groen-blauwe structuur op het al bestaande groen-blauwe netwerk, in een ook buiten het plangebied, is een randvoorwaarde.

In het PIP worden de contouren van de 'groen-blauwe zones' vastgelegd, via de bestemmingen 'Groen' en 'Water'. Het is nog onduidelijk hoe de inrichting en het beheer van deze zones wordt ingevuld. In de 'Landschapsvisie Oostpolder' wordt een bepaald ambitieniveau voorgesteld. Er wordt als vraag gesteld: *Op welke wijze kunnen bij de voorgenomen innovatieve en bedrijfsmatige invulling van Oostpolder de landschappelijke en ecologische potenties van het gebied nu en in de toekomst maximaal worden benut en uitmonden in een sterk casco voor het gebied?* Het antwoord hierop is nu nog niet helder. Daarnaast wordt voor de groene (buffer)zone tussen het bedrijventerrein en de zuidelijke dijk een groene inrichting voorzien met een 'sterke ecologische meerwaarde'. Dit ambitieniveau vraagt om heldere ecologische doelen en beheer dat hierbij aansluit. In het (ontwerp) PIP is hier ook nog weinig over terug te vinden. Wij vragen u:

- Stel duidelijke natuurdoelen voor inrichting en beheer van de groen-blauwezones.

[2] M72 'Geen plaats voor hyperscale datacenters in de Oostpolder' 8-11-2023

Bankastraat 77
9715 CJ Groningen
telefoon (050) 313 08 00

e-mail info@nmfgroningen.nl
nmfgroningen.nl
bank NL 39 TRIO 0379 4674 10

Inrichting Groote Tjariet

Het is belangrijk bij het toedelen van functies in het gebied rondom de Tjariet rekening te houden met het kunnen realiseren van een robuuste ecologische (zouet-zout) verbinding met de Waddenzee in de toekomst. In de vertaling van de Landschapsvisie (als onderdeel van de structuurvisie) lijkt de zone langs de Tjariet aan de kant waar ruimte wordt gereserveerd voor een hoogspanningsstation van TenneT smaller geworden. Door nu voldoende ruimte te reserveren wordt voorkomen dat deze ontwikkeling bij voorbaat wordt geblokkeerd. In het antwoord op onze vooroverlegreactie over dit punt is aangegeven dat de Groote Tjariet een eigen robuuste groenstructuur krijgt, die voldoende 'toekomstvast' is. Leg dit goed vast in het plan en stel duidelijke natuurdoelen vast voor dit gebied. In de landschapsvisie Oostpolder staat ook dat 'aan beide zijden van de Groote Tjariet' een brede bebouwingsvrije zone wordt opgenomen. Aan de westzijde van de waterloop wordt uitgegaan van een zone die varieert tussen 50 en 100 meter. De zone aan de oostzijde van de Groote Tjariet is met maximaal 30 meter een stuk smaller en te mager om te spreken over een 'sterk casco' zoals in de landschapsvisie wordt voorgesteld. Een verbreding is gewenst. Wij vragen u:

- Verbreed de groenzone aan de oostzijde van de Groote Tjariet tot minimaal 50 meter;
- Neem naast een reserveringzones voor kabels en leidingen ook een reserveringzone 'water' voor een toekomstige 'zoet-zout verbinding' op. Een dergelijke zone kan het inrichten van een zoet-zoutovergang tussen Waddenzee en achterland (via de Grote Tjariet) op termijn borgen.

Situering groen-blauwe zones

Het is een goed uitgangspunt dat de 'noord-zuid' georiënteerde groen-blauwe zones grotendeels aansluiten bij bestaande watergangen of wegen. Zorg er wel voor dat zichtlijnen door het gebied behouden blijven. Delen van deze groenzones zijn nu te smal om deze zichtrelatie te behouden. In het plangebied ten westen van de N46 is de groen-blauwe zone (noord-zuid) nu gekoppeld aan een hoofdwatergang. Het is logischer om deze groenzone te koppelen aan de Kees Wiersumsweg in combinatie met een verlegde watergang. Hierdoor blijft het doorzicht, via de dijkcoupure vanaf aan de zuidzijde van de polder, behouden. Daarnaast is er door deze verschuiving een evenwichtigere verdeling van kavels mogelijk.

Leefbaarheid omgeving

In lijn met het voorgaande onderwerp is het belangrijk dat de groen-blauwe (buffer)zone aan de zuidkant een robuuste afscherming biedt voor Oudeschip en omgeving. Om in de eerste plaats ook minimaal te voldoen aan een geluidsniveau (maximaal 65 dB), zoals dat in de Structuurvisie Delfzijl-Eemsmond is vastgelegd. In lijn met onze eerdere zienswijze op de structuurvisie maken wij ons zorgen over de te verwachten cumulatieve geluidsbelasting van veel woningen. Voor een groot aantal woningen is het nodig een hogere geluidswaarde vast te stellen (zoals nu wordt uitgevoerd) waarbij voor een deel van de woningen de grenswaarde (65 dB) bijna wordt gehaald. In het MER-rapport wordt dit effect beoordeeld als 'sterk negatief'. De leefbaarheid komt hiermee ook onder druk te staan. Zorg dan ook voor een eerlijke vangnetregeling voor de bewoners die willen vertrekken. Dit betekent ook een aanbod dat minimaal aansluit bij de getaxeerde marktwaarde van de woning. De huidige vangnetregeling voldoet hier niet aan. Naast dit negatieve effect op de leefbaarheid is er volgens ons nog geen sprake van een

Bankastraat 77
9715 CJ Groningen
telefoon (050) 313 08 00

e-mail info@nmfgroningen.nl
nmfgroningen.nl
bank NL 39 TRIO 0379 4674 10

"evenwichtige ontwikkeling" van het gebied. Met deze bufferzone wordt immers niet primair ingezet op verbetering van de ecologische kwaliteit van het estuarium. Met de huidige inrichtingsvariant wordt de groene ruimte 'een speelbal' en staat de leefbaarheid in Oudeschip verder onder druk. Het areaal bedrijventerrein lijkt leidend waarbij concessies worden gedaan aan de breedte van de groen-blauwe zones. Een bredere bufferzone richting Oudeschip betekent nu een hogere bouwdichtheid aan de noordzijde en langs de Tjariet. Het is nodig om voor beide groene ruimtes voldoende ruimte in het plan te reserveren. Wij vragen u:

- Ontwikkel de groene bufferzone in samenspraak met de omwonenden, geef hen meer zeggenschap over de invulling.
- Biedt bewoners die willen vertrekken een eerlijke vangnetregeling.

Stedenbouw en natuurinclusief bouwen

Bij het PIP is een stedenbouwkundig kader als bijlage opgenomen waarin de bouwhoogtes en maatvoering zijn aangegeven. Om het industrieterrein zorgvuldig in te passen, wordt per kavel een oplopende bouwhoogte en -percentage gehanteerd. Dit is een uitwerking van de Landschapsvisie waarin een mogelijke zonering is opgenomen. De zonering is bedoeld om een goede geleidelijk overgang te maken tussen het landelijk gebied inclusief dorp Oudeschip en de bestaande Eemshaven. De zonering die nu is opgenomen in het stedenbouwkundig kader en daarmee gekoppeld aan het PIP sluit hier niet bij aan. Het grootste deel van het plangebied biedt namelijk de maximale bouwhoogte van 35 meter. Slechts 2 kleine schillen laten een overgang zien (van 15 en 25 meter) tussen het landelijk gebied en het bedrijventerrein met grote bouwvolumes. De bouwhoogte van 35 meter is weliswaar lager dan de hoogte die in de Eemshaven is toegestaan (50 meter) maar nog steeds fors. Met name omdat op 80% van de bouwvlakken in de Oostpolder deze bouwhoogte bij recht wordt toegestaan. Voor een betere inpassing en een verkleining van de ruimtelijke impact van de bebouwing op de omgeving is het noodzakelijk de bouwhoogte bij recht naar beneden bij te stellen (25 meter) en een hogere bouwhoogte alleen via een afwijking onder voorwaarden mogelijk te maken.

De ambities op het terrein van natuurinclusief bouwen uit het eerder vastgestelde Ruimtelijk Kwaliteitskader zijn nog niet geheel verwerkt in het ontwerpplan. Het is goed dat er een landschappelijk inrichtingsplan als voorwaarde wordt gesteld aan de activiteit bouwen. De uitwerking vindt plaats op basis van het beeldkwaliteitsplan dat nog wordt opgesteld. Helaas ontbreekt dit plan in deze fase van de procedure. Het is nu nog niet mogelijk om te beoordelen op basis van welke criteria straks meegewerkt wordt. Dit doet afbreuk aan een zorgvuldig planproces. Neem ook regels voor 'natuurinclusief bouwen' op in het beeldkwaliteitsplan. De voorwaardelijke verplichting voor bouwen (artikel 3.2.4) die is opgenomen in de planregels is een goed ankerpunt in de regels om aan te vullen met voorwaarden over klimaat adaptief en natuurinclusief bouwen. Het versterken van de biodiversiteit kan daarbij goed samengaan met beeldkwaliteit en maakt ook onderdeel uit van 'omgevingskwaliteit'. Wij vragen u:

- Beperk de bouwhoogte in een groot deel van het plangebied (tot 25 meter en sta de maximale hoogte van 35 meter alleen onder voorwaarden (via een afwijking) toe.
- Neem regels voor natuurinclusief en klimaat adaptief bouwen op in het beeldkwaliteitsplan.

Bankastraat 77
9715 CJ Groningen
telefoon (050) 313 08 00

e-mail info@nmfgroningen.nl
nmfgroningen.nl
bank NL 39 TRIO 0379 4674 10

Licht

In onze reactie op het voorontwerp hebben wij u verzocht om voor te schrijven dat indirecte lichtuitstraling uit het Oostpolder-gebied geen bijdrage levert aan het lichtniveau in de Waddenzee (inclusief kwelders). In uw reactie geeft u aan dat er een aantal mogelijke mitigerende maatregelen genoemd worden tegen lichtuitstraling en lichthinder. Onduidelijk blijft of u deze maatregelen gaat toepassen. Wij vragen u:

- Schrijf voor dat indirecte lichtuitstraling uit het Oostpolder-gebied geen bijdrage levert aan het lichtniveau in de Waddenzee (inclusief kwelders).

Ecologische Plus

In het voortraject hebben wij ook gepleit voor het maken van afspraken over een 'ecologische plus' (als onderdeel van Ecologie en Economie in Balans). Bij de beantwoording van onze reactie op de structuurvisie is aangegeven dat deze afspraken buiten de gebiedsontwikkeling Oostpolder vallen en eventueel verkend kunnen worden binnen het programma 'Eemshaven +'. Inmiddels hebben wij op uitnodiging de gemeente Het Hogeland hierover een oriënterend gesprek gevoerd. Dit is een mooie eerste stap en het programma biedt goede kansen voor onze ideeën. Los van dit programma blijft voor ons een evenwichtige ontwikkeling van het gebied een uitgangspunt en verwachten wij ook een inspanning van het bevoegd gezag vanwege deze nieuwe grote bedrijfsoverstijgende economische activiteiten in het Eems-Dollard gebied. Wij vinden het belangrijk om hier tijdig het gesprek over te voeren en afspraken te maken (en niet na afronding procedure).

UNESCO Werelderfgoed

Het plangebied grenst niet rechtstreeks aan de Waddenzee maar ligt wel op zeer korte afstand (< 1 kilometer) van dit UNESCO Werelderfgoed. De Outstanding Universal Value (OUV) van dit gebied moet goed beschermd worden door de Nederlandse staat. De Waddenacademie heeft in opdracht van het Ministerie van LNV uitgewerkt wat er precies moet gebeuren en of het voldoende is om alleen te toetsen aan het N2000-beschermingsregime (Memo Toetsing van activiteiten aan de uitzonderlijke universele waarde (Outstanding Universal Value) van de Waddenzee als Werelderfgoed, Waddenacademie, 2024). Duidelijk is dat het werelderfgoedverdrag vraagt om een eigen toetsing en dat hier deels ook aan andere waarden getoetst moet worden dan bij het N2000-regime. Onduidelijk is of en zo ja, waar en hoe, dit gebeurd is voor het project Oostpolder. Wij vragen u:

- Aan te geven wat de effecten zijn van het project Oostpolder op de OUV van Werelderfgoed Waddenzee.
- Te toetsen of deze effecten volgens het Werelderfgoedverdrag toegestaan kunnen worden.

Andere internationale verdragen

In 'De Europees- en Internationaalrechtelijke status van de Waddenzee' (Waddenacademie, 2023) wordt geconstateerd dat de naleving door Nederland van diverse internationale verdragen gebrekkig is. Uit de vele zaken die in dit rapport genoemd worden en mogelijk gecheckt moeten worden op relevantie voor het onderhavige project, vragen we specifiek aandacht voor twee verdragen die (mede) gaan over landschapsbescherming.

Bankastraat 77
9715 CJ Groningen
telefoon (050) 313 08 00

e-mail info@nmfgroningen.nl
nmfgroningen.nl
bank NL 39 TRIO 0379 4674 10

Ten eerste is dat het regime van het Biodiversiteitsverdrag, waarover de Waddenacademie met betrekking tot de ecosysteembenadering schrijft (p. 51): 'Juist in het kader van het benadrukken van die ondeelbare samenhang zit het verschil met de gebiedsaanwijzingen van de Waddenzee onder de Vogel- en Habitatrichtlijn, omdat ook soorten en kenmerken die niet onder de bescherming van instandhoudingsdoelstellingen vallen in het kader van de ecosysteembenadering moeten worden beschermd. Denk naast niet kwalificerende (vogel)soorten, bijvoorbeeld aan kenmerken als stilte, ongereptheid en duisternis en de samenhang binnen het systeem van landschappelijke, chemische en biologische componenten.'

Het Biodiversiteitsverdrag schrijft in artikel 14 het opstellen van effectbeoordelingen voor om nadelige gevolgen van activiteiten voor de biodiversiteit te vermijden of tot een minimum te beperken. Die worden in Nederland ook vaak opgesteld in het kader van de Wet natuurbescherming, maar: 'Daarbij is er weinig ruimte en aandacht voor een toets voor het mogelijke verlies aan waarden voor het ecosysteem en de biodiversiteit als geheel. Dit is wel het oogmerk van deze Verdragsbepaling en voor een kwetsbaar ecosysteem als de Waddenzee van groot belang.' (p. 54). In het Biodiversiteitsverdrag wordt niet specifiek geëist dat er op bijzondere wijze rekening wordt gehouden met cumulatieve effecten op de biodiversiteit, stelt de Waddenacademie. Echter, gezien de doelstellingen en de inhoud van het Verdrag is de conclusie van de Waddenacademie: 'Een cumulatieve beoordeling moet dan ook onderdeel zijn van de in art. 14 voorgeschreven nationale 'passende procedures'.' (p. 55).

Ten tweede wijzen we op het Europees Landschapsverdrag. In de tekst hierover wordt bijvoorbeeld opgemerkt dat 'dit verdrag in Nederlandse beleidsdiscussies en ook in rechtswetenschappelijk onderzoek tot nu toe relatief weinig aandacht krijgt.' (p. 179). 'Wel,' merkt het rapport op, 'kent zowel Barro als Bkl in specifieke zin een waddentoets.' (p. 183).

In het MER wordt een beoordeling gegeven van de effecten op het beschermde landschap bij het onderdeel ruimtelijk-visuele kenmerken (weidsheid en openheid, dijken, grote maat, relatieve duisternis). De conclusie is dat de effecten op deze waarde sterk negatief (--) zijn. Ook voor het kenmerk licht, 'verandering in de zichtbaarheid' wordt geconcludeerd dat er een sterk negatief effect is. Gezien de beschermde status van deze waarden verzoeken wij u om artikel 2.5.5 van het Barro (nee, tenzij) toe te passen. Dit betekent dat deze bebouwing die de landschappelijke of cultuurhistorische kwaliteiten aantast of bedreigt niet toegestaan mag worden, tenzij:

a. sprake is van zwaarwegende redenen van groot openbaar belang, waaronder worden begrepen redenen van sociale of economische aard, argumenten die verband houden met de menselijke gezondheid, de openbare veiligheid of bereikbaarheid of sprake is van voor het milieu wezenlijk gunstige effecten;
b. geen reële alternatieven voor handen zijn voor de noodzakelijk geachte activiteiten, en
c. de optredende schade of andere negatieve effecten zoveel mogelijk worden beperkt.

Wij vragen u dan ook:

- Beoordeel ook de cumulatieve effecten op het landschap, mede gezien de verplichtingen uit het Europees Landschapsverdrag en het Biodiversiteitsverdrag.
- Pas het 'nee, tenzij- principe' uit artikel 2.5.5 van het Barro toe met de bijbehorende voorwaarden.

Bankastraat 77
9715 CJ Groningen
telefoon (050) 313 08 00

e-mail info@nmfgroningen.nl
nmfgroningen.nl
bank NL 39 TRIO 0379 4674 10

natuur en mi[redacted]oningen
federatie

Wij verwachten een blijvende constructieve houding en verzoeken u de genoemde punten mee te nemen in de planologische procedure en de besluitvorming over de Oostpolder.

Met vriendelijke groet,

[redacted]

Directeur-bestuurder Natuur en Milieufederatie Groningen

Mede namens Het Groninger Landschap, Natuurmonumenten en de Waddenvereniging.

RWE

Aan het college van gedeputeerde staten
Van de Provincie Groningen
Gedeputeerde Staten
t.a.v. [redacted]
Team Programma- en Projectondersteuning
Postbus 610
9700 AP Groningen
Uitsluitend per e-mail:
Oostpolder@provinciegroningen.nl

Uw kenmerk	NL.IMRO.9920.IPOostpolder-ON01; ontwerpbesluit Veiligheidscontour Oostpolder zonder kenmerk
Ons kenmerk	RWE-rnw-BNL-24-003
Behandeld door	[redacted]
Telefoon	[redacted]
E-mail	[redacted]@rwe.com
Bijlage(n)	--
Datum	31 januari 2024

Onderwerp: Zienswijzen ontwerpbesluiten Inpassingsplan Bedrijventerrein Oostpolder en Veiligheidscontour Oostpolder

Geacht college,

Hiermee dient RWE Windpower Netherlands BV (hierna: **RWE**) zienswijzen in op de ontwerpbesluitvorming voor het bedrijventerrein Oostpolder. Het gaat om:

- het ontwerp van het Provinciaal Inpassingsplan Bedrijventerrein Oostpolder van 6 december 2023, kenmerk NL.IMRO.9920.IPOostpolder-ON01 (hierna: het **PIP**) en het
- Ontwerpbesluit Veiligheidscontour Oostpolder van 12 december 2023 zonder kenmerk (hierna: de **Veiligheidscontour**).

De ontwerpbesluiten liggen van 21 december 2023 tot en met 31 januari 2024 ter inzage. Met dit schrijven dient RWE tijdig haar zienswijzen in.

RWE is één van de exploitanten van de 21 windturbines van windpark Oostpolder (hierna: **Windpark**). Hiervoor zijn op 12 september 2017 en op 16 juli 2019 omgevingsvergunningen verleend. Het Windpark is in 2021 in gebruik genomen en is in 2017 vergund voor een periode van 30 jaar.

Algemeen

RWE leest op de website waar de stukken zijn gepubliceerd dat de volgende voorwaarden door provincie en gemeente worden gehanteerd:[1]

- *"Het bedrijventerrein is 'windinclusief'. Dat betekent dat het nieuwe windpark een gegeven is bij de inpassing van bedrijven.*
- *We werken de plannen uit in een 'open planproces'. We werken daarom in goed overleg met alle belanghebbenden."*

Ook leest RWE op diverse plekken in de toelichting bij het PIP dat met onder meer de bestaande windturbines rekening is gehouden. Helaas is RWE als één van de exploitanten van het Windpark in het geheel (nog) niet betrokken bij het planproces rondom de geplande uitbreiding van het bedrijventerrein in de Oostpolder. Dat heeft tot gevolg dat de ontwerpbesluiten op diverse punten onvoldoende rekening houden met het Wind-

[1] https://hetdigitalediggelschip.nl/waarom-een-nieuw-bedrijventerrein#

[redacted]

park en de daarbij behorende activiteiten en dat de planvorming nog onvoldoende op het Windpark is afgestemd. RWE zal hierna aan de hand van een aantal punten toelichten waarom zij dit meent en concreet verzoeken tot wijziging van de voorliggende plannen. Ook gaat RWE erg graag alsnog over deze plannen in overleg, zodat de bestaande activiteiten en nieuwe ontwikkeling goed op elkaar worden afgestemd.

(1) Huidige gebruiksmogelijkheden beperkt
In het PIP zijn enkel de windturbineposities bestemd, is de veiligheidscontour 10-5 opgenomen en is de veiligheidscontour 10-6 ingetekend. De bij het Windpark behorende activiteiten, zoals opstelplaatsen voor onderhoud en de transformatorstations, zijn niet ingetekend. Hierdoor wordt het Windpark de facto gedeeltelijk wegbestemd, wat niet de bedoeling kan zijn geweest gezien de uitgangspunten van het PIP. Dit klemt des te meer, omdat RWE met onder meer de provincie Groningen een samenwerkingsovereenkomst sloot voor windpark Oostpolder in september 2017. De provincie Groningen verzocht de grondeigenaren een windpark te realiseren dan wel aan de realisatie door derden mee te werken. Het Windpark is daarvan het resultaat. De provincie Groningen wilde dus dat het Windpark er kwam en was betrokken bij de planvorming, maar in de huidige besluitvorming is met het Windpark onvoldoende rekening gehouden.
Verder is uit de huidige planregels niet op te maken dat er terdege rekening is gehouden met de impact van het bedrijventerrein op de bereikbaarheid van de windturbines voor onderhoud, reparatie en dergelijke. Hiervoor zijn toegangswegen en kraanopstelplaatsen nodig waarvan de locaties zijn afgestemd met de aanwezige exploitanten. In de plankaart zijn die echter niet ingetekend en de planregels spreken hier niet over. RWE moet zonder belemmeringen haar windturbines kunnen blijven onderhouden. Voor die exploitatie kan het nodig zijn windturbinebladen te transporteren, een grote conventionele kraan op te bouwen in het geval de klimkraan niet beschikbaar is, de rotorster neer te leggen en zo meer. Daarnaast kan ook de ontmanteling van de windturbines op dezelfde wijze worden belemmerd. Met deze bij het Windpark behorende en vergunde werkzaamheden is in het PIP geen rekening gehouden. Hierdoor kan het PIP niet tot een goede ruimtelijke ordening strekken. De exploitatiemogelijkheden van het Windpark kunnen worden beperkt, omdat het geluid van de windturbines op de woningen mogelijk toeneemt door de veranderende, verharde, omgeving. Hier gaat RWE bij het onderwerp Geluid verder op in. Wij verzoeken u het PIP hierop aan te passen.

(2) Overzwaai
RWE ziet dat in het PIP niet wordt voorzien in een regeling voor de overzwaai van de turbinebladen van de windturbines. Dit is wel noodzakelijk, om de windturbines in werking te kunnen houden zonder dat anderen gehinderd worden door de overzwaai. Wij verzoeken u het PIP hierop aan te passen.

(3) Opschaling en levensduurverlenging windturbines onmogelijk gemaakt
Artikel 3.2.2 van de planregels luidt: "*Voor het bouwen van windturbines geldt dat windturbines uitsluitend zijn toegestaan ter plaatse van de aanduiding 'windturbine', met dien verstande dat hier uitsluitend bestaande windturbines en bijbehorende inkoopstations en opstelplaatsen overeenkomstig de voorwaarden uit de op 12 september 2017 en 16 juli 2019 verleende omgevingsvergunningen voor het Windpark Oost-*

polder zijn toegestaan en dat deze na afloop van de in de vergunningen genoemde termijn van 30 jaar dienen te worden verwijderd."
In artikel 6.2.2 van de planregels staat: "*Voor het bouwen van windturbines geldt dat de rotorbladen van windturbines de aanduidingsgrens 'veiligheidszone - windturbine 10-5' niet mag overschrijden.*" Dit heeft tot gevolg dat de windturbineposities na de periode van 30 jaar wegbestemd worden, nu het de mogelijkheid ontneemt tot een positief besluit op een aanvraag tot repowering. Het beperken van repoweringmogelijkheden is volgens RWE een ongewenste ontwikkeling, niet in het minst binnen een gebied met een beoogde hoog intensieve elektriciteitsconsumptie. Wij verzoeken u daarom deze norm anders te formuleren opdat toekomstige (her)ontwikkeling van windenergie mogelijk zal zijn.

(4) Geluid
In de toelichting van het PIP staat over de milieubepalingen die voor het Windpark gelden: "*In het plangebied van dit inpassingsplan staan veel grote windturbines. In het plangebied zijn alleen de bestaande turbines toegestaan overeenkomstig de in 2017 en 2019 verleende vergunningen. Ten tijde van het verlenen van de vergunning voor het windpark Oostpolder (op 12 september 2017) waren de milieuregels van het Activiteitenbesluit milieubeheer op dit windpark van toepassing. Door de uitspraak van de Raad van State d.d. 30 juni 2021 zijn die milieubepalingen komen te vervallen.*
Sinds die datum [30 juni 2021, eigen toevoeging] en tot 30 juni 2025 zijn gelijkluidende milieunormen ingevolge de tijdelijke overbruggingsregeling windturbineparken (Besluit van 3 mei 2022 tot wijziging van het Activiteitenbesluit milieubeheer en enkele besluiten op grond van de Omgevingswet in verband met jurisprudentie over windturbineparken) op dit windpark van toepassing".
Regelgeving over de milieunormen voor bestaande windturbines is nu nog in voorbereiding, omdat het Ontwerpbesluit windturbines leefomgeving nog niet finaal is. De normen voor windturbines in ieder geval na 30 juni 2025, zijn dus nog onzeker. Wij verzoeken u hiermee in de planvoering rekening te houden.

Het MER bij het PIP laat zien dat mogelijk mitigerende maatregelen moeten worden getroffen door het Windpark om aan de geluidnormen te voldoen. Dit door de veranderende omgeving direct rond de windturbines: nu zijn dat akkers en op basis van het PIP wordt de omgeving versteend en verhard. Door het verstenen en verharden van de ondergrond reflecteert het geluid van de windturbines en hierdoor reikt het geluid van de windturbines verder. Als oplossing hiervoor staat in het MER dat mogelijk geluidbeperkende maatregelen nodig zijn bij de windturbines. RWE kan zich daarin niet vinden en wijst erop dat het op de weg ligt van de gebruikers van het bedrijventerrein om maatregelen te nemen, niet op de weg van het Windpark. Verder staat in het MER dat er afschermende en dempende objecten worden gerealiseerd, waardoor de geluidbelasting van het Windpark *kan* afnemen maar dat de effecten van deze objecten in het huidige stadium niet kan worden berekend. RWE stelt dat van tevoren moet worden berekend wat de geluidafname is door het realiseren van de afschermende en dempende objecten, alsmede moet worden gespecificeerd welke objecten worden gerealiseerd. De verplichting tot het realiseren van deze objecten zou daarbij minstens als voorwaardelijke verplichting in het PIP moeten worden opgenomen.

Daarnaast heeft RWE bedenkingen bij artikel 10.3 van de planregels van het PIP. Daarin is over gecumuleerde geluidbelasting opgenomen dat er een cumulatieve norm van 65 dB Lcum geldt. Daarin staat echter niet uitgewerkt hoe de verhouding is van nieuwe geluidsproductie als gevolg van de beoogde ontwikkeling ten opzichte van de geluidsproductie die op dit moment voor het Windpark optreedt en is toegestaan. Dit leidt tot rechtsonzekerheid en mogelijk tot een inperking van bestaande mogelijkheden van het Windpark. Bovendien is het zo dat indien het Windpark geluidmitigerende maatregelen zou moeten toepassen als gevolg van het oprichten van een bedrijvenpark, dit impliceert dat het Windpark de lasten draagt van nieuwe ontwikkelingen en dat de milieuruimte op voorhand niet goed is onderzocht.

Het geluidverdeelplan, bijlage 3 bij het PIP, houdt te weinig rekening met het Windpark. Ook al regelt dat plan de windturbines niet, er moet voorkomen worden dat de windturbines de facto hierdoor wel beperkt worden. Hierom zou in het geluidverdeelplan moeten worden geregeld dat de geluidstoedeling per kavel zodanig is dat het geluid van de windturbines niet hoeft te worden beperkt. Ook meent RWE dat het gebruiken van een beleidsregel voor een belangrijk aspect als geluid, niet tot onduidelijkheid moet leiden en tot situaties waarbij het geluid niet integraal wordt beoordeeld. Wij verzoeken u daarom duidelijkere regels te formuleren, waaronder de regel dat nieuw op te richten bedrijvigheid geen inbreuk ten aanzien van de voor het vergunde Windpark toepasselijke geluidsruimte mag opleveren.

(5) Veiligheidscontouren

De Veiligheidscontour maakt het mogelijk op het bedrijventerrein Oostpolder kwetsbare objecten toe te staan die een functionele binding hebben met het bedrijventerrein. RWE vreest dat met de toevoeging van kwetsbare objecten die geen binding hebben met het Windpark, de vereiste veiligheid voor de omgeving niet kan worden gewaarborgd. Dit vanwege het plan om een bedrijventerrein realiseren waar (uiterst) gevoelige bedrijfsactiviteiten zullen plaatsvinden, zoals de productie van batterijen, innovatieve elektriciteitsintensieve bedrijven op het gebied van hightech-maakindustrie en productie van waterstof. Er kunnen zich vanwege de voorgenomen bedrijfsactiviteiten niet enkel veiligheidsrisico's manifesteren wanneer zich binnen het gebied personen bevinden, maar ook wanneer hier risicovolle activiteiten plaatsvinden. De impact van een calamiteit aan **één** van de windturbines is immers onberekenbaar in het geval dit gebeurt met impact op de beoogde batterij- of andere energie-intensieve bedrijvigheid, laat staan de beoogde waterstofproductie. Het PIP en de Veiligheidscontour schuiven de onderbouwing hiervan naar voren, waardoor de effecten niet integraal worden beoordeeld.

In de Veiligheidscontour staat: "*Wij hebben de belangen van de bedrijfsvoering en veiligheid afgewogen en staan functioneel gebonden kwetsbare objecten onder het stellen van beperkingen toe binnen de PR 10-6 van windturbines, buisleidingen en/of risicovolle bedrijfsonderdelen*". Wij zien echter niet terug hoe deze afweging heeft plaatsgevonden en verzoeken u dit nader aan te tonen, zeker omdat risicovolle ontwikkelingen worden toegevoegd.

Verder staat er in artikel 11.3 van de regels bij het PIP dat er binnen de PR 10-5 uitslui-

[redacted]

tend windturbines met bijbehorende bouwwerken en niet-kwetsbare objecten worden gebouwd indien ter plaatse van de aanduiding 'windturbine' een windturbine aanwezig is, met dien verstande dat beperkt kwetsbare objecten die behoren tot de inrichting waartoe ook de windturbine behoort wel zijn toegestaan. Niet-kwetsbare objecten zijn dus toegestaan die niet bij de windturbine behoren. Daar heeft RWE bezwaar tegen. Binnen deze contour zouden geen niet-kwetsbare objecten gebouwd moeten worden die geen binding met het Windpark hebben. Dit alleen al vanwege de fysieke onmogelijkheid van het zo dicht bij de windturbines bouwen. Ook is de 10-5-contour die in de plankaart is ingetekend en waar de toelichting bij het PIP vanuit gaat, aanzienlijk kleiner dan de 10-5-contour die geldt op grond van de vergunningen uit 2017 en 2019 voor het Windpark. Het PIP gaat uit van 43 meter, terwijl de vergunningen uitgaan van 71 meter. Wij verzoeken u dit aan te passen.

In het MER staat dat er ten aanzien van de risicotoevoeging van windturbines sprake is van een negatieve beoordeling. RWE benadrukt dat het onacceptabel is dat er door de ontwikkeling van het bedrijventerrein sprake zal zijn van een verhoogd veiligheidsrisico bij de exploitatie van het Windpark. Wij verzoeken u dit te heroverwegen.

Afsluitend is RWE voorstander van de gewenste nieuwe activiteiten op het bedrijventerrein. RWE meent echter dat bij de huidige plannen onvoldoende rekening is gehouden met de aanwezige windturbines en bijbehorende activiteiten. Over het goed inpassen van de verschillende ontwikkelingen gaat RWE graag alsnog met u in gesprek.

Hoogachtend,

RWE Windpower Netherlands B.V.
Bezoekadres: Grote Voort 247, 8041 BL Zwolle,
Vestigingsadres: Amerweg 1, 4931 NC, Geertruidenberg
Voor deze:

[redacted]
Bestuurder

[redacted]
Bestuurder

stichting **achmea rechtsbijstand**

Stichting Achmea Rechtsbijstand
Postbus 4116
7320 AC Apeldoorn

Sophialaan 50
Leeuwarden

Telefoon 088 462 3700
Fax 088 462 2799
klantenservice@achmearechtsbijstand.nl
www.achmearechtsbijstand.nl

Aan het College van Gedeputeerde Staten van de Provincie Groningen

Per email: oostpolder@provinciegroningen.nl

Datum	*Ons zaaknummer*	*Behandeld door*
31 januari 2024	R221215440	de heer mr. [redacted]

Onderwerp
Zienswijzen Oostpolder

Uw kenmerk

Geachte heer, mevrouw,

De heer [redacted] en mevrouw [redacted] wonende te [redacted] aan de [redacted] vroegen ons om juridische hulp.

De heer en mevrouw [redacted] zijn het niet eens met een reeks tot en met heden ter inzage liggende ontwerp-besluiten.
U hebt tot en met vandaag de navolgende ontwerpbesluiten ter inzage gelegd:

a *het ontwerp-Provinciaal Inpassingsplan Bedrijventerrein Oostpolder, bijbehorend Project-MER (milieueffectrapportage) en bijlagen;*
b *het ontwerp-Exploitatieplan Oostpolder met bijlagen;*
c *het ontwerp-besluit Veiligheidscontour Oostpolder met bijlagen.*

De heer en mevrouw [redacted] wonen precies tussen beide plangebieden in. Deze planen en dit ontwerp-besluiten hebben voor cliënten grote nadelige gevolgen. Wij zijn van mening dat de plannen in strijd zijn met een goede ruimtelijke ordening.

Op dit moment lukt het mij niet om de bezwaren van cliënten volledig toe te lichten. Derhalve volsta ik met een eerste aanzet en overigens deze pro forma zienswijze.[1] Graag verneem ik van u binnen welke redelijke termijn ik u de nadere gronden van deze zienswijze dien te voorzien. Ik verzoek u mij ten minste 3 weken extra tijd te geven om deze 'Pro Forma'-zienswijze aan te vullen.

Daarbij verzoek ik u rekening te houden met de navolgende omstandigheden:

- Vanaf 21 december 2023 liggen er in 3 dossiers tegelijkertijd stukken ter inzage bij de provincie en ook nog een besluit Hogere Waarde Geluid bij de gemeente, Deze dossiers omvatten enkele duizenden pagina's.

[1] Raad van State 11 september 2019, ECLI:NL:RVS:2019:3097

- Daar komt bij dat de dossiers voor mijn cliënten van invloed zijn op elkaar. Beslissingen over het ene dossier zijn van invloed op de zienswijzen over andere dossiers.
- De stukken zijn op de valreep voor het in werking treden van de Omgevingswet ter inzage gelegd. Niet alleen een periode waarin de Kerstdagen en Oud en Nieuw vallen, maar ook een periode waarin tal van overheden nog snel plannen in procedure hebben gebracht. De tijd om alle stukken grondig te bestuderen en er een zienswijze op te formuleren is daardoor (veel) te kort.
- De stukken zijn bovendien op weinig toegankelijke wijze ter inzage gelegd vol met verwijzingen naar bijlagen, waarbij niet altijd wordt voorzien in inhoudsopgaven en waarbij de indexcijfers soms zijn weggevallen.

Vooruitlopend op een meer volledige motivering wensen de heer en mevrouw [redacted] nu al het navolgende onder uw aandacht te brengen.
Het is evident dat cliënten bij vaststelling van de plannen de rekening voorgeschoteld krijgen van ontwikkelingen waarmee door de provinciale maar ook de gemeentelijke volksvertegenwoordigers beoogd wordt met name economische doelen te bereiken. Daarbij hebben de belangen van de direct omwonenden niet voorop gestaan. Sterker nog, erkend wordt dat de plannen op onderdelen negatieve en zelfs sterk negatieve gevolgen voor omwonenden met zich meebrengen, inclusief gevolgen voor hun gezondheid op korte en langere termijn. En aan de plannen wordt vastgehouden, zelfs als alternatieven met minder ongunstige gevolgen kunnen worden gerealiseerd. Het algemeen aanvaarde uitgangspunt van goede planologie, namelijk het verzekeren van een gunstig woon- en leefklimaat, is in de voorliggende plannen ondergeschikt gemaakt aan met name economische belangen. Het is op zich niet zonder precedent dat economische belangen een belangrijke rol spelen, wat naar de mening van de heer en mevrouw [redacted] echter niet aanvaardbaar is, is dat omwonenden daarvoor niet of beperkt worden gecompenseerd en zo zelf verantwoordelijkheid moeten nemen voor een ontwikkeling die provincie en gemeente in het algemeen belang stellen te nemen, maar waarvoor zijn niet de volledige verantwoordelijkheid nemen. Provinciale Staten hebben aangedrongen op een verruiming van een vergoedingsregeling die echter nog steeds een belangrijk deel van de toekomstige schade voor rekening van omwonenden laat en al helemaal niet voorziet in vergoeding van schade die al is ontstaan door de enorme ontwikkeling van het gebied in de recente afgelopen jaren.

Wat de heer en mevrouw [redacted] in elk geval teleur stelt is dat cliënten een begripvolle reactie hebben ontvangen op de door het persoonlijk ingediende inspraakreactie. In deze reactie is uiteen gezet dat vanaf 2019 tot en met 2022 veel overlast werd ondervonden van de bouw van windpark Oostpolder. Cliënten hebben namelijk de pech dat zij heel dicht bij de dijkopgang wonen, waar al het verkeer de polder in moest. Zij hebben 3 jaren in een ontzettende herrie moeten leven.

Het is begonnen met de aanleg van heel veel betonpaden in onze polder (24 cm dik en 4 meter breed). De paden in de polder moesten allemaal aangepast/vernieuwd worden om alle materialen te vervoeren die nodig waren om de bouw van het windpark te realiseren. 's Morgens vroeg tot 's-avonds laat reden de vrachtwagens af en aan. Daarna is er maandenlang geheid om de plekken waar de 21 windturbines moesten komen te verstevigen. Er grenst een boerderij met grote/hoge schuren aan de tuin van cliënten dus al het geluid dat uit de polder kwam weerkaatste tegen de boerenschuren

Duizenden verkeersbewegingen zijn dit geweest. En dat allemaal over onze 'landweggetjes' van 3,5 meter breed. De wegen zijn in die periode ook helemaal kapotgereden en daar hebben cliënten nu nog steeds last van. Er is nog steeds niks hersteld. Er zijn al meerdere autobanden vernield. Het was ook niet meer vertrouwd dat de kinderen op de fiets langs deze weg naar school gingen. Dus moesten de ouders ze met de auto brengen – er is immers geen openbaar vervoer meer in Oudeschip.

Hoewel deze geluiden zijn gehoord en daarop met enig begrip is gereageerd, moeten we nu vaststellen dat een ontwerp in procedure is gebracht waarin weliswaar mogelijkheden voor een nieuwe ontsluiting zijn benoemd, maar naar bewoners toe geen enkele zekerheid wordt geboden dat deze worden aangelegd en bouwverkeer maar zeker ook na realisatie al het industriële en woon-werkverkeer van de huidige landweggetjes wordt geweerd.

Wij verzoeken om de plannen niet vast te stellen.
Cliënten vragen u de ontwerpplannen niet vast te stellen althans rekening te houden met de ingediende en in te dienen zienswijzen.

Wilt u het ontvangst van dit schrijven schriftelijk bevestigen onder vermelding van ons zaaknummer R221215440?
Zonder vermelding van het zaaknummer in uw brief of e-mail ontvang ik uw bericht helaas niet.

Bel of mail mij gerust als u nog vragen hebt
U bereikt mij op telefoonnummer [redacted]. Mailen kan naar klantenservice@achmearechtsbijstand.nl. Ons zaaknummer is R221215440. Wilt u dit nummer altijd [redacted] Wij kunnen u dan sneller helpen.

M[redacted]

n[redacted]

Aan het college van Gedeputeerde Staten en statenleden, provincie Groningen
en aan burgemeester, wethouders en gemeenteraadsleden,
gemeente Het Hogeland

[redacted]
[redacted]
[redacted]
Mobiel: [redacted]
E-mailadres: [redacted]@scarlet

Datum: 31 januari 2024

Onderwerp : Zienswijze Ontwerp Provinciaal Inpassingsplan Industrieterrein Oostpolder (ter inzage van 21-12-2023 t/m 31-1-2024)

Inleiding

Te beginnen met een verkeerde woordkeus van de provincie Groningen en de gemeente Het Hogeland. De aangegeven bedrijven door alle consultantbureaus is industrie milieucategorie 4.1.. en dus een industrieterrein en geen bedrijventerrein.

•Een industrieterrein is bedoeld voor grote bedrijven, op grote kavels en moet goed bereikbaar zijn. De Oostpolder dus.
•Een bedrijventerrein is bedoeld voor middelgrote en kleine bedrijven.

Voorgeschiedenis

Belanghebbenden en betrokkenen zijn: Groningen Seaports, Provincie Groningen en gemeenten het Hogeland en Eemsdelta (tevens aandeelhouders van GSP), Projectmanager van Arcadis met ca 10 andere consultantbureaus, bedrijven: Shell, Google, RWE, Equinor, Gasunie, Tennet, landeigenaren en burgers in de directe woonomgeving van de Oostpolder.

► GSP (Groningen Seaports) is al vanaf 2017 aan het lobbyen en zit om de tafel met Shell, Google, RWE, Equinor, Gasunie en vormt ineens een Consortium NortH2. In mijn vorige zienswijze benoemd dat dit niet kan i.v.m. belangenverstrengeling (staatsbedrijven die een Consortium aangaan met commerciële bedrijven). Korte tijd later is dit veranderd – Gasunie is uit het Consortium gestapt en GSP deelt de zeggenschap met Provincie Groningen en gemeente Het Hogeland - GSP heeft niets te maken met de ontwikkeling van de Oostpolder, aldus provincie Groningen, gemeente Het Hogeland en de projectmanager van Arcadis. **Maar**: het is wel vreemd dat de bestuursvoorzitter van GSP tevens gedeputeerde van de provincie Groningen is. De vraag is wanneer wordt welke pet opgezet. Het gaat om een grondexploitatie Oostpolder van € 300.000.000 als dit inpassingsplan Oostpolder vastgesteld gaat worden. Officieel wordt niet bekend om welke industrie het gaat. Consultantbureaus geven aan dat het gaat om een waterstoffabriek, hyperscale datacenter,

batterijfabriek en automotive. Of dit in werkelijkheid zo is blijft onbekend bij de omwonenden van de Oostpolder, omdat GSP niets te maken heeft met de ontwikkeling van de Oostpolder, aldus Provincie en gemeente.

►De aandeelhouders (provincie en gemeente) van GSP en de projectmanager van Arcadis zijn nu aan zet om de ontwikkeling van de Oostpolder **voor** de invoering van de Omgevingswet tot stand te brengen. Het is noodzakelijk om de PIP voor 31 december 2023 ter inzage te leggen, anders kan het bestemmingsplan niet op korte termijn veranderd worden. **Het probleem is: geluid in combinatie met leefbaarheid en gezondheidsrisico's. In de nieuwe Omgevingswet worden alle geluidsbronnen (behalve vliegverkeer) meegenomen en worden berekend volgens een nieuwe methode.** Door de Omgevingswet (per 1 januari 2024) toe te passen, is de belasting geluid voor de gezondheid/leefbaarheid van de leefomgeving veel te hoog, waardoor de ontwikkeling van een industrieterrein in de Oostpolder niet meer mogelijk is.

De provincie en gemeente benadrukken regelmatig, dat GSP met de ontwikkeling van het industrieterrein Oostpolder niets te maken heeft. **Hier worden burgers op het verkeerde been gezet.** Het gaat nu niet om de ontwikkeling van een industriegebied maar om zo snel mogelijk het oorspronkelijke bestemmingsplan te veranderen! In ieder geval voor het inwerking treden van de Omgevingswet per 1 januari 2024.

Overzicht en de gang van zaken m.b.t. de ontwikkeling industrie 4.1 in de Oostpolder vanaf 13 mei 2021 tot nu toe, en de gevolgen voor de leefomgeving, leefbaarheid, gezondheid en veiligheid van Oudeschip en buurtschappen.

1. Voorkeurrecht grondeigenaren
   Oude wet en regelgeving: vanaf 13 mei 2021 is dit voorkeursrecht 3 jaar geldig tot 13 mei 2024. Er moet wel een hele goede reden zijn om dit voorkeurrecht te verlengen.

2. Het excuus van de provincie en de gemeente met een brief op 13 mei 2021 aan omwonenden: **"Het kon niet anders". Deze woorden werden versterkt met: "Jullie kunnen moeilijk gaan doen, maar de ontwikkeling Oostpolder gaat toch door" aldus de projectmanager van Arcadis. Tevens werd gezegd dat: "De woonfunctie blijft behouden". Later verschenen ambities van de provincie, die vooral een utopische waarde hadden. Ook nooit meer iets vernomen over deze ambities.**

3. In september 2022 werd door [redacted] (gedeputeerde provincie Groningen) en [redacted] (Wethouder gemeente Het Hogeland) een promotieboek 'Verleden, heden en toekomst de Oostpolder' uitgegeven. Hierin wordt gesteld, dat

de 'overheden beseffen dat de ontwikkeling voor de omgeving veranderingen met zich mee brengt. De balans moet uiteindelijk positief zijn'.

In werkelijkheid leven omwonenden 24 uur per dag in de herrie, lichtvervuiling en luchtvervuiling waarvan Windpark Oostpolder cumulerend al 65 dB mag produceren plus het geluid industrie milieucategorie tot 5.3 van de Eemshaven (60? dB) waarvan nog 288 ha niet bebouwd of vergund is (?? dB), lijkt een balans ver zoek, als tussen Windpark Oostpolder (600 ha) industrie milieucategorie 4.1 (?? dB) komt en het geluid (65 dB cumulerend) van Windpark Oostpolder niet meegenomen wordt. Ook hier worden leefbaarheid, en gezondheidsrisico's vergeten.
Op 30 mei 2022 lag 6 weken ter inzage, een Facetbestemmingsplan Geluidverdeelplan. Op 16 november 2022 werd een Facetbeheersverordening Geluidverdeelplan vastgesteld. Er is niet meer gereageerd op de ingediende zienswijzen. Omwonenden konden niet meer reageren na de verordening.

4. 3 gesprekstafels groen/blauw: meedenken, meepraten, niet meebeslissen, bezwaar maken en in beroep gaan. Is dit het nieuwe participeren? Gesprekstafels lijkt een ander woord voor klankbordgroep. Inwoners hebben zich tegen beterweten in hiervoor ingezet. Afspraken waren niet aan de orde. Resultaten blijven uit, oh, ja, toch wel een prachtige prospectus met schitterende gefotoshopte foto's over hoe het kan zijn.

5. Het Open planproces: Dit Open planproces is een volledig gesloten proces. Een echt Open planproces bestaat uit alle belanghebbenden die samen inventariseren welke belangen iedereen heeft, gevolgd door een probleemstelling om samen te zoeken naar een oplossing. Er konden dan ook geen vaste afspraken gemaakt worden. De manier waarop dit Open planproces ingezet is, heet ook wel manipuleren, waarbij omwonenden buitenspel gezet worden om problemen voor provincie en gemeente te voorkomen.

6. Geen onafhankelijk budget voor de leefomgeving. Dit was o.a. nodig omdat er geen enkel rapport over de gevolgen voor Oudeschip en omgeving gemaakt was. 'Woonkernen zijn een belemmering voor de ontwikkeling Oostpolder' (uitspraak van één van de adviesbureaus voor provincie Groningen en de gemeente Het Hogeland). Wel rapporten in opdracht van de provincie over soorten industrie die geschikt zijn in de Oostpolder. Twee adviesbureaus (betaald door de provincie) voor groen/blauw en de MER zijn ter beschikking gesteld voor de omwonenden. Er is meermalen gevraagd om een budget voor **eigen** expertise. Dit is geweigerd. Er kan dus niet achterhaald worden waar deze belemmering precies uit bestaat.

7. De gemeente Het Hogeland:
   Een **Facetbestemmingsplan Geluidsverdeelplan** lag 6 weken ter inzage vanaf 30 mei 2022 en vervolgens zonder op zienswijzen te reageren, werd op 16 november 2022 een **Facetbeheersverordening Geluidverdeelplan** ineens vastgesteld. Omwonenden konden dus niet meer reageren en in beroep gaan was niet meer mogelijk. Hoogst opmerkelijk, dat een **Facetbeheersbestemmingsplan Geluidverdeelplan** uit 1993, in 2013 onveranderd is gebleven. Nog vreemder wordt dit, als je beseft dat de huidige industrie tot milieucategorie 5.3 zich in die 20 jaar flink heeft uitgebreid in de Eemshaven. De motivatie en onderbouwing met de huidige feitelijke geluidsinformatie ontbreekt, waaronder ook windpark Oostpolder. Het ging hierbij dus alleen maar om een juridisch risico.

   Mijn uitgebreide zienswijze volgt nog apart naar de gemeente Het Hogeland. De tijd ontbrak en uitstel is aangevraagd.

8. Er is één maatregel (van provincie en gemeente) naar voren gekomen om onrust weg te nemen namelijk: **een Vangnetregeling** (eerst 95% van de verkoopwaarde en is later verhoogd tot 97%). De onrust is alleen maar toegenomen, gezien de reacties tijdens uitleg hierover. Bewoners voelen zich bedrogen, blijkt tijdens informatieavonden hierover.

9. Hackathon: twee keer georganiseerd.
   Het winnende idee: grootschalige bedrijvigheid op nieuwe wierden in de Oostpolder.
   Vraag: Wat wordt hier mee bedoeld? Komen de industriebedrijven nog hoger boven de dijk uit? Of is dit de oplossing voor de tonnen vervuilde en gewassen grond in de Eemshaven voor wierden/terpen?

   Het tweede winnende plan geeft de omwonenden het stuur in handen. In dit plan krijgt een coöperatie van overheden, ondernemers en onderwijsinstellingen het beheer over de Oostpolder. Een regionale krant presenteerde dit voorstel al als besluit, maar zover is het nog niet.

10. Helaas is ook **weer** de constatering, dat de provincie Groningen en de gemeente Het Hogeland, geen rekening houden met de inwoners van Oudeschip en woonomgeving door inzagestukken (9 dikke multomappen vorige keer 1500 blz.) ter inzage te leggen met de onmogelijkheid binnen zes weken een zienswijze in te dienen. Hier komt nog bij dat deze PIP vlak voor de Kerstvakantie ter inzage gelegd is, waarbij bewoners nog maar 4 weken krijgen om te reageren. Ik heb dit nog nooit meegemaakt!!!!
    Wel is duidelijk geworden dat dit hele ontwerp voor 1 januari 2024 ter inzage moest liggen om van verouderde Wet -en regelgeving met de bijbehorende normen nog gebruik te kunnen maken om de nieuwe Omgevingswet te ontwijken. Een voorbeeld zijn de onderwerpen geluid, gezondheid en leefbaarheid in deze wet!

Het is te bizar voor woorden dat burgers niet mogen meebeslissen over eigen leefomgeving. Burgers zijn bezig gehouden met groen/blauwe spiegeltjes en kraaltjes.

11. In november en december 2023 zijn 2 informatieavonden besteed aan geluid. Het niet meerekenen van het geluid van windpark Oostpolder sloeg in als een bom. De huidige overlast is al enorm.

12. In de loop van dit tracé daalt **het draagvlak** voor de ontwikkeling van de Oostpolder (industrie 4.1) van omwonenden. Dit is duidelijk naar voren gekomen tijdens alle informatieavonden. Bewoners uiten hun frustratie, boosheid en voelen zich meer en meer misleid. Ook mocht er ineens niet meer gesproken worden van een industrieterrein 4.1, maar een bedrijventerrein. Blijkbaar weten provincie en gemeente het verschil niet!

13. Als klap op de vuurpijl kwam tijdens de laatste informatieavond over 'Hogere waarde geluid' een hoge hoed tevoorschijn. Er is ineens € 50.000.000 beschikbaar voor het verduurzamen van woningen rond de Oostpolder. Een paar dagen later werd op 22 december het Ontwerpbestemmingsplan Oostpolder ter inzage gelegd. Is dit ook niet een vorm van manipuleren? Zegt u het maar!

Gebruik van verouderde Wet -en regelgeving ten kosten van leefbaarheid, gezondheid en veiligheid in Oudeschip en buurtschappen.

a. Geluid en gezondheid

Geluid in de leefomgeving heeft invloed op de gezondheid.

RIVM *De zorg voor morgen* begint vandaag
Het verschil in eigenschappen en bronnen van geluid heeft geleid tot veel specifieke wet- en regelgeving. De Wet geluidhinder is de basis voor de wetgeving in Nederland. De Wet geluidhinder wordt nu **stapsgewijs** opgenomen in de Omgevingswet, die naar verwachting in 2024 in werking zal treden. Naast de Wet geluidhinder zal ook alle andere geluidregelgeving, met uitzondering die wat betreft luchtvaart, worden opgenomen in de Omgevingswet. De Omgevingswet maakt meer lokale afwegingsruimte mogelijk waardoor lokale overheden voor specifieke gebieden meer nadruk kunnen leggen op **gezonde leefomgeving en geluid.**

In dit voorontwerp is op geen enkele wijze rekening gehouden met een gezonde leefomgeving en geluid!

De richtlijn m.b.t gezondheidsrisico's en geluid is niet meegenomen in deze MER. Evenmin is er rekening gehouden met de komst van de Omgevingswet. Provincie en gemeente hebben

bewust gebruik gemaakt van oude normen en rekenmodellen. De oude normen m.b.t. geluid veroorzaken, inmiddels algemeen bekend, gezondheidsrisico's.

De Europese Commissie (COM 2000, 15) heeft precies aangegeven wat onder voorzorg verplicht is: Toepassing van het voorzorgsbeginsel vereist:

> •Vaststelling van mogelijke schadelijke gevolgen van een verschijnsel, product of procedé;
> •Een wetenschappelijke risico-evaluatie waarbij het risico wegens onvoldoende, geen uitsluitsel gevende of onnauwkeurige gegevens niet met voldoende zekerheid kan worden vastgesteld."

Dit geldt dus ook voor gezondheidsrisico's geluid en veiligheid!

Laagfrequent geluid en infrageluid bestaan blijkbaar nog steeds niet in wet -en regelgeving. Gezondheidsrisico's worden genegeerd

De huidige industrie in de Eemshaven plus ca 140 windturbines veroorzaken trillingen in de grond dus ook onder woningen. Het zou verstandig zijn om eens te kijken bij KNMI live-seismogrammen. Ik ben geschrokken, zeker als je bedenkt dat dit een aardbevingsgebied is.

Windpark Oostpolder zoals het nu is, was nooit met deze opstelling windturbines tot stand gekomen onder de Omgevingswet. Het geluid komt regelmatig boven 65 dB uit. Bromtonen, bonken in huis (inmiddels ook door heien bij RWE en Google) en resonantie van geluid hebben nu al een negatieve invloed op de leefomgeving en gezondheid.

b. Veiligheid

Er zal eerst een risicoanalyse van het hele plangebied gemaakt moeten worden. De provincie, de gemeente en GSP spreken van: een Energyport, het stopcontact voor noordwest Europa etc.

De Eemshaven is al een Energyport, zie onderstaande bedrijven:

1. VOPAK: 11 opslagtanks van elk 60.000 m3 aan benzine en diesel
2. RWE: bio/kolencentrale
3. Engie Eemscentrale: gas
4. Magnumcentrale wordt geschikt gemaakt voor waterstof
5. Ten Noorden van de Waddeneilanden komt 's werelds grootste waterstoffabriek op zee.
6. LNG-terminal: 2 schepen waar acht miljard kubieke meter wordt verwerkt
7. Alle andere plannen (o.a. Oostpolder) van GS, provincie en gemeente voor dit stopcontact en deze Energyport
8. Kabels en buizen
9. Ca 140 windturbines in het plangebied
10. RWE: nucleaire activiteiten voor meet -en regeltechniek

11. Pouw: uitbreiding voor stoken met steenkool
12. Merksteijn komst staalfabriek en 2026 in bedrijf

Wat door provincie en gemeente vergeten wordt, is het feit dat de Eemshaven nog vele ha grond beschikbaar heeft.

Door de gebiedsontwikkeling Oostpolder (600 ha.) zal het Voorzorgsbeginsel toegepast moeten worden op het hele plangebied van zuidoost naar west aangaande Veiligheid. Dit in verband met de toekomstige megaconcentraties van energie, datacenter, bekabeling, bestaande en komende industrie. Eén van de doelen is voor 2030 de Eemshaven te ontwikkelen tot Energyport en Datahub voor Noordwest-Europa.
Er zal rekening gehouden moeten worden met ontploffingsgevaar, brandgevaar, vervoer giftige/brandbare stoffen, vliegverkeer (nu helikopters en sportvliegtuigjes) en terrorisme. **Simpele verouderde wettelijke normen zijn niet meer toepasbaar gezien de enorme veiligheidsrisico's van dit enorme plangebied.**

Het centraliseren van al deze vormen van energie samen met de energievreters (tot nu toe Google en QTS) vormen regionaal, nationaal en internationaal een enorm risico, mede gezien het feit dat we in een instabiele wereld leven met bovendien een Europese oorlog. Daar komt nog bij dat vele keren per jaar de brandweer nu al moet uitrukken voor een bedrijf in de Eemshaven.

Waarnemingen en constateringen van verontrustende aard:

1. Drones worden waargenomen boven de Eemshaven
2. Sportvliegtuigjes vliegen regelmatig boven de Eemshaven
3. Helikopters vliegen over de Eemshaven
4. Oudeschip en omgeving hebben geen hoorbare maandelijkse sirene/luchtalarm
5. Er is geen brandweerkazerne in de Eemshaven
6. Een Rampenplan ontbreekt

Een gedegen wetenschappelijke risicoanalyse en evaluatie is noodzakelijk.

De Europese Commissie (COM 2000, 15) heeft precies aangegeven wat onder voorzorg verplicht is: Toepassing van het voorzorgsbeginsel vereist:

- Vaststelling van mogelijke schadelijke gevolgen van een verschijnsel, product of procedé;
- Een wetenschappelijke risico-evaluatie waarbij het risico wegens onvoldoende, geen uitsluitsel gevende of onnauwkeurige gegevens niet met voldoende zekerheid kan worden vastgesteld.

Waar is het 'Rampenplan' voor de Eemshaven, waarom is dit plan niet al eerder tot stand gekomen en wanneer komt er eindelijk een sirene/luchtalarm in de Eemshaven!!!!!!! Omwonenden vragen hier al jaren om bij de omgevingsdienst. Inmiddels is er al een onveilige situatie ontstaan voor omwonenden gezien de instabiele wereld met oorlogen!

c. **Luchtvervuiling: Uitstoot Co2/stikstof bestaande bedrijven Eemshaven**

d. **Lichtvervuiling**:

De punten c en d ben ik niet aan toegekomen samen met duizenden andere bladzijden uit dit voorontwerp.

Aanvullend

Tot mijn verbazing blijkt dat Windpark Oostpolder vergund is zonder inpassingsplan. Het windpark wordt gezien als een autonome ontwikkeling. Als dat zo is, hoort Windpark Oostpolder ook onder deze PIP. Alle genoemde bedrijven horen ook bij een strategische autonome ontwikkeling. Dit betekent dat we hier spreken over: Windpark-Industrieterrein Oostpolder

Alle stukken waaronder o.a. geluid en gezondheid dienen aangepast te worden.

Als ik de provincie of gemeente was, zou ik nog eens goed kijken naar het rapport Witteveen & Bos (22 maart 2019) 'Haven- en industrieterrein Eemshaven', het zijn maar 534 bladzijden. Windpark Oostpolder moest nog gebouwd worden.

Aansprakelijkheid

Wie (in dit geval geïnformeerd en dus willens en wetens) het risico neemt gezondheidsschade te veroorzaken bij zijn medemens, of als overheid bij haar burgers, maakt zich schadeplichtig, aldus juristen.

Zoveel te langer de Nederlandse bestuursorganen het toepassen van onder meer het voorzorgsbeginsel, de EU SMB richtlijn van 2001, MEB en het MER m.b.t. gezondheidsrisico's voor zich uitschuiven, zoveel te meer zal dit doorwerken in de aansprakelijkheidsstelling door alle gedupeerde burgers (van Oudeschip en buurtschappen) van de overheid.

Mijn conclusie:

Dit Ontwerp Provinciaal Inpassingsplan Oostpolder moet van tafel!

Vragen:

Hebben Oudeschip en omwonenden te maken met onbehoorlijk bestuur, zowel van de provincie Groningen als de gemeente Het Hogeland? (het doordrukken van verouderde normen, omwonenden manipuleren en omwonenden misleiden.)

of

Zijn er leemten aan kennis van provincie en gemeente? (geen kennis van de nieuwe omgevingswet**;-** ontbreken van gebiedsinformatie; - ontbreken van voldoende detailinformatie over (onderdelen van) de voorgenomen activiteit, waardoor effectvoorspellingen slechts in algemene zin kunnen plaatsvinden; - onvoldoende informatie omtrent ingreep-effectrelaties; - onzekerheid omtrent autonome ontwikkelingen.)

Er wordt weer alleen 'juridisch' in plaats van 'menselijk' gekeken door de gemeente en de provincie. **Een kreet als** ' De **Woonfunctie blijft bestaan' is abject, als leefbaarheid, gezondheid en veiligheid niet op de eerste plaats staan!!!!!!.**

Ik ben benieuwd wat een toezichthouder of rechter hiervan vindt.

Als laatste:

Ik sluit mij ook aan bij de zienswijze van Dorpsbelangen Oudeschip!

Tot zover mijn zienswijze, wordt vervolgd.

Met vriendelijke groet,

••

[redacted]

Oudeschip

Geachte college ,

Zienswijze met betrekking op Ontwerp Provinciaal Inpassing plan Bedrijventerrein Oostpolder .

Het bevreemd mij ten zeerste dat alles uit de kast wordt getrokken om die grijze dozen maar te kunnen bouwen .

Welke maatregelen worden er getroffen om de natuurlijke habitat van ondermeer de Patrijs de Kwartel de Fazant de haas en vele andere dieren en vogels groot en klein ,te borgen .

De groen/blauwe strook is gezien de opstapel staande onwikkelingen geen alternatief ,even min bij de tjariet met als buurman TENNET .

De percelen ten westen van de klaaswiersumweg Toren/Duisterwinkel kunt u inrichten als natuurgebied tot de spoorlijn .

Met fiets en wandel paden

En tevens de klaaswiersumweg dijkdoorgang open houden .

Met vriendelijke groet,

[redacted]

[redacted]

[redacted] [redacted]

Gedeputeerde Staten van Groningen
t.a.v. mevrouw [redacted] Team
Programma en Projectondersteuning
Postbus 610
9700 AP Groningen
oostpolder@provinciegroningen.nl

[redacted]

Oudeschip, 30 januari 2024

Betreft: 1)zienswijze ontwerpen PIP Bedrijventerrein Oostpolder
2)Exploitatieplan Oostpolder
3) besluit Veiligheidscontour Oostpolder.

Geachte heer/mevrouw,

[redacted], wonende te [redacted] bewoner van de bedrijfswoning aan de [redacted] onderdeel vormende v[redacted] gevestigd aan [redacted], voeren gezamenlijk een akkerbouwbedrijf uit aan de [redacted]

Wij hebben ernstige bezwaren tegen ontwerpen PIP Bedrijventerrein Oostpolder en als gevolg van tegen de samenhangende Exploitatieplan Oostpolder en besluit Veiligheidscontour Oostpolder.

De voorgenomen besluiten gaan de exploitatie van ons bedrijf erg raken/belemmeren.

[redacted], waar wij als maten onderdeel van uitmaken, exploiteert een akkerbouwbedrijf, waarvan 25% in de Oostpolder ligt. De gebouwen, machines en financiering zijn op deze hectares gebaseerd.

De nut en noodzaak van de PIP voorziene niet-agrarische ontwikkeling, is niet of onvoldoende onderbouwd met aannamen.
Als nut en noodzaak niet vaststaan behoort de PIP en de daarmee samenhangende beoogde besluiten niet te worden vastgesteld.

Tevens worden wij in onze bedrijfsvoering hard geraakt door het wegvallen van de grond in de Oostpolder en door het wegvallen van teeltpacht van andere boeren met land in de Oostpolder. Alle gronden die we huren liggen in de Oostpolder. Dit is ook 25%. De gevolgen zijn enorm. Compensatiegronden, ver van de andere overige percelen en kwalitatief mindere gronden (de grond in de Oostpolder is het meest hoogwaardige grond van de provincie Groningen) maakt dat er veel meer verkeersbewegingen zijn en belemmerend werken in de bedrijfsvoeringen.

Wij verzoeken u dan ook om de bovengenoemde ontwerpen niet vast te stellen.

Met vriendelijke groet,

Oudeschip: 30-1-2024 [redacted]

Roodeschool: 30-1-2024 [redacted]

0 2 FEB. 2024

Gedeputeerde Staten van Groningen,
[redacted] team Programma- en Projectondersteuning,
Postbus 610, 9700 AP Groningen

oostpolder@provinciegroningen.nl

Oudeschip, 30 januari 2024

Uw kenmerk: zienswijze ontwerp Exploitatieplan Oostpolder

Betreft: Zienswijze ontwerp Provinciaal Inpassingsplan (PIP) Bedrijventerrein Oostpolder met bijbehorende Project-MER, ontwerp Exploitatieplan Oostpolder en het ontwerpbesluit Veiligheidscontour

Geachte heer/mevrouw,

Hierbij mijn zienswijze op de gebiedsontwikkeling Oostpolder.

Vanochtend om 7 uur hoorde ik het geluid van een heimachine in de Eemshaven. Ik probeerde mij een voorstelling te maken van de hoeveelheid geluid wat op ons afkomt bij de ontwikkeling van het gebied Oostpolder. In de bouwfase is er sprake van 110 dB(A). Een fase van (misschien) 10 jaar.
NB: Bij Rammstein was ieder in rep in roer over een grens van 103 dB(A) in een korte periode. Hoewel er in de wet niet staat hoeveel geluid je wel of niet mag maken, zijn er wel richtlijnen voor wat acceptabel is. Als ik de adviezen opvolg kan ik mijn kleinkinderen niet meer bij mij thuis ontvangen. In huis kan misschien nog, maar buiten niet langer dan een kwartier.

Vol trots vertelde de toenmalige gedeputeerde dat, boven alles, de woonbestemming in het gebied behouden bleef. Ik vraag mij dan af hoe dit mogelijk is, met het besef dat het niet gezond is voor de omwonenden, voor het individu en voor een kind.
In het Hoofdlijnenakkoord Veur Mekoar 2023-2027,van de coalitie in de provincie Groningen, staat het volgende:
We zetten ons in om de Brede Welvaart, de kwaliteit van leven voor onze inwoners, te verbeteren. Samen met de gemeente Het Hogeland zitten we in een open proces om de Eemshaven uit te breiden door een bedrijventerrein te ontwikkelen in de Oostpolder. Hier moet ruimte komen voor een bedrijventerrein met zeer grote bedrijven dat door een integraal en open planproces optimaal ruimtelijk wordt ingepast. Bij de keuzes die we in dat proces moeten maken, weegt het woongenot van omwonenden voor ons zwaar.

De voorgenomen vast te stellen geluidswaarde per woning blijft binnen de waarde die wettelijk gezien maximaal mogelijk is. Voor industriegeluid is dat 60 dB(A). Voor het cumulatieve geluid van alle bronnen tezamen is in de Structuurvisie EemsmondDelfzijl een maximale grens gesteld van 65 dB(A) Lcum. Deze geluidsbelastingen voor het Eemsdelta-gebied vindt de provincie acceptabel

omdat dit het enige gebied is in onze provincie waar zware, chemische, energie-gerelateerde en zeehaven-gebonden bedrijvigheid is toegestaan, én waar een bundeling met windenergie mogelijk is. Dit is in de Omgevingsvisie van de provincie vastgelegd. Voor geluid van industrie en bedrijven is de voorkeurswaarde 50 dB(A) en de wettelijk maximaal toelaatbare geluidsbelasting is 60 dB(A).

Ook worden er blijvende bijdragen genoemd van bedrijven aan de leefbaarheid van het gebied. Dit wordt in dit plan niet gekoppeld aan individuele adressen in het gebied, waardoor ik niet zeker ben of mijn welvaart ook verbreed wordt of dat ik alleen maar wakker mag liggen van het geluid en het advies dat het beter is om mijn kleinkinderen niet meer te ontvangen, omdat dit negatieve gevolgen heeft op hun gezondheid. En dan heb ik het verder nog niet over het uitzicht en het licht. Als je het helemaal niet meer trekt kan je je woning verkopen en kan je 97% van de getaxeerde waarde krijgen.

Door alle ontwikkelingen in dit gebied wordt het woongenot weggehaald en de leefbaarheid ontnomen. Als individu betaal je de prijs voor de gebiedsontwikkeling en is er geen borging in de plannen dat er bijdragen geleverd worden aan de individuele adressen.

Ik verzoek mijn provincie om deze voorliggende ontwerp besluiten niet zo vast te stellen.

Met vriendelijke groet,

[redacted]

Zienswijze documenten gebiedsontwikkeling Oostpolder

Wilt u hieronder aangeven op welk document uw reactie van toepassing is:

☐ Ontwerp Provinciaal Inpassingsplan Oostpolder

✓ Project-MER Oostpolder

☐ Ontwerp Exploitatieplan Oostpolder

☐ Ontwerpbesluit Veiligheidscontour

Zienswijze

Betreft zienswijze voor bedrijventerrein Oost polder aan te aandachtspunten. De soort die wij hier in het hele verhaal missen is de grauwe kiekendief. Een Rode lijstsoort die als ernstig bedreigd aangemerkt is. De soort broedde van 1997 tot en met 2014 incidenteel en sinds 2015 jaarlijks in de direct aangrenzende omgeving van het voorgenomen bedrijventerrein (zie kaart).

Het aandeel van de broedende grauwe kiekendieven in het direct aangrenzende gebied van de Oostpolder op de landelijke populatie is voor territoria binnen een straal van 5 km gemiddeld 3,2% met een tot nu toe hoogst behaald maximum van 8,6% van de Nederlandse territoria. Uitgaande van de grote home ranges van de mannetjes van deze soort is het in een straal van 15 km het gemiddelde van 6,3% van de landelijke territoria met tot nu toe een maximum 11,3% in 2022.

Mannetjes grauwe kiekendieven jagen wanneer ze jongen hebben ongeveer 16 uur per dag en leggen daarbij ongeveer 200 km per dag af. Dit kan tot op 15 km van hun nest zijn, ze kunnen dus een groot gebied bestrijken. Maar de home range van de meeste mannetjes beslaan een kleiner gebied. In 2021 is er in het gebied dat binnen een straal van 5 km van het geplande bedrijventerrein ligt een mannetje grauwe kiekendief door ons van een GPS/GSM-zender voorzien. Dit heeft voor het broedseizoen van 2021 en in 2022 data opgeleverd die het gebiedsgebruik van dit ene mannetje laat zien (zie kaart). Het gaat hier om informatie van maar één mannetje wetende dat binnen die straal van 5 km in die twee jaren in totaal respectievelijk 4 (8 vogels) en 3 (6 vogels) territoria aanwezig waren. Allen gebruik makend van hetzelfde gebied.

Na komst van de windturbines in de Oostpolder gaat met het inrichten als bedrijventerrein om een verlies van 600 hectare agrarisch gebied binnen de home range van 7800 ha van een mannetje, dat is circa 7,6% verlies aan leefgebied in de directe omgeving van broedende grauwe kiekendieven. Voor vrouwtjes van de nesten in het aangrenzende gebied die in een later stadium wanneer de jongen ouder zijn ook gaan jagen is dat oppervlakte verlies nog hoger omdat zij minder ver van hun nesten af jagen. Het houdt voor deze soort direct verlies van potentiële leefgebied, geschikt jachtgebied en broedhabitat in. Gevreesd wordt voor het verdwijnen van broedende grauwe kiekendieven in deze omgeving. Ze zijn daar niet voor niets specifiek sinds 2015 aanwezig als jaarlijks terugkerende broedvogel.

Verder lijkt het aanvaringsrisico met de recent geplaatste windturbines vergroot te worden omdat door de bouw van bedrijven de kiekendieven gedwongen hoger te vliegen om het gebied te kunnen passeren. Met toenemende verkeersbewegingen bestaat ook het meer kans op verkeersslachtoffers onder deze soort die wanneer ze jagen laag vliegen (gemiddeld op een hoogte van 2 m). Wanneer een mannetje of vrouwtje het

directe slachtoffer kunnen zijn er indirect meer slechtoffers want het gaat dan ook ten koste van het nest. Afhankelijk van het stadium waarin het nest is bepaald de impact. Bij eieren stopt het vrouwtje met broeden bij het verdwijnen van het mannetje, idem bij kleine jongen. Bij bijna uitvliegende jongen zou een oudervogel alleen mogelijk nog een of twee jongen van voedsel kunnen voorzien tot en met het uitvliegen.

Naast de grauwe kiekendieven zijn nog andere Rode lijstsoorten in het gebied aanwezig daar wordt makkelijk genoemd dat deze (akker)vogels wel uitwijken naar een ander gebied of plek. Andere gebieden zijn al bezet, die zitten aan hun limiet wat voor akkervogels te bieden hebben. Dit wordt nl begrensd door beschikbaarheid voedsel, bewerking land, aanwezigheid van geschikte broedgewassen en andere omgevingsfactoren zoals bebouwing etc. Naast het bedrijventerrein gaan ten westen van de Eemshaven 24 windturbines bijgebouwd worden. Deze opeenstapeling van potentiële bedreigingen voor deze zeldzame soort wordt nergens meegenomen in de M.E.R. We missen in het gehele verhaal eventuele compensatie voor het verdwijnen van leefgebied voor diverse akkervogels.

Het heeft ons verbaasd dat Provincie Groningen informatie over grauwe kiekendieven heeft toegevoegd heeft aan het gehele verhaal, omdat zij jaarlijks door ons gerapporteerd worden over de broedparen van grauwe, blauwe en de laatste jaren ook bruine kiekendieven en zij dus ook op de hoogte zijn van waar deze soorten broeden en waar de informatie over deze soorten opgedaan kan worden.

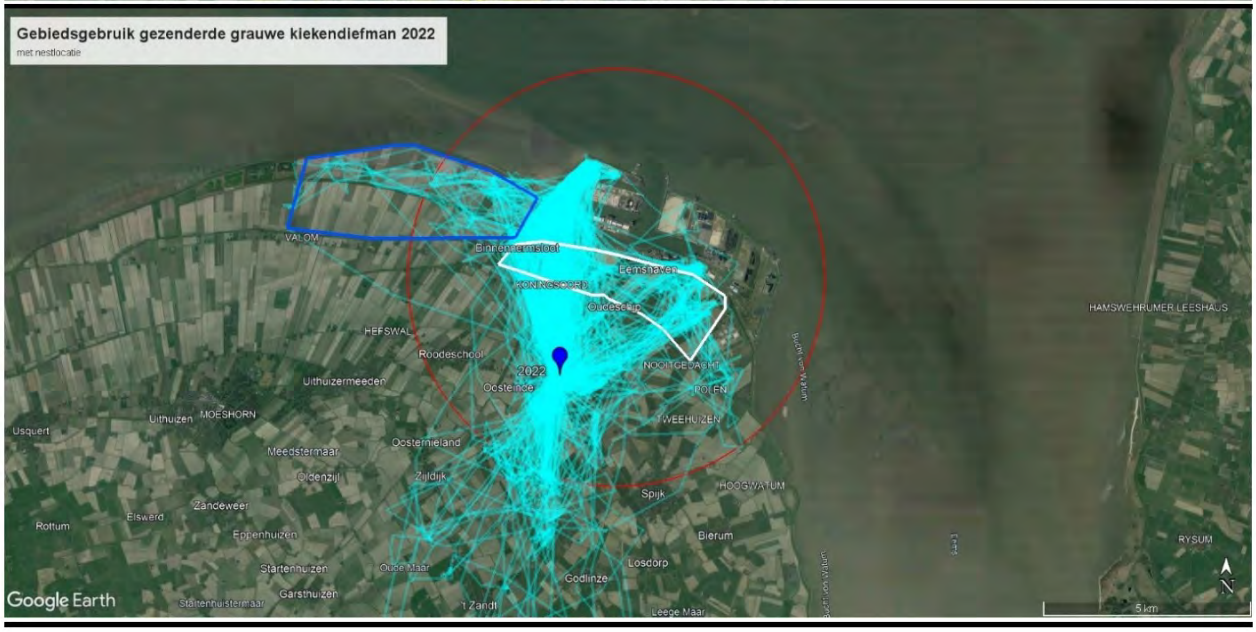
Voor het in kaart brengen van broedvogels in het gebied waar het bedrijventerrein moet komen telt een medewerker al vele jaren het MAS-telpunt dat genoemd is in de rapportage. Er wordt genoemd dat er in het gebied niet geteld kan worden volgens BMP i.v.m. het niet kunnen doorkruisen van gewassen, meer MAS-telpunten zouden dit probleem kunnen ondervangen.

We voegen enkel afbeeldingen toe ter illustratie. Mocht u meer in detail alles willen bekijken kunt u contact met ons opnemen.

Zienswijze documenten gebiedsontwikkeling Oostpolder

Vervolg reactie/zienswijze

OOSTPOLDER

Zienswijze documenten gebiedsontwikkeling Oostpolder

Naam: [redacted] (Grauwe Kiekendief – Kenniscentrum Akkervogels)

Adres: [redacted]

Postcode + woonplaats [redacted]

E-mailadres: [redacted]@grauwekiekendief.nl

Telefoonnr.: [redacted]

Datum: 31-01-2024

Handtekening: [redacted]

U kunt dit formulier opsturen per mail of per post:
Provincie Groningen
t.a.v. Projectorganisatie Oostpolder - P. Wetterauw
Postbus 610
9700 AP Groningen

oostpolder@provinciegroningen.nl

0 2 FEB. 2024

HOOGLANDER

Gedeputeerde Staten van Groningen
t.a.v. [redacted], team Programma- en Projectondersteuning
Postbus 610
9700 AP Groningen

Helmond, 31 januari 2024
Onze ref. : D20240016 [redacted]/provincie Groningen |exploitatieplan (S)
Uw ref. : Ontwerp-exploitatieplan
Behandelaar : [redacted]
E-mail direct : [redacted]@hooglander-advocaten.nl

Geachte leden van provinciale staten,

Namens mijn cliënten, [redacted] de maatschap [redacted] de heer [redacted] (mede handelend namens de overige maten van de maatschap: [redacted], gevestigd, respectievelijk wonend aan de [redacted] en [redacted] en de heer [redacted] gevestigd aan [redacted] te [redacted] gevestigd aan de [redacted] dien ik hierbij zienswijzen in tegen het ontwerp "exploitatieplan Oostpolder".

Op 20 december 2023 heeft u een ontwerp voor dit exploitatieplan bekend gemaakt. Van 21 december 2023 tot en met 31 januari 2024 kunnen zienswijzen op het ontwerp aan u kenbaar worden gemaakt. Van die gelegenheid maken cliënten graag gebruik.

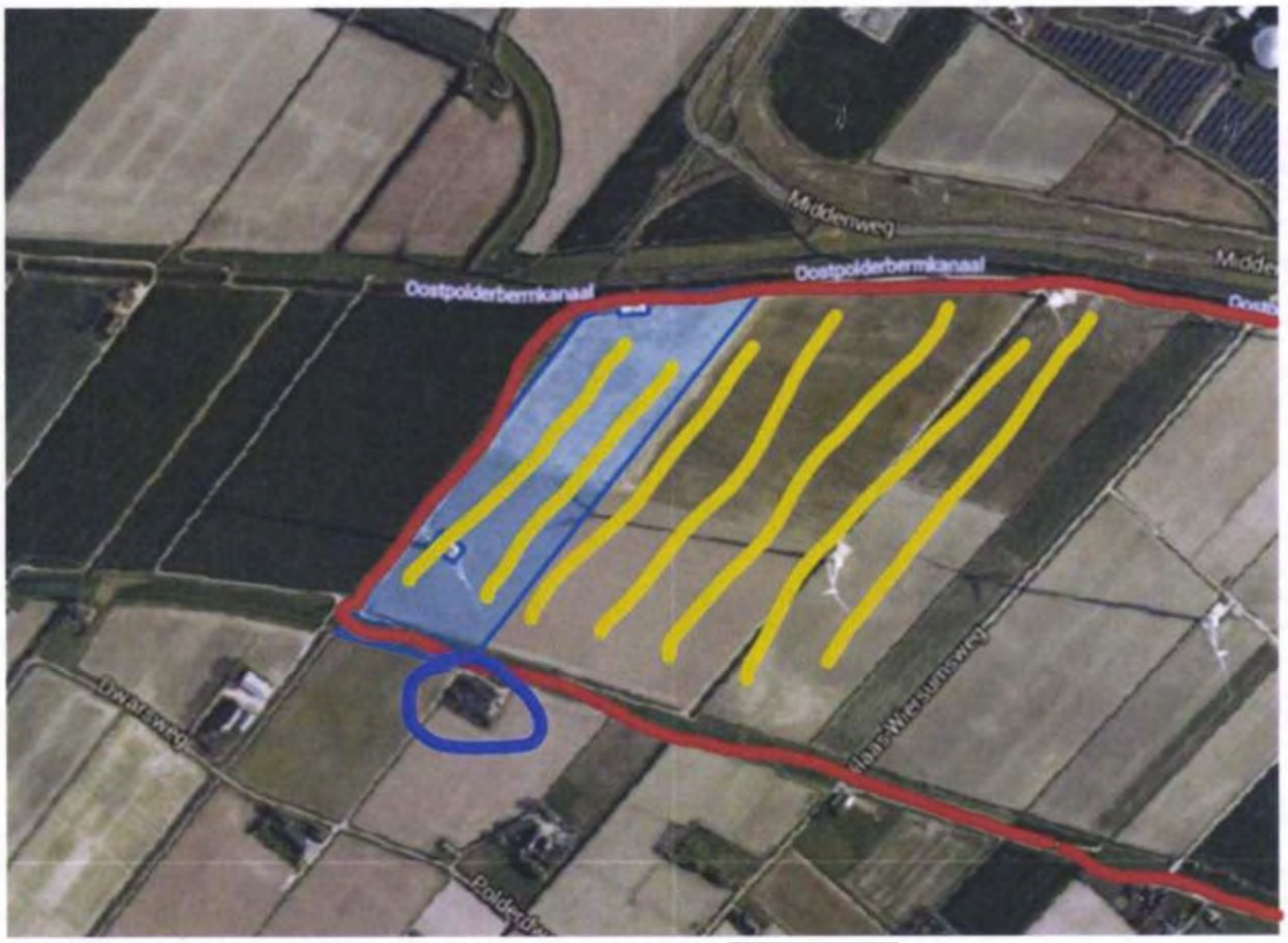
<u>Zienswijzen</u>

Cliënten kunnen zich niet verenigen met het ontwerp exploitatieplan. Cliënten lichten dit hieronder nader toe.

HOOGLANDER

- **Inleiding**

Het ontwerpplan beoogt de ontwikkeling mogelijk te maken van een aanzienlijk, regionaal bedrijventerrein, bestemd voor grootschalige bedrijvigheid. Het plan ziet op de herontwikkeling van een totale oppervlakte van circa 600 hectare, waarvan circa 400 hectare netto uitgeefbaar zal zijn voor bedrijfskavels. Een belangrijke bedrijfslocatie van cliënten is gevestigd aan de [redacted] te [redacted] direct tegen de rand van het plangebied. Cliënten hebben een aanzienlijke oppervlakte aan gronden binnen het plangebied in bezit en in gebruik voor onder meer agrarische doeleinden. Het plangebied is globaal weergegeven op onderstaande afbeelding. Daarop zijn ook de vestigingslocatie (blauwe cirkel) en de gronden (deels, gele arcering) van cliënten indicatief aangeduid.

Afbeelding: plangebied met vestigingslocatie en gronden [redacted]

- **Juridisch kader**

Ingevolge artikel 6.12 Wro dient de gemeenteraad bij de vaststelling van het bestemmingsplan een exploitatieplan vast te stellen. Op grond van artikel 6.12, tweede lid Wro kan de gemeenteraad besluiten geen exploitatieplan vast te stellen, indien, onder meer, het verhaal van kosten van de grondexploitatie over de in het bestemmingsplan begrepen gronden waarop aangewezen bouwplannen zijn voorzien, anderszins is verzekerd. Dit laatste is niet het geval. Het geheel van de nieuw voorziene uitgeefbare gronden (daarop zijn aangewezen bouwplannen voorzien) is ten tijde van de tervisielegging van het ontwerpbestemmingsplan niet aangekocht of verworven door of namens de provincie Groningen. Evenmin zijn voor het geheel overeenkomsten over de grondexploitatie als bedoeld in artikel 6.24 Wro gesloten. Dit maakt dat de verplichting bestaat een exploitatieplan vast te stellen.

Met dit exploitatieplan worden binnen het plangebied de noodzakelijke eisen en regels gesteld c.q. bestaande regels gewijzigd c.q. aangescherpt, zoals bedoeld in artikel 6.13, eerste en tweede lid Wro.

Het exploitatieplan is van centrale betekenis binnen het publiekrechtelijke spoor (zoals bedoeld in artikel 6.12, eerste lid Wro). Het exploitatieplan vormt de grondslag voor het publiekrechtelijk afdwingen van het kostenverhaal bij particuliere grondexploitatie. Daarnaast bevat het exploitatieplan ook het tijdvak van realisatie, eventueel fasering, koppelingen, omschrijving van het bouwrijp maken, de aanleg van nutsvoorzieningen, de inrichting van het openbaar gebied, regels omtrent de uitvoering van werken en werkzaamheden en regels over aangewezen bedrijvencategorieën.

In het ter voorliggende exploitatieplan wordt in hoofdlijnen het volgende bepaald:

- kwaliteitseisen ten aanzien van bouwrijpwerkzaamheden;
- de inbrengwaarde van de gronden;
- de berekeningsmethodiek voor de in rekening te brengen kosten voor grondeigenaren.

Ingevolge artikel 6.13, zesde lid Wro worden kosten in verband met werken, werkzaamheden en maatregelen waarvan het exploitatiegebied of een gedeelte daarvan

profijt heeft, en welke toerekenbaar zijn aan het exploitatieplan worden naar evenredigheid opgenomen in de exploitatieopzet.

- **Zienswijzen**

Cliënten kunnen zich, zoals eerder toegelicht, niet verenigen met het ontwerpexploitatieplan.

Kwaliteit van de deskundigenrapporten

Ten grondslag aan het exploitatieplan liggen diverse deskundigenrapporten. Cliënten hebben geconstateerd dat de deskundigenrapporten zeer kort voor de terinzagelegging van het ontwerpexploitatieplan zijn aangeleverd.

In beginsel mag het bestuursorgaan uitgaan van de juistheid van de deskundigenrapporten. Dit is echter anders indien de rapporten zodanig kort voor het besluit zijn aangeleverd dat in feite gene beoordeling heeft plaatsgevonden door het bevoegd gezag. Op geen enkele wijze blijkt uit het plan dat gecontroleerd is of de aannames/berekeningen uit de rapportages juist zijn. Cliënten krijgen een sterk vermoeden op basis van de data van de rapporten en de publicatie van het ontwerpexploitatieplan dat de rapporten zonder enige controle zijn toegevoegd aan de stukken en het college derhalve geen deugdelijk onderzoek heeft verricht. In deze zienswijze zullen cliënten overigens nog nader toelichten op welke onderdelen het exploitatieplan onjuist is.

Toerekening plangebied

Cliënten stellen zich op het standpunt dat de kosten voor de realisatie van het bedrijventerrein, niet volledig aan het exploitatiegebied kunnen worden toegerekend. Het bedrijventerrein heeft immers een bovenwijkse functie. Cliënten zijn daarom van mening dat dit (gedeelte van het) terrein daarom niet alleen aan het exploitatiegebied ten dienste zal staan, maar ook aan andere delen van de provincie. Ingevolge artikel 6.13, zesde lid, van de Wro worden kosten in verband met werken, werkzaamheden en maatregelen waarvan het exploitatiegebied of een gedeelte daarvan profijt heeft, en welke toerekenbaar zijn aan het exploitatieplan naar evenredigheid opgenomen in de exploitatieopzet. In het ontwerpexploitatieplan wordt ten onrechte geen aandacht besteed aan deze punten.

Zoals de Afdeling heeft overwogen in de uitspraak van 29 november 2010 dient het bevoegd gezag gelet op artikel 6.13, zesde lid, van de Wro, onder meer aannemelijk te maken dat de kosten in verband met werken, werkzaamheden en maatregelen toerekenbaar zijn aan het exploitatieplan.[1] In de uitspraak van 2 mei 2012 heeft de Afdeling overwogen dat het criterium toerekenbaarheid inhoudt dat tussen de kosten in verband met werken, werkzaamheden en te nemen maatregelen en hetgeen in het exploitatieplan wordt ontwikkeld een causaal verband moet bestaan.[2] Over het criterium proportionaliteit heeft de Afdeling overwogen dat indien meerdere locaties profijt hebben van een voorziening, de kosten naar rato dienen te worden verdeeld. Naarmate een locatie minder profijt heeft van de voorziening, draagt deze minder bij aan de kosten. Naar het oordeel van cliënten is niet transparant hoe de provincie Groningen de berekening in het exploitatieplan heeft toegepast.

Een bovenwijkse of meerwijkse voorziening is een openbare voorziening die van nut is voor het exploitatiegebied en voor een of meer andere gebieden, te denken valt aan bijvoorbeeld wegen, natuur, water en groenvoorzieningen. Om de kosten van een bovenwijkse voorziening aan het exploitatiegebied te kunnen toebedelen, moet volgens artikel 6:13 zesde lid Wro voldaan worden aan de criteria van profijt (de ontwikkelingslocatie moet nut ondervinden van de voorzieningen), toerekenbaarheid (is er sprake van een causaal verband in die zin dat de voorzieningen niet zouden zijn gerealiseerd zonder het exploitatieplan) en proportionaliteit (indien behalve het exploitatiegebied nog een of meer andere gebieden profijt hebben van de voorziening), behoren de kosten daarvan naar evenredigheid van het profijt aan elk van die gebieden te worden toegerekend.

Als voorbeeld noemen cliënten de infastructurele werkzaamheden waarbij een forse kostenpost wordt gerekend voor de aanleg van de infrastructurele werken terwijl deze in feite bovenwijks zijn. Daar komt bij dat deze post op geen enkele wijze is onderbouwd. Uit de onderbouwing blijkt immers dat de aanleg van infrastructuur zeer beperkt is hetgeen betekent dat deze post niet in verhouding staat met de daadwerkelijk uit te voeren werkzaamheden.

---

[1] AbRvS 29 november 2010, nr. 200904489/1/R1.
[2] AbRvS 2 mei 2012, nr. 201105416/1/T1/R4.

Daarnaast wijzen cliënten op de kosten voor kabels en leidingen die niet alleen ten behoeve van dit plan worden aangelegd maar grotendeels een bovenwijkse functie hebben. Uit het exploitatieplan blijkt op geen enkele wijze hoe u de aanleg van kabels en leidingen heeft verrekend in de exploitatieopzet als bovenwijkse functie.

Aangezien meerdere locaties profijt hebben van de aanwezigheid van de groen/natuurbestemming binnen het exploitatieplan, maar ook daarbuiten (bovenwijks), hadden de kosten naar rato beter verdeeld moeten worden. Dit is ten onrechte niet gebeurd, althans blijkt niet uit de ter inzage gelegde stukken. Het exploitatieplan is dan ook in strijd met artikel 6.13, zesde lid, van de Wro.

Inbrengwaarden

Cliënten hebben kennisgenomen van bijlage 24 van het exploitatieplan waarin de inbrengwaarden zijn opgenomen. Cliënten zijn van mening dat de waardering van de inbrengwaarde niet zorgvuldig tot stand is gekomen. In de eerste plaats blijkt uit exploitatieplan op geen enkele wijze dat het college zich heeft vergewist van de juistheid van de taxatie. In de tweede plaats stellen cliënten vast dat de gehanteerde referenties bestaan uit transacties in 2020 en 2021 waarbij sprake is van een te ver verwijderd verband met de peildatum en derhalve de referenties niet als bruikbaar kunnen worden aangemerkt.

Daar komt bij dat de gehanteerde referentietransacties niet vergelijkbaar zijn nu deze transacties grotendeels in het binnenland zijn gelegen of niet in de buurt liggen van een bestaande haven. Deze aspecten zijn van wezenlijk belang voor de beoordeling van de referentietransacties.

Juist gelet op het ontbreken van deugdelijke referenties had de deskundige een andere methode moeten hanteren om de inbrengwaarde te verifiëren.

Daar komt bij dat de waarde in geen enkele verhouding staat nu op vergelijkbare bedrijventerreinen hogere inbrengwaarden worden gehanteerd.

HOOGLANDER

Uitgifteprijzen

Voor de uitgifteprijzen wordt verwezen naar het taxatierapport van Fakton. Wat allereerst opvalt is dat de opdracht pas in oktober 2023 is gegeven (zo blijkt uit het rapport) en het rapport gepubliceerd (lees: aangeleverd) is op 4 december 2023 terwijl het ontwerp op 21 december 2023 is gepubliceerd. Uit het ontwerp blijkt op geen enkele wijze dat het taxatierapport is geverifieerd.

Voor wat betreft de uitgifteprijzen kunnen cliënten zich hier absoluut niet mee verenigen en verzoeken u dan ook om inzichtelijk te maken op welke transacties deze prijs is gebaseerd.

Cliënten constateren op pagina 7 van het rapport dat de prijzen gemiddeld uitkomen op € 108,00 p/m2 en met twee datacenters op € 111,00 p/m2. Cliënten kunnen deze waardering niet plaatsen nu voor andere bedrijventerreinen een veel hogere bandbreedte wordt aangehouden. In dat geval wordt veelal een bandbreedte aangehouden van € 175,00 p/m2 tot € 200,00 p/m2.

Tot slot kunnen de door de taxateur gehanteerde referentietransacties niet gehanteerd worden als bruikbare transacties gelet op de ligging van de referenties en de kwaliteiten die het voorliggende gebied heeft. Juist bij referentietransacties gaat het om transacties in soortgelijke situaties.

Plankosten

Cliënten kunnen zich evenmin verenigen met de plankostenbeoordeling. In de eerste plaats vanwege het feit dat het betrekking heeft op ramingen terwijl de kosten concreet worden benoemd. De concrete kosten die gebaseerd zijn op het plan kunnen aan de hand van offertes concreet gemaakt worden. Het mag duidelijk zijn dat het niet volgbaar is dat een rapport voor wat betreft inbrengwaarde (nota bene grotendeels bestaande uit beschrijving van de systematiek) ruim € 60.000,- zou kosten. Dat staat in geen enkele verhouding. Dat geldt uiteraard ook voor de taxatie van de uitgifteprijzen.

Cliënten krijgen op basis van de plankostenbeoordeling het vermoeden dat deze kosten al dan niet bewust hoog zijn opgenomen om daarmee de exploitatieopzet lager uit te laten komen. Dat kan en mag niet de bedoeling juist. Het exploitatieplan is juist bedoeld om het

kostenverhaal te dekken op basis van representatieve en objectieve gegevens. Daarvan is geen sprake.

Kostenraming

Cliënten hebben kennisgenomen van de kostenraming. Cliënten kunnen de uiteenzetting van deze kosten niet volgen en zijn van mening dat u bij iedere post dient aan te geven welke kosten daadwerkelijk uitgevoerd moeten worden en op welke eenheden deze kosten zijn gebaseerd. In dat verband wijzen cliënten bijvoorbeeld op de kosten voor de sanering. Deze zijn overbodig nu er geen sprake is van een sanering.

Schade windmolens

Voor wat betreft de opbrengstverliezen van de bestaande windmolens stellen cliënten vast dat ook deze post is gebaseerd op algemene ramingen terwijl die ramingen niet gebaseerd zijn op de maximale mogelijkheden van het plan. Het plan maakt forse bebouwing rondom de windmolens mogelijk.

Daar komt bij dat niet alleen gekeken moet worden naar opbrengstverliezen per jaar maar ook gekeken moet worden naar de schade die volgt uit de contractuele relatie van het windpark nu afspraken zijn gemaakt over de energieopwekking. Dit betreffen langdurige contracten. Hier is ten onrechte geen aandacht aan besteed.

Conclusie

Cliënten zijn van mening dat de rapporten die ten grondslag zijn gelegd aan het ontwerpexploitatieplan niet als onderbouwing kunnen dienen nu de rapporten op geen enkele wijze geverifieerd zijn door het bevoegd gezag.

Daarnaast zijn cliënten van mening dat de rapporten zijn gebaseerd op aannames en niet gebaseerd zijn op de maximale mogelijkheden.

HOOGLANDER

Tot slot zijn cliënten van mening dat de posten uit het exploitatieplan concreet en aantoonbaar onjuist zijn. Cliënten verwijzen hiervoor naar hetgeen ze in deze zienswijzen hebben gesteld.

Met vriendelijke groet,
Goorts + Coppens Advocaten

[redacted]

Advocaat

02 FEB. 2024

HOOGLANDER

Gedeputeerde Staten van Groningen
t.a.v. [redacted], team Programma- en Projectondersteuning
Postbus 610
9700 AP Groningen

Helmond, 31 januari 2024
Onze ref. : D20240015 [redacted]/provincie Groningen |inpassingsplan (S)
Uw ref. : Ontwerp inpassingsplan Oostpolder & ontwerp exploitatieplan Oostpolder
Behandelaar : [redacted]
E-mail direct : [redacted]@gca.nl

Geachte leden van provinciale staten,

Namens mijn cliënten, [redacted] de heer [redacted] (mede handelend namens de overige maten van de maatschap: [redacted]), gevestigd, respectievelijk wonend aan de [redacted] en [redacted] en de heer [redacted] gevestigd aan De [redacted] lien ik hierbij zienswijzen in tegen het ontwerp "provinciaal inpassingsplan Bedrijventerrein Oostpolder".

Op 20 december 2023 heeft u een ontwerp voor dit provinciaal inpassingsplan bekend gemaakt. Van 21 december 2023 tot en met 31 januari 2024 kunnen zienswijzen op het ontwerp aan u kenbaar worden gemaakt. Van die gelegenheid maken cliënten graag gebruik.

<u>Zienswijzen</u>

Cliënten kunnen zich niet verenigen met het ontwerp inpassingsplan. Cliënten lichten dit hieronder nader toe.

- **<u>Inleiding</u>**

Het ontwerp-inpassingsplan beoogt de ontwikkeling mogelijk te maken van een aanzienlijk, regionaal bedrijventerrein, bestemd voor grootschalige bedrijvigheid. Het plan ziet op de herontwikkeling van een totale oppervlakte van circa 600 hectare, waarvan circa 400 hectare netto

HOOGLANDER

uitgeefbaar zal zijn voor bedrijfskavels. Een belangrijke bedrijfslocatie van cliënten is gevestigd aan de [redacted] te [redacted] direct tegen de rand van het plangebied. Cliënten hebben een aanzienlijke oppervlakte aan gronden binnen het plangebied in bezit en in gebruik voor onder meer agrarische doeleinden. Het plangebied is globaal weergegeven op onderstaande afbeelding. Daarop zijn ook de vestigingslocatie (blauwe cirkel) en de gronden (deels, gele arcering) van cliënten indicatief aangeduid.

Afbeelding: plangebied met vestigingslocatie en gronden [redacted]

Cliënten exploiteren niet alleen een grootschalig akkerbouwbedrijf op deze gronden. Cliënten hebben immers vier winmolens op hun percelen staan en participeren zij in het collectieve windpark. Deze rechtspersonen zijn ook toegevoegd aan deze zienswijze.

Cliënten hebben inmiddels al gesprekken gehad met de projectleiders van uw provincie. De gesprekken hebben niet tot een oplossing geleid. Aangezien de ontwikkeling van het bedrijventerrein op deze gronden het landbouwkundig gebruik onmogelijk maakt en de goede werking van de windmolens op zijn minst negatief zal beïnvloeden, moeten cliënten vaststellen dat zij door het ontwerp inpassingsplan in hun belangen worden geraakt. Daarom dienen zij hier deze zienswijzen tegen in.

HOOGLANDER

1. Goede ruimtelijke ordening

Ingevolge artikel 3.1 van de Wet ruimtelijke ordening (Wro) moeten bestemmingen in een bestemmingplan, en hetzelfde geldt voor een inpassingsplan als hier aan de orde, op basis van een goede ruimtelijke ordening worden aangewezen. De ruimtelijke ordening heeft als doel zo gunstig mogelijk voorwaarden te creëren voor het gebruik en de ontwikkeling van een gebied. Hierbij moet de vraag worden gesteld in hoeverre bestemmingen naast elkaar kunnen bestaan. Een goede belangenafweging van de verschillende met de bestemming gemoeide belangen is noodzakelijk. Het momenteel in voorbereiding zijnde plan, ontbeert een deugdelijke motivering voldoet niet aan het vereiste van een goede ruimtelijke ordening. Dit is in strijd met artikelen 3:46 en 3:47 van de Algemene wet bestuursrecht (Awb).

Op grond van het in artikel 3:2 van de Awb opgenomen zorgvuldigheidsbeginsel dient het bestuursorgaan bij de voorbereiding van een besluit alle nodige kennis omtrent de relevante feiten en de af te wegen belangen, te vergaren. De voor de belanghebbende nadelige gevolgen mogen op grond van artikel 3:4 lid 2 van de Awb niet onevenredig zijn in verhouding tot de met het besluit te dienen doel.

U hebt in het ontwerp inpassingsplan onvoldoende blijk gegeven van een deugdelijke belangenafweging. U heeft de belangen van cliënten onvoldoende onderkend en meegewogen in de besluitvorming. Dit wordt hieronder nader uiteengezet.

2. Nut en noodzaak

In de aanleiding van het ontwerp inpassingsplan heeft u kenbaar gemaakt dat u en de gemeente Het Hogeland in hun beleid hebben opgenomen dat beide partijen zich willen inzetten voor de versterking van de regionale economie en werkgelegenheid.

Hoe deze visie passend is met het voorliggende plan is voor cliënten volstrekt onduidelijk. Het voorliggende plan maakt een grootschalig bedrijventerrein mogelijk dat in feite op iedere plek in Nederland gerealiseerd kan worden. Het gebied wordt niet gekenmerkt door een hoge bevolkingsdichtheid en evenmin blijkt uit de stukken dat de werkeloosheid in het gebied zodanig hoog is dat werk noodzakelijk is. Met het voorliggend plan kan daar niet aan voldaan worden. Met het voorliggend plan worden grootschalige bedrijven mogelijk gemaakt zonder dat enig onderzoek is verricht naar de vraag of eventueel beschikbare medewerkers bereid zijn om naar het gebied te verhuizen en bij de te vestigen bedrijven te werken. Het voorliggende plan is dan ook in strijd met uw gezamenlijke visie.

HOOGLANDER

3. Beleid

Het is cliënten opgevallen dat voor het gebied op 16 november 2022, en dus zeer recent, een Omgevingsvisie “Het Hogeland” is vastgesteld door de gemeenteraad van Het Hogeland. In deze omgevingsvisie zijn de betreffende gronden aangewezen voor de ontwikkeling van de energiehub Eemshaven bij het woondorp Oudeschip. Deze locatie werd specifiek aangewezen voor de opwek van windenergie. Van een ontwikkeling naar grootschalig bedrijventerrein was geen sprake. Cliënten hoefden daar dan ook geen rekening mee te houden.

Ter onderbouwing van onderhavig ontwerpplan is, ongebruikelijk kort nadien, op 8 november 2023 de structuurvisie Oostpolder vastgesteld door provinciale staten van Groningen. Het heeft er alle schijn van dat er met deze structuurvisie naar een doel toe geredeneerd is. De stelling ter inleiding dat de provincie en de gemeente in hun collegeprogramma’s hebben vastgelegd in te zetten op (onder meer) de ontwikkeling van de Oostpolder als bedrijventerrein voor grootschalige bedrijven is, reeds gelet op het voorgaande en de uiterst korte tijdspanne, onlogisch en ongeloofwaardig. De ontwikkeling van een bedrijventerrein voor grootschalige bedrijven staat immers haaks op de ontwikkeling van een energiehub voor windenergie. Dat in de structuurvisie is vermeld dat het bedrijventerrein zorgvuldig en ‘windinclusief’ wordt ingepast en de aanduiding van de Oostpolder als concentratiegebied voor grootschalige windenergie van toepassing blijft op het gebied, is onjuist, aangezien cliënten reeds uit de gevoerde gesprekken met medewerkers van de provincie duidelijk is geworden dat de door cliënten gerealiseerde windmolens in het kader van deze ontwikkeling niet op de huidige locaties gehandhaafd kunnen blijven. In het exploitatieplan is immers en berekening gemaakt van de schade als gevolg van de verminderde opbrengsten. Dat is overigens nog zeer discutabel omdat in de exploitatieopzet slechts sprake is van een schatting en de windmolens in de nieuwe situatie volledig worden ingebouwd door bebouwing tot 35 meter.

Tegen de structuurvisie kunnen geen rechtsmiddelen worden ingesteld. Daarom wordt hierbij, aangezien deze dient ter onderbouwing van dit ontwerpplan, gewezen op de tegenstrijdigheden en onvolkomenheden in het hierin vastgelegde beleid.

Cliënten wijzen er daarbij op dat ter onderbouwing van de aanvaardbaarheid van de ontwikkeling wordt gesteld dat de Eemshaven niet aansluit op het omringende landschap, dat een duidelijk entree en ongedefinieerde openheid worden ervaren etc. maar dat neemt niet weg dat onderhavig gebied als waardevol ‘dijkenlandschap’ is aangewezen met historische opstrekkende verkaveling en deze waarden geheel teniet zullen gaan door de ontwikkeling van het bedrijventerrein met grootschalige bedrijven. Daarmee wordt het probleem alleen maar (als het ware) naar het binnenland toe verplaatst en zal er nog steeds geen aansluiting zijn van de Eemshaven en onderhavige ontwikkeling op het omliggende, volledig agrarische landschap.

HOOGLANDER

4. Belangenafweging

a.

In het ontwerpplan is ruimschoots onvoldoende rekening gehouden met de belangen van cliënten en meer specifiek de aanwezige windmolens. In de toelichting is weliswaar vermeld dat de bestaande rechten ten aanzien van de in het plangebied gebouwde en functionerende windturbines gezekerd is, maar dit is allerminst geborgd in het plan. Uit de toelichting blijkt namelijk dat er nog een afweging moet worden gemaakt ten aanzien van veiligheidsrisico's vanwege het risico op omvallen van windturbines of het afwaaien van rotorbladen vanwege de kans dat bijvoorbeeld een rotorblad inslaat op bijvoorbeeld een opslagtank met explosiegevaarlijke stoffen waardoor het explosiegevaar wordt vergroot. Door deze afweging in het plan op te nemen en waarbij uitdrukkelijk is vermeld dat vooraf niet duidelijk is (en dus niet is geborgd) welke bedrijven en installaties zich op het bedrijventerrein zullen vestigen, is er sprake van rechtsonzekerheid.

b.

Daarnaast is de veiligheid ook onvoldoende geborgd in deze regeling. Weliswaar is er een regeling in het ontwerpplan opgenomen op basis waarvan binnen de op de verbeelding vastgelegde contouren rondom de windturbines geen beperkt kwetsbare objecten (voor menselijk verblijf bestemd) gebouwd mogen worden, maar (1) deze contouren zijn evident te klein, daar deze slechts een diameter van ca. 80 meter hebben en zowel de ashoogte[1] als de rotorbladen van de betreffende windturbines aanzienlijk groter zijn en evenmin vaststaat dat bij een intredend risico (omvallen van de turbine of afvallen van de rotorbladen) vaststaat dat dit binnen de contour zal blijven, en (2) hiermee juist niet is geborgd dat, zoals hiervoor is aangeduid, er niet een risicovolle installatie binnen de risicosfeer aanwezig zal zijn. Het enkele situeren van *bedrijven die risicovolle stoffen gebruiken aan de noordkant van het plangebied* is hiervoor niet voldoende nu ook andere bedrijven risicovolle opslag van stoffen en installaties kunnen hebben. Dat is immers iets anders (ruimer) dan enkel het uitvoeren van risicovolle activiteiten. Nog daargelaten de mogelijke gevolgen voor de (ter inleiding aangeduide) locatie van cliënten zelf, zal, buiten de invloedssfeer van cliënten om, hun mogelijke aansprakelijkheid als exploitanten in zeer forse mate toenemen. Het plan voorziet niet in een regeling daarvoor.

c.

Verder is de voorliggende planregeling evenmin sluitend. In artikel 3.1 onder e van de planregels is het volgende opgenomen ten aanzien van windturbines:

De voor 'Bedrijventerrein - Industrie' aangewezen gronden zijn bestemd voor:

a) bedrijven ten behoeve van de productie van waterstof ter plaatse van de aanduiding 'specifieke vorm van bedrijventerrein - waterstof';

---

[1] Circa 150 meter + 68 meter rotorblad.

b) bedrijven ten behoeve van de productie van batterijen en innovatieve elektriciteitsintensieve bedrijven op het gebied van hightech maakindustrie;
c) andere bedrijven die zijn genoemd in Bijlage 1 Bedrijvenlijst Oostpolder;
d) uitsluitend een hoogspanningsstation voor het transporteren, verdelen en transformeren van elektrische energie met de daarbij behorende voorzieningen ter plaatse van de aanduiding 'specifieke vorm van bedrijventerrein - hoogspanningsstation';
e) windturbines, uitsluitend ter plaatse van de aanduiding 'windturbine' en 'veiligheidszone - windturbine risicovolle inrichting 10^{-5}' met bijbehorende voorzieningen, waaronder inkoopstations en opstelplaatsen ten behoeve van de bouw en het onderhoud van windturbines;
f) (...)

Met deze planregeling heeft u mogelijkerwijs bedoeld om de bestaande en vergunde windturbines op te nemen in het plan. Daar is echter geen sprake van. De voorliggende planregeling laat windturbines toe binnen de genoemde bestemming. Deze aanduiding is echter niet terug te vinden op de plankaart en derhalve niet op de juiste wijze vastgelegd in het inpassingsplan.

d.
Ten slotte merken cliënten op dat er in het ontwerpplan geen rekening is gehouden met de *werking* van de binnen het plangebied gesitueerde windturbines. Er is uitsluitend gekeken naar de plaats van de bestaande windturbines, geluid en veiligheidsaspecten. Op geen enkele wijze zijn de belangen van cliënten bij een ongestoorde, optimale werking van de windturbines beoordeeld of meegewogen. Het plan maakt het immers mogelijk dat te midden van en op zeer korte afstand naast de bestaande windturbines grootschalige bedrijfsbebouwing met een bouwhoogte tot wel 35 meter mogelijk wordt gemaakt. Niet is onderzocht wat de invloed is van deze grootschalige bebouwing op de werking van de windturbines. Ten opzichte van de huidige situatie (onbebouwde agrarische gronden) is sprake van een wezenlijke verandering van het landschap die evident van invloed is op de windsituatie en daarmee de werking van de windturbines. Dit belang is dan ook ten onrechte niet meegewogen.

In dat verband wijzen cliënten nog op de uitingen in diverse stukken maar ook uitingen tijdens bijeenkomsten waarin wordt gesteld dat het bestaande windpark ingepast moet worden. U heeft dus kennelijk voor ogen dat de bestaande windturbines niet gehinderd mogen worden. Die visie/gedachte verhoudt zich echter niet met de realisatie van het bedrijventerrein. Sterker nog: door de realisatie van het bedrijventerrein daalt de kwaliteit van de windturbines. Cliënten verwijzen hiervoor ter onderbouwing naar de notitie over de opbrengstverliezen bij het exploitatieplan (los van het feit dat deze onderbouwing ver onder de maat is en geenszins in verhouding staat met de te verwachten daling van de opbrengsten.

5. Geluid

In artikel 10.3 van de ontwerpplanregels is bepaald dat 'de berekende gecumuleerde geluidbelasting op de gevel van gevoelige gebouwen en op de grens van gevoelige terreinen, veroorzaakt door alle aanwezige geluidbronnen van industrie, spoor- en wegverkeer, luchtvaart en windturbines, mag niet meer bedragen dan 65 dB L_{cum}, met dien verstande dat de geluidbelasting van windparken niet wordt getoetst op woningen in de sfeer van die windparken die in een ruimtelijk besluit zijn vastgelegd'. Deze regel is echter zinledig. Het is echter niet mogelijk dat er een windpark tot stand zou kunnen komen zonder ruimtelijk besluit. Dat betekent dat alle windturbines (nu deze hier per definitie deel uitmaken van een windpark) zijn uitgesloten van de cumulatieve geluidsbeoordeling. Dat is onterecht. Cliënten leiden uit de uitspraak van de Afdeling bestuursrechtspraak van 28 juli 2021, ECLI:NL:RVS:2021:1681, (r.o. 12.1) af dat alle relevante geluidbronnen dienen te worden betrokken bij de beoordeling van de cumulatieve geluidbelasting.

Cliënten stellen zich op het standpunt dat er een aanvullend akoestisch onderzoek moet plaatsvinden, alvorens u zich op het standpunt kunt stellen dat sprake is van een goede ruimtelijke ordening. Voor de vraag hoe het akoestisch onderzoek moet worden ingericht, verwijzen cliënten naar een uitspraak van de Afdeling van 11 augustus 2021. (ECLI:NL:RVS:2021:1789).

In deze uitspraak oordeelde de Afdeling dat, voor de vraag of sprake is van een goed woon- en leefklimaat in het kader van geluid, goed onderzoek moet worden verricht naar de feitelijke situatie in en rondom het plangebied. Een berekening van geluidsbronnen is dus niet voldoende.

Kort samengevat zijn cliënten van oordeel dat het bevoegd gezag een eigen afweging zal moeten maken voor de vraag of sprake is van een goede ruimtelijke ordening in het kader van geluid. Daarbij moet een akoestisch onderzoek worden verricht dat uitgaat van, onder andere, de feitelijke situatie. Aangezien dat in het onderhavige geval niet is gedaan, zijn cliënten van mening dat het gaat om een ontwerpplan dat onzorgvuldig tot stand is gekomen.

6. Onvoldoende onderzoek naar alternatieve locaties.

Cliënten zijn van mening dat er onvoldoende onderzoek is gedaan naar alternatieve locaties waar het bedrijventerrein gerealiseerd zou kunnen worden. Cliënten zijn bekend met het feit dat u als planwetgever een zekere beleidsvrijheid hebt bij de vaststelling van een inpassingsplan. Deze beleidsvrijheid is echter niet onbegrensd. De Afdeling bestuursrechtspraak heeft in haar uitspraak van 20 mei 2020 aangegeven dat een alternatief niet zomaar buiten beschouwing mag worden gelaten. In het kader van aangedragen alternatieven dient het bevoegd gezag mee te wegen in zijn besluitvorming hoe deze afweging heeft plaatsgevonden[2].

[2] ABRvS 20 mei 2020, ECLI:NL:RVS:2020:1264.

Zoals volgt uit het voorgaande (onder 2) is er duidelijk naar een doel toe geredeneerd in de structuurvisie en heeft er geen deugdelijk onderzoek naar alternatieve locaties plaatsgevonden. Het uitgangspunt dat deze locatie uitermate geschikt is voor bedrijven met een hoog energieverbruik en behoefte aan uitstekende dataverbindingen, is onvoldoende nu het plan op geen enkele wijze verzekert dat dergelijke bedrijven zich hier gaan vestigen. Er is immers voornamelijk ingezet op productiebedrijven. De afweging die erop neerkomt dat enkel het positieve punt van de aanlandingslocatie van groene stroom op zee (terwijl hier dus ook ruimschoots groene stroom op land aanwezig is en dit alleen voor datacenters een duidelijk positief punt is) afgezet tegen de slechtere score op mensgerichte milieueffecten, de negatieve effecten op het landbouwkundig gebruik en het landschap, maken dat sprake is van een onevenwichtige afweging.

Volgens cliënten dient een nieuwe afweging te worden gemaakt op basis van de juiste uitgangspunten.

7. Ladderonderbouwing

Uit de ladderonderbouwing blijkt weliswaar dat er sprake is van vraag naar vestigingslocaties voor grootschalige bedrijven in de regio. Dit wordt ook met zoveel woorden bevestigd in de toelichting op het inpassingsplan alsmede in de rapportages die ten grondslag liggen aan het exploitatieplan.

Waar het in de kern om gaat is de vraag of de bedrijven die voorzien zijn op het bedrijventerrein op deze locatie gevestigd moeten worden of dat elders deze behoefte ook ingevuld kan worden.

Voor wat betreft het behoefteonderzoek is van belang dat van geval tot geval moet worden bezien welk regionaal schaalniveau past bij de ontwikkeling waarin een plan voorziet (zie bijvoorbeeld de uitspraak van 11 maart 2015, ECLI:NL:RVS:2015:715). Van belang kan zijn het ruimtelijk verzorgingsgebied maar ook kan de aard en omvang van de ontwikkeling van belang zijn.
Bij het inzichtelijk maken van de behoefte aan een ontwikkeling, dient rekening te worden gehouden met de harde plancapaciteit (zie de uitspraak van 13 januari 2016, ECLI:NL:RVS:2016:24). Onder harde plancapaciteit moet hier worden verstaan de beschikbaarheid van mogelijke vestigingslocaties voor grootschalige bedrijvigheid binnen het verzorgingsgebied. Deze is echter in het geheel niet onderzocht of in beeld gebracht in het ontwerpplan.

Voorts is van belang dat, als de behoefte voldoende is aangetoond, zorgvuldig wordt onderbouwd waarom de nieuwe stedelijke ontwikkeling niet binnen bestaand stedelijk gebied kan worden gerealiseerd. Dat wordt hier afgedaan met de enkele zinsnede dat er weinig (tot geen) vergelijkbare plekken in Nederland zijn die de ruimtevraag kunnen huisvesten. Hieruit blijkt niet van een zorgvuldig onderzoek of deugdelijke onderbouwing.

Cliënten kunnen zich hiermee niet verenigen nu de vestiging van deze bedrijven niet beperkt wordt door de geografische ligging van het plangebied. De bedrijven die voorzien zijn op het bedrijventerrein zijn immers niet gebonden aan een gebied maar kunnen overal in Nederland worden gevestigd. Meer specifiek is de hightech kennisindustrie uitermate geschikt voor de Brainportregio en kunnen ook in andere gebieden bedrijven voor waterstof worden gerealiseerd. Dat maakt dat het verzorgingsgebied groot is en ook binnen een groot verzorgingsgebied gezocht moet worden. Dit heeft u nagelaten waardoor het plan onzorgvuldig tot stand is gekomen.

8. Spuitzones

Er is onvoldoende rekening gehouden met mogelijke spuitzones ten behoeve van het landbouwkundig grondgebruik. De agrarische bestemming ter plaatse maakt het mogelijk om gebruik te maken van gewasbeschermingsmiddelen zodat met de spuitzones rekening had moeten worden gehouden.

Uit vaste rechtspraak van de Afdeling bestuursrechtspraak volgt dat in het algemeen een afstand van 50 meter tussen gevoelige functies, niet onredelijk wordt geacht. Onder gevoelige functies moeten in dit verband niet alleen woningen, maar ook bedrijfspanden waar mensen verblijven worden begrepen. Cliënten verwijzen in dat verband naar de uitspraak van de Afdeling bestuursrechtspraak van 1 april 2015 (ECLI:NL:RVS:2015:1007) waarin de Afdeling overwoog dat deze objecten óók als gevoelige objecten moeten worden aangemerkt:

"6.2.3. De raad heeft voor zijn standpunt dat alleen de bedrijfswoning met bijbehorende tuin in het plan als spuitgevoelige functie moet worden aangemerkt en de bedrijfsgebouwen niet, aangesloten bij de omschrijving van gevoelige functies in milieuregelgeving zoals het Besluit gevoelige bestemmingen (luchtkwaliteitseisen), de Wet geluidhinder en het Activiteitenbesluit milieubeheer. Deze regelgeving ziet echter op andere vormen van milieuhinder. Voor de bepaling van gevoelige functies in verband met blootstelling aan gewasbeschermingsmiddelen kan dan ook niet zonder meer bij deze milieuregelgeving worden aangesloten. Ook uit de door de raad aangehaalde brief van de Staatssecretaris van infrastructuur en milieu van 18 februari 2014 over het rapport van de Gezondheidsraad inzake de risico's van gewasbeschermingsmiddelen kan niet worden afgeleid dat de gevoelige functies in het plan beperkt moeten worden tot de bedrijfswoning. Dat bedrijfsgebouwen, waar mensen langdurig verblijven en daarmee een grotere kans lopen op blootstelling aan gewasbeschermingsmiddelen, als gevoelige objecten kunnen worden aangemerkt lag ook ten grondslag aan de hiervoor onder 6. genoemde uitspraak van de Afdeling van 3 december 2008. Bovendien zijn de gronden van het bedrijfsperceel mede bestemd voor detailhandel en kantoren ten dienste van het landbouwmechanisatiebedrijf."

Volgens vaste jurisprudentie van de Afdeling bestuursrechtspraak is de vuistregel (indicatieve afstand) van 50 m in het algemeen niet onredelijk is. In de loop der jaren is door verschillende partijen gezocht naar een algemeen wetenschappelijk aanvaard model om het locatie-toegesneden onderzoek naar een kleinere aan te houden afstand dan 50 meter te onderbouwen. Verschillende modellen, zoals PRI 2012, PRI 2015 en EFSA-model zijn de revue gepasseerd. Al deze modellen hebben toetsing door de bestuursrechter niet doorstaan. Dit heeft als gevolg dat er op dit moment geen juridisch geaccepteerd model is waaruit blijkt dat in concrete situaties kan worden afgeweken van de afstandsgrens van 50 meter.

Aangezien er gevoelige functies worden opgericht binnen een afstand van 50 meter, zal in ieder geval onderbouwd moeten worden waarom sprake is van een goed woon- en leefklimaat binnen de afstand van 50 meter dan wel het plan zodanig moeten worden aangepast dat hiermee rekening wordt gehouden.

9. Wateroverlast en -kwaliteit

In het verlengde van hetgeen hiervoor is aangegeven, merken cliënten ook op dat zij vrezen voor wateroverlast. Hun percelen en alle omliggende percelen zijn nu ingericht als agrarische gronden. Hemelwater kan nu probleemloos infiltreren in de grond. Echter, als gevolg van de beoogde ontwikkeling zal een zeer aanzienlijke oppervlakte van meer dan 400 hectare in de directe omgeving worden verhard. Dientengevolge zal het water van daar in de toekomst op hun grondenstromen en voor wateroverlast kunnen zorgen.

De compenserende maatregelen uit het MER zien hier niet op. Evenmin is dit geborgd door middel van een voorwaardelijke verplichting. Daar komt bij dat deze maatregelen niet kunnen voorkomen dat water afstroomt naar een lagergelegen perceel. Nu in de huidige situatie geen sprake is van mogelijke wateroverlast op de percelen van cliënten, kan niet anders worden geconcludeerd dan dat hun belangen hierbij niet zijn betrokken.

Daarnaast blijkt uit de toelichting dat vanwege de toename van verhard oppervlak en de nabijheid van zout water, de grondwaterstand in de omgeving zal dalen en zoute kwel zal toenemen. Dit wordt slechts een beperkt negatief effect genoemd, in relatie met het feit dat het landbouwkundig gebruik in het plangebied zal verdwijnen (wat zorgt voor een positief effect). Dit is echter een onjuist, althans onvolledig beeld. Direct naast het plangebied zal immers nog in ruime mate sprake zijn van landbouwkundig gebruik. Dit gebruik wordt negatief beïnvloed door het dalen van de grondwaterstand en het effect van zoute kwel. Deze belangen (zoals gezegd hebben cliënten meer gronden in de omgeving) zijn ten onrechte niet meegewogen.

Samengevat dient dan ook te worden vastgesteld dat het ontwerpplan is gebaseerd op een ondeugdelijke belangenafweging. Het plan kan dan ook niet in deze vorm worden vastgesteld.

HOOGLANDER

10. Groen

In het ontwerp-inpassingsplan heeft een groot gedeelte van de percelen van cliënten de bestemming "groen" gekregen. Binnen deze bestemming is het volgende mogelijk:

a. groen en groenvoorzieningen met mede een functie als uitloopgebied;
b. water, (hoofd)watergangen en waterberging;
c. (ontsluitings-)wegen en paden;
d. waterhuishoudkundige voorzieningen;
e. windturbines, uitsluitend ter plaatse van de aanduiding 'windturbine' en 'veiligheidszone - windturbine risicovolle inrichting 10-5' met bijbehorende voorzieningen, waaronder inkoopstations en opstelplaatsen ten behoeve van de bouw en het onderhoud van windturbines;

met daaraan ondergeschikt:

f. nutsvoorzieningen;

Cliënten hebben in de gesprekken met medewerkers van de provincie maar ook tijdens informatieavonden gehoord dat de groenbestemming niet per definitie is gericht op een groene buffer maar slechts zal dienen als geluidsdemper voor het achterliggende gebied. Of het gebied op deze manier daadwerkelijk wordt uitgevoerd is niet duidelijk. In het plan is namelijk geen voorwaardelijke verplichting opgenomen waardoor de groenvoorziening ook een grasveld kan zijn en geen enkele demping van geluid plaats zal vinden.

Daar komt bij dat de groenstrook met name gebruikt zal worden voor kabels en leidingen hetgeen niet passend is binnen de voorliggende bestemming.

Cliënten zijn van mening dat u in het kader van de vaststelling van het plan duidelijk moet zijn. Ofwel de groenstrook wordt ook echt gebruikt als groenstrook ofwel de groenstrook wordt gebruikt voor kabels en leidingen en andersoortige ondersteunende functies voor het bedrijventerrein. Met de groenbestemming is slechts een nutsvoorziening als nevenactiviteit mogelijk en niet als hoofdactiviteit.

Tot slot heeft u in het kader van de belangenafweging geen rekening gehouden met de gevolgen van de aan te leggen groenstrook voor de bedrijfsvoering van cliënten buiten het plangebied. Zodra de groenstrook is ingevuld, worden cliënten geconfronteerd met wildschade en schade vanwege de aanwezigheid van ganzen in de groenstrook. Uit het plan blijkt op geen enkele wijze hoe u deze belangen heeft afgewogen in het voorliggende plan.

HOOGLANDER

11. Stikstof

Cliënten constateren dat in het kader van dit onderzoek geen onderzoek heeft plaatsgevonden in verband met de bescherming van Natura 2000 gebieden. Cliënten zijn van mening dat de gevolgen van het voorliggende plan in het kader van Natura 2000 onderzocht moeten worden. In dat verband wijzen cliënten op het gestelde in het taxatierapport waar juist voor wat betreft risico's rekening is gehouden met de gevolgen voor Natura 2000 gebieden.

Conclusie

Ik verzoek u bij het nemen van een besluit omtrent de definitieve vaststelling van het inpassingsplan rekening te houden met de zienswijzen van cliënten. Cliënten verzoeken u dan ook om het inpassingsplan niet, dan wel gewijzigd vast te stellen.

Cliënten blijven uiteraard beschikbaar voor overleg.

Met vriendelijke groet,
Hooglander B.V.

[redacted]

Advocaat

[redacted]

Van: [redacted] <[redacted]@hetnet.nl>
Verzonden: zondag 11 februari 2024 14:50
Aan: Oostpolder
Onderwerp: zienswijze ontwerp exploitatie plan Oostpolder

Opvolgingsvlag: Opvolgen
Vlagstatus: Met vlag

Geachte heer mevrouw,

In bijlage-3 van het exploitatieplan t.a.v. geluidsisolatie gevels wordt niet ingegaan op eventueel onderzoek van aanwezigheid van vleermuizen. Bij ons vliegen er ettelijke om de woning o.a. in de zomer. Ze bevinden zich soms ook onder de dakpannen en tussen de gevel beplating.
Wie gaat dit “begeleiden” ? Vooral wanneer hele clusters worden aan gepakt.

Verder wordt over tijdelijke andere huisvesting, opslag inboedel enz. tijdens de verbouwing, van de bewoners en hun eventuele huisdieren, niet gesproken. Ik vermoed dat we tijdens de gevel-dakisolatie niet in onze woning kunnen blijven.

m.vr.gr. [redacted]